

ARAYIŞLAR DEVİRİ TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Hazırlayan
M. Kayahan Özgül

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

YAYIN MATBAACILIK VE TICARET İŞLETMESİ

Mithatpaşa Cd. No: 62/B (06420) • Kızılay/ANKARA
Tel: (0.312) 418 59 49 • 417 09 04 • 425 27 75
Fax: (0.312) 417 00 09

Yayın No: 306
Sanat-Edebiyat Serisi: 11

ISBN 975-389-364-7
00.06.Y.0005.306

Kapak Tasarım ve Uygulama
Mehmet Öztürk

Bu kitap;
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi'nin
Dizgi, Fotomekanik, Ofset ve Cilt Tesislerinde
hazırlanıp basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 306

ARAYIŞLAR DEVRİ TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Hazırlayan
M. Kayahan Özgül

ANKARA
2000

Bu kitap;

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu'nun
08.06.1996/8 sayılı kararyla yararlı ve görülmüş
ve Mütevelli Heyeti'nin 11.06.1996/812-4/a
sayılı kararyla basılmıştır.

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Birinci Baskı: Nisan 2000, 1.500 Adet

İÇİNDEKİLER

ANTOLOJİ Mİ?	XI
DİVÂN ARASINDA KURUTULMUŞ MARGARİTLER	
Giriş	3
Ararken	5
Yeni İnsan-Yeni Şiir	12
Mutavassitîn.....	15
Yeni Edebiyyât-ı Cedide	25
Taşraya Açılırken	41
Fecr-i Kâzib.....	43
XIX. ASRA GİRERKEN	
Mehmed Pertev Paşa	56
Esad Muhlis Paşa	58
Enderunlu Vâsif Osman Bey	60
Mehmed Said Hâlet Efendi	64
Refî-i Kâlâyî	65
Aynî.....	67
Osman Sûrûri.....	69
BAKİYYETÜ'S-SELEF	
Süleyman Fehîm	72
Sermed	73
Hızır Ağa-zâde Said Bey	74
Dâvud Fatin	75
Ahmed Sâdîk Zîver Paşa	76
Süleyman Senîh.....	77
Şeyhü'lislâm Ârif Hikmet	78
Abdurrahman Sâmi Paşa	79
Ahmed Cevdet Paşa	81
Süleyman Şâdi	82
ESKİNİN YENİLERİ	
Keçeci-zâde Mehmed İzzet Molla	84

Çukadar-zâde Es-Seyyid Mehmed Şâkir Efendi.....	88
Tahir Ömer-zâde Yusuf Hâlis Efendi	89
Abdülhalim (Türk) Galib Paşa	92
Hayreddin İrfan Paşa	94
Mehmed Tâhir Münif Paşa	97
Mehmed Âkif Paşa	103
Mustafa Eşref Paşa	106
Yenişehirli Hüseyin Avni Bey	111
Osman Nevres (-i Cedit).....	119
Mehmed Behcet Efendi.....	124
Hoca Tahsin Efendi	126

ENCÜME-İ ŞUARÂ

Leskoçalı Mustafa Galib Bey	130
Hersekli Ârif Hikmet Bey	133
Manastırlı Sâlih Nâîlî (-i Cedit) Efendi.....	137
Rûznâmçeci-zâde Mehmed Lebib Efendi.....	140
Osman Şems Efendi	142
Kadiasker Mustafa İzzet Efendi	145
Koniçeli Mûsâ Kâzım Paşa	147
İsmâîl Paşa-zâde İbrâhim Hakkı Bey.....	151
İbrâhim Hâlet Bey	153
Mazlûm Paşa-zâde Memduh Fâik Paşa	157
Manastırlı Sâlih Fâik Bey	160
Mir'atçı Mustafa Refik Bey	165
Nigâdeli Deli Hikmet Bey	167
Recâî-zâde Mehmed Celâl Bey	170

TANZÎMÂT'IN ÇOCUKLARI

Ibrâhim Şinâsi Efendi	174
Ibrâhim Edhem Pertev Paşa	179
Sâdullah Râmî Paşa	184
Abdülhâmid Ziyâ Bey.....	188
Nâmîk Kemâl	193
Ahmed Midhat Efendi	198
Beşir Fuad	199
Ali Haydar Bey	200
Abdülhak Hâmid Tarhan	205
Şemseddin Sâmi Bey	214
Direktör Âli Bey	217
Kemâl Paşa-zâde Said Bey	219
Recâî-zâde Mahmud Ekrem Bey	222

MUTAVASSITÎN

Mualim Nâci	232
Ahmed Râsim Bey	239
Veys Paşa-zâde Ali Rûhi Bey	243
Şeyh Vasfi Efendi	246
Muallim Feyzi Efendi	247
Sezâî-zâde Ahmed Hikmet (Müftüoğlu)	249
Ali Kemâl Bey	254
Beşiktaşlı Muhyiddin	256
Mustafa Reşid Bey	258
Müstecâbî-zâde İsmet Bey	261
Nâbi-zâde Nâzım Bey	263
Mehmed Celâl Bey	269
Andelib (Fâik Esad)	276
Tepedelenli-zâde Hüseyin Kâmil Bey	278
Abdülhalim Memduh	284
İbnürrüşâd Ali Ferruh Bey	289
Menemenli-zâde Mehmed Tâhir Bey	293
Mehmed Emin Yurdakul	297
Rızâ Tevfik Bölkübaşı	300
Manastırlı Mehmed Rifâat	303

SERVET-1 FÜNÜN

Cenab Şehâbeddin Bey	306
Hâlid Ziyâ Uşaklıgil	313
Tevfik Fikret	314
Hüseyin Câhid Yalçın	320
Fâik Âli Ozansoy	321
Mehmed Rauf	326
Ibrâhim Cehdi (Süleyman Nazif)	327
İsmâîl Safâ	331
Hüseyin Suad Yalçın	338
Celâl Sâhir Erozan	343
Hüseyin Siyret Özsever	349
Süleyman Nesib (Süleyman Paşa-zâde Sâmi Bey)	354
Ayîn Nâdir (Ali Ekrem Bolayır)	359
H. Nâzım (Ahmed Reşid Rey)	364
Hüseyin Dâniş Pedram	368
Ahmed Kemâl Akûnal	370
Hasan Âsaf	373
Ali Nusret	374
Nûreddin Ferruh	375

TAŞRA ŞÂİRLERİ

Tevfik Nevzad	378
Hasan Hilmi Efendi	380
Kuddûsi	381
Mehmed Emin Hilmi Efendi	382
Harpıtlı Hayri	383
Bozdoğanlı Fethî	384
Hasırcı-zâde Mehmed Ağa	386
Ayıntıtablı Aydı Baba	387
Mehmed Hasib Dürri	389
Murad Emrî	392
Mahmud Kemâleddin-i Fenâri	393
Leblebici Şemsi Hayâl Baba	394
Sûfi-zâde Mehmed Tevfik Efendi	395
Hilmi Dede	396
Ermenekli Hasan Rûşdû	397

HAS BAHÇENİN JAPON GÜLLERİ

İstepan Gordikyan (Hilmi)	400
Avram Naon	401
Abraham Güloğlu	403
Diyamandi Keçeoğlu (Yaman Dede)	404
Charles Vernay	405
Hristo	406
Isaac Féréra	407
Hristaki	409

KADIN ŞÂİRLER

Leylâ Hanım	412
Şeref Hanım	413
Râhile Sırı Hanım	414
Tevfika Nesîbâ Hanım	415
Nesîbe Safvet Hanım	416
Trabzonlu Fitnat (-ı Cedid)	417
Leylâ Saz	418
Âdile Sultan	419
Fatma Aliye Hanım	421
Zafer Hanım	422
Nîgâr binti Osman	423
Âbdülhak Mîhrûnnisâ	425
Lâmia Vicdan	427

Makbûle Leman	428
Hürmüz	430
BAĞLAMA TAKSİMLERİ	
Bayburdu Zihنی	432
Tokadlı Nûری	434
Otaköylü اشک تھیری	435
Bayburdu Celâلی	436
Konyalı شم'ی	437
Yozgadlı Mustafa نازی	438
Hacı Süleyman مئرھۇ	439
Külhaş-zâde Rahmî	440
Kastamonulu Kemâlî	442
Erzurumlu Emrah	443
Derdli	444
Rusçuklu Hengâmî	445
Tokadlı Gedâyi	446
Silleli سرۇری	447
Haci Âlim Galibi	448
DIŞARIDAN GELEN SESLER	
Hüsнü	450
Dâmad Mahmud Celâleddin Paşa (Asaf)	451
Dr. Abdullah Cevdet	458
Tarsusî-Zâde Münif	460
Dr. Abdülhakim Hikmet	462
Mehmed Eşref	464
Neyzen Tevfik Kolaylı	468
Bekir Fahri	469
Dr. Rızâ Nur	471
İhsan Adlî	473
FECR-I ÂTİ	
Ahmed Hâşim	478
Tahsin Nâhid	483
İzzet Melih Devrim	487
Emin Bülend Serdaroglu	488
Refik Hâlid Karay	491
Mehmed Behcet Yazar	492
Yakup Kadri Karaosmanoğlu	496
Fazıl Ahmed Aykaç	498

Enis Avnî (Aka Gündüz)	502
Mehmed Fuad Köprülü	504
Ali Cânib Yöntem	507
Hamdullah Subhi Tanrıöver	510
Hâlide Edib Adıvar.....	515
İbrâhim Alâeddin Gövsa	516
Abdülhak Hayri	520
Nevin (Neyyir).....	521
Âtîf Paşa-zâde Mehmed Raûf	523
Hemedânî-zâde Ali Nâci (Karacan)	524
Âkîl Koyuncu.....	525
Süleyman Sâib.....	526
Şekib Âkif.....	527
Süleyman Bahri	528

YENİNİN ESKİLERİ

Üsküdarlı Tal'at	530
Adanalı Ziyâ.....	531
Ali Emîri Efendi	532
Hüseyin Kâmî	534
Tokadî-zâde Şekib.....	536
Ali Salâhaddin Yiğidoğlu	539
Mehmed Sîdkî Akozan.....	541
Halil Nihad Boztepe	543
Florinalı Nâzim Özgünay	546
Hammâmî-zâde İhsan	548
Ahmed Talât Onay	550

EHL-İ İŞTIRÂKİYYÛN

Râsim Haşmet	552
Yaşar Nezihe Bükûlmez	554
Abdüleziz Mecdî Tolun	557
A. Rîskî Baba	558
M. Lütfi	560

ÜÇ CÜMLEDE BİR ÖMÜR

ANTOLOJİ Mİ?

Elinizdeki kitap bir antoloji değildir. Türkçe'de bu cins çalışmalar için eskilerde müntehabat ve güldeste, yenilerde ise seçki ve derim kelimeleri kullanıldı, kullanılıyor. Edebiyat sözlüklerinin "antoloji" maddeleri bu adlandırmaların cümlesini de zikrederler; oysa, antoloji kelimesinin semantik yapısı bu genişliği taşımaz. Yunanca'da çiçek (*anthos*) toplamak (*legein*) mânâsına gelen "antoloji" kelimesi bizde en yakın karşılığını "güldeste" ile bulur. Çiçek toplamak yahut çiçek demeti yapmak estetik bir seçiciliği hissettiriyor. Antolojiler de güzel olduğu için seçilen eserlerden oluşur. Eskilerin "müntehabat" dedikleri ise, "seçki" ile eşlenebilir. Seçmede güzellikin kıstas alınması gerekmek; faydacılık, konu, tür veya şekil bütünlüğü gibi kriterler de seçmede esas olabilir. Bu kitap ise, faydacı esaslara göre tertip edilmiş bir müntehabat mecmuası (*seçki*)dır.

Cildin bu faydacı yapısı bir kısım ana soruların karşılıklarından doğmuştur.

1. Antoloji kime, ne için hazırlanır?

Antolojilerin hedef kitleleri, ele aldığıları devirle yakından ilgilidir. Cumhuriyet öncesi için hazırlanan her yeni antolojinin ortak problemi anlaşılır ve zevk verir olmayışıdır. Değişen dil, kültür ve zevkler bu metinleri yeni okuyucuya hitap etmez hâle getirmiştir. Oysa antoloji, bir edebî sahanın önemli örneklerine ulaşamayan veya doğru seçemeyen meraklıya ilgilerini yönlendirmede ilk adımı attırır. Cumhuriyet öncesi ve sonrası şiirin iki ayrı medeniyet dairesi ile çaprazlaşmış olması, yeni şiir meraklılarını eski şiir zevkinin çok uzağına düşürmüştür. O halde böyle bir antoloji ne kadar zevkli örneklerle hazırlanırsa hazırlanınsın, o zevki fark edemeyen bir neslin şiir meraklısına hiçbir şey ifade etmeyecektir. Eski şiir zevkini, dil inceliklerini, mazmun ve sembollerini bilecek kadar o devre hâkim bir şiir meraklısı ise, başkasının seçikleri yerine, orijinal metnin tamâmını okumak açlığında ve hız arayışında olacaktır. Bu durumda antolojiler, antolojiden hoşlanmayan bir okuyucu kitesini hedefleyecektir ki, bunun gerçekleşmesi sadece o kitlenin öğrenme ve araştırma meraklısı tatmin edecek bir metin seçimiyle mümkün olabilir. Bir nevi ihtisas antolojisi oluşturmak, yeni antolojilerde yapılması gereken de budur.

2. Şiir antolojisi mi, şâir antolojisi mı?

“Şiir antolojisi” olarak hazırlanan eserlerdeki metin seçimi, hep bu ismin taşıdığı mânânın ihmâl edildiğini göstermektedir. Bir şiir antolojisinde en önemli unsuru metin olması ıcap eder; hattâ, şâiri ne kadar önemsiz, ne kadar unutulmuş olursa olsun; önemli bir şîrîn –hiç değilse antolojilerde- yaşamaya hakkı olmak gerekir. Oysa, antolojiler önemli şîrler değil, önemli şâirler etrafında hazırlanmaktadır. “Büyük şîri büyük şâirler yazar” fikri doğru olsa bile, en azından, “Önemli şîri önemli şâirler yazar” görüşünün kırılması şarttır.

3. Şiir mi, nazım mı?

Artık farkı unutulmuş gibi görünen “şîir” ve “nazım” kavramları ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Nazm’ın en basit târifi “mevzûn ve mukâffâ söz”dür. Asırlar boyu bu târif aynı zamanda şiir için kullanılırken, Tanzîmat sonrası şâirleri peşî peşine iki adım atalar. Önce, şiir nazım’dan “mevzûn, mukâffâ ve muhâyyel” tarifiyle ayrılır; daha sonra şîrîn “mensur” da olabileceği fikri geliştirilir. Bu sonuncu basamak şiir târihimiz açısından çok önemlidir; zîrâ, modern şîri iki ayrı yönde gelişmeye sevk edecekter. Bir yandan serbest vezin, kafiyesizlik, anjambman gibi yeniliklerle şiir nesre yaklaşır; beri yandan ise mensur şiir doğar. Batı şîirinden yapılan manzum tercümelerin aslina uzak düşmesi sebebiyle, mensur tercümelerinin denenmesi, muhtemelen “mensur şîir”in bizdeki başlangıç noktasıdır. Baudelaire tarzı mensur şîrin tanınması daha sonradır ve yerleşmesi daha kolay olmuştur. Mensur şîri oturacağımız yer için sorulması gereken bir soru vardır: Önce “mensur” mu, önce “şîir” mi? Mâdemki şîrîn manzum olması şart değildir, o hâlde bu sorunun cevabı “şîir” olmak gerekir. Dolayısıyla şiir antolojilerinde mensur şîirlerin de bulunması gayet tabîîdir.

4. Sınırlı bir devrenin sınırlı sayıdaki şâirlerinin “en güzel” kaç şîri olabilir?

T.S. Eliot, Yeats hakkında kaleme aldığı bir yazısında “antoloji şîri” tâbirini kulanır. Şâirin “antoloji şîri” dediği, kimin tarafından yazıldığı ve başka neler yazdığı merak edilmeden lezzetle okunan şîirlerdir. Bunlar seçicinin ve/veyâ okuyucunun “en güzel” bulduğu şîirler sayılabilir.

Son birbüçük asrin şîriyle sınırlı bir sâhanın en güzel şîir örnekleri bir asırdır matbû antolojilerde neşredilmektedir. Sâbit miktarındaki en güzel şîirler sonu gelmek bilmeyen antolojilerin herbİRİNDE yeniden karşımıza çıkıyor. Ölçüsünü “en güzel” ile belirleyen bir antoloji, önceki antolojileri tekrar etmek istemediğinde daha az güzel olan şîirlerle yetinmek zorunda kalacaktır. Daha 1880’de bundan şikayet edenler var:

*"Ebyat ve mezâmin cem' u intihâb edenlerin ekseri şol kimseye
benzer ki kiraz gibi, istiridye gibi şeyler yerken ibtidâ iyilerini seçip
sonra yavaş yavaş kötülerini de yemeğe başlar."*

(Ahmed Reşad, Güldeste, 1st., 1304, Karabet Ve Kasbar Matb., s.127) O hâlde, artık "en güzel şiir" antolojileri elverir, fikriyle farklı hareket noktaları aranmalıdır.

5. Hangi şairlerin eserleri alınmalı?

Ölçü "güzellik" olmayınca, bir antolojiye alınabilecek şiirler -dolayısıyla şairlerde renk ve çeşit kazanır. Şöhretsiz, önemsenmemiş veya unutulmuş bazı şairlerin farklı sebeplerle önemli şirleri antolojileri zenginleştirebilir. Meselâ, elinizdeki seçkiye Hasan Âsaflı kafiyeleri, Ali Kemâl'in form, Ali Haydar'ın tür, Beşiktaşlı Muhyiddîn'in muhnevâ açısından önemli şirleri sâyesinde dâhil edilmeleri; Direktör Âli, Beşir Fuad, Ahmed Midhat ve Şemseddin Sâmi'nin şair olmadıkları için ilâveleri gibi... Diğer taraftan, adı sanı pek duyulmamış bazı şairler taşrayı tanıttığı için, halk şâiri olarak tanınan bazı şairler sahalarının dışına taşıkları için ve "Dışaridan Gelen Sesler" ile "Ehl-i İştirâkiyyûn" şiri bir araç haline getirdikleri için dâhil edildiler. Sadece iki grup şair, şirleri ve edebiyat anlayışları yerine, başka özellikleri sebebiyle seçildi ki, bunlar kadınlar ile Türk olmadığı hâlde Türkçe söyleyenlerdi.

"Türk şiiri Türklerin şîridir" fikriyle yabancılardan ve azınlıklardan Türkçe şirlerini edebiyâtımıza dâhil etmemek gereklirse de ortada hep ihmâl edilen bir problem vardır. Türk'ün yabancı dilde verdiği edebî eserler hangi edebiyâtının ürünü sayılır? Kendisine aidiyeti şübheli bir iki mülemmâ dışında Türkçe şîri bulunmayan Mevlânâ Türk edebiyâtının bir şâiri midir? Hâlide Edib, The Clown and his Daughter (Londra, 1936)'ını Sinekli Bakkal adıyla tercüme edene kadar İngiliz edebiyâtının mı ürünüydü, Türk edebiyatının mı? Bir Türk tarafından yazıldığı için İngiliz edebiyâtının, İngilizce olduğu için Türk edebiyâtının ürünü değilse, nereye dâhildir? Kırgız yazarı Cengiz Aytmatov'un orijinali Rusça olan bir romanı Fransızca'ya yapılan tercumesinden Türkçe'ye aktarıldığı hâlde nasıl Türk edebiyâtına dâhil edilebilir? Almanya'daki ikinci nesil Türk gençlerinin Almanca olarak verdiği edebî eserler hangi edebiyâtının mahsûlleridir? Cevâbını bulmak hep ileriki târihlere ertelenen bu sorular, nihâyet önümüzdedir ve daha fazla geciktirilmeye sabrı yoktur. Bu kitapta Türk olmayanlar için de küçük bir bölüm ayrılrken yanlış bir iş yapmanın huzursuzluğu duyulmamış; zîrâ, bu mesele şâir ile vicdâni arasında halledilmeli, diye düşünülmüştür. Nasıl ki, kendisini Türk sayan herkes Türk milletine mensup sayılıyorsa, kendisini bu milletin edebiyâtına müntesip gören herkes de Türk edibî sayılmalıdır. Meselâ, Türk müsikisine âit her kitapta Tatyoş'tan Lâvtacı Hristo'ya, İsak Varon'dan Yorgo Bacanos'a Türk olmayan pek çok bestekâr hiç yadırganmadan zikredilirken, edebiyatta Ermeni aşugları, Rum ve Ermeni dîvan

şâirleri, Karamanlı edibler hep dikkatten uzak kalırlar. Oysa kendisini Türk edebiyâtının bir parçası gibi gören her edibe -milliyetine bakılmaksızın- bu hak tanınmalıdır.

Yukarıdaki sorular ve cevapları bizim de isim ve eserlerin tercihindeki genel sırlarımızı oluşturdu. Özelde bu seçkinin cevaplanmayı bekleyen, birbirine bağlı iki sorusu daha kaldı:

6. Niçin bu başlık ve bu dönem?

“*Arayışlar Devri*” söyleyişi Prof.Dr. Sadık K. Tural'a aittir ve edebiyatta gelenekten yahut var olandan bir çıkış yolu aramayı işaretler. Edebiyatta, bilhassa şiirde farklılık varoluşa ve yaratışa eş sayıldılarından zaten her edîbin bir arayış içinde olduğu düşünülebilir; lâkin, burada kasdedilen, şahsî arayışların ötesinde, neredeyse bütün devri saran edebî arayışlardır.

Türk şiirinde arayışın da bir geleneği vardır. Arayış geleneğinin ve yönünün değişmeye başladığı tarihler, XVIII. asırın ortaları olmalı. Şiir gibi klâsik, değişime kapalı, kunt bir yapının taşları zor ve yavaş kımıldar; bu kımılıtı XVIII. asırın ortalarından kalma bir şiirde farketmek de, farkettirebilmek de uzmanlık gerektirir. Bu seçkide, XIX. asrı görmüş şairleri başlangıç noktası saydık; çünkü, onlardaki arayışları önceliklerden daha kolay ve yoğun olarak farketmek imümkündü.

“*Seçki*”nin Fecr-i Âtî ile sona eriği, arayışların da onlarla beraber sona erdiği mânâsına gelmez; sadece arayışların bir taraftan kanıksanıp diğer taraftan da âdetâ devlet denetimine girişi sebebiyle niteliğini kaybettiği mânâsına gelir. Gözümüzde Arayışlar Devri'nin sona ermlesi bu nitelik kaybyledir.

Son olarak şunu da eklemeli ki, seçilen şairler, bâzen şekil ve muhtevâdaki yenisiliği, bâzen de tipikliği sebebiyle seçilmişdir. Her şiirin periyodik ve/yâhut kitaplardaki ilk neşirleri gösterilerek araştırmacı okura yardım edilmeğe çalışmıştır. “*Seçki*”lerde metinden başka bölmelere pek nadir rastlanırsa da aynı faydacı tavırla, baş tarafa devrin şirini anlatan bir kısmın, sona da şairlerinin kısa biyografilerinin ilâvesi uygun görülmüştür.

Eylül 1994
Metin Kayahan ÖZGÜL

DÎVÂN
ARASINDA
KURUTULMUŞ
MARGARİTLER

GİRİŞ

Osmanlı'da yenileşme hareketleri, Tanzimat Fermâni'nın ilânı ile başlamaz. GÜlhâne Hatt-ı Hümâyûnu bir bakıma, başlangıç değil, sonuştur. Bu tesbit sadece siyâsi, hukuki ve iktisâdi değil, edebî gelişmeler için de geçerlidir. XVII. asırın sonlarından itibâren Türk şiirinde görülen değişim -her zaman gelişim yönünde olmasa da- bir kabuk yenileme gayretidir. "Lâle Devri" adlandırılmasının "lâle"de sembolleşen yeni bir hayat tarzının ifâdesidir ve lâle Türkler Frenklerin armağanıdır. Önceki küçük emâreler bir yana, gerçek yeniliği taşıyan şiir lâle soğanlarında saklıdır.

Türk köşk ve bahçelerini Melling tanzîm eder. Van Mour saray ressamı olarak tanınır. Donizetti Muzika-i Hümâyûn'un başındadır. Sultan I. Mahmud Nûriosmâniye Câmii'ni yaptırmak için Avrupa'dan kilise planları getirtmiş; fakat ulemânın öfkesinden korkarak vazgeçmiştir⁽¹⁾. Böyle sine batılılaşan bir çevrede barok resim yâylacak ve Levnî perspektif çalışacaktır. Mehmed Tahir Ağa da Lâleli Câmii'ni barok tarzda yapacaktır. İsmâîl Dede dahi valsı anlamaya ve ifâdeye gayret edecektir. O hâlde, sanatın diğer dallarında "hâhişle yâhud ıcâbû'z-zaman" barok ve bilâhare rokoko yaşanırken şiirin bu cereyâna ayak direiği düşünülebilir mi? Belki şiirde de bir barok devir yaşamıştır ve bu gözle bakıldığından belki içlerinde Şeyh Galib'in de bulunduğu bir grup şairi farklı anlayışlarla değerlendirmek gerekmektedir⁽²⁾.

XVIII. asır muhtemelen en çok şairin yettiği asır iken, edebiyat târihlerine en az şairin alındığı asır olmak şanssızlığına da sahiptir; hattâ sadece Galib ve Nedim'den ibârettir demek yanlış olmaz. Bu daracık çerçeveye sebep, asırın diğer şairlerinin hepinin "hezle mütemâyil", "laubâlî" veya "kîymetsiz" oluşları değil; edebiyat târihçilerinin ve "klâsik edebiyat" mütehassıslarının önlerindeki müessir ve eserleri eski his, hayâl ve fikir endâzesiyle ölçmeleri, klâsik söyleyiş ve mazmunlar dâhilinde değerlendirmeye çalışmalarıdır. Meselâ, Muallim Nâci Sünbül-zâde Vehbi'nin fah-

(1) Doğan KUBAN, Türk Ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler, İst., 1982, Arkeoloji Ve Sanat y., s.126.

(2) Barok'un târihi kökleri Hindistan'a uzanır. Roma'nın Hind'i zabıt ile başlayıp İtalyan "barocco"sunâ kadar uzanan bu kök, zaman zaman dikkatlerden kaçmıştır. Beri yandan, Türklerin Hindistan'a girişi ve "sebk-i Hindî"nın doğuşu da "barocco" ile girift munâsebetleri ve iltisak noktaları olan bir diğer köktür. Galib'in etrafında -Nâîlî ve Fehim'den sonra- üçüncü kere "sebk-i Hindî" teşekkülünün Türk barokuna denk düşmesi bir tesâdûf olmasa gerektir; Tanpinar'in talebelerine Şeyh Galib'i ve şirini barok üslûptaki Ortaköy Câmii üzerinde anlatması da...

riyeleri ile Nefî'ninkileri mukayese eder ve "Vehbi'nin fahriyeleri okunacak olsa, soğukluktan başka birşey hiss olunmaz. İnsanın bâzen gûleceği de gelir" hükmüne varırken⁽³⁾ klâsik şiirin kriterlerini kullanmaktadır. Oysa, aynı Nâci birkaç sene evvel, tam tersini iddiâ etmektedir:

"Bugün bir şâir ne kadar muktedir olursa olsun Nefîyane tarzı
şî'rin iâde-i ikbâline muvaffak olamaz. Onun hüsünü o zamâna göre
imiş. Zamânımızda ise hüsün-i diğer aranıyor"⁽⁴⁾.

Anlaşılan odur ki, Nâci kendi devri için geçerli olan bir hükmün XVIII. asır için de geçerli olabileceğini düşünmemektedir. Hattâ, Nedîm'in şiirdeki yeniliklerinin ele alındığı yegâne çalışmada dahi onun "Dîvan şiirine getirdiği yenilik" araştırıldığı için, "yeni şiir"e getirdiklerini görmek pek mümkün olamaz⁽⁵⁾.

Oysa XVIII. asırın şiiri üzerinde daha yenilikçi bir gözle yapılacak araştırmalar, XIX. asır şiirine nasıl kaynaklık ettiğini ortaya koyabilir. Meselâ, müstezâda gösterilen rağbet, yavaş yavaş mîsrâ kırlamasının başladığına ve modern şiirin önemli unsurlarından birinin belirmekte olduğuna işaretettir. Diğer taraftan, o zamâna kadar en küçük birim beyit iken, bu asırda mîsrâa doğru kaymağa başlar. Belki mîsrâ-ı ber-cestelerin ve kelâm-ı kibar hâlini alan mîsrâ-cümlelerin artışı buna delil sayılabilir. Murabbâdan şarkı formunun doğusu, yaygınlaşması XVIII. asırda olur ve böylece ilk defâ bestelenmek için yazılan, dolayısıyle müziğin prensiplerini de dikkate alan bir şiir yeşerir. Modern şiirin müzikal temelleri belki de bu şekilde atılmıştır. Aynı şekilde, önceki asırlarda bir kusur kabûl edilen aruz hatâları bu asırda bilgi eksikliğinden çok, umursamazlıktan ve sıkça görülür. Belki de böylece serbest şire bir kapı aralanmaktadır.

Muhtevâda, yaşayan şehre, şehirli insanın gündelik hayatına uzanmak, konuşmak diline yaklaşmak Nedîm'le başlamaz; Nâbî ve çağdaşlarında da bu özellik gözlenebilir. Oysa "şehirli" psikolojik ve sosyolojik gruplanmalar açısından çok zengindir. Zâdegân, ulemâ, ulemâdan ayrılmaya başlayan intelijansiya, ricâl-i devlet şehir ahalisinin sadece bir kısmını oluşturur. Geriye kalan gruplar içinde ise, yarı cahil veya cahil, kabadayı, çingene, ten-perest, külhanbeyi, azınlık, kenar mahalleli gibi çok renkli olanları vardır. Özel dünyâ görüşleri, hayat tarzları, jargonları olan bu gruplar da diğerleri kadar şehirlidir. XVIII. asırın Nedîm'le berâber İstanbul ahalisini işleyen diğer şairleri elit değil, sıradan insanları ve onların jargonlarını kullandıkları için önemsenmemişlerdir. Oysa onlar belki de asırın Orhan Velileridir; çünkü, XVIII. asırın unutulmuş şairleri ile Garipçüler'in ortaya çıkış sebepleri aynıdır. Her ikisi de asırlar önce şekillenmiş ve bu asırlar boyunca bütün imkânları kul-

(3) Osmanlı Şairleri, 1st., 1307, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s. 78.

(4) Şöyle Böyle, 1st. 1302, Matbaa-i A.K. Tozluyan, s. 6-7.

(5) Doç. Dr. Hasibe MAZİOĞLU, Nedîm'in Dîvan Şiirine Getirdiği Yenilik, Ank., 1957, TTK Bsmv.

lanılıp tüketilmiş intibâî veren birer normatif yapıyı kıarma ve bilâhare değiştirmeye gayreti ile ortaya çıkarlar. Birinin "klâsik" şiiri, diğerinin "millî edebiyat" şiirini kıarma gayreti, her ikisi de başarılı olur ve XVIII. asırda "klâsik" şiir, 1940'lı yıllarda "millî edebiyat" şiiri olur. Küçük adam, sıradan hayatlar, gündelik zevkler, ey-yarncılık, epiküryen iştihâ, argoya meyl, dilde sâdeleşme ve konuşma üslübuna yakınlık gibi muhtevâ özellikleri her iki şiirin de özünü değiştirir.

XVIII. asır, klâsik şiirin imkânları hâricinde şekil ve muhtevâ "arayış"larının -belki de şuursuz olarak- başladığı yeni bir şiirden önemli işaretler taşırlar.

Bütün bu "belki"ler, asrın unutulmuş veya önemsenmemiş isimleri üzerinde yeni bir gözle yapılacak ciddî çalışmalarдан sonra olumlu yâhut olumsuz bir kesinlik kazanacak ve böylece XVIII. ve XIX. asırlar arasındaki bağı kurmak kolaylaşacaktır.

ARARKEN

3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermâni'nın okunması târihî bir hâdisedir ve fakat siyâsî, iktisâdî, hukukî mânâda çok büyük bir hadise değildir. Târih içinde, handiyse yarım asrılık bir müddet zarfında farklı sebeplerle, farklı biçimlerde verildiği için çokça dikkat çekmeyen hak, imtiyaz, salâhiyet, temînat ve tahditlerin Avrupa'ya toplu hâlde tanıtılmasından ibâret gibi görünen Tanzimat Fermâni fazla yenilik getirmez. Aynı şekilde "yeni" edebiyâtın da Tanzimat'ın ilânı ile başladığı söylenenemez. Evet, edebiyat sosyal çalkantılardan etkilenir; ama, 1839'da böyle bir çalkantı yaşanmaz. Edebiyattan hareketle bu iddiânın sağlamasını iki şekilde yapmak mümkündür. Önce, gerçek İslâhat hareketleri çok daha eski târihlidir. Geçmişe bakıldığından, "Tanzimatın uzak menşeyi Lâle Devri'ne kadar çıkartmak imkânının mevcut olduğu kendiliğinden meydana çıkar"⁽⁶⁾. "Tanzimat" ile "Nizâm" (-i Cedid) kelimeleri arasındaki benzerlik sâdece aynı kökten gelmeleri değildir. Sultan II. Mahmud yaptığı İslâhat hareketlerine "Tanzimat-ı Hayriyye" adını verir. Anlaşılan odur ki, Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnu ilk tanzimat hareketi değildir. Şiirdeki yenileşmenin kaynağı daha eski târihli İslâhat hareketleridir.

Sonra, 2 Kasım 1839'u "eski" şiirin bitiş, 3 Kasım'ı "yeni" şiirin başlangıç günü kabûl etmek aklen de mümkün değildir; sosyal ve kültürel değişim kurallarına göre de... Şiirde eskiden yeniye doğru çok yumuşak bir geçiş yaşanır ve bu geçiş Servet-i Fünûn'a kadar yaklaşık olarak birbuçuk asır sürer. Aksi hâlde, 1839'da başlayan "Tanzimat Edebiyatı"nın ilk eserini niçin 1859'da Şînâsi ile verdiği açıklayamayız. Aradaki yirmi sene boyunca şâir yetişmediğini iddiâ etmek mümkün

(6) Ord. Prof. Enver Ziya KARAL, "Tanzimat'tan Evvel Garphlaşma Hareketleri (1718-1839)", Tanzimat-1, 1st., 1940, Maarif Matb., s. 13-30.

olmadığı gibi; ilk eser 1859'da ortaya konduğuna göre, bu acabâ 1856 İslâhat Fermâni'nin neticesinde doğan bir "İslâhat Edebiyatı"nın ürünü mü, diye de düşünülemez. Yenileşme târihimizin uzun geçmişi, yenileşme peşinde arayışlarla geçen şiirimizin de târihidir. Dolayısıyla, Tanzîmat'tan evvel eser vermeye başlamış; bir kısmı 1839 sonrası da görmüş; bir kısmı 1859'a kadarki boşluğu dolduran ve ihmâl edilemez isimler vardır.

Bu şairlerden Keçeci-zâde İzzet Molla birkaç yönden yeni ve önemlidir. Devrine hız kazanan mahallîşme cereyâni içinde özel bir yeri vardır. Bu cereyandan İstanbul'a açılmayı anlayan şâirlere mukabil, Molla taşraya ve halk şiirine açılır; Aynî ve Bayburdu Zihni ile müşâarelerde bulunur, türkû "yazar". Mihnet-i Keşân'ı -geleneğin aksine- hayâl payı en aza inmiş, reel hayatı ve pastoral unsurları kuvvetle işleyen ilk eserlerdendir. Âile bağlarının işlenişi yanında, şâirin Keşân'a giderken bindiği arabanın aynasında kendisini görmesi ve tasvir etmesi de "herhangi bir buluştan çok ileri gider, bütün bir sembol olur". Molla, şiir dünyâsının masalsı kahramanları arasında "kendi eti ve kemiği ile, kendisi olarak yaşamak" ister⁽⁷⁾.

Bu yıllarda taşrayı tanımanın yolu ya tâyindir ya da sürgün. Türk Galib Paşa'nın Kastamonu ağızı ile dîvan yazması, Âkif Paşa'nın hece veznine meyli de İzzet Molla gibi sürgünde olur. Âkif Paşa'nın asıl yeniliği Tabsîra'sında iken, bilhassa "Kâsîde-i Adem" inde muhtevâ yeniliği aranır ve bedbin bir şâirin yokluk fikrine sığınmasının ilkliğinden söz edilir⁽⁸⁾.

Yusuf Hâlis "elsine-i selâse"nin "elsine-i râbia" olma noktasında belki de ilk manzum Fransızca-Türkçe lûgati hazırlar; Sultan III. Selim zamânından beri "sevgilinin yurdu" mânâsını kaybetmekte olan "vatan" mazmûnunu bir siyâsi kavram şeklinde kullanır. Yusuf Hâlis de dâhil, devrin şîirini yeni bir anlayışla şekillendirmek gayretindeki isimlerin hemen hepsinin odalarda, kalemlerde yetişmesi bir tesâdûf değildir. Bilhassa 1832'de kurulan Tercüme Odası sâdece Bâbiâli'ye yabancılardan bilen eleman yetiştirmekle kalmaz; ayrıca yeni dünyâ görüşünün, yeni siyâsi ideallerin ve Batı çizgisindeki şîiri yakalamak gayretinin de yeserdiği yer olur. Fakat, önce devlet kurumlarında, sonra da pek tabîî olarak insan -dolayısıyla şâir- yetiştirmekte kendisini gösteren bir dûalite yaşanmaktadır: "Aynı mahalde fakat ayrı ayrı olarak tarz-ı kadîm ile tarz-ı Tanzîmat"⁽⁹⁾. Kalem ve odalara alınan kâtipler kitâbette kendilerini isbatlamış kişilerdir; kitâbet ise, hâlâ klâsik belâğat dâiresindedir. Dolayısıyla kalem ve odaya çırâg edilene kadar alınan, klâsik zevk terbiyesidir ve bu târihten sonra kazandırılmak istenen batılı kültür ve zevklerin yok edemeyeceği kadar ke-

(7) Prof. Dr. Ahmet Hamdi TANPINAR, 19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi., 2. bs., İst., 1967, Çağlayan y., s.47.

(8) Mehmet KAPLAN, "Akif Paşa Ve Yokluk Fikri", Sanat Ve Edebiyat Gaz., Nu.12, 22 Mart 1947.

(9) Ahmed Râsim, İstibdaddan Hâkimiyet-i Millîyyeye, 1. kitap, İst., 1342, Kanâat Matb., s. 287.

mikleşmiştir. Nasıl ki Sultan III. Osman, kendi sultanatına kadar sarayda toplanan bütün frenk eşyâsını yok ettirerek batılılaşmaya mâni olamamış ise, Sultan Abdülmecid de Tanzimat'tan sonra “*kadîm*” unsurları yok edemez. Böylece, yeniden hoşlanan, eskiden vazgeçemeyen; ama, ikisini imtiaç ettiremeyip kimlik ve hattâ kişiliğinin iki farklı yüzü olarak yaşatan bir aydın tipi doğar. Bu ikiliğin trajedisini en çok yaşayanlar da şairler olur; çünkü, önceki asırın şiirinde değişim teşebbüsleri mesnedini ve yönünü kendi içinde bulurken, XIX. asır şâiri kısmen tanayıp anlayabildiği Batı şîri karşısında şîrini kifâyetsız, kendisini âciz görmektedir. Değiştirme gayretleri semeresini kolayca vermez, zîrâ, miâdi doldu zannedilen şîr, Batı'ya şâir kadar kolayca kapılarını açmaz.

“Şu halde şîrimizde Fransız tesirini incelerken, bu tesirin daima yıkmaz bir kale ile karşılaşlığını ve kolay yıkamadığı için ancak delliklerden sizliğini göreceğiz”⁽¹⁰⁾.

Kalemelerde yetişen şairler ilk defa Şinâsi ve tâkipçileri Nâmık Kemâl-Ziyâ Paşa neslinde “arayış”larına bir mesnet ve yön bulmaya başlarlar. Şinâsi Tercüme-i Manzûme (1859)'sini yayumlahadığında arayışların hedefini belirler. Bu küçük kitapta hem Fransız klâsik şîri ve şairleri, hem batılı şîrin şekil ve muhtevâsı, hem de tercüme yoluyla olsa dahi yeni şîrin ifâde yolu tanıtılr. Racine ve Lafontaine'den seçilen metinler şîre manzum tiyatroyu ve muhâvere tarzını sokarken Gilbert, Lamartine ve Fenelon'dan alınan metinler de “*hikemî*” yerine “*didactique*”, hattâ “*politique*” muhtevâyi tanıtacaktır. Oysa Şinâsi'nin Müntehabât-ı Eş'âr (1862)'ında, tanıttığı şekli yeniliklerin hiçbirisi yoktur.

*Rûm'a bir Avrupalû büt vereli revnak u şân
Reşk-i iklim-i Freng olmadadır Türkistân*

beyti yeni şîrin de modelini ve maksadını işaret ederken Şinâsi'de kasîdeler, târihler ve gazeller aynen durur; ama, şîrin lûgati değişmiştir.

Doğru bildiğini uygulayamamak yeni şâirin en büyük za'fidir. Şinâsi gibi Ziyâ Paşa ve Nâmık Kemâl de düşündüklerini kuvveden fiile geçiremeyen şairlerdir. Paşa Harâbât'ının “*Meşrût u Ahvâl-i Şâiri*” bölümünde “*frenkleşen*” şîre karşı çıkar.

*Millîyyeti nisyân ederek her işimizde
Eshâr-ı Freng'e tabâiyyet yeni çıktı*

mîsrâları onun şîerdeki umûmî tavrını da gösterir. Unutulan milliyetin şîir cephesini

(10) Doç. Dr. Cevdet PERİN, Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri, İst. 1946, Pulhan Matb., s. 72-73.

“Bizim şirimiz hani şairlerin nâ-mevzun diye beğenmedikleri avam şarkıları ve taşralarda ve çögür şairleri arasında deyiş ve üçleme ve kayabaşı tâbir olunan nazımlardır”

cümlesiyle birkaç sene önce hatırlatmıştır⁽¹¹⁾; ama, hece vezniyle bir iki denemesi hâriç Ziyâ Paşa'nın da unutkanlardan olduğu söylenebilir.

Nâmık Kemâl'de Ziyâ Paşa'nın muhâfazakâr tavrı yoktur; ama, aldığı klâsik terbiyeyi sağlamlığı büyük yenilikler yapmasına da meydan vermez. Batılılaşma karşısındaki tavrı da çok şuurludur:

*“Temeddün için Çinlilerden sülük kebabı ekl etmeyi almaya muhtacı
olmadığımız gibi, Avrupalıların dansına, usûl-i münâkehâtına taklid et-
meye de hiç mecbur değiliz”*⁽¹²⁾.

Mecbür olmadıklarımız arasında muhtemelen Avrupa'nın şiir tarzı da vardır. Kemâl'in Bahâr-ı Dâniş ve Celâl Mukaddemelerinden başlayıp Tahrib ve Tâkîb'de sürdürdüğü klâsik şiir muhâlefeti kendi şiiri için pek söz konusu olamaz. Kemâl'in sayısı on'u ancak bulan yeni şiirleri dışında kalan dîvâni ve manzûmeleri klâsik kültürün derin izlerini taşırlar⁽¹³⁾. Şair şiirin kendi imkânları dâhilinde değişmesinden yanaidir; ama, bunun mümkün olmadığını hissettiği anlarda küçük ve fakat kimisi başarsız, kimisi akım tecrübeleri de olur. Tamâmen sinama-yanılma yoluyla uygulanan bu tecrübeleri genellikle Abdülhak Hâmid'le yapar. Kemâl bâzen aruz veznini şiir için “mâni-i terakkî” görür:

*“Dîvâne şiiri bir zincirden kurtarmak istersen, kırılacak bend-i
ahenin Acem evzânıdır”*⁽¹⁴⁾.

Alternatif olarak hece veznini hem dener, hem de Hâmid'e tavsiye eder:

*“Şiirde sâfi Türkçe yazmak (evzânın şimdiki hâliyle berâber) ki
senin elinden gelmez. Manzum söze o kadar hevesin var, bir kerre
de tabiatını bizim parmak hesâbiyle birşey yazmağa sevk et; bak ne
güzel, ne parlak oluyor. Ben tecrübe ettim; niyetim o yolda bir eser
de meydâna koymaktır”*⁽¹⁵⁾.

(11) “Şiir Ve İnsâ” Hürriyet Gaz., Nu.11, 20 Cemâziyûlevvel 1285.

(12) “Medeniyet”, İbret, Nu. 84, 2 Zilkâ'de 1289.

(13) Namık Kemal Hakkında içindeki Abdülbâki GÖLPINARLI'nın ve Ölümünün 100. Yılında Namık Kemal'deki Tunca KORTANTAMER'in makaleleri bu iddiayı doğrular mahiyettedir.

(14) Fevziye A. TANSEL, Hususî Mektuplarına Göre Namık Kemal Ve Abdülhak Hâmid, Ank., 1949, Güneş Matb., s. 101.

(15) Ebuzziya Tevfik, Nûmâne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye, temsîl-i sâdis, Kostantuniye, 1329, Matbaâ-i Ebuzziya, s. 484-485.

Hâmid'in ve kendisinin tecrübelerini semereli bulmayınca hece veznini "Âşık Garib evzân-ı garîbesi", "âmiyâne, âhenksiz ve zevzeklik" gibi sıfatlarla adlandırır. Sonra, yeni şaire veznin değil, kafiyenin mânî olduğunu düşünür:

"Bugünkü fikrime göre, bizi, Türkiye'de istedigim gibi şiir söylemekten men' eden vezin değil, kafiyedir. (...) Mahbus bulunduğu sırada, kafiyeyi terk ile vezni ihtiyan yolunda bir çığır açmak istedim"⁽¹⁶⁾.

Kemâl'in bu yolda bir tecrübeşine tesâdûf olunamaması, kendisinin de eski Yunan şiirini hatırlatan bu denemelerden memnun kalmadığını gösteriyor. Ziyâ Paşa'nın Menemenli-zâde Tâhir'in ve Celâl Sâhir'in üç ayrı nesilde süren kafyesiz şiir tecrübelerinin başarısızlığı bu memnûniyetsizliğin isabetine delildir.

Klâsik şiir misrârlarla minyatür oluşturma gayretindedir; o kadar ki, seneler sonra Münif Fehim bu misrâları kolayca tablolar hâlinde resmedebilecektir. Yeni şiir ise, tabloların verdiği ilham ile "resim altına şiir" yazmak gibi "nev-zuhur" bir yolu dener. Muhtemelen fotoğraf "zahr"ına kit'a yazma âdetinin bir devâmi olarak başlayan bu özel tarz, bilhassa Servet-i Fünûn'da bir koldan pitoresk'i, bir diğer koldan da realite'yi şaire mâm edecektir. Kemâl daha 1883'te Mir'ât-ı Âlem Mecmâası'na yolladığı bir mektûbunda⁽¹⁷⁾,

"(...) basılacak levhalar gelirse Arab'dan, Acem'den Türk'ten tavzih yolunda yazılabilecek birçok eserler bulmak ve bulunamazsa levhaya münâsib birşey yazıcıvermek benim için kolaydır"

diyerek bu teşebbüsü desteklemiştir.

Bütün bu tecrübe ve teşebbûslere, sinama-yanılma ve rüçûlara rağmen, Kemâl'in asıl yeniliği muhtevâda olur. Hürriyet, millet, vatan gibi mefhumlar ondan önce de sosyal misyonuyla kullanılmıştır; ama, heybetli ve merdâne edâsı, fikir ve ahlâk terbiyesini hedeflemesi, renkli şahsiyetinin şiirdeki akışları, hep aktüel kalışı, periodiklere dost tavrı gibi özellikleri Kemâl gibi "birinci sınıf" olmayan bir şâiri önemli kılar. Şâirin belki de en önemli düstûru,

"Biz ibtidâ şîirimizi kendimize tesîr ettiğim gibi herkese dahi tesîr edecek ve tehzîb-i ahlâk ve İslâh-ı efkâra medâr olacak bir hâle getirmeliyiz de ondan sonra şîri tervîc etmeliyiz"⁽¹⁸⁾

iken, muakkipleri şîiri ayrı bir vâdiye dökecektir.

(16) Fevziye A. TANSEL, a.g.e., s. 44.

(17) Mir'ât-ı Âlem, Nu. 18, s. 289.

(18) Gayret, Nu. 24, 13 Haziran 1302.

Kalem ve odalarda yetişen ve yenileşmenin mecbûriyet olduğuna inanan bu neslin yanında ve hattâ kısmen içinde ikinci bir grup daha zikredilmelidir. Bu grubu oluşturan şairler yarılm gün Fransızca öğrenip yarılm gün hizmet veren odaların mensûbu değildir; Avrupa'da okumamış, Batılı eğitim veren mekteplere gitmemiştir. Klâsik kalemlere devâm etmiş, büyük kısmî eğitimini özel hocalar elinde yâhut medreselerde tamamlamış, edebiyat kültürünü hâmileri aydın paşaların konaklarında ve tekkeerde almış, şiir zevkini ve ilmini kahvehâne ve meyhâne köşelerinde “hem-bezm” oldukları şairlerden edinmiş ediblerdir. Yeniliği klâsik çizgi hâricinde; ama asla “Frengâne” sayılamayacak ufak değişimlerde arayan bu şairler münferit ve fazla dikkat çekmeyen bir kimildanış içindedirler. Bu grup içinden meşrepçe birbirine yakın olduklarını hisseden daha özel bir grup çıkar ve 1861'de bir “encümen-i şuârâ” kisvesinde toplanmağa başlar. Hersekli Ârif Hikmet'in evinde salı günleri biraraya gelen bu şairler Leskoçâ M. Galib'in riyâsetinde edebiyattan bahseder ve yeni söylenen şiirleri değerlendirirler. Körlemesine arayışlarla şireye yeni mecrâlar bulmağa çalışırlar. Şiir dilinde XVI. asrin “Türkî-i basit” cereyânını andırır bir saf Türkçe ile yazma (Galib, Hâlet), sâde Türkçe ile yazma (Lebib, Ziyâ), üslûb-ı âli ve sebk-i Hindi'yi tecrübe (Galib, Hakkı, Ârif Hikmet) gibi birbirinden farklı yolları denerler. Klâsik şiirin mazmunlarını mânâsız bulmak (Hâlet), hece vezniyle yazmak (Sâlik Fâik, Deli Hikmet), şireye modern târifler getirmek (Ârif Hikmet), mâşûkadan âşıka hitap eden gazeli denemek (Ârif Hikmet, Lebib) divan tertîbini bozmak (Galib), kaside ve kit'ayı deform etmek gibi teşebbüsleri şiirin temel taşlarını yerinden oynatır; ama, ilk taşı yuvadan çikaran Abdülhak Hâmid olur.

Hâmid, Recâî-zâde Ekrem'le aynı sıralarda, fakat çok farklı yollarda dolaşır. Hâmid yenileşmeyi garphlaşmada arayan neslin başını çeker. “Manzum Tercüme-i Hal”indeki

*Başka bir yolda yazarken ceddim,
Eyleyip ye's ile birgün cûr'et,
“Tarz-ı Garbî” dedim “olsun âdet!”*

mîsrâları Hâmid'in şîirinin Anadolu yakasından Avrupa yakasına geçişini ilân eder. İlk şîir kitabı *Sahrâ'yı* Byron'ın kullandığı “tarz-ı merguba nazîre olarak” yazar; Sar danapal'i de Byron'ın aynı adlı piyesini okuduktan sonra kaleme alır. Cornaille'in *Le Cid*'inden Nesteren, Horace'indan Eşber doğar. Finten, Shakespeare'den derin izler taşır.

Hâmid, Kemâl'in de yönlendirmesi ile bâzen aruzda yeni vezinler icad eder, bâzen de parmak hesâbını dener. Nesteren'in başında yazdıkları bu bakımdan önemlidir.

*“Nesteren'in sûret-i tahrîriyyesi nazm-ı Arabî yolunda ise de hadd-i
aslında bizim onbir hesâbına tevâfîkan yapılan ve evzân-ı Garb ü*

Arab'a asla tevâfuk ve taalluku olmayan sîrf Türkçe şiirdir; ancak muhtelif kafiyelerde olan beyitten beyte nakl-i murad beytin birinci müşrândaki sözün mâbâdını bâzı kerre alt tarafında olan ve diğer kafiyede bulunan beytin müşrâ-i evvelinde ırâd etmek ve zevâid yazmaktan ise, lûzumu takdîrinde mesârii taksîm eylemek yâni bir müşra veyahûd bir beyti eşhâs-i müteaddideye söyletmek cihelerince Avrupa eşârını taklit edilmiş oluyor.

Hâmid'in o kendine has müşrâ kuruluşu ve "tarz-ı Garbî" söyleyiş biçimini Nesteren'de şekillenmeye başlar. Dîvâneliklerim Yâhud Belde'de Servet-i Fünûn'un ile ride büyük itirâzlara sebep olacak dil özellikleri ve lûgati hazırlanıyor gibidir. "Bir Şairin Hezeyânı"ndaki

*Olmadım sarf ü nahve ben âgâh
Gramerden de anlamam billâh*

müsârları hem bir gerçeği ihbardır, hem de bunu alenen söyleyebilmenin rahatlığını Servet-i Fünûn'a kadar taşıyan bir logodur. Garam, Hâmid'in vücud-adem, hayat-memât, panteizm gibi ana meselelerini İslâm tasavvufundan ziyyâde Batı felsefesinin problematîği içinde sorgulamaya başladığı eseri olur.

Hâmid bir göçmen değil, kâşiftir; gider, görür, alır; ama, asla yerleşmez, geri gelir. Onun bu gidiş-gelişleri Tanzimat şâirinin klâsik sînâma-yanılma yoluyla ilerlemesine pek benzemez; zîrâ, Hâmid yıkarak ilerler, gerisinde hep harâbeler bırakır.

Evet, tarz-ı kadîm-i şî'ri bozduk, herc ü merc ettik

müsârî bu bakımdan samîmî bir itiraf可以说。Arkadan gelenler boş arsalara yeni şîiri binâ ederler.

Recâî-zâde Ekrem, şîirde Hâmid ile aynı noktadan, N. Kemâl'den hareket ederse de farklı vadîlerde gezinir. O, uzun zaman daha gelenekli bir yolu tercih eder. Meselâ, Hâmid'in gençlik yıllarına ait pek az gazeli vardır ve bunları kitaplarına almaktan kaçınır. Ekrem ise, Nağme-i Seher'inden son şîirlerine kadar gazel tarzını israrla kullanır; hattâ Zemzeme'nin üçüncü kısmında gazellerinden birinin başlığı "Tegazzûlden Geçemem" (s.45), bir diğerininki "Tegazzûl Tenezzûl Değildir" (s.53) şeklinde kayıtlıdır. Yeni formlar aramaktan ziyyâde, eldekileri bâzen "re-forme", bâzen "de-forme" etmemiye yeğleyen Ekrem, kafiyelenişte Batı'ya daha yakındır; hattâ Fransızların "rime embrassée"sini ilk kullanan şâirlerden birisidir. Dilde ise, geveseyen ve Fransız sentaksından etkilenmeye başlayan frazeolojik yapı, Frenkçe kelimele şîiri mekân etmek gayreti Ekrem'i Hâmid'le berâber Servet-i Fünûn nazminin kurucularından biri hâline getirir.

Ekrem'in asıl yeniliği muhtevâdadır. Kemâl'in "tehzîb-i ahlâk ve ıslâh-ı efsâr'a hizmetin bir yolu olarak gördüğü şîiri Ekrem daha estetik mecrâlara çevirir.

“(...) mutâbık-ı hakikat olan âsâr-ı fikriyye zevk-ı edebi tamâmiyle mutayyib ve memnûn edecek meziyâtten mahrûm oldukça manzum dahi olsa bunların şiir olduklarını kabûlde erbâb-ı san'at tereddüd ederek fakat birer kıymet-i fikriyyeyi hâiz olmaları itibâriyle yalnız âsâr-ı edebiyeden ma'dûd olacaklarını söylerler. Bendeniz de aynıyle bu fikirdeyim”⁽¹⁹⁾.

Şîirde aslolan güzelliktir. Takdîr-i Elhan'da “zerrâttan şümûsa kadar”(s.9) “her güzel sey şîirdir”(s.13) denerek nazmın muhtevâ sınırları -daha doğrusu sınırsızlığı- belirlenir. Bu sınırlar Servet-i Fünûn'un da hareket alanını işaretleyecektir.

Devrin şiirsever aydınları ve nâsırleri ise, nazımdaki gelişmeler karşısında çok tutarlı ve seçici bir tavır gösteremezler. Meselâ, şîirde de söylenecek sözü olduğuna inanan Şemseddin Sâmi, bu tereddüdü hayli belirgin bir şekilde yaşayanlardandır. Yazar, şîirle ilgili bir dizi makalesinde, yaklaşık bir ara ile, mütenâkız şeyler söyler:

“Şîirde taklidle şöhret kazanılamayıp reh-i nâ-refsteye gidilmekle kazanılır. Bu sebebe mebnidir ki şuarânın mütekaddimleri dâimâ müteahhirlerine müreccâhtır. Şâir olmak isteyen adam kimseyi taklid etmeyeip kendi hissiyyât-ı şâîrânesine tab'iyetle, şîirde yeni bir çığır açmağa çalışmalıdır”⁽²⁰⁾

derken, yeniler taklitçi olduğu için eskileri tercih etmek fikrini savunan Şemseddin Sâmi, üç sayı sonra tersini arzular⁽²¹⁾. Yine de Şemseddin Sâmi'nin umûmî meyli “tabiat-i şîriyyesi bulunan nev-resîdegân-ı üdebâmız”ın “yeni çığır”a ve “âdetten ziyâde tabiate ittiba'la cebri eş'ar yerine tabîî ve selis şîir”e yönelik yolundadır.

Bu tavır devrin pek çok aydın kalemi için ortaktır. Hâmid ve Ekrem bu mütereddit destekle ilerler; sâdece şîirleri ile değil, dünyâ görüşleri ve hattâ yaşıyışları ile de yeni bir insan tipini, yeni bir dünyâ görüşünü müjdelerler.

YENİ İNSAN-YENİ ŞÎİR

Batılılaşmanın sâha ve doz sınırlamasının olmayışı “frenkleşme” gibi bir tehlikeyi beraberinde getirir. Düşünce, zevk ve yaşıyışta “alafranga” bir yol açılır. Ahmed Midhat, Felâtun Bey ile Râkum Efendi (1875)'sinin hemen başlarında Mustafa Merâkî Efendi'den bahsederken “Hani ya bundan onbeş yirmi sene evvel İstanbul'da alafranga-meşrebler yok mu idi? İşte onlardan” dedigine göre, 1855-1860 gibi, frenk

(19) *Tâkrîzât*, Kostantuniye, 1314, Âlem Matb., s. 34-35.

(20) “Şârkta Şîir Ve Şuarâ”, Hafta, Nu. 4, 13 Şevval 1298.

(21) Hafta, Nu. 7, 5 Zilkâ'de 1298.

mukallidi bir gençlik türemiş olmalı. Şair Evlenmesi'nden itibâren edebiyatta da bir tip olarak yerini alan "Avrupâî insan", aynı zamanda model de alınır. Oysa, "Avrupâî" neslin içinden "alafranga insan" tipinin doğmaya başlaması önce cemiyeti, sonra da cemiyetin bir aynası sayılan edebiyatı rahatsız eder. Giyiniş, davranış, yaşış ve konuşma özellikleriyle edebiyat eserinin konusu olan alafranga tipler batılışmanın olumsuz ve hattâ komik modellerini oluştururlar. Meselâ, Yeni Osmanlılar'dan Yusuf Paşa-zâde Mustafa Nûri, Zamâne Şıkları(1874) adlı komedisinde alafranga-meşreb gençleri anlatır. Oyunun kitap hâlinde piyasaya çıktıığı sıralarda, Hayâl Gazetesi'nde imzâsız bir hicviye yayımlanır.

Baston elde, gözde gözlük
Lehce sakîl aynı yüzlük
Şimdi moda bu yüzsüzlük
Şık beylerde olan hâlet
Kabûl olunmaz rezâlet

Girer madamın koluna
Çıkar yayan Beyoğlu'na
Hak vermesin bir kuluna
Şık beylerde olan hâlet
Kabûl olunmaz rezâlet

gibi beşliklerin bulunduğu bu hicviye⁽²²⁾ ortak bir psikolojinin mahsûlü gibidir. Ahmed Midhat ise, Açıkbâş(1874)'ında, daha önce sözünü ettiği 1850'li yılların şıklarından birinin yaşı hâlini anlatır. Ertesi sene de Felâtun Bey ile Râkim Efendi adlı romanında batılışırken millî benliğini kaybeden ve etmeyen iki gencin muayesesini yapar. Bu yıllarda alafrangalar için şarkılar yazılıp okunur:

Şıklık şeref ü ziynetî baston ve cakettir
Şıklarda sigara kutusu şimdi pakettir
Fevt etmeye gelmez bu zamân-i tuvalettir
Yaz geldi güzellendi hevâ şıklara müjde⁽²³⁾

Nev-zuhur gözlükle nâdide baston bende var
Giydiğim elbise-i zîbâyî cânâ Mir yapar
Sen beğenmezsün benim şıklıkta emsâlim mi var?
Çeşm-i mestim bak bana ben şık değil de yâ neyim?⁽²⁴⁾

Gittikçe artan alafrangalıklara tepkiler de büyür. Belki de frenkleşmekle en çok

(22) Hayâl, Nu. 30, 21 Kânûn-i evvel 1290.

(23) Kahkaha, Nu. 7, 12 Nisan 1291.

(24) Etem Ruhi ÜNGÖR, Türk Musikisi Güfteler Antolojisi, C.1, 1st., 1981, Eren y., s.691.

ithâm edilmiş kişilerden biri olan Recâî-zâde Ekrem'in *Araba Sevdası*(1895)nda "batılılaşma" ile "frenkleşme"nin farkını göstererek kendisini bu cins bir müdafaa mecbûriyetinde hissetmesi tepkilerin ciddiyetine delildir. Periyodiklerde yazı ve karikatürlerle gösterilen tepkilerin iki olumsuz neticesi belirir: Önce, ilimli batılılaşma tarafdarları ile aşırılar arasında kesin farklar oluşur; sonra, periyodiklerin -olumsuz da olsa- büyük ilgisi, "*frengâne*" bâzı tavır, düşünce ve bilhassa söyleyişlerin tanınmasını, hattâ onlara alışmasını sağlar. Şiire Fransızca kelimelerin sizmasında fantezi, lâtife, tehzil, tecrübe gibi sebeplerle yazılan bâzı manzûmelerin de yardımcı olduğu söylenebilir. Ayıntıbü Ali Râşid Efendi'nin aşağıdaki gazeli gibi:

*Avrupa dilberleri kasrında balkon istiyor
Çifte atlı koşulur altında fayton istiyor*
*Pek hevâlandı o ... duhterinin meşrebi
Ah-ı aşıktan semâya şimdî balon istiyor*
*Şem'-i kâsfûri fenâ ispermeçet eyler taleb
Şem'dâni sîmden olmaz ise fakfon istiyor*
*Şabkasın açtım o... kâkülün koklatmadı
Şimdî ibrâz-ı résânlâ resm-i pardon istiyor*
*Bu gazelde şâiranın cem'i lazımdır beyim
Kafîye teng oldu zîrâ bir komisyon istiyor*⁽²⁵⁾

Yâhut Nazîfin şu "nev-zemin" gazeli gibi:

*Zâil olmaz ihtiyâr olmakla dilden espérance
Kail olmaz yâri ağıyarla görünce conscience*
*Ben de gördüm Al-Kasar'da dün gece âsârını
Madmazeller ediyorlar idi onda türlü danse*
*Kôrkörüne düştü derd-i aşkına bu pur coeur
Bir nigehle eylesen content beni votre excellence*
*Congrès çoktan bu nev ebyâtımı tanzir için
Şâiran yapsınlar isterler ise bir conférence*
*Tarh-ı si're sen açtin Nazîfâ nev-zemin
Bağ-ı dilde bu gazel de oldu bak à la France*⁽²⁶⁾

Böylece muhâfazakâr şiir anlayışının karşısında üç yönden Batı'ya açılan yeni bir şiir doğar: Batılılaşmaktan da, millî şiir kültürünü muhâfazadan da vazgeçmemeyen "îlim-lilar"; millî şiir kültürünün imkânlarını sonuna kadar kullanıp tükettiğine inanan,

(25) Hazîne-i Evrak, C.2, Nu. 15, 1297, s.229.

(26) Tercüman-ı Hâkîkat, Nu. 1016, 17 Zilhicce 1298.

sü'atli ve ölçüsüz değil; ama, yavaş ve dikkatli bir bünye değişikliği ile batılılaşmaktan yana olan "mutavassıtlar" ve olabildiği kadar batılı bir şiri, olabildiği kadar fazlaıyla edebiyata sokmak tarafdarı olan "Servet-i Fünûncular". Bu üç grubun yegâne ortak tarafı "batılılaşmak" hususundaki müsbet fikirleridir; fakat, doz ve tatbıkatta aralarında büyük farklar vardır. Göründüğü gibi, şiirlarındaki bu üç eğilimin temeli, kıymet hükümleri arasında ton farkları bulunan "yeni insan" oluşumlarıdır. Şiirin batılılaşması karşısındaki "yeni insan"ın genel olarak batılışmaya karşı olan tavrına bakarak antipatik (klâsik şiir müdâfî), empetik (îlimli ve mutavassıt) ve sempatik (Servet-i Fünûncu) tasnîfi de yapılabilir.

MUTAVASSITİN

"Mutavassıt" kelimesi ortaya giren, vâsita olan (aracı), ortalama ve hattâ "burjuva" gibi birbirine hem yakın, hem de uzak mânâları taşıır. Belki bu genişliği sebebiyle "Mutavassitîn" denen grubu "İlimlîlär" olarak adlandırınlara da rastlanıyor⁽²⁷⁾. Oysa "İlimlîlär" belki "Mutavassitîn"in bâzı şâirleri için kullanılabilir bir tâbirdir.

"Mutavassitîn" adlandırmasını ilk kullanan, muhtemelen Süleyman Nesib'dir. Şâir, bir yazısında,

"Mutavassitîn dedigimiz zevat ki, devr-i inhitat ile şimdiki devr-i teceddüd arasında kalmak isteyenlerdir"⁽²⁸⁾.

diyerek onları etiketleyiverir. Oysa, böyle adlandırdığı gruptaki şâirler teker teker gözden geçirildiğinde "mutavassıt" kelimesinin daha ihâtalı kullanılması gereği anlaşıılır.

Mutavassitîn bir "beyan-nâme" ile ortaya çıkmış, benzer fikirler taşıyan edibler tarafından oluşturulmuş topluluklardan değildir. Kimisi birbirini tanımaz, kimisi çok yaşlı veya genç, kimisi batılılaşma karşısındaki tavrı çok farklı, kimisi handiye çeyrek asra dağılmış; ama, hepsi de bir şekilde yenileşmek tarafdarı olan ediblerin ortak unvanı "mutavassitîn"dir. Tanzîmat sonrasının şâirleri ile Servet-i Fünûn arasındaki geçiş sahayayan ve Muallim Nâci'nin başı çektiği eğilim de mutavassitîn'dir; Servet-i Fünûn'un parlak yıllarında, bilhassa Mâlûmat Mecmûası etrafında toplanan muhârifler de mutavassitîn'dir ve hattâ Servet-i Fünûn'un çoklarından itibâren iki ana kola ayrılarak Fecr-i Âti ve Millî Edebiyat şîirini hazırlayanlar da bir başka cepheden mutavassitîn'dir. Öyleyse, bir nesle mensup olmadığı âşikâr bu ediblerin hepsini birden kavrayan "Ara Nesil" adlandırmasını dahi doğru bulmak mümkün değildir.

Muallim Nâci, Felâtun Bey'in karşısındaki Râkim Efendi'dir. Onun şiirdeki tavrı örnek bir mutavassıt tavridir.

(27) Meselâ bk. Dr. Hımmet UÇ, İlimlîlär Ve Edebi Tenkid, Erzurum, 1990, Dicle Üniv. Eğt. Fak.y.

(28) "İki Söz Daha", Servet-i Fünûn, Nu. 374, 30 Nisan 1314.

"Âsâr-ı şarkîyyeyi tenkihe himmet, âsâr-ı garbiyyeyi intihâba dikkat etmeliyiz"(29)

cümlesi yârdan de serden de geçemeyen şairlerin ortak düstûru gibidir. Nâci'ye göre, "her millet kendi milliyetini muhâfaza ederek terakkî"yi aramak zorundadır.

"Edebiyatımızı Fransız edebiyâtına yetiştirmek mümkünkindir ammâ -kalb-i milliyet müstahil olduğundan- bizi Fransız hissiyatıyla istilzâza alıştırmak mümkün değildir"(30).

tesbîti henuz doğmamış Servet-i Fünûn'a erken bir îkazdır. "Milel-i sâireden iktibâs etmeyelim mi ya?" diye itiraz eden "söz anlamaz"lara "iktibassız hiçbir terakkî husûle gelemeyeceği bedîhiyattandır" cevâbını veren Nâci, Batı ile yapılması düşünlenden daha büyük bir terkip peşindedir:

"Terakkî-i edebîmizin husûlunu Arab, Acem, Frenk âsâr-ı edebiyyesinden iktibâs edeceğimiz efkâr-ı makbûle ile edebiyât-ı kavmiyyemize bir hüsn-i imtizac vermeğe vâbeste görürüm"(31).

Nâci, güzel olanın milliyetine bakılmaksızın "makbûl-i ehl-i idrak" olması gerektiği fikrindedir.

"Şimdiki cihan edebiyâtımız öyle yalnız bir kavmin eserine iktîfa etmeye mecbûriyet göstermiyor. Herhangi kavimde bir lem'a-i edebiyye görürse onun muktebisi olmağa, onu daha ziyâde parlatmağa çalışıyor"(32).

Göründüğü gibi, Nâci şiirin kaynakları ve mecrâî konusunda oldukça hassas dengeleri olan bir usûl teklif etmektedir. Bu teklif ne kadîm şaire, ne de garp şiirine benzer; ikisine de aynı ölçüde yakın ve uzaktır. Ekrem'in aksine, Nâci'nin ilk şiir kitabı Ateş-pâre'de tek gazel dahi yoktur.

Nâci'nin şaire getirmek istediği mutedil yeniliği yeniler fark ve takdîr etmezlerken, korumak istediği mutedil eskiliği eskiler hürmet ve muhabbetle karşılalar. Yeniliklerinin tâkipçisi ve semeresi az olur; oysa, klâsik tarzı hatırlatan "gark-ı nur", "meyhâne" gibi "harâbâtiyâne" gazelleri büyük rağbet görerek pek çok şâir tarafından tanzîr edilir. Nâci bu yöndeki bir gelişmeden memnun değildir. Mîzan Gazetesi'nin "mey ve mahbûbu gazete sütunlarında bâlâyâ çıkarmak"la⁽³³⁾ suçladığı Nâci, önce Saâdet Gazetesi'nde tefrika edip sonra da risâle hâlinde bastırıldığı

(29) *Şöyle Böyle*, İst., 1302, Matbaa-i A.K. Tozliyan, s. 22.

(30) A.g.e., s. 70.

(31) *Mektublarım*, Kostantiniye, 1303, s. 148.

(32) A.g.e., s. 141-142.

(33) "Evrâk-ı Havâdis", Mîzan, Nu. 33, 2 Haziran 1887.

müdafaa-nâmesinde buna karşı çıkarak “yek-âvâz” ve “mâna cihetiyle mümtaz” olan “görün” gazelini misâl verir:

“Meyhânedede ve gark-i nur gazelleri gibi âsârîma yüzlerce nazîreler söyleyen şuarâmız hiç bunu tanzire özendiler mi? (...) Bu bâbda kusur kimin?...”

“Ben böyle nice nûmûneler gösterdim, edebiyâtımızın nasıl olması lazımlı geleceğine dair nice mülâhazalar beyân ettim, ammâ şuarâmız, üdebâmız bunlara imtisal etmemişler de yine eski yola gitmişler! Orası bana mı diid?”⁽³⁴⁾

Şâir tabiatı medhe muhtaçtır ve Nâci, hakettiği ilgiyi gösterenlere kendisini daha yakın bulur. Bu onun yeniliklere sırt çevirdiği mânâsına gelmez; ama, gelenekçi tarafını daha öne çıkardığı da bir gerçektr. Dolayısıyla, Ekrem'le aralarında “ciddî bir fikir ayrılığına dayanmayan, şâhî sebeplerden ileri gelen”⁽³⁵⁾ bir ihtilâf belirdiginde, bu yeni ile eski şiirin ölümcül bir kavgası hâline dönüştürülür.

Ekrem önceleri Nâci'yi yenilikleriyle berâber kıymetli bir şâir olarak görür, şîirine nazîreler söyler ve Tâlim-i Edebiyyât'ına ondan misâller alır. Zemzeme'nin ikinci kısmı neşredildiğinde ise, Nâci'nin Tercümân-ı Hakîkat'e “harf-i vâhid birşey” yazmayışı Ekrem'i öfkelendirir; oysa, ona eserinden bir nûsha bile göndermemiştir⁽³⁶⁾. Zemzeme'nin üçüncü kısmının mukaddemesinde, Takdîr-i Elhan'da alenen Nâci'ye hücumlar bundan sonradır. Nâci ise, Saâdet Gazetesi'nde (Nu.335 v.d.) tefrikaya başladığı “Demdemde”si ile Ekrem'e karşı hûcûma geçer. Ekrem ve Nâci etrafında toplananlar ile mesele kısa zamanda bir “şîirde irticâ-terakki” meselesi hâlini alır. Nâci istemese dahi, onun yandaşları “gelenekçiler” ve yine istemese de muhâlifleri -aslında kendisinden çok da farklı fikirler taşımayan- “yenilikçiler” olur. Ekrem de dâhil, her iki gruptaki şâirler içinde Nâci'nin gerçek yeniliğini bilen ve önemseyen - belki de yegâne isim- yine Nâci'dir⁽³⁷⁾.

Nâci 1893'te öldüğü zaman, ardında kalan Mutavassitîn birkaç grup hâlindedir. Bunlardan bir kısmı Ali Râhi, Sâfi, Süleyman Sâlim, Alaybeyî-zâde Nâci, Şeyh Vasfi gibi yenileşmeyi şiir geleneği içinde arayanlardır. Meselâ Şeyh Vasfi -muhtemelen Nâci'nin “Köylü Kızların Şarkısı”ndan etkilenerek- hece vezniyle “Bir Köylünün Feryâd-ı Âşikanesi”ni söyler; ama, bu tecrübeden bile memnun kalmayacak kadar gelenekcidir:

(34) (Mizan) Gazetesi'yle Aleyhinde Neşrolunan Bâzı Fîkarâta Karşı (Muallim Nâci) Efendi Tarafından Yazılan Müdafaa-nâmedir, (1st), (1887?), Leon Kitabhanesi, s. 25-26.

(35) Fevziye Abdullah (TANSEL), “Muallim Nâci ile Recai-zâde Ekrem Arasındaki Münakaşalar Ve Bu Münakaşaların Sebep Olduğu Edebi Hâdiseler”, Türkîyat Mec., C. 10, 1951-1953, s. 159,174.

(36) Abdülhak Hâmid, Mektublar, C.1, 1st., 1334, Matbaâ-i Âmire, s. 159.

(37) “Nâci tarz-ı tabî-i edebî yürütmüyor, belki hazırlıyor idî.”

Mehmed Re'fet, “Muhâkemât-ı Edebiyye”, Mâlumat, C.3, Nu. 80, 24 Nisan 1313.

"Parmak hesabı üzre söylediğiniz neşideyi beğendim. Bu zeminde bir neşide de bendeniz söylediğim. Bilmem mazhar-i takdiriniz olur mu? Sunu da bilmeli ki bu yoldaki neşideler hiçbir zaman buhûr-i mälüme üzre tanzim edilen eş'âr ile kiyâs edilemez. Ondaki âhenk, letâfet başkadır"⁽³⁸⁾.

Bir diğer grup, Ahmed Râsim, Nâbi-zâde Nâzım, Tepedelenli-zâde Kâmil, Halil Edib, Andelib, Mehmed Celâl gibi ilmlî bir batılılaşmayı müdafaa edenlerdir. Bu grubun batılılaşma karşısındaki en belirgin ikiliği, şiirde romantizm ile natüralizm ve pozitivizm arasında gidip gelişleri, tereddüt ve tenâkuzlarıdır. Meselâ, Nâbi-zâde Nâzım şiirde pozitivizme inanmış bir romantik gibidir. Şair, bir zamanlar kendisinin de yazdığı aşk şiirlerini "saçma" olarak vasiflândırır; çünkü, aşkin anlatıldığı gibi ulvi bir his değil de basit bir fizik hâdisesi olduğunu düşünür:

"Velhâsil aşk u sevdâ denilen şeyi ben iki insanın cüzleri beyninde esâsen mevcud bulunan bir münâsebete yâni elektrikiyete isnâd ediyorum vesselâm"⁽³⁹⁾.

Böylesine basit bir tabiat hâdisesinin abartılıp aslında taşımıadığı mânâlar yüklenmesine itirâz eder; "Şiirimizin kalb hastalığı ne vahim marazdır" diye hayıflanır. Onun istediği şiirde tabii ve hakikî güzellik esastır.

"Ben şiir dediğim zaman nazar-i tasavvurum önüne öyle âsâr-i manzûme getiririm ki, hâvî oldukları fikirler lâtif lâtif mecazlarla ziynetlenmiş olduğu hâlde yine hakîkatten ayrılmazlar. Yâni bence şiir sâde ve fakat hoş bûruncuk libâsa bûrûnmüş nâzik vücudu, sevimli bir duhter-i pâkîze haysiyetindedir. Kız ne kadar câzibeli, matbû-i endâm olsa ona telli pullu karnaval kiyâfeti takıldığı hâlde zevk-i selim ve tab'-i müstakim ondan bir hazz-i kâmil istifâ edemez"⁽⁴⁰⁾.

Nâzım, "şîir zevkî okşar kavl-i âkılânedir"⁽⁴¹⁾ cümlesini şiirin târifî sayar. Rasyonalist bir şiir görüşünü aksettiren bu târif yavaş yavaş gelişir ve pozitivist-natüralist bir hâl alır :

"Benim re'yime göre şiir, esrâr ü hafâyâ-yı tabiatı, itkan u bedîyet, san'at ü kudreti tabâyi'-i hassâseyi vecd ü heyecâna getirecek ve mahlûkat-i mütenevvianın sunûf u envâî beyindeki âheng-i münâsebât ile ihtilâf derecâtı herkesi mu'teber ve müessir edecek bir yolda nazmen tasvîrdir"⁽⁴²⁾.

(38) Münseât-ı Seyh Vâsiî, İst., 1316, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s. 13-14.

(39) "Elektrikiyetin Sevdâya Tatbiki", Manzara, Nu.1, 1 Mart 1303.

(40) "Şâiriyet-î", Manzara, Nu. 4, 15 Nisan 1303.

(41) "Şâiriyet-2", Manzara, Nu. 8, 15 Haziran 1303.

(42) Nâzım'ın "Râvî" müsteâriyle ölümünden sonra basılmış bir makalesinden, "Inne mine's-şî'rû li-hikme", Mecmûâ-i Ebuzziyâ, Y. 18, Cüz 83, 1316, s. 1766.

Nâzım'ın bu târifi asrin başından beri şiirin ayaklarının yere basmadığı, "Acem mûbâlağaları"na ve "marazî hassâsiyet"e gömülüdüğü yolundaki iddiâların ulaştığı sonuncu merhaledir. Daha önceleri Beşir Fuad'ın başlattığı bu yoldaki itiraz ve teşebbüslerin önemli bir semeresi olduğu söylenemez. İşte bu itirazlardan bir parça:

Mütefennin

*Şâir! Ne o yazdığını eserler?
Eş'är ise herzedir ser-â-ser; (azametle)
Şâir sözü mutlaka yalandır.
Fennî ise yazdığını makalât
Tahsin olunur bu... Lîk heyhât!
Şâirlere sen adüvv-i candır.*

Şâir

*Bir duhtere ettirip de feryad
Bir tatlı neşide ettim inşad
Fennî değil ammâ pek güzeldir
Fennisi olur mu şî'rîn? Efsûs!
Sizlerce boşu değil mi mahsûs
Zannetme: Olur bu, muhtemeldir.*

Münâkaşa uzar; ama, neticesizdir⁽⁴³⁾.

Nâbi-zâde Nâzım'ın ömrü inandığı şîri yazmasına yetmez; zâten, bütün positivistler gibi, şîre olan inancını da kaybetmiştir. Mutavassitîn içinde Mehmed Celâl, Mehmed Re'fet ve Cevdet Paşa-zâde Ali Sedad Nâzım'ı tâkibe çalışırlar. "Edebiyatta Fen" ve "Fende Edebiyat" makaleleri ile Mehmed Celâl, his ve fikrin dünyâlarını birleştirmeye çalışır.

"Maksad bir eserin tabiiyet ve hakîkat dâiresinden çıkmamasıdır. Bu dâire-i tabiat ü hakîkati temdîd eden şey fenden başka ne olabilir?

(...) Müntesibîn-i edeb eserlerinin meziyet-i mahsûsanı muhâfaza etmek -yani eserlerini kıymetdar edip- pâydar eylemek için fûnûn-ı hazırlada tedâkîkat ü tetebbuat-ı fevkâlâdede bulunmaları elzemdir"⁽⁴⁴⁾

der; ama, Mehmed Celâl de düşündüklerini yapamaz; çünkü o, Büyükkâda'nın, aşkin ve Büyükkâda'daki aşkinin şâiridir.

(43) M.C., "Bir Mütefenninle Bir Şâir", Gayret, Nu. 26, 27 Haziran 1302.

(44) "Edebiyatta Fen", Maârif, Nu. 27, 13 Şubat 1309.

Mehmed Re'fet, şiirde zekânin kurallarına aykırı taraflar olmaması gerektiğini söyleken "zekâ"yi "akıl" ve hattâ "rasyonalite" karşılığına kullanır:

"Şiir, tasvîrat ve tâvsîfat ile nazar-ı hayâl ônünde, mi'yâr-ı hissiyât altında hoş durmakla berâber 'zekâ'nın da bu kavâid-i külâliyesi hilâfında olmamalıdır (...).

'Fen mânî'-i san'attir' denebilir. Fakat fen kavâid-i mukarrere olmak haysiyetiyle 'zekâ'yi gösterir, san'at ise mahsûl-i zekâ olmak haysiyetiyle fenne mutâbakati şartıyla yükselebilir. San'atin fenden tecerrûdû tegaddîden mahrûmiyeti demektir. Bu gidiâ olmazsa san'at yaşayamaz"⁽⁴⁵⁾.

Ali Sedad ise, ilim ve fendedeki gelişmenin şiir mazmunlarını değiştirmesi gerektiği fikrindedir:

"Gül ve bülbül, şarâb ve âb vasfına dâir pek çok şeylere tesâdûf eylersiniz. Lâkin asla bir şimendöfer lokomotifinin vasfına tesâdûf edemezsiniz. Bunun gibi terakkîyât-ı âhirenin mahsûlû olan bunca sanâyi' ve bedâye dâir eş'arda pek az şeylere tesâdûf olunur. (...) Zamânımızın ahvâl ü efkâr-ı felsefiyesi henuz şî're geçmemiştir"⁽⁴⁶⁾.

Mutavassitîn ısrarla üzerinde durduğu "aklî ve fennî" şiirin örneğini veremez; buna mukabil, önceleri Servet-i Fünûn'u hazırlayan, sonraları ona alternatif olan bir romantizmi şire yerleştirir. Meselâ, Mehmed Celâl Mürûvvet Gazetesi (Nu. 106, 22 Haziran 1304)'nde şâiri târif ederken tam bir romantiktir:

"Mahzun çehresi solmuş, nûr-ı zekâ neşreden gözlerine sırişk-i teessûr dolmuş, ara sıra içini çeker, hazır hazır dolaşır, ekseriyâ zulmette, firtinalı geceerde bir mezârin mermerine dayanmış, elini başına koymuş, gâh bir necme bakar, düşünür, gâh bir yaprak sadası duyar, ağlar bir insan. Tabiat tarafından bed-bahtlığa mahkûm olarak dünyâya gelmiş, handesi iğbirâr-ı giryे içinde, giryesi tebessüm-i mükedderâne arasında meşhûn bir tâlihsiz; baş dönmesine, halecân-ı kalbe, mütemâdiyen ağlamağa, bâzen düşünürken ansızın titremeğe mübtelâ olmuş bir mahlük-î garib; gözyaşlarının iri damlalarını bir taş üstüne serperek mechûl bir hisse tebâiyet et-

(45) "Fenn ü San'at" Malûmat, Nu. 28, 21 Kanûn-î evvel 1311.

(46) "Arûz-ı Osmâni", Malûmat, Nu. 71, 13 Şubat 1312. Derginin bir sonraki sayısında neşrolunan "A.M." imzâlı bir makalede de aynı konu işlenir:

"(...) yazılacak âsâr-ı edebiyeye ortaya konulmak istenilen efkâr ü mezâmin-i şîriyye terakkîyât-ı zamâne ile kabil-i te'lif ü imtizâc olmak gerektir."

"İcmâl-i Edebi", "Mâlûmat, Nu. 72, 20 Şubat 1312. Bu imzânın Ahmed Midhat'e ait olduğunu zannediyoruz.

tiğini lisân-ı hâli ile gösteren bir adam gördünüz mü? İşte o şâirdir.”

Bu cümlelerle Kemâl'in Cezmi'sindeki şair târifi mukayese edilince, aksiyon adamı şâirden pasif ve hissi şâire, oradan da Servet-i Fünûn şiirine nasıl kayıldığı kolayca farkedilir.

Beş yıl sonra, Mehmed Celâl'in şair târifi hâlâ eskisi kadar romantiktir; ama, önemli bir ilâvesi vardır. M. Celâl artık şâirin duygularında samîmî olmasını realist bir şart saymaktadır:

“Şâir herseyden, hattâ bir cûybârin çağiltısından, bir meşcerenin iniltisinden, bir hazan yaprağının sarılığından müteessir yâhud gûneşin tulûundan, tatlı bir tebessümde, âşikane bir tavırdan, müşfikane bir bâkıştan mütehassis olarak, bu teessürâtını, bu ihtisâsatını hakîki olmak şartıyla -gerek manzum, gerek mensur-tercüme eden mahlûka derler”⁽⁴⁷⁾.

Yine de bu “hakîki” duyguların samîmî anlatımında Mehmed Celâl pek başarılı sayılamaz. Hoca-zâde A. Cevdet'in,

“Ben (Teessür) nâmında bir mâder-i mânevînin, (Tenşit) isminde bir peder-i rûhânînin izdivâcından vûcud bulmuş bir duhter-i bî-nazîrim”

diye başlayan şiir târifi ise, daha ziyâde klâsik nazîm unsurlarına dayalı romantik bir edâ taşır⁽⁴⁸⁾.

Nâci sonrasının ilimli batılılaşma yanlısı mutavassitîni arasında yaşanan diğer bir problem, “Ne kadar batılı bir şiir?” sorusunun yeni boyutudur. Artık mûnâkaşa klâsik ile yenileşmekte olan şiir arasında değil, yenileşen şiir ile batılı şiir anlayışları arasında çıkmaktadır. Meselâ Kemâl, millî eserlerin lezzetini Avrupâî eserlerdekine tercîh eder:

“Fakat cihan ne derse desin, Avrupa edebiyâtı ne derece bî-pâyân olursa olsun ben hep vicdân-ı Osmâni'ye mûrâcaat eylerim. Gönlüce, emelce yazılmış bir eser-i edebîmizdeki lezzet-i ceyyid-i fesâhati, reng-i hâs-ı belâgati Avrupa âsârından istihsâl edebilir miyiz?”

Yazar “taassub isnâd”ından korkar; ama, rûhunu okşayan bir Türk şiirindeki “ârâyiş ü âhengi, revnak u safveti” Avrupa şiirinde bulamadığını da söylemeden edemez⁽⁴⁹⁾.

(47) “Divanlar”, Maârif, Nu. 22, 21 Cemâziyûlâhir 1309.

(48) “Şîir”, Mâlûmat, Nu. 16, 28 Eylül 1311.

(49) “Terakkiyyât-ı Edebiyye”, Mâlûmat, Nu. 30, 19 Kânûn-ı saât 1311.

İhmlî mutavassıtlar, şiirin geleneği inkâr etmesini istemezler; ama, aynen muhâfazasını da gelişmeye mâni görürler.

“Şiir istihzârât ü iştigalât-i edebiyye-i atîka vâdîsinden çıkmaz, temevvûcât-i sâhiyye ile iktifâ ederse ittirâd-i mevcûdiyyeti altında ezilir, yalnız söylenen sözleri karıştırır”⁽⁵⁰⁾.

Ahmed Râsim ise, Ekrem'in Pejmürde (1311)'si hakkında kaleme aldığı bir yazısında fikir ve mazmunların eskilerden nakil sûreTİyle alınmasını eleştirerek şiirde yaratıcılığın önemini hatırlatır:

“Âsâr-i edebiyye nâmîyle elde bulunan mücelledâta bakıldıka bizde 'devr-i cedid-i edeb'in henuz hulûl etmediğine kanâat-hâsil oluyor. Gûya eskâr ü mezâmîn-i şî'riyye şâïrden şâïre intikal eder bir mäl-i müşterek imiş gibi, birinin sünûhat ve tâbir-i câiz ise, itâb-i zîhnile vücûda getirdiği mesâri' u ebyat, mutlaka bir diğerinin, bir diğerinin olmazsa esâtize-i kadîmeden birinin hurâfat ü hikâyât-i gayr-i makbûleye isnâd ettiği bir fîkr-i hayâlı veya bir tâbir-i teşbihîye temâs ü iltibastan hâlî kalmamaktadır”⁽⁵¹⁾.

Fakat, aranan yenilik millî bir dâire içinde olmalıdır; çünkü, “milliyetin kendine has olan tarz-i edebiyi muhâfaza ile pâyidâr” olduğu mâmûmdur. Bu sebeple, meselâ edebî dilde millî yapının kurulamayışi edebiyâtın tür ve muhtevâlarına da aksedecek, millî şiir de oluşamayacaktır:

“Müdâvele-i eskârda vâsita-i ifâde vü istifâde olmak üzre kulanılan bu tercümân-ı garib şu yakın zamanlarda başında silindir şapka, sırtında yörük abâsı, altında Şam alacısı, belinde İran ke-meri, bûrehne-pâ bir seyyâh-i bî-medâri andırıyor. Meğer ta-havûlât-i edebiyye nâmına bu âna kadar sarf edilen emekler kûlâh değiştirmek kabilinden olarak milletin (mûşâhhas misâl-i zî-hayâti olan medeniyeti) papak yerine bir şapka vaz'etmekten başka bir eser-i teceddûd göstermemiş ve şîve-i lisân-ı edeb bu dört ârıza-i lük- netle tutularak bizi çetrefil söylemekte müzâtar bırakacak imiş”⁽⁵²⁾.

Bir taraftan şiirin batılılaşmasına sıcak bakıp diğer taraftan millî edebiyâtı kurmayı istemek ve fakat bunu yapacak birikime de sahip olmamak mutavassitînin önemli bir problemidir.

(50) Mehmed Re'fet, “Muhâkemât-i Edebiyye-5”, *Malumat*, Nu. 79, 10 Nisan 1312.

(51) “Risâle-i Pejmürde Hakkında Mülâhazât-i Edebiyye”, *Mecmûa-i Ebuzziyâ*, Y.18, Cüz 67, Gurre-i Rebü'lâhir 1315. Ahmed (Mîdhat)’ın “İcmâl-i Edebl”si (*Malumat*, Nu.72) bu yazımı desteklemek kasdiyle yazılmıştır.

(52) Ahmed Râsim, “Edeb-i Millî”, *Resimli Gazete*, Nu. 56, 18 Kânûn-i evvel 1313.

İlimli mutavassitinin üçüncü meselesi vezin ve kafiye etrafındaki bazı gelişmelerden doğar. Fikir uyuşmazlıklar pek çok konuda olsa da, onları Servet-i Fünûncuların karşısında muhâlefet mevkiine getiren asıl mesele de bu olur. Bir kısım mutavassıtlar Hâmid'in *Sahrâ*'sından sonra açılan yolda pastoral şiirler yazarak folklorik unsurları yeni bir gözle değerlendirirler. Bir kısmı ise, daha da ileri giderek halk şiirinin form ve söyleyişini taklit eder, hece veznini kullanırlar. Manastırlı Mehmed Rîfat, Sirozlu Sâdi ve Mehmed Emin (Yurdakul) bu eğilimin onde gelen temsilcileridir. Diğer mutavassıtlar ise hiç değilse bir kere hece veznini denerler. İbnürrüşad Ali Ferruh bu hususta şairleri seneler önce teşvik etmeye çalışmıştır:

“(...) üdebâmızdan, şuarâmızdan ez-cümle bu yolda yetişen gençlerimizden şunu rica ve ümidi ederiz ki, yazdıkları eş'âra - umûmiyetle- yalnız evzân-ı arzîyyeyi hasr ile vezn-i millimizi bütün bütün unutmazlar ve arada, yâhud -hiç olmazsa- bir kerrecik olsun bu vezinceğizi de isti'mâl buyururlar”⁽⁵³⁾.

Yine de mutavassitinin arûza ve klâsik kafiyelenişlere bağlılığı tartışmasızdır. 1895'te Hasan Âsaf adlı şiir hevesli bir gencin *Mâlûmât*'a yolladığı şiiri sebebiyle başlayan kafiye münâkaşası mutavassitinin gelenek ve yenilik karşısındaki tavrını kesinkes belirler. Gencin şiirinde “*abes* عبّت - “*muktebes* مقتبس” kelimeleri geleneğe aykırı olarak kafiyelendirilmiştir. *Mâlûmât*'in münekkidi Mehmed Zîver şiri neşrederken eklediği değerlendirmenin bir yerinde “*Ha! Hem (abes) ile (muktebes) takfiye edilemez*” der⁽⁵⁴⁾.

Bu itirâzin kaynağı aslında, şiirin söylenir mi, yazılır mı olduğu noktasında başlamaktadır. Halk geleneği şiirin şîfâhî, klâsik gelenek ise tâhrîri olduğu fîkrindedir. Şiirin yüksek sesle değil de gözle okunması fîkrine dayalı bir geleneğin temsilcilerinin kafiyeyi benzeşen sesler yerine, benzeşen harfler olarak idrâki tabîî karışılmalıdır. Üstelik, son yıllarda, meselâ İlhan Berk'in şu cümleleri bize bu görüşün hatâlı, eski ve eksik sayılamayacağını da isbatlar:

“Şiirin gözle okunması çağımızın bir görüşüdür. Ayrıca, göze seslenmesi ise büyük bir şeydir bence. Bir şiir zaten görülmeden anlaşılmaz. Çağımızın şiiri, göze seslenen şiiirdir gibi gelir bana”⁽⁵⁵⁾.

Mehmed Zîver'in tenkidine itiraz eden Hasan Âsaf, Recâi-zâde Ekrem'in kulak için kafiyeye cevaz verdiği söyler⁽⁵⁶⁾. Bu itirâza Zîver'in cevâbı sert ve alayıcıdır.

(53) “Evzân-ı Milliyyenin Terkiyle Evzân-ı Arzîyyenin Kabulü”, *Mir'at-i Alem*, Nu. 8, 1300, s.120.

(54) *Mâlûmat*, Nu. 20, 26 Teşrin-i evel 1311.

(55) Bau'da da bu görüş savunulmaktadır:

“Şiir gözümüzden doğru girer içimize, kulaklarımızdan doğru değil.”

Octavio PAZ, *Modern İnsan Ve Edebiyat*, (terc. T. Ilgaz), İst., 1993, Remzi Ktbv., s.67.

(56) *Mâlûmat*, Nu. 22, 29 Teşrin-i sâni 1311.

“Sizin gibi şairlige yeltenen nev-resideğân evvelce hangi kelimenin hangi kelimeye kafiye olacağını öğrenmelidir de sonradan tanzîm-i eş'âra çalışmalıdır. Öyle kafiye (kulak içindir) filân gibi mânâsız lâkirdilârâ havâle-i sem'i itibâr.”

etmemesini tavsiye eder(Nu.22). Bunun üzerine Ekrem Maârif Mecmûası'na bir yazı yollayarak, Hasan Âsafa

“Bu türlü kafiyeleri kabûlde müşkil-pesend olanlar tereddüd ederler, fakat kafiyenin lâfz-i sâmiaya âid olduğu için ben tecvîz ederim”

dediğini tasdik eder⁽⁵⁷⁾ ve Muallim Nâci'nin kendisi hakkında söylediği bir kî'tâda “akreb” ile “hep”i kafiye yapmasını nasıl hoş gördüklerini sorar. Zîver cevâben,

“Ammâ biz dâimâ böyle 'şeb' ile 'hep' kelimelerini takfiye ederiz, denilirse biz bu isti'mâli menâfi-i kaide-i edeb addeder ve bu kadar fuhûl-i ümmetin beyânât ü ârâ-yı muhakkîkanesine karşı zamâni-mızda zemzeme-tîrâz-i iştihâr olan bir üstâd-i edebin (kafiye sem'i içindir) kavl-i mücerredini kabûl edemeyiz”⁽⁵⁸⁾

diye itirâz eder. Ekrem'in merhum Nâci'yi hatırlatan sözlerine mukabil, Zîver de “her nerede Zemzeme getirilirse Demdeme'yi ensesine bindirmelidir” cümlesiyle üslûbunu sertleştirir. Mücessem Nâci'nin hîpaladığı Ekrem, şimdi de onun hayatı tarafından yıpratılmayı istemez. Kulak için kafiyeyi Menemenli-zâde M. Tahir müdâfaa etmeye başlar. Aslında 1880'den beri Hâmid, Nâci, Abdülkerim Sâbit gibi isimlerle berâber Tâhir de kulak için kafiyelenmiş şiirler söylemiştir; ama, ne diğerlerinin, ne de Tâhir'in bu kafiyeleri dikkat çekmiştir⁽⁵⁹⁾. Yine de bu münâkaşaşa Tâhir'in karışması, konuya yakınlığı ve yatkınlığı sebebiyledir⁽⁶⁰⁾.

A(hmed) M(idhat) kafiye meselesi üzerinde gereksiz yere, fazlaca durulduğu fikrindedir:

“Meslek-i kudemâyi fikren tâkîb etmemek yolu açılılı şîirin, nesrin her rüknüne bir lerze âriz oldu. Bir zaman kafiye bahisleri uzadı durdu. Nihâyet netice çıktı! Bir cihet diyor ki: 'Abes ile muktebes kafiye yapılamaz'. Obürü diyor ki : 'Yapılır'. Peki ammâ

(57) “San'at Müşkil İse De Muâhaze De Âsan Değildir”, Maârif, Y.5, Nu.2, 7 Kânûn-i evvel 1311. Aynı yazı birer hafta arayla Mâlûmat (14 Kânûn-i evvel) ve Servet-i Fünûn (21 Kânûn-i evvel)'da da neşredilir.

(58) Mâlûmat, Nu. 27, 14 Kânûn-i evvel 1311.

(59) Necat BİRİNCİ “Muktebes-Abes Tartışmasından Önce Kulak İçin Kafiye”, Türk Dili, Nu.439, Temmuz 1988. Tâhir'in bu yeniliğine ilk dikkat çeken Prof. Dr. Mehmet KAPLAN'dır (Tevfîk Fikret-Devîr Şâhsiyet-Eser, İst., 1971, Dergâh y., s.258, not 27).

(60) “Kafiye”, Servet-i Fünûn, Nu. 258, 8 Şubat 1311.

bundan ne çıkar? Fikrimizi düzelttik mi? Yoksa eski tarık-ı muavveci tâkîb edip gidiyor muyuz? Eğer öyle ise, ister abes ile muktebes kafîye yapilsın, ister yapılmasın ne fâideyi müntecdir? Bu nunla mânâ-yı lâfz-ı edeb islâh edilecek midir?(61)

diye sorarken çok haklıdır ve bu sorular Servet-i Fünûn'un da soruları olacaktır.

Gelenekçi ve ilimlilardan sonra, üçüncü grup mutavassitîn ise, Avrupâî bir şîirden yana olanlardır. Abdülhalim Memduh, Ali Ferruh, Hüseyin Kâmil gibi şâirlerin bu grupta değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu şâirler Avrupâî şiirin sadık tâkipçileri ve Servet-i Fünûn şiirinin dolaylı kurucuları sayılabilirler. Buna rağmen, Servet-i Fünûn içinde Muallim Nâci'nin yetiştirdiği İsmâîl Safâ ve Ahmed Hikmet gibi isimler yer alırken, bu grup içinde yer almaya onlardan ziyâde uygun bâzı mutavassitlerin hâriçte kalışları büyük şanssızlıktır.

YENİ EDEBÎYYÂT-I CEDÎDE

Servet-i Fünûn Edebiyâtı'nı biraz değişen sosyal ve kültürel şartlar, biraz da Mutavassitîn'in temkinli yenileşme gayreti oluşturur. Servet-i Fünûn şiiri karşısında Mutavassitîn'in tavrı ise, iki yönde gelişir. Başını Mehmed Zîver'in çektiği bir grup, faydacı bir zihniyetle yeniye daha ilimli ve olumlu bakmaya çalışırlar. Onların hareket noktaları, klâsik edebiyâtın artık yetersiz kalışıdır:

“Eğer edebiyattan maksad beka-yı millîye hizmet ise, bizim eski edebiyâtımızın bu hizmeti göremeyecek derecede kocadığını itiraf ve tasdîk etmeliyiz”(62).

Müstecâbî-zâde İsmîet'in temsil ettiği ikinci grup ise, meseleye estetik bir açıdan ya-naşır.

“Bence şiirin atığı, cedidi yoktur. Bu kalb-i hazînin tercümân-ı te-essürât-ı hissiyyâtı olan manzum eser bir şîirdir”(63).

Bu görüşün gittikçe kuvvet kazandığı anlaşılıyor:

“(...) esas san'at tasavvurda değil, tasvirdedir itikadında bulunduğumuzdan yeni üdebâ-yı cedîde(!), eski üdebâ-yı atîka(!) gibi nev-zuhur fikirlerde de bulunamayız. Biz yalnız bir edebiyat tanırız ki, o da güzel düşünülmüş, güzel yazılmış şeylerdir”(64).

(61) “İcmâl-i Edebi”, Mâlumat, Nu. 74, 6 Mart 1312.

(62) Mehmed Zîver, “İcmâl-i Edebi”, Mâlumat, Nu. 93, 24 Temmuz 1313.

(63) Müstecâbî-zâde Ismet, “Şîve, Zevk, Üslûb”, Mâlumat, Nu. 131, 16 Nisan 1314.

(64) Gûlşen-i Edeb, Nu. 1, 4 Mart 1315.

Mutavassitîn'deki bu yumuşama Servet-i Fünûn'un aşırılıklarına göz yumdukları mânâsına gelmez; sâdece, gelişmenin yenilikte olduğuna iknâ edilmişlerdir.

A(hmed) M(idhat) sanki birinci grup mutavassitîni destekler gibidir. Terakkî etikçe klâsik şiirden zevk almaz olduğumuzu düşünür:

"İnsan üç yaşında, beş yaşında iken lezzet aldığı bâzîcelerden sinni terakkî ettiğe nasıl mütelezziz olmaz ve bulunduğu sâl-i hayâta göre eğlenceler taharrî ederse bu da aynıyle öyledir. Zaman zamân-ı terakkî olduğundan yâni -tâbir mâzur görünsün- mânevî yaşıımız hayli ilerlediğinden eski tarz şiirden mütehassis olamıyoruz. Eger büyük, saçlı sakallı bir adamın Eyub'da yapılan ve söylece -kaynana zırlıltısı- denilen oyuncakla vakit geçirdiği teslim olunursa biz de mûddeâmızın aksını iddiâ edenlerin sözünü teslim ederiz"⁽⁶⁵⁾.

O hâlde, gelişen okuyucu, gelişmekte olan bir şiir isteyecektir. Peki ama, eğilim niçin Avrupâî yönde gelişen şire doğrudur. Bu sorunun cevâbını yazar daha önce yine kendisi vermişti:

"Herkesin tab'ı bir şiiri beğenir, lâkin bir Eyub oyunağı elbette (Bonmarşe)'de satılan bebekler kadar çocukların hoşuna gitmez. Bu iki bâzîcayı temyîze muktedir bir sabînin intihâbına bırakırsak ikincisini alacağına siz de kani' olunuz. Çünkü berikinin (cici)si çoktur"⁽⁶⁶⁾.

İşte Servet-i Fünûn şiirinin câzibesi ve rağbet bulma sebebi... Cenab, Fikret, Nazif gibi genç şâirleri gazelden Avrupâî şire çeken de onun Bonmarşe oyuncakları kadar farklı, renkli ve ilginç gelmesidir. "Gazelden Avrupâî şire" geçişin Servet-i Fünûn şâirleri için sózkonusu olmadığı, onların geleneği tanımadıkları için şire Avrupâî bir yolda başladıkları ve klâsik şiir aleyhâdâri oldukları şeklinde ekseriyet kazanan bir görüş vardır. Oysa, Servet-i Fünûn şâirlerinin kimisi şire Nâci çizgisinde başlamış, kimisi sağlam bir klâsik şiir zevki ve terbiyesi almıştır. Hattâ, eskiyi bilmeden yeminin oluşturulamayacağını düşünürler. Cenâb'ın Tiryâkî Sözleri'nde "San'atte yaşayacak bid'atler ancak an'aneye tamâmen vâkîf olanlardan sâdir olabilir" deyişi, Servet-i Fünûn şâirlerinin pekçoğu için geçerli bir düsturdur. Mutavassitlar bu özelliği kendilerinde bulur; Servet-i Fünûn şâirlerinde olmadığını ve onların eskiyi reddettiğini iddiâ ederler. Buna mukabil, Servet-i Fünûn'un müdâfaasını Tevfik Fikret yapar:

(65) "İcmâl-i Edebi" Malûmat, Nu. 76, 20 Mart 1312.

(66) "İcmâl-i Edebi", Malûmat, Nu. 73, 27 Şubat 1312. Daha önce İsmâîl Safâ da benzeri bir örnek vermiştir: "Mûldhazât-i Edebiyye", Maârif, Nu. 181, 27 Nisan 1311.

“Nasıl olur ki bu altıyüz senelik hayatı edebiyye, hususıyla bu hayatı sonnakızı nagehânî vü edebîsi fikir ve nazarıımız önünde şuracıkta durup dururken: ‘Hayır, yoktu, bizde edebiyat mevcut değil; biz yaptık hiç yoktan, kendi kendimize bir edebiyat vücuda getirdik...’ diyelim? (...) Biz âbâ-yı edebimizle hayrû'l-halef olduk; onların te'sis ettikleri tarîk-i terakkîde ilerlemeğe çalıştık”⁽⁶⁷⁾.

Bu savunma yenileşmeyi, daha ilimli bir yolda arayanlar için tatminkâr değildir. Nittekim, Ahmed Midhat alenî bir cebheden ilk taarruzu başlatır. *Sabah Gazetesi*'nin 1 Mart 1313 tarihli “*Girid nûsha-i mahsûsası*”nda neşrettiği “*Dekadanlar*” makalesi, Ali Kemâl gibi, üçüncü grup mutavassitlardan birisini de içine alacak genişlikte Servet-i Fünûn diline hâcumdur. Ahmed Midhat pekâz tanıdığı Fransız sembolistleri ile Servet-i Fünûn şâirlerini eşler :

“Birkaç seneden beri Paris'te beş on genç türediler, kendilerine 'dekadan' nâmını verdiler. Vâkiâ pek münâsebetsiz bir nâm. Lâkin meslekleri dahi münâsebetsiz olduğundan nâmlarındaki münâsebetsizliği daha örtüyor. Bu açık, sâde ve herkes için anlaşılması kabil olan edebiyatta bir buzâa-i sahiha ile isbât-ı ehliyyet edemeyeceklerini gördüklerinden o yoldaki edebiyâtı mahvedebilmek zu'muna düştüler.”

Vezin, kafiye ve mânâyı attılar.

“İşte Paris'in bu dekadanları İstanbul'da dahi üdebâ-yı cedîdeyi peydâ etmeye sebeb olmuştur.”

Ahmed Midhat Servet-i Fünûn şâirleri için “*dekan*” unvanının teklif etmektedir ve bu târihten sonra “*dekan*” kelimesi değişik kılıklarda bir tehzil ve takdir ifâdesi olacaktır. Ahmed Râsim kelimeyi “*tek atan*” hâline sokacak, kimileri “*top atan*”, kimileri de “*lâzîme-i nezâkete riâyeten*” “*dâhika-dan*” demeyi tercih edecek; “*Tüfeyîlî*” müsteâriyle bir de “*dekan*” teklifi gelecektir⁽⁶⁸⁾.

İsmâîl Safâ lisandaki hatâlı gelişmeyi kabûl eder; ama, “*bu itirazlar o kadar yolsuz irâd ediliyor ki...*” diye yakınırlar⁽⁶⁹⁾. Fikret'in “*İki Söz*”ünden sonra, bu defa A. Midhat'e cevâben Süleyman Nesib “*İki Söz Daha*” başlıklı yazısını kaleme alır⁽⁷⁰⁾. Yazı hücumlara karşı müdafaa ve haksız muâmelerden şikayet maksadını taşıır. Yazar bilhassa Cenâb'ı korurken sâfiyetle onun “*Handeler*” adlı şiirinin intihâl olduğunu söyler; bozuk cümleleri görür:

(67) “*İki Söz*”, Servet-i Fünûn, Nu. 364, 19 Şubat 1313.

(68) Mâlûmat, Nu. 172, 11 Şubat 1314 (kapak yazısı).

(69) “*Müsâhabe-i Edebiyye*”, Servet-i Fünûn, Nu. 366, 5 Mart 1314.

(70) Servet-i Fünûn, Nu. 374, 30 Nisan 1314.

“Tahmînime göre o sakat, garib cümleler henuz bizde söylenmeyen bazı meâniyi beyân etmek veyâhud bazı efsâr-ı mevcûdeyi yeni ve daha ceyyid bir tarz ile söylemek için bi'z-zarûre tabiat-i ifâdeyi cebr etmelerinden neş'et ediyor.”

Bu defa ona mukabele eden Ahmed Râsim olur. Yazar, Servet-i Fünûn şairlerinin dili değiştirmeye gayretlerini yersiz ve faydasız bulur; Avrupâî şiirin taklîdini değil, imtizâcını savunur⁽⁷¹⁾:

“Bâ-husus sâât-i semen-fâm, nây-i zümûrrûd, şikeste-reng-i sefâlet terâkîb-i âdiyyesinin ehemmiyeti nedir ki onların nâtîk olacağı fikir ve hiss ü hayâl olsun? Bu gibi terâkîb-i müşevveşeyi istî'mâl etmek edebiyât-ı Osmâniyyeyi efsâr ve hissiyât ü hayâlat-ı cedîde bahş u ihsân eylemekten ziyâde efsâr ve hissiyât ü hayâlat-ı cedîdeyi setr ü ihfâ eylemek değil de nedir?”⁽⁷²⁾

“Tabiat-i ifâdeyi zorlayıp ihlâl eden efsâr-ı mevcûde degildir. Yenilik modasıdır. Lisânımızın her fikri ifâdeye kabiliyeti vardır. Fakat ona vukuf ister. Kopya ile asıl arasında mutlaka fark vardır”⁽⁷³⁾.

“Benim fikrime gelince: Şark ile garbin imtizâcından husûle gelecek edebiyât-ı müstakbele revîş-i hazır ile müyesser olamaz. Bu türlü bir edebin zuhûru için mutlaka şerâit-i atîyye üssü'l-harekât ittihâz edilmelidir”⁽⁷⁴⁾.

“Biz her ne görür isek onu kabûl edemeyiz, etmemeliyiz. İslâh ve tecdîd etmeliyiz. O iyiliği daha ziyâde sâfiyete takrîb edecek nukatı arayıp bulduktan, seyyiât-ı melhûzayı kaldırıldıktan sonra ahz ü iktibâs etmeliyiz”⁽⁷⁵⁾.

Ahmed Râsim üç hafta süren bu ağır bombardumanın sonlarına doğru Mutavassitîn'in Servet-i Fünûn şiirini üzerindeki etkisini belirler:

“Bereket versin mutavassitîn dedığınız muharririn-i fakireye! Bereket versin o müstehzilere ki sizi yavaş yavaş dâire-i i'tidâle rûcû' etmeyece mecbûr eyleyerek âsâr-ı ahirenizde biraz vuzuh göstermeğe sevk ettiler”⁽⁷⁶⁾.

(71) "Tekâmûl-i Terakki", Mâlûmat, Nu. 133-135; 7, 14, 21 Mayıs 1314. Aynı yazı "Süleyman Nesîb Be-yefendîye" başlığıyla Ömr-i Edebi, Cüz 2, Kostantuniye, 1316, Tahir Bey Matb., s. 58-94.

(72) Ömr-i Edebi, s.58.

(73) A.g.e., s.63.

(74) A.g.e., s. 67.

(75) A.g.e., s. 92.

(76) A.g.e., s. 94.

Göründüğü gibi, Servet-i Fünün şairlerinin yenilik faaliyetlerinin büyük kısmı dili değiştirmek fikrine dayanırken, bu şaire muhâlif olanların itirazlarının büyük kısmı da “lisân-ı și'r” üzerindedir. Fikret 1893'te edebiyatı güzelleştirse de edebî dili bozan batılı söyleyişe karşı çıkyordu:

“Evet bazilarımız tarafından isti'mâl edilmekte olan üslûb-ı garîb-i ifâde şehâdet eder ki Garb edebiyatının lisanımıza sù-i te'siri oldu; fakat inkâr edemeyiz ki edebiyâtımız da bugünkü derece-i letâfeti o sâyede buldu”⁽⁷⁷⁾.

Beş sene sonraki “İki Söz” makalesinden, Fikret'in artık “üslûb-ı garîb-i ifâde” adlandırmasını unuttuğu anlaşılır. Şimdi şair, herkesle aynı dili kullandıklarını düşündüğü için itirazlara bir mânâ verememektedir:

*“-Lisan bozuluyor ... Yazdıklar anlaşılmıyor..
Bozulan, anlaşılmayan hangi lisandır, bilmiyoruz; ya bu feryâdi
edenler bizden başka bir dil kullanıyorlar ki!...”*

Servet-i Fünün ediblerinin önemli problemlerinden birisi, yeni hassâsiyet sahalarını ifâde edebilecek yeni kelime, söyleyiş, hattâ sentaks arayışlarıdır. Mensur şiirleriyle şâriyetini isbât eden Hâlid Ziyâ'nın *Mâl Ve Siyah* romanı Servet-i Fünün'da tefrika edilmeğe başlanır (Nu. 273-317, Mayıs 1312-Mart 1313). Bu tefrika, tenkid yazıları biçiminde devâm eden edebiyat polemiklerinin roman kisvesindeki bir parçası gibidir. Muhtemelen romanın yazılması bittikten sonra tefrikası başlamamış, tefrika sürerken yazılması da sürmüş olsa gerekir. Bu sebeple tefrika edilen bölümde, o günlerin edebiyat münâkaşalarına paralel taraflar bulunduğuna sıkça tesâdûf edilir. Romanın kahramanlarından Râci, üç sene evvel ölen Muallim Nâci'dir; Hüseyin Nazmi ise, Tevfik Fikret'tir⁽⁷⁸⁾. Dolayısıyle roman, geleneği korumak ve yeniliği kollamak gayretinin mücâdelesini aksettiren bir belge özelliği de taşır. *Mâl Ve Siyah*'nın başkahramânı şair Ahmed Cemîl'in oluşturmak istediği şiir dili, bütün Servet-i Fünûncuların ortak emelidir;

*“-Bilseniz, şiirin nasıl bir lisâna muhtac olduğunu bilseniz! Öyle
bir lisan ki.. neye teşbih edeyim, bilmem... Bir rûh-ı mütekellim
kadar belîg olsun. Bütün kederlerimize, neşvelerimize, dü-
şüncelerimize, o kalbin bin türlü inceliklerine, fîkrin bin çeşid de-
rinliklerine, heyecanlara, tehevâyrlere tercümân olsun; bir lisan ki
bizimle berâber gurûbun ahzân-ı elvânına dalsın düşünsün; bir lisan
ki rûhumuzla berâber bir mâtemin eşk-rîz-i ye'si olsun. Bir lisan ki
heyacân-ı âsâbîmiza refâkat ederek çırpinsın... Haniya bir kemanın*

(77) “Makale-i Mahsûsa”, *Mâlumat*, Nu. 24, 28 Temmuz 1310.

(78) Hüseyin, Fikret'in babasının adıdır. Nazmi ise şairin gençliğinde kullandığı müstearylardandır.

telinde zabit olunamaz, anlaşılamaz, bir kaide altına alınamaz *nağmeler* olur ki râhu titretir... Haniya bir sabah zamânı incilâ-yı fecrden evvel âfâka hafif bir imtizâc-ı elvân ile dağılmış sisler olur ki üzerlerinde tersim olunamaz, tâyin edilemez renkler uçar, nazarlara bûseler serper... Haniya bâzı gözler olur ki usk-ı bî-intihâyi siyâha açılmış kadar ölçülemez, ka'r-ı nâ-yâb-ı umkuna vukuf kabil olamaz, derinlikleri vardır ki hissiyatı masseder... İşte bir lisan istiyoruz ki onda o *nağmeler*, o renkler, o derinlikler olsun; firtınalarla gürlesin, dalgalarla yuvarlansın; ruzgârlarla savrulsun; sonra müteverrim bir kızın kenâr-ı firâşına düşsün ağlasın; bir çocuğun mehd-i nâz-perverine eğilsin gülsün; bir gencin nûr-ı nigâh-ı şebâbına saklansın parlasın. Bir lisan... Oh! Saçma söylüyorum, zannedeceksiniz, bir lisan ki sanki ser-â-pâ bir insan olsun”⁽⁷⁹⁾.

Servet-i Fünûn şâirleri oluşturmayı hayâl ettikleri bu hassas dilin mevcut kelimelerle kurulamayacağını düşündükleri için daha âhenkli, art/alt mânâları daha zengin, henuz kullanılıp eskitilmemiş kelimeler ararlar.

“Bir aralık lehceyi dar buldu, yeni fikirler için yeni kelimeler lazımlı olduğunda musırırdı, ‘Eski kelime altında fikirlerin tâzeligi görülemez, nazar-ı dikkatten firâr eder’ derdi, lugat kitablarına sarıldı, sahifeleri çevirdikçe öyle şeyler buldu ki hayret etti, bunlar ne için kamus köşelerinde unutulmuş? Ne güzel şeyler keşfetti! Kimisinin bir fikriyle hüsni tetâbukuna, bâzısının mevcudlara rüchânına, bir kısmının da nâ-şenîdeligine firiste olarak bunlara temellük etmek istedi, kendi kendine ‘Beni lugat-perdazlıkla ithâm edeceklermiş... Anlamayanlar etsin.’ dedi⁽⁸⁰⁾.

Göründüğü gibi, Servet-i Fünûncular “lugat-perdazlık” ithâmini umursamazlıkla savuşturmayı düşünürler. Oysa, karşılaşıkları tepki çok büyük olur ve bu tepkinin bir kısmı da yine kendi içlerinden gelir. Meselâ H.Nâzîm yeni kelime ve terkiplere tenâfür nazariyle bakar⁽⁸¹⁾. Yıllar sonra Cenab, o günlerdeki lisâni yenileme gayrelerinin yanlış anlaşılmasını söyleyerek:

“Butûn-ı sâlifeden bize terk ettiği mîrâs-ı lisan üstüne biz de bir büse gibi figanımızı koyduk: İşte hizmetimiz!... Ye’simizi dimâğımızla topladık; zamânımızın felsefe-i piç ü tâbina lâyik, aç bir ülslüb aradık; bulduğumuza ‘dekadanlık!’ dediler...”⁽⁸²⁾

(79) Mâî Ve Siyah, İst., 1313, Âlem Matb., s.6-7.

(80) A.g.e., s.95-96.

(81) “Musâhabâ-i Edebiyye”, Servet-i Fünûn, Nu. 334, 24 Temmuz 1313.

(82) Evrâk-ı Eyyam, Dersaâdet, 1331, Kanâat Matb., s. 257.

Hükümlara mukabil, Müftü-zâde Ahmed Hikmet her şairde sembolist unsurlara rastlanabileceğini söyleyerek Şeyh Galib'i örnek verir⁽⁸³⁾. Bu sıralarda Servet-i Fünûn şairlerinin imdadına Şemseddin Sâmi yetişir :

“Şiir ve edebiyâtımızın tarz-ı cedidine en ziyâde isnâd olunan kabâhat, edebiyyât-ı garbiye taklîdidir. Vâkiâ bu isnad bûsbütün iştirâ değildir; bir dereceye kadar doğrudur (...). İhtirâz olunacak cihet taklîdir, yoksa imtisâl mezmûm değildir ve belki tabîî ve zarûridir. Maârifte ve sâir şuabât-ı medeniyette bizden çok ileri bulundukları asla cây-ı bahs-i müzâkere olmayan ümem-i garbiyyeye peyrevlik ve eserlerine imtisal etmek, yalnız edebiyat husûsunda mı mezmûmdur? Her hususta onların mukallidleri değil miyiz?”⁽⁸⁴⁾

Hüseyin Câhid bu makaleden aldığı güç ile üç gün sonra Tarık Gazetesi'nde “Terakkîyat-ı Edebiyyemiz” başlıklı yazısını neşreder. Bu yazıda, Servet-i Fünûn şirinin cereyâna mensûp olmayan bir kalem sahibi tarafından ilk desteklenişinin verdiği memnûniyet ve heyecan vardır:

“(...) edebiyyât-ı hâzırımızın ân-ı münâkaşatını defn ile hep çâlisalım. Meydâna târiz değil, bizden sonra beka-yâb olacak eser çîkaralım. İşte Şemseddin Sâmi Beyefendi Hazretlerinin makale-i alîyyeleri böyle bir devre-i mes'ûdenin iftitâhini ümid ettirdiği cihetle edebiyyât-ı hâzırımızda mühim bir târih teşkil edecektir fîrinde bulunduk. Înşâallah aldanmamışızdır.”

Bir üç gün daha geçer ve yine Tarık'te Ahmed Midhat “Teslim-i Hakîkat”ı neşreder⁽⁸⁵⁾. Efendinin dekadanlara çatmasının sebepleri onların dil ve kültürü Avrupalılışturma gayretleridir. Oysa son eserleri bunun tam tersi yönünde yazılmaktadır. O hâlde dekadanlık artık bizim için korkulacak bir dâvâ olmaktan çıkmıştır. Bunun en iyi örnekleri Fikret ve Câhid'in Tarık'teki son makaleleridir⁽⁸⁶⁾.

“Şu iki makaleyi iki şâhid-i âdil olarak her hâkim-i edebin huzûrunda işhâd eder de 'Halk dekadanlığı' sataşmış değil, dekadanlık halka rûcû' etmişir' dâvâmızı te'yîd eylersek kat'îyen umarız ki hak kazanırız. Haydi dekadanlığın en büyük hasmânesine baş vuralım. Şu iki makalede tırnak takabilecek bir söz, ürkecek bir fikir bulsunlar da göstersinler. Eğer dekadanlık

(83) “Eslâfta Dekadanlık Ve Şeyh Galib”, Servet-i Fünûn, Nu. 393, 10 Eylül 1314.

(84) “Şiir Ve Edebiyyataki Teceddûd-i Ahîrimiz”, Sabah, Nu.3240, 16 Teşrin-iânî 1314.

(85) “Teslim-i Hakîkat”, Tarık, Nu. 4639, 21 Teşrin-iânî 1314.

(86) “Hafta-i Edebi”, Tarık, Nu. 4634, 16 Teşrin-iânî 1314.

*nümunesi bu makalelerde görülen şey ise ilan edilsin ki evvel be-
evvel Ahmed Midhat dekadandır.”*

Fikret'in iki gün sonraki "Hafta-i Edebi"si gedikleri kapanmaya, yaraları sarılmaya başlayan bir Edebiyyât-ı Cedide'yi haber verir; fakat beri taraftan da Ahmed Midhat'e kırgınlığın sürdürünü hissettirir:

*"Fikr-i hakîrimce dekadanlık bahsi esâsen ehemmiyet götürür
birşey değildi, yalnız sinire dokunuyordu!... (...) şu zavallı bî-günah
dekadanlar içinde bugün kendilerinin tenezzülen itale buyurdukları
dest-i iltifatı itecek kadar âdâb-ı ihtirâmdan bî-haber bir şahîs
mevcûd olsun, fakat ummam ki -yine bunların arasında- o ele bûse-i
kabûl vaz'edecek kimse de bulunsun!"(87)*

Bu târihten sonra "Mefharî" müsteâriyle Atâ Bey'in Tarîk'te bir, İbnürrifât Sâmîh'in İkdâm'da üç muhâlif yazısı neşredilirse de Hüseyin Câhid aldığı yeni güçle bunlara cevap vermekte zorlanmaz⁽⁸⁸⁾. Bu cevaplarından birisinde yazar, Servet-i Fünûn'da bulunduğu söylenen "anlaşılmamak", "taklid" ve "tenâfîr" kusurlarının da müdâfaasını yapar⁽⁸⁹⁾. İlginç olan odur ki, Servet-i Fünûn'un aslı yeniliklerinin bir kısmı forma âit iken, bu yönü olumlu ve yâ olumsuz pek eleştirilmmez. Oysa daha Servet-i Fünûn Edebiyatı oluşmadan önce, belki de ilk ve en katı Servet-i Fünûn şâiri sayılması gereken Nüreddin Ferruh vezin ve kasiye hakkında çok keskin tekliflerde bulunur. Şafak Sadâları(1311) adlı küçük şiir kitabının ilk yetmişdört sahîfesinde görüşlerini açıklayan şâir, ertesi yıl neşrettiği bir makalede vezin ve kasiye konusunda daha vâzih ve daha radikaldir.

*"Evet hakîkaten tab'-ı beserde fitri bir nazîm isti'dâdi var, ço-
cuklar bile ninniden, sallanmaktan hazzediyorlar. Bunun sebepleri
de fence muayyendir. Fakat yek-edâ olan ve mütemâdiyen tekerrür
eden bir nazîm'in evvelâ çocukları memnûn edebildiği ve sâniyen her-
kese uyku getirdiği de mâlûm, hattâ herkesçe de mâlûmdur.
Bindenaleyh biz o nazîm'in vûcûdunu inkâr etmemekle berâber onun
bâzı değişmez ve dar kaliplar ile yek-edâ bir sûrette tekerrürünü
hoş görmedense nâ-mahdud tahavvûlâtını dinlemegi tercih ederiz.
Bu ise fikrimizce şîirimizi yek-edâ olan evzân-ı mâlûmeden kur-
tarmakla mümkün olur. Yalnız benim ve beni tasdîk edenlerin fik-
rince hattâ parmak hesâbını bile kabûl etmemek daha ziyâde mak-
sadımıza muvâfîk görünür.*

(87) Tarîk, Nu. 4641, 23 Teşrin-i sâni 1314.

(88) Hüseyin Câhid, Kavgalarım, Ist., 1326, Tanîn Matb., s.155-180.

(89) "Biraz Daha Hakîkat", Tarîk, Nu. 4650, 2 Kanûn-i evvel 1314.

Şiirde kafiyeye de o kadar ehemmiyet vermemeli, her ne olursa olsun benim nazarımda kafije zâiddir. Her kayıddan ziyâde hissiyâta tâbi' olması lazım gelen şiirin beyitlerinin âhirini böyle bir zincîr-i teselsûl ile bağlamakta bir mânâ göremem"⁽⁹⁰⁾.

Nüreddin Ferruh'un şiir kitabının neşredildiği sıralarda Mehmed Zîver bir yazı kaleme alarak şairin adını belirtmeden şiddetle eleştirir:

"Şiirde vezin ve kafije olmasın, diyenlere karşı 'Peki nasıl olsun? Bu bâbda lütfen bize bir nümûne ihsan buyurur musunuz' diyerek olurlarsa mesele güçleşir. Vezin olmasın, kafije olmasın, yine şiir olsun. Pekâlâ ammâ nesrin ne kabâhati var ayol!"⁽⁹¹⁾

A(hmed) M(idhat) ise, vezin ve kafiyeye terkedilemez bir alışkanlık nazarıyle bakar:

"Edebiyyât-ı Cedide denildikçe şu cümleye türlü türlü mânâlar verilmek isteniliyor. Meselâ veznin, kafiyenin lüzüm-i tebdili gibi birsey anlaşılıyor.(...) Edebiyyât-ı Cedide bu fikirde bulunmaz. Biz vezni, kafiyeyi kaldırıramayız.(...) Şiir dedığımız gibi onunla berâber derhâl vezin ve kafije de hâtrimizde aynı zamanda tebâdûr ediyor. Şu itibâr ile vezni ber-tarafl edince manzum söze ihtiyaç kalmıyor gibi bir fikre de zâhid oluyoruz. Bu bir itiyaddan, ülfetten tevellüd ediyor"⁽⁹²⁾.

Servet-i Fünûn şâirleri içinde Cenab ve Celâl Sâhir gibi vezinsiz şiiri, kafiyesiz şiiri tecrübe edenleri olursa da vezinsiz ve kafiyesiz şiir yazanı yoktur. Sâdece İsmâîl Safâ böyle şîrlere cevaz verir:

"Evet bir büyük şâir kafiyeli fakat vezinsiz yâhud vezinli de kafiyesiz veyâhud hem vezinsiz hem kafiyesiz şeyler yazar, şiir olur"⁽⁹³⁾.

Üstelik, onların hedeflediği müzikalitesi yüksek bir şîirdir ve bunun gerçekleşmesinin bilhassa vezin yoluyle olabileceğini düşünürler. Ali Ekrem vezin ve kafiyenin kaldırılması fikrine aşağı yukarı Zîver'in cümleleriyle itirâz eder:

"Şiiri mûsikîye teşbih etmek lazım gelse vezin usûl; kafije karâr olur. Usâlsuz, kararsız bir şarkı yapılabılırse yapınlar da görelim.

(90) "Şiirde Şekiller Ve Kafiyeler", Mekteb, C.4, Nu. 30, 11 Nisan 1312.

(91) "Vezin Ve Kafije Meselesi", Mâlumat, Nu. 35-36, 2 Mayıs 1311.

(92) "İcmâl-i Edebi", Mâlumat, Nu. 77, 27 Mart 1312.

(93) "Kafije Hakkında", Servet-i Fünûn, Nu. 313, 27 Şubat 1312.

Hem vezin ve kafiyeyi terk edecek olduktan sonra niçin nesir yazmayağım"⁽⁹⁴⁾.

Fikret ise, aruzda her veznin bir rûhu olduğuna inanır. Bu yüzden, her hissin her vezn ile ifâde edilemeyeceğini; veznin, rûhuna uygun duyguları daha güzel yansıtacağını söyler:

"(...) anlayalım ki evzânın hangisi daha rakîk, daha saf, daha sâde, daha hafif, daha şuh, daha mest, daha raksan ve hevâyî. Hangisi daha samîmî, daha müessîr, daha ciddî, daha ağır, daha ulvî, daha semâvî ve rûhânîdir. Evet, bakalım hangi vezin hangi zeminlere daha muvâfîk düşecek; hangi hissiyat hangi vezinlerle daha tam, daha sâlim olarak tebliğ edebilecek. Hâsılı hangi şiir hangi vezne tatbîkan söylenilirse tabiiyetini, samîmiyetini, rûhunu muhâfaza edecek"⁽⁹⁵⁾.

Aşağı yukarı aynı sıralarda Ahmed Cemil de vezin konusundaki benzeri fikirlerini dostu Hüseyin Nazmi'ye anlatmaktadır:

"Bizim veznimizin mânâ-yı müsikîsine, ifâde-i revişine, hiss-i edâsına ne için vâkfı olmamalı; yâhud iddiâ-yı vukuf edip de bundan ne için istifâde etmemeli?... Beşyüz beyitlik bir manzûmeyi bir vezn-i muttarid üzerine söylemekten tevellüd edecek ta'b-ı rûhu, o yeknesakî-i âhenkten husûl bulacak tîezî-i hissi ne için anlamamalı? Nazmiyyât-ı garbiyyede tenevîl-i evzandan hâsil olan âheng-i latîfi görüyoruz, o âhengi husûle getirmek için bizim elimizde bî-mânâ bir vezn-i hecâi yerine hadd-i zâtında bir müsikiden ibâret bir vezn-i mutrib varken ne için nazmımızın eczâsına dikkat ettiğimiz gibi müşvârînda da âheng-i veznin râh-ı şî'r ile hem-dem olmasına dikkat etmeyelim? (Vezn-i millîyi terk ettiğimize ne kadar isâbet etmişiz)"⁽⁹⁶⁾.

Göründüğü gibi, Ahmed Cemil de Servet-i Fünûn şâirlerinin şiirde muhtevâ ile veznin ruhça ortak olması, uzun şiirlerin monotonluktan kurtarılması için birkaç vezinli yazılmış fikirlerine iştirak etmektedir. Kafîye husûsunda da Ahmed Cemil tam bir Servet-i Fünûn şâiri gibi düşünür. Kafiyenin ses değeri, müzikalitesi ve kelime olarak söyleyiş-mânâ münâsebeti üzerinde durur:

"-Hele kafîye... Garibdir, bizde en ziyâde şayân-ı dikkat şeyler ihmâl edilmiş de edebiyâtımızda melâib-i tiflâne için hayatlar sarf

(94) A. Nâdir, "Musâhabâ-i Edebiyye-11", Servet-i Fünûn, Nu. 280, 11 Temmuz 1312.

(95) "Evzân-ı Aruz", Servet-i Fünûn Nu. 292, 3 Teşrin-i evvel 1312.

(96) Mâl Ve Siyah, s.68. Son cümle 1914 baskısında çıkarılmıştır: Mâl ve Siyah, 1st., 1330, Matbaâ-i Hayriyye Ve Şürekâsi, s. 125.

olunmuş... (...) Kafiyenin tarz-ı tertibini sırf zevke fakat bir ittirâd-ı mahsûs içinde zevke tevfîkan icrâ etmek bize âid bir muvaffakîyet... O muvaffakîyete bir de kafiyenin mânâ-yı tasavvutunu ilâve et, sonra müsikî-i evzâna da o tebeddül-i hem-âheng-i mânâyi ver, işte yarının nazmı... Bence kelimelerin mânâ-yı mevzûalarından başka bir de -nasıl tâbir edeyim- mânâ-yı sadâsi vardır; bilmem herkes hissediyor mu? Fakat ben meselâ nâlîş kelimesinin edâ-yı mahzûnânesini, pervaz kelimesinin meyl-i tayyerânını, feryad kelimesinin âheng-i sîne-çâkını pek iyi duyuyorum”⁽⁹⁷⁾.

Ahmed Cemîl oluşturmayı düşündüğü ve denediği şîiri Hüseyin Nazmi'ye heyecanla târif eder:

“Şimdi düşün, Nazmi, melûl bir beyit hazin bir kelimenin üzerrinde bir vakf-ı sekinâne ile bitsin, sonra mutantan bir kafîye diğer bir beytin haşmet-i mânâsına bir karâr-ı muhteşem versin; bütün şiir bir yandan veznin emvâc-ı müsikiyyesine teslim-i nefs ederek dalgalanırken kafiyeler ôteye beriye mânîdar zemzemeler, ruhperver nağmeler serpsin; sonra o şîirden bütün hayatı teşbihleri, bütün o köhne cinasları çıkar; fikri o edâ-yı mâryûstan kurtar; işte benim eser...”⁽⁹⁸⁾

Bir toplantıda Hüseyin Nazmi, önce batı şîirinin târihçesinden söz eder; sonra da Ahmed Cemîl'in okumayı düşündüğü bir şîirini kasdederek,

“İste şu dinleyeceğiniz eser oradan toplanılmış tohumların şarkınızın neşinde inkisâf etme çiçeklerinden müterekkib bir demettir”⁽⁹⁹⁾

diye Ahmed Cemîl'in şîirinin kaynağını gösterir. Seneler sonra Prof. Dr. Mehmet Kaplan, “Elhân-ı Şîtâ'ya Ahmed Cemîl'in kişî şarkısı gözüyle bakılabilir”⁽¹⁰⁰⁾ diyecektir. Ahmed Cemîl şîirini, herkes gibi söyleyecek olsa bu kadar zahmete yirmi gazel çıkarabileceğini düşünerek; ama, Fransız dekadânlarının eserlerini okuyup onlardan şekil ve muhtevâ özelliğleri alarak yazmıştır; batı etkisi açiktır. Oysa H. Nâzîm, servet-i Fünûn edibleri üzerinde batı edebiyâtının etkisini sâdece “îmtîsal” olarak gösterir:

“Garp edebiyatına teveccûh ettik; fakat taklit için değil, mesleğimizin esası mevzu ve üslûpta mümtâziyet(originalité)le beraber tabiiyet ve samimiyetti.

(97) A.g.e., s. 70.

(98) Mat Ve Siyah, s. 70-71.

(99) A.g.e., s. 143.

(100) Şiir Tâhlilleri, C.1, 6. bs., 1st., 1978, Dergâh y., s. 106.

.....

Garbe teveccüh ettiğimiz zaman Avrupalıların düşündüklerini düşünmek, duyduklarını duymak hatasını irtikâp etmedik. Garp üdebasını da taklitten çekindik; onlara ancak imtisâl ettik”⁽¹⁰¹⁾.

Hâlbuki, Servet-i Fünûncuların reisi mevkiindeki Fikret'in şiirlerinde bile Fransız şîirinin güçlü etkileri vardır. Prudhomme, Baudelaire gibi şâirlər; fakat en ziyâde Coppée Fikret'e tesir eder. Françoise Coppée'nin şîirlerinden "Matin d'Octobre" "Berf-i Zerrîn"ı, "Tristement" "Perî-i Hazân"ı, "A un Lilas" "Krizantem"ı, "Le pére" "Tecđid-i Izdivâc"ı, "Dans un train de Banlieu" "Vagonda"yı, "Une Aumône" "Sadaka"yı, "Le Cabaret" "Sarhoş"u, "L'Epave" "Balıkçular"ı, "Le Défile" "Asker Geçerken"ı yazdırır. "Les Mois" "Âveng-i Şûhûr"u ilhâm eder; "Âveng-i Tesâvir" de fikri Coppée'den alınma bir seridir⁽¹⁰²⁾. Üstelik Fikret geleneği reddetmez ve meselâ Cenab ile kiyaslanınca daha az Servet-i Fünûncudur.

“(...) Fikret bizim edebiyâtımıza yeni bir şekil yâhud yeni bir mevzû getirmedi. (...) Cenab Bey (...) yeni şîirlerini neşrederken Fikret daha Hâmid'le Ekrem'den gördüğü şekiller arasından bir türlü çiçek kurtulamayıordu; bu muhakkak”⁽¹⁰³⁾.

Servet-i Fünûn şîirini Fikret değil, Cenab temsîl eder. Fikret'in hâlâ gazel ve nazîre hakkında düşünmekte olduğu sıralarda⁽¹⁰⁴⁾ Cenab klâsîk şîiri toprağa vermektedir:

“Edebiyyât-ı atîkadan durûb-ı emsâle katışan beyitler yetişir. Bugünkü Türkiye'ye bugünkü edebiyat, bugünkü lisan, bugünkü san'at lazımlı. Yeniçeri şarkuları yeniçeri kıyâsetinde dinlenebilir. Târih-i siyâsîmizde lâle merâkı devri nasıl geçmiş gitmiş ise târih-i edebiyâtımızda da gazel devri artık yaşamamalıdır... Eski şîirler fenâ değil, fakat ölü! (...) Artık dîvanları ihtifâlat-ı lâyika ile kütübhanelere defnetmeliyiz...”⁽¹⁰⁵⁾

Cenab yeni formlar peşindedir; ama, bunu yaparken olacak yeni formların okuyucu tarafından yadırganmayacak bir tabâfiilik taşımmasını da ister.

“Manzum, mensur, ben bütün âsâr-ı cedîdeyi seviyorum. Yalnız mîsrâların yeni şekilleri hoşuma gitmiyor. Sekiz santimetro tülünde

(101) Canlı Tarihler : Ahmet Reşit Rey, Gördüklerim-Yaptıklarım(1890-1922), İst., 1945, Türkiye y., s. 54.

(102) Ayrıca bk. Mehmet KAPLAN, Tevfik Fikret, s. 237.

(103) Koprulu-zâde M. Fuad, "Bir İstimzac Münâsebetiyle", Yeni Mecmûa, Nu. 25, 27 Kânûn-i evvel 1917.

(104) "Nazîre-perdazlık", Servet-i Fünûn, Nu. 263, 14 Mart 1312.

(105) Evrâk-ı Eyyam, s.249.

bir misräin altında kısacık iki kelime: Bu bana cücelerle devlerden mürekkeb bir tabur gibi garib görünüyor"(106).

Cenâb'ın muhtevâ için düşündükleri de önemli ve yol açıcıdır. Cenab kelimelerde mânâyı değil, lâfzî armoniyi öne çıkarmaktan yanadır:

"Bugün şair, kelimeleri heyecân-ı dimâgi ve heyecân-ı kalbisine göre tarh u tanzim ederek, tüde-i elfâz içinde bir nefha-i zindeğî gösteren bir san'athârdır. Bir parçanın bestesinden ziyâde güftesinden müteessir olan adama bir zevk-âşinâ-yı müsikî ıtlâki caiz olmadığı gibi yalnız mânâ-yı eş'ârı anlayıp da mehâsin-i san'ate bîgâne olan bir adamın mülâhazâtına da mülâhazât-ı edebiyye de-nemez"(107).

Bu şair tipi ve şiir çizgisi sembolizmden derin izler taşırlar. Cenâb'ın sembolizm hakkında makaleleri ve sembolist anlayıştaki şairleri bu izlerin tesâdûfi olmadığını gösteriyor. Oysa Cenab çok kesin bir ifâdeyle,

"Haklıatte biz senbolist olmadığımız gibi edebiyyât-ı Osmâniyye'de hakikî bir sembolizm devri de görülmemiştir"(108)

demektedir. Bu reddede sebep, taklit iddiâlarıdır. Meselâ Müstecâbî-zâde İsmet bir mektûbunda Cenâb'ın "Def-i Keder" şîrini Verlaine'in bir şîrinin "sevkîyle" yazılmış sayar, misrâları karşılaştırır; sonra da yeni şîire emniyetsizliğinden bahseder:

"Hulâsa bendeniz kat'îyen kanâat hâsil ettim ki âsâr-ı cedîde diye yazılan manzûmeler hep böyle tercüme, taklid, intihâl ile vücûda gelir. Bâlâda isimlerini ta'dâd ettiğim eserler kimbilir kimlerin eserlerinden mesruktur, tedkîk olunsa bunlar hep meydâna çıkar"(109).

Cenab bu tavrin yaygınlaşmasından korkarak sembolist eğilimlerini saklamak lüzümunu hissetmiş olabilir; ama, kendisi dışında sembolist Servet-i Fünûn şâiri bulunmadığını söylemek de yanlış olmaz. Bu sebeple, aslında "dekadân" sıfatının muhâtabı da hep o olur.

Cenab sembolistlerin müzikal kelime seçimlerinin titiz bir tâkipçisidir. "Saat-i semen-fâm" bu bakımdan "sembolemin sembolü" hâlini alır ve aynı sebeple eleştirilerin hedefi olur. Müstecâbî-zâde İsmet'in bir diğer mektûbunda,

"Saat-i semen-fâm demekte edeben, hayâlen ne güzellik vardır! Hem böyle şeyleri târif ve tasvir için Türkçe kelime mi yok"(110)

der.

(106) A.g.e., s.252.

(107) "Menâfi-i Edebiyye", Servet-i Fünûn, Nu. 329, 19 Haziran 1313.

(108) "Senbolizm Nâdir", Servet-i Fünûn, Nu. 341, 11 Teşrin-i evvel 1313.

(109) "Mektub-5", Resimli Gazete, C.6, Nu. 35, 26 Haziran 1313.

(110) "Mektub-3", Resimli Gazete, Nu.33, 12 Haziran 1313.

Umûmî fikir Servet-i Fünûn şâirlerinin o güne kadar kullanılmamış kelimeleri dile sokmaya çalışıkları; böylece mânâyı lâfza fedâ ettikleri yolundadır. Cenâb'ın "mânâsız şiir" iddiâlarına cevâbi,

"Sükütun bile mânâsı olduktan sonra mânâsız şiir olamaz.
Mânâsız, hakikaten mânâsız şiirlerin mânâsı odur ki nâzimları bu-
daladır!"⁽¹¹¹⁾

şeklinde olur. Aslında muterizlerin de şiirin bir üstdille yazılmasına itirazları yoktur:

"Edebiyatta herkesin âsâr-ı edebiyeyi anlaması meşrût degildir.
Çünkü ondaki gavâmız u bedâyi'-i edebiyye herkesin anlaşmasından
mûteâlidir. 'Âsâr-ı edebiyye herkesin bi-hakkin anlayacağı sûrette
yazılmalıdır' diyenler haksızdırular"⁽¹¹²⁾.

Ama, mutavassitînîn Servet-i Fünûn'dan ayrıldığı nokta, şiir dilinin anlaşılmasını üstkültür ürünü oluşunun değil de Batı kültürünün imajlarını ve şekillerini kullanmanın engellediğini düşünmesidir.

"Bir sahîfede onbeş yirmi Fransızca kelime kullanmak, garb
şîve-i edebine ittibâ' etmek neden? (...) Eski tarz-ı atîk-ı ede-
bimizden şikâyetimiz ne için? Arapça mı, Farsça mı, Türkçe mi ne
olduğu bilinemeyecek derecede muğlak, mânâ çıkmaz olduğu için
degil mi? Şimdi de Fransızca mı, Türkçe mi, ne olduğu bilinemiyor;
buna ne diyeceğiz?"⁽¹¹³⁾

Servet-i Fünûn şâirleri arasında klâsik edebiyâta belki de en yakın görünen isim, İsmâîl Safâ, bunun sebebini medeniyet dairesi değişikliğine bağlar ve kendilerini tamâmen haklı görür;

"Şimdi biz Avrupa edebiyâtını tetebbu' ediyoruz. Çünkü reh-
nûmâ-yı terakkîmiz âsâr-ı garbiyyedir. Okuyalım da öyle yaz-
mayalım: Bu olmaz, bu kabil değil. Çocuk ana, ata lisânını değil,
öğrendiği lisânı söyler. Biz de lisân-ı edebîyi öğrendiğimiz gibi ya-
zarız. Eslâfımız Acemce söylemeye nasıl mâzûr iseler biz de şimdiki
yazdığımız gibi yazmakta mâzûruz."⁽¹¹⁴⁾.

Bu "mannerist" tavır hemen hemen bütün Servet-i Fünûn şâirleri tarafından kabûl görür. Cenab dekadânlığı ile övünür:

(111) Evrâk-i Eyyam, s.251.

(112) Midhat Bahâri, "Bir Müteellim-i Edebe Cevab-nâme", Resimli Gazete, Nu. 80, 18 Haziran 1314.

(113) Midhat Bahâri, a.g.mak., Nu.81, 25 Haziran 1314.

(114) "Musâhabâ-i Edebiyye", Servet-i Fünûn, Nu. 366, 5 Mart 1314.

“Dekadan: Bu tâbir-i garib, hasedin ehliyet üstüne asmak istediği sahtekâr yaftası idi ki genç üdebâya bir nâmuslu fabrika marketi hizmetini ifâ etti”(115).

Mehmed Celâl'in Resimli Gazete'de neşrolunan “Edebiyyât-ı Cedîde” şîri Mütavassitîn'in bütün itiraz, müdafaa ve hücumlarını özetleyen bir manifesto gibidir:

*Sen nerdesin ey debdebeli, şanlı Fuzûlî
Kaldır başını, aç yüzünü bak neler oldu
Şî'rin -ne tuhaftı- kalmadı bir zevki, usûlü
Halkın kimi Verlaine, kimi Aşık Ömer oldu*

*Sen nerdesin, ey hazret-i Rûhî-i sûhan-ver
Âsâr-ı garîbâne-i rûhun unutuldu;
Vardır sebebi : Hep dekadan oldu edîbân
Jean-Jacques Rousseau'nun tarzı bize münkeşif oldu;*

*Sen nerdesin, Allah için, ey hazret-i Bâki
Mersiyyeni, şîrîn gazeliyyâtını attık;
Victor Hugo'nun zevkine olduk da mülâkî
Sonra oraya bir dekadan parçası kattık.*

*Sen nerdesin, ey Galib-i mahzûn u mükedder,
Beş beytin için ister iken bir de nazîre
Gûş etti bunu, arz-ı cemâl eyledi Gilbert
Bir şâibe kondurmak için mihr-i münîre*

*Sen nerdesin, ey şâsaa-i hazret-i Nâci,
Âfâk-ı edebden bize bahş eylediğin nur
Izâhâr ediyor râh-ı fazilette Sirâc'ı
Heyhât!... O ışık, ebr-i cehâlet ile (meftûr!...)*

*Siz gittiniz ey şanlı hûnerverleri dehrin
Bizler hezeyanlar, dekadanlardan usandık,
Göçtü edebiyyât-ı zekâ-perveri dehrin
“Zîrâ ki ziyân ortada bilmem ne kazandık”*

*Başlar Edebiyyât-ı Cedîde... Mütehayyir
Hattâ gözü baygın ve yüzü hayli müşemmes
Bir hasta kızın vechine benzer... Müteessir
Mor nağmeli, al cilveli, hem tırşeli bir ses*

(115) *Evrâk-ı Eyyam*, s. 254.

*Kumral başının üstüne çıkmış ve kulaklar
Mâi saçının lerzişine müncezib olmuş;
Al bûseyi görmüş ne tuhaf tirşe dudaklar
Bak findikî kirpikleri görmüş de tutulmuş!...*

*Sâât-i semen-fâmi çalar hayf-ı siyâhın
Bir lerze-i ebyazla olur rûha mukarin
Bir ka'kaanın, gumgumenin lerzişi âhın
Var mı burada sâidesi âh ne mümkün*

*Başlar Edebiyyât-ı Cedide.. müteverrim!...
Elbet ona bir çare bulurlar dekadanlar
En sonra görürler de acılar.. mütebessim,
Bir hiss-i samîmî ile derler top atanlar:*

*Mâi emelin mor sesi gelsin mi vücûda?
“Dîvânece sözler mi demektir edebiyât?...”
Fîkr-i hezeyân müncezib oldukça suûda
“Âsâr-ı terakkî diyoruz biz buna, heyhât!...”*

Bâzı mutavassıtlar ise yavaş yavaş yeni şiir diline alışmaya başlarlar. Bunlardan birisi eski şiirin kocadığını ve mazmunlar olmadan mâna taşımadığını söylediğten sonra,

“Mâmâfih yeni şâirlerimiz diye lisân-ı istihfâfa aldığımız erbâb-ı ihtisas nekais-ı mezküreden muarrâ eserler yetiştiriyorlar. Ammâ ne yapalım! Bunlarda da ufak tefek kelime hatâları oluyor. Hayf-ı ezrak, mâi rûyâ, yeşil uyku gibi tâbirât-ı cedide ve gayr-ı me'nûse bulunuyor. Lâkin bu tâbirât şiirin hadd-i zâtındaki hissiyetini ibtâl edemiyor”(116)

diyerek Edebiyyât-ı Cedide'nin henüz pek cılız bir müdâfaasını yapar. Bir kısım Mutavassıtın'de böyle yumuşama alâmetleri görülürken, Servet-i Fünûn da bir iç-hesaplaşma peşindedir. Edebiyyât-ı Cedide şâirlerinin bir kısmı hücumlar karşısında haklı veya haksız yere birbirlerini müdâfaa zorunda kaldıklarından şikayetle şahisleri değil, mesleği kollamak gerektiğini düşünürler. Fikret yeni edebiyâtın marazî oluşunu eleştirir:

“(...) edebiyâtımız sağlam bir bûnyeye mâlik değil, edebiyâtımız hasta... (...) Derin bir sükûn içinde medid bir inilti... İşte okunan

(116) “İcmâl-i Edebi”, Mâlumat, Nu. 93, 24 Temmuz 1313.

eserler ekseriyetle rühümuzda bu aksi bırakıyor.(...) Eserlerimizde bilir misiniz eksik olan nedir? Hayat⁽¹¹⁷⁾.

Bu otokritik yol açıcı olur. Ali Ekrem de uzun bir makale kaleme alarak Servet-i Fünün şiirini eleştirmek ister. Mecmûaya gelen makaleyi Fikret beğenmez ve kimi yerlerini çıkarıp kimi yerlerini de değiştirerek neşreder⁽¹¹⁸⁾. Ali Ekrem eleştiriye kapalı ve hazırlıksız bulduğu Fikret'e öskelenerek makalesini tahrif ve tahrip edilmemiş hâliyle Mâlûmat Mecmuası'nda neşreder⁽¹¹⁹⁾. Bu hâdise, Ali Ekrem'in rakip cebheye geçmesi, Mutavassitîn'e katılması mânâsına gelir. Şair bu makalesinde Fikret'in "Kenan" ve "Kılıç" şiirlerini beğenmez. Cenâb'ı elfâza boğulmuş sayar; onun bazı terkiplerini eleştirir; "Handeler" şiirini mânâsız bulur. Bu itirazları daha önce Mutavassitîn defalarca yapmasına rağmen, Ali Ekrem'inkiler kalenin içinden geldiği için daha etkili olur. Fikret isim vermeden ve îmâlar yoluyle Ali Ekrem'in hareketini uygun bulmadığını belli eden bir yazı kaleme alır ki, bu şairin Servet-i Fünün'daki sonuncu "Musâhabâ-i Edebiyye"si olur⁽¹²⁰⁾. Ali Ekrem ise, bu yazıya çabuk ve sert bir cevap verir⁽¹²¹⁾. Birkaç ay Fikret'in cevap vermesi beklenir; ama, bu gerçekleşmeyince Cenab, "Râïk Vecdi" müsteâriyle bir yazı kaleme alarak Ali Ekrem'in "levâzîm-i intikâd" a sahip bulunmadığı için bir münekkeşid söylemeyeceğini îmâ eder⁽¹²²⁾. Ali Ekrem⁽¹²³⁾ ve Rizâ Tevfik⁽¹²⁴⁾ Cenâb'a mukâbele ederek onu da sustururlar.

Ali Ekrem'i tâkiben dostu ve Mâbeyn Kitâbeti'nden arkadaşı Ahmed Reşîd de Servet-i Fünün'dan ayrılır. Mehmed Rauf onun arkasından epeyce iğneli bir yazı kaleme alırken⁽¹²⁵⁾, H. Nâzîm'in Mâlûmat'taki ilk makalesi de Rübâb-ı Şikeste'nin tenkidi olur⁽¹²⁶⁾.

H. Nâzîm'dan sonra Sâmi Paşa-zâde Sezâyi ve Menemenli-zâde Tâhir gibi Edebiyyât-ı Cedîde'yi destekleyen şöhretlerin de uzaklaşması Servet-i Fünün'u iyice zayıflatır.

TAŞRAYA AÇILIRKEN

Harp edebiyâtının iki cephesi vardır. İlki savaşı bizzat yaşayanların ortaya koydukları ürünlerdir ki bunlarda intibâ ve duyguların ifâdesi önem kazanır. İkincisi

(117) "Bir Mülâhaza", Servet-i Fünün, Nu. 429, 20 Mayıs 1315.

(118) "Şîirimiz", Servet-i Fünün, Nu. 505, 506, 508; 2,9,26 Teşrîn-i sâni 1316.

(119) Mâlûmat, Nu. 266-268, 30 Teşrîn-i sâni-14 Kânûn-i evvel 1316.

(120) Servet-i Fünün, Nu. 512, 21 Kânûn-i evvel 1316.

(121) "Musâhabâ-i Edebiyye'ye Cevab", Mâlûmat, Nu. 270, 28 Kânûn-i evvel 1316.

(122) "Müntekib-i Hakkî", Servet-i Fünün, Nu. 528, 12 Nisan 1317.

(123) "Musâhabâ-i Edebiyye'ye Cevab", Mâlûmat, Nu. 285, 19 Nisan 1317.

(124) "Mübahesât ü Tenkiddât-ı Edebiyye", Mâlûmat, Nu. 290, 24 Mayıs 1317.

(125) "Şu Tenkid Meselesine Dair", Servet-i Fünün, Nu. 531, 3 Mayıs 1317.

(126) Mâlûmat, Nu. 293, 14 Haziran 1317.

ise, savaşa katılmayan ediblerin kalem mahsülleridir ki, bunlarda askerin moral takviyesi ve galeyan'a getirilmesi esastır.

Istanbul asıllar boyu orduya asker vermez; kumandan yetiştirir. Bu sebepledir ki, harbin ayrıllıkları ve acıları da İstanbullu için biraz uzak kalır. Dolayısıyle, sanatın Kâbesi olan İstanbul'da bir "harp edebiyâtı" teşekkül etmez. Eldeki örnekler ise azdır, samîmiyetten uzaktır yâhut taşralı ediblerin eseridir.

Bu hâl XIX. asrin ortalarından itibâren, bilhassa Kırım Harbi esnâsında değişmeye başlar; 93 Harbi'nde ise zirve eserlerini verir. Artık savaş entellektüel edibin de ilgi sahasındadır; ama, hitâb edilen okuyucu cephe gerisindedir. Dolayısıyle harbi aktif yaşayanların uzağına düşen eserler verilmektedir. Oysa, Yunan Harbi edebiyâtın sosyolojik yönünü -belki de ciddî mânâda ilk defa- farketmemizi sağlar. Savanşanlar sıradan insanlardır ve onların hasreti, öfkesi, kahramanlığı, şehâdeti, yetimleri gibi konuları işleyen edebiyat eserleri onlara hitâb etmemektedir. Oysa edebiyat, bilhassa şiir, askerin anladığı dilden ve alıştığı formda söylenilirse onlar için ciddî bir psikolojik pansuman olabilir. Yunan Harbi esnâsında bunu ilk farkeden şairler Manastırlı Mehmed Rifât ve Mehmed Emin olur. Mehmed Rifât bir askerdir ve ordunun ihtiyâci olan şirinden haberdardır. Köyü, köylüyü -dolayısıyle askeri-kendi söyleyişleri, hattâ jargonlarıyla ifâde eden şirlerinde bâzen arûzu, bâzen de heceyi kullanır. Bu hususta daha şuurlu olduğu şüphe götmeyen Mehmed Emin ise, bütün şirlerini hece vezniyle ve halkın Türkçesiyle yazar. Şair, ilk şiir kitabı *Türkçe Şiirler* (1898)'i baştan sona Yunan Harbi'ne ve netîcelerine ayırır. Ressam Zonaro da asker tablolarıyle kitabı daha câzip bir hâle getirir.

Harp edebiyâtı ile hece vezni ve sâde Türkçe'nin gelişip yaygınlaşması arasında bir münâsebet olduğu düşünülebilir. Harpler millî duyguların canlanmasına sağladıkları için, millî edebiyatın harplerle paralelliği kurulabilir. Hattâ daha iddiâlı bir teşhisle, harplerin millî edebiyat şirini oluşturup yönlendirdiği de söylenebilir. Bilhassa Balkan Harbi ve sonrasında İstanbullu gençler orduya katılmak mecburiyetinde kalınca, savaş İstanbul ediblerini de sarar. Genç Kalemler ile Balkan Harbi'nin münâsebeti araştırılmıştır. Harbiye Nâzırı Enver Paşa'nın sipârişle şiir kitabı hazırlatıp bastırarak askerlere bedâvâ dağıtıması da Millî Edebiyat şirini güçlendirir. Harp yıllarının yokluğununda en iyi kağıda onbinlerce basılıp şairine de yüklüce bir telif ücreti kazandırması⁽¹²⁷⁾ genç şairleri hece veznine ve sâde Türkçe'ye çeker ki, bu da Millî Edebiyât'ın şiirde nesirden ziyâde güçlenme sebeplerinden birisini oluşturur.

İşte Millî Edebiyat Cereyânı'na uzanan yolda ve Servet-i Fünûn şiirine paralel olarak gelişen bu yeni şiir, mutavassitînin bir kolu olarak doğmuştur. Veled Çelebi

(127) Mesela, bu "kampanya"ya Akündan Akuna'sı ile katılan ilk isim, Yusuf Ziya (Ortaç), nezâretten toplam dörtüzelli alın alır (Tahir ALANGU, Ömer Seyfettin-Ülküçü Bir Yazarın Romanı, İst., 1968, May y., s. 364) ki, bu para bütün zamanlar için bir servettir.

(Izbudak), Necib Âsim (Yaziksız) ve Ibnürrifat Sâmih gibi sâde Türkçe tarafdarı dilci mutavassıtların sözlerinin, önceki nesilden Şemseddin Sâmi, Ali Süâvi gibi "Türkçeci"lerden daha etkili oluş sebebini de harp esnâsında millî uyanışa ve taşra insanına yöneliçe bağlamak mümkündür. Şiir dilini de hızla tesiri altına alan bu sâdeleşme cereyânı askeri -dolayısıyle taşmayı, halkı, halk kültürünü, halk şiirini- bir figür, motif, zaman zaman da "leitmotiv" olarak kullanırken formca da ona yakınlasmaya başlar ve hece vezniyle sâde Türkçe yazılan şiirin önü açılır.

FECR-İ KÂZİB

Servet-i Fünûn mensupları "daha evvelden pek iyi tanışmayarak, pek sıkı görüşmeyerek, násılsa esivermiş bir nefes-i ruzgâr ile aynı matbaanın çatısı altında toplanmış" ediblerdi⁽¹²⁸⁾. Bu sebeple, aralarındaki edebî müşterekler onların hepsini aynı ekol, cereyan yâhut gruba dâhil saymamıza yetecek kadar fazla ve güçlü degildir. Cenab ile Fikret, Fikret ile İsmâîl Safâ ve yâ Süleyman Nazif arasındaki farklar, Ali Ekrem ile Ahmed Reşîd'in ayrılmaları, Servet-i Fünûn ediblerinin fikir birligi içinde bir edebiyat topluğu oluşturamadıklarını açıkça gösteriyor. Galibâ hayatının sonuna kadar Servet-i Fünûn şâiri olarak kalan yegâne isim de Cenab oldu.

Gönüllerince eser vermelerine engel olduğunu söyledikleri "istibdad" Servet-i Fünûn ediblerinin ortak şikayet konusudur. Bu sebeple, 10 Temmuz İnkılâb'ından sonra edebiyat dünyâsı ve okuyucular, Servet-i Fünûncuların yeni hürriyet ortamında nihâyet rahatça verebilecekleri şâheserleri beklerler. Oysa, Servet-i Fünûn edibleri meşrûtiyet sonrasın periyodik ve kalemsör bolluğu içinde ya politika ve aktüalite yazarı olur ya da köşelerine çekilip sükûtu tercih ederler. Musavver Muhit Mecmûası'nda neşredilen bir program, Servet-i Fünûn kadrosunun bir iki eksîgiyle tekrar toplanmasından söz ederse de⁽¹²⁹⁾ bu proje gerçekleşmez. Okuyucuların yeni eser, genç ediblerin rehber bekleyişleri neticesiz kalır.

Meşrûtiyetten önce Cağaloğlu'ndaki Mekteb-i Hukuk'a girmiş bir grup edebiyat heveslisi genç, netîcde birbirlerini bulur ve mektebin bahçesindeki asırlık çamın altında toplanmağa başlarlar⁽¹³⁰⁾; Fecr-i Âtî'nin nüvesini bu gençler oluşturur. "Fecr-i Âtî Encümeni" nâmının ilk anılışı Servet-i Fünûn'da olur(Nu. 930, 12 Mart 1325).

"Âtî için ümidlerle mâl-â-mâl olan edebiyâtımızın seyr-i batısine ihtiyac ü isti'dâd-i vatanla mütenâsib bir cereyân-ı feyz ü tekâmûl vermek üzere" kurulan encümen Fâik Ali'yi reis seçerek Servet-i Fünûn'a göbekbağı ile birleştiğini belli etmektedir. Ayrıca, topluluk Fecr-i Âtî adlı bir mecmâa da çıkaracaktır. Servet-i Fünûn'daki ilâmin

(128) Halid Ziya, "Bir Hikayenin Hikâyesi", Kırık Hayatlar, İst., 1342, Orhâniyye Matb., s.5.

(129) Musavver Muhit, Nu.6, 27 Teşrin-i sâni 1324.

(130) Reşat Feyzi, "Fecr-i Âtî Nasıl Bir Teşekkülü? -1", Uyanış, Nu. 1774(90), 14 Ağustos 1930.

üzerinden yirmi gün geçmeden 31 Mart Vak'ası patlayıverince düşünülenler gerçeğlemez.

Onbir ay sonra, yine Servet-i Fünûn'da neşredilen bir beyannâme ile Fecr-i Âtf yeniden top(ar)landığını duyurur⁽¹³¹⁾. Mensuplarının Servet-i Fünûn edibleri tekrar biraraya gelir ümidiyle bekledikleri, fakat artık onları "mâzî" sayarak teşekkürle târihe gömdükleri anlaşılıyor.

*"Hürriyetin ilâniyle yeniden ziyâlarına intizâr edildiği zaman
ise pek az istisnâ ile artık onlar eski melike-i hayâlleri olan san'at
ve edebiyâta karşı bir sehâb-i lâ-kaydiye bürünmüştür"*

cümlesinde ise gizli bir sitem var gibidir. Ayrı bir mecmâa neşrinden vazgeçilerek Servet-i Fünûn'un özel yayın organları hâline getirilmesi de kimlerin yerine kaim olmak istediklerini gösteriyor. Aslında, Servet-i Fünûn bir ekol olmadığı için, "alâmet-i farîka" denebilecek yerleşik kıymetleri, değişmez hükümleri ve sâbit kıymet hükümleri pek azdır; dolayısıyla sonraki yıllarda tâkipçilerinin taklit edecekleri özellikleri de... Yıllar sonra Hüseyin Câhid bu eksiklerinden söyle söz eder:

"Servet-i Fünûn bir teknik getirdi. Servet-i Fünûn bir istikamet göstergesi. İşte bu kadar. Servet-i Fünûn bir edebiyat inhisârı değildir. Kendisinden sonra gelen nesillere, hiç değişimeyecek kalıplar bırakmak, daima içinde yürünecek çığrlar açmak iddiasında bulunmadı"⁽¹³²⁾.

Beyannâmelerinde Servet-i Fünûncular için kullandıkları hürmetkâr ifâde, ölmüşlerin arkasından kötü konuşmama gereğini hatırlatıyor. Oysa, her yeni hareket güçlenebilmek için halefini yıpratmak mecbûriyetindedir. Fecr-i Âtf'den Servet-i Fünûn şiirine ilk ciddî hücum Ahmed Hâşim'den gelir. Hâşim, Tahsin Nâhid'in Râh-i Bi-kayd'ını neşretmesi üzerine kaleme aldığı bir yazısında Servet-i Fünûn şiirinin zamâna hitap etmemişini ve kendi şiir anlayışlarının ne olduğunu anlatır:

*"Biz Rûbâb-ı Şikeste'ye râbt-i rûh ederken artık mezâr taşlarına
karşı yumruklarını sıkarak birşeyler bağıran şairlerin gürültüsünden,
sarı yaprakların hûzn-i sukutunu veya verem kızların ser-
güzestini nakleden hazan manzûmelerinin teâkub-ı sabr- sâzundan
bunalmıştık. Fakat birgün geldi ki artık Rûbâb-ı Şikeste'nin de sihr
ü câzibesine karşı lâ-kayd olduğumuzu gördük; ve o gün bu gündür."*

Bu mecmâa-i eşârin renksizliğinden, ziyâdsızlığından, cansız duran hutüt-i muntazama-i hendesiyyesinden birgün yorulmamak

(131) Servet-i Fünûn, Nu. 977, 11 Şubat 1325.

(132) "Matbuat Hayatı: Servet-i Fünûn Edebiyatı", Fikir Hareketleri, Nu. 3, 9 Teşrin-iânî 1933.

*kabil değildi; tabiat -bu şiirlerde resmedildiği gibi- bizim için mü-
ebbeden dar, muhtasar ve sâde kalamazdı. Artık râhumuzda yavaş
yavaş esmege başlayan fîrtınalı ruzgârlara dem-gîr olacak bir
âhenk istiyorduk ve bu Rübâb-ı Şikeste'de yoktu. O kadar asabî, o
kadar marîz idik ki yeknesak bir âhenk sınırlarımızı bîzâr edi-
yordu. Öyle bir vezin istiyorduk ki seyyâl olsun, uzansın, genişlesin;
sonra nâlân raşelerle dağlısn ve bu Rübâb-ı Şikeste'de yoktu. Öyle
bir şiir istiyorduk ki iyi senâ hersey söylesin. Çünkü artık şâirin in-
sanlardan ayrı yaşayan bî-şâibe bir mahlûk olduğuna kail değildik.
Biliyorduk ki şâir de alelumum insanlar gibi bir mecmâa-i fezâil ü
sûfîliyyâttan başka birsey değildir. Ve bu nûr u zulmeti birlikte sú-
rükleyeceğ şiir Rübâb-ı Şikeste'de yoktu. İşte o zaman bu henuz
doğmayan şîiri vücûda getirmek vazifesinin bize teveccûh ettiğini
gördük ve bunun üzerine eski gayeleri yıkarak onları yeni gayelerle
tebdîl ettik”⁽¹³³⁾.*

Hâşim bu “yeni gayeler”in neler olduğunu söylemez; ama, bugün bile haklarında var olan “Servet-i Fünûn’un tâkipçisi ve taklitçisi” yaftasının yanlışlığını gösterecek cümleler sarfeder. Ertesi haftanın Servet-i Fünûn’unda Celâl Sâhir'in bir yazısı neşrolunur⁽¹³⁴⁾. Sâhir bu yazısında Hâşim'in bazı hükümlerini fazla sert bulur; fakat, haklı tarafları bulduğunu da teslim eder.

*“Gözlerinde renkli bir gözlükle kâinâta bakarak herseyi aynı renkte
görenler gibi âsâr-ı hazırada şekil ve fikre ait hiçbir fark his-
setmeyerek nesl-i ahîri Edebiyyât-ı Cedîde'nin bir istitâlesi, bir zeyli
addedenlere ise artık edebiyatla iştigal etmemelerini tavsiye etmek
en muvâfîk bir hareket olur”*

derken muhâtabı Servet-i Fünûn edibleridir.

Bir sonraki Servet-i Fünûn'da Köprülü-zâde M. Fuad'ın Hâşim'i destekleyen “Ye-
nileri-Eskiler” yazısı yayımlanır. Mehmed Fuad'ın yazısında Servet-i Fünûncuların
“Edebiyyât-ı Cedîde” nâmını artık haketmedikleri, edebiyat anlayışlarının eskidiği ve
suskuluklarının kayıtsızlık, uzakgörüşlülük, Fecr-i Âfi'yi uzantıları saymak gibi se-
beplere dayandığı iddiâları desteklenir:

*“Garip bir itiyâd ile hâlâ Edebiyyât-ı Cedîde nâmı verilen ede-
biyyât-ı sâbika, Osmanlı edebiyâtının râh-ı tekâmûlündeki bir mer-
hale; ve şimdi, ebkemiyet-i mânidarlarıyla müzelerin gölgeli kul-
varlarındaki âbidât-ı atîkayı hâtırlatan ‘üdebâ-yı cedîde’ de, o*

(133) “Râh-ı Bi-kayd Fırsatıyla”, Servet-i Fünûn, Nu. 981, 11 Mart 1326.

(134) “Bugünkiler-Dünkiler”, Servet-i Fünûn, Nu. 982, 18 Mart 1326.

*merhale-i şî'r û hulyânın -kimbilir, belki de şâyân-ı dikkat- mü-
terrennimleridir. (...) Edebiyyât-ı sâbikanın renksizliği, ziyâsızlığı,
cansızlığı, mahdûdiyeti, artık Muallim Nâci devre-i ma'hüdesinin
yek-renk ve yek-meâl gazeliyat ve nezâirini hatırlatan yek-âhenk
manzûmâtının hutût-ı muntazama-i hendesiyyesi, ancak o zamânın
ihtiyâcât-ı râhiyyesini ifâde edebildi.*

.....

*Mâmâfih bütün bu gürültülere rağmen, nesl-i hâzırı hâlâ ken-
disinin bir istitâle-i âdiyeyesi gibi görmekte devâm eden üdebâ-yı
cedîde, itirâzât û tezyîfat-ı şifâhîyyede cidden nadir ve bî-misâl olan
bu kütle-i mu'terizîn, kendilerini cesûrâne meydân-ı mübârezeye
dâvet eden zümre-i şebâba karşı, belki de pek dûr-endîşâne bir ted-
bir ve muhâkeme neticesi olarak, hâlâ sâmit ve la-kayd dav-
ranıyorlar”^(134a).*

Ertesi haftanın Servet-i Fünûn'unda ise, Ali Cânib Fikret'e yönelik suçlamalara itirâz ederek, “zannetmem ki, yakın zamanda keyfiyeten değil hemiyeten Rübâb-ı Şî-
keste derecesinde bir eser-i san'at vücûda getirebilenimiz bulunsun”⁽¹³⁵⁾ der. Yazar, Fecr-i Âti şiirini eleştirenlerin hâlâ “bahar ve hazan şâirlîğinden, henuz müteverrim
kızların mersiye-hanlığından” ayrılmadıklarını düşünür.

Fecr-i Âti'nin katibi Müfid Râtib de encümenin karşısındaki problemlerin bir
bilâncosunu çıkararak pekçok noktaya temas eden bir yazı neşreder⁽¹³⁶⁾. Bu ya-
zısında M. Râtib niçin kurulduklarından itirazlara kadar değişik meseleler hak-
kındaki düşüncelerini sıralar. Her Fecr-i Âti mensûbu gibi, onun da aslı prob-
lemlerinden birisi Edebiyyât-ı Cedîde'dir:

*“Bununla berâber biz Edebiyyât-ı Cedîde aleyhâdâri degildik. On-
ları lâyik oldukları vechile hürmet ve takdir ile telâkkî ettik. Yalnız
artık onların vazîfelerini bitirmiş, yâhud bitirmek üzere olduklarını
söyledeyecek cesâreti kendimizde bulmuşuk. (...) artık Edebiyyât-ı
Cedîde erkânının, erkân-ı muhteremesinin târih-i edebiyyâtımıza
âid bir nâm-ı bûlend olarak kalmağa mecbûr olduklarını, parnas
efkâr û hissiyatını geçememiş bulunduklarını, hâlbuki her devrenin,
her batın kendi ihtiyâcâtına göre hissiyat ve temâyûlatı bu-
lunuşunu ve Edebiyyât-ı Cedîde mektebinin bugünkü dimâqların
nesv û nemâsına büyük hizmetler etmiş olmalarına rağmen bugün
onların ihtiyâcât-ı fikriyyelerini tatmine gayr-ı kâfi bulunduklarını
iddiâ ediyorduk”⁽¹³⁷⁾.*

(134a) "Yeniler, Eskiler", Servet-i Fünûn, Nu. 983, 25 Mart 1326.

(135) "Fecr-i Âti Ve Muârizîni", Servet-i Fünûn, Nu. 988, 29 Nisan 1326.

(136) "Fecr-i Âti Hakkında", Servet-i Fünûn, Nu. 990, 13 Mayıs 1326.

(137) A.g.mak.

Eskileri bunca eleştirip kendilerinin eser veremedikleri yolundaki itirazlara da M. Râtib'in cevâbı, "Fecr-i Âti beyannâmesini neşrettiği zaman iki üç ay içinde cildlerle enâfîs-i âsâr meydâna gelireceğini va'd etmedi" olur. Ona göre, zâten Fecr-i Âti'ye yönelik saldırların asıl sebebi de encümene herkesi kabûl etmeyişleridir:

"Fecr-i Âti bu süretle arasına kabûl etmediği beyinsiz ve budalalardan müteşekkîl bir sürü düşman kazandı."

Yazar, bu düşmanların kimler olduğunu söylemez; ama, onlara yönelen saldırların iki cebheden geldiği açıklıktır. Bir tarafta Edebiyyât-ı Cedîde tarafdarları ve diğer tarafta genç muhâlifler vardır. İlginç olan, Servet-i Fünûn ediblerinin uzun zaman Fecr-i Âti'ye hakikaten sempatiyle bâkmalarıdır. Meselâ Cenab, henuz Fecr-i Âti'nin teşekkül etmediği; ama, Mekteb-i Hukuk'taki çam dibiñin gençleri eser vermeğe başladığı sıralarda onları desteklemektedir:

"Dün kendimiz edebiyâtımız üzerinde neler yapsak hoş görüyorduk; bugün bizden sonra gelenlerin icrâdatine karşı çin-i ebrâ gösteriyoruz. Bilelim ki mâder-i edeb artık bizim ellerimizi bırakmıştır; yeni gelenlerin genç omuzlarına ittikâ ediyor. Onlar fecr ü ümiddir. Onların herseylerine, gayretlerini, müsâhelelerini, hatta hatâlarını bile biz biraz gibta ile ihâta etmeliyiz. Onların tâze hatâları bile bizim köhne savablarımızdan ziyâde dûşîze-i edebiyâta yakışır!"⁽¹³⁸⁾

Sonraları encümenin kurucusunun Fâik Âli oluşu, Celâl Sâhir'in bir müddet reislik yapısı da bu sempatiyi gösteriyor. Yine de Fecr-i Âti, Fikret'ten Hâlid Ziyâ'ya kadar pek çok Servet-i Fünûncuyu acımasızca eleştirir ve mukabilinde -mensî de olsa, üçüncü şahıslardan da gelse, şöhret için gerektiğini düşündükleri- cevâbı alırlar. Öte yandan cevap vermesi ve korunması beklenmeyen bâzı Servet-i Fünûncu isimlere de saldırarak kesin bir galibiyeti hisset(tir)mek isterler. Sonuna kadar bir Servet-i Fünûn şâiri olmasa da bilhassa Ali Ekrem çokça saldırılan bir isimdir. 1326'da Bâria'sını Bûrhâneddin (Tepsi) Kumpanyası sahnelediğinde Refîk Hâlid sert bir yazı kaleme alır. Yazının sonunda,

"Bâria müellifinin dimâğına serpiler bir avuç kül, mâzî ve atısını dolduran bir yiğin topraktır, vesselâm"

hükümne varılır⁽¹³⁹⁾. 1327'de Zîlâl-i İlham adlı şiir kitabı neşrolundugunda da köhnelikle suçlanır. Ertesi yıl, o zamâna kadar suskun kalan Mehmed Raûf'un nihâyet tartışmalara katıldığı görülür. Yazar, iki senedir Fecr-i Âti'nin kendisini isbâtını bek-

(138) "Tâhrib-i Lisan", Âşıyan, Nu.12, 20 Teşrin-i sâni 1324.

(139) "Bâria Ve Bir Feth-i Meyyit-i Edebi", Servet-i Fünûn, Nu.980, 3 Mart 1326.

leyip iflasisını görmüştür. Oysa, Fecr-i Âtî yenilik getirerek kendisini isbat ettiği iddiásındadır.

"(...) bir yeniliğin zuhûru, intişâri, hazırlı, kemâli olur ve senelerden beri hissedilmekte olan bu ihtiyac, onu ibdâ' edecek âteşin ruhların delâletiyle zuhûr eder; yoksa, böyle yediveren güler gibi, her mevsimde bir edebiyat teceddûd edemez... Özenip, imrenip, şimarıkça yenilik göstermek için, dâvâ-yı tiflânî ile parlak terkibler, yeni kelimeler uydurmakla değil... Çünkü, bir eser-i edebînin kıymeti, yalnız bunlarda değildir."

Edebiyat, herseyden evvel, bir safha-i hayat demektir; ve büyük edebiyatları î'lâ eden eserler, içinde yeni yeni terkibler, parlak kelimeler olduğu için değil, hayatı kuvvet ve kudretle, nüfûz-ı nazarla tasvîr olunduğu için muteber ve makbüldür"⁽¹⁴⁰⁾.

Bu yazıya Celâl Sâhir cevap vererek Mehmed Raûf'un haksızlığından bahseder⁽¹⁴¹⁾. Mehmed Raûf ise, geç kalan cevâbında, gençlerin hareketinin daha başlamadan bitliğini yazar. Fecr-i Âtî'nin bir cereyan olabilmesi için Edebiyyât-ı Cedîde'yi yıkması gereklidir ve bunu başardığı iddiası doğru değildir; çünkü, onu yıkacak kadar çok, kıymetli ve parlak eserler veremeyip çabucak sönülmüştür⁽¹⁴²⁾.

C. Sâhir'in yazısından sonra M. Raûf'un bir müddet suskun kalması üzerine geşeyen Fecr-i Âtî taradarları, bu ikinci yazının neşri üzerine hayli şaşırırlar. Yirminci Asırda Zekâ Mecmûası bir ilân yayımlayarak, gelecek sayıda Mehmed Raûf'a cevap vereceklerini söylese de⁽¹⁴³⁾ bu yazı asla neşredilmez. Oysa, Servet-i Fünûn'un bir sonraki sayısında M. Raûf'un ilki kadar sert bir yazısı daha basılacak ve yazar bu sefer, Fecr-i Âtî'nin itirazlara cevap vermeyip lâkayt kahşını iflâsa delil sayacaktır⁽¹⁴⁴⁾. Sonunda Hamdullah Subhi, M. Raûf'a gayet yumuşak bir cevap verir; arkadaşlarından bir ikisinin Edebiyyât-ı Cedîde'ye saldırmasının genellenmeyeceğini söyler.

"Bunların neşrettiği tenkidler Fecr-i Âtî'nin mührüyle mi neşredilmiş? Fecr-i Âtî azâsının her hâl ü kârda yek-digerine mânen, mâlen ve bedenen kefalet-i müteselsile ile merbût olduğuna dair orada bir taahhûd mü vardı? (...) Fecr-i Âtî'ye mensub birçok arkadaşım ve ben Edebiyyât-ı Cedîde erkânını değil sâkit olmuş, hattâ küçülmüş bile telakkî etmiyoruz"⁽¹⁴⁵⁾.

(140) "Edebiyatta Yenilik" Hak Gaz. (ilâve), Nu. 4, 11 Mayıs 1328.

(141) "Edebiyatta Yenilik Makalesi Hakkında", Hak Gaz. (ilâve), Nu.5, 18 Mayıs 1328.

(142) "Fecr-i Âtî'nin İflası", Servet-i Fünûn, Nu. 1105, 26 Temmuz 1328.

(143) Yirminci Asırda Zekâ, Nu. 12, 6 Ağustos 1328, s.219.

(144) "İflâs-ı Edebiyyâr", Servet-i Fünûn, Nu. 1106, 2 Ağustos 1328.

(145) "Fecr-i Âtî'nin İflası", Servet-i Fünûn, Nu.1107, 9 Ağustos 1328.

Bu cevap Mehmed Raûf'u teskin etmiş olsa gerek ki, yarım sene sonra Servet-i Fünûn'da tefrikasına başladığı (Nu.1139-1156) Menekşe romanında Fecr-i Âti'nin müdafasasını yapacaktır. Madmazel Suzanne'ın Fecr-i Âti'ye itirazlarına romanın başkahramânı Bülend karşı çıkar:

“-Yo, dedi, buna hiçbir vakitte müsâade edemem... Bu gençleri hiç kimse lâyık oldukları derecede takdir edemez, işte edemiyorlar...”

Madmazel, Bülend'in Servet-i Fünûn'u müdafaa etmeyeşine şaşar ve onu arkadaşlarına karşı vefâsızlıkla suçlar. Oysa geçenlerde Servet-i Fünûn'da Fecr-i Âticiler “ne kadar insafsız, ne kadar haksız sözler” yazmıştır. Bülend'in arkasında gizlenen M. Rauf Fecr-i Âti'yi savunur:

“-Bir kerre refiklerim dedığınız adamlar kendilerine karşı en evvel kendileri vefâsızlık gösterdiler; ve daha geçen gün Servet-i Fünûn'da hepimiz hakkında yazılan sözlerin de hepsi insafsız, haksız değildi... Velev ki haksız ve insafsız addedelim, bunların insafsız ve haksız olması bugünkü gençlerin, şu hepinizin 'çocuklar, şâkirdleriniz...' diye istihfâf ettığınız gençlerin arasında dünkilerden daha müstâid daha muktedir ateşin tabiatlerin bulunmasını men'edemez; bana kalırsa, bunların şâyân-ı itiraz bir hâlleri var; kendilerinde hisettikleri iktidârin sevk-ı emniyetiyle dünü defn etmeğe mezûn olsalar bile bugün bu kadar sür'atle i'lâda pek acele ediyorlar. İşte benim itirâzım bundan ibârettir! Elbette bunların da kendilerine göre bir hakları vardır. Elbette dünkiler bugün bu mânâlı sükütlâyle birer ehvâl şeÂklinden başka birsey irâe etmiyorlar, fakat, surası da inkâr olunamaz ki henuz ortada dünkileri unutturacak kadar bir eser yok, ve mevcud eserler yalnız vaadden ibâret şeylerdir. Hâlbuki yalnız vaadle, biz şâyle yapacağız, böyle yapacağız demek boşça bir fikirdir.(...) Daha, henuz mevcûdiyetinizi isbât için encümeninizin bir isminden başka birsey yok iken, bu kadar gürültü biraz gülünç oluyor...”⁽¹⁴⁶⁾

Mehmed Raûf'un Fecr-i Âti'de gördüğü eksikler, pek çok kalem tarafından israrla üzerinde durulmuş unsurlardır.

Bu târihlerde, bir Fecr-i Âti yazarı sayılabilcek Hâlide Edîb'in Seviye Tâlib'i nesredilir. Roman için bir yazı kaleme alan Mehmed Nâfir, Hâlide Edîb hâricindeki kadınları “beyânsız” olarak vasiflandırınca⁽¹⁴⁷⁾ büyük protestolara sebep olur⁽¹⁴⁸⁾ ve

(146) Menekşe, İst., 1331, Teshîl-i Tibâat Matb., s.23-25.

(147) "Seviye Tâlib Hakkında", Tanin, Nu. 740, 9 Eylül 1326.

(148) "On Milyon İslâm Hemşirelerimize", Yeni Gazete, Nu.754, 16 Eylül 1326; Sîrat-ı Müstakim, Nu. 109, 23 Eylül 1326.

Tanın, kadın okuyucularından özür dilemek zorunda kalır. Mehmed Nâfiz'in yazısında gençlerin neşriyatına "av'ave-i edebiyye" dendiği için eskiler-yeniler meselesi yeniden canlanır. Mehmed Fuad, ona cevâben bir makale neşreder⁽¹⁴⁹⁾. Fecr-i Âti'nin Servet-i Fünûn Mecmûası'ndan müstakil yayın organı olarak çıkardıkları hâlde hep gözden kaçmış Kanad Mecmûası'nda ise, Ser-muharrir Tahsin Nâhid, Mehmed Nâfiz'i "Bir zaman kapanmak derecesine takarrûb etmiş olan bu münâkaşanın fâtihi sâni" diye adlandırır⁽¹⁵⁰⁾. Kısa bir zaman sonra Mehmed Nafiz ikinci bir yazı ile ortalığı tekrar karıştırır. Adını vermediği bir Edebiyyât-ı Cedîde mensûbu ile konuştugunu iddiâ ederek yeniler'den sonra eskiler'i de hırpalar⁽¹⁵¹⁾. Eski bir Servet-i Fünûn şairi olarak Celâl Sâhir bu yazıya cevap vermeye kendini mecbur hisseder. Mehmed Nâfiz'in yazısındaki Edebiyyât-ı Cedîde mensûbunun, hiçbir Servet-i Fünûncunun sarfetmeyeceği cümleleri sebebiyle "bir şahs-ı muhayyel" olduğundan şübhelenir⁽¹⁵²⁾. Köprülü-zâde ise, aynı sayıda çok daha sert bir yazı neşrederek Mehmed Nâfiz'i "terbiye-i fikriyyeden mahrum, müfteri, garazkâr, fakat câhil ve kuvvetlez" bulduğunu söyler⁽¹⁵³⁾.

Mehmed Nâfiz susturulsa da Fecr-i Âti'nin karşısında teker teker cevap verilemeyecek kadar büyük bir gürûh vardır. Bu gürûhu oluşturanların büyük kısmı Eşref, Gidik ve Hande gibi mizah mecmâularının yazarlarıyla onların okuyucularıdır. Ayrıca, devrin edebiyat dergileri de Fecr-i Âti'ye ait güçlü şüphe ve tereeddütler taşırl. Eşref, Fecr-i Âti'yi yenilik getirememekle suçlayıp Edebiyyât-ı Cedîde mukallidi olarak görür:

"Edebiyyât-ı Cedîde müessislerinin âdi bir zeyli, soğuk bir mukallidi derekesine sukut eden nesl-i cedidimize binlerce teessüfler ithaf ederim.

Biz gençlerden yenilik, görülmemiş, işitilmemiş, fakat ciddî, mâkul bir yenilik intizârında iken onların bu dereke-i taklide sukullarını görmek başdöndürücü bir temâşâ oluyor. Gençlerde bu sukulut en büyük esbâbını ise cehl ü atâlette aramalıdır.

.....

Sonra, garib değil mi, Servet-i Fünûn gibi bir zaman Edebiyyât-ı Cedîde müessislerinin telâkîgâh-ı sa'y ü tetebbuu olan sahâif-i nefise bugün bu kırık dökük âdiliklere mâkes oluyor!"⁽¹⁵⁴⁾

(149) "Yeniler, Eskiler-2" Servet-i Fünûn, Nu. 1012, 14 Teşrin-i evvel 1326.

(150) "Musâhabâ-i Edebiyye-2", Kanad, Nu.3, 20 Teşrin-i evvel 1326.

(151) "Dûnkilere Dâir", Tanın, Nu. 795, 5 Teşrin-i sâni 1326.

(152) "Bugünkiler Dûnkiler Meselesi", Servet-i Fünûn, Nu. 1016, 11 Teşrin-i sâni 1326. Celâl Sâhir'in eskiler-yeniler münâkaşasındaki eski bir yazısı için bk. "Bugünkiler, Dûnkiler", Servet-i Fünûn, Nu. 972, 12 Mart 1326.

(153) "Yeniler, Eskiler-3", Servet-i Fünûn, Nu. 1016, 11 Teşrin-i sâni 1326. Ayrıca bk. Vâcid Belig, "Eskiler, Yeniler", Şâhika, Nu.1, 1 Mart 1327.

(154) Cevdet Maşuk, "Yeni Edebiyyât-ı Cedîde", Eşref, Nu. 18(44), 31 Kânûn-i evvel 1325.

Şebab ise, Fecr-i Ât'ının millî meselelere temas eden bir şiir anlayışı olmamasını eleştirir:

“(...) bugünün en büyük heyecanı, vicdân-ı millînin en korkunç ızdırabı olan vaziyet-i millîye, bu genç şairlerin neden şiirlerine mevzû olmuyor? Târihi bir millet için acaba bu vaziyetten daha elim bir heyecan mevzûu var mıdır. Bu kara günler onların suûr-ı edebîlerinde hiçbir iz bırakmadan geçip gidiyor mu? Genç ve millî şairler millî hayatın hüzünlü ve nevmîd duygularına âşina değiller mi?”⁽¹⁵⁵⁾

Oysa, tam bir sene önce de birileri aşağı yukarı aynı cümlelerle Fecr-i Âtî'ye hücum etmektedirler ve

“Azıcık da ciddî eserler yazalım; bir milletin yalnız aşk ile kadın vâdisinde seyrâna müstaid olması kabûl edilemez”

diyenlere daha o sıralarda Köprülü-zâde M. Fuad cesâretle cevap vermektedir:

“Şübhesiz ki bir millet yalnız aşk ile kadın değil, biraz da felsefe ve ulûm-ı ictimaiyye vâdilerinde dolaşmalıdır; fakat bu seyrâni yapacak olanlar, ekalîm-i hulyâda dolaşan -ve maatteessûf pek ziyâde mahdûdü'l-mikdar olan- şairlerimiz değil, ulûm-ı mezkûre ile mütevaggil olan mütefakkirînizdir”⁽¹⁵⁶⁾.

“San'at şahsî ve muhteremdir” logosunun içâbı olarak verilen bu cevap, muhâliflere hiç tatminkâr gelmez ve sonuna kadar encümen şairlerinin aslı problemlerinden bîrisi bu olur. Hattâ, iki sene sonra bizzat M. Fuad da muhâlifleriyle müsterek bir noktada birleşir:

“Fransız edebiyâtının en gölgeli ve en pür-sükûn bir devresine mensub eserlerle râhunu doldurarak, mâneviyyet-i marîzasının ıcad ettiği hûzn-âlûd akşam duâlarıyle mest-i elem yaşayan nesl-i hazır, cebhe-i san'ati üzerinden âteşin bir nefes-i inkılâb geçtiğinden tamamen bî-haber görünüyor.

.....

Bugünkü neslin edebiyâti, Fikret-Hâlid Ziyâ nesli edebiyâtından birçok cihetlerce ayrılmış, daha zarif ve daha ince bir şekil almıştır. Ancak, bir inkılâbı takib ettiği için eskisinden daha şedid ve âteşin,

(155) C., “Bugünün Genç Şairleri”, Şebab, Nu.17, 16 Kanûn-i evvel 1326.

(156) “San'at Ve Taklîd”, Servet-i Fünûn, Nu. 971, 31 Kanûn-i evvel 1325.

daha kavî ve zî-hayat olacak yerde, bilâkis, daha mariz ve daha perestîşkâr-ı sükûn bulunuyor"(157).

Bu ric'at ilk degildir, son da olmaz. Behlül Mübin daha 1909'da *Servet-i Fünûn*'da neşrettiği "Nesl-i Ahir-i Edebimiz"(Nu.964) başlıklı yazısında yeni şairlerin geliştiği muhiti ikiye ayılır. O zamâna kadar yeniliğin mekânı sadece İstanbul iken, belki de ilk defa bu yazı ile onun yanında Selânik de gösterilir. B. Mübin'inke erken ve isabetli bir işaretlemedir. İki sene sonra Selânik'te *Genç Kalemler Mecmâası*'nda "Yeni Lisan" şairlere kucak açacaktır:

"Koşunuz gençler, bana koşunuz; hersey bendedir, ümid, hayat, güzellik, hersey... Benimle yazmağa başladığın dakikada şiirinizin şekli ve rûhu o kadar değişecek ki, bu inkılâbin karşısında hiçbir mu'teriz duramayacak ve dünkiliğin tamâmiyle olduğunu teslim edecektir!..."(158)

Yenilik-eskilik tartışmasında artık "dün" olan *Fecr-i Âti* şairleridir. Bu seferki yeneriler sade bir dille, daha millî bir formla yerli duyu ve düşünceleri aksettirmek gâyesindedirler ve bu şiir anlayışlarıyle *Fecr-i Âti*'de eleştirilen tarafları taşımaz görünürlər. Yıllar sonra, Refik Hâlid Millî Edebiyât'ın başarılı oluşunda *Fecr-i Âti*'nin payı bulunduğuunu iddiâ edecektir:

"Bence isminin delâlet ettiği sözü tutmuştur: Edebiyat târihimizde (millî edebiyat-bugünkü edebiyat) diye anılan oldukça seyizli devreye o kızılıktan, gittikçe nurlaşan birkaç keskin şûle dökülmese idi, o devre daha sönükk kalacaktı, belki de göz gözü görmeyecekti.

Karanlığa uzanan mumun kadrını gece yolcusuna sormalı"(159).

Nihat Sâmi Banarlı ise, *Fecr-i Âti*'yi bir edebî akım veya ekol kabûl etmez ve bugünkü encümeni hatırlamamızı sağlayan taraf onlardan bir kısmının Millî Edebiyât'a gerek hakîkî bir kıymet taşımaya başlamalarıdır, diye düşünür:

"(...) Fecr-i Âti teşekkülüne katılan bu gençler gitgide Türkiye'nin edebî hayatımda hakîkî birer değer payesine ermemiş olsaydilar, edebiyat târihimiz belki de bu toplantılarından bahsetmek için fazla çekici bir sebep bulamayacaktı"(160).

Evet, *Fecr-i Âti* *Servet-i Fünûn* şiirinden farklı bir anlayışın peşindedir. Bunu ger-

(157) "İnkılâb Edebiyatı", *Hak Gaz.* (ilâve), Nu.1, 20 Nisan 1328.

(158) "Yeni Lisan", *Genç Kalemler*, C.2, Nu.2, 26 Nisan 1911.

(159) "Sina-yı Emel Ve *Fecr-i Âti*", *Yeni Mecmua*, Nu. 38, 19 İkinci kânun 1940.

(160) "Fecr-i Âti Edebiyatı", *Aylık Ansk.* C.3, Nu.28, Ağustos 1946, s. 842. Ferit Edgü de *Fecr-i Âti*'nin bir "akım" değil "takım" olduğunu söyler (*Milliyet Sanat*, 1 Aralık 1982).

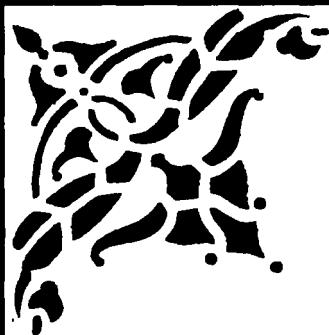
çekleştirmeye çalışırken sноп bir şair ve tenâfüre düşen bir şiir tipi geliştirmiş olabilir. Bu sebeple devrin edebiyat dünyásında büyük tepkilerle karşılaşır ve onlara cevap vermeğe çalışırlar. Fecr-i Âtî'nin de bir ara uzvu olmuş Ali Cânib bunu muhitini bulamamalarına bağlar:

"Edebiyat, millî havanın barometresidir. İşte bu hâli bizde göremiyoruz. Hakikate hürmet edelim: Bugünkü şîirlerimiz hâlâ limonlukta yetişen çiçeklere benzemiyor mu? Onları asıl havaya arz ediniz: Solar, gider, çünkü teneffüsünü onun içinde yapmıyor"⁽¹⁶¹⁾.

Yine de onları şîirin "fecr-i kâzîb"ⁱ olarak bir parlayıp söndürüveren, şîir anlayışlarına yönelen eleştiriler de değildir; Millî Edebiyat şîirinin hızla güçlenisi de... Hattâ, aralarında bedîî tefakkür birligi olmaması, Servet-i Fünûn İdârehânesi'ndeki yerlerini kaybetmeleri, zügürtlük gibi sebepler de değildir. İttihad Ve Terakki'nin encümen üyeleriinden bâzlarını satın alışı, kimini önemli yerlere getirip kimini de muallim olarak tâyini⁽¹⁶²⁾; 1912'de patlayan Balkan Harbi ve Avrupa'ya kaçan edebiyatçı gençler gibi sosyal ve siyâsi sebeplerin daha önemli âmil oldukları düşünülebilir.

(161) Millî Edebiyat Mes'elesi, İst., 1918, Kanâat Matb., s.84.

(162) Yâkub Kadri, "Nur Baba Müellifinin Hayâtını Dinleyiniz", Yeni Kitab, Nu.75, Temmuz 1928.

**XIX.
ASRA
GİRERKEN**

GAZEL

Uşşaklı o meh-pârenin âvâre olurlar
Gûyâ felek-i hayrete seyyâre olurlar
Süret veremez vahdete ashâb-i havâtır
Mânende-i âyîne-i sad-pâre olurlar
Erbâb-i heves kurtulamaz kayd-i elemden
Etfâl sebeb-i beste-i kehvâre olurlar
Ürcûfe katanlar söze pîş-i urefâda
Müsvedde gibi sonra yüzü kare olurlar
Ş'ol hûsn-i sadâdır ki delen bağrını halkın
Sâhibleri de ney gibi pûr-yâre olurlar
Hicrinle dile yâreler açtım ki ümîdim
Didârına revzençe-i nezzâre olurlar
Ol derece bendeleri hazret-i pîrin
Âzâde-i ser ribka-i emmâre olurlar
Reh-cûy-i serâperde-i hûrriyyet olanlar
Hâk-i kadem ol hâce-i ahrâre olurlar
Ey mâh dönen derd-i firâkınla hilâle
Pertev gibi günden güne bîçâre olurlar

Dîvân-ı Pertev Paşa, İst., 1256, Matbaa-i Bâb-ı Seraskerî, s.71-72.

GAZEL

Reh-i râst-ı tevekkülden gönül Sivâs'a yüz tutmuş
Bu yolda hayli kec-rû vâdi-i vesvâsa yüz tutmuş
Olur rûşen-dilânın lütfu galib zîr-i destâna
Onunçün mihr ü meh çarhi bırakmış nâsa yüz tutmuş
Kime nakd-i akça sorsan dâne-i eşkin eder rîzân
Cihan yaqmâ-yı cevr ü zulinden iflâsa yüz tutmuş
Ucu zîr-i fese varmış dayanmış fitne-i hattin
Sipâh-ı şâmdir târâc-ı mûlk-i Fâs'a yüz tutmuş

Mücevher hätemi destinde desti rûy-i nâzında
Cemâlin seyr için âyîne-i elmâsa yüz tutmuş
Su sızmaz arasından mihr ü meh gûyâ tekabülde
Ki gördüm âb içerken yâr simfî tâsa yüz tutmuş
Verir çok şâhid-i mânâya sûret şem'-i endişim
Suver-bâz-ı kalem ki perde-i kırtâsa yüz tutmuş
Bu yüzden Pertevâ sûret bulur çok şâhid-i mânâ
Hayâl-i hâma nakş-ı perde-i kırtâsa yüz tutmuş.

A.g.e., s.92-93.

GAZEL

Hikmete dâir olan resm-i müdârâ başka
Hüküm-i devr üzre tabasbustaki mânâ başka
Farkı var pâki-i tynette vakar u kibrin
Vezni bir olsa da gevher ile hârâ başka
Reng ü bûdur gûle ziynet güzele hüsün-i bahâ
Gül denir her gûle ammâ gûl-i rânâ başka
Revnak-ı câha meseldir meh-i câh-i nûsuht
Feyz-i zâtı ise mâh-i felek-âsâ başka
Dîde zülfünde gönül çeşm-i siyehte Pertev
Serde sevdâ-yı dîger derd-i süveydâ başka

A.g.e., s.117-118.

GAZEL

Nahl-i nesl-i beşere meyve-i terdir evlâd
Bahr-i sulb-i pedere tâze gûherdir evlâd
Mâl ü etbâ'ile olsa ne kadar zî-haşmet
Âdeme başkaca bir ziynet-i ferdir evlâd
Ettirir mûlküne evlâdi için şehr-âyîn
Pâdişâhâna bile fahr değerdir evlâd
Anlamaz bî-veledân lezzet-i ibn ü binti
Ne aseldir ve ne şehd-âb ü şekerdir evlâd
Bir sebeble gücenirse dahi vâlid ondan
Neylesin vazgeçmez cân ü ciğerdir evlâd
Cedd ü âbâ edicek milket-i bâkiye sefer
Ne güzel âlem-i fânîde eserdir evlâd
Fitneden hifz eder âbâsını hayrû'l-halefân
Sebeb-i mağfiret-i ümm ü pederdir evlâd
Kesb-i ilm ü edebe sa'y edicek ümm ü ebe
Muhlisâ cân ü dil ü dîde vû serdir evlâd

Divânçe-i Esad Paşa, 1st., 1268, Takvimhâne-i Âmire, s.13.

GAZEL

Başlar belâda bir büt-i başbuyla Muğla'da(*)
Serden geçer fûtâdeleri çogla Muğla'da
Şîrin lebin hayâlle dil-sîr-i zevk olur
Âşık kanâat edebilir doğla Muğla'da
Zülfünde perçeminde gören kayd ü bendlerin
Paşa sanır o şûhu iki tuğla Muğla'da
Hüsni binâya rağbeti yok Menteşâli'nın
Hiç görmedik kireç kiremit tuğla Muğla'da
Bâri bir infiâl ile yâd ede Muhlis'i
Lütif et rakîb o şûha beni koğla Muğla'da

(*) Muğla kariyesinde söylenmıştır.

Divânçe-i Esad Paşa, s.25.

MURABBA'-I MUSANNA'

Dil-rübâsın	bî-vefâsın	ey cefâ-cû	nev-civân
Bî-vefâsın	ey cefâ-cû	nev-civân	hâlim yamân
Ey cefâ-cû	nev-civân	hâlim yamân	senden amân
Nev-civân	hâlim yamân	senden amân	sad el-amân

Muktezâ-yı	tâliimdir	derd-i aşkın	zâriyım
Tâliimdir	derd-i aşkın	zâriyım	bîmâriyım
Derd-i aşkın	zâriyım	bîmâriyım	gam-hâriyım
Zâriyım	bîmâriyım	gam-hâriyım	kârim figan

Tâ ezelden	mest-i aşkım	sunma sâkî	câm-ı Cem
Mest-i aşkım	sunma sâkî	câm-ı cem	nûş eylemem
Sunma sâkî	câm-ı Cem	nûş eylemem	hayretteyim
câm-ı Cem	nûş eylemem	hayretteyim	dâim hemân

Muhlisâ biz	gûlsitân-ı	aşka geldik	çün hezâr
Gûlsitân-ı	aşka geldik	çün hezâr-ı	nâlekâr
Aşka geldik	çün hezâr-ı	nâlekâr-ı	nev-bahâr
Çün hezâr-ı	nâlekâr-ı	nev-bahâr	ol her zamân

Divânçe-i Esad Paşa, s.35.

KASİDE-İ ŞİTÂİYYE'den

Germ idî ülfetimiz sayf ile geldikte şitâ
Girdi mâbeynimize oldu bûrûdet peyda
Şöyle kızdırımı idî beynimiz akd-i ülfet
Teb-i hurşid-i muhabbetle yandırdık gûyâ
Neyleyim kattı soğuk suyunu pişmiş aşa
Geldi o zât-ı şerîfe o mûnâfîk sîmâ
Sararıp soldu aceb hastedir ezhâr-ı çemen
Sarsara-i berfle titrer ser-tâ-pâ
Döndü soygun veren abdala nihâl-i güller
Eli bögründe kalıp bûlbûlun eyler hulyâ
Serviler berfle hep dîv-i sefide dönmüş
Akl târâc eder ol rütbe mehâbet-efzâ
Ziynet-i sebze olarak kaldı hemân bir şîmşîr
Bir çiçekle yaz olur mu bu meseldir farazâ
Tutalım âlemi şîmşîr ile pûr eyleseler
Yakışır mı yine hiç kel başa şîmşîr ammâ
Kastı kavurdu bizi gerçi kim eyyâm-ı harîf
Esti savurdu şitâ da bizi âhir gûyâ
Beynimizde bu soğukluk kalır ise böyle
Selc-i gam âleme eyler bizi elbet rûsvâ
Yel eser şîmdi yerinde kanı ol demler âh
Nây û tanbûr u kemân ile gezerdik zîrâ
Geh şikâra çıkışım dâire-i kûhsâra
Diyelim taziya tut tavşana kaç kaç ammâ
Bilirim karda gezer de izini göstermez
Dâm-ı tezvîrine aldanma onun murg-âsâ
Seyl gider kum kalır âhir buna âlem derler
Eyleme aşık-ı üftâdeni ağıyâre fedâ

Vâsif Osman Bey Dîvânu, İst., 1257, Matbaa-i Âmire, s.242-247.

MUSÂHÎB HÂTİF EFENDÎ'YE HEZL GÜNE NAZÎRE SÖYLEDİĞİDİR

Kırmızı aşı boyası rûy-i âl olmuş sana
Aciyip bakkalda pekmez sonra bal olmuş sana
Nezle indikte kışın tahlîl için dendânımı
Bir saçak buzu kirilmiş savm-ı hilâl olmuş sana
Söz yok âhûdan ibâret herze-i ma'tûhuna
Nokta bî-mânâ kelâm-ı bî-meâl olmuş sana
Terkiye mir'ât asılmaz sen deli misin herif
Her sözün sidre mi ki bilmem ne hâl olmuş sana
Berberîlikten bakîyye evde kalmış bir yelek
Eskiyip astarı kirli destimâl olmuş sana
Bak a şâşkın ol gözü şehlâyı seyr etsin deyû
Bir kırık gözlük iki çeşm-i peşâl olmuş sana
Kirli festen perçemin çıkmış dürülmüş lîf gibi
Sünbülîye kir bıyük sût ak sakal olmuş sana
Âhuvân-çin ile gelmiş geyikler bir yere
Üşmek ister başına kaçmak muhâl olmuş sana
Ağarıp kabı dökülmüş zagra sanma Hâtîfa
Sen bir uncu beygiri kürkün çuval olmuş sana

Vâsîf Osman Bey Dîvâni, s.303-304.

GAZEL

Başı üzre âlemin cây eden efserlerdeniz
Şâh-i aşk sâyesinde çarha hem-serlerdeniz
Sikke-i sultan-ı aşk eyler bizi elbet azîz
Mâden-i himmetle perverde olan zerlerdeniz
Kadrimiz gevher-şinâs-ı derd olan idrâk eder
Tâc-ı fahr-ı rîfâte şâyste cevherlerdeniz
Etmeziz bir ferde dûnyâ-yı denîde ser-fûrû
Bir pula saymaz cihâni öyle kemterlerdeniz
Mûrdan âcizleriz sûrette ammâ mânevî
Zûruna dağlar tahammûl etmeyen erlerdeniz
Hâk-i pây-i aşikanız gayre pâ-mâl olmayız

Hâkiz ammâ kühl-i çeşm-i cân olan yerlerdeniz
Hâtır-ı işkestemizdendir cihâna feth-i bâb
Âşinâ vü yâda biz meftûh olan derlerdeniz
Âteş atma ta'n edip sûfi bizi zîrâ ki biz
Bir şerârı bin gece mâhi yakan ahkerlerdeniz
N'ola te'sîr etse ehl-i aşka Vâsîf nazmımız
Biz kermâl-i feyz ü lütf-i Hakk'a mazharlardanız

Vâsîf Osman Bey Divânu, s.320.

GAZEL

Erbâb-ı lütf u himmet o da bir zamân imiş
Biz görmedik inâyet o da bir zamân imiş
Yâr-i kadîmin etmez imiş dûstân fedâ
Yârânda mûrüvvet o da bir zaman imiş
Şimdi münâfikanadır der-i ülfet zamânede
Ahbâb ile muhabbet o da bir zamân imiş
Hâhiş ne bize kaldı ne yâr ü ne yârânda
Cûnbiş muhabbet ülfet o da bir zamân imiş
Kim şimdi nazm ú nesre eder Vâsîf i'tibâr
Inşâ vü şî're rağbet o da bir zamân imiş

Vâsîf Osman Bey Divânu, s.321.

GAZEL

Mir'ât-i dilde sûret-i ümmid görülmeli
Bir kerre rûy-i şâhid-i devlet görülmeli
Hicrâna saldı fûlk-i dili rûzgâr hayf
Bahr-i emelde sâhil-i vuslat görülmeli
Kaldık humâr-ı ye'sle bu bezmgâhta
Peymâne-i selâmet bir dest görülmeli
Nâdîdedir vücûdu hemân kimyâ gibi

Hiç kimseden cihânda hakîkat görülmeli
Gümkerde eylemiş sitem-i dest-i rûzgâr
Serrişte-i küşâyış-i sohbet görülmeli
Hep zehr-i kînedir keremi ehl-i dâniş
Câm-i felekte şerbet-i behcet görülmeli
Erbâb-ı căha arz-ı teayyüs şîâr imîş
Meclislerinde rûy-i beşâset görülmeli
Vâsîf tahammûl eyle bu vaz'-ı zamâneye
Bir hâl var mı ki onda nihâyet görülmeli

Vâsîf Osman Bey Divânı, s.355.

MÜŞÂRÛNÎLEYH HÂLET EFENDÎ'NİN SEFÂRETTEN GÖNDERDİĞİ GAZELDİR

Bir iki lâle düşüp şimdi hem-zebân yerine
Sükûtu kullanıriz ekserî lisân yerine
Nevâ-yı nâya bedel gizli gizli âh ederiz
Enîn-i sîneyi gûş eyleriz kemân yerine
Gönül var eyle vuzû eşk-i hasretle
Kulağa bâng-i derâdîr gelen ezân yerine
Görür safâsını dil çektiği humâr kadar
Varırsa tîr-i duâ-yı seher-nışân yerine

Divân-ı Hâlet Efendi, İst., 1258, Takvimhâne-i Âmire, s.20.

GAZEL

Eyle zebûn başına nefsin vura vura
Râm et o esb-i tünd ü harûnu yora yora
Saddâd elinden âhir o rakkas-ı işvekâr
Etti şikeste pençe-i sabrım bura bura
Etmez zarar derûnuma cûş u hurûş-ı aşk
Safvet gelir şarâba hum içre dura dura
Sen kûy-i yâri durma gönül cûst ü cûda ol
Meşhûrdur ki Kâbe bulunmuş sora sora
Hâlet o mûmiyâni koçarsa aceb midir
Şair verir hayâline sûret kura kura

Divân-ı Hâlet Efendi, s.21.

GAZEL

Sana zâhid demez kimse her eflâl-i gerekten geç
Eğer Hak ise maksûdun o nefş-i engerekten geç
Sakın mîrzâb-ı ta'nın tel kîrar şeštâr-ı âlemde
Bozuk sâz-ı derûnun perdesin buldunsa şekten geç
Makamın âsumân eyler alâyiktan olan ârı
Ulûvv ister isen mânend-i Îsâ mâ-melekten geç
Îkilik perdesin ref et habîr ol sırr-ı vahdetten
Usûl-i sûfyân ister isen zâhid dü yekten geç
Hayâl-i şevk-ı ruhsârla mehtâb eylesin aşık
Gel ey nûr-ı basar bir sâhil-i bahr-i Bebek'ten geç
Eğer kendim bilmem dersen bu mezra'gehte Kâlâyî
Tefakkûr eyleyip hâlin dakîk-âsâ elekten geç

Divân-ı Refî̄-i Kâlâyî, İst., 1284, Fâtih Matb., s.108.

GAZEL

Bulsa vâiz mansîb-ı Mîsr'ı diler yâ pâyesin
Zîr-i kûrsîde serer hep bûriyâ sermâyesin
Her kimin ikbâl eder kendüye şems-i tâlîi
Bakmaz ol zîr-i verâya görmeğe hem-sâyesin
Rîzk-ı maksûme olan kani' bu kârgâhta
Gayre göstermek revâ olmaz sebebsiz âyesin
Vusla-i dûnyâya bakmaz vasl-ı cânânin arar
Her kimin aşkıyle tahmîr eylemiş Hak mâyesin
Câme-i elfâz-ı rengîn gevher-i mazmûn ile
Buldu Kâlâyî arûs-ı nazmînîn pîrâyesin

A.g.e., s.120.

TEZYİF-İ GAZEL-İ SÜRÜRİ Lİ-NÂMIKİHİ REFIİ-İ KÂLÂYİ

Makdes-i zâdîm ki şem'-i deyr hep rû koymuş ad
Ol sanem mihrâb-ı kuds-i hüsne ebrû koymuş ad
Şimdi hep seyyâh-ı aşkın mercii Kartal mı kim
Kec-nigâh-ı dilbere kaz gibi ahû koymuş ad
Nakd-i efkârin Sürûrî sarf edip hep Simon'a
Dersini ondan alır hoçe der atso koymuş ad
Sîr ile nergis bitirse şimdi Kör Serkis n'ola
Hem-seri Yano'dan öğrenmiş de câdû koymuş ad
Gülşen-i âlemde bilmeznidügün zülf-i nigâr
Zartalar gece safasıdır ki şebbû koymuş ad
Lâlenin aşk-ı ilâh ile o dâğın görmeyip
Ehl-i diller der niçin ona bu denlû koymuş ad
Sevk-ı feyz-i Hak'ta mîzân var sanıp ol bî-edeb
Akl-ı bî-idrâkine nâdân terâzû koymuş ad
Hîrs-ı tab'in zabit için Ayvansarây-ı kalbine
Tahta parmaklık çekip çingâne pehlû koymuş ad
Nazmî bir torbâya doldurdum deyû fahr etti kim
Doldurup çâkşira bir torbâ-yı memlû koymuş ad
Şî'ri bir torbâ şâîr-âsâ ki asmiş boynuna
Şimdi ol savt-ı humâra nazm-ı dil-cû koymuş ad
Evde şimdi besliyor bir kör kedi ol kör gidi
Doğurup yavrusuna aynıyle Salto koymuş ad
Nâm-ı dîğer yâdigâr edip Refîâ onlara
Aynî'ye çingân Sürûrî'ye kör ayu koymuş ad

A.g.e., s.130.

Keçeci-zâde İzzet Molla merhûm ile Müşâare-i İmtihânû'ş-şuarâ nâmında yirmi
aded gazeldir ki ancak matla' kafiyesi lâfzen bir ve mânâ iki ve birbirine nazîre
olarak tanzîm ve kafiyesi kafiyesine tertib ü terkîm olunmuştur

GAZEL-20

At sürüp sahn-i sühandan bir iki dil kaparız
Şuarayı kaçırıp kal'a-i nazma kaparız
Kâfir-i zülfü tutup şekl-i çelipâyı dedi
Hal-i Hindû gibi biz âteş-i hüsne taparız
Var iken rehberimiz râh-i hakîkatle yine
Nefs ü şeytana uyup râh-i hilâfa saparız
Süzülüp murg-ı dili kapmağa meyl etmişiken
Verdi şehbâz-ı nigâha ham-ı zülfü çaparız
İmtihânû'ş-şuarâ oldu tamam ey Aynî (1240)
Dürr-i yektâ gibi târihini böyle yaparız

Divân-ı Aynî, 1st., 1258, Bâb-ı Seraskerî Tab'hânesi, s.102.

GAZEL

Sûhan-ı beyhûdenin sabit ü mahzûfuna yuf
Cümle-i zâidenin âtif u ma'tûfuna yuf
Giybet-i kizb ü nîfâk üzre olan ahbâbin
Sohbet-i meclisine ülset ü me'lûfuna yuf
Hânkahî bûriyâdan döşenen şeyhânının
Çâme-i erzakına elbise-i sûfuna yuf
Böyle nâ-hak yere dâvâ görülen mahkemenin
Kadî vü muhzîr u hilâfuna mahlûfuna yuf
Öyle bir sîrr-i nîhân kim ola her yerde ayân
Sâmi' u nâkîline kâşif ü mekşûfuna yuf
Verdiği kahve değil bir kara sudur billâh
Kahvecibaşımızın zarfina mazrûfuna yuf

Edemez birşeyi asrin urefâsı ta'rîf
Örfüne ârif ü irfânına ma'rûfuna yuf
Dâvâ-yı terk-i sivâ eyleyen abdalların
Çaldığı borusuna eylediği yûfuna yuf
Olicak bî-sila târîh ü kasîde Aynî
Şâirin şî'rîne vasf ettiği mevsûfuna yuf

A.g.e., s.116.

GAZEL

Lütf etmede cehhâl ü leîmâna zamâne
Tercih eder erzâlı kerîmâne zamâne
Ettirdi perestîş beni âşûste edip âh
Bir muğbeçe-i münkir-i îmâna zamâne
Meyl ü heves ettirmedi bir dem o bütü âh
Tarz u revîş ü râh-ı müselmâna zamâne
Kaddim çû kepâde-ham edip sînemi âmâc
Tîr-i sitemin başladı idmâna zamâne
Acından olur hânesine gelse bir âdem
Bir nîme-i nân vermez o mihmâna zamâne
Tuttu yakasından götürüp zor ile attı
Ehl-i hûneri vâdi-i harmâna zamâne

A.g.e., s.157.

GAZEL

Verip revnak ona gılman-sifat hübân-ı İslâmbol
Misâl-i kasr-ı cennettir bülend-eyvân-ı İslâmbol
Sürûşân beyt-i mâmûru tavaf eyler sanırırm az
Gûrûh-ı dil-rûbâyân kim eder cevlân-ı İslâmbol
Ekalîm-i cihanda memleketler pâdişâhıdır
Olur her mûlke onunçün revân fermân-ı İslâmbol
Hamûşandır bahâr olmazsa murgan-ı çemen ammâ
Nevâ-perdâzdır her dem sûhan-gûyân-ı İslâmbol
Sûrûrî'den selâm olsun vatanda olan ahbâba
Unutturdu sîla fikrin ona yârân-ı İslâmbol

Dîvân-ı Sûrûrî, Mısır, 1255, Bulak Matb., s.34-35.

HEZL

Bâb-ı erbâb-ı gînâya intisâb etmek de güç
Bir başına dalkavukluk irtikâb etmek de güç
Köftehor kâselisi sofradan kovmak muhal
Bitmeyince aş elinden ahz-i kab etmek de güç
Dönmek aş yerken kibârin sofrasında aybdır
Sonra hörpletmeden şurb-i hoşâb etmek de güç
Ekşili çorbadan ağızı sulanır horendenin
Üfler iken kaşıga zabit-ı lüâb etmek de güç
Aç yatarsa subha dek uykusu gelmez âdemin
Çok iyip karnı şîşince meyl-i hâb etmek de güç
Açıken mihmân teennî eylemek müşkil katı
Hâna sâhib hâneden artık şitâb etmek de güç
Ey Hevâyi kocadın titrer elin kesmez dişin
Câm-ı mey tutmak da güç ekl-i kebâb etmek de güç

Hezliyat-ı Sûrûrî, (y.t.y.), (y.y.y.), s.29.

TÂRİHLER

Esrar Dede'nin vefatına
Şöyle keşf eyledi târihini erbâb-ı nefes
Hayflar göz yumup Esrar Dede sırtoldu

1211

Napolyon'un Avusturya'ya galebesine
El-amân der Moskov elbette görüp târihini
Mülküne yestehledi hâlâ France Nemçe'nin

1211

Fârenin hasretinden öldü kedi

1213

Kel Memiş gelmemişe döndü cihâna sad hayf

1191

Kıldı nâr-ı duzaha Çariçe-i Moskov sefer

1796

Yıkıldı mektebin damı yapıldı gönlü sibyânın

1203

Samâncı-zâde Otlakçı Yokuşu'n kıldı âbadan

1215

KIT'A

Oğlumun süd anasın aldı Sûrûrî der imîş
Vehbi-i lâf-zenin kizbine hayran kalırm
Tutalım gerçek imîş dörde kadar câizdir
Kaynana üveğiana özañasın da alırm

Ebuzziyyâ (Tevfik), Sûrûrî-i Müverrih, Kostantuniye, 1305, Matbaa-i Ebuzziyyâ, s.17, 19, 47-52

**BAKİYYETÜ'S-
SELEF**

GAZEL

Nakd-i ömrü râhîna sarf u nisâr etmek de güç
Şâhid-i maksûdu ammâ der-kenâr etmek de güç
Seng-i çevri şîşe-i kalbim şikest eyler çi şûd
Ol ziyankâr tifl-i nâza inkisâr etmek de güç
Bâde-i ümmid ile mest-i safâ olmak kolay
Sonra câm-i vasl ile def-i humâr etmek de güç
Kesb-i râhat kûşe-i vahdette âsândır velî
Gençlikte kûnc-i uzlet ihtiyâr etmek de güç
Gayret-i akrân müşkildir vatanda ey Fehîm
Terk-i cânân eyleyip terk-i diyâr etmek de güç

Dîvânçesi Süleyman Fehîm-i Sâni, İst., 1262, s.20.

TAZMÎN

Kande şebâz-ı hûner olsa gelir pervâza
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Rum'da erdi sözüm mertebe-i i'câza
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Mâlik oldum burada ben hûner-i mümtâza
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Haleb onda ise bunda bulunur endâze
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Var mı Anka-yı hûner olsa gelir pervâza
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Oldu galib hûner-i Rûm'da fahr-i râza
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
İmtihân ise garaz Rûm'da vardır üstâd
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a
Pehlivân-ı hûnere sâha-i mahsûs olmaz
İşte meydân-ı sûhan gitmeyelim Şîrâz'a

A.g.e., s.46.

GAZEL

Dün gece derd-i dilim söyledi ey mâh sana
Merhamet eylemedin hâlime eyvâh sana
Eelemle beni rencîde-i hâtır ettin
Versin insaf ne deyim hazret-i Allah sana
Ey sabâ cânib-i dildâra olurken âzim
Eyleyim âh-ı sehergâhımı hem-râh sana
Taş mıdır bağrıń aceb bunca zaman mihnetle
Çektiğim olmadı bir gam cângâh sana
Rahm yok zâlime bîçâre gönül dermişsin
Sermedâ pek acidim vah sana vah sana

Divân-ı Sermed, (y.y.y.), (y.t.y.), s. 112.

GAZEL

Lebin hüviyyeti cānā bilinmedi gitti
Garib nükte şu hâlā bilinmedi gitti
Gelen hakim-i Felâtun-edâyi oynattı
Usûl-i hikmet-i dünyâ bilinmedi gitti
Bilindi bey' u şirâ-yı dû-kevn her ne ise
Gönül pazarlığı ammâ bilinmedi gitti
Belâ-yı baht-ı siyeh mi hevâ-yı kâkûl mü
Nedir başımdaki sevdâ bilinmedi gitti
Hatt-âver oldu yine ülfet olmadı mûmkîn
Bahar geldi de hayfâ bilinmedi gitti
Kusûr bende mi yârim mi bî-vefâ acabâ
Sebeb firâka ne kat'a bilinmedi gitti

Dîvân-ı Hızır Ağâ-zâde Said Bey, 1st., 1257, Matbaa-i Bâb-ı Seraskerî, s.21.

GAZEL

Devr-i nâ-ber-câsına âkil eder mi i'tibâr
Yazı kiş ve kişi yaz eyler sipihr-i nâ bekâr
Sâhib-i idbârdır sâhil-res-i ikbâl olan
Fûlk-i erbâb-ı dile olmaz mûsâid rûzigâr
Sâhib-i istîdâda cevr ü ehl-i humka lütfi eder
Öyledir bu asrda hâl-i sığar ile kibâr
Gün gören râhat bulan nâdândır her ânda
Ehl-i ırfâna mûsâvât üzredir leyî ü nehâr
Koymadı cem'iyyet-i hâtur Fâtîn-i zârda
Zihnni zülfü gibi etti ohattı târûmâr

Divân-ı Fatin, İst., 1288, İzzet Efendi Matb., s.15.

GAZEL

Feleğin ehl-i dile lütfu mazarrat gibidir
Düşmenin eylediği iyilik ihânet gibidir
Kalb-i hassâd-ı bed-endîşte hüsne-i insâf
Tab'-ı sâhib maraz-ı mevtte sihhât gibidir
Bilmeden bilmemek evlâ görünür âlemde
Eylemek arz-ı hüner cûrm ü kabâhat gibidir
Doğru söz söylemeye ağızı varır mı halkın
Râst gûyân-ı zaman sâhib-i töhmet gibidir
Bezm-i cehhâlde ibrâz-ı kemâl ü dâniş
Nezd-i abdalda izhâr-ı dirâyet gibidir
Bir vesile ile kovulmaktan ise bir cûnha
Yıkılıp bir taraşa gitme kerâmet gibidir
At sùrersem n'ola Kâzım'la bu vâdide Fatin
Şâirin şaire peyrevliği illet gibidir

A.g.e., s.16.

GAZEL

Vâdi-i sohbete düşmûslere sestir elfâz
Mûsi-i Tûr-ı meânîye kiyestir elfâz
Bî-mehâbâ reh-i tâhkîkî güzer kîlsa n'ola
Semt-i mânâya aceb kafile-restir elfâz
Bak temâşaya bahârân-ı riyâz-ı sûhanı
Zâde-i tab'ıma bâdi-i hevestir elfâz
Âşîyan-sâz-ı hayâl olalı murg-ı tâhkîk
Tûti-i ma'nîye zîbende kafestir elfâz
Nutk-ı aşkîm vereli ehl-i hevâ cismine cân
Kalib-i ma'nî-i eş'âra nefestir elfâz
Çok gelir mûlk-i dile denle katar-ı ilhâm
Kârbân-ı sûhana bâng-i cerestir elfâz
Vasf-ı Südâni-i zülfe vereli reng-i kalem
Ehl-i sevdâ sözünün başına festir elfâz
Söz bulunmaz edeb et midhat-ı pîre Zîver
Lûcce-i mânâya nisbet ile hastir elfâz
Hazret-i mîr-i Selîm'in sûhan-ı şîrînin
Göreli deng-i şeker üzre megestir elfâz

Âsâr-ı Zîver Paşa, Bursa, 1313, Matbaa-i Vilâyet, s.252-253.

GAZEL

Değil bir gün ya bir hafta yâhud bir aya kalmıştır
Tulû'-ı mihr-i maksad âlem-i ahrâya kalmıştır
Bugün dil yâr yine vâsil olup dermân-ı gam bulmaz
Devâ-yı derdi ol bîçârenin ferdâya kalmıştır
Garîb-i şâm-ı ye'sim öyle kim ta'bîri nâ-kabil
Ümîd-i ru'yet-i yâr âlem-i mânâya kalmıştır
Dükân-ı dil harîk-ı cism ü cânda yandı hep ammâ
Metâ'-ı aşktan bir haylice sermâye kalmıştır
Erip encâma devr-i bezm-i ayşî mest-i hicrânın
Husûl-i keyf-i tâmmî bir kadeh sahbâya kalmıştır
Çü tûtî-i şeker-la'lin ile pûr-gûy iken şimdi
Tekellümden Senîh-i âciz ü bî-vâye kalmıştır
Beni bu kayd-ı mihnetten aceb kimler eder âzâd
Kûşâd-ı ukde-i dil himmet-i Monlâ'ya kalmıştır

Dîvân-ı Senîh-i Mevlî, İst., 1275, Takvim-hâne-i Âmire, s.79.

GAZEL

Belâ-yı aşka giriftâr olan gönülceğizim
Benim dûçâr-ı gam-ı yâr olan gönülceğizim
O tifl-i gonce-fem ü gûl-ruha olup mecbûr
Hezâr-ı zâr gibi zâr olan gönülceğizim
Devâ nedir acabâ derd-i bî-devâna senin
Fîrâş-ı hicrde bîmâr olan gönülceğizim
Ne derddir bu ne hâl-i harabdir acırım
Yazık yazık sana nâçâr olan gönülceğizim
Olur o bâbda olursa kâm-bîn Senîh
Gedâ-yı dergeh-i hunkâr olan gönülceğizim

A.g.e., s.101.

GAZEL

Bulmasa sadr-ı mehâricde merâtib elfâz
Olmaz erkân-ı meânîye kavâlib elfâz
Edhem-i hâmeyi hem sevk u kırtâs edemez
Çün inân olmasa tav'-ı yed-i kâtib elfâz
Inemez kimse teâti-i umûr olmasa ger
Tercümân-ı garaz-ı ehl-i metâlib elfâz
Âkîlin her gez eder cevher-i isti'dâdin
Hakk-ı eblehte eder keşf-i meâyib elfâz
Mûcîb-i siklet olur çün resen-i çâh-ı amîk
Hâric-i ez-bahs-i matlab müteâkib elfâz
Kas-ı vakt olmak ise maksadın ey nûkte-şinas
Söyle peygam ise de bezme münâsib elfâz
Zeyn eder gerden-i ebkâr-ı nikâti Hikmet
Akd-i manzûme revîş-i mütenâsib elfâz

Dîvân-ı Ârif Hikmet Bey, İst., 1283, Tibaatü'l-Amire, s.153.

GAZEL

O zât-ı muhteşem kim hânesinde istirâhat yok
Ya müflisdir ya mecnundur ya hûkmünde siyâset yok
Gônül lâ-ya'kil ü çeşmi siyeh mest ü nigeh sarhos
Aceb kim zâhir a sâki vû sahbâ câm-ı işaret yok
Ne sûd eyler sûhan manzûm-ı gevher olsa da farzâ
Sitemgâh-ı cihanda ol metâa kadr ü kiymet yok
Değil sath-ı felek mir'ât-i sîmâ-yı havâdistir
Velîkin nazre-senc-i i'tinâ bir ayn-ı ibret yok
Şeb-i târ-ı cehâlet perde-i çeşm-i şuhûd olmuş
Gûmân etme cihanda pertevi tutmuş kerâmet yok
Harâb oldu hûcûm-ı seyl-i eşk-i gam-hurûşumdan
Esâs-ı bî-mesâs-ı hâne-i dilde metânet yok
Şu rütbe mest-i nahvettir o şûh-ı işve-meşreb kim
Ser-i müjgânını çeşminde tâhrike liyâkat yok
Heyûlâ-yı nikâta çire-destân-ı hüner-pirâ
Aceb kim hûsn-i sûret verseler de tavr-ı Hikmet yok

A.g.e., s.156.

NA'T

Sultan-ı serîr-i lâ-mekân-ı câh
Ârâyış-ı bezm-i limallah
Mânâ-yı nihân-ı lâfz-ı mekân
Zarf-ı dû-cihâna cevher-i cân
Dür-dâne-i kenz-i lâ-yezâlî
Nûr-ı ahadi zû'l-celâlî
Feyyâz-ı meânî-i bahr-i irfân
Deryâ-yı safâ-yı sîrr-ı Kur'ân
Ey mahrem-i kurb-ı kab-ı kavseyn
Mahbûb-ı Hudâ matla'-ı kevneyn
Dünyâ sana tuhfe-i girân mı
Yâ şânına läyik armağan mı
Mahlük arasında zât-ı Mevlâ
Levlâk ile etti kadrin i'lâ
Sen madde-i cân-ı üns ū cânsın
Sermâye-i sîrr-ı kün fekânsın
Ey rahmet-ı Hak resûl-i emced
Sernâme-i enbiyâ-yı Muhammed
Sâmî-i çirk-i ma'siyettir
Cûyende-i âb-ı merhamettir
Mahşerde yaman olunca hâli
Rûzân olicak sirişk-ı âli
İmdâda yetiş o rû-siyâha
Bakma onun ettiği günâha

Rumûzü'l-hikem, 1st., 1287, Şeyh Yahya Efendi Matb., s.112-113.

GAZEL

Semt-i dildâra bu demler güzerin var mı sabâ
Dil-i hasret-keşime nev haberin var mı sabâ
Ben giriftâr-ı kafes bûlbûl-i efgan-zedeyim
Verd-i bâğ-ı emelimden eserin var mı sabâ
Nev-nihâl-i çemen-i dâr ü diyâr-ı dilden
Künc-i gurbette bana berg ü berin var mı sabâ
Özge hâletle meşâmm-ı dilim ettin ta'tîr
Çin-i zülfünden o şûhun seferin var mı sabâ
Dil-rübâdan nice dem Sâmi peyâm almadı âh
Dil-i hasret-keşime nev haberin var mı sabâ

İnşâ-yı Sâmi, Cüz-i evvel, İst., 1290 s.86-87.

GAZEL.

Safâ verir bize yâr etse bir itâb hitâb
Ki telh olunca eder tab'ı neş'e-yâb şarâb
Hevâ-yı nefş ile mağrûr olan teng-magzin
Yakın vaktte olur hâli çün habâb harâb
Safâ-yı bâde-i gülgûnu istemez zûhhâb
Olur mu neş'e bir âvorde-i kilâb gül-âb
Vatan cilâsı safâsının sorar isen sâkî
Nevâ-yı nâle-i çinî verir cevâb çü âb
Leb-i nigârdâ ben nice bin neşât verir
Ki nokta-nakş ile Cevdet olur serâb şarâb

Kostantinidi, Müntehabat-ı Âsâr-ı Osmâniyye, Dersâdet, 1288, Mekteb-i Sanâyi Matb., s.240-241; Abdülhalim Hilmi, Müntehabat-ı Âsâr-ı Nâdire, 1st., 1289, s.27-28.

GAZEL.

Anılsın yâr ile hem-pây-i seyrân olduğum yerler
O lütf ettikçe ben mahsûd-ı yârân olduğum yerler
Tüter dâim gözümde haşre dek hulyâmdan çıkmaz
O şûhun âteş-i rûyiyle sûzân olduğum yerler
Akıp cûlar gibi çağlar sırışkim yâda geldikçe
Gezip ol serv-kamet ile handân olduğum yerler
Bana sünbûl gerekmez hâtıra geldikçe ey gül-rû
Senin sevdâ-yı zülfünle perîşân olduğum yerler
Tecelli-hâne-i hulyâda kaldı Cevdetâ ancak
Bakıp mir'ât-i ruhsârina hayrân olduğum yerler

Tezâkir-i Cevdet (40-Tetimme), Ank., 1967, TTK y., s.44.

GAZEL

Gönül tâ dâm-ı aşk-ı yâre çarpıldı irâdetsiz
Gerekmez dîdeye şimşâd ol tûbâ kiyâfetsiz
Hayâl-i sâgar-ı la'linle sordum âb-ı hayvânı
Hayât-efzâ velîkin la'line nisbet halâvetsiz
Ezelden olmasaydı târ-ı zülf-i yâre dildâde
Dil-i dvâne zabit olmazdı zincir-i melâmetsiz
Sükût ehl-i irfâna ne läyik eylemek ta'rîz
Çü nâ-mümkin sühân frâd hâtisten işâretsiz
Çekerdi bûlbûl-i cânîm o derd-i verd-i handârı
Velî Şadî çekilmez ol cefâ-yı hâr gayetsiz

Divân-ı Süleyman Şadî, 1st., 1325, Şirket-i Sahhâfiyye-i Osmaniyye Matb., s.37.

**ESKİNİN
YENİLERİ**

GAZEL

Meşhûrdur fîsk ile olmaz cihân harâb
Eyler onu müdâhane-i âlimân harâb
Bilmez ki iki kat yıkılır kendi halktan
Ister cihan yıkıldığını hânümân harâb
A'mâl-i hayr süllemidir kasr-ı cennetin
Mümkin mi çıkma olsa eğer nerdübân harâb
Bir mevsim-i bahârına geldik ki âlemin
Bülbül hamûş havz tehî gûlsitân harâb
Çıkmaç bahâra deðmede bî-çâre andelîb
Pejmürde-bâl vakt-i şitâ âşiyân harâb
Elbette bir sütûnu olurdu bu kubbenin
İzzet nihâyet olmasa kevn ü mekân harâb
Teslîm olursa Pîr'e medeng-i irâdesi
Olmaz diyâr-ı Rûm'da bir hânedân harâb

Dîvân-ı İzzet-Hazân-ı Âsâr, Kahire, 1255, Bulak Matb., s.10.

GAZEL

Pek incelendi rişte-i ülfet zamânede
Nesc olmuyor kumâş-ı muhabbet zamânede
A'dâmızı Hudâ ser-i kâra getirmesin
Başlar belâsı oldu riyâset zamânede
Anka ol eğer isterisen zâg-ı läşe ol
Yeksândır irtikâb ile iffet zamânede
Bir kimse yok iânet eder bî-nevâlara
Sarrâfa hasr olundu mûrûvvet zamânede
Anka taazzûz etmek için kıldı inzivâ
Lâzım değil mi İzzet uzlet zamânede
l'câza vardı sâye-i Mollâ'da sözlerim
Bundan büyük olur mu kerâmet zamânede

A.g.e., s.151.

KIT'A DER-ŞİKÂYET-İ İRTİKÂB-I ZAMÂNE

Dest-i kütâhîmizi etmemiš Allah resâ
Menba'-i lütfunu yoksa elimizle kaparız
Bize versin mi Hudâ âb-ı hayatı tevfik
Hızırı bulsak reh-i zulmette külâhın kaparız

A.g.e., s.54.

GÜLŞEN-İ AŞK'tan Pâsuḥ dâden-i aşık be-bağbân

Dedim ey peyk-i hoş-nûvîd-i hezâr
Görüyor sun ne rütbeye za'fım var
Murg-ı işkeste-bâl-i aşkım ben
Hicr ile bî-mecâl-i aşkım ben
Yârsız bir mahalde ben edemem
Başımı kesseler dahi gidemem
Goncész seyr-i gûlsitân olmaz
Yârsız bezm-i aşikan olmaz
Neme lazı̄m benim şükûfe-i ter
Bana sînemdeki bahâr yeter
Çeşmimin eşki cûybârimdir
Her müjem onda şâh-sârimdir
Neyleyim gûlsitâni yârim yok
Gûlşenim var ise hezârim yok
Var selâm et hezâra durma hemâ̄n
Eylesin gayrı bendesin mihmân
Bağbâna verildi böyle cevâb
Sahn-i gûlşende beklesin ahbâb
Andelîbe varınca kara haber
Der-akab Kays'e der ki ey dâder
Bâri sen git olup berîd-i makal
Gelsin elbette etmesin ihmâl
Bezm-i gûlşen kalırsa Izzet'siz
Geçer eyyâm-ı neş'e lezzetsiz
Kays olup andelîbe ferman-ber
Cümle uşşâktan getirdi haber
Kabil-i sohbet olmayıp Mecnûn
Olmadı̄m kıl ū kaline meftûn

Âmeden-i Ferhâd Berây-i Dâvet-i Âşık-ı Sitem-mu'tâd

Bir de gördüm ki kapıda Ferhâd
Dâvete gelmiş eyleyip feryâd
Dedim ey kûh-ken abes ibrâm
Edemem yârsız behîste hîrâm

Gülşen-i Aşk, İst., 1265, Litografya Destgâhi, s.3-4.

MİHNET-İ KEŞAN'dan **Hikâye-i Nefise-i İmâm-ı Sânî-i Keşan**

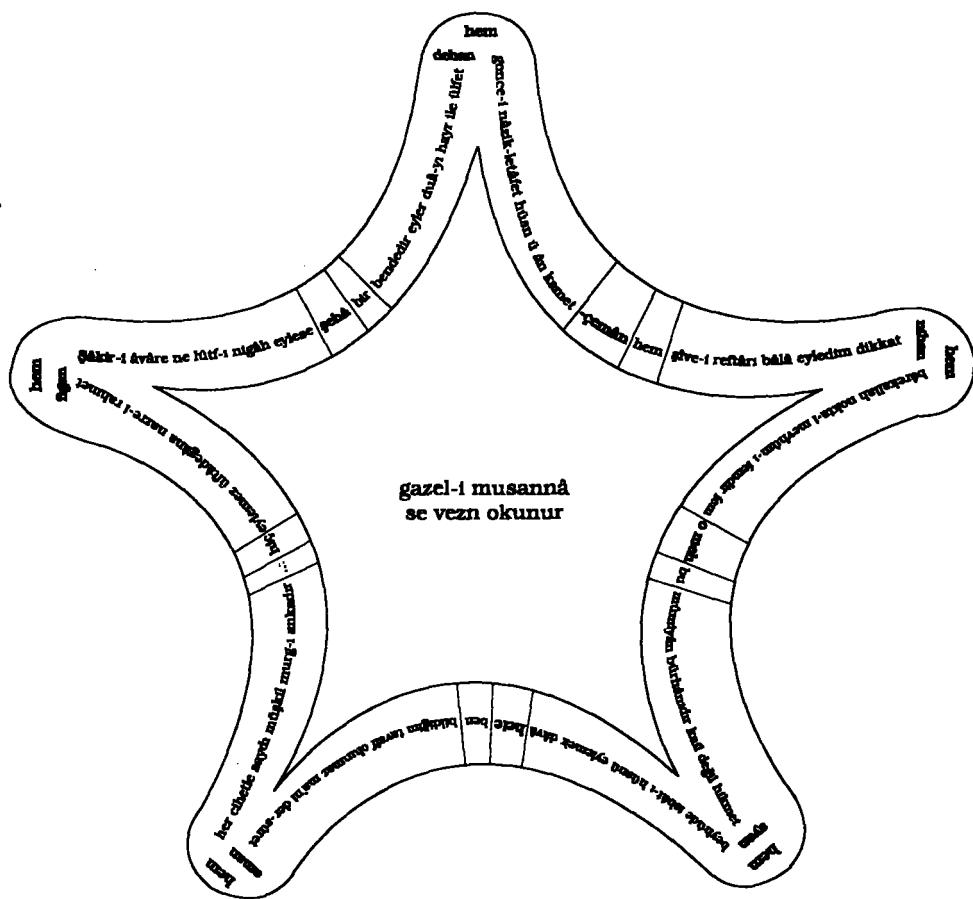
Hikâye ederlerdi Vehbi-i pîr
Yalan gerçek ol şâir-i bî-nazîr
Olup nâib-i belde-i Mağnisa
Kudûmûyle Aydin imiş rûşenâ
Salıp def gibi şôhre-i şâiri
El üstünde tutmuşlar ol mâhiri
Kar'osmanlar'ın pîri Hâcî Ömer
Çögür şâiri zannedermiş meğer
Çağırılmış onu bir şeb ibrâmla
Varınca o da izz ü ikrâmla
Vücûh-ı vilâyette mihmân imiş
Onun ağzına cümle hayrân imiş
Hitâb eyleyip ona Hâcî Ömer
Demiş ey efendî-i sâhib-hüner
Eder senden erbâb-ı meclis niyâz
Alıp destine sâzını çal biraz
Demiş ey ağa-yı misâfir-nevâz
Usûl-i dîgerdi bizim söz ü sâz
Hitâb eyleyip ona tekrâr ağa
Edermiş hamâkatte ısrâr ağa
Demiş sâzınız yok ise bizde var
Sadef-kâri tanbûra-i sîm-târ
Sadâsin edip perde perde dirâz
Edermiş hemân bir taraftan niyâz
Onu kizbe haml eylemiştüm fakîr
Zuhûr etti bende be-hükûm-i kadîr
Ne bühtân edersin karândaşına

Gelir ölmeden âkîbet başına
Keşan Câmii'nde imâm-ı sagîr
Sagîr idi gerçi sıgirdan kebir
Dedi bir iki mân sabreyledik
Dil-i zâra sabr ile cebreyledik
İşittik ki siz şâir-i şahsîz
Maârif semâvâtına mahsîz
Değil haddimiz gerçi çaldırmak sâz
Gönül bir iki nağme eyler niyâz
Meh-i rûzede ettiibrâm-ı tâm
Bana durma meşk et deyû bir makam
Dedim bedce çıkıştı âvâzımız
Sitanbul'da terk eyledi sâzımız
O ebleh tamâm eyledi i'tikad
Bunu gûş eden eylesin i'timâd

Manzûmetü'l-müsemmenî be-Mihnet-i Keşan, 1st., 1269, Cerîde-i Havâdis Matb., s.93-94.

ÇUKADAR-ZÂDE ES-SEYYİD MEHMED ŞAKİR EFENDİ

Divân, Millî Kütüphane F.B. 329, v. 154^b.

MİFTÂH-I LİSAN'dan

Allah diyō, gökler siyō, yer ter, komanse ibtidâ
Dieu ciels terre commencer
Dâim tujur, bâkî eternel, enfini bî-intihâ
toujours éternel infini
Peygamberin adı profet, sâdik fidel, gid reh-nûmâ
prophète fidèle guide
Hâtif orakl, mûcize mirakl, ırsâl anvua
oracle miracle envoi
Kur'an Koran, İncil evancıl, pentatôk Tevrat'tır
Coran évangile pentateuque
Lepsom Zebur, Mûsâ Moiz, İsâ Jezu, ıman fua
psaumes Moïse Jésus foi
Cibrîl yâni Kabriel, Deccâl'in antekrist adı
Gabriel antechrist
Hem anj olmustur melek, uçmak vole, yol rut vua
ange voler route voie
Mahşer lô jüjman derniyer hem âhirettir lotrmon
Le jugement dernier L'autre monde
Tartmak peze, mîzan balâns, ağır pezandır hem pua
peser balance pesant poids
Âlim savan, hikmet sajes, ilm ü maârif ar siyans
savant sagesse art science
Lir okumak, ekrir yazmak, intihâb olmuş şua
lire écrire choix
Nokta puan evc lin, satr-ı imlâya ortograf denir
point ligne ortographe
Konstrüksiyon inşâ binâ kullanma, hizmet anplua
construction emploi

Muhârebeye dâir nazm olunmuş eş'âra fezleke olarak Vatan Kasîdesi'nden

Ibni vakt oldu aceb şimdiki ebnâ-yı vatan
Vatana can fedâ eyledi âbâ-yı vatan
Mâl ü serden geçerek devlet ü dîn uğrunda
Can verip millet için ettiler ihyâ-yı vatan
Lâf uran sıdk u hamiyette egerçi çoktur
Lik pek az bulunur öyle fedâyâ-yı vatan
Saçma bir lâf sanır sâde-dilân ü cûhelâ
Niçe bin cild olur şerh-i mezâyâ-yı vatan
Akla sığmaz selefin bulmadığı niçe hûner
Buldular hem daha bulmakta berâyâ-yı vatan
Dekrotible telegraf vapuru seyr et
Turfetü'l-ayna çıkar hârîce fehvâ-yı vatan
Çalışan çocuğunu südle şekerle besler
Yer ana, tohm u ekindir beli baba-yı vatan
Tuhfe-i Çin gibi kaldı garîb ü mechûl
Var mıdır anlayacak kıymet-i dîbâ-yı vatan
İlm ile varlık ile câh ile olmaz azamet
Vatanın hizmetidir rütbe-i bâlâ-yı vatan
Dilde kalsın diye mestûr hele ukdeleri
Hallolunmaz sanırim eylesem ifşâ-yı vatan
Korkarım söyleyemem hasmîm ederse inkâr
İki şâhid bulamam etmeye dâvâ-yı vatan
Zerresinden geçemem cân ü serimden geçerim
Çünkü bu cism ü tenin cüz'üdür eczâ-yı vatan
Şuarâ-yı Arab u Rûm u Acem bunda hamûş
Olmamış hiçbiri tûlî-i şeker-hây-i vatan
Şâirân yazmada târih ü kasideyle gazel
Nef-i nefsine düşüp etmedi hulyâ-yı vatan
Hep perestîleri dildâr ü kibâr ü dinâr
Etmedi hiçbiri Allah için esnâ-yı vatan
Uçurup şî'r ile memduhların göklere dek
Zanneder oldu hemen şâir anka-yı vatan
Vâdi-i aşk-i mecâziye düşüp beyhûde
Olmadılar reh-i tahkikte pûyâ-yı vatan
Bûy-i geysûya safâ-yı meye benzer sanma
Şemmesi can verir anber-i sârâ-yı vatan
Dopdolu sünbül ü gül yâr ile mül divanlar
Hepsi bî-ma'nî hevâyi sûhan-ârâ-yı vatan
Yâd ederler leb-i şîrinini ballandırarak

Cândan tatlı bana sohbet-i helvâ-yı vatan
İncitip fikrini aklınca eder şî'ri hayâl
Anlaşın kendi gibi ayrı o dânâ-yı vatan
Tumturağa boğup elfaz-ı garîbeyle bütün
Okuyanlar boğulur anlamaz ebnâ-yı vatan
Giydirip maşlah-ı Urbân u Acem kalpağın
Sanki pek çiplak idi Türkî-i zîbâ-yı vatan
Âriyet câme açar lehçeyi düzgün söz ile
Parlak âşûfte olur sanki o hasnâ-yı vatan
Mustalahtan kaba Türkçe yolu güç hem dardır
Zâhiren gerçi kolaydır reh-i mecrâ-yı vatan
Meclis ü işaret ü câm u meyi eyler terdif
Yazmamış hiçbiri dîvâna mukaffâ-yı vatan
Saçma âteş kaleminden demedir kan damlar
Sandılar hâmeyi engûşt-i muhannâ-yı vatan
Eseri olmada bâdî-i fesâd-ı ahlâk
Kapılıp şîve-i rengînine ebnâ-yı vatan
İbreti ondan alıp saf-dilân u sibyan
Aks eder tab'ına eş'âr-ı mürâyâ-yı vatan
Şâir oldur kim ola sözleri nass-ı katî'
Hem mürebbî ola hem seyf-i mücellâ-yı vatan
Şî'r oldur kim ola nâfi'i mülk ü millet
Nutku te'sîr ede şemşîr-veş i'lâ-yı vatan
Okununca vere sengin-dile hâl-i vicdan
Anlaya n'olduğunu câhil ü dânâ-yı vatan
Vere Îsâ gibi her kalib-ı bî-rûha hayat
Çüp-i kilki ola bir ejder-i Mûsâ-yı vatan
Sû-i efâli mezemmet ede medh-i âdâb
İbret-âmîz ola herbir sözü pîrâ-yı vatan

Şeh-nâme-i Osmâni, İst., 1272, Ceride-i Havâdis Matb., s.23-32.

HÂK-İ PÂY-İ KİMYÂSÂY-İ HAZRET-İ HİLÂFET-PENÂHÎYE ARZ U
TAKDÎM OLUNUP BÂDÎ-İ FEYZ Ü MESRÛRIYYET-İ
HÂKİSÂRÂNEM OLAN KASİDEDİR

Geçerdim Nefî'iyi evsâf-ı şâhânenede ben ammâ
Felek gadre düşürdü akl ü fikrim gitti yağmâya
Sadâkatle kulun ordulara çok hizmet etmişken
Hakaretle sürüldüm ref-i rütbeyle Berûsâ'ya
Kulun ettim nefyden gerçi avdet üç sene evvel
Vatandan çektiğim âlâm el-ân gelmez imlâya
Vûcûdum kapladı fakr âtesi yaktı dil ü cânım
Kalenderlikle çıktı dûd-ı âhüm arş-ı âlâyâ
Hudâ hakkı için ben aç kalırdım kûnc-i mihnnette
Ehibbâ esdika celb etmeseydi gâhi lokmaya
Bilâ-dâvet azîmet eyleyip her sûra açlıktan
Yanaşırırm tekellüsüzce her âmâde sofraya
Ziyâfetlerde ekl eyler idim gâhi lohumâtı
Kanâat eyleyip hânemde ben bir tas şurûbâya
Ay eskidikçe bî-misbâh okurum âyet-i Nûr'u
Duâlar eylerim gelsin deyû her şeb yeni aya
Enînim çıktı evc-i âsumâna rencîş ü gamdan
Derûnum inlemekten gece gündüz benzedi nâya
Kapanıp hânedede kaldım zarûri inzivâ ettim
Bütün yazlar geçip hiç çıkmadım seyrân ü sahrâya
Ne bârgır ü ne esb ü ne hâr ü ne esterim vardır
O da yok binmeğe râzi idim atlû karacaya
Firengistan'da iflâsa çıkan tâcirler-âsâ vah
Top attım müflis oldum kalmadı hiç elde sermâye
Nîzâr oldu tenim rişte gibi zûhd ü riyâzetten
Gidâmi indirip subh u mesâ ben iki hurmâya
Uşaklarım dağıldı gel dedikçe bana derler hep
Kaçan at hey efendi hiç gelir mi boş torbaya
Bu sözde hakları vardır ne aylık var ne de yillik
Husûsâ killet-i ekl ile dönmüşlerdi mevtâya
Münakkastır tebâşirle bâb-ı hâne-i âciz
Yığıldı kaldı borç ekmekçi ile atlî sakaya
Çala çala aşındırıldı hele bakkal kapayı
Kulun abluka etti gidemez oldum ehibbâya
Halâs et kâfir-i fakrın elinden Galib-i zâri
Bırakma kûşe-i nisyân u me'yûside bî-vâye

GAZEL

Yaz gunu insâna can yoldaşidur sivrüsinek
Muzu heyvanlarının hep başıdur sivrüsinek
Gudemî dişleyişün hem acidur hem gabadur
Saykı guyruk urunun gardaşidur sivrüsinek
Uflaz emme sesü ağzında ağu var dalasa
Çilk uyuð dûnlü ne murdar gaşidur sivrüsinek
Heç ayrılmaz gece eğlendürü sazlar çalarak
Kayfelerde garibin haldaşidur sivrüsinek
Dün û gün dilleşirüz köyde bununla Galib
Yaz gunu insâna can yoldaşidur sivrüsinek

Kastamonu ağızıyla yazılmıştır. Mahallî kelime ve telâffuzlar hâsiyeler hâlinde gösterilmiştir :
“yaz gunu eyyâm-ı sayfur insan insandır muzu muzırdır sivrüsinek baûzadır gude vûcuddur dişleyişün
isînîcâ guyruk uru akrebdîr uflaz Alâ dalasa isîrsa demektir çilk uyuð gayet müzmin uyuzdur ayrılmaz
ayrılmaz kayfe kahvedir garibün garibin demektir dün û gün dâimâ dilleşirüz söyleşiriz”

Mütayyebât-ı Türkîyye, s.39-40.

KASİDE-İ SÜHAN'dan

Sühan oldur ki bilâ-sa'y-i belîg-ı ezhân
Ola aks-esken-i âyîne-i fehm ü iz'an
Sühan oldur ki dûçâr olmaya ta'kîdâta
Ola mânendi selâsette onun âb-ı revân
Sühan oldur ki hazef-pâre-i ağıyâr ola dûr
Olmaya cevher-i efrâd-ı sadedde noksân
Sühan oldur ki ola masdar-ı Hakk-ı ta'bîr
Lâfz-ı bigâne sudûr etmeye peydâ vü nihân
Onu terkîb edip eczâ-yı fesâhat yâni
Rûh-ı mânâya ola cism-i lâtîf cesbân
Eyleyip hûsn-i belâgatle dahi arz-ı cemâl
Cezb ede kalb-i sühandânı misâl-ı hûbân
Ola pervâne-i envâr-ı meânisi bedî'
Andelîb-ı gül-i gûlzâr-ı mezâmînî beyân
Bu sühan ancak olur tab'-ı selîmin eseri
Yardım eyler ise sermâye-i ilm ü irfân
Bu sühandır sadef-i bahr-i maârif güheri
Bulsa derc etmeğe gavvâs-ı karîha imkân
Nakş olur tâk-ı muallâ-yı sipihre bu sühân
Şevk-ı dîdârı eder mihr ü mehi ser-gerdân
Bu sühan kailini tâc-ı ser-i âlem eder
Dûrr-i vâlâsı olur melce-i hâcet-mendân

Mecmúa-i İrfan Paşa, (Ist.), (y.t.y.), s.8-9.

**Zîerde muharrer gazel bin ikiyüz yetmişaltı târihindé
mebnî-ale'l-hikâye olarak nazm olunmuştur**

Bildik tilism-ı genc-i gînâ irtikâb imîş
Miftâh-ı bâb-ı kadr ü alâ irtikâb imîş
Sâliktir eblehân reh-i pûr-hevl-i iffete
Şeh-râh-ı eymen-i ukalâ irtikâb imîş
Töhmettir istikamet olur mücib-i cezâ
Takdir ü âferîne sezâ irtikâb imîş

Perhîz ile abes emel-i sıhhat-i refâh
Rencûr-ı ihtiyâca devâ irtikâb imîş
Vardir sudâ' şurb-i müdâm-ı afâfta
Sahbâ-yı bî-humâr-ı cezâ irtikâb imîş
Ekser âfîfler bile bak mürtekib-nüvâz
Vefk-ı havâs-hûy-nûmâ irtikâb imîş
Îrfân ne ayb pâki-i dâmen-i zamânede
Şâyân-şây-i bây û gedâ irtikâb imîş

Mecmûa-i Îrfan Paşa, s.38-39.

GAZEL

Edânîdir eden ekser ihâne dâd-hâhâne
Hudâ'dan mevhîbettir bozmamak lâne asılâne
Abestir rîzk için endîşe Hak rezzâk-ı mutlaktır
Gelir batn-ı semekte olsa âb û dâne merdâna
Muallâ menzilettir merd-i dâna hum-nişîn olsa
Ne mümkin erdire nâdâni kadr û şâna kâşâne
Fedâ-yı cân şîâr-ı âşîkandır râh-ı ma'şûka
Borak ol gamze-i hunhâri zâlim kana al kana
Setîr-i sevb-i isti'dâd-ı feyze rahm eden çoktur
Kanı ol mihibân-ı bî-garaz kim yana uryâna
Dimâ'-ı la'l-fâm düşmenân-pîräya kâfidir
Guzâtın kabza-i şemşîri üzre câna mercâna
Nedir pervâzin ey murg-ı dil-i Îrfan şeh-i aşkîn
Düşüp dergâhına tut sen de lâne rûy-mâlâne

Mecmûa-i Îrfan Paşa, s.48.

GAZEL

Karaltı gösterip hat rûy-i âle inceden ince
Kuşatmış sanki gird-i mâhi hâle inceden ince
Resend-i renc-i vasla medd-i enzâr-ı garîbânem
Kemend attım bununla ol gazâle inceden ince

Der-âğuş-ı miyân-ı mü-misâlin pek hayâl eyler
Gönül düşmûş gibi fîkr-i muhâle inceden ince
Gören reng-i hicâbin bezm-i meyde ol gül-endâmin
Bürünmûş zanneder bir al şâle inceden ince
Rakîbin fikri pây-i vasl-ı yâre bir çorab örmek
Dolaşmış hâtırı târ-ı hayâle inceden ince
Felek nâdâni şeh-râh-ı refâha sevk edip İrfan
Ne yollar gösterir ehl-i kemâle inceden ince

Mecmûa-i İrfan Paşa, s.47.

GAZEL

Âlemde karın olmayalı ehl-i vifâka
Yârân-ı muvâfîk dedik erbâb-ı nifâka
Geçmek gibi hem-pâyi-i ahbâb sıratı
Her hatvesi bir mezleka gayyâ-yı şikaka
Kış gecelerinde edilen sohbet-i helvâ
Şimdi mütehavvel nice telhî-i mezâka
Düşmekten ise ülfet için türlü belâya
Sabr eylemek evvelâ görünür derd-i firâka
Kabil mi ola giybetim ezkâr-ı cemile
İrfân'ı revâ mı tanımak ehl-i hamâka

Mecmûa-i İrfan Paşa, s.49.

GAZEL

Nazarımda gül-i rânâ gibidir hâr-ı vatan
Var kiyâs et ne imiş derd-i çemenzâr-ı vatan
Beni sermest-i sürûr eyler ele geçtikçe
Bağ-ı cennet mi aceb dâmen-i kûhsâr-ı vatan
Can nedir kim onu erbâb-ı himem etmeyeler
Hîn-i hâcette mûbâhât ile işâr-ı vatan
Renc-i gurbet beni bîzâr û zebûn ettikçe
Can verir kalib-i dil-mürdeye ezkâr-ı vatan
Hiç tahdîş-i sîmâh-ı dil û cân etsin mi
Ne kadar perde-bîrûn olsa dahi târ-ı vatan
Dâimî fahr û neşât ile Münîfâ olurum
Na't-hân-ı şeh-i devrân û senâkâr-ı vatan

Gaziantep Kültür Der., Nu.19, 10 Mayıs 1959.

HASBIHÂL-1

Nedir çemende bu âh ü figanın ey bûlbûl
Yazık ki böyle geçer hep zamânın ey bûlbûl
Ederdi berg-i gülü ferş-i âşıyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânının ey bûlbûl
Çemende sun'-ı Hakk'ı gerçi her varak söyler
Senin beligidir ammâ beyânın ey bûlbûl
Nihâl-i gülden olur minberi senin gibi bir
Hatîb-i hoş-sûhan û hoş-dehânının ey bûlbûl
Tarîk-ı aşkta pervaîne-i hamûş u nizâr
Olur mu hiç senin hem-inânının ey bûlbûl
Bu şevk-ı tâze ile pîr-i mutribânsın hep
N'ola olurlar ise peyrevânının ey bûlbûl
Müyesser olsa gûlistanda zill-i şehbâlin
Çeker mi mihnnetini dil Hûmâ'nının ey bûlbûl
Ginâ-yı tab'dan altın kafeste olsan da

Yine gözünde uçar âşiyânın ey bûlbûl
İşitti nağmeni gülşende oldu kilk-i Münif
Kemâl-i şevk ile şâbâş-hânın ey bûlbûl

Hazine-i Evrak, Nu. 24, s.369-370

TERKÎB-Î BEND'den

6

Sen sanma kim bu sözleri hâşa fesânedir
Yâ muktezâ-yı dâiye-i şâîrânedir
Yâhud ki cerr-i menfaate bir bahânedir
Dersen eger ki böyle değildir de yâ nedir
Ihlâs u sidk u hubb-ı vatandan nişânedir
Teslîm-gerde-i ukalâ-yı zamânedir
Halkın yazık ki râgbeti nâm ü nişânedir
Bilmez cihanda mâye-i izz ü alâ nedir
Mekteb büyük hazînesidir cümle ni'metin
Miftâhi sa'y ü dikkati ehl-i zekâvetin

7

Lâyik değil mi Rûhü'l-emîn olsa kâtibi
Kerrûbiyân-ı arş-ı berîn olsa hâcibi
Şâhenşehân-ı rûy-i zemînde murâkîbi
Ömrü esfûn ola ki bu mûlkûn de sahîbi
Takdir eder ulûvv-i makam-ı mekâtibi
Masrûftur hemîşe buna fîkr-i sâkîbi
Meşhûr hem müsellem onun re'y-i sâibi
Memdûhtur sıfâti gûzîde menâkîbi
Yâ Rabbi haşre dek ola tahtında ber-karâr
Vâr ise düşmeni ola makhûr ü târûmâr

Mâlûmat, Nu. 17, 19; 10, 24 Zilhicce 1311; Terkîb-i Bend, İst., 1311

KASİDE

Kesmiş atmış ise takdiri Hudâ mahkemesi
Onu nakz eleyemez çün ü çerâ mahkemesi
Hakk ile bâtilî temyîze nice kadir olur
Bir takım kaili "lâ ilmelenâ" mahkemesi
Hâkim eytâma birâder oluyormuş ne aceb
Bundan âlâ olamaz adl ü vefâ mahkemesi
İstiâze ederiz öylesi hâkimlerden
Onların mahkemesi şerr ü şaka mahkemesi
Onların hükmüne pek müşkil idi katlanmak
Arada olmasa teslim ü rızâ mahkemesi
Lâ-cerem bir de olur sabr ü teselliye medâr
"Hasbinallahî teâlâ ve kefâ" mahkemesi
Hâkim oldur ki ola ehl-i kemâl ü tâhkîk
Hem de vicdânı ola sidk u safâ mahkemesi
Tâ ki hakkıyle ede bâtilî haktan temyîz
Olmalı matla'-ı envâr-ı Hudâ mahkemesi
Hiçbir lâhza zûhûl etmeye kim bî-şübhe
Âkibette kurulur rûz-ı cezâ mahkemesi
Akviyâ eyleyemez onda nûfûzun icrâ
Ona dense yaraşırdı zuafâ mahkemesi
Hakkın ihkakı yazık dâr-ı bekaya kaldı
Etmez icrâ-yı adâlet bu fenâ mahkemesi
Sen olurdun ona elbette reis ey Dûrrî
Olsa Ayntab'da bir de üdebâ mahkemesi
Peyrev olsan ne olur sen de bu üstâda Münîf
Her ne hükm etse revâdîr şuarâ mahkemesi

Hasib Dûrrî, Gaziantep, 1933, Halk Fırkası Matb., s.39-41.

HÂB-NÂME

Râhat-i cism ü cânsın ey hâb
Lâ-cerem firkatin azâb-ı saîr
Sana mi'mâr-ı ten denilse sezâ
Çünkü eylersin onu sen ta'mîr
Makdemin tâze cân verir bedene
Sana derler egerçi mevt-i sagîr

Şad olur dil senin visâlinle
Olsa da căygâhı köhne hasır
Def-i renc ü kelâl için olmuş
Dergehin melce-i sagîr ü kebir
Birisi etse saîde ifrât
Der-akab sensin ona da münkîr
Sen gibi bir azîz mihmâna
Sîm ü zerden sezâ yapılsa serîr
Ceyş-i vêhm ü hayâl oldukça
Şeb-i târ içre râh-yâb-ı zamîr
Mûlk-i dil pâyâmâl olurdu eger
Olmasan sen ona muîn ü zahîr
Vasf-ı nûşîn ü şûkr ile müdâm
Ehl-i irfân eder seni tevkîr
Istemem ben seninle olmaz ise
Taht-ı zerrîn ü câme-hâb-ı harîr
Gösterip muhtelif alâmetler
Gâh olursun besîr ü gâh nezîr
N'ola ger hâme-i bedî'-i nigâr
Vasfinı böyle eylese tahrîr:
Mazhar-ı vâridât-ı âlem-i gayb
Kâşif-i râz-nâme-i takdîr
Bârgâh-ı harîm-i mânâda
Ne aceb levhalar eder tasvîr
İyi gün dostusun biraz ammâ
Bu sıfat sende kabil-i ta'yîr
Hem-demin dâim ehl-i zevk u safâ
Başka yoktur sana enis ü semîr
Pister-i nâz içinde tâ-be-sabâh
Ni'met-i vuslatın ile dil-sîr
Dâimâ bezm-i meyde hâzırsın
Eylemezsin bu bâbda teksîr
Derd-mend onun âh ü feryâdı
Sana hayfâ ki eylemez te'sîr
Bir perîsin ki eylemez asla
Hiç fûsûn ü fesâneler te'sîr
Baht-ı bidâr olmasa olmaz
Emel-i vuslatın netîce-pezîr
Dil-i gam-nâkten kaçarsın sen
Öyle kim avcîdan kaçar nahçîr
Hele uşşâk-ı zâr leyî ü nehâr

Hasretinle fırış-ı gamda esir
Sitemin bârını çeken çoktur
Biri de işte bu Münîf-i hakîr

Envâr-ı Zekâ, Nu. 34, 1300; Tercümân-ı Hakîkat, Nu. 2121, 12 Şevvâl 1302.

DESTÂN-İ ÂL-İ OSMAN'dan

Otuzuçuncü Murâd-ı Hâmîs
Oldukta hemen tahtına câlis
Ber-muktezâ-yı şîve-i kader
Bir derde düştü ki yok dermârı

Otuzuçuncü Abdülhamid Han
Hayrû'l-haleftir o zât-ı zî-şân
Sânîdir ammâ tek gelenlerden
Fahr eylesinler zîr-i destârı

Rüşd ü sedâd ü adli hüveydâ
Niyyât-ı hayatı müsellem ammâ
Müşkil zamâna tesâdûf etti
Tahta cûlûs-ı sa'd-iktirârı

Düşmenler kavî, tali'ler zebûn
Hazneler tehî, çok idi düyûn
İşte bu hâlde buldu devleti
Beyâna hâcet var mı ayârı

Beş altı düşmen baş kaldırınca
Ol pâdişâh-ı gayûr u dîndâr
Hîfz-ı hukuk-ı devlet yolunda
Dirig etmedi mümkün olanı

Etti Kanûn-ı Esâsi i'lân
Tevkîd olundu ekyâl ü evzân
Tanzîm edildi cümle mehâkim
Bunların vâcib bize şûkrârı

Birçok mektepler te'sis olundu
Düyûn-ı devlet yoluna kondu
Hüsni himmet-i şâhânesiyle
Emn ü âsâyış oldu erzânı

Erdi Münîfâ söz intihâya
Sık ile başla artık duâya
Hep umûrunda dâimâ olsun
Muzaffer avn ü sün-ı Rabbânî

Destân-ı Âl-i Osman, İst., 1299, Mihran Matb. *Tamamı kırkçe dörtlük olan bu destan hece vezniyledir.*

GAZEL

Degis cevr-i felekten şekve vü devrândan feryâd
Şu vahşet-hânedâne nâ-bûdi-i yârândan feryâd
Nişib-i câh-i gurbette ulûvv-i menzilet mahfî
Veli bî-mihri-i ihvân-i rû-gerdândan feryâd
Muhabbet bir tarafından, hasret-i cânâñ bir yandan
Aceb mi âşik-i bî-çâre etse cândan feryâd
Atılmış bir kemân-ebrû mehin âguş-ı vaslından
Sezâdir evce çıksa nâvek-i perrândan feryâd
Yazarken derd-i cângâh-ı derûnum leyle-i gamda
Erer dâmân-ı çarha hâme-i giryândan feryâd
Açılmış gayre ben büy-i cefâ şemmeyeledim onda
N'ola bûlbûl-veş etsem ol gül-i handândan feryâd
Ne cem'-i servet-i dünyâ ne kesb-i râhat-i ukbâ
Bu bâzâr-ı senâda Âkifâ husrândan feryâd

Eş'âr-ı El-hac Âkif Efendi, lst., 1259, s.23.

GAZEL

Dem-i hüzn ü ferah etmez eser erbâb-ı irfâna
Müsâvidir şeb ü rûz-i cihân mihr-i dırâhsâna
Muhît olmaktadır hatt-ı siyeh gird-i leb-i yâri
Tasallut etmek ister mûrlar mûhr-i Süleymân'a
Haleb'de bir şeh-i hüsne hat-ı Bağdâd arz ettim
Cebînin çin edince döndü subhum şâm-ı hicrâna
Dil-i bîmâr için tîmâr-ı vaslin ettim istid'â
Mahalli dendi kaldı der-kenâr-ı kayd ü ihsâna
Varılmaz pây-i takyîd ile Âkif kûy-i itlâka
Sakın dil bağlama ümmîd ü bîme sûd-ı husrâna

Eş'âr-ı El-hac Âkif Efendi, s.23-24.

KIT'A

Mâcerâ-yı elemimdir reşehât-ı kalemim
Ser-nüvişt-i kalemimdir fikarât-ı elemim
Elemim suhte-i ye's eder arz-ı emeli
Meyl-i âfâk-ı ümîd etmeden ebr-i kalemim
Kalemim gayet-i âdâdî ederdi tahdîd
Kabil ü keyf kim olsaydı nisâb-ı elemim
Elemim cevher-i ferdin araz-ı lâzımidir
Oldu hem-neş'et-i terkîb-i elemle kalemim
Kalemim baht-ı siyâhîmla mürekkeb olalı
Varak-ı hâtıra nakş oldu sevâd-ı elemim
Elemim yemm-i sühânim mevc ü hayâlim girdâb
Onda bir mâhi-i kullâb-ı girifte kalemim
Elem-i muhbire-endîşe lika ye's-i midâd
Çekme satr ümmîde hatt-ı butlân kalemim
Gam-güsârlıkta fedâ-yı ser edip yek-digere
Olur ol bu, bu o baksın kalemimle elemim
Garazım tayy-i mezâmîndir ancak Âkîf
Yoksa sehv-i kalemimdir kelimât-ı elemim

Eş'âr-ı El-hac Âkîf Efendi, s.32.

Menfâda iken süz-i derûn ile vâdî-i dîgerde söylemişdir

Pek arzûlar gönül efendim seni
Yaktı kül eyledi firâkin beni
Dâğ ber-dâğ edip bu cân ü teni
Yaktı kül eyledi firâkin beni

Hâl-i perîşânım edesin suâl
Geçer her bir gûnüm hecrinle bir sâl
Kalmadı cismimde tâkat ü mecâl
Yaktı kül eyledi firâkin beni

Hayâlin durmakta gözümde dâim
Zebânım olmakta zikrimle kaim
Âh feryâd ile geçer her ânim
Yaktı kül eyledi firâkin beni

Akl û fikri bütün târûmâr ettim
Şâşırıp vadî-i hayrete gittim
Nâr-ı hecrinle eridim bittim
Yaktı kül eyledi firâkin beni

Dâmeninden tutup sâziş-i firkat
Çıktı giribâna şu'le-i hasret
Ciğerden yarılip nâr-ı muhabbet
Yaktı kül eyledi firâkin beni

Eş'âr-ı El-hac Âkif Efendi, s.27-28. Hece vezniyle olan bu şiir acemkûrdî makamında A. Sami Toker ve karçigar makamında M. Reşat Aysu tarafından bestelenmiştir.

GAZEL

Sâgar-ı dîde-i âşikta nem olmaz da n'olur
Dil-i bîçârede hûn-i elem olmaz da n'olur
Hifzîna can verilen kåle-i bed-reng-i cihân
Birgün üftâde-i sevk-ı adem olmaz da n'olur
Halkın İslâhîna gûşîşle fedâ-yı ser eden
Şâh-ı misvak gibi muhterem olmaz da n'olur
Şâh-ı bâlâda olan meyve-i nûhûset-endâz
Zahm-ı hûrende-i seng-i sitem olmaz da n'olur
Âkifâ kadr-ı hayatı bilen erbâb-ı şuûr
Her nefes şükr-gûdâz-ı niâm olmaz da n'olur

Eş'âr-ı El-hac Âkif Efendi, s.39.

KASİDE-İ ADEM'den

Ben o âzürde-i tîg-i gam-i eyyâmim ki
Çâre olmaz gibidir yâreme eczâ-yı adem
Ben o Kaysim ki cûnûn evc-i mûbâhâtımdır
Melce ü kiblegehim hayme-i Leylâ-yı adem
Ben o sermest-i mey-i sâgar-ı cem'ül-Cemim
Sahn-ı sînemde tarab-hâne-i bâlâ-yı adem
Ten nizârim o kadar kim olurum rencide
Olsa pîrâhen eger cismime dîbâ-yı adem
Zâ'fîm ol mertebedir kim beni sad-pâre eder
Gülle-i seng gibi nokta-i yektâ-yı adem
Öyle pervâne-i kâşâne-i endûhum ki
Beni hâkister eder şem'-i şeb-ârâ-yı adem
Saf-der-i ma'reke-i vahdetim elhak iken
Ne muarrâ-yı vûcudum ne mûberrâ-yı adem
Kalbim o mecma'-ı bahreyn-i vûcûb u imkân
Tab'ım ol Meryem-i cân-bahş-ı güher-zâ-yı adem
Benim ol bâdi-i peydâyi-i nefy ü isbât
Cevherimden olunur seyr ü temâşâ-yı adem
Benim ol zîver-i pîşâni-i feyz-i mutlak
Ki hayâlimdir olan bârika-efzâ-yı adem
Benim ol tîz-şinâs-ı nûket-i vicdânî
Benim ol dâhiye-i savmea-fersâ-yı adem
Gelmeden nûr u hired çâr-sûy-i îcâda
Rûhum olmuştı sûhendân-ı şeker-hâ-yı adem
Nutk-ı gül-destelerim gonce-i bâğ-ı tâhkîk
Bûlbûl-i fikr-i terim mûcize-gûyâ-yı adem
Bu kasîdem ki olur zîver-i Kaf-ı tecrîd
Nâmına dense revâ şeh-per-i Anka-yı adem
Âsaf-ı kân-ı kerem hazret-i Âkif Paşa
Ki leb-i hâme-i endîsesi mecrâ-yı adem
Mazhar-ı feyz-i nihân dâver-i ilhâm-nişân
Şâir-i taze-zebân sâniha-pîrâ-yı adem

Misli nâ-bûd idüğü kabil-i işkâl değil
Şâhid ez-cümle bu nazm-ı hüner-ârâ-yı adem

Pâk-Divân-ı Eşrefü's-şuarâ, 1st., 1278, Matbaa-i Âmire, s.30.

KASİDE-İ KALEM'den

Nakdine-i belâgate mi'yârdır kalem
Mîzân-ı dürr ü gevher-i güftârdır kalem
Iklîm-i feyz ü hikmete fermânın işletir
Kim şehriyâr-ı kişver-i esrârdır kalem
Uymuş merâmına o kadar ser-nüvişti kim
Saff-ı hutûta kafile-sâlârdır kalem
Âgâh-ı sırr u gayb-ı hakîkat desem n'ola
Râz-ı nihân-ı aşka haberdârdır kalem
Mânâ-yı kün fekâni işaret eder zehî
Peyk ü berîd-i âlem-i ahbârdır kalem
Cây-i amân ü cadde-i tahkîki gösterir
Kim hayr-hâh-ı zümrâ-i ahyârdır kalem
Îsbât eder vûcûh ile dâvâ-yı vahdeti
Gayet miyân-bestesi-i ikrârdır kalem
Bu bezm-i bî-devâmda çekmez ebed humâr
Sermeste-i piyâle-i serşârdır kalem
Beytû'l-hazende tesliye-bahş-ı derûn olur
Dil-hastegâna yâr-i vefâkârdır kalem
Yek sadmesiyle rûh-ı meânîyi bend eder
Sahn-ı sühanda saf-der-i hunhârdır kalem
Eyler nukuş-ı hâtırı peyveste-i nizâm
Şîrâze-bend-i nûsha-i âsârdır kalem
Gâhî mesîl-i mücmir-i üd ü anberdir
Gâhî adîl-i nâfe-i Tâtâr'dır kalem
Gül-gonce-i hayâlime bûy-i semen verir
Anber-feşân-ı gülşen-i eşârdır kalem
Âhû-yı nazmî pençe-i fikrim girift eder
Sayyâd-ı dil-firîb ü fûsûnkârdır kalem
Teshîr eder ârâyis-i hûsn-i berâati

Câdû-yı fitne-perver ü sehhârdır kalem
Pîrâye-i serâir-i endişedir sözüm
Sermâye-i hazâin-i eskârdır kalem
Nazmîm hemîse noktaya dâir sudûr eder
Lü'lü-nisâr-ı cedvel ü pergârdır kalem
Ol şâirim ki mûlk ü cihân-ı kemâlîme
Bir mevce-pâş-ı cedvel ü pergârdır kalem
Ol şâirim ki mûlk ü cihân-ı kemâlîme
Bir mevce-pâş-ı kulzûm-i zehhârdır kalem
Ol ârifim ki lâle-i dil-cûy-i tab'îma
Deşt-i hünerde cûy-i çemen-zârdır kalem

Pâk-Dîvân-ı Eşrefî's-şuara, s.30-31.

KIT'A-İ TAHALLUSIYYE

Hafîd-i ekremi Abdüllâatif Pâşâ'nın
Kemâl Bey ki mücessem kemâldir tâhkîk
Zehî ki kesb-i kemâlâté bezl-i himmet edip
Lebîd-i tab'îna yâr oldu bikr-i fîkr-i dakîk
Okur Kemâl-i Hucendî kemâline tahsîn
Eder tabiatini rûh-ı Enverî tasdîk
Dehân-ı kilkinin âvâresi siyâkat-i feyz
Devât-ı fîkrinin âşüftesi hat-ı ta'lîk
Cemâl-i tab'îna meftûn arâyîs-i ilhâm
Kemâl-i nazmîna merhûn nefâyîs-i tevfîk
Ulûvv-i kadrine Allahû ekber oldu imâd
Devâm-ı ömrûdûr eyyâm-ı ômre vû teşrîk
Sabâh-ı feyzini kilsa ihâle-i iksîr
Sabûh-ı fîkrine mîzâb-ı vahy olur inbîk
Metîn selâset-i endîşesi teâlallah
Ki şî'rini eder i'câz ü vahyile tatbîk
Muhibb-i Âl-i Abâ'dır o saf-der-i irfân
Hemîse feyz-i Ali'dır ona sûhanda refîk
Güzide mersiye-gûdûr ki Kerbelâ kerebin
Yazar sahîfe-i feryâdda arîz u amîk

Kabûl kıldı tevâzu'la nutk-ı nâçızim
 Edince zâtına Nâmik tahallusun teşvîk
 Zehî telemmüz-i mergub u habbezâ üstâd
 Biri meâl-i tevâzu' biri mûfâd-ı şefîk
 Senâsî havsala-i zabta sîgmaz ey Eşref
 Duâ-yı mahlâsını eyle ba'dezin tensîk
 Hemîşe mahlâs-ı pâkiyle misra'-ı ômrûn
 Kila nemîka-i te'yîdde Hudâ tenmîk

Pâk-Dîvân-ı Eşrefü's-şuarâ, s.109-110. Mehmed Kemal Bey'e Nâmik mahlâsını Eşref Paşa vermiştir.

Mîsrâ-ı evvellerin evvel ve âhir hurûfu cem' u terkîb olunduğu takdirde (Esîr-i dilberim hayrân-ı aşkîm) mîsrâî peydâ olur

	Âşinâdır harem-i aşkta her hâle kadeh	ع
Y	Yâr ü hem-dem olmalı râh-ı gûhen-sâle kadeh	و
S	Sâki-i bezmin ayağın öperim sanma tehî	س
B	Bezl eder hep bana yâkute-i seyyâle kadeh	ب
Y	Yâre teklif-i visâl etmek de pek elzemdir	ي
K	Ki nemekdânlık eder sofra-i imâle kadeh	ك
R	Revnak-ı bezme sebeb gerdişidir mihr-âsâ	ر
G	Girre-mest olsa n'ola gurre-i ikbâle kadeh	گ
D	Devr-i Cem'den nice efsâneler eyler ityân	د
B	Başlasa gulgul-i mînâ ile emsâle kadeh	ب
L	La'l-i cânân gibi her şîveyi olmuş câmi'	ل
R	Rûy-i gûl-çehre-i mûlden alâhî jâle kadeh	ر
B	Bak meh-i rûze hitâmiyle olup bâde-fürûş	ب
N	Neş'e-i tâm verir gurre-i şevvâle kadeh	ن
R	Rindler sohbet-i telhiyle bulur hulv-i mezâk	ر
R	Rûy-i dil göstereli bâde-i selsâle kadeh	ر
M	Meydir Eşref bana hem-hâne vü hem-râz mûdâm	م
	Mahrem olsa yeridir sînede her hâle kadeh	

Pâk-Dîvân-ı Eşrefü's-şuarâ, s.135.

GAZEL

Sakk-ı tedbîr ile sûret bulur ahkâm-ı emel
Hüküm-i takdîre mutâbık ise îllâm-ı emel
Sâdedir zevkten, âzâdedir âsâyışten
Hûlyâ hâne-i âlemde döner câm-ı emel
Kuvve-i vâhimenin mevsim-i bâzâridir
Şeb-i yeldâ-yi elem vüs'at-i eyyâm-ı emel
Nice bin devr-i kebîsâya erişse insan
Göremez subh-ı safâ olduğunu şâm-ı emel
Keşmekeşlerle heveskârını pâmâl eyler
Halka çengâl-i felâket gibidir lâm-ı emel
Hırsı hîrmân eder ez-cümle adedce ta'kîb
Rakam-ı ye's ile yeksân sayılır tâm-ı emel^(*)
Düşürür bendine hep ehl-i hevâyi Eşref
Merd-i lâ-kaydı giriftâr edemez dâm-ı emel

(*) Bu beyit, bazı kelimelerin ebced değerleri bilinmedikçe manâ kazanmaz. hîrs : 289 hîrmân : 299 ye's : 71
emel : 71
Pâk-Dîvân-ı Eşrefî'ş-şuarâ, s.161.

TAKRİZ GÜNE KASİDE'den

Söz kâlbûd-i kadr-i benî Âdem'e cândır
Söz vâsita-i râbîta-i âlemiyândır
Söz bir nefes-i sâzec-i bî-rengdir ammâ
Berhemzen-i sûret-gede-i kevn ü mekândır
Yâ Rab bu ne kudret bu ne te'sîr ki bir söz
Revnak-şiken-i ma'reke-i seyf ü sinândır
Yâ Rab bu ne hâlet ki ser-â-pây-i memâlik
Ferman-ber-i şemşîr-i cihangîr-i zebândır
Bir başka güherdir ki avârızla bozulmaz
Söz gerçi mizâc-ı felege bâr-ı girândır
Însan ona derler ki bilir kadr-i kelâmi
Hayvândır o kim tâlib-i mâu'l-hayevândır
Maksûd meânî ise güftâr ü sadâdan
Bi'l-cümle lisanlar sebeb-i fazl ü filândır
Söz yok gûher-i elsine-i âleme ammâ
Ey hâce lisân-ı şuarâ başka lisândır
Zîrâ şuarâ zûmresinin tab'-ı selîmi
Âyîne-i ilhâm-ı hudâvend-i cihândır
Bin safsata bir mîsrâ-ı bercesteye deðmez
Îndimde esâtîr-i Felâtun hezeyândır
Sen şâiri zannetme o âdem ki mücerred
Mevkuf-ı temennâ-yı alef-zâr-ı cenândır
Şâir o hûmâdîr ki iki âleme pînhân
Bir cevv-i mukaddeste hafiyyü't-tayerândır
Kadr ü şeref-i şâiri şâir bilir ancak
Rûhû'l-kudüs'ün sırrı Serâfil'e ayândır
Takdîr-i bahâ eyleyemez sayrafi-i dehr
Bir cevhere kim hâk-i siyâh içre nihândır
Bir kenz-i hafcidir kalem-i ehl-i sûhan kim
Pîrâye-dih-i debdebe-i kayser ü hândır
Etvâr-ı dilirâne ile sûk-ı sûhanda
Âzâde-ser-i daðdaða-i sûd u ziyândır
Bir nokta ile arbede-engîz-i kıyâmet
Bir nûkte-i tâhzîr ile âşûb-nişândır

GAZEL

Âmâl ne tedbîre ne ehliyyete muhtâc
İksir gibi bir nazar-ı himmete muhtâc
İhyâ mı ederler seni dünyâda ekâbir
Emvât gibi kâffesi rahmete muhtâc
Âzâ gibidir kaleb-i salsâl-i senâdîr
Ebnâ-yı beşer birbirine hizmete muhtâc
Muhtâc-ı gedâ olduğu erbâb-ı gînânın
İdrâk olunur lîk biraz dikkate muhtâc
Bir ehl-i ticâret göremem hâmeden ôzge
Ehl-i müslimin kâffesi devlete muhtâc
Keçkûl ile tahsil-i maâş etmese sâil
Elbette olurdu o da bir sıfata muhtâc
İnsan yine insân iledir muntazamû'l-hâl
Hayvan bile insân ile ünsiyete muhtâc
Var söyleyecek bir sûhan-ı nâdire ammâ
Müşkil buna tahrîk-i leb-i cûr'ete muhtâc
Avnî ne musîbet ne belâ minnet-i âlem
Hak düşmanı eylemesin ni'mete muhtâc

Külliyyât-ı Yenişehirli Avnî Bey, İÜ Kb., TY.9289, s.167-168.

GAZEL

Mevki'-i himmet-i gerdüna düşen hâcete hayf
Hakkı ihkak emeliyle verilen rûşvete hayf
Emr-i bî-ücrete ibrâz olunan hizmete hayf
Şahs-ı bî-hizmete i'tâ kilinan ücrete hayf
Bir alay hîze olan izzete efsûs efsûs
Bir takım kahbeye tahsis olunan iffete hayf
Vermedin hakkını mâhiyyenin ey hayz-ı ricâl
Ayda bir kerre görünmekte olan âdeteye hayf
Mâli âdâsına pîrâye veren kavme dirîg
Serveti hasmina sermâye olan millete hayf
Himmet-i sayrefi-i dehre yazıklar Avnî
Hâk-i husranda kalan cevher-i ehliyyete hayf

Külliyyât-ı Yenişehirli Avnî Bey, s. 224.

GAZEL

Mihrâba geçmez idi imâm ücret olmasa
Zâhid imâma uymaz idi cennet olmasa
Gaflet hicâb-ı ibret olup râhat eyleriz
Bu hâb-ı râhat olmaz idi gaflet olmasa
Tahsîl-i rîzk için der-i lütf-ı kibârda
Kim yerdi yâ bu derd ü gamı kısmet olmasa
Tertîf-i kâinâtta olmazdı iltizâm
Bu ihtilâf-ı hâlde bir hikmet olmasa
Âlemde ihtiyâcdır ancak alan veren
Rûşvet tedâvül etmez idi hâlet olmasa
Erbâb-ı nâza kimse niyâz eylemezdi hiç
Ehl-i niyâza nâz ü cefâ âdet olmasa
Avnî kim istemezdi felekten muâvenet
Menfûr-ı tab'-ı pâkim olan minnet olmasa

Külliyyât-ı Yenişehirli Avnî Bey, s.290-291.

BELGRAD ŞARKISI

Askeriz canlar fedâ eyler cihâdi isteriz
Kendi mûlk ü mâlimizdir Belgirad'ı isteriz
Ez-diyâr-ı devlet-i Sultan Murâd'ı isteriz
Kendi mûlk ü mâlimizdir Belgirad'ı isteriz

Belgirad'ın hâkipidir maksûd-ı çeşm-i cânumuz
Onda medfûndur bizimecdâd-ı âli-şânımız
Hâkimin her zerresinden cûş ederken kanımız
Kendi mûlk ü mâlimizdir Belgirad'ı isteriz

Çünkü sensin altıyüz yıldan beri dârû'l-cihâd
Hâzır ol Osmâniyân'ın gelmede ey Belgirad
Fethine emr etti fermân eyledi Sultan Murâd
Kendi mûlk ü mâlimizdir Belgirad'ı isteriz

Nice günler iştîyâk-ı cengi pinhân eyledik
Sell-i seyf ettik nihâyet azm-i meydân eyledik
Biz bu hakk-ı vâzîhi dünyâya i'lân eyledik
Kendi mûlk ü mâlimizdir Belgirad'ı isteriz

GEDÂ-YI ZAMAN'dan

Olmaz harîs-i şân-ı hükûmet hakîm olan
Düşmez o kayda sâhib-i akl-ı selîm olan
Girmez esîr sınıfına merd-i fehîm olan
Ey ihtirâzkâr-ı azâb-ı elîm olan
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Sa'y eyle sâl-nâmede nâmın okunmasın
Evrâk-ı münteşirde peyâmın okunmasın
Târih-ı lâkab-ı nâ-be-devâmin okunmasın
Teşhîr-nâmelerde dramın okunmasın
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Olma ümîd-i mansîb ile öyle derbeder
Düşme muzîk-ı dâr-ı belâya hazer hazer
Semt-i refâhı ister isen benden al haber
Dinle naşîhat-i peder-i pîri ey pûser
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Nâmûs-ı istikameti hifz eylemek muhâl
İffetle ihtilât edemez intizâm-ı hâl
Rûşvetle irtikâba lûzûm eyler intikal
Înfâk olunmaz aylık ile evdeki ayâl
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Rûşvetle irtikâba da lâzımdır iktidâr
Kim evliyâ-yı devlete mahsûstur o kâr
Elli kuruş alırsa o da bir kâtib-i nizâr
Mânende-i kibâr olamaz sâhib-i akar
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Yâhû ne abd-i Rûm ne mülûk-i Ermén ol
Her şahsa "bendeniz" deme zinhâr sen sen ol
Ne âmir-i vakur ve ne mîr-i mutantan ol
Heyzüm-kes ol mukîm-i zevâyâ-yı külhen ol
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Dükkân-ı dostgâhına abd-i mûkerrem ol
Abdü'l-erâzil olma şehînşâh-ı âlem ol
Zinhâr olma, derlerse "Sadriâzam ol"
Var bârgîrlar gibi yük çek de âdem ol
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Yen'likçi olma lostracı, bağçı, bekçi ol
Ser-nâ, kaval çal, ayı oynat, elekçi ol
Birkaç eşek tedârik edip git eşekçi ol
Mümkin değilse bunlar eğer var köpekçi ol
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Fasl-ı bahâr olunca kabak, enginar sat
Yazın soğuk hoşâb ile dondurma, kar sat
Güz mevsiminde tâze yetişmiş hıyar sat
Kış vakti var kitir, boza, sahleb, bahar sat
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Ben sana hey efendi demem ki şekerci ol
Bumbâr u şîrdan ü paça sat, ciğerci ol
Hammâl-i bâr-keş olamazsan semerci ol
Peynirci, turşucu, kadayıfçı, biberçi ol
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Geçmekte dir otuziki sâl gam-iştimâl
Hizmetle eylemekteyim imrâr-ı mâh ü sâl
Avnî beni bırakmadı bir lâhza faktır ü hâl
Bir kerre hâl-i faktırma bak benden ibret al
Memûr olup gedâ-yı zamân olma zinhâr
Muhtâc-ı nân eder seni dûnân-ı rûzgâr

Külliyyât-ı Avnî, DTCF Ktbh., M. Con, A.723, s.99-103.

ÂTEŞ-GEDE

Suâl ü Cevâb-ı Peyk ü Pervâne'den

Âşık ne diyardan gelirsin
Arz et ne şiardan gelirsin
Şehr ü vatanım Cahîm-i Gam'dır
Bir nâmı da Kûlhan-ı Adem'dır
Nâmın nedir ey garîb kimsin
Ey âşık-ı bî-nasîb kimsin
Ol gün ki tutuştı cism ü cânum
Pervâne-i Dil konuldu nâmum
Kimdir peder-i sütûde-kârin
Hem vâlide-i vefâ-şîârin
Nîran u Lehîb anam babamdır
Kaknûs-ı Belâ büyûkanamdır
Metbû'-ı tarîk u mezhebin kim
Peymâne-fürûş-ı matlabın kim
Ben şu'le-perest-i nâ-murâdüm
Yok başka tarafta i'tikadım
Bir şu'le içinde âh ü vâhim
Âteş-gede'dir namazgâhim
Gündüz ne yapar ne kâr edersin
Şeb gelse ne ihtiyâr edersin
Şeb tâ-be-seher işim figandır
Gündüzleri kârim el-amandır
Kimdir bu hünerde üstâdin
Kim yaktı vûcûd-ı nâ-murâdün
Üstâd-ı mükerremim cûnundur
Âteş gibi pîr-i zü-fünûndur
Hem hangi tarîka sâlik oldun
Bilsem ne safâya mâlik oldun
Âteş yutarım be-hakk-ı Bâri
Âteş oyunu Rufâî kârı

Külliyyât-ı Avnî, s. 252-253.

MİR'ÂT-Î CÜNÛN Nizâm-ı Âlem Delisi

Pirehen çâk, abâ fersûde
Ser û destârı tûrâb-âlûde
Köhne mîrâs-hâr-ı hâne-harâb
Çiğeri sîh-i felâketle kebab
Beyt-i mevrûsunu vîrân etmiş
Nakd-i ikbâlini tâlân etmiş
Bir dilim ekmeğe olmuş muhtâc
Etyemez Tekkesi kelbinden aç
Yâni ol gece ki külhende yatar
Gûiyâ kûşe-i gûlsende yatar
Dûzaha girse kabûl etmezler
Cânını verse kabûl etmezler
Kendi zu'munca hired-mend-i Gayûr
Re'yi nezzâm-ı umûr-ı cumhûr
Fikri tanzîm-ı mehâm-ı âlem
lâşî tedbîr-i nizâm-ı âlem
Hezeyâna edicek bast-ı kelâm
Dedi : Ey tâlib-i tedbîr-i nizâm
Neye lâzîm bu kadar top u tûfeng
Ne içindir bu kadar fitne vû ceng
Ne gerektir bu kadar zindânlar
Ne için katl olunur insânlar
Bu kadar kal'a vû asker ne gerek
Bu kadar harb-i mükerrer ne gerek
Sebeb-i hilkatımız ceng midir
Yoksa sahrâ-yı zemîn teng midir
Âleme sığmadı mı nev'-i beşer
Cümle mezrû' mudur sahrâlar
Analardan ayırip evlâdi
Cenge göndermeğe n'olsun bâdi
Merd olan cinsini izrâr etmez
Belki bir kelbini âzâr etmez
Habbezâ kaide-i gûmrâhî
Satalar halka ibâdullahı
Bir binâya ki Hudâ verdi nizâm
Yakışır mı onu etmek i'dâm
Bu mudur meslek-i hakkaniyyet

Bu mudur şîve-i insâniyyet
Bu mudur hâl-i nizâm-i âlem
Bu mudur terbiye-i hâs-ı ümum
Âh bilsem medeniyyet bu mudur
Nev'-i insânı himâyet bu mudur

Külliyyât-ı Avnî, s.257-258.

**DER-SİTÂYÎŞ-İ ŞEHÎNŞÂH-I ZAMÂN
HAZRET-İ ABDÜLAZIZ HÂN'dan**

Sâf idi ol rütbe âyînem k'olurdu münkalib
Safvetinden kale hâlin, hâle kalın sûreti
Görmemişti meşrebim âyînesi nakş-ı riyâ
Ona aks-âver degildi ihtiyâlin sûreti
Pâk idi sîdk u safâ âyînesiydi sîretim
Rû-nûmâ olmazdı onda bed-sigalin sûreti
Şimdi ol denlû mükedder-hâtürüm âyînesi
Kim teşâkül etti aklımla ikalin sûreti
Neydi cûrmûm bilmedim k'âyîne-i ümmidimi
Etti bu sûretle muğber infisâlin sûreti
Hangi cûrmûm aksi düşmûş tâliim mir'âtine
Kevkebimden infikâk etmez vebâlin sûreti
Ger olaydı servetim düşmezdi mir'ât-i dile
Şekve-i sûziş-nûmâ-yı lâ-muhâlin sûreti
Kimi gam kimi safâdan müztarib yok mu aceb
Tîre mir'ât-i selekte i'tidâlin sûreti
Nakş-ı nevmidî o rütbe kalbe te'sîr etti kim
Oldu mir'âtinde mevhûn ittikâlin sûreti
Ol kadar muğberdir âyînem ki düşse hâmeden
Kalbime ney gibi eylernâle nâlin sûreti
Nâzir-ı vech-i rizâyiz her ne kim gösterse yüz
Görünür mir'ât-i dilde imtisâlin sûreti
Hizmetim çil sâlden efzündur etsem ger hesâb
Rû-nûmâ âyîne-i kalimde hâlin sûreti
Şehriyârâ eyle mir'ât-i mükâfâte nazar
Tâ görünsün hizmet-i pencâh sâlin sûreti
Neyyir-i irfân iken âyîne-i lütfun senin
Gör yine işkesté lâyık mı kemâlin sûreti

Takvim-i Vekayi, Nu.1470, 20 Muharrem 1289; Hakayiku'l-vekayi, Nu. 543, 12 Safer 1289 (tashihi: Nu. 544, 14 Safer 1289); Divân-ı Osman Nevres, Ist., 1290, Matbaa-i Âmire, s.12-13.

GAZEL

Aceb mi olsa dirhem çehre-i zerd-i vatan-perver
Ki ebnâ-yı vatandandır füzün derd-i vatan-perver
Vatan nâmûsunu ikmâl için i'lâ içindir hep
Livâ-efrâzi-i azm-i felek-gerd-i vatan-perver
Bunu şöhret vefâ-yı ahde sevk etmiş onu gayret
Semüel olmaz ol yolda hem-âverd-i vatan-perver
Kimi rütbe kimi mesned için gavga eder ancak
Vatançündür bütün pür-hâş ü nâverd-i vatan-perver
Vatançün halk olunmuş i'tikad eyler ser ü mâli
Ölür vermez halel nâmûsunu merd-i vatan-perver
Yine her zerresi bir mihr-i âlem-tâb olur Nevres
Vatan yolunda berbâd olsa da gerd-i vatan-perver

Divân-ı Osman Nevres, s.95.

GAZEL

N'oldu bilmem ki kederlendi zülâli vatanın
Vermez oldu semer-i neş'e nihâli vatanın
Âlemi vâhimeye saldı hevâ-yı şarkî
Esmiyor n'oldu kapandı mı şimâli vatanın
Baktum âyîne-i tasvîre teemmülle bu şeb
Pek mükedder görünür sûret-i hâli vatanın
Gâh pâmâl-i keder gâh dil-i âzürde-i gam
Kalmadı bâr-i gama gayrı mecâli vatanın
Şimdi hep kan akiyor su yerine çeşminden
Âh ey dil ki harâm oldu helâli vatanın
Câm-i zerrîni dahi kaldı hazef-pâre gibi
Nâz ederken sırr-i fağfûra sıfâli vatanın
Oldu her yana şerer-pâş-i telâş âteş-i gam
Giderek dağ oluyor dilde hayâli vatanın
Var ümidiim ki esip yine nesîm-i ikbâl
Bûsbütün zâil olur gerd-i melâli vatanın
Mahv olur hâdise dağ olsa da bir cûnbîş ile
Birleşip himmet ederlerse ricâli vatanın
Yümn-i tedbîri ile âsaf-i âli-ka'bîn
Görürüz kadrını elbet yine âli vatanın

Divân-ı Osman Nevres, s.121-122.

GAZEL

Tekarrür eyleyeli ezberimde hubb-ı vatan
Birinci mes'ledir defterimde hubb-ı vatan
Coşar deniz gibi çeşnimi telâtum ettikçe
Dilimde gayret-i millet serimde hubb-ı vatan
Tekallübât-ı felekle halel-pezir olmaz
Elest mâyesidir gevherimde hubb-ı vatan
Harâm olur bekâmî âb-ı kevser olsa dahi
Temessûl eylemese sâgarımda hubb-ı vatan
Cihâna bâkmam eğer cennet olsa da Nevres
Telâtum etmese çeşm-i terimde hubb-ı vatan

Dîvân-ı Osman Nevres, s. 144.

GAZEL

Uğramış gibi bir efsâneye âvâre vatan
Âh derdim deyip âh eyler arar çâre vatan
Çekmiş ebnâ-yı vatan dâmen-i hubbundan elin
Yeri var etse giribânını sad-pâre vatan
Bir yüzağlığını görmez mi ricâl-i vatanın
Kala mı baht-ı siyâhim gibi hep kare vatan
Ne felek yâr ne ebnâ-yı vatan yâver ona
Çâre kimden arasın derdine bîçâre vatan
Yine âfet-zede-i sadme-i seyl-i gam olup
Açıtı Nevres dil-i zâra yeni bir yâre vatan

Dîvan-ı Osman Nevres, s. 144.

GAZEL

Bağrın delik delik edip inler vatan deyû
Âvâre ney görün neler eyler vatan deyû
Ayrıldı mı o da vatanından benim gibi
Düşmüşt oda yanar saçar ahker vatan deyû

Şimden gerû haram değil mi hayâl-i aş
Meyler kan oldu çatlâdi neyler vatan deyû
Çeşmimi bir piyâle-i pür-hûn sanır gören
Kan ağladıkça dîde-i sâgar vatan deyû
Nâyi kelûde-bestê kalır âh-i súzinâk
Geldikçe cûşa nây ile meyler vatan deyû
Gör neydeki muhabbeti kim ser verip yine
Durmaz döner miyânede bî-ser vatan deyû
Gül hangi yüzle gülsün açılsın ki andelib
Olmuş hem-âşiyân-ı semender vatan deyû
Nevres vatançün eylemeyim mi cihâni terk
Terk-i hayatı kıldı niçe er vatan deyû

Dívân-ı Osman Nevres, s.152.

GAZEL

Bâd-ı rahş olmuşiken râh-neverd-i vatana
Ne acebdir ki erişmez yine gerd-i vatana
Neye bir bâde-i gayretle edilmez gulgûn
Acıyan yok mu aceb çehre-i zerd-i vatana
Bekle ey murg-ı seher-hız vefâ olmaya kim
Nâ-gehân hâr-ı cefâ el koya vird-i vatana
Umarım gul-i havâdis edemez reh-zenlik
Hızır'dır râh-nümâ bâdiye-gerd-i vatana
Bir vatandaş zuhûr etmedi hayfâ Nevres
Ki murâd üzre ilâc eyleye derd-i vatana

Dívân-ı Osman Nevres, s.153.

DESTÂR-I HAYÂL'den

Ne turfadır ol fesâne-i nagz
Kim bir súhan-âşinâ-yı pür-magz
Germ-âbeye olmuşidi ser germ

Eylerdi velik girmegे şerm
Birşeye degildi çünki mälük
Mihnet-zedelikten idi hâlik
Girdi içeriye ters-i tersân
Bir kurnaya geldi pers-i persân
Çün yıkanıp oldu fârig ol merd
Germ-âbeden oldu ateşi serd
Fîkr eyler idi hulâsa çâre
Bir pâresi yok hezâr pâre

.....
Çün görmedi çâre pâresiz merd
Başladı niyâza çâresiz merd
Kim akçaya kaldı kâr-ı ilâhi
Etme beni akça rû siyâhi

.....
Eylerken o sâde-dil tevessûl
Germ-âbeye düştü bir tezelzül
Sarsıldı tamâm o saht-ı bünyâd
Tâs-ı feleğe eriştî feryâd
Hengâme kopunca öyle nâ-gâh
Bî-râh hulâsa buldu yüz râh
Bî-çâre halâs olup giderken
Bir medreseden mûrûr ederken
Gördü birini dû dest bâlâ
Derdi ki eyâ dehende Mevlâ
Lûtf et bana bahş kil bin altun
Tâ râhat ü aşım ola efzûn
Bunu işitince kıldı feryâd
K'ey ham-hayâl-kâr bir bâd
Germ-âbeyi şimdi âb kıldı
Bir akça için harâb kıldı
Sen istersen hezâr dînâr
Ne fîkr-i abes ne kâr-ı düşvâr
Hâmûş ki şimdi nâ-gehânî
Zâr ü zeber etmesin cihâni
İşte bu dahi acîb bir kâr
Bir başka külâh ü başka destâr

**Şair-i sahib-i divan Trabzonı
merhum Emin Hilmi Efendi'yle
müşterek söylemiş bir gazel**

H- Ne gurûr etmeli ne kesr-i vakar eylemeli
B- Kişi her vaz'da taltifi şîâr eylemeli
B- Sâbit-i dâire-i himmet olup cün pergâr
H- Merkez-i sabr u mekânette karâr eylemeli
H- Dehrde tâ ki tamâm ola hilâl-i maksud
B- Âsumân-ı emeli geşt ü güzâr eylemeli
B- Sâkiyâ! Kûnc-i harâbat-ı meyin rindânı
H- Acabâ kande varıp def-i humâr eylemeli
H- Sîfr-ı zâid gibi ta'tîl-i makal etmeyerek
B- Niam ezdi bir kerre şumâr eylemeli
 Âhiri âlem-i kevñin ki ademdir Behcet
 Hilmiyâ hâkte tevsî-i mezâr eylemeli

Ismail Safa, Huzma Safa, 1st., 1308, Âlem Matb., s.23-24.

Târih-i velâdet-i Ali Kâmî Bey mahdûm-ı nâzım

-Hesâbü'l-benân üzre-

Behcet bu eser senindir ammâ
Hak'tır hâsil eyleyen merâmî
Sôyle mâh-tâba karşı târih
Doğdu mâh gibi Ali Kâmî

1288

A.g.e., s.47.

MÜSTEZAD

Rûhu bırakıp terk-i diyâr etmeye gelmez
Bir hânede meskûn
Bir vartaya düştük ki firâr etmeye gelmez
Tâ vaktine merhûn
Erkam biter safha-i eyyâm yetişmez
Cebr ile bulunmaz
Çektilerimi add ü şumâr etmeye gelmez
Milyon ve tiryon
Ta'mîr edemez rahne-i bûnyâd-ı derûnu
Arşimed-i mi'mâr
Pehnâsını tahdîd ü güzâr etmeye gelmez
Cümle heyeiyûn
Devr ü küreviyetle tahaddüb ile meşgul
Zîr ü bem ü bâlâ
Âsâyış ile lâhza karar etmeye gelmez
Gerdûn dediğin dûn
Behcet ne aceb kayda düşürmüş seni gaflet
Aklin mı perîşan
Akvâline efâlin ayâr etmeye gelmez
Hep cümlesi vârûn

Tasvîr-i Efkâr, Nu.216, 24 Safer 1281.

**Der-i Aliye'e den Londra Sergisi'ne eşyâ nakli memûriyyetiyle 1851 sene-i
mîlâdiyyesinde i'zâm kılınan meşhur Said Ağa merhûmun tercüme-i hâl
ve târih-i vefâti'ndan**

Tarakçiyân sınıfından vatan-perver Saîd Ağa
Ki meşşât-ı ezel kılmış onu himmetle müstesnâ
Saâdet addederdi millet için can fedâ etmek
Bilirdi kadr-i İslâmiyyet'i ol zât-ı bî-hemtâ
Diyâr-ı Avrupa'nın bû suûd-ı vakt idi merhum
Muhakkak gelmemişi bunda öyle sâhib-i takvâ
Okur yazar değil ümmî idi ammâ açıldıkta
Bulurdun ders-i ahvâl-i politikîyyede deryâ
Tehî sanma cihânın germ ü serdin cümlesin görmüş
Edip dikkatle hep Avrupa'nın eskârin istiksâ
Bu asrın ka'bî'l-ahbâr-ı havâdis idi her bâbda
Soruldukça vukuât-ı cihânı hep eder inbâ
Sebak-hân-ı kitâb itlâi olamaz Bismark
Napolyon-veş kavânîn-i cedîde eylemiş inşâ
Bilirdi diploması âşinâyâni onun kadrin
Ederdi parlemento meclisinde müntehab âzâ
Tarafdâr-ı tarîk-ı serbestiyet idüğü zâhir
İbârâtında etmiş konstitüsyon meylini îmâ
Büyük bir zât derdi: Eyledi iznimsiz istinsâh
Salâh-ı milletimçün olduğundan eylemem şekvâ
Yeni Osmanlılar eskârı kanûnumdan almışlar
Buna sirkat denilmez etmesinler bâri istiğnâ
Bu te'lîf-i latîfim bastı Kanûn-ı Süleymân'ı
Aceb mi olsa me'mûrîn için bir urve-i vûska
Taallümsüz kemâlât ü fûnûna âşinâ olmuş
Garib kim var idi herbir maârifte yed-i tûlâ
Hesâb ü hendese görmüş değilken cerr-i iskalde
Cihânı kaldırır bir Arşimed'i asrının gûyâ
Nûcumdan dem vurur hey'ette Herschel'den geri kalmaz
Ekonomide artık misli yok bir ârif-i dânâ
Usûl-i galvanoplâsti ile tezhibî öğrenmiş
Aceb ilham mı idi ezberinde san'at-i simyâ
Hulâsa ümmi iken böyle bin esrâra vâkıftı
Göreydi bahr-i hayrette kalındı Bu Ali Sînâ
Senesini bin sekiz yüz ellibir mîlâd-ı Îsâ'nın

Sitanbul'dan metâ'la etti azm-i sûy-i Avrupa
Emîn-i mâm-i Sergi-i Umûmî oldu ol târih
Ona teslim olunmuş her ne var defter ile kâlâ
Olunmuş bâ-irâde intihâb esnâf içinde
Kılındı Londra'ya emvâl-i Türkistan'la isrâ
Vusûlünde girip devr eyledi etrâf-ı sergiyi
Görüp billür sarâyın dolmuş emvâl ile ser-tâ-pâ
Kamaştı gözleri dîvânenin yanıp mânendiyân molla
Tutuştı nâr-ı hasretle yanıp mânendiyân molla
Hele maşınlere pek imrenip zabit etmedi nefsin
Edip pervâne-veş kendin o parlak çarhlara ilka
Dedi gelmiş iken bu yerlere bir vakt-i fîrsattır
Kılıp İstanbul için bâzisinin naklini hulyâ
Sezâdır bezl-i nakd-i makderet etsem bu hizmette
Edeyim mûlk-i Türkistan'da bir yâdigâr ika
Tarayıp maşt-ı müjgâniyle ol âletleri bir bir
Tarak makinesin buldu müfid ü cümleden âlâ
Dolaşıp eskici dükkânların her yerde cem' eyler
Demir alâtla etmiş derûn-ı hûcresin imlâ
Tasavvur eyledikçe fabrikanın çarh-ı devvârin
Dönerdi halkaya dü dîdesi hâbî olur imhâ
Kurardı zihnle makinesin kurb-ı Sitanbul'da
Görürdü kendini fabrikacıdır âlem-i rûyâ
Frengistan tarağı girmez artık dâr-ı İslâm'da
Dedi sâyemde kurtulsun mübârek lihyeler hakka
Habisler müflis etmiş bilirim esnâfımı ammâ
Bununla eylerim Avrupa'nın faturasın ilga
Terakkî evcine pervâz için kanûn u fabrikam
İki âlâ kanaddır devlet ü mûlkü eder ihyâ
Aceb mi eylese bu destgâhim milleti ma'mûr
Çatal kaşık gibi bir nice şeylerden eder iğnâ
Deli Petro gibi gizlice bir âlâtun ögrensem
Yanaştırmam Frenk üstadını fabrikama asla
Hakîmâne güzel tedbîr ü tertîb eyledi lâkin
Yazık kim bâzı zevzekler bu sîrrin ettiler ifşâ
Kuruntusu şüyû' buldukta tüccârân beyinde
Ona düşmen oldu ittifakla cümle kumpanya
Cihandan vazgeçer ammâ bu matlabdan firâğ etmem
Maşin yolunda âhir mâm ü cânım ederim ifnâ
Hulâsa onyedi yıl kaldı tahsîl-i maârifte
Ne mihnetle olup çille-keş-i esfâr-ı Avrupa
Bu kavm-i şarlatanı sevmeyip fart-ı adâvetten

Bu müddette Frenç bir kelâm bellemedi asla
İşaretlerle anlattırdı derdin ahz ü i'tâda
Otelde restoranda akça etmez lâf-i bî-mânâ
Anadolu idi ammâ tûrâbı Avrupa'danmış
Göçüp Paris civâri Parlaşez'de kıldı eyvâh câ
Birisi tam biri menkut iki târihimiz Tahsin
Hayâlim destgâhında müretteb oldu pek rânâ
Cesed makinesi girdi onun fabrika-i kabre

284

Bu kez ser-bend-i kanûn-ı ecel oldu Saîd Ağa

284

Mecmâa-i Ulûm, s.230-234.

BİR KIT'A

Kitâb-ı alemin evrâkîdir eb'âd-ı nâ-mahdud
Sutûr-ı hâdisât-ı dehrdir âsâr-ı nâ-ma'dud
Basılmış destgâh-ı levhi mahfûz-ı tabîate
Mücessem lafz-ı ma'nidardır âlemde her mevcud

Envâr-ı Şarkiyâ, Nu.2, 1298, s.24.

KITA

Bana bî-din dedi erbâb-ı garaz
Îrtikâb eylediler kizbi heman
Ben dahi onlara dindar dedim
Yalanın karşılığı oldu yalan

Resimli Kitâb, Nu.6, Şubat 1325.

**ENCÜMEN-İ
ŞUARÂ**

GAZEL

Ehl-i dil sohbet-i nâ-cins ile şâdân olmaz
Bezm-i cehhâl gibi ârife zindân olmaz
Eyle tahsil-i kemâl etme felekten şekvâ
Müddet-i ömrü gibi âkile devrân olmaz
Sîrr-ı takdîr-i vukuât-ı cihândır nazar et
Çeşm-i ibret gibi hiç âdemî mizân olmaz
Mazhar-ı feyz-i ubûdiyyet olandır insân
Yoksa mânâda kişi şekl ile insan olmaz
İlm ise maksad eğer ârif-i nefs ol Galib
Kendini bilmeyen âdem gibi nâdân olmaz

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn. TY. 2801, v. 79^a; Resimli Gaz., Nu. 63, 9 Şubat 1313; Dîvan, 1st., 1335, Matbaa-i Âmire, s. 97-98.

GAZEL

Verdi ol rütbe cünûn halka belâ-yı iflâs
Oldu gûyâ ki cünûn dâr-ı şifâ-yı iflâs
Eyledi âlemi dil-sîr-i nevâl-i idbâr
Bârekallah zehî berg ü nevâ-yı iflâs
Oldu ma'nî-i müsâvât-ı umûmî zâhir
Şimdi şâhân ile birdir gurebâ-yı iflâs
Öyle bir dâ-i uzâl oldu perîşâni-i hâl
Kaldı tedbirde âciz hükemâ-yı iflâs
Boyle kalırsa eder sâmia-i dehri şikest
Gulgule-bahş-ı felek bâng-i derâ-yı iflâs
N'ola âlemde tehî-kîse isek ey Galib
Geldi ihvân ile hep tab'a ginâ-yı iflâs

Dîvan, s. 98-99.

GAZEL

Şîme-i âlemde insâf û mûrûvvet kalmamış
İnhirâf etmiş tabiat istikamet kalmamış
Süret-i ihsânı nez' etmiş heyûlâdan Hudâ
Nûsha-i elfâzda mânâ-yı himmet kalmamış
Akl-ı evvel masdar-ı cehl û inâd olmuş meğer
Mebde-i feyyâzda feyz-i letâfet kalmamış
Eylemiş te'sisü'l-eşkâl-i neşâti çâk çarh
Târûmâr olmuş devâr şekl û süret kalmamış
Şûre-zâr etmiş cihâni şu'le-i nâr-ı nîfâk
Gülşen-i ülfette âsâr-ı terâvet kalmamış
Devlet-i dünyâdan i'lâ eylemiş Hak himmetim
Hamdüllâh çarh-ı nâ-hemvâra minnet kalmamış
Bir aceb devrindeyiz Galib ki bezm-ı âlemin
Bâdesinde rûh yok câmında safvet kalmamış

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn. TY. 2801, v. 81^a; Resimli Gaz., Nu. 78, 4 Haziran 1314; Divan, s. 102.

GAZEL

Âkîl oldur kim geçer eyyâmu hûsn-ı hâlle
Eylemez sermest kendin neş'e-i ikbâlle
Âdem oldur kim edip tahsil-i ilm û mârifet
Meclisin telvis kîlmaz sohbet-i cehhâlle
Tercümân-ı râzidir nakş-ı vüctâhu âlemin
Hâlini herkes beyân eyler lisân-ı hâlle
Kesb-i feyz-i âdemiyettir gerek her âdemе
Sîrr-ı insâniyyete gelmez şeref emvâlle
Şîve-i tedbîrdir esbâb-ı neyl-i her-murâd
Menzil-i maksûda varmaz kimse hiç ihmâlle
Gerdiş-i gerdûna kıl ibretle ey Galib nazar
Ömrün itlâf eyler ol da devr-i mâh û sâlle

Divan, s. 137.

KITALAR

Hudâ me'yûs kılma gönlümü ikbâl-i milletten
Haberdâr eyle "Rahman" ismini ahvâl-i milletten
Olup mecrûh peykân-ı kazâdan tâir-i devlet
Dem-â-dem hûn akar çeşmim gibi şehbâl-i milletten

Divan, s. 146.

Kalıp Nefî-i mu'ciz-gûdan evreng-i sûhan mahlûl
Hûner-mendân-ı Rûm olmuştı herbir asrda tâlib
Edince şimdi dâvâ tab'im ol câh-ı muallâyı
Dedi hûkkâm-ı dîvân-ı kazâ : "El-hûkmü li'l-galib"

Divan, s. 147.

GAZEL

Ne mümkün sedd ū bend-i gerdiş-i hamyâze-i devlet
Harâb-ı fitne-i iflâs iken dervâze-i devlet
Kalemdir safha-pîrâ-yı kitâb-ı intizâm ammâ
Reh-i şemşîrdir ziynet-dih-i şîrâze-i devlet
Adâlettir arûs-ı mülke revnak-bahş-ı ârâyış
Bu sûretle bulur nûr-ı cemâli gaze-i devlet
Usûl-i devri gör dembeste-i âlâm-ı şekvâdîr
Nagam-perdâz-ı şehnâz-ı bûlend-âvâze-i devlet
Nevâ-yı inbisât-ı kâm vermez hayli demlerdir
Makamât-âşinâ-yı âlime âgaze-i devlet
Nevâl-i hûn-ı mazlûmân simât-ârâ-yı rîfattîr
Buyursun gûrsine-çeşmân câh-ı tâze-i devlet
Bahâ-yı kâle-i nev-nakş-ı istî'dâdî görsünlər
Geçerse dest-i fîkr-i Hikmet'e endâze-i devlet

Âsâr-ı Hikmet, İÜ Ktbh., Ibn.TY.2658, v.6^a; Âsâr-ı Hikmet, Ibn.TY.3214, v.40^b, Dîvan, İst., 1334, Âsâr-ı Mûfide Ktbh., s. 144-145.

GAZEL

Belâ-yı aşk sanma bir dil-i nâ-kâma düşmüştür
Ser-â-pâ kâinât ol derd-i bî-encâma düşmüştür
Halâs olmaz çep-endâzî-i endûh ū keşâkeşten
O kim tagyîr-i vaz'-ı gerdiş-i eyyâma düşmüştür
Acebdır şîve-i kanûnu dehr-i fitne-ahkâmın
Kimi dil-sîr-i kâm olmuş kimi âlâma düşmüştür
Mey-i tekvîni takşîm ettiğinde sâki-i takdîr
Melâmet neşvesi rîndân-ı derd-âşâma düşmüştür
Eder bây ū gedâ âsâr-ı istibdâddan feryâd
Tahakkümle ser-i efrâda bir hengâme düşmüştür
Anılmaz oldu ıcâbât-ı hürriyet mehâkimde
Esâret hükmûnu icrâ meger hükkâma düşmüştür
Taharrî-i hakîkat zâil olmuş tab'-ı âlemden

Ukul ashâbı yekser varta-i evhâma düşmüştür
Görenler väizin kürsîdeki destâr ü güftârin
Semâdan zannederler hâke bir allâme düşmüştür
Bilenler âlem-i kevn ü fesâdin nidûğun Hikmet
Ne fîkr-i câh ü ikbâle ne kayd-ı nâma düşmüştür

Âsâr-ı Hikmet, Ibn.TY.3214, v.15^a; Di-van, s. 173-174.

GAZEL

Fîkr eyleyen visâli gam-ı intizârsız
Erbâb-ı aşk içinde kalır i'tibârsız
Bir mihver-i hakîkate peyvestedir cihan
Dönmez bu kârhâne-i hikmet medârsız
Konsa ne gam derfuna gehî gird-i mâsivâ
Âyîne sâf olursa da kalmaç gubârsız
Şevk-ı vusûl-i şâhire cüst ü cûdadır
Olsa aceb mi ehl-i muhabbet karârsız
Mehcûr-ı kûy-ı yâr olan âvâregân-ı aşk
Benzer o bî-kesâna ki kalmış diyârsız
Gelmiş cihâna vaz'-ı vakurâneden kelâl
Bir meclis olsa millete ammâ kibârsız^(*)
Sâkî getir piyâleyi kim bezm-i işrete
Revnak gelir mi câm-ı mey-i hoş-güvârsız
Dünyâya infiâlime hep aşktır sebeb
Kimse husûmet eylemez ağıyare yârsız^(**)
Sermâye-i neşât-ı derûn nâledir bana
Hikmet cihanda eğlenemem âh ü zârsız

(*) Gazelin muhtelif nesirlerinde -siyâsi sebeplerle- bu beyit çıkarılmıştır. "Bir beyti mahfuzdur" kaydıyle, Andelib, Mahşerü'n-nefâis, İsl., 1313, Kasbar Matb., s. 64-65; Hazîne-i Fünûn, Y.4, Nu.1, 25 Nisan 1312.

(**) Bu beyit sadece Âsâr-ı Hikmet (Ibn. TY. 2658, v. 44^b)'te vardır.
Tercümân-ı Hakîkat, Nu.1406, 9 Rebiulâhir 1300; Diwan, s.186.

1276 TARİHİNDE BERÂY-İ TA'RIZ SÖYLENMİŞTİR

Ser-nâme zîb-i şevk u safâ irtikâb imîş
Unvân-tırâz-ı izz ü alâ irtikâb imîş
Beyhûde olma nâhun-ı gafletle dil-hîrâş
Gâviş-ger-i zemîn-i gînâ irtikâb imîş
Merdûd-ı bezm-i devlet olur müstakîm olan
Şimdi medâr-ı celb-i rizâ irtikâb imîş
Kâr etmiyor sadâkat ü iffet zamânede
Sermâye-i husûl-i ricâ irtikâb imîş
Isrâr-ı istikamet ile olma müttehim
Hâhiş-gerân-ı câha sezâ irtikâb imîş
Hikmet mîzâc-ı hey'et-i devletten anladım
Dil-hastegân-ı ye'se şifâ irtikâb imîş

Âsâr-ı Hikmet, Ibn.TY.2658, v.38^b; 4. ve 5. beyitler karalanarak, Âsâr-ı Hikmet, Ibn.TY.3214, v.42^b,
Divan, s.191-192.

NÂMIK KEMÂL VE HÂLET BEYLERLE MÜŞTEREK

Hikmet	- Edince cevher-i tîgîn temâşâ halka ber-halka
Kemâl	- Hezârân zahm olur dilde hüveydâ halka ber-halka
Hâlet	- Hayâl ettikçe her şeb ukde-i geysû-yi cânâni
Hikmet	- Çıkar evc-i semâya dûd-ı şekvâ halka ber-halka
Kemâl	- O ser-gerdân-ı deşt-i hayretim kim sûz-ı âhîmdan
Hâlet	- Olur bin şu'le-i cevvâle peydâ halka ber-halka
Hikmet	- Ölürsem iştiyâk-ı kâkûlünle meşhed-i gamda
Kemâl	- Akar hûnum misâl-i mevc-i deryâ halka ber-halka
Hâlet	- Görünce pertev-i envâr-ı rûyûn küfr-i zülfünde
Hikmet	- Olur zünnâr-bend uşşâk-ı şeydâ halka ber-halka
Kemâl	- Erer arşa gubârim pâyâmâl-i nâzin oldukça
Hâlet	- Misâl-i gird-bâd-ı deşt ü sahârâ halka ber-halka
Hikmet	- Beni ber-dâr-ı târ-ı zülf-i yâr et haşre dek yâ Rab
Kemâl	- Görünsün gerdenimde bend-i sevdâ halka ber-halka
Hâle	- Tebessüm-rîz-i nâz oldukça la'lîn bezm-i işrette
Hikmet	- Olur girdâbe-i reşk ile sahbâ halka ber-halka
Kemâl	- Ben ol vecd-âşinâ-yi vahdetim kim dâğ-ı sînemden
Hâlet	- Dem-â-dem berk urur nûr-ı tecellâ halka ber-halka
Hâlet	- Değil kavs-i kuzah ruh-sûdedir dergâhuma gerdûn

Kemâl - Edip destârını tavk-ı temennâ halka ber-halka
Edince Hikmet ü Hâlet'le Nâmîk böyle nazm inşâd
Olur dâğ-efken-i ecsâm-ı a'dâ halka ber-halka

Divan, s.240. **Divân-ı Hâlet Bey** (Millet Ktbh, A. Emîri, Mnz.95, v.78^{a-b})de müsrâlarla sahipleri farklı eşlenmiş ve beyit eklenmiştir.

GAZEL

Susun o rütbe dırâz etmeyin zebânınızı
Tutun dûçâr-ı nedem olmadan dehânınızı
Dil-i şerer-fikenim fevk-ı âde nâziktir
Dokunmayın yakarım sonra ben de cânınızı
Cihâni târ ederim çeşm-i ser-bülendinize
Ararsınız o zaman arz u âsumânınızı
Açın dû-dîde-i mestûr-ı intibâhimizi
Görün adû-yı kalem-rân-ı bî-amânınızı
Biraz harîm-i edeb-had-şinâs olun yoksa
Yakar yıkar veririm bâda hânümânınızı

Divan, s.250.

MANASTIRLI SÂLİH NÂİLÎ (-İ CEDİD) EFENDİ

NAZİRE-İ CENÂB-I NÂİLÎ BE-GAZEL-İ CENÂB-I EDHEM

Yoktur kemâl-i hizmete himmet zamânede
Olmaz vesile rahmete zahmet zamânede
Çeşm-âşinâ-yı merd-i garîb ol da bak gözüm
Var mı esîr-i gurbete rağbet zamânede
Ahbâba ta'n etme dilâ bî-vefâ diye
Mâni' olur muhabbete mihnet zamânede
Ol nâ-murâd-ı merd-i cihânim ki Nâili
Etmem ricâl-i devlete minnet zamânede

Ârifsen eyle örfe riâyet zamânede
Şeyhim budur medâr-ı kerâmet zamânede
Gözden geçir bu nûsha-i dehri de bak hele
Var mı salâha dâir ibâret zamânede
Ağzı kûşâde kaldı taleb-hâh-ı himmetin
Mânend-i resm aynı inâyet zamânede
Erdi mûbâh-ı mezellete cümle münkirât
Terk-i cinâyet oldu ibâdet zamânede
Bilmem o süslü kâkülü mü dil-rübâların
Hüsn-i nizâm-ı halka alâmet zamânede

Nâ-bûd oldu tohm-ı meveddet zamânede
Yâ Rab nedir bu kaht-ı muhabbet zamânede
İbret-nûmâ-yı âleme dikkatle bak da gör
Âr etmeyen çeker mi müşakkat zamânede
Sehven lisâna gelse dahi bî-meâldir
Mûhmel misilli nokta mürûvvet zamânede
Âzürde-tab' etti bütün halkı Nâili
Sîne-hîrâş-ı derd-i maîset zamânede

Hadden ziyâde bâdewe hürmet zamânede
Apâşikâre meclis-i işaret zamânede
Ger etmeyeydi rahmet-i Hak sebkat âleme
Igrak ederdi nimeti nakmet zamânede
Halkın bu resme züll-i şuûnatı Nâili
Eyler kabîh sûreti dâvet zamânede

Melfûf kalmadı câme-i himmet zamânede
İlbâs olunmaz oldu o kisvet zamânede
Sad-çâk etti perde-i melbûsu rûzîgâr
Berbâd oldu dâmen-i iffet zamânede
Gerden-firâz-ı nefş ü hevâdir ricâl ü zen
Zabt olmaz oldu eşheb-i şehvet zamânede
Murg-ı Hümâ'ya mâye-i izz ü vakar iken
Bî-magza düştü sâye-i devlet zamânede
Pek tut licâm-ı hâme-i şeb-dîzi Nâili
Güçtür cenâb-ı Edhem'i sebkat zamânede

Âlim kesildi ayn-ı adâlet zamânede
Arşa asıldı tîg-ı siyâset zamânede
Nâm ü nişâni kalmadı şeyn ü fezâhatim
İzzet mesâbesinde sefâhet zamânede
Meyhâneye varınca yapıldı harâbeler
Tanzîm olundu cümle imâret zamânede
Dünyâ-perest oldu ser-â-ser cihâniyân
Yâd olmaz oldu rûz-ı kabâhat zamânede
Însâf eyle Nâili âhir zamandır
Devr etmez mi çarh-ı felâket zamânede

Mecmûa, İÜ Ktbh., İbn. TY. 2458, s. 4-5 (şairin yedi nazîresinden seçme)

GAZEL

Yâre baş eğme ulû'l-emre itâat gibidir
Âşika zülfüne bend olma riyâset gibidir
Nâ-kesin ülfetine meyl-i habâset gibidir
Merd-i mekrûha mülâkat şeâmet gibidir
Merdüm-âzâri nevâzîş siteme rağbettir
Zâlime merhamet efîyi siyânet gibidir
Kâfirin nâmına unvân-ı saâdet-pîrâ
Tavk-ı zerrîn takip kelbe riâyet gibidir
Ecnebî milletine hîşm-ı hakaretle nigâh
Nazâr-ı kadr-i ekâbirde hîyânet gibidir
Ba'd-ez-în âlemin ıslâhimî me'mûl etmek
Hâlet-i nez'ide ümmîd-i ifâkat gibidir
Hakkile bâtuş şîmdi ne arar var ne sorar
Reviş-i hâl-i cihân vakt-i cehâlet gibidir
Nâili sabr edemem gerçi be-kavl-i Kâzîm
Doğru söz söyleme izhâr-ı kabâhat gibidir
Ômrün efvân ede müftîyü'l-enâmîn Mevlâ
Niyyet-i hâliesi dîne emânet gibidir

Mecmûa, İÜ Kitb., Ibn.TY.2893, v.13^a.

KASİDE'den

Açmaz oldu gül neşüküfte gülistân-ı sûhan
Hâr hâr-ı gam olup tab'a mugaylân-ı sûhan
Kalsa leb-beste-i hayret n'ola erbâb-ı kemâl
Söylemiş şimdi bütün yâve-güzinân-ı sûhan
Hezeyan-nâmeler inşâ olunup sûy-i bû
Hayf kim kalmadı âräyiş-i unvân-ı sûhan
Eski pûskü yamalı hey'et-i eşârı gören
Yaraşır dedi bu har-tab'a şu pâlân-ı sûhan
Ne bu sikletli tekellüsle sıkışmış güftâr
Herkese zâhir değil vûs'at-i meydân-ı sûhan
Selef âsârını âyîne-i insâf ederek
Söz ne stûrette olur anlaya nâdân-ı sûhan
Deliler gibi katip saçma sözü birbirine
Ukalâ kârı midir eylemek i'lân-ı sûhan
Ağzına dek dolu san'attir olunsa dikkat
Tarz-ı târihe Sûrûrî'deki enbân-ı sûhan
Öyle hoyratlar elinden ederek sad feryâd
Çâk çâk-i esef olmakta giribân-ı sûhan
Rûha siklet verir elbet müteşâir eseri
Yük olur gönle çü kabûs-ı giran-cân-ı sûhan
Ona pâyende tecâhûl uruyor fi'l-cümle
Yoksa birden yıkılır köhnemiş eyvân-ı sûhan
Hâfız olmuş görüyor kendisini mânâda
Ebcede çıktığı esnâda sibek-hân-ı sûhan
Çâhp alma olicak zelzeleden kurtulamaz
Duyulursa halecânı ile bûnyân-ı sûhan
Kargalar arbedesinden iştilmez oldu
Şimdi bûlbüllerin ağzındaki elhân-ı sûhan
Hâric ez-dâiredir güft ü şenid-i cûhelâ
Kapıdan koğar o müflisleri derbân-ı sûhan
Yapanın başına elbet yıkılır âhir kâr
Derme çatma kurulan kûlbe-i vîrân-ı sûhan
Jâj-hâbân sükût eyler idi bilse eğer
Ne lisan kullanıyor şimdi zeban-dân-ı sûhan
Yâve-gû ağız açamazken ona düştü yeni dem
Zehr-i mâr eyledi mânâları su'bân-ı sûhan
Bilir erbâbı bu altın varaklı yazından

Ne şekilde olduğunu sahte unvân-ı sūhan
Şöhret-i kâzibedir çiksa da tâk-ı felege
Kati alçaklıdı yüksekte iken şân-ı sūhan
Ne mezâyâ ve ne mânâ bulunur cırçıplak
Her yazıldıkça hicâb eylese şâyân-ı sūhan
Şu soğuk sözlere dikkat olunursa bilinir
Kartopu olduğu âsâr-ı zemistân-ı sūhan .

Mecmûa, Süleymaniye Ktbh., YB.1987, v.2a-b.

GAZEL

Emsâli olmuş olsa nûfûzlu kibârdan
Sâkit olur mu ehl-i hüner i'tibârdan
Deryâ-yı âteşîndir ikbâl el-hazer
Dalgaçılık etme ol suyu seyr et kenârdan
Etmez hazân-dîde selek berg ü bârını
Servin egerçi behresi yoktur bahârdan
Söz açsalar da etmeyecek zannim i'timâd
Mey-hâre vakt-i neş'ede renc-i humârdan
Hurşidin i'tilâsına reşk eylemek abes
Leylin zuhûru müsbet olurken nehârdan
Çok kerredir savuştura mevsim bu bâğda
Nâm ü nişân kalmadı gülden hezârdan
Lâ-yenkatî' nedir bu heveskâri-i emel
Kurtul ümidi kes de Lebîb intizârdan

Mecmûa, Süleymaniye Ktbh., YB.1995, v.3b.

KIT'A

Pestlik girân-kıymet edermiş hüner-veri
Mîzân-ı i'tidâl hîredde ağırlaşır
Seyr eyleyin kedileri bâlâ-yı bâmda
Encâm-ı kâr birbirisi ile hırlaşır

Mecmûa, Süleymaniye Ktbh., YB.1988, v.102a-b.

GAZEL

Dilistân-ı maârifte kime üstâd lâzımsa
Beni ekmel bulur ol bâbda irşâd lâzımsa
Fenâ-ender-fenâda mahv ol adın bî-nişân olsun
Bu fânîde sana bâkî olan bir ad lâzımsa
Şerîk eyle Hudâ'ya Ahmed'i tasdîk-ı vahdette
Sübût-ı müddeâya haşrde işhâd lâzımsa
Sipehsâlâr-ı hayl-i enbiyâdan eyle istimdâd
Cihân-ı fî-sebilullahta imdâd lâzımsa
Bütün haddiyle münkeşf olduğumçün ser-te-ser eşyâ
Olur i'dâm vâcib lâ-cerem îcâd lâzımsa
Meğer kendi ede idrâk yine zâtını ey Şems
Hudâ mutlak bilinmez ona isti'dâd lâzımsa

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn.TY.2569, v.74^b.

GAZEL

Görünür tâbiş-i didâr gönülden gönüle
Berk urur perteve-i envâr gönülden gönüle
Mütekabil iki mir'ât-i musaffâya adil
Aks eder hâlet-i ahyâr gönülden gönüle
Zâkiri väsil eder hazret-i mezkûre tamam
Nûr-ı bâlâ-rev-i ezkâr gönülden gönüle
Devr-i sabhâ vü surâhî vü piyâle gibidir
Dökülür neş'e-i esrâr gönülden gönüle
Dem-i âheng-i ney-i şâh ile mansûra dönüp
Rabt olur sohbet-i ebrâr gönülden gönüle
Tarz u etvâr-ı hamûşânede bî-savt u hurûf
Vahy olur ma'ni-i güftâr gönülden gönüle
Yeter ey Şems yeter lâf ile keşf-i esrâr
Keşf odur kim gire esrâr gönülden gönüle

A.g.mec., v.79^a; Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn. TY. 2801, v.131^a.

NA'T

Firâkın şevkine pervâne düştüm yâ Resûlullah
Aceb bir âteş-i sûzâna düştüm yâ Resûlullah
Harâb etti serây-ı kalbimi bâr-girân-ı hicr
Meded kıl hâlime vîrâna düştüm yâ Resûlullah
Hevâ-yı vuslatıyla zâr kaldım dâr-ı gurbette
Benimçün rehber ol yabana düştüm ya Resûlullah
Harîm-i bezmine ehliyyetim (*)
Dâr-ı ihsânına mestâne düştüm ya Resûlullah
Aman afveyle taksîrât ü cûrm-i Nûri-i zârin
Aceb bir hâl ile dîvâne düştüm yâ Resûlullah

(*) Metnin orijinalinde de noktalıdır.

Mecmûa, Ibn.TY.2801, v.143^a. Şems'in "Bedestâni Nûri" mahlâsını kullandığı şiirlerindendir.

GAZEL

Hûn ile doldu dü-çeşmim câm-ı sahbâlar gibi
Cûybâr-ı eşk-i firkat döktü deryâlar gibi
Ey gönül kûhsâr-ı gamsın tende açtin çâkler
Seyl-i hûn-ı eşk ile dağlarda mecrâlar gibi
Nûr-ı vechin görmeyen âlemde ey nûr-ı basar
Haşr olur bînâ iken mahşerde âmâlar gibi
Sûret-i âdemde aşkıllahtan bî-behreler
Çâr-çüb-ı deyr-i gaflettir çelipâlar gibi
Tu'me-i şemşîr-i nîrân-ı helâk olsan gerek
Serkeş ü mağrûr olma serv-i bâlâlar gibi
Sûmme vechullah sırrın Şems buldu kendide
Sâf edenler kalbi mir'ât-ı mücellâlar gibi

A.g.mec., v.132^a; Mecmûa, Ibn.TY.2569, v.57^{a-b}; Hazine-i Fûnûn, Nu.42, 14 Mart 1312.

LATİFE-İ HAZRET

Benim dûd içtiğim sen ta'n ü teşnî' etme ey zâhid
Ne anlarsın benim pîrâye-eñzâ-yı murâdımdan
Yatar rûbâh-ı gam peygûle-i künc-i derûnumda
Tenûr yaktım onu çıksın deyû gar-ı fuâdımdan

A.g.mec., v.154^a, Mecmûa, İbn.TY.2569, v.82^b.

KADIASKER MUSTAFA İZZET EFENDİ

NA'T

Ey habîb-i kibriyâ, ey matla'-ı nûr-ı hûdâ
Nûr-ı çeşm-i enbiyâ vü reh-nûmâ-yı evliyâ
Ümmetinden bir siyeh-rû âsiyim geldim sana
Elaman ey melce-i ümmet-i Muhammed Mustafâ

Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allah aşkına
Gönlümü aşkınlâ âbâd eyle Allah aşkına
İzzet'i vashınlâ dil-şâd eyle Allah aşkına
Elaman ey melce-i ümmet-i Muhammed Mustafâ

Hazine-i Fünûn, Y.3, Nu.11, 24 Ağustos 1311.

GAZEL

Bezm-i vahdetten cûdâ bir nây, bir ben, bir gönü'l
Fâni-i bâkî-nûmâ bir nây, bir ben, bir gönü'l
Hayretinden geh güler, geh ağlar, inler dem-be-dem
Bü'l-aceb fitrat-nûmâ bir nây, bir ben, bir gönü'l
Cism-i zâri hem-çü nâl ü haste-hâl ü bî-mecâl
Hasbihâl-i her-belâ bir nây, bir ben, bir gönü'l
Kendi söyle, kendi dinler, kimse bilmez hâlini
Ehl-i aşka kîmyâ bir nây, bir ben, bir gönü'l
Kâr-ı nâtuk, abd-i âbik, zâik-ı iksir-i Hak
Sana benzer İzzetâ bir nây, bir ben, bir gönü'l

A.g.mec.

KIT'A

Var olan Hak varlığıdır benden eylersen suâl
Yokluğun irfânı kâfîdir sülük erbâbına
Men aref lekad aref sırrını bildinse eğer
Hırz-ı cân et söyleme zann ü şükük erbâbına

Ziyâ Bey, Harâbat, C.2, İst., 1292, Matbaa-i Âmire, s. 54; a.g.mec

MERSİYE'den

Ashâb ü âlinin hep kibârı ve sigarı
Bir bir kılıp şehîd-i azm-i huzûr-ı Bârî
Dil-teng edip susuzluk tâ arşâ oldu sâri
Ezvâc-ı tâhirâtın feryâd-ı bî-karâri
Her yüzden etti tazyîk-ı âdâ o şehriyârı
Âhir çıkış elinden dâmân-ı ihtiyyârı
Düştü Hüseyen atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibrîl var haber ver sultan-ı enbiyâya

Yârân olup ser-â-pâ mest-i mey-i şehâdet
Meydânda kaldı tenhâ ol mihr-i evc-i hâcet
Bu hâl olup adûya sermâye-i cesâret
Etrâfin aldı birden ol kavm-i pür-dalâlet
Yetmişiki yerinden mecrûh olup nihâyet
Bundan ziyâde harbe Hak vermeyip icâzet
Düştü Hüseyen atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibrîl var haber ver sultan-ı enbiyâya

Ol şâh-ı dîn-penâhi tenhâ görünce düşmen
Etti hûcûm u savlet-i şiddetle her taraftan
Bir hâle vardı ki âhir zahm-ı hadeng-i âhen
Mânend-i kasr-ı cennet cisiminde oldu rûşen
Envâ'-ı yârelerden her cânibinde revzen
Kâzım olup nihâyet bî-tâb harb ederken
Düştü Hüseyen atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibrîl var haber ver sultan-ı enbiyâya

Mekâlid-i Aşk, (2.bs.), Edirne, 1325, Şems Matb., s.37-38; Divân-ı Kâzım Paşa, (2.bs.), İst., 1328, s.29-30; İlâveli Vâveylâ Yâhud Mesâib-i Kerbelâ, (müntehibi Ahmed Safâ), Dersâadet, 1327, Matbaa-i Jirayir-Kteon, s. 6-10.

DESTÂN-I MİDHAT PAŞA EZ-DEHÂN-I KÂZIM PAŞA'dan

Maâzallah nedir ol sûret-i menhûs-ı zulmânî
Ki benzerdi ona fi'l-cümle Hak mesh etse Şeytân'ı
Nedir ol kec dehenle ol firengi patlıcanı enf
Nedir ol bed sûhanla ol hamîrî savt-ı nîrânî
Tařik-ı mefsedette kâinâtın Şeyh Necdi'si
Madîk-i mel'anette fitnenin deryâ-yı Ummânı
Hîdîv-i dîv-sîret sadr-ı sâbık yâni Midhat kim
Gören tercîh eder mutlak ona huk-i beyâbâni
Mûhîn-i dîn ü devlet kôhne kâriz-i hilâfet kim
Yüzünden fişkîrîr fevvâre-âsâ nâ-müselmânî
Derûn-ı mefsedet meşhûnu halvet-hâne-i İblîs
Dehâni müsterâh-ı sınıf-ı rûhânî vü cismânî
Özünden bir rivâyet dîv-i mel'ûn-ı Demâvendî
Sözünden bir hikâyet herzehâ-yı kavl-i Mervânî
Mülevvestir dimâğı öyle kim çirk-i hiyânetten
Mezemmetle olup hep hânedân-ı Âl-i Osmânı
Kemâl-i ucbole dermiş teres a'vâni yanında
Biraz da Âl-i Midhat eylesin halka hükûmrânî
Şeriat düşmeni millet mûhînî devletin hasmı
Şekavet menbaî bağyin esâsi mefsedet kâni
Vûcûdu hükm-i istibdâda kanûn-ı esâsîdir
Şeyâtîn iştirâk eylerdi ondan zulm ü udvâni
Harâb etti ser-â-pâ kişver-i Bağdâd'ı mîrînin
Yüzünden hâsil oldu ikiyüz bin kîse husrânî

Mehmed Zeki PAKALIN, Son Sadrazamlar Ve Başvekillер, C.1, İst., 1940, Ahmet Sait Matb., s.199-200;
Midhat Paşa, İst., 1940, Ahmet Sait Matb., s. 197-204.

GAZEL

Pâdişâhim nazar et hâline askerlerinin
Sevb-i sad-pâre ile sekmede keklik gibidir
Ne itâatte tekâsül ne maâş ü ta'yîn
Doğrusu herbiri efrâd-ı melâik gibidir
Politika koydular ad şimdi müdârâya kibâr
Ser-fûrû eylemek Efrenc'e dirâyet gibidir
Tab' u esfâr ile meşrebde bakılsa küberâ
Yâni Efrenc ile hem-mezheb ü millet gibidir
Mekteb ü medresede fikh u ferâtiz yerine
Okumak şimdi Fransızca ibâdet gibidir
Hüküm olunur haklı deyû dâvâsında
Pasaportlu bulunan sâhib-i hüccet gibidir
Hele pardon gibi boncorno gibi halt-ı kelâm
Eylemek hâsılı ibrâz-ı belâgat gibidir
Muhlisim yazsam görse küberâ kanûnen
Hakkıma vaz'-ı kürek derler adâlet gibidir

Mecmûa, İÜ Ktbh., İbn.TY.3510, v.20^b-21^a.

GAZEL

İntizâr âşık-ı nâ-kâmina fîrkât gibidir
Merd-i me'yûsa teselli de şemâtet gibidir
Mûtekebbirlere kibr etme tasadduk sayılır
Zâlime cevr ü ezâ kılma ibâdet gibidir
Çeşm-i im'ân ile baksan işine dünyânın
İstikamet şu asırlarda ihânet gibidir
Oldu mu'tâd-ı durûg ol kadar ebnâ-yı zaman
Doğru söz söylemek izhâr-ı kabâhat gibidir
Kerem-i nâ-be-mahal cûddan olmaz ma'dûd
Zemm ü medh olmada tebzîr denâet gibidir
Görünür haddi tecâvûz eden emrin ziddi
Fart-ı tevkîr ü tekâpû da hakaret gibidir
Halkı te'vile alıştırdı usûl-i tâhilif
Şimdi her väv-ı kasem sirkate âlet gibidir
Geçtik ihsanlarından küberâ-yı asrin
Bir mazarratları değimezse inâyet gibidir

Merdüm-âzârı nevâziş siteme rağbettir
Zâlime merhamet efâyi sıyânet gibidir(*)
Kâzım âlemde Fransızca'yı ta'lîm etmek
Çeşm-i takdîr-i ekâbirde diyânet gibidir

(*) Bu beyit için bk. Süleyman Hûsnü (Paşa), *Mebânnî'l-inşâ*, (2.bs.), İst., 1294, Mekteb-i Fünâni Harbiyye-i Şâhâne Matb., s.96.
Mecmûa, Millet Ktbh., A. Emîri, Mnz. 778'in başına ek.

KIT'ALAR

Rub' u hums ü südüsü cümle maâşın kesip
Şimdi de üçte birin kat'ına geldi nevbet
Ikide birde bu hamyâzeyi çekmekten ise
Bâri vaktiyle edilseydi dibinden sünnet

Ibnülemin M.Kemâl İNAL, Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, s.426.

Zamânenin şu tabib-i Reşîd'ini gör kim
Revac vermek için kendi kâr ü san'atine
Vûcûd-i nâzik-i devlet rehîn-i sihhât iken
Düşürdü re'y-i sakîmi frengi illetine

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn.TY.3510, v.98^b.

KASÎDE DER-TEHNİYET-İ FETH-İ ASİR DER-VASF-İ HÂKAN-İ
DEVRÂN NAZİRE-İ KASÎDE-İ MEŞHÜRE-İ NEF'Î'den

Bî-mecâlim sitem-i dehr ile gayet afv et
VASF-ı pâkinde ger ettimse zarûrî takdîr
Nice mümkün olur evsâf-ı hümâyûnun kim
Koymadı hiç safâ dilde de bu çarh-ı şerîr
Dâd elinden ki dem-â-dem gam-ı can-gâhi ile
Etmede hâtır-ı âzâde vü sâfîm tekdir
Eyledi terbiyet-i ebr-i mihen her dâğım
Gül-i sad-berg-i Hoten lâle-i bâğ-ı Keşmîr
Bâd-ı âhimla gûlistân-ı felâket hurrem
Eşk-i çeşmimle çemen-zâr-ı belâ sebz ü nazîr
Olmadım zerre kadar kâm âlemde
Devletinde pederim olmuş iken gerçi vezîr
İntisâbım bileilden beridir mârifete
Eyledi çarh-ı denî cevr ü ezâyi teksîr
Tîfl-ı ebced olamam olmuşiken pâdişehim
Fenn-i esrâr-ı meânîde sebak-gûy-i zahîr
Düşmûşüm âl-i elem ey Hîzr-ı zamân şâh-ı cihân
Edeyim tâk-ı Süreyyâ'ya nuûtun tahrîr
Sen gibi ehl-i hüner pâdişehin devrinde
Yaraşır mı şuarâ ola tebeh-rûz u hakîr
Reşk eder fazl ü kemâlatına sa'd ü keşşâf
Can verir kuvve-i derrâkine üstâd-ı Nasîr
Sana bu feyz-i Hudâ dâdile hem-râz olamaz
Fahr-ı Râzî gibi allâme-i sâhib-i tefsîr
Zirve-i çarh-ı ulûm üzre olan nesr-i yakîn
Olamaz pençe-i pûr-zor ki bir sayd-ı hakîr
Eyleyip tayy-i tavâmîr-i sûhan ey Hakki
Yeridir eyler isen gayri duâyi tasdir
Tâ ki âsâr-ı tebâşîr-i fûrûg-ı nusret
Evc-i çarhı tuta çün şâ'saa-i subh-ı ahîr
Mihr-i iclâlini memdûd edip hazret-i Hak
Düşmen-i devleti haffâş gibi ola zarîr
Hasm-ı bed-hâhînin olsun bu cihanda dâim
Kârı eyvâh nedem hâsılı zahm-ı şemşîr

Hakayiku'l-Vekayi, Gaz., Nu.361, 30 Cemâziyûlhîre 1288; Ziyâ Bey, Harâbât, C. 1, İst., 1291, Matbaa-i Amire, s.12-13; Divân-ı Hakkî Bey, (Bursa), 1292, Hudâvendigâr Vilâyeti Matb., s.11-12.

DER-MEDH-İ SERYÂVER-İ HAZRET-İ ŞEHİRİYÂRÎ REŞİD PAŞA-ZÂDE HALİL PAŞA'dan

Benim ol şair-i mu'ciz-rakam-ı sihr-nûmûn
Tab'-ı pâkimdedir envâ'-ı mezâyâ-yı fûnûn
Benim ol muhteri'-i tarz-ı belâgat ki olur
Sözlerim zübde-i esrâr-ı meânî-i mûtûn
Nazm-ı pâkimdir o gülşen ki ser-â-ser onda
Gül-i hurşide eder hande kiyâh-ı mazmûn
Feyz-i endişeme ervâh-ı mücerred müştâk
Akl-ı kûl cevher-i idrâkime deng ü meftûn
Dil-i rûşen-gûherim mazhar-ı feyz-i i'câz
Tab'im âyîne-i esrâr-ı suvergâh-ı şûn
Vecdle lerze verir savmea-i ervâha
Görse ger şâhid-i endişemi rûh-ı zünnûn
Hayf kim yine bu feyz-i hikem-i tab'im ile
Derd-i âlâmdan olmaktadır âzürde-derûn
Bir taraftan selek-i sifle-nihâd-ı gaddâr
Bir yana tâli'-i bed-baht-ı leîm-i vârûn
Ettiler bir iki hînzîri havâle bana kim
Olmada herbiri iblisten eşna' mel'ûn
Âhir ol mefsedet endişe-i bed-kârların
Oldum âsâr-ı nifâkiyle nizâr-ı dil-hûn
Ki velî-niamdan beni dûr eylediler
Eyleyip bir nice reng-i hiyel ü mekr ü fûsûn

Dîvân-ı Hakkî Bey, s.41-42.

GAZEL

Cıkmâsin mı sineden her âh cânâ muztarib
Tîr-i gamzenden dil-i mecrûh u şeydâ muztarib
İmtizâc ettirdim ol âteşle kim cân ü dili
Ülfetimden unsur-ı âteş ser-â-pâ muztarib
Havf-ı eşkimle gelû-gîr olma ey âh-ı derûn
Ola mı bârândan şem'-i tecellâ muztarib
Nice mûmkîn ol bütün bîmâri tedbîri k'olur
Gamzesi zahmî ile cân-ı Mesihâ muztarib
Âteşin ettim o rütbe nazmî Hakkî korkarım
Şu'le-i elfâzdan ola mezâyâ muztarib

Revnak Mec., Nu.2, 1290; Dîvân-ı Hakkî Bey, s.45.

GAZEL

Herkese etti eser telhî-i neng-i iflâs
 Tatlı cânından usandırdı şereng-i iflâs
 Cîb-i ümmîd tehî dest-i temennâ mekşûf
 Mâl-i hulyâ ile dil havsala teng-i iflâs
 Bir fitîl aldı ki kandillenip âteş saçtı
 Beyt-i sâmânımızı yaktı fişeng-i iflâs
 Oldu hasret-keş-i zer olduğuna dâll-i garîb
 Zerd ediş sahibinin rûyünü reng-i iflâs
 Nağmeye başlayıp evvelleri savt hânedede lîk
 Çaldı heyhâî ne sùzislice çeng-i iflâs
 Gûrsine-çeşm-i safâ oldu gazâl-i âmâl
 Zabt edip berr û beyâbâni peleng-i iflâs
 Kaldi hep teşne-leb-i vâdi-i gam halk-ı cihan
 Bir içim su komadı yemde neheng-i iflâs
 Herkesi derbeder-i cinnet ederdi yoksa
 Açmasayıdı der-i hulyâyı mejeng-i iflâs
 Hâletâ himmet-i vâlâ-yı azîzim sağ olsun
 Olamaz bâdi-i sûriş bize ceng-i iflâs
 Sikke-ber re's-i gedâyân-ı der-i hûnkârız
 Ne ümîd-i zerimiz var ne direng-i iflâs

Divân-ı Hâlet Bey, Millet Ktbh., A.Emîri, Mnz.95, v.55^b; Divân-ı Hâlet Bey, Millet Ktbh., A.Emîri, Mnz. 96, v.45^a.

GAZEL

Ketm-i istihkaktır seyz-i zamân-ı iltimâs
 Hakkı izhâr eylemek olmuş hazân-ı iltimâs
 Vâdi-i hirmân u ye'se remy eder mânend-i tîr
 Râst-ı tab'-ı ehl-i idrâki kemân-ı iltimâs
 Hiç Hudâ-yı nâbite vermez tarâvet neşvesin
 Sarsardır sadme-i bâd-ı vezân-ı iltimâs

Nahl-i müsmir katre görmez nice olsun sebze-nâk
Neşve-bahş-ı serv iken cûy-i revân-ı iltimâs
Hâletâ yekser cihânın kesti habl-i şevkini
Eyledi pür-dâğ-ı ye's ü gam sinân-ı iltimâs

Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.95, v.55^b; Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.96, v.45^a.

GAZEL

Ve'ş-şems deyip bahse kiyâm eyledi väiz
Vasf-ı ruhuna feth-i kelâm eyledi väiz
Ve'l-leyl deyip kâkülünün medhine girdi
Bahsi uzatıp ol günü şâm eyledi väiz
Ve'n-necm deyip hâl-i ruhun bahsini açtı
Anber deyû ta'tîr-i meşâm eyledi väiz
Kürsîde riyâ etti müdârâyı zemînde
Her kârını ta'yîn-i makam eyledi väiz
Takbili zekâtı diyerek rûyünü hüsnün
Uşşâkı bu yüzden de bekâm eyledi väiz
Hûrî ile tebşîr-i cinân etti cihâna
Câmi'de bugün lûtfunu âm eyledi väiz
Tergîb-i sehâ eyleyerek cerre girişti
Bahse koymulup arz-ı merâm eyledi väiz
Gördükte o sâkî-i beççeyi mest-i istığnâ
Te'vil ile medh-i Cem ü câm eyledi väiz
Hâlet o gülün bûyünü almış yine zannım
Gül Câmi'i'ne hayli devâm eylemiş väiz
Yâd eyleyerek hazret-i Mollâ-yı cihâni
Kürsîden inip va'zi tamâm eyledi väiz

Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.95, v.60^b; Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.96, v.49^b; Âsâr-ı Perîşan, Cüz 1, Ramazan 1297.

GAZEL

Oldu küşâde bâb-ı sefâhet zamânede
Gelmez hesâba züll ü rezâlet zamânede
Etmez zûlâl-i risk u nevâzîde muntafî
Birden tutuştı nâr-ı adâvet zamânede
Aldı nukud-ı sabr ile kâmî metâîni
Sevdâgerân kûşe-i uzlet zamânede
Etmez küşâde dîde-i bahti hadeng-i gam
Oldum nişân-ı tîr-i melâmet zamânede
Görmüş mü var Kaf-ı cihanda meâdini
Anka misâli murg-ı mürûvvet zamânede
Bî-vâyegân-ı san'ate rağbet ziyâdedir
Âyâ nedir bu zillet-i hirfet zamânede
Âzâr-ı imtinâni tabiat edindi âh
Uydu ricâl dehre nihâyet zamânede
Seng-i elemden ehl-i dile var mı Hâletâ
Âsûde hâl ü cây-ı selâmet zamânede
Olmaç cenâb-ı Edhem-i pûr-mârifet gibi
Nükte-tırâz-ı nazm-ı fesâhat zamânede

Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.95, v.78^b-79^a; Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.96, v.70^a.

KIT'A

Karabahtım eyleyip hep pây-mâl ceyş-i berf
Gülşen-i gönlümde oynar tifl-i nevber kartopu
Şimdi açtı nahl-i ümmîdim midâd-ı sayf ile
Başına taksin o şûh-ı nâz-perver kartopu

Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.96, v.87^b; Dolab Mec., Göz 15, 1290.

E BYÂT
Her kelimesi Türkçe'dir

Kaşının yayını ey gözleri kara kurdum
Kirpiğin oklarına göğsümü gerdim durdum

Divân-ı Hâlet Bey, Mnz.96, v.90^a.

Gül-i rânâsını şemmetmeğe etme tama'
Bu zamânın çiçeğin koklayanın burnu düşer

Divân-ı Hâlet Bey, v.92^b.

Sırf Türkçe'dir

Düşkünüm bir saçı kara gözü kara güzele
Sevgisiyle bana gündüz geceden kara gelir

Divân-ı Hâlet Bey, v.93^a; Dolab Mec., Göz 2, 1290.

Ben hayatım düşmeni bir rind-i firkat-dideyim
Ey felek sem sun bana Samsun'a gitmekten ise

Divân-ı Hâlet Bey, v.93^a; Dolab Mec., Göz 3, 1290.

MAZLÜM PAŞA-ZÂDE MEMDUH FÂIK PAŞA

GAZEL

Mezâlimden bulur hâl-i teşettüt kuvvet-i millet
Olur adl ile hâsil iktidâr ü servet-i millet
Medâr-ı âzamı her devletin âlemde millettir
Değildir devlete vâ-besté ammâ satvet-i millet
Ne devlettir o mülke dâimâ kim ittihâd üzre
Gelirse gayrete devlet olursa himmet-i millet
Meyânın tîg-ı âteş-bâr ile tefrik müşkildir
Teşebbüüs kûlsa bir kâra eger cem'iyyet-i millet
Bu gaflet-hânedede tahsil-i ilme bestedir Fâik
Terakkî-i şükûh u izdiyâd-ı rifâat-i millet

Eser-i Memduh, 1st., 1289, Matbaa-i Âmire, s.34.

ENİN-İ HAZÎN

Uçtu şehbâzım âşiyânından
Mâil-i semt-i âsumân oldu
Yükselip dîdeden nihân oldu
Anladım kuşların figanından
Hep vurulmuşlar âh o şehbâza
Eyliyorlar nigâh o şehbâza

Neyleyim şimdi şahbâzım yok
Murg-zârin safası oldu harâm
Nazarımda cihan ser-â-pâ dâm
Dil-şikârim o çâre-sâzım yok
Demdir uçsun hayâli çeşmimde
Oynasın perr ü bâli çeşmimde

Kayalar şahbâza me'vâdir
Bağrıma taş basıp da olsam zâr
Belki şehbâz eder bu taşta karâr
Vâdi-i derd-i dehşet-efzâdir
Kays'e seng-i melâmet etti zuhûr
Lâne tarh eyledi serinde tuyûr

Hüzn ile tâ perîde-reng olduk
Nâmeye yok kebûtere hâcet
Çekmesin şahbâzımız zahmet
Bûlbûl-âsâ esîr-i çeng olduk
Şâhbâzin kaçırsa bir sayyâd
Her uçan kuştan eyler istimdâd

Müntehabât-ı Tercümân-ı Hakîkat, Cüz 22, s.692; Dîvân-ı Eş’âr, İst., 1332, Matbaa-i Hayriyye Ve
Şürekâsı, s.73-74.

TENG-NÂY-I İBTİLÂ OLAN SAKIZ ADASI'NDA İKEN SÖYLEMİŞTİM

Evvel olurdu ehl-i ricâ bir vezîre bend
Şimdi vezîrler ne aceb kim cezîre-bend
Hürriyyetin esîri muazzez tutulmuyor
Âdet imiş vurulması pây-i esîre bend
Aklın ikali âdemе her bârı çektirir
Ahmâli sikletiyle müretteb baîre bend
Mahlûktan kuyudu koparmak muhâldir
Seyr et semâda hâlesi mâh-ı münîre bend
Zincîr-i zulmü destine alma azâb erer
İglâl-i âteşin budur ehl-i saîre bend
Cevfinde iki kalbi Hudâ etmemişi halk
Allah var iken neden olmak emîre bend
Memdûh için esârete hiç yoktur ihtimâl
Hürriyyet oldu zahm-ı derûna cebîre-bend

Dîvân-ı Eş’âr, s.129.

BU DAHİ ORADA

Hablü'l-vürid mälüm cümle beşer mukayyed
Agreb budur ki lâ-kayd zu'munca her mukayyed
Serv-i revâni seyr et bâğ içre pây-i der-gül
Gör hükm-i rûzgârı âzâde-ser mukayyed
Bilmem ne aldı sattı kâlâ-fûrûş-ı şôhret
Defterde sûd nâ-bûd ammâ zarar mukayyed
Tavk-ı tahakküm olmuş hûrriyyete esâret
Zincirlerle gûyâ bir şîr-i ner mukayyed
Memdûh var mı sâhib-i hûrriyyet kelâma
Ehl-i sûhan mukayyed ehl-i nazar mukayyed

Divân-ı Eş'ar, s.130.

NEV-ZEMİN

Âsuman pertev bulur dâğ-ı serimden reng reng
Mihrim olmuştur cihan tâb ü ferimden reng reng
Husrev-i fakrım serimde zahm-ı gün-â-gün değil
Oldu cevherler nûmâyân efserimden reng reng
Dîde-dûz-ı ravza-i fahr-i cihânim tâ ezel
Feyz alır rûhâniyân çeşm-i terimden reng reng
Mest-i ser-germ-i elestim şu'le-nûş-ı hayretim
Nûr akar meydân-ı haşre sâgarımdan reng reng
Bir aceb tâvûs-ı kudsüm gülşen-i lâhûtta
Cennet olmuş cünbiş-ı bâl ü perimden reng reng
Nakşbend-i dergeh-i aşkim ki sırr-ı insibağ
Rû-nûmûndur ehl-i hâle peykerimden reng reng
Mazhar-ı esmâ-i hasnâyım ki nakş-ı mümkünât
Fâik olmuştur dil-i feyz-âverimden reng reng

Mecmûa-i İbret-nûmâ, Nu.13, Şevvâl 1282; Berk-i Sebz, İst., 1289, s.20.

**DER-SİTÂYÎŞ-İ SADR-I ÂZAM ÂLİ
PÂŞÂ BE-VEZN-I KADÎM-İ TÜRKÎ^(*)**

Aşkın illerini harâb eyleyen
Kanlı kılncının mâcerâsıdır
Sînik yürekleri yebâb eyleyen
Kirpiğin okları kaşın yâsıdır

Gönül ocağında aşk odu yandı
Tanrıının evinde çerağ uyandı
Sînem gül gül oldu kana boyandı
Varsa aşkin bu da bir safâsıdır

Kara bahtımdan mı nedendir aceb
Aklım fikrim sabrım heder oldu hep
Gönlüm müdür bilmem hüsnün mü sebeb
Bilinmeyen işte hep burasıdır

Nerde görse yalın yüzlü bir dilber
Sevdâsı oduna yanmağı ister
Ateşler içinde âh eder gider
Bu belâlar onun us bahâsıdır

Kemâlini bulmuş hüsnünün çağrı
Gözüm kamaştırdı yüzün çerağı
Büklüm büklüm olan zülfün tuzağı
Gönül bûlbûlünün kıl yuvasıdır

Gitmiş yabana müjen okları
Sînem üzre her birinin var yeri
Konaklaşın dilde gamzen hançeri
Sînem onun eski âşinâsıdır

(*) Bu başlık sadece bir mecmâada görülmüştür: Mecmâa, İÜ Ktbh., Ibn. TY. 2579, v.18^b-19^b.

Uçar koşar aşkin dağı taşında
Hep kavak yelleri eser başında
Uslanmadı gitti koca yaşında
Gönlümün çektiği hoş cezâsidir

Zât-ı pâki gibi âlidir ismi
Devlete millete lâzımdır cismi
Tanrı gölgesinin sadr-ı âzamı
Osmanlı halkın mültecâsidir

Tanrıının katında ağ olsun yüzü
Adl ile eyledi kurtları kuzu
Ne lâzım bu yolda uzatmak sözü
Devlet gemisinin nâhudâsidir

Aşık Yûnus gibi ettim zemzeme
Medhini söyledim cümle âleme
Kusûru afv ola bu mukaddeme
Türkî sözlerimin ibtidâsidir

Mecmûa, İÜ Ktbh., İbn.TY.2801, v.268^a-269^a.

GAZEL

Hilkatinde hiss-i hulku olmayan insan değil
Her har-ı lâ-yûsheme âdem demek şayan değil
Ilmine mağrûr olup da eyleme dâvâ-yı fazl
Güst ü gûy-i Amr ile Zeyd'i biliş irfan değil
Etme beyhûde yere it'âb-ı fîkr ey zû-fûnûn
Kâinâtın künhüne kesb-i vukuf âsan değil
Keşf-i mâhiyyât-ı hilkatle abestir uğraşış
Bir muammâdir ki halli kabil-i imkân değil
Bir kitâbullah-ı âzamdır hurûf-ı kâinat
Ey muallim gördüğün sî-pâre-i sıbyan değil
İlm ü cehlin et hesâb ey feylesof-ı bî-vukuf
Vehm üzan mahsûlüdür bildiklerin ikan değil
Hikmet-i sun'u ulûm-i enbiyâdır halleden
Kâşif-i sîrr-ı sakaleyn hikmet-i Yunan değil

Derk ederdik eylesen im'ân ile i'mâl-i fîkr
Akhîmiz sencîde-i tekvîn için mîzan değil
Re's-i hikmet acz imîş Fâîk ne lâzîm kîl ü kal
İlm istidlâl-i hall-i müşkile bûrhan değil

Mecmûa, İbn.TY.2579, v.38^b-39^a.

GAZEL

Beher gönüerde nûmâyan zaman düşüncemesi
Cihâniyânda nedir bu cihan düşüncemesi
Tarîk-i aşkta hevl-i helâk var ise de
Gelir mi âşika hiç terk-i can düşüncemesi
Fûtâde-i ser-i zülfün olaldan ey meh-rû
Şâşırdı mûrg-i dili âşiyân düşüncemesi
Fîgan ü nâle ile gülşene vedâ eyler
Gelince bûlbûl-i zâra hazan düşüncemesi
Düşünme başka şey ey dil düşünmek ister isen
Derûna zevk verir dilsitan düşüncemesi
Vatandan ayrılsa eylemem esef ammâ
Beni mükedder eder dûstan düşüncemesi
Mukîm-i südde-i cânân olur isem Fâîk
Gelir mi hâtura bâg-i cinan düşüncemesi

A.g.e., v.48^b; Resimli Gazete, Nu.40, 31 Temmuz 1313.

GAZEL

– hesâbû'l-benân ile –

Esîr-i aşkinim sözün doğrusu
Acırsan hâlime becâdır becâ
Nedir isteğin ey gônül uğrusu
Varım yoğum sana fedâdır fedâ

Düş-nâmîndan özge bir lâfin yok mu
Doğru olmazsa da güzâfin yok mu
Îmâmin var ise insâfin yok mu
Hep ettiğin bana cefâdır cefâ

Aşkin illerde yürü gezersin
Bilmem nedir hâlâ güzel seversin
Gönül uslanmadın gittin nidersin
Bu senin çektiğin cezâdır cezâ

Aşkınla kayb ettim cân ü cihâni
Göklere dolandı âhim dumanı
Kavuşmann gelmiş ise zamâni
Bu sözden murâdım ricâdır ricâ

Ey mihr-i münîr evc-i melâmet
Zerrece sinende yok mu merhamet
Fâik kulun etmiş sana dehâlet
Kapın eşiğinde gedâdir gedâ

Mecmûa-i Âsâr, Nu.4, 1299, s.123-124.

KITÂ

Ben her gece âlâm-ı firâk ile figanda
Bilmem aceb ol meh getirdi mi beni yâda
İki yakası gelmeye hiç bir yere yâ Rab
Her kim sebeb olduysa vatandan beni yâda

Mecmûa, Ibn.TY.2579, v.55^a.

RUBÂÎ

Ey dil felege eyleme minnet, er isen
Hürriyyet-i şahsin eyle ger server isen
Nâkeslerin imdâdını gel etme kabûl
Nâr-ı gam ile şem' gibi ger erisen

A.g.e., s.58^a.

BERÂY-İ LATİFE BİR ZÂTA

Şairliği şaklabanlık etmem
Taslif ile şarlatanlık etmem
Bu turfa yola döşendi hâmem
Eslâfîma hem-zebânlık etmem
Nâ-hâbide bu zemini buldum
Söz söylemede yavanlık etmem
Resm-i üdebâyi başlasam da
Tayrûmda deli dumankılık etmem
Bestir bana zevk-i kûnc-i uzlet
Esvâkta yelkovanlık etmem
Bir bâba rübûdedir dil-i zâr
Her cânibe daltabanlık etmem
Memdûhum olup cenâb-i Âsaf^(*)
Bir gayriye na't-hânlık etmem
Ey yekke-süvâr hazretinle
Gayrileri hem-inânlık etmem
Bir pîr-i zaif isem de asla
Ed'iyyede nâ-tüvânlık etmem

(*) Dâmad Mahmud Celâleddin Paşa kasdedilmektedir. Paşanın şiirdeki mahlası Âsaf'tır.

A.g.e., v.60^a.

GAZEL

Sad-âferin o âşıka k'olsun sezâ-yı derd
Cânın dahi bu râhta kilsin fedâ-yı derd
Gamzenle zahm gelse açıp dâğ dâğ cünûn
Rûhi'l-emîni elbet eder mübtelâ-yı derd
Etmem ölür de sâye-i tığında imtinân
Bir cân ki olmaya sebeb ibtilâ-yı derd
Kasd-ı helâke tîg be-kef gelsen ey sanem
Âlem değer mi gayr-ı hayâl-i safâ-yı derd
Sermest-i câm ü vahdet-i Hakk olmada Refik
Maksûd-ı ehl-i aşk u belâ muktezâ-yı derd

GAZEL

Cilve-i mahz-ı hevâ-yı aşktır her hâlimiz
Neşve-i câm-ı muhabbettir bizim âmâlimiz
Lûtuf u kahr-ı şâhid-i dehrin bize yeksândır
İlticâdîr nârgâh-ı aşka kasd-ı bâlimiz
Zâhide zulmet ziyâ-bahşâ-yı rişattır bize
Zülf-i dilberle sevâd-ı âh-ı berk îsâlimiz
Devr olaydı muttarid kadr-i vefâ bilmez idik
Varsa da sem'-i vukuunda bile işkâlimiz
Feyz-i nûr-ı mihr-i nazm-ı Nâili ile Refik
Şemse döndü zerre-i tab'-ı perişan kalımız

GAZEL

Şevk-ı ruhsârin hayâlidir gül-i sahrâ-yı aşk
Şîve-i câdû-yı gamzendir fûsûn-peymâ-yı aşk
Aks-i tab'-ı ârzînla dûzehî cennet eder
Var hesâb eyle nedir sûz-ı dil-i şeydâ-yı aşk
Ben şehîdi tîg-ı gamzenle sen ihyâ eyledin
Âferin ey nutk-ı cân-bahşın dem-i Îsâ-yı aşk

Gel geç ey zâhid bu dâvâdan mey-i kevser dahi
Olamaz hem-neş'e-i yek-cûr'a-i sahbâ-yı aşk
Ben kelim-i Tûr-ı mânâyım Refîka asrda
Dest-i i'câz-i kemâldir yed-i beyzâ-yı aşk

Türk Tarih Encümeni Mec., C.1, Nu.4 (100), Mart-Mayıs 1930.

TÂRÎH

Şükr ol Allah'a kim halka yeniden verdi cân
Eyledi rûh-ı azîzi âlem-i şâh-ı cihân
Devlet ü dîne gerekti böyle bir fâruk şân
Verdi dünyâya cülûsu bir hayatı-ı câvidân
Neyyir-i ikbâl-i tâli' ola her rûz u şebân
Sâye-i izzi ile mûlkü ola reşk-i cenân
Âleme tebşîr kilsün tam târihim Refîk
Müjde kim Abdülaziz Hân oldu sultan-ı zamân

1278

Rûz-nâme-i Cerîde-i Havâdis, Nu.184, 17 Muâremm 1278.

GAZEL

Gözümde hûn-ı felâket ciğerde mızraklar
Zevâl-i ömre nişandır başımdaki aklar
Şafak hasedle eder reng-i dâğımı tanzîr
Eder figanımı taklid akarken ırmaklar
Felekte sanki ne buldum cihâna geldimse
Nedir bu bir dilim ekmek nedir bu tokmaklar
Zemîni bir zamân almıştı zîr-i sâyesine
Bugün hakîr gördüğün şu bayraklar
Güvâhi vahdet-i Hak'tır nigâh-ı Hikmet'te
Nihâli gülşeni tezyîn eden şu yapraklar

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn.TY.3510, v.111^b; Mâlûmat Mec., Nu.200, 26 Ağustos 1315.

GAZEL

Ukul erbâbına meydân-ı ibrettir mezâristan
Fenâ-yı âleme bûrhân-ı kudrettir mezâristan
Gelenler bilmemiş dünyâyı hem bilmek de müşkildir
Bulunmaz sâhili ummân-ı hayrettir mezâristan
Hakayık herkesin mâhiyyeti keyfince zâhirdir
Hayât ehli sanır zindân-ı mihnettir mezâristan
Yatar dehşetli âğuşunda bin evlâd-ı hürriyyet
Sanırsın mâder-i şübbân-ı millettir mezâristan
Bilinmezse müsâvât-ı beşer devrân-ı fânide
Onu tefrik için mîzân-ı Hikmet'tir mezâristan

Mustafa Reşid, Müntehabat-ı Cedîde, kîsm-ı sâni, İst., 1303, Karabet Ve Kasbar Matb., s.146-147; (Herksekli Ârif Hikmet'in zanniyle) Musavver Eşref Mec., Nu.2(28), 8 Ramazan 1327.

GAZEL

Artmaktadır hemîşे şekavet zamânede
Evvâh ibâdet oldu kabâhat zamânede
İndi şikest perde-i nâmûs mûrûrdan
Fesh oldu hayf âr ü hacâlet zamânede
Yek-şekl oldu bulma ki bir yâr-ı sâdîki
Şimdi durur yüz üzre sadâkat zamânede
Nâdânadır riâyeti imdi âlemin
Çekmekte dâniş ehli sefalet zamânede
Zâtında pâk-tab' olan olur mu hiç zelîl
Görse ne denlü rûy-i hakaret zamânede
Çek kendin ârif isen eğer inzivâ gibi
Var mı aceb ki kûşe-i râhat zamânede
Rûşd ü sedâd olsa da Hikmet ne bî-mûfid
Ayb oldu bahtımızla dirâyet zamânede

Mecmûa, İÜ Ktbh., Ibn.TY.2458, s.26.

ŞARKI

Sanki geldim de ne buldum bu harâb-âbâde
Bezm-i gamda bana hûn-ı ciğer oldu bâde
Hergün envâ-ı belâ türlü cefâ âmâde
Âleme geldiğime ben de peşîmân oldum

Çekemezken bu kadar çille-i germ ü serdi
Feleğin derdi unutturdu bana her derdi
Geldiğim âlem-i bâlâ ne mübârek yerdî
Ne bu hâk-i mezellette perîşân oldum

Görmeden bu günü vaktiyle ölenler gülsün
Gül gibi hâk-i mezâra dökülenler gülsün
Ben yine ağlayım âlemde gülerler gülsün
Ben bu gamgâha gelirken bile giryân oldum

Kirdi fânûs-ı ümîd-i emeli seng-i kazâ
Ağlarım kûşe-i mihnette garîb ü tenhâ
Bir taraftan eser-i lûtîf u vefâ nâ-peydâ
Her taraftan hedef-i nâvek-i udvân oldum

Peyâm-ı Sabah (edebî nûsha), Nu.29, 26 Şubat 1336.

KIT'ALAR

Benî Âdem esâsen müttehiddir cism-i vâhiddir
Budur sâf-i ibâdetten murâdi varsa Allah'ın
Müsâvîdir nazargâh-ı Hudâ'da cümle mahlûkat
Hukuken bir çobandan farkı yoktur bir şehinşâhın

Doğru söz söyleyenî çâha atarlar yâ hû
Söze bin türlü yalan dahi katarlar yâ hû
Hey ne seng-dil imiş şimdiki bu kavm-i rezîl
Bulsalar Yûsuf'u bir pula satarlar yâ hû

Mecmûa, İÜ Ktbh., TY.9948, s.32 (N.Kemâl'in elyazısıyle olan küçük bir defterde "Hazret-i Hikmet'in" olduğu kaydıyle).

Ne hikmettir ki Kassâm-ı tabiat ahd-i evvelde
Müsâvât üzre taksîm etmemiş erzâkî efrâda
Aceb mi reddedersem ben de bî-pervâ bu taksimi
Zarûret herseye mecbûr eder insâni dünyâda

Faik Reşad, Külliyyât-ı Letâif, C.1, İst., 1328, Dersaadet Ktbh., s.419. 1. ve 3. kit'alar Heccav Eşref'e mâl edilmişdir (Hasbihâl, 1. kitab, Kahire, 1908, s.2, dipnot).

GAZEL

Sustu hezâr, geçti dem-i nev-bahâr hayf
Uşşaka kaldı hasret ile âh ü zâr hayf
Nakş-i hayâli kaldı gônülde misâl-i dâğ
Oldu harâbe-zârî-i gam lâle-zâr hayf
Seyr et ne geldi başıma bu ruzgârdâ
Oldum hevâ-yı zûlfün ile târûmâr hayf
Âyîne-i dil oldu suver-bend-i gerd-i gam
Seng-i sitemle âriz olup inkisâr hayf
Geh neyl-i şevk-i merg ü gehî vasl-i yâr ile
Olmaç emel-nişeste dil-i bî-karâr hayf
Binlerle derde uğrayıp aşkinla âkibet
Oldu Celâl-i zâra hezârân hezâr hayf

Mehmed Tevfik, Kâfile-i Şuarâ, Ist., 1290, s.99.

GAZEL

Ra'd u berk-i pür-belâ-yı âsumandır âhimiz
Sâye-i dûd-i dil-i âteş-feşandır âhimiz
Çarhî eyler haşre dek gerdiş-pezir-i ıztırab
Sarsar-i zîr ü zeber bir sâz-i cihandır âhimiz
Bir büt-i âteş-ruhun aşkiyleyiz dil-suhte
Dûd-i cism-i ehl-i dûzahtan nişandır âhimiz
Gonc-e-i pejmürde-hâl-i gülşen-i aşkız ona biz
Nev-bahâr-i tuhfe-i bâd-i hazandır âhimiz
Herbiri bir pâdişâh-i âlem-i aşkız Celâl
Başımızda âsumâni sâyebandır âhimiz

Dolab, Göz 16, 1291, s.128.

GAZEL

Ben hâmuşum hezâr ne âlemdedir aceb
Erbâb-ı âh ü zâr ne âlemdedir aceb
Âlem esîr-i şöhret-i akl-ı selîmdir
Cinnetle iştihâr ne âlemdedir aceb
Etti hevâ-yıhatti perişân cihâni hep
Geysû-yı târümâr ne âlemdedir aceb
Kaldi hayâl-hâne-i hâtır tehî-emel
Sevdâ-yı vasl-ı yâr ne âlemdedir aceb
Biz hasteyiz firâk ile kûnc-i firâsta
Mürg-i meded medâr ne âlemdedir aceb
Oldu nazire-senc-i birâder Celâl-i zâr
Bilmem dil-i nizâr ne âlemdedir aceb
Bir mest-i câm-ı âb-ı kûdûretiz
Bilsek o Cem-şîâr ne âlemdedir aceb

Dolab, Göz 17, 1291, s.136. Kardeşi Ekrem'in gazeline nazredir.

ŞARKI

Yine hasret-keş-i dildâr oldum
Acınır hâle giriftâr oldum
Bâis-i hande-i ağıyâr oldum
Acınır hâle giriftâr oldum

Hangi bir yerde ol şûhu görsem
Yüreğim atmağa başlar ol dem
Bakarak herkese sersem sersem
Acınır hâle giriftâr oldum

Reçâi-zâde M.Ekrem'in Prof.Dr. İsmail PARLATIR'da bulunan defterinden.

**TANZÎMÂT'IN
ÇOCUKLARI**

**Esbak Sadriâzam Merhum
Reşîd Paşa Hazretleri İçin Kasîde^(*)**

Gelelim zât-ı Reşîd'in mebhâsine
Söz mü var devleti ihyâya olan meb'asine
Sensin ol fahr-i cihân-ı medeniyyet ki hemân
Ahdini vakt-i saâdet bilir ebnâ-yı zamân
Ne aceb nâtîk-i ıcâz-ı hikemdir dehenin
Âyet-i beyyinedir âleme herbir sûhanın
Sadr-ı millette vûcûdun ulu bir mûcizedir
Bunu fehm eylemeyen müdrike-i âcizedir
Adl ü ihsânını ölçüp biçemez Newtonlar
Akl ü irfânımı derk eylemez Eflâtunlar
Âleme mûris-i cân adl ile ihsân olmuş
Âdemе bâis-i şân akl ile irfân olmuş
Şem'idir kalbimizin cân ile mâl ü nâmûs
Hîfz için bâd-ı sitemden olur adlin fânûs
Ettin âzâd bizi olmuş iken zulme esîr
Cehlimiz sanki idi kendimize bir zincîr
Bir itîk-nâmedir insâna senin kanûnun
Bildirir haddini sultana senin kanûnun
Sen gibi âkil olan kan dökerek gün mü sürer
Vech-i nâmûsuna ol kan ile düzgün mü sürer
Olmuş insâna taassub bir onulmaz illet
Hüsn-i tedbirin ile kurtulur ondan millet
Andırırsın o tabîbi ki ne dem verse ilâc
Iztûrâbindan onu hastesi eyler iz'âc
İncedir gerçi bu fikrim kaba düştü ta'bîr
Eyledim sanki mûrekkeb ile hûrî tasvîr
Fi'le çıktıktça zamîrindeki hayr-ı niyyet
Buldu bir başka şeref âlem-i insâniyyet
Vakf eden Tanrı midir mahkeme-i vicdânın
Bitirir hâkim-i re'yin işini dûnyânın
Bin yaşı devlet ü ikbâl-i fahîmânen ile
Mûlkü tedbir ederek akl-ı hakîmânen ile

(*) Tanzîmi fi 1274. Evvelinden beş beyit mahfuzdur (not metne aittir).
Divân-ı Şinâsi, Kostantiniyye, 1303, Matbaa-i Ebuzziyyâ, s.11-13.

MARS^(*)

Askerlerin hâzır-silâh
Kuvvetlenir sulh u salâh
Devlet bulur fevz ü felâh
Meşhûr olur bu ıstılah
Askerlerin kışver-kûşâ
Abdülmecid Han çok yaşa

Orduların etse sefer
Yol gösterir avn ü zafer
Mansûr olur herbir nefer
Düşman kalır bî-tâb ü fer
Askerlerin kışver-kûşâ
Abdülmecid Han çok yaşa

Gazî olan gayret-keşân
Almaktadır senden nişân
Yıldız gibi perteve-feşân
Dünyâ değer bir böyle şân
Askerlerin kışver-kûşâ
Abdülmecid Han çok yaşa

Hâsidlere lâzım cezâ
İ'lân için ehl-i gazâ
Bin beste-i heybet-fezâ
Yapsa Şinâstî pek sezâ
Askerlerin kışver-kûşâ
Abdülmecid Han çok yaşa

(*) Güfte ve bestesi beraberce tab' u neşr olunmuştur.
A.g.e., s.36-37.

KARAKUŞ YAVRUSU İLE KARGA HİKÂYESİ

-Bi'l-iltizam lisân-ı avâm üzre kaleme alınmıştır-
Açı idi bir karakuş yavrusu birgün yuvada
Anası yoksul onunçün yem arardı ovada
Bir bora çıktı yuva derken ağaçtan düştü
Başına yavrucağın köylü çocuklar üstü

Tutulup oldu oyuncak bir ekinci piçine
Bir kafesle kodular bağda dikenlik içine
Kondu bir karga gelip vişne fidâni üzere
Gaga çaldı yemişe âdet ü şâni üzere
Dedi ol yavru: "Safâ geldin aman Bülbül Ağa
Canım ister yediğinden sadaka eyle bana"

Karga :

"Var oruç tut aç iken kendimi alçak tutamam
Çık fidân üzere çekirdek vereyim kim yutamam"

Karakuş Yavrusu :

"Bâri sor Akbabâ'dan bir öğüt al kim buradan
Kurtulursam alayım dâdimi zâlim boradan"
Karga uslu söz alıp geldi dedi : "Güçlüğü gör
Kuludur fırtına bir pâdişehin kim gözü kör
Öyle şehtir kim ona can taşıyanlar muhtâc
Kimini pür-niam eyler kimini öldürür aç"

Karakuş Yavrusu :

"Çünkü öğrenmişin artık adı neymiş söyle
Âhimî almaz isem neleyeyim ben böyle?"

Karga :

"Ona tâlib denilir herkese olmaz hayatı
Ondan öç almaya yok çâre rizâdan gayrı"

A.g.e., s.83-84.

KIT'A

Elindeki kaleminden demem ki kan damlar
O bir nûmâyış içindir misâl-i seyf-i hatîb
Felek getirmedi âfâka senden önce beni
Ki subh-ı sâdik eder subh-ı kâzibi ta'kîb

A.g.e., s.88.

RACINE

*Şâir-i meşhûrun Athalie nâm trajedyâ manzûmesinin birinci faslından
(Birinci kit'ânın misrâlarında takdim ve te'hîr vardır)*

Eylerler ibâdât ü duâ Tanrıya her ân
Kim devletidir sebk-kün-i hilkat-i ezmân
Beyhûde eder hâmidin iskât zalûmân
Olmaz ebedâ nâmi onun kabil-i fikdân
Gün etmededir kudret ü şânın gûne tibyân
Leb-rîzdir üskûhu ile cümle-i ekvân
Âhenk edelim eyleyelim lûtfunu i'lân

Rengîn-i nukuşun eder ezhâra inâyet
Hem tâli' u nâzic kîlär esmârı nihâyet
Mikyâs ile olmakta bütûn onlara kısmet
Eyyâm ü leyâlide olan hürr ü tarâvet
Sahrâ dahi aldıkça onu eyler ifâzet
Leb-rîzdir üskûhu ile cümle-i ekvân
Âhenk edelim eyleyelim lûtfunu i'lân

Hurşîdi eder âlemin ihyâsına me'mûr
Yek bahşîstir dest-i rübûbiyyetin nûr
Ammâ ki onun şer'i olup tâhir ü mebrûr
Bercestesidir bil bunu ey merdüm-i mağrûr
Ol mevhîbenin kim besere eyledi makdûr
Leb-rîzdir üskûhu ile cümle-i ekvân
Âhenk edelim eyleyelim lûtfunu i'lân

A.g.e., s.97-98.

TÂRİH

Kaziyü'l-hâcât edip bir fâzılı müfti'l-enâm
Amr u Zeyd'in oldu dâvâsı karîn-i ihtiâtâm
Öyle fâzildir ki görse ictihâdâtın eger
Bû Hanîfe şânına şer'an ederdi ihtiâtâm
Ibni Hâcib perdedâr-i südde-i ilmi olup
Dergeh-i fazlında eylerler efâzil izdihâm
Görse ger fazl ü kemâl ü dâniş-i Ibnü'l-Kemâl
Destini ta'zîmen eylerdi çû tilmîz iltisâm
Şeb-çerâğ-ı hânümân-ârâ-yı ismet kim onun
Pertevîdir kurretü'l-ayn-ı mevâlî-i izâm
Görmedik mânendin ol nahrîr-i asrin Hak alîm
Gerçi çok allâme yazmıştır Şakayık'ta Isâm
Mesned-i fetvâya zîb oldukta rûh-ı Bû's-Suûd
Şâd olup hem de maârif ehli oldu şâd-kâm
Kilk-i hoş-silkim Şînâsî câhunu tebrik için
İşbu misrâîna sebt etti sekiz târih-i tâm
Mesned-i zîbâ-yı iftâ buldu Hikmet Bey'le zîb 262
Ola Hikmet Beyefendi câh-ı üstâde müdâm 262

Türk Kültürü, Nu. 330, Ekim 1990. Şînâsî'nin nesredilen şiirleri arasında rastlanamamıştır.

BEKA-YI HAYAT

-Jean Jacques Rousseau'dan-

Hâb-ı pür-iztirabdır bu hayat
Doğmuşuz ölmek üzere vâ-hayfâ
Var ise zerre zerre zevkiyât
Onu da kahr-ı dehr eder ifnâ

Gideriz böyle cehl ü gafletle
Ka'r-ı girdâb-ı mevte hasretle
Türlü mihnetle bin meşakkatle
Mahv ü gümnâm eder bizi dünyâ

Bizse seyr eyleyip bu bünyâdi
Ararız tarhına nedir bâdî
Hâlik-ı halkı sırr-ı icâdi
Cümleyi bilmek isteriz hâlâ

Lîk bu sırr-ı mübhemin halli
Akla te'sîr olunmamış bellî
Âdemе acz ü gaflet ü cehli
Ettirirler hatâ içinde hatâ

Sıyrılıp rûh zulmet-i tenden
Süzülüp eyledikte azm-i vatan
Ol zaman hallolur bu şüphe vü zan
Bilinir hâsılı nedir mânâ

Cüzdan Mec., Cüz 1, 1289, s.28; Hazine-i Evrak, Y.2, Nu.11, 26 Mart 1299; Mecmâa-i Ebuzziyyâ, Nu.9, 15 Muharrem 1298.

TIFL-I NÂİM

-Victor Hugo'dan-

Bir tifl-i melek-nejâd u nev-zâd
Kehvâre-i izz ū rif'at üzre
Yâ eylemesin mi hâbî mu'tâd
Mâder kucağında râhat üzre
Âsûdedir âlem-i gınâdan
Yoktur haberi bu mâcerâdan
Göz yumduğu demde mâsivâdan
Lâhûta olur nezâret üzre

Bâlâ-rev-i âlem-i hayâldir
Rûyâları tuhfe vû tarâif
Kim menzili hazret-i hayâldir
Hulyâsı da işte bu letâif
Bir saha-i seng-lâh-i cevher
Her tüde-i hâki müşk-i ezfer
Emvâcî kevâib-i melek-per
Ervâh ile bu makam-ı tâif

Emvâc reşâşe-i rîz-i nağme
Asvât tarab-fezâ-yı ninni
Ebâhâr ki mevc-hız-i nağme
Her cünbişi bir edâ-yı ninni
Salmış pederi o mülke iclâl
Hemşiresi hem-nişin-i ikbâl
Kuşlar gibi mâderi açar bâl
Her rişe verir sadâ-yı ninni

Envâ'-ı suver hezâr mânâ
Mir'ât-i hayâline verir fer
Ezhâr-ı çemenle verd-i rânâ
Etrâfinı eylemiş muanber
Safvetle sürûr-i havzı serşâr
Ka'rindaki nûr-ı necm-i seyyâr
Mevc-âver-i feyz olunca her bâr
Cevherle dolar sevâhil-i zer

Âsûde-güzin-i hâb-ı nâz ol
Ey nûr-ı nazar sûzül safâya
Gör nerye çikar bu tuttuğun yol
Devrân işine n'olur nihâye
Mânend-i berk-i verd-i handân
Seyl-âb-ı havâdis içre galtân
Girdâb-ı belâya sen şîtabân
Yok sende vukuf mâcerâya

Bî-rehber ü yâr ü yâver eyvâh
Bu râh-ı hatarda hâba varmış
Sayyâd-ı kazâ tutup kemin-gâh
Nahcîri kucaklamış da sarmış
Âlâ bu sabâhat ü tarâvet
Rânâ bu huzûr-ı istirâhat
Ammâ gelicek sabâh-ı hasret
Seyr et ne tegayyürât varmiş

Biçâre gunûde hâb-ı nâza
Hayran bu hâle hep sürüşân
Evzâ'-ı sipihr-i tâs bâza
Seyrân ile cümlesi hurûşân
Gördükte bunu esîr-i gaflet
Âzâde-i kayd-ı havf u haşyet
Nâzik elini öpüp tamâmet
Şefkatle olur dumû' cûşân
Gül-berg-i lebin eder iken bûs
Nergisleri öyle jâle-efşân

Bu bûlbûl-i gülsitân-ı kuddûs
O hâlde açıp uyûn-ı irfân
Cibrîl'i bilince yek-nazarda
Nâmus buna aceb eder de
Bir destin edip dehâna perde
Hayretle kilar senâ-yı Yezdân
Mâder göricek bu iştigali
Can pâresine olur şîtabân

Kâbûs-ı belâ sanır bu hâli
Efsûn dilinde elde pistân
Mehde sarılır kimât-vârî
Hiç kalmaz elinde ihtiyâr
Ancak o zaman bulur karâr
Bir büse ederse handân

(Mütercim adı verilmeden) **Hakayiku'l-vekayı**, Nu.96, 8 Ramazan 1287; **Gülşen Mec.**, Nu.13, 24 Nisan 1302; İsmail Hakkı - İbrahim Fehim, **Müntehabât-ı Terâcim-i Meşâhir**, İst., 1308, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.18-21.

MAHMUD NEDİM PAŞA'NIN SADÂRETİNE KASİDE'den

Bu deli gönlümün coşkunluğu var
Zannım o yosmanın mübtelâsıdır
Yitirmiş sabrını bilmem ne arar
Aşk ilinin eski budalasıdır

Öyle bir yosmadır hiç yoktur eşi
Kim görse beğenmez o mâh-veşi
Güzellik göğünün parlak güneşi
Hakikat nûrunun bir ziyâsıdır

Cihâni beyhûde gezme serserî
Bak da cemâline anla her yeri
Hindistân'ı değer kara benleri
Âşıka eğlence Avrupasıdır

Kurulmuş kaşları kazâ kemâni
Titretir kirpiğin oku her yanı
Katında helâldir kamunun kanı
Bu da hilkatinin muktezâsıdır

O şâhin bakışla bu seyfî gözler
Pek yaman avcidir etrâfi gözler
Gönül kuşlarından bırakmaz eser
Çün derdli cigerler hoş gıdâsıdır

Merhameti yoktur dinlemez âhi
Bin âşık öldürür herbir nigâhi
Ecel dedikleri emr-i ilâhi
Gamzesinin kadîm âşinâsıdır

Açılmış yanağı bir kudret gülü
Zâr eder görünce gönül bûlbûlù
Ol tâze hattına vermem sünbûlù
Beneşse zülfünün bî-nevâsıdır

Pek yahşidir onun şîrin likası
Her sözü sohbeti tavr u edâsı
Zerre denli ammâ yoktur vefâsı
Dem vursa da kuru iddiâsıdır

İnanma sözüne olma derbeder
Her va'di aksidir bahtuma benzer
Âşık aldatmadır yanında hüner
Yalın yüzlülerin bî-vefâsıdır

Devâdîr kan yutma derdli özüme
Cilâdîr ağlamak yaşılı gözüme
Bir nazar eyleyen soluk yüzüme
Der ki âşıkların bî-riyâsıdır

Baş tarafında sâde Türkçe ve hece veznîne dâir uzunca bir notla, Hakkâyku'l-vekayî, Nu.397, 12 Şaban 1288; Hazine-i Fünûn, Nu.40, 31 Mart 1310; Millî Tettebbûlár Mec., Nu.1, Mart-Nisan 1331; İsmâîl Hikmet (ERTAYLAN), Türk Edebiyyâtu Târihi, C.1, Bakû, 1925, Âzer-nesr, s.133-135.

ONDOKUZUNCU ASIR

Erişti evc-i kemâlâtta nûr-i idrâkât
Yetişti rütbe-i imkâna kîsm-i mümteniat
Besâit oldu mûrekkeb mûrekkeb oldu basît
Bedâhet oldu tecârible hayli mechûlât
Mecâz oldu hakîkat hakîkat oldu mecâz
Yıkıldı belki esâsından eski mâlûmât
Mebâhis-i felek ü arz u hikmet ü kimyâ
Değil vesâvis-i ezhân u vehm ü temsilât
Mesâil-i nazâriye tecârib oldu sened
Erişti hadd-i yakîne fusûl-i zanniyyât
Ukul-i zâhire sâid fezâ-yı ecrâma
Kuvâ-yı câzibe kanûnu pâye-i mirkat
Nüfûs-i fâkire nâzil kaâret-i arza
Delil-i mebhas-i tekvîn defâin-i tabakat
Hevâ vû berk u ziyâ vû buhâr u miknâtis
Yed-i tasarruf-i insanda unsur-i harekât
Ziyâ hayâlen iken şîmdi bilfil sâî
Zilâl zâil iken şîmdi zîver-i mir'ât
Sadâ hesâb-ı mesâfâtte muhbîr-i sâdîk
Buhâr zulmeti tenvîerde ebdâ'-ı âyât
Cihât-ı erbaaya berk nâkil-i ahbâr
Buhâr bahr ü ber üstünde Hîzr-ı nakliyyât
Tefâhur eylemesin mi bu asr a'sâra
Kısalttı bu'd-ı mekân ü zamânî muhterîyat
Ne kaldı çeşme-i hayvân ne dârû-yı Suhrâb
Ne kaldı nûsha-i efsûn ne hükm-i tilsimiyât
Ne kaldı sa'd-ı tevâlî ne kaldı nahs-ı kirân
Ne kaldı reml ü kehânet ne kaldı cifriyyât
Ne var hûmâda saâdet ne var şeâmet-i bûm
Mukayyed asl-ı irâdâta cümle mec'ülât
Ne Atlas âlemi hâmil ne Zûhre fail-i kûl
Değil ukul-i Felâtun usûl-i tekvînat
Ne kaldı zann-ı tenâsûh ne kaldı nâr-ı Mecûz
Değil ukule ekanîm kible-i hâcât
Esâs-ı hikmet-i asr oldu vahdet-i Bârî
Taammûm eyledi asli'l-usûl-i mü'tekadât
Bulur gider cihet-i vahdetin umûm milel

Vücûd-ı vahdeti müsbit olunca ma'kulât
Hudûd-ı hakk u vezâif muayyen û sâbit
Ne kaldı cebr û tagallüb ne kaldı keyfiyyât
Hukuk-ı şahs u tasarruf masûn taarruzdan
Verildi âlem-i umrâna başka tensîkat
Ne Amr Zeyd'in esîri ne Zeyd Amr'a velî
Müesseses üss-i müsâvâta nass-ı mevzûât
Münevver eyledi ezhâni intişâr-ı ulûm
Mükemmel eyledi noksânı feyz-i matbûât
Megarib oldu dirîga metâli'i-î irfân
Ne kaldı şöhret-i Rûm u Arab ne Mîsr u Herât
Zaman zamân-ı terakkî cihan cihân-ı ulûm
Olur mu cehl ile kabil beka-yı cem'iyyât

Mecmûa-i Ebuzziyâ, Nu.46, 15 Cemâziyûlevvel 1302; Re'fet Avni-Süleyman Bahri, Resimli Müntehabât-ı Edebiyye, Dersaadet, 1329, Kanâat Matb., s.22-24.

GÖL'den

-Lamartine'den mütercem-

Tâ key bu şîtab her kenâre
Hiç meddine yok mudur nihâye?
Yeldâ-yi ezelde serserîsin
Ârâm u rûcû'dan berîsin
Bir dem olamaz mı ömr-i nâ-sâz
Ummân-ı dehrde lenger-endâz?
Ey göl! Nazar et ki bir yıl akdem
Yârimdi bana bu yerde hem-dem
Bir taş ki bûs eder miyâhin
Ârâmgehi iken o mâhin
Şimdi bana bir neşîmen-i hayf
Mehcûra medâr-ı şîven-i hayf
Böyle yine inleyip dururdun
Yalçın kayalara baş vururdun
Yüzler sürer idi keff-i müştâk
Ol pâye ki kîblegâh-ı usşâk
Yâdında mı bir gece o âfet
Ol hüsnu melek peri-kîyâfet
Çıkmıştı benimle mâh-tâba

Bir sandal içinde seyr-i âba
Olmuştum onunla dûş-ber-dûş
Aşk âlemi içre mest ü medhûş
Tenhâca safâ-yı âb ederdik
Zevk-i dem-i mâh-tâb ederdik
Ses gelmez iken semâ vü mâ'dan
Hâlî iken her taraf sadâdan
Sandalcıların kürek sadâsı
Bu halvetin idi hoş-nevâsı
Âhenkle çekerler idi birden
Bu şevk ile mevce-zen idin sen
Nâ-gâh çıkış hazır bir ses
Emsâlin işitmemişti hiç kes
Aksi ile oldulardı hayre
Etrâf u sevâhil-i buhayre
Yânî ki o gül-fem-i hoş-âvâz
Feryâda şu yolda etti âgaz:
Ey çarh! Tevakkuf et zaman ver
Ey saat-i sa'd! Aman aman ver
Bir kâm alayım şu baht-ı nevdén
Bu leyl-i neşât-ı tîz-revden
Bedbaht cihanda var hayli
Mevt onlara tathî bir temennî!

Mustafa Reşid, *Müntehabât-ı Cedide*, kîsm-ı sâñî, 1st., 1303, Karabet Ve Kasbar Matb., s.99-104.

Âlî sarâya sığmaz iken cism-i haşmeti
Tâbût-ı kabr şimdi serîr-i ikameti
Seyr ile kabr ü cism-i Friedrich'i ibret al
N'olsan budur cihanda hayatı nihâyeti

"*Charlottenbourg Sarayı*", Ebuzziyâ Tevfik, Nûmûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye, temşîl-i sâdis, Kos-tantuniyye, 1329, Matbaa-i Ebuzziyâ, s.309.

İLYAD
Muhâsara-i Truva
Birinci manzûme

Ey vâhibe-i füyûz-ı eş'ar
Eyle gazab-ı Aşil'i tezkâr

Öyle gazab-ı kûdûret-âver
Yûnanhıllara belâ-yı ekber

Gitti nice kahraman bu yüzden
Ervâhına dûzah oldu mesken

Yani Pelus'un karargâhi
Ervâh-ı latîfînen penâhi

Ecsâd-ı kesîre kaldı yerde
Murgan u kilâba oldu tu'me

Vaktâ ki Aşil'le Agamemnun
Yek-dîgere oldu kîni efvun

Emr-i ezeli-i rabbü'l-erbab
Buldu yerini bu idi icab

İmdi bu nîfâka kim sebebdîr
İyi Leton olduğu acebdîr

Serdâra kızıp o zât-ı kudsî
Yağdırıldı vebâyi şasd-ı kavsi

Yûnanhılları kırıp geçirdi
Ordularına belâ üzürdü

Hasan-Âli YÜCEL, Edebiyat Tarihimizden, C.1, Ank., 1957, TTK y., s, 297.

TERCÎ'-İ BEND'den

5

Millet-i İslâm'da evvelki gayret kalmamış
Eski iffet, eski nâmûs, eski himmet kalmamış
Cehle düşmüş halk, fîkr-i istikamet kalmamış
Zâ'f gelmiş dîne âsâr-ı metânet kalmamış
Eski mecnûnlardaki gayret hamîyyet kalmamış
Şimdi herkes âkil olmuşlar o cinnet kalmamış
Kimsede evvelki ikdâm ü sadâkat kalmamış
Hâsılı ahlâk bitmiş mûlk ü millet kalmamış
Derde uğrar kim sadâkat etse elbet devlete
Istikamet mahz-ı cinnettir bu mûlk ü millete

13

Müslümanlık feyz ü âsâyiş için gayet muzır
Her hustûmet millet-i İslâm'a olmuş mûnhasır
Devletin üss-i esâsin dîn ederken müstakîr
Kimseler İslâm'ı istishâba olmaz muktedir
Bir zamanlardan berû bu hâlet oldu müstemir
Söyleyin Allah için bu milletin cûrmü nedir?
Bundan akdemce hiyânet sîdîk ile derlerdi bir
Şimdi sâdîk müttehim, ehl-i hiyânet mûtfehir
Derde uğrar kim sadâkat etse elbet devlete
Istikamet mahz-ı cinnettir bu mûlk ü millete

Müntehabât-ı Eş'är, TTK Ktbh., Y.185, v.1b-3b.

GAZEL

Görmeden âsâr-ı nîsânın bahâr elden gider
Güller âhir râm olur ammâ hezâr elden gider
Nev-civân sevmekte ben pîrânı ta'yîb eylemem
Hüsün olur kim seyr ederken ihtiyâr elden gider
Rîzk-ı maksûma kanâattır meâli hikmetin
Gâh hîrs-ı nev-şikâr ile şikâr elden gider
Sâr-bân-ı vakt isen hazm eyle zîrâ vakt olur

Bir topal merkeb belâsiyle katâr elden gider
Killet-i idrâkten sanma Ziyâ'nın gayretin
Neylesin kim yer gelir sabr ü karâr elden gider

Mecmûa, İÜ Kitbh., Ibn.TY.3566, v.7b; ilk iki beyit "kit'a" adıyla Mecmûa-i Âsâr, Y.2, Nu.8, 1300.

GAZEL

Tebeddül eyledi esmâ ile hâl-i cihân şimdi
Sipihre hâkdân derler, zemîne âsumân şimdi
Kemanlar vâsil-i âmâc-ı matladır sihâm-âsâ
Mehâmm-i istikamet oldu hem-kadd-i kemân şimdi⁽¹⁾
Hüner iş bilmemek humk u cehâlet kârdânlıktır
Dirâyet-i âciz aldatmak zarâfettir yalan şimdi
Mûrûvvet merhamet derler biraz şeyvardı âlemde
Îşi erbâb-ı câhin cem'-i servettir hemân şimdi
Mukaddem su getirmek desti kırmak bir idi ammâ
Acebdir mazhar-ı rûchân olur desti kırân şimdi
Cehâlet çâr-sû-yi dehri tuttu şôyle kim herkes
Ziyâni sûd zanneyler dahi sûdu ziyân şimdi
Ricâl üzre nisâ kavvâme-i sâhib-nûfûz oldu
Eder ta'lîm-i âvâze hurûşa mâkiyân şimdi⁽²⁾
Tegayyür eylemiştir âlemin ol rütbe ahlâkı
Bize nakli tevârihin gelir gûyâ yalan şimdi
Değildi devletin evvelde hâli gerçi pek yahşî
Yazıklar âh kim oldu yamanlardan yaman şimdi⁽³⁾
Ne rengin söz bulurdu bir zamanlar gelse güftâra
Ziyâ'yı eyledi dem-bestesi hayret zamân şimdi

21 Cemâziyûlevvel 1291⁽³⁾

(1) Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebi Şâhsiyeti Ve Bütün Şiirleri, [(haz. Ö. Göçgün), Ank., 1987, KTB y., s. 298] 'nde yoktur.

(2) Es'âr-ı Ziyâ (İst., 1298, Mihran Matb., s.51)'da yoktur.

(3) Külliyyât-ı Ziyâ Paşa [İst., 1342 (diş kapakta 1343), Yeni Matb., s.214-215]'da 21 Zilhicce 1291 târihi vardır.

KIT'A

Her kişi hâlince bir kayd-ı emelde bendedir
Cem'-i mäl eyler kimi, ister kimi zürriyeti
Bir esâretgâh-ı ibrettir bu âlem hâsılı
Duymadı kimse cihânda lezzet-i hürriyyeti

Külliyyât-ı Ziyâ Paşa, s.179; Harâbat, C.2, 1st., 1292, Matbaa-i Âmire, s.55.

KIT'A

Dîdede aynın belâ-yı za'f ile elde kadeh
Subhtan akşamâma dek, tâ subha dek akşamdan
Sorsalar ukbâda derdim âlemin keyfiyyetin
Âlemi gördüm beli, gördüm verâ-yı câmdan

Harâbat, C.2, s.53; Gonç-e-i Edeb, Cüz 1, 1 Mart 1299.

ZAFER-NÂME'den

Gâh dağlarda ve sahrâda zamânım geçti
Gâh Mâliyye'de, dâvâda zamânım geçti
Hâsılı hirs ile hulyâda zamânım geçti
Dalkavuklukta, müdârâda zamânım geçti
Olmadım şimdiye dek mazhar-ı feyz ü âmâl

Nâle-i hırsımı encâm işitti lütfun
Bana ilka-yı hayat eyledi gitti lütfun
Şuarânın yüreği yağıñ eritti lütfun
Âcizim şûkrünü ifâde ki etti lütfun
Şem'-i maksûdumu âhir nefesimde iş'âl

Ye's ü hîrmân ile benzim sararip solmuş idi
Ehl-i matlûb saçımıla sakalım yolmuş idi
Galibâ mihnet ile çille dahi dolmuş idi
Mutasarrıflığa bir küt'a sebeb olmuş idi
Bu kasıdem beni vâliliğe eyler îsâl

Nitekim şehr-i mayıs tıbca şifâ mevsimidir
Ehl-i hâcâte seher vakti safâ mevsimidir
Edelim sîdk ile Mevlâ'ya ricâ mevsimidir
Yeter ey hâme ko tasdî duâ mevsimidir
Tut yüzün kibleye aç başını bâ-saffet-i bâl

Tâ ki âteşte bula murg-ı semender me'vâ
Ede hâkisterî Kaknûs'u dem-â-dem ihyâ
Göstere nesr-i felek cünbiş-i pervâz-nûmâ
Tâ ki pervâz ede âfâkta Sîmurg u Hûmâ
Kebk-i dârâtını çâk etmeye şâhîn-i zevâl

Zafer-nâme Şerhi, (y.y.y.), (y.t.y.), (litografiya), s.13-14.

TARTUFFE YÂHUD RİYÂNİN ENCÂMI'ndan

- Dorin- Sebeb ne bunca malınız ile
Dâmâdınız bir dilenci olsun?
- Orgon- Sen sus karmaşa hem bunu belle
Mali yoğise varsin olmasın
Ondan dolayı daha ziyâde
Ona ihtirâm edilmelidir
Onun bu fakri fahre sezâdır
Kadrini terfi' etse revâdîr
Çünkü mâlını kendi terk etmiş
Mâsivâya meyl etmediğinden
Hak rızâsına çalıştığından
Lâkin ona ben yardım edince
Gamdan kurtulur malını bulur
Kendisi böyle görünürse de
Yurdunda mali pek ziyâdedir
Hem kendisi bir asil-zâdedir
- Dorin- Evet bu sözü kendisi diyor
Bu fahriye o zûhde uymuyor
Kim ki fânîye i'tibâr etmez
Asl-ı nesebi ile ögünmez
Kanâatle hirs bir yere gelmez
Dervîş olana kibir gerekmez
Bunu dahi bir yana koyalım

Aslından da hiç söz açmaya
Bir kerre de şahsına bakalım
Hiç acımadan verir misiniz
Boyle bir kızı öyle herife
Siz hiç yakışık bilmez misiniz
Sonunu asla saymaz misiniz
Sevmediğine bir kız verilse
Nâmûsu elbet tehlikededir

Riyânin Encâmu, 1st., 1298, Vakit Matb., s.16-18. Duraksız hece vezniyle ve hafîyesizdir.

GAZEL

Korkarım hâk olmadan ömrün necâtin rağmına
Unsurumdan ihtarâz etmem memâtın rağmına
Bastığın hâk-i siyehten tutma alçak nefşini
Sâbit ol azminde dehr-i bî-sebâtin rağmına
Etmedim hiç bâtila bir hak tasavvur bir zaman
Istinâdim Hakk'adır hep âlihatın rağmına
Etmesin fîkr-i kemâli muhtesi bir dâhiye
Var ise irfânını arz et dûhâtın rağmına
Hâke yüz sürmekle kaimse yer üstünde hayat
İhtiyâr et altını hâkin, hayatın rağmına
Şerr idi gördüm de ayrıldım zehâb-i kâinât
Münferid kaldım bu yolda kâinâtın rağmına
Etmedim ikbâl-i dil-cûy-i zamâna iltifât
Tâliimden gördüğüm bin iltifâtın rağmına

Hazine-i Evrak, Nu.42, s.658; Nu.45, s. 688. 2. ve 5. beyitlerden oluşan bir kitâ: Envâr-ı Zekâ, Nu.13, 1300; Mecmâa, Millî Ktbh., Yz.A.869, v.30^a; Mecmâa, Millî Ktbh., Yz.A.131, v.6^a; Dr.Rıza Nur, "Nâmık Kemal", Türk Biliq Revüsü, Nu.6, Février 1936, s.1150(269)-1251(270).

GAZEL

Ehl-i cûr'et renciş-i âlâm ile gayretlenir
Zahma dûş oldukça zîrâ şîrlar savletlenir
Hep sadâ bâlâdan eyler cây-i dûr-â-dûra aks
Ehl-i câhin sıytı âlem-gîr olur şöhretlenir
Kalmaz ikbâlinde dâim havf eden idbârdan
Derd-i sâriden tehâsi eyleyen illetlenir
Hubb-ı câh artar cihân oldukça makrûn-ı fesad
Cisme za'f ettikçe istilâ tama' kuvvetlenir
Kimse bilmez kadrini oldukça ârif ber-hayat
Bir güherdir kim hüner fikdân ile kıymetlenir
Neş'e germ oldukça artar iştihâ-yı zevk u şevk
Devlet efzâyîş bulunca ârzû kesretlenir
Kabil-i her-hâldir Nâmik dil-i erbâb-ı hâl
Bir heyûlâdır bu kim her vechile sûretlenir

Mecmâa, İÜ Ktbh., Ibn.TY.3119, s.8-9; Mecmâa, İÜ Ktbh., TY.9836, v.106^b; Sadettin Nûzhet (ERGUN), Namık Kemal, Hayatu Ve Şiirleri, İst., 1933, Ekspres Matb., s.125.

GAZEL

Şâirim vahy-i meânî lütf u güftârimdadır
Nükte-i gird ü âlem levh-i efkârimdadır
Ben o Mansûrum ki Hak-gülükle oldum ser-firâz
Pâye-i mi'râc-ı vuslat rîfat-i dârimdadır
Bûlbûl-i kudsî-nihâdîm gûlsitân-ı aşkta
Berg-i hâtür reng-i gerdûn nûk-i minkarîmdadır
Mazhar-ı dîdâr-ı yârim zûlfûne dil-besteyim
Nûr-ı imân-ı hakîkî zîr-i zünnârimdadır
Âlem-i vahdette deşt-i bî-girân mânâyım
Lâne-i Anka-yı uzlet tarf-ı kûhsârimdadır
Hem-dem olsam n'ola ger bezm-i cenâb-ı Hâlet'e
Neşve-i feyz-i ilâhî câm-ı eş'ârimdadır

Mecmûa, İÜ Kitbh., TY.9948, s.1. *Neşredilen şiirleri arasında rastlanamamıştır.*

GAZEL

Her kim etmezse mümâşât merâm-ı asra
Hîç nâil olamaz zevk-ı müdâm-ı asra
Dehrde hâdisesiz vakt bilir mi acabâ
Eyleyen var ise ta'rîz nizâm-ı asra
Devrden çarh fîrağ etmez iken bir lâhza
Şaşarım merkez-ı mihnnette devâm-ı asra
Zevk u ânin da meyânında tutup bir meslek
Uymadım ben ne havâs ne avâm-ı asra
Nâmîka peyreviyim Nâili-ı üstâdîn
Iktidâ eyleme lâzîmdir imâm-ı asra
Nâili ôlse idi dehrde bâki şîri
Terk ederdi dil pesendide kelâm-ı asra

Mecmûa, İÜ Kitbh., Ibn. TY. 2458, s. 36. *Neşredilen şiirleri arasında rastlanamamıştır.*

TÂRÎH-Î CÜLÜSİYYE

Nâmik ederler iltifat târîhime ehl-i nikât
Rûh-ı Azîz-i kainat izz ile oldu pâdişâh

1277

TÂRÎH-Î SÂL

Sâd ede pâdişâh-ı devrâna feyz ü tevfik Hâlik-ı müteâl
Yefrehu'l-mü'minûne yevmeizin oldu târîh-i sâl ü haffâl

1278

Mecmûa-i Cülûsiyye-i Abdülaziz Han, TTK Ktbh., Y.347, v.4a-b. Neşredilen şiirleri arasında rastlanamamıştır.

MANZÜME

Cıkıp dâvâ-yı hürriyet meyâna
Atıldıq biz de cây-i imtihâna
Bu yolda bakmadık ikbâle, câna
Muhâlif gitlik evzâ'-ı cihâna
Neler ettik alâ ragmi'z-zamâne

Sipihre şöhret-i zulm iftirâdır
Eder pest âdemî havf u ricâdîr
Cihan mağlûb-ı merdân-ı vefâdîr
Mücerrebdir sözüm sanma hatâdîr
Neler ettik alâ ragmi'z-zamâne

Kalem bizlerle kaimdir vatanda
Duyuldu nâmımız Hind ü Yemen'de
Be hey zâlim gel insâf eyle sen de
Bu devlet kande mäl ü câh kande
Neler ettik alâ ragmi'z-zamâne

Vezâif cân ü tendendir mukaddem
Bize efâlimizdir rûh-ı âzam
Ölürsek de kim eyler hüzn ü mâtem
Değer toprağımız bir böyle âlem
Neler ettik alâ ragmi'z-zamâne

Taaddiden yilar mı ehl-i himmet
Yaşa ey ümmet-i sahib-saâdet
Safâmız zevkümüzdir her meşakkat
Senin sâyendedir bu feyz ü ni'met
Neler ettik alâ ragmi'z-zamâne

Ebuzziyyâ Tevfik, "Yeni Osmanlılar Târthî", Yeni Tasvîr-i Efkâr, Nu.409, 10 Teşrin-i sâni 1910.

GÜLNİHÂL'den

Sen ölürsen anan ağlar
İmam ıskatını bağlar
Kurdlar kuşlar karlı dağlar
Etini yer ölmeye gör

Kazmayı vurdum mezâre
Kemik çıktı pâre pâre
Can verip aldanma yâre
Senden geçer ölmeye gör

Gülnihâl, 1st., 1327, Bayezid'da Bakırçılıkarşısında 47 numerolu matbaa, s.126. Hece vezniyledir.

NEVÂ-YI ASL

Şimdi yükseklerde pervâz eyleyen alçakların
Bir zamanlar mülkü tahrîb etmede ortakların
Birtakım jurnalcılar alkışcılar yardakların
Gerdeninden herbiri bir dalda âvîzân olur

Hânûmanlar söndüren canlar yakanlar bir zaman
Zulmet-i kabri görür elbet olur dûzah-nişan
Bir adâletgâh-ı väsi'dir bu dârû'l-imtihan
Milleti kurbân edenler millete kurbân olur

İnkılâb eyler zaman bir muktedir hey'et gelir
Müstebidler mahv olur her ferde hûrriyyet gelir
Millete servet, vûcûd-ı devlete kuvvet gelir
Şimdi vîran gördüğün me'vâlar âbâdân olur

Cilveğâh-ı emn ü âsâyiş olur cümlle bilâd
Vâdi-i eymen olur bu mahşer-âbâd-ı sesad
Gösterir ahkâmını feyz-i ulûvv-i ittihad
Bir şehînşâh-ı cihanla bir çoban seyyân olur

Mecmûa, Millî Ktbh., A.2337, v.6^b. Neşredilen şiirleri arasında rastlanamamıştır.

GAZEL

Ey tâli'-i sâzım deme kim dün imişim ben
Bir minnet-i uzmâ ile memnûn imişim ben
Birhayli zaman sâkin olan hâlime bakma
Îcâb-ı muvakkat ile durgun imişim ben
Bir feyz-i teveccûh beni ihyâ ile tekrar
Gördüm ki füyûzât ile meşhûn imişim ben
Fitnat gibi bir nâdire-i asr-ı ahîrin
Hüsn-i nazar-ı lûtufuna makrûn imişim ben
Çoktan beridir şî're de nefretle bakardum
Hâlâ fiten-i şî'r ile meftûn imişim ben
Fitnat Hanım'ın tâzeledi güftesi tab'ım
Tanzîrim ile gör ki ne coşkun imişim ben
Fitnat sana Midhat gibi bir kul bulununca
Zinhar deme mihnet-zede dil-hûn imişim ben

Hakki Tanık US, Ahmed Midhat Efendi İle Şair Fitnat Hanım, İst., 1948, Vakit Bsmv., s.15-16.

GAZEL

Geldi bir şevk-ı mücedded onu tevfîr eyleyim
Şevkimi cânâna tekrar arz u tezbîr eyleyim
Yazdiğim birkaç sözü tanzîre himmet eylemiş
Ol şeker-güftârı borçum oldu takdîr eyleyim
Kismet et yâ Rab gubâr-ı pâyine yüzler sûrem
Ol mübârek hâki de ez-can tevkîr eyleyim
Büy-i vaslından beni bir şemmesi mest eyliyor
Cism ü cânî işte ol şemmiyle ta'tîr eyleyim
Bende benlik kalmadı hissim onun hissiyle bir
Kaldı ki bu cismimi cismiyle tahmîr eyleyim
Başka sevdâ vermesin Allah bana dünyâda hiç
Gönlümü dünyâ vû mâ-fihâya tenfîr eyleyim
İhtiyârimla kul oldum bârgâh-ı şevkete
Şehriyârim hizmetin mümkün mi takşîr eyleyim
Fitnatım cânım lebîbim ey edîb-i kâmilim
Âcizim billâh seni taklîd ü tanzîr eyleyim

A.g.e., s.55-56.

GAZEL

Voltaire'i takdîr edenler ehl-i irfandır bütün
Nâşir-i envâr olanlar medhe şayandır bütün
Ey muhibb-i fenn ü hikmet peyrev ol dûhhâta sen
Ta'n u ta'rîz eyleyenler bil ki nâdandır bütün
Rehzen-i feyz ü terakkî olmadan sen kıl hazer
Yol kesen haydudların encâmi hirmandır bütün
Tâlib-i fenn ü hakikat olmalı âkîl olan
Şûre-zâr-i cehle sâik kaht-i iz'andır bütün
Vâkif-ı ahvâl-i âlem olmalı insân olan
Aksini tervîc edenler bence hayvandır bütün
Ey Fuâd-ı hasm-ı şâir sen de söyle bir gazel
Böyle şeyler güç tanınmış gerçi âsandır bütün

Tercümân-ı Hakîkat, Nu.2590, 11 Şubat 1303. B.Fuâd'in bir polemik vesilesiyle söyleditiği tek şiiridir.

SERGÜZEŞT-İ PERVİZ'den

Perviz

Nedir bu felâket nedir bu elem
Nedir bu sefâlet nedir bunca gam
Usandı bu âlemden artık cihan
Gelip na'rasın vursun âhir zaman

Âkal

Sahih hakkınız var velâkin cihan
Benî Âdem'e bir muvakkat mekân
Muvakkat olan yerde olmaz huzur
Bunu bilmeyenler olur pûr-fûtür
Size kim diyor ki bu mîhnet-serâ
Ola cây-i şâdi ve emn-i safâ
Ki olsun hemîşe misâl-i cenan
Ne istersen âmâde vû râyegân
Ahâlisi dâim safâlar ede
Bulunmaya bir kimse hasret çeve
Nice hûr u gûlmân-ı nâzik-beden
Olalar der-âguş cevr etmeden
Safâsından ehli ola pûr-huzur
Dem-â-dem karîn-i sürûr u hubûr
Ser-âzâde herkes elem müzmahil
Ne bir kayd-ı kûlfet ne teşvîş-i dil

Perviz

O hâlettir işte benim matlabım
O hâlettir işte benim matlabım

Âkal

Eğer böyle olsa ne lâzım cenan
Müebbed olurdu bu kevn û mekân
O âlem mûmessil olur mu buna
O cây-i safâ bu muammer-i belâ
Efendim ne hâl oldu bilmem size
Beş on gün mukaddem diyordun bize
Beni ger bırakırsa bu zâlim ecel
Kakardım binâ-yı cihâna temel
Ne lâzımdı birşey ne cennet bana

Kifâyet ederdi bu hâlet bana
Neden döndün âyâ o sözünden neden
N'olur bilmiş olsam o ahvâli ben

Perviz

Onu sorma benden azîzim aman
Dilim varmış olsa derdim beyan
Bu günlerde çıktı gözümden cihan
Bana oldu zindan bu kevn-i mekân
Gönül nâr-ı garnla yanar dâimâ
Dumanı serimden çıkar tâ-semâ
Beni gayrı alsın götürsün ecel
Ki herşeyden artık kesildi emel
Sevinsin duyup baht-ı dûnum benim
Ki çektim cihandan bugün dâmenim

(*Bu zamanda Perviz kanapenin üstüne düşüp bayılır*)

Âkil

Acâyib acâyib ne oldu size
Aman söyle derdin efendim bize
(*Âkil bakar ki Perviz'de eser-i idrâk kalmadı, telâş ederek Çâresâz'a*)
Gelin kimse yok mu yetiş Çâresaz
Efendi bayıldı su serpin biraz

Sergüzeşti Perviz, İst., 1282, Tasvir-i Efkâr Matb., s.5-8.

İKİNCİ ERSAS'tan

Olimpiyat

Düğün oldu bitti yine çıktı ceng
Bu ceng etti her başa dünyayı teng
Gidip cenge Ersas oldu nihân
Gözüm muntazirdir yoluna hemân
Cânım aklım ermez ne bitmez kıtal
Yetişmez olaydı bu ceng ü cidâl
Ayırıldı kocamdan beni kodu tek
Buna sabr eder mi bu eksiketek
Kim içâd etti bu cengi aceb
Kim içâd etti bu harbi aceb

Lüzüm üzre olsa ona kim n'eder
Ona kim n'ederse hatâlar eder
Lüzüm üzre ceng ile buldu cihân
Her a'sâr u ezmanda emn ü amân
Velâkin bu beyhûde inan
Ne Allah râzi ne peygamberân
(Bu aralık Nersis içeri girer)

Olimpiyad
Safalar getirdin efendi peder
Kocamdan aceb aldınız mı haber

Nersis
Kızım almadım ben, haber sizdedir

Olimpiyad
Acâyib ne sizde ve ne bizdedir

Nersis
Ya öyleyse bilsek aceb kimdedir
Efendim kabâhat bütün sizdedir
Ki çünkü giderken demişti size
Kâğıd yolladıkça cevab yaz bize
Hani yazdırın mı beş on haftadır
Onunçün tarîk-ı haber bestedir

Olimpiyad
Efendi otur da size söyleyim
Biraz arz-ı hâl-i melâl eyleyim
Bilirsin ki kayser beni bir zaman
Eder miydi söyle gözünden nihan
Kerîmem efendim nasilsın deyip
Be-her gün be-her şeb tâltîf edip
Tutup elimden alıp yanına
Öpüp okşayıp da sokup canına
Demez miydi vermem seni gayre ben
Gelinim olursun sonra kızım sen
Peder dersek yalan sanma hâ
Yoluma cihânı ederdi fedâ
Anam da kezâlik benimcün hemân
Kızım gitti diye edermiş figan
Bu kıymetli evlâdi aldın da sen

Bir ortak⁽¹⁾ eline bıraktın neden
Ki her gün sokar akreb-âsâ teni
Halâs etmiyorsun elinden beni

(1) Bunda murâdi *Pransem*'dır.

Sâsâniyân Hükümdarlarından İkinci Ersas'ın Sergüzeşti, İst., 1282, Tasvîr-i Efkâr Matb., s.18-21.

RÜYÂ OYUNU'ndan

Marinko

Ben eder iken cefâdan feryâd
Sen bana bî-vefâlik et isnâd
Tâliim tâliim ne bed tâli'
(Bu zamanda ağlar, Bey mâni' olmak ister)

Marinko

Olmayasin giryeme aman mâni'

Bey

Yine ağlar bu çesm-i mestin

Marinko

Âh...

Bey

Ben dururken sana giryе günâh
Bî-vefâsin dedim gücendin sen
I'tirâf eyleyip kusûrum ben
Bastığın yerlere yüzüm sürerek
Hâk-i pâye yüzüm gözüm sürerek
Cûrmümün afvını ricâ ederim

Marinko

Bî-vefâyım nasıl vefâ ederim

Bey

Cûrmümü i'tirâf ederken âh
Yine etmez misin afv-ı günâh
Yüreğin taş mıdır ki olmaz hûn

Âh ederken bu aşık-ı mahzûn
Kâkülün gibi dil perşandır
Âtes-i aşkınlâ súzandır
Rûy-i gulgûnuna gönül meftûn
Bağlı zülfûne bu dil-i mecnûn

.....
Tig-ı ebrûnu çek beni öldür
Yâ bu çeşm-i pür-eşkimi güldür

Marinko

Ba'd-ez-în bî-vefâ demez misin

Bey

Tövbeler...

Marinko

Bir daha demez misin

Bey

Demem Allah için barış gayrı
Bana saçtırma eşk-i teri gayrı
Gül de gûlsün bu çeşm-i giryânım
Gel açıl gül gibi kuzum cânım

(Bu zamanda Marinko kahkaha ile gülüp barışırlar)

Marinko (Bey'e hitâben)

Balo başlasın mı

Bey

Çabuk başlasın

Rûya Oyunu, İst., 1292, La Turquie Ve Şark Matb., s.24-27.

ZİYÂRET

Esselâm ey ketibe-i ulyâ,
Vatan uğrunda can veren ahyâ,
Ey şu vâdide hâk olan asker!...

Sizi geldik bugün ziyârete biz,
Bizi ihyâ için değil mi ki siz
Öldünüz nâzil-i çeh-i makber?...

Biri zâirlerin İtalyan'dır,
Biri Moskof ki pek nûmâyandır,
Fikr-i takdisi eylemiş rehber.

Ey vatandan uzak düşen şûhedâ,
Evini barkını edip de fedâ
Can-siperâne harb eden erler!...

Cennet olsun makamınız her dem,
Siz ki mâtînizi bilen âdem,
Dâne-i eşkini nisâr eyler.

Bunda herkes bugün seferberdir,
Menzil ancak gubâr-ı esmerdir,
Olmasın rûh-ı pâkiniz muğber.

Şimdi biz doğrulup denizde yola
Bakarız dûrdan Sivastopol'a
Görünür sevkınızde bir peyker.

İngiliz'le Fransız'a âid,
Şu müzeyyen mezârlar zâid,
Size gökten iner fer ü zîver!

O vatandır ki öyle çehre-nûmâ
Gün batarken ne hoş durur, gûyâ
Titrer evlâdi üstüne mâder!...

Elvedâ ey birâderân-ı vatan,
Elvedâ ey dilâverân-ı vatan,

Âh ey mü'minîn-i dîn-perver!
Ki sezâ hâkinizde eylese yer
Bir büyük zill-i mağfiret-güster
Elvedâ elvedâ ey askerler!....
Sivastopol, Nisan 1297

İlhâm-ı Vatan, İst., 1334, Matbaa-i Âmire, s.19-21.

SAHRÂ'dan Hoş-nişinân

Nağme-1

Bir zamanlar karargâhim idi,
Bedeviler gibi beyâbanlar
Buna mücib de iştibâhim idi:
Nasıl imrâr-ı vakt eder onlar.
Belde halkında görmedim, hayfâ,
Gördüğüm ünsü ehl-i vahşette!
Bedeviler sükûn u râhatte,
Sürdürü dâimâ ganemle safâ.
Beledî muttasil esir-i cefâ,
İntiâş âleminde zulmette!
Biri endişeden aman bulmaz;
Biri endişeye zaman bulmaz.

Nağme-2

Beledî nûş-ı zehr-i mihnâ eder,
Bedevî tâze tâze şîr-i lezîz.
O taayyüs deyip cihâda gider,
Bunu av etleri eder telzîz.
Medenî sarf-ı nakd edip hattâ
Neşsini sâz ile hâmûş eyler.
Bedevî külbesinde gûş eyler,
Nagamât-ı tuyûru bâd-ı hevâ.
Bunu bir mâkire edip ıgvâ,
Sanki çirk-âb-ı zevkî cûş eyler.
Âb-ı sîmîn içinde cilve-günân,
Onu da hem-seri eder hayrân.

Nağme-3

Bedevî hem-seriyle çifte gider;
 Geçirir zer' u ra'y ile demini.
 Dağ başında muâf-ı kayd-ı keder,
 Hiç düşünmez bu gussa âlemini.
 İnkılâb ü havâdis-i devrân
 Edemez kalb-i sâfina te'sîr;
 Lokma-i nân-ı huşk ile dil-sîr,
 Yeter iknâa bir çanak ayran;
 Dâîmâ pûr-meserret ü handân,
 Nefsini eylemez hayâta esîr.
 Seyredip vâlihâne âfâkı,
 Bî-delâlet bulur o Hallâk'ı.

Nağme-4

Ederek kubbe-i semâya nazar,
 Tapınır kendi kendine dâim
 Ahter-i sâbit-i ziyâ-güster
 Şem'a-i mâbede olur kaim.
 Şeceristân cemâat-i mescid,
 Ki gelip nefh-i bâd ile vecde,
 Hazret-i fitrate eder secde.
 Hayy-i mevcûd u vâcid ü mücid
 Görünür, kim o âbid-i sâcid
 Olduğu âlem-i müheyycide,
 Bakıp etrâfına taabbûd eder;
 Tâati muttasıl teceddûd eder.

Sahrâ, İst., 1296, Mihran Matb., s.5-8.

MAKBER'den

Ey nûruna zil tutan nikabı
 Ey mihrine hâk olan sehâbî
 Hecrinle senin ne işlerim ben
 İmdâd umarım yetimlerden.
 Gördüm yere düşmüş âfitâbî
 Ben anlayamam bu inkılâbî
 Tâkib ederim zalâm içinde
 Bilmem kime ettiğim hitâbî
 Dursam bakarım yûrür hep eşyâ

Benden kaçıyor gibi şu dünyâ
Kıldı beni derd-i akl mecnûn
Gönlümdeki zulmet etti şebhûn
Gitsem durur ettiğim temâşâ
Nefsim de kalır uzakta tenhâ
Bilmem kime eyleyim tazarru'
Bilmem kime eyleyim takazâ
Bir parça da gülmek isterim ben
Gülsem duyarım o da kederden
Herşey oluyor gözümde ağyr
Yârim bana çünki olmuyor yâr
Çok kerre o yâri fîr ederken
Bilmem görünür müsün bana sen
Birden bire yâr olup hüveydâ
Olmaz kimi gördüğüm muayyen
Zevkim mi aceb beni(m) bu hasret
Ya ağlayışım midir meserret
Ya Rab ne bu fîr-i berk-te'sîr
Vechin mi kılan bu zihni tenvîr
Yağmur çemenimde seng-i hayret
Her tânesi bir mezâr-ı fikret
Düştükçe yere çıkar semâya
Âvâze-i pür-hurûş-ı kudret
Geçmez sanırıım bu rûzgânı
Sûr'atlidir ol kadar güzârı
Fânîlik ile mukayyedim ben
Bâzen sanırıım müebbedim ben
Gördük o hazân olan bahârı
Geçmez mi hazânın iğbirârı
Allah'a bu şeb açıldı gördüm
Yârin o açılmayan mezârı
Kız gelme bana hevâya kalb ol
Git bir melek ol semâya kalb ol
Kalbimde duran taşı koparma
Bu hâke giren başı koparma
Benden uza mâsivâya kalb ol
Bir kalbsiz âşinâya kalb ol
Nezdimde benim kusursun sen
Git ister isen Hudâ'ya kalb ol

Makber, İst., (1301), (y.y.y.), s.111-112.

NÂ-KÂFÎ⁽¹⁾

1

Nasıl şerh eyleyim ben derdimi, içâd nâ-kâfî
Duâ nâkis, tazarru' bî-eser, feryâd nâ-kâfî
Melekler, hûrlar ger kilsalar imdad, nâ-kâfî
Gamım levh-i semâya eylesem inşâd, nâ-kâfî

2

(Bu parça hâtırda kalmamış)

3

Güler mi mâteme dünyâda hiçbir sâhib-i insâf?
Felâket görmemişsin derdimi eylersin istihâf
Felâket olsa lâyiktir bu halka sendeki evsâf
Kifâyet gösterip ey eyleyen îrâd, nâ-kâfî

4

Aceb hûn-i dil-i mecrâhumu sen mey mi zannettin
Sadâ-yı Makber'i bir nâra-i heyhey mi zannettin
Veyâhud kendini âlemde sen birşey mi zannettin
Bugün ben yazdım, elbette yazar ahfâd, nâ-kâfî

5

Evet, tarz-i kadîm-i şî'ri bozduk, herc ü merc ettik
Nedir şî'r-i hakîkî safha-i irfâna derc ettik
Bu yolda nakd-i vakti cem'-i kuvvet birle harc ettik
Bize gelmişti zîrâ meslek-iecdâd, nâ-kâfî

6

Ne dersen de, emînim ben bu yolda sermediyyetten
Ölür lâkin cihanda kimse mahv olmaz hamîyyetten
Gelen imdad kâfîdir bana irfân-ı milletten
Ne rütbe olsa da tab'îmda isti'dâd nâ-kâfî

(1) "Nâ" edâlinin Fârist, "kâfî" kelimesinin Arapî olması itibâriyle "Makber"deki "nâ-kâfî" tâbîrini yanlış zanneden birinin ta'rtzât-ı nâ-beçâsına karşı.

Mu'teriz; bizde bunun emsâl-i adîdesine ve ale'l-husus müstakil bir lisâna mâlik olduğumuza ehemmiyet vermiyor. Ne assolummaz bir hata!... Nazar-ı gayr-ı ârifânesinde dünyâda Arapî'den Fârist'den başka bir lisân yok mudur bilmem ki..."

Gayret, Nu.19, 9 Mayıs 1302.

MÜFÂALETÜN MÜTEFÂİLÜN

Uzun geceler
Yazın ne demek uzun geceler?
Ben uykusuzum,
Ben uykusuzum da onun için geceler uzun
Fakat ne yazık!

Şu kurbağalar da hep uyanık,
Uzakta bütün nücum uyanık
Umûm uyanık
Ne çare ki aşk, o fitne eğer uyursa ölüür
Cihan gömülüür
Küre-i zemîn semâda defin
Derede esen
Şu ninni de hoş değil mi yazık
Ki yok işiten
Nesîm-i sükût
Ben uykusuzum
Fakat güzelim hiç etme merak
Yanımda bırak hayâlini sen
Düşünme beni
Bu bir kara gün ki rûhum onun yüzünde ayân
Görüyor seni
Tulû'-ı leyâl
Uzun geceler perîsi seni
Öpüp okşuyor bu rûh-ı besar
Muânaka-i firâk u visâl
Muâşaka-i hayâl ü şuûr
Uzun geceler hemen uzasın
Hemen uzasın uzun geceler!

Güzelim, hayâl
Görmüyôr musun bu zulmeti sen
Bana rûh-bâhş oluyorsun ey meh-i melekût
Ebedi hayat
O siyah kefen
Sabah oluyor beyaz geceler
Yine uykû yok
Geceler beyaz olacak demek
Yanımdasın ey hayâl-i bûlend
Ikinci tulû'

Sitâre-i şeb, sitâre-i rûz
Nasıl uyurum!
Bu sânihalar, bu nâzileler, bu râdiseler yanında iken
Nasıl uyurum mezâr gibi ben!

Senin ey güzel bu güzelliğin demek ki ikiz
Birinci veya ikinci hayâl
Bu cilvelerin nûcûm-ı semâ olunca eşî
Düşünmeliyiz
Nasıldır aceb bu kubbenin asıl güneşi?

Servet-i Fünûn, Nu.1510(36), 23 Temmuz 1341.

GARÂM'dan

Etsem istihzâ dahi merd ü zenî,
Sû-i maksûda deñildir mübtenî.
Gûlmeyi ettimse lâkin i'tiyâd,
Sanmayın tezyîstir bundan murâd.
Gûlmede bî-ihtiyârim âleme;
Böyleyim düşsem de ye's ü mâteme.
Pek gûlünç indimde her ilm ü amel.
Hadd içinde gördüğüm bî-hadd emel.
Bir tefakkür ile bin âlem nedir,
Âlemin üstünde bir âdem nedir?...
Fikr edin bir kerre sinn ü sâlini,
Sonra da bî-hadd olan âmâlini.
Vashını, hicrânını fikr eyleyin.
Şevkini, hirmânını fikr eyleyin.
Fikr edin ol acz ile dâvâsını,
Sonra da eyyâminin ferdâsını.
Hiçten bulmuş vûcûd eskâri hiç,
Nefsi hiç ve nâmî hiç, âsârı hiç.
Aczine her hâl ü tavri beyyine,
İddiâ-yı iktidâr eyler yine.
Bâzısı hikmetle eyler iştigal.
Bâzısı hey'etle ihyâ-yı leyâl;
Bâzısı târihîn pûr-vesvese;
Bâzısında kimyâ vü hendese;
Bâzısı olmuş bedâyi'-sâz-ı fen,

Der ki meşhûrum cihanda şimdi ben;
Zî-vukuf-ı zîr û bâlâ bâzısı
Âşinâ-yı ilm-i Mevlâ bâzısı;
Bâzısı hâkim, "Bu şer'an böyle" der;
Bâzısı kanûn-ı hâzır der gider;
Bâzısı kadıdır almış bir kazâ,
Hükmünü icrâ eder ber-muktezâ;
Bâzısı câmi'de olmuş bir imâm,
Iktidâ-yı halka vermiş ihtimâm;
Bâzısı väiz, başında kırk kişi,
Hep kiyâmetler koparmaktır işi;
Bâzısı bir şeyhtir dergâhta,
Sanki hâdimdir o kurb-ı Allah'ta;
Bâzısı Mevlâ'yı görmüş düște,
Söylenir bir külbe-i hâmûsta;
Bâzısı bir çehreden bulmuş keder,
"Âşikim âşık!" deyû feryâd eder;
Bâzısı evhâminin mağlûbudur,
Zanneder ki Hak onun mahbûbudur;
Bâzısı gûyâ edîb-i nâmdâr,
Yazdığı şeylerle eyler iftihâr;
Bâzısı şâir ki siğmaz âleme,
Âşinâdir mânenvî bir mahreme;
Bâzısı bahhâstır gayet natûk;
Bâzısı fa' âldir merd-i halûk;
Bâzısı olmuş perestâr-ı hayâl;
Bâzısı söyler hakîkatten misâl;

Garâm, İst., 1341, Matbaa-i Âmire, s.69-72.

DİĞER

Edebiyyâta olanlar sâlik
Edebi zevke değiller mâlik
Sonra yazdıkları fahriyyeleri
Azametlerle süreüler ileri
Beğenilmezse ederler ta'rîz
Biz de kerhen yazarız bir takrîz!
Bizi onlar sanıyorlar ayrı

Ne var onlarda ya bizden gayrı?
Yeni meslekte de vardır izimiz
Titremez onda yürürkən dizimiz!

Edebiyyât-ı Cedîde'ye fenâ
Yeni sâliklere gelmişse gınâ
Bize gösternelidirler âsâr
Ne güherler var, olunsun îsâr!

Güneş, Nu.13, 1 Ağustos 1927.

SEYDÎ YAHYÂ'dan

Ahâlî - (hep bir ağızdan)

Kemâl-i hicabla sığındık size;
Aman vatandaşlar! Bir çare bize!

Hâlimiz

Pek yaman!
Kalmadı sabr û tahammül!
Za'fımız,
Derdimiz
Hergün etmede tekemmül!
Zarûridir bu tenezzül.
Aman! Ruhsat, arkadaşlar!
Teslim olalım!
Affedin, aman kardaşlar!
Teslim olalım!

(*Bu kit'ayı söyledikten sonra kadınlar çocuklarıyla berâber bir tarafa ve erkekler bir tarafa ayrılır.*)

.....

Erkekler - (bir ağızdan :)

Vatan için ölmekte emelimiz;
Bizi reddetti zâlim ecelimiz!
Ölmedik,
Ölmedik,
Kaldık böyle hâr û miskin!
Kadınlar,
Çocuklar
Etmede feryâd û enîn!
Dayanmaz yürekler, hemîn
Ruhsat verin, arkadaşlar!
Teslim olalım!
Affedin, aman arkadaşlar!
Teslim olalım!

Kadınlar - (bir ağızdan :)

Kocalar, kardaşlar, evlâd, babalar,
Meydân-ı cidâlde hep akrabâlar
Vuruldu;
Kaldık biz
Yetîm, bî-kes, zâr û giryân!
Açılıkla

Hastalık

Kimseye vermiyor aman!
Telef olur hergün bin can!
Aman, ruhsat! Vatandaşlar!
Teslim olahm!
Affedin bize, kardeşler!
Teslim olahm!

Erkekler - (bir ağızdan :)

Ta'yib etmeyin bizi;
Hamiyyetsiz değiliz!
Mecrûhuz, zaifiz; ammâ
Yine merdiz, pür-diliz!
Hayâti tahkir eder,
Ölümeye göğüs gereriz!
Fakat bu bîcâregâna
Cân ü dilden acırız.
Bunları kurtaralım;
Şehri teslim edelim;
Biz sizinle ölümü
Sonra tasmîm edelim!

Kadınlar - (bir ağızdan :)

Siz hep öldükten sonra
Biz hayatı nidelim?

(Erkeklerin önüne gidip kendileri diz üzre düşerek çocukları dahi erkeklerin ayaklarına atarak ve göğüslerini açarak:)

Bâri vurun öldürün!
Biz de şehid gidelim!

Seydî Yahyâ, arkadaşları - (bir ağızdan :)

Henuz iltiyâm etmemiş yâreler,
Size iftihâr nişâni bu yeter!
Çocuklar,
Kadınlar
Edelim gayrı tahammül!
Kardaşlar!
Siz bir şey
Etmeyin asla teemmül.

(Seydî Yahyâ anahtarını çıkarıp vererek :)

Hemen Allah'a tevekkül!
Me'yûs olmayın kardeşler!
Haydiyin, elvedâ!

Kardaşlar, Allah selâmet!

Haydiyin, elvedâ!

(Kısa boylu, zaîf ve topal bir adam, yâni Zeyd topallayarak ve koşarak zuhûr eder.)

Zeyd - (gelir gelmez :)

Geldim ben de, aman! Size bir ricâ

Edeyim, velâkin etmeyin ibâ.

Anam yok,

Babam yok,

Acımaç hiç kimse bana

Hiç kimse

Sevmiyor;

Geberip defolsam, var ya!

Sevinir hep âlem, dünnyâ;

Kabûl edin, sizin ile

Ben de öleyim!

Aman! Müsâade edin;

Ben de öleyim!

Seydî Yahyâ, arkadaşları - (Zeyd'e)

Zâfsın, sakatsın, ayağın topal;

Fakat zararı yok, bizim ile kal.

Ahâlı - (bir ağızdan :)

Kardaşlar!

Sizleri

Ederiz Hakk'a emânet!

Seydî Yahyâ, arkadaşları - (bir ağızdan :)

Elvedâ!

Elvedâ!

Size de Allah selâmet!

Hepsi - (birden :)

Sağ olsun ehl-i hamiyet!

Elvedâ! Ey vatandaşlar!

Haydiyin elvedâ!

Hemen Allah'a tevekkül!

Haydiyin elvedâ!

(Ahâlı gitmeğe başlar.)

Seydî Yahyâ, İst., 1292, Tasvîr-i Efkâr Matb., s.41-48.

LETÂFET'ten

- Abdi-Muhsin (duo)**
- Abdi - Nerde idin? Hele buldum!
 Muhsin - Ne istersin? Geziyordum.
 Abdi - Hele şu gezmez beye bak!
 Şu seyr sevmez beye bak!
 Muhsin - Şöyle bir parça dolaştım.
 Abdi - Bir parça mı?
 Muhsin - Ya ne yaptım?
 Abdi - Hele bir kerre bana sor!
 Muhsin - Sen de gezme. Çekil otur.
 Abdi - Gezmekte lezzet buldu
 Mutlaka birşey oldu
 Bir saatte beridir
 Gül gibi rengi soldu
- Muhsin - Acabâ buna n'oldu?
 Mutlaka işi duydu
 Anlasa da yeri var
 Rengim kül gibi soldu
- Abdi - Demincek gezmem diyordun
 Halk içine girmiyordun
 Yarım saatte beridir
 Değiştin dense yeridir
 Ne var?
- Muhsin - Hiç birşey yok
 Abdi - Yalan.
- Muhsin - Gerçek söylüyorum inan
 Abdi - Sen ne acâib insansın?
 Şimdi buna kim inansın?
 Geldigimiz vakit sana
 Gez dedim, darıldın bana
- Muhsin - Gücenmesin diye kalktım
 İşte gezmeye başladım
- Abdi - Bunun ortası yok mudur?
 Muhsin - Bir parça gezmek çok mudur?
 Abdi - Değil ammâ...Sen çok gezdin
 Muhsin - Sanki bir fesad mı sezdin?
 Abdi - Onun gibi.
 Muhsin - Öyle olsun

berâherce

- Varsın âdet yerin bulsun
- Abdi - Yok yok doğru söyle bana,
Öyle birşey var mı? Var a!
- Muhsin - Buna benimle sen de şaş
Beyhûde hiç etme telâş.
Karşima çıktı bir âfet
Ammâ ne âfet!..Kiyâmet!
Aklımı başımdan aldı
Başımı derdlere saldı.
Anladın mı şimdi işi?
- Abdi - Beğendin mi bu gidişi?
Ne halt ettim de "gez" dedim!
- Muhsin - Korkma sözünle gezmedim.
Beni gezdiren o âfet
idi.
- Abdi - Garibdir bu hâlet!
- Muhsin - Buna bir kazâ denir
Kazâ habersiz gelir
Telâş etmek abestir
Başa gelen çekilir

beraber

Letâbet, 1st., 1315, s.45-49. Hece vezniyle operadır.

GAZEL

Durma ahmak gibi dülâbını tedvîre çalış
Sıkık iş göremezsen reh-i tezvîre çalış
Kesret-i mâm ile fahr u şeref olmaz hâsil
İlmîni fazlını irfânını teksîre çalış
Nûr-ı imân lemeân eyler iken sînemde
Sen işin yok ise zâhid beni tekfîre çalış
Ortalık ehl-i tasallufla leb-â-leb doldu
Ey kalem onların ahvâlini teşhîre çalış
Ola matrûd-ı derek ehl-i nifâk u giybet
Nâkîl-i meclis olan müfsidi tekdire çalış
Tarz-ı İran ile Urbân'ı bırak eslâfa
Türk isen Türk'e yarar şivede tâhrîre çalış
Meslek-i Sâlim'e sâlik olarak sen de Said
Peyrev ol Avnî Bey'in şî'rini tanzîre çalış

Envâr-ı Zekâ, Nu.29, 1301, s.657-658.

Arabca isteyen Urbân'a gitsin
Acemce isteyen İrân'a gitsin
Frengîler Frengistân'a gitsin
Bunu fehm etmeyen câhil demektir
Ki biz Türküz bize Türkî gerektir

Lisân-ı Türk'ü terk etmişti âbâ
Lisân-ı asrı da terk etsin ebnâ
Ne dersin söyle ey münşî-i dânâ
Tekellümde nasıl etmek gerektir
Meğer kasdın bize dilsiz demektir

Hazine-i Evrak, Nu.47, s.709-711; Jean-Jacques ROUSSEAU, Fezâil-i Ahlakuyye Ve Kemalât-ı İlmiyye, (terc.Said), kism-ı sanî, Ist., 1299, Mihran Matb., s.6; Dârû'l-kütüb, C.2, 1st., 1303, Karabet Ve Kasbar Matb., s.130.

GAZEL

Kâmilin kalbi ki hasret-keş-i umrân olmaz
Yansa baştan başa âlem yine vîrân olmaz
İsteyen pençe-i zülden yakasın âzâde
Vakt-i hâcette teşebbüs-ken-i dâmân olmaz
Râst-gûlükte inâd eyleyen ehl-i kalemin
Değme âsârı pesendîde-i yârân olmaz
Irz u nâmûsuna kâfil olan erbâb-ı ukul
Bende-i şeyh ü akab-gîr-i mûridân olmaz
Değil endûh-ı felekle dil-i bîçâre Said
Batsa baştan başa âlem yine vîrân olmaz

Bahar, Nu.1, Mart 1299.

KITÂA^(*)

Hâlime atf-ı nigâh eyleyen erbâb-ı kerem
Merhametle bana beş pâre revâ görmez mi?
Sadakayla beni dil-şâd eden ehl-i hayatı
Vâkiâ ben göremezsem de Hudâ görmez mi?

(*) Âma bir sâil için.

Berk, Nu.12, s.359.

RUBÂÎ

Elvân-ı taâma mâil olmaz rindân
Ahbabladır lezzet-i nimet her ân
Bir lokma edip sihhat ile sohbet ile
Rezzâk-ı kerîme şükr eder ez-dil ü cân

Mecmûa, TTK Ktbh., Y.567. Dört farklı biçimini vardır.

GAZEL

Oldu istinâfa âdet eylemek i'lâmı fesh
Bir berâet hükmü yoksa mutlaka encâmı fesh
Pâk-dâmen hükmüne girdi karâr-ı istinâf
Terk-i te'dîb ü cezânın oldu şimdi nâmi fesh
Siklet-i hükm-i bidâyet zâil istinâfta
Cünhalar erbâbına bahş etmeli ârâmî fesh
Çâresiz tasdîk olunmuş gâh bir aylık maaş
Habs ise hükm-i bidâyet hey'etin ikdâmı fesh
Hoş zamân-ı irtikâb ü irtışâ şimdî Said
Dâimâ subh-ı cezânın olmah akşâmı fesh

A.g.mec. Bu mecmâa şâirin elyazısıyle olan şiir ve mektuplarından ibarettir.

GAZEL-İ MÜŞTEREK^(*)

B- Tır-i nigâh-ı gamzesi laht-i ciğerdedir
E- Her katre hûn-ı laht-i ciğer çeşm-i terdedir
E- Câsûs-ı âh-ı arş-ı mesîrim bilir mi âh
B- Hayli dem oldu görmeyeli yâr nerdedir
B- Âfet-res olsa âlem-i eflâke çok mudur
E- Ol mevcler ki nâle-i âteş-eserdedir
E- Gönlüm ne dem ki görmeğe rûyin eder heves
B- Ruhsârina o zülf-i siyeh-fâm perdedir
B- Bülbüllerin tehî midir efganı subh-dem
E- Te'sîr-i âh-ı âşıka vakt-i seherdedir
E- Bir özge hâl ile güzerân etti nev-bahâr
B- Âlem-i safâda hicr ile gönlüm kederdedir
 Olmaz Bahâ bu bezm-i temennâda neş'e-yâb
 İşret safâsı Ekrem'e cây-i dîgerdedir

(*) Ekrem Mektebtî-i Hariciyye'de iken Meclis-i Valâ Muhâkemâti Dairesi Mazbata Odası'ndan Bahâ ile müş-
tereken söylemiştir.
Mecmûa-i İbret-nûmâ, Nu.14, Zilka'de 1282.

MANZÜME

Herkes bilirim ki şâir olmaz
Her fikri beyâna kadir olmaz
Tevfîk ile hem sözü usûle
Mefûl ü mefâil ü feûl'e
Mümkin mi o sâdelik o ıcâz
Ol sâde-dilâne tavr-i serbâz?
Tasvîrinde o mümtezic reng
Âbin akışı gibi o âheng!
Bir şî'r ki olmaya tabîî
Ben neylerim olsa da bedîî!
Efsânedeki o kıl ü kale
Hiç de yakışır mı medd ü imâle?
Türkî kelimât içinde medler
Olmaz mı simâha nefret-âver!

"Ruzgâr" demeyip de rûzgâra
Câiz mi demek siyâh'a "kara"
"Bânâ", "olûr" revâ olur mu!
Hiç zevkile âşinâ olur mu?
Derse meselâ "sefid" sefîde
Olsun mu fasîh bir neşide
Câiz demek öyle medd ü kasra
Çesbân mı terakkîyât-ı asra?
Olmakla "emir" bu yolda câri
Olsun mu fesâhate medâri
Elbette! Olunca söz mezâhif
Nâ-hoş gelir olsa da mükellef.

.....

Aldım ele bi'z-zarûre hâme
Vermek diledim düzen kelâma
Gûyâ daha vâsi' olduğundan,
Âsân-ter olur gibi edip zan
Tanzîmde saydım önce parmak
Ammâ yine olmadım muvaffak.
Geldikçe o Fârisî izâfet
Âhengî bozar, kaçar letâfet.
Bir lâfz değilse pek zebân-zed
Isti'mâli gelirdi pek bed.
"Eyler", "söyler" gibi kavâflî
Olmakla tabiatın hilâfi,
Elde kalem ıztırâba düştü
Zihnim dahi piç ü tâba düştü.
Gördüm ki bu gelmiyor hesâba
Şâyân olmayacak intihâba.
Nâçâr arûza ric'at ettim
Ehven görünen tarîka gittim.

Bir kısmı : Tercümân-ı Hakîkat, Nu.863, 11 Cemâziyûlâhir 1298; Nâçîz, Dersaadet, 1302, Mahmud Bey
Matb., s.76-80.

TEFEKKÜR

Ey sözleri hayâlimi taltîf eden melek
Ey neş'esi derûnuma rikkat veren çiçek!
Durgunluğu huzûrumu tâlân eden çocuk!
Ey handesi güneş gibi cângâha mün'akis
Ey nazresi cenâna veren türlü türlü his..
Mahzunluğu hayatımı lerezân eden çocuk!

Gâhî garib bir bakişın var senin bana
Kim hadşe-bahş-ı rûhum olur ey melek-lika!
Gözden tebâud eyleyerek cümle mâsivâ
Bir sen kalırsın ortada bir zât-ı Kibriyâ!
Bilsem nedir bu hâlet-i mâ-fevka'l-ibtilâ
Ey fikrimi garâmi perîşân eden çocuk!

Bir nûsha verdi ki bana Hallâk-ı fazl-ı vûcûd
Nâtık ulûvv-i hikmeti bî-hasr u bî-hudûd!
Îkaz eder kırâati rûhumda bin sûrûd,
Peydâ kular meâli cenânumda bin dûrûd;
Sensin o nûsha-i hikem ey muhtasar vûcûd..
Ey lütf-ı kudrete beni hayrân eden çocuk!

Bûlbûl müdür o nâtîka-i zî-fesâhatin?
Nerden vûcud buldu o mahfi zarâfetin?
Ey ömrü üçbuçuk senelik tıfl-ı sâde-dil..
Hayrânım işte ben senin ümmî kemâline!
Nûr-ı Hudâ mı mûn'atîf olmuş cemâline?
Ey tâb-ı vechi kalbi fûrûzân eden çocuk!

Kimdir koyan o zîhn-i basîte o mantîki?
Kimdir veren o kalb-ı latîfe o hisleri?
Âciz sabî nasıl tanıdin zât-ı Hâlik'i?
Bâzen nedir o tavr-ı bedî'-i tefekkûrûn?
Gâhî nedir o hâl-i hazîn-i teessûrûn
Her vaz'ı bir garâbeti ityân eden çocuk!

Ey hâbgâh-ı neş'esi âğuş-ı mâderi
Dâvet-ger-i menâmi letâif meselleri!
Bâzîçe-i hayâl-i latîfin değil mi hep
Mûrgan-ı nağmekâr ile ezhâr-ı reng reng,
Deryâda kef-nisâr olan emvâc-ı bî-direng;
Ey hoş nazarla âlemi seyrân eden çocuk!

Sür şimdi zevkini şu naîm-i sabâvetin
Bak sonra hâline o hiyâbân-i behcetin:
Seyr et ne hoş bahardır ol âlem-i şebâb,
Seyr et ne neş'elerle doğar onda âfitâb;
Seyr et nedir safâ-yı seher feyz-i mâhitâb;
Ey gülşen-i ümîdimi handân eden çocuk!

Mâzî için teselli-i evcâ'-ı bî-adâd,
Hâlimde hoş tutan beni her şâm ū bâmdâd;
Âtîme belki fer verecek şem'-i şu'le-zâd;
Vicdân-ı nedîmi mûnis-i cân hem-dem-i fuâd..

Tefekkûr, 1.ks., Dersâdet, 1303, Mahmud Bey Matb., s.47-49; Pul Mec., Nu.8, 1 Mart 1314.

ŞARKI

Sonbahârin zevki hoştur,
Tut elinden yâri koştur.
Düşünme âlemi boştur.
Tut elinden yâri koştur.

Ağaçlar hep gazellendi.
Yeryüzü pek güzellendi.
Dîvâne dil emellendi,
Yeryüzü pek güzellendi.

Sular çâgil çâgil akar.
Aşk âteşi beni yakar;
Dünyâ güzelmiş kim bakar?
Aşk âteşi beni yakar.

Deli gönlüm hiç uslanmaz,
Aşk u sevdâdan usanmaz.
Cefâya, mihnete kanmaz.
Aşk u sevdâdan usanmaz.

Uzak düştüm cânânimdan,
Sanki ayrıldım cânânimdan,
Kalkıp gidince yanımdan,
Sanki ayrıldım cânânimdan.

Oldum sana pek mübtelâ.
Âh bî-vefâ, âh bî-vefâ,
Derdin müşkil, terkin belâ,
Âh bî-vefâ, âh bî-vefâ!

Kurtuluş yok bu sevdâdan,
Öldür de gönder dünyâdan,
Kurtul sen de bu kavgadan
Öldür de gönder dünyâdan.

Zemzeme, 1.ks., Kostantuniyye, 1299, Matbaa-i Ebuzziyyâ, s.64-66. Hece vezniyledir.

BİR KIT'A

Öper idik kademin şâir-i mübâhinin
Ulûvvi olsa idi sözde i'tilâsı kadar.
Nişân-ı fazl bilinmek tehî mi mahviyyet?
Edîb olur kişi sermâye-i hayâsı kadar!

Zemzeme, 3.ks., 1st., 1301, Matbaa-i A.K. Tozliyan, s.66.

MEŞE İLE SAZ

-*La Fontaine'den-*

Saza birgün bakar da der ki meşe:
"Nice râzî olursunuz bu işe?
Nedir o incecik elif kamet
O zaîf el, o sâk-ı bî-kuvvet
Zulm-i tâli'den iştikâ her bâr
Etseniz ger vücûh ile yeri var
Konsa bir kuşçağız gelip farazâ
Size bir bâr olur tüvân-fersâ
Nîm bir rûzgâra karşı hemân
Ham olur kaddiniz misâl-i kemân
Bense her rûzgâra bî-pervâ

Koyarım karşı küh-i Kaf-âsâ
Size nisbet, nesîm bir sarsar
Bana sarsar demek nesîm-i seher
Yetişip câygâh-i sâyemde
Ger bulunsa yediniz himâyemde
Her belâdan olurdunuz me'mûn
Bilmem ammâ ne hikmete makrûn
Maskat-ı re'siniz olur ekser
Fırtına uğrağı, batak yerler
Hâsılı pek yazık ki tâli'-i saht
Sizi etmiş bu mertebe bed-bah! "
Dinleyip saz onu sükünetle
Arz eder şöyle hüsn-i sûretle:
"Bilirim olduğun şu gayretiniz
Eser-i hüsn-i hulk u sıretiniz
Mâmâfih çekmeyin hiç gam
Konmasın hâtıra gubâr-ı elem
Ben zaîfim fakat o fırtınalar
Bana vermez sizin kadar da zarar
Meyelân eylerim şikest olmam
Bana âsân olur sebât-ı kadem
Oldunuz gerçi siz bu âna kadar
Sademât-ı riyâha tâb-âver
Geçmişe bakmamız revâ olmaz
Sonunu beklesek senâ olmaz! "
Böyle derken apansız öteden
Koptu bir sarsar-ı kazâ-efken
Saz eğildi ağaç inâd etti
Hevâ da kesb-i iştidâd etti
Öyle kim zor sadmesi fi'l-hâl
Etti serkeş dırâhtı istîsâl

Ismâîl Hakkı-İbrâhim Fehim, Müntehabât-ı Terâcim-i Ahvâl, 1st., 1308, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.84-86; Mecmûa-i Lisan, Nu.2, 24 Eylül 1314.

BRUNE ET BLONDE

İki hemşire-i vifâk-âyîn,
İki dûşize-i vefâ-perver;
Verd-i asfer perî-i rakîk u hazîn
Dîgeri bir güzîde zanbak-ı ter.
Biri armûdi çehre, dîgeri ronde
Hoş-nûmâ, nâzenîn Brune et Blonde

Birisı şâir-i tabînidir,
Yaşar eş'âr-ı dil-şikâriyle
Ki birer zûhre-i rebînidir :
Bikr-i sevdâ-yı bî-karâriyle
Öbürü aynı bir küçük vagabonde,
Mihribân, âteşin Brune et Blonde.

Biri şûhîde sanki bir "Carmen"
Biri safvetle "Margarite" gûyâ;
Biri serbâz, çûst, şâtır, şen,
Biri hassas, mâyîl-i hulyâ:
Hoş tezâd arz eder bununla seconde,
Îşveger, can-rübâ, Brune et Blonde.

Sarı pırlantadır biri lekesiz;
Öbürü şâh-dâne bir dürr-i nâb
Vasf-ı hâlinde bunların âciz
Kaleimin her ne yazsa bî-fer ü tâb.
Menba'-ı hüsn ü işveden iki onde
Bî-bedel, bî-bahâ Brune et Blonde.

Birisı âşikane "harp"-nûvâz;
Dem-be-dem hande-ver, melâl-âlûd.
Öbürü şevk ile terennüm-sâz;
Dâimâ şâd, dâimâ mes'ud,
Bilmemiş, bilmesin bu kızları monde,
Birbirinden güzel Brune et Blonde.

Resimli Kitab, Nu.2, Teşrifn-i evvel 1324.

NEFRİN'den^(*)

Hürriyet! Ey ecill-i atâyâsı kudretin!
Hürriyet! Ey ehemm-i kazâyâsı hilkatin!
Hürriyet! Ey muhâfizi ecmâ'-ı milletin!
Hürriyet! Ey mûbâşiri hükm-i şeriatin!
Zulm etme, kır selâsilini, kır esâretin;
Şeh-râh-ı kabiliyyetini aç şu milletin!

Hıfz eyle dîn ü devleti ey Rabb-ı zü'l-celâl!
Geçsin zevâl-i dehşeti mânende-i zılâl!
Kalsın bu gamlı hatırlalar cümleten hayâl!
Pâmâl-ı kahr olup hass ü hâşâk bî-meâl
Yansın hazân-ı mihnete eşrâr-ı bed-faâl
Ersin yine bahâra şu gülzâr-ı bî-misâl

Ey Kâbe, ey Hudâ evi, ey ravza-i nebî!
Olsun mu dâhil-i harem-i ismet ecnebî?
Döksün mü gözyâşı nice bin bî-güneh sabî?
Tutsun mu arşı bâng-i "yâ ümmî! ve yâ ebî!"
Sönsün mü maşrîkin o ziyâdâr kevâkibi?
Yaksın mı şer'-i enveri ve dîn ü mezhebi?

(*) *Devr-i menhüs-ı istibdâda âid olarak 1310 senesinde yazılmıştır.*
Nefrin, 1st., 1332, Cem'i Ktbh., s.28-30.

MUTAVASSITÎN

TERKÎB-Î BEND'den

Her rütbeli bî-mâyeyi server mi sanırsın
Her bir görünen kîseyi pür-zer mi sanırsın
Bir dilbere dil ver ki cemâli ola bâki
Meyl eyledigin sûreti dilber mi sanırsın
Çok hayr olur kim çekilirsin geri ondan
Her tab'ına hoş gelmeyeni ser mi sanırsın
Ol kimsedir er kim ola galib zen-i nefse
...
Her riş ü birûnu olanı er mi sanırsın
Mü'min ile kâfir mütesâvi tutulur mu
Sen müşg ile püşgû berâber mi sanırsın
Mey sîne-i rindânda küdûret bırakır mı
Meyhâne-nişnâmi mûkedder mi sanırsın
Ebced okutulsa yanılır cübbe giyer çok
Her merd-i zırh-pûşu dilâver mi sanırsın
Hûş-yâr bulun hırka vû tesbihe kapılma
Sen bu mûteşeyyi hleri rehber mi sanırsın
Göstermesine kendini bî-hile inanma
Gûrg-i kûheni ey kuzu mâder mi sanırsın
Rahm eylemedi şimdiye dek kimseye gerdûn
Heyhât sana merhamet eyler mi sanırsın
Gaddâr felek bir iki gün etse de imhâl
Aldanma ki âhir edecktir seni pâmâl

Terkib-i Bend, (Rusçuk), (y.t.y.), Tuna Vilâyeti Matb., s.3.

LEVHA

Yürüyüp üstüme harisâne
Yaramazlar kopardılar ödümü
Haklıyım başlamakta efgane
Dökmedim ben ya! Döktüler südümü

Var mıdır böyle kürk içinde melek?
Beğenir her gören öger kedimi
Bir daha süd döker misin? diyerek
Korkarım validem döger kedimi

Sen getirdin tavukları, hadi git
İstemem gelme, kel horoz bana!
Suya dal, başka yerde var zevk et
Şaşkın ördek! Bu iş düşer mi sana?

Süd mü istek edersiniz hepiniz?
Gidiniz, şimdi nerde var yağma?
Bir vuruşta gidersiniz hepiniz
Kaşığım var elimde baksanız a!

Nerdesin anne! Yok mu imdâdin?
Yiyecekler beni bu mel'unlar.
Olmuyor hiç nef'i feryâdin
Umacı olmasın sakın bunlar?

Geliyorlar, nasıl karâr edeyim?
Kaçacak yer arar isem yeridir
Aç ki âguşunu firâr edeyim
Çocuğun mültecâsı mâderidir.

Mir'ât-i Âlem, Nu.15, 1299, s.233; Âtes-pâre, temsil-i sânt, Kostantuniyye, 1303, s.76-78.

EY ŞEH-SÜVÂR!...DUR!

Pek dizgin etme, halk ediyor inkisâr, dur
Kâkullerin amân oluyor pûr-gubâr dur
Âşıktan öyle hiç edilir mi firâr? Dur
Ârâmsız gönül biraz etsin karâr, dur
 Üftâde bir piyâdeyim, ey şeh-süvâr!...Dur

Pâmâl-i heybet eyleme ümmîd-vârını
Çekmek kolay mıdır elem-i intizârını
Döndür bu semte rahş-ı burak iftihârını
Yolsuz mu yoksa bekleyişim reh-güzârını
 Üftâde bir piyâdeyim, ey şeh-süvâr!...Dur

Düştüm sukut-ı berg-i hazân yollu râhına
Bir kerre bak şu muntazır-ı nazre-hâhına
Degmez miyim bu hâlim ile bir nigâhına
Bakmak güneh mi rûy-i melâhat-penâhına
 Üftâde bir piyâdeyim, ey şeh-süvâr!...Dur

Bilmez misin ki câlib-i ta'zîm olur kerem
Efâl-i zâlimâneyi ta'kîb eder nedem
Rahşınla şimdilik olamazsa da hem-kadem
Bir gün olur süvâr olurum, o zaman demem:
 Üftâde bir piyâdeyim, ey şeh-süvâr!...Dur

Güneş Mec., Nu.1, 1301; Tercümân-ı Hâdîkat, Nu.1841, 4 Ağustos 1884; Âtes-pâre, s.143-144.

KIT'A

Gelse divanlarıyla bir araya
Nazm-ı dîvân eden sühân-verler
İntihâb ettirilse her birisi
Kendi dîvânın intihâb eyler

Fürûzân, 1st., 1303, Karabet Ve Kasbar Matb., s.5.

GÖRÜN

Çıkın şu savmeadan zâhidân! Cihâni görün!
Nasıl güzel geçiyor âlemin zamânı görün
Bilin batalet ü gayret nedir, ne hâsil eder!
Bakın şimendöfere! Bir de kârvâni görün!
Çalışmayıp oturanlarda züll ü ye'se bakın!
Oturmayıp çalışanlarda izz ü şâñı görün!
"Cihan lisânla döner" derler, öyledir sevinin!
Ne irtika ediyor milletin lisânı görün!
Biraz mülâhazarız yok mu? Dinleyin, okuyun!
Ne söylüyor ukalânın sühân-verânı görün!

Tercümân-Hâkîkat, Nu.1816, 2 Temmuz 1884; Fürûzân, s.27.

HÜSN-İ TAHRİR İDDİÂSINDA BULUNUR BİR BEY HAKKINDA BİR KIT'A

Yazdiğim şeyler bütün parlak düşer dermiş beyim
Bence parlaklık onun rîkiyle kırtâsındadır
Parlatırdım şimdi tahrîrât-ı bî-mânâsını
Olmasa mudhik o yanlışlar ki imlâsındadır

Âfâk, Nu. 4, 25 Rebîulevvel 1300; Şerâre, Kostantuniyye, 1301, Matbaâ-i Ebuzziyâ, s.13.

IRCÂ-I NAZAR'dan

Bir harfimizin mahreci tâyîn olunurken
Mânâ yerine arbede çıkmıştır içinden(*)
Bak bak da i'mâlâtına mahreccilerin şaş
Mânâ nedir? Elfâz ile uğraş bre uğraş
Mânayı atıp lâfzı eylemek ezber
Bir kal'ayı bir kulkuleye vermeğe benzer
Haksız mı? Sığınmış arayıp sâhib-i sâñî
Bîgâneler elfâzına bî-çâre meânî
Bir lâfz ile uğraşmalı, lâzım o da ammâ
Elzem mi değildir acabâ ondaki mânâ
Elfâz meânî için âyîne-i şândır
Elfâza bakılmaz mı diyorlar? Hezeyândır
Bir sânihanın olması hakkıyle mübeccel
Olmakla olur sebk ü müeddâsi mükemmel
Derler sana bir şirkâ edibân-ı sebük-ser
"I'câz budur, bah ne demiş şâir-i ekber
Ulviyyeti seyr et, bu ne üslûb-ı müşa'şa'
Olmuş mu desem ebr-i şafak bir kızâ bürka'
Monşer! Buna denmez mi (Jennie)? Etmeli insaf
Hurşid ile hem-şa'saa, mehtab kadar saf
Pardon size arz eylediğim sehv-i lisandır
Dersem ki hatâ eylemedim bunda yalındır
Mehtab kadar saf demek böyle beyâna
Fikrimce olur doğrusu pek sâde-dilâne"
Sen dinlediğin anda şu mudhik kelimâti
Başlarsın ibâ etmeye bir mentec-i âtî
"Elfâzına baksam bu sözün kaidesizdir
Mânâsına baksam o dahi fâidësizdir
Üslûb-ı Frengâne deyip halt-ı kelâma
Yazmakla ne olmuş bir iki maglata-nâme
Üslûbumuzu mahv ediyor Avrupa derdi
Bir Avrupalı görse bu üslûbu gülerdi
Eblehcesine tâbi'-i tavr-ı digerânız
İrfan sanırız humku aceb bî-haberânız
Üslûb-ı cedîdi bilirim şîvesi şeydir
Üftâdesi mey-nûş ise de düşmen-i meydir
Lâfzında galat çokça ise tarz-ı nevîndir

(*) Cümle-i huffâz beyninde tahaddüs eden ma'hud "dad" kavgası.

*Mânaşı dahi yoksa var a sihr-i mübîndir
Dîvânece sözler mi demektir edebiyyat
Âsâr-ı terakkî diyoruz biz buna heyhat"
Sen her ne desen onlar ederler yine ısrâr
Artık o zaman başlamalı gülmeğe nâçâr*

Teâvün-i Aklâm, Nu.7, 14 Ağustos 1302. Bir kısmı "Üdebâ-yı Zamâne" adıyla, Yâdigâr-ı Nâci, İst., 1314,
Mâlumat Matb., s.50-51.

BİR LÂ-YÜFHEME^(*)

Ne anlarsın ne istifhâm edersin anlayanlardan
Aceb nâ-kabil-i har-şîvesin mahlûk-ı âharsın
Beni tâhkîr eder her kavl ü fi'liyle diyormuşsun
Seni tâhkîre hâcet var mıdır zâten muhakkarsın

(*) Mustafa Reşîd hakkındadır.

Teâvün-i Aklâm, Nu.5, 31 Temmuz 1302; Sünbûle, İst., 1307, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.38-39.

MÛSÂ BİN EBİ'L-GAZÂN YÂHUD HAMİYYET'ten

İttihâd olsa tab'-ı millette
Hiç olur mu zevâl devlette
Mülke âfet şikak-ı millettir
Rûh-ı mûlk ittifâk-ı millettir
Ayrılan millet ittihâdından
Kessim ümmîdini murâdından
İttihâd olmasa vatan yaşamaz
Çünkü cân olmayınca ten yaşamaz
Kuvvet ü izzet ittifâk iledir
Zâ'f u zillet de iftirâk iledir

.....

Fethे sûret veren adâlettir
Ki esâs-ı muvaffakîyyettir
Ma'delettir medâr-ı celb-i kulüb
Ma'deletle cihân olur meclûb

.....

Nerde âsâr-ı rağbet olsa ayân

Olur ol sūya mārifet pūyān
Müctemi'dir hemiše rāğbet ü ilm
İctimā eylemez atālet ü ilm
Kendi kadrin bilenleri o sezer
Kāhilistānda mārifet ne gezer
Hūnerin irtikāsına her ân
Şarttūr iltifāt-ı pādişehān
Mārifet iltifāta tābi'dir
Müşterisiz metā zāyi'dir
Iftihār eyleriz bununla ki biz
Müstefiz-i meâsır-ı Arabız
Feyz-i meşhūdu mekteb-i edebin
Eser-i ictihādıdır Arab'ın
Avrupa ondan aldı irfāni
Bize satmaktadır henuz âni
Nerde hikmet görürse ehl-i hudā
Onu almak vazifedir ammā
Fārik-ı hikmet olmalı evvel
Sonra ahz etmeli onu ne güzel
Bir hamiyet-şinâs-ı ferzâne
Yapamaz cünbiş-i Frengâne
Medeniyyet deyip revâ mi ki sen
Olasın herzekâr ü herze-sūhan
Bize lâzım muhassenât-ı Freng
Yoksa lâzım mı keşf ü câme-i teng
Çeşm-i akl olmayınca pâk ü basîr
Gözü tek gözlük eylemez tenvîr
Za'f-ı bâzû ki merde âr verir
Elde baston ne iftihār verir

Müsâ bin Ebi'l-gazân Yâhud Hamiyet, 1st., 1299, Matbaa-i Ebuzziyâ, s.5-8.

VATAN'dan

1

Doğu güneş, her cebel
Verdi nişân Tûr'dan
Gün iyi, hâver güzel
Doldu semâ nûrdan

2

Her tepé ezhârden
Efsere gark olmuş âh
Hâk giyinmiş çemen
Arza çiçek dolmuş âh

3

Şemsi görüp rû-nûmâ
Maşrîkin üstünde ben
Aldı beni bir bükâ
Hâtıra geldi vatan

Geldi vatan yâdîma
Ağladım evlâdîma

♦

1

Bahre edip çeşm-i ter
Medd-i nazar bir zaman
Gördü ki hep mevceler
Olmada cûnbîş-günân

2

Bir aralık bir gemi
Oldu ufttan ayân
Gönlümün oldu gamı
Bahr-i mihenden nişân

3

Daldı muhâlâta dil
Oldu gamı sad-füzün
Düstü hayâlâta dil
Oldu vatan rû-nûmân
Geldi vatan yâdîma
Ağladım evlâdîma

GAZEL

Karardı çeşm-i ümmidim fakat hâtır-nışânimşin
Açılma ey şeb-i hicran benim en hoş zamânımsın
Hayâl-âmûz-i hicrin var safâ-âver visâlin var
Gâminla şevk-ı vashînla yine ârâm-ı cânımsın
Doğar bin kevkeb-i şâdî ne âlemler olur peydâ
Gönül ârâm bulmaz bir nihâyetsız cihânımsın
Hayâtum vermiyor şöhret bu dehre sa'y ü himmetle
Görün ey aşk-ı âlem-sûz şerh-i dâstânımsın
Fürûgündan senin ey mihr-i âlem-tâb-ı lâhûtü
Tenevvür eyle fikrim hayât-ı âsumânımsın

Hazine-i Fünün, Nu.20, 11 Teşrin-i sâni 1309.

ŞARKI

Bilmem ki safâ neş'e bu ömrün neresinde?
Şâd olsa gönül bâri biraz son nefesinde
Hâlâ elem-i yâre tahammül hevesinde
Şâd olsa gönül bâri biraz son nefesinde

Hayret bu ki eyyâm-ı keder geçmedi gitti
Lâkin bu ten-i gam-zedenin tâkati bitti
Hep girye ile ömr-i hazîni güzer etti
Şâd olsa gönül bâri biraz son nefesinde

Mekteb, Nu.32, 3 Haziran 1311.

TERCİ-i HAYÂL-i ZÜMRÜDİN-FÂM

Elimde penbe kalem zümrüdîn hayâl ederim
Gözümde mâî siyeh bir lunette ve argenté
Yanımda bir kûme evrak fikri augmanté
Eder ve tab'-ı şegaşdâra imtisâl ederim

Yeşil hayâl ederim penbe iktidârımla
Zemîni, bahri, semâyi, mükevvenâtı bütün
Ve dix neuvième epoqueta teferrûd etmek içün
Nikât-ı bükalemûn reng-i iştihârımla
Elimde penbe plume zümrüdîn hayâl ederim

Gözümde ince yeşil tek lunettele ser-tâ-ser
Yanımda bir yiğin evrâk-ı intihâlâtı
Karıştırır dururum...Penbe iştigalâtı
Niçin, neden edelim terk söyle ey Yâver^(*)
Devâm ederse bu hâl Üsküdâr'a dek giderim

(*) Şairin kahramanlarından ve müstearlarından Baba Yâver-i Şikem-perver.
Şehir Mektubları, C.1, Dersaadet, 1328, Kader Matb., s.119.

Servet-i Fünun şairlerini dekadanlıkla suçlayan A.Râsim'in Kebabci-zâde Nida Bey müsteâriyle söyledişi
mizâhi şiirlerindendir.

Hayâl olsan sevilsen ey hakîkat birgün olmaz mı?
Neden sen böylesin sen böyle bî-reng-i sabâhatsin
Hayâl olmazsun elbet çünkü herseyisin, hakikatsin
Müebbed şübhe-i tâkat-gûdâz-ı hiss ü fikretsin
Avâlim pâyâmâl-i lâhza-i îmân ü şevkîndir
Bizi minnetle öldürmek senin en eski zevkîndir
Hayâl ol, etme, öldürme a nimet bir gün olmaz mı?

Teselli-bahş-ı ömrümsün, büyüsün, başka âlemsin
Seni sevmekle ömrüm müstefid-i zevk-ı vuslattır
Tecelli-zâr-ı nûr-â-nûr-ı feyzin sahn-ı ibretsin
Ümid olmaz eğer sen olmasan bilmem ne hikmettir?
Maâd-ı rûh-ı âlemsin halâik sende hâsildir
Kitâb-ı hikmet-i hilkat seni tebcile nâzildir
Onunçun sen metâf-ı rûh u hiss ü fikr-i âdemsin

Mâlumat, Nu.265, 26 Teşrin-i sâni 1316. "Leyla Ferid" müsteâriyledir.

NA'Ş-I HAYÂL

Bir mevc-i ser-âzâde gibi na'ş-i garîbi
Sâhillere, enginlere uğrar şu ümidiñ
Uryân u perîşan gezerek yüzme nasîbi

Her lem'ası, her pertevi, her nûru semânîn
Vurdukça sôner rûy-i fenâ-hâhîna dâim
Bâziçesidir dest-i kavî baht-i zamânîn

Mecrûh, fakat ömr-i müebbed ile reyyân
Nâ-kâm değil, şâd değil, tâbi'-i devrân
Hersey gibi bir gayeye olmakta şitâbân

Bi-hod, elem-i hasret û mihnetle şinâver
Her yâresi mekşûf u hûn-âlûd u gam-efzâ
Bir mevce fakat râh-i şinâhında berâber

Bir fırtına bırgûn onu elbet ezecektir
Lâkin yine bir ses bana ihtâr ediyor ki:
Ondan çıkacak âh ile yer yer gezecektir

Ey na'ş-i hayâl, ey emel-i vâpes-i sevdâ
Kalbinde mi en sonraki teb-lerze-i hicran
Rûhum elem-i za'f ile lerzân yine zîrâ

Sen darbe-i devrân ile me'yûs û mükedder
Ben sâhil-i târik-i fenâda sana nâzır
Bir böyle temâşâ ile mi geçmeli günler?

Kitâbe-i Gam, 2.bs., İst., 1338, İkdâm Matb., s.138.

GAZEL

Kâr-ı tifl-ınev hemen feryâd olur hikmet nedir?
Âdeme feryâd-ı mâder-zâd olur hikmet nedir?
Çünkü sûret bir heyûlâdan bulur nev'-i beşer
Yâ kimi şâd ü kimi nâ-şâd olur hikmet nedir?
Neşvesin tâkîb eder bir gam şebâbin bir meşîb
Hâl-i âlem böyle bî-bünyâd olur hikmet nedir?
Ehl-i hikmet zîver-i dûnyâ iken dûnyâ-yi dûn
Düşmen-i erbâb-ı istî'dâd olur hikmet nedir?
Âşktan demler ururken şimdi tab'in Rûhiyâ
Nükte-cûy-i hikmet içâd olur hikmet nedir?

Envâr-ı Zekâ, Nu.11, 1299, s.335-336.

Muallimü's-şuarâ Nâci Efendi hazretlerine olan küt'adır

İlm bir bahrdır ki tûfan-hîz
Şî'r ü inşâ o bahsin emvâcî
Sanki endişedir sefîne ona
Nûh'tur ol sefînede Nâci

Lemeât, İst., 1302, Mihran Matb., s.36.

GAZEL

Vâreste olmak isteyen âdem melâlden
Ayrılmasın içinde reh-i i'tidâlden
Azminde sâbit olmalıdır kâm-cûy olan
Hîrmân olur nasîbe-i âdem kelâlden
Gafletle etme ömr-i azizi hevâya sarf

İkaz eyle kendini hâb u hayâlden
Biktik hilâf-ı hikmet olan türrehâtta
Kim müstefid olur sühân-ı bî-meâlden
Ey sâhib-i cemâl kemâlinden eyle bahs
Maksad kemâldir bize ancak cemâlden
Rûhî egerçi neşve dilersen humârsız
Ayrılma bezm-i sohbet-i ehl-i kemâlden

A.g.e., s.57-58.

TERCÎ'-İ BEND'den

Sandin mi ki tedbîr ile takdîr ola tagyîr
Icrâ eder ahkâmını elbet şeh-i takdîr
Bir hükmü yazar kâtib-i dîvân-ı meşîyyet
Mümkin mi kazâ eylemesin yâ onu temhîr
Bir kasrı harâb eylese ger pençe-i kudret
Kadir mi onu bir yed-i acz eyleye ta'mîr
Îm'ân ile bir kez nazar et bunca vukuât
Âyât-ı kitâb-ı kaderi etmede tefsîr
Çün bildik eden her işi takdîr-i Hudâ'dır
Var ey dil-i şûrîde eyleme te'hîr
 Oldu olacak şîmdi mey iç bak ruh-ı âle
 Koy mâzi vü müstakbeli şûkr ile bu hâle

Âyâ hani Keyhusrev ü Cemşîd-i zer-efser
Yâ saltanat ü şevket-i Dârâ vü Sikender
Hep gitti gelenler bu fenâ dârîna bir bir
Hakka ki cihân oldu adem şehrîne ma'ber
Efsûs ona kim ömrü geçer bezm-i fenâda
Bî-mutrib ü nây ü mey-i sâkî-i semenber
Âkil ona derler ki geçip cümle geçmişden
Gerd-i gam-âyende ile olmaya muğber
Ey dil geçen sen de geçmişden geleni ko
Bir elde tutup câm ü bir elde kef-i dilber
 Oldu olacak şîmdi mey iç bak ruh-ı âle
 Koy mâzi vü müstakbeli şûkr ile bu hâle

Âşüftे müennestir ayâ bu zen-i dünyâ
Olmaz ona bir merd-i müzekker meğer ednâ
Bir zen ki ola ülfet-i ednâ ile me'lûf
Lâyik mı ki hem-sohbet ola yâ ona i'lâ
Döndür yüzünü sûret-i nâ-pâk û bedinden
Tâ arz-ı cemâl ede sana şâhid-i mânâ
Var eyledi dünyayı yine yok edecektir
Yoktan var eyleyen ol Hâlik-ı eşyâ
Bir şey'in ola iki adem içre vûcûdu
Eyler mi onu âkil olan gayrı temennâ
Oldu olacak şimdi mey iç bak ruh-ı âle
Koy mâzi vû müstakbeli şûkr ile bu hâle

Mecmûa-i Ulûm, s.236-238.

GAZEL

Âşık-ı âzâdeyim cânan bana nâz etmesin
Âlem-i hüsн içre mağrûrâne pervâz etmesin
Ben visâlin hâbgâhîmda der-âguş eylerim
Haşre dek va'd-i visâlin varsın incâz etmesin
Söyleyin tîg-ı zebânîmdan hazer kilsin rakîb
Var iken mecliste ben güftâra âgaz etmesin
Etmeyenler ârzû sîrr-ı dilin ifşâsını
Kendine bir kimseyi âlemde hem-râz etmesin
Anladım sâkî-i bezmin ben ne hunhâr olduğun
Nâfile mey-nûşlar ol şûhu i'zâz etmesin

Şafak, Nu.1, 15 Nisan 1301.

GAZEL

Vakf-ı envâr-ı tecelli eyledim çeşmânımı
Şimdi her yüzden temâşâ eylerim cânânımı
Bâde-hâr oldukça sâkî fîkr-i hûrriyyet ile
Neşve-i ulviyyet istilâ eder vicdânum
Nerde berk-endâz olursa pertev-i feyz-i Hudâ
Cezb eder ol sûya nûr-ı dîde-i irfânımı
Ey gönül mihr-i hakîkat her yeri tenvîr eder
Beyt-i mâmûra değişmem kûlbe-i ahzânımı
Sözlerim vahy-i mübîn-i Cibrîl-i aşktur hep
Hîrz-ı cân eyler söz ehli nûsha-i dîvânımı

Feyz-âbâd, 1st., 1308, Kasbar Matb., s.53-54.

NEV-ZEMİN BİR GAZEL

Harekât-ı sifle nevâzına
Sanırıım efâzılı ezmeğe
Nice sâhib-i edeb ü hüner
Bu ne hâldir denilirse der
Dilimin şikayete hakkı yok
Şu kadar ki dost-ı güdâzdan
Sana benden ey meh-i bî-bedel
Ola rûh-ı nâzımı şâdmân
Bu ne handedir bu ne gamzedir
Bu ne zülfür bu ne hâldir
Ümerâ-yı şî'r ü kelâmdan
Der isen felek-zede Feyzi'yi

Feleğin sebeb acabâ nedir
Bu cemile mahz-ı bahânedir
Cûhelâya ahz-i niyâz eder
Ki bütün iktizâ-yı zamânedir
O nigâr-ı hasm-nevâzdan
Harekâtı dil-şikenânedir
Bu hureste beyti ne hoş demiş
Ki belâgati Acemânedir
Biri can alır biri can verir
Biri dâmdir biri dânedir
Bulunur mu nâil-i kâm olan
O da tîr-i aşka nişânedir

Âfak Mec., Nu.7, 23 Cemâziyûlevvel 1300.

GAZEL

Arz eder bâğ-ı behiştî sana gülzâr-ı vatan
Gül değil bir niçe gülzâra değer hâr-ı vatan
Gurbet elde bilinir kadr-i vatan kim orada
Daha müşfik görünür yârden ağıyâr-ı vatan
Gurbete Kâbe dahi olsa çevirmez yüzünü
Bulabilse vatanında kişi bir yâr-ı vatan
Nev-be-nev akmişse-i mûlk-i maârif var iken
Neylesin emtia-i köhneyi bâzâr-ı vatan
Ölümün çâresi yok ölmemenin çâresi var
Kişiyi zinde-i câvîd eder esfâr-ı vatan

Şafak Mec., Nu.5, 15 Haziran 1301. "Sûrûş" müsteâriyledir.

ŞARKI

Vücûd ikliminin sultânı sensin
Efendim derdimin dermâni sensin
Bu cism-i nâ-tüvânın câmî sensin
Efendim derdimin dermâni sensin

Marîz-i aşkinim ey başta tâcım
Hemân dârû-yı lûtfundur ilâcım
Tabîbe yoktur asla ihtiyâcım
Efendim derdimin dermâni sensin

Dil-i pür-derde fazla derd katma
Ricâmi reddedip ağıyâre atma
Zehrden gel, bana dermân aratma
Efendim derdimin dermâni sensin

Berk Mec., Nu.12, 1303. Hacı Ârif Bey tarafından nihâvend makamında bestelenmiştir.

GAZEL

Sakın âhirden imdad umma istimdâd lâzımsa
Sana senden olur imdad eger imdad lâzımsa
Gerekli merd-i ârif en ziyâde bahtiyâr olsun
Suûd-i sellem-i ikbbâle isti'dâd lâzımsa
Neden tercih edersin âlet-i şerrolmayı hayra
Sana lâzım mı olmak âleme cellâd lâzımsa
Çalış te'mîn-i istikbâline ilm ü maârifle
Sana bir ser-bülend-i rûzgâr evlâd lâzımsa
Fuhûl-i millet-i merhûmenin enkazı kâfîdir
Binâ-yı ilm ü hikmetcün eger bünyâd lâzımsa
Seni irşâd lâzımsa yeter ahkâm-ı Kur'ânî
Yeter ahkâm-ı Kur'ânî seni irşâd lâzımsa
Tazarru' Feyziyâ läyik değil erbâb-ı temkîne
Tahammûl sence elzemdir eger feryâd lâzımsa

Necm-i Saâdet, Cüz 3, 1304.

ŞARKI

Neşve-zâr olmuş bütün arz u semâ
Dağlar pür-neşve, dil-i sevdâ-nûmâ
Hâsılı dünyâ safâ ender-safâ
Mujde ey aşk, geldi nazlı nev-bahâr
Ömrünü efsûn ede perverdigâr

Ehl-i dil zevk eyliyor leyl ü nehâr
Hep gönüller pür-mest..bî-karâr
Cünbiş i'lân eyliyor bağda hezâr
Mujde ey dil, geldi nazlı nev-bahâr
Aşkını efsûn ede perverdigâr

Ey bahâr yüzlü melek n'oldu sana
Çık gezin sahrâda ey aşk-âşinâ
At gam-ı dünyâyi şimdi bir yana
Müjdeler ki geldi nazlı nev-bahâr
Vuslatı ta'cîl ede perverdigâr

1 Mart 304

Bigâne Durmayın Âşinânia-Müftüoğlu Ahmed Hikmet'in Mektup, Şiir Ve Günlükleri, (haz. M. Kayahan Özgül), İst., 1996, MEB y., s. 119.

TELEHHÜF

Âh nerde o hûri-i meh-rû?
Kendi nâzik, cemâli pertev-bâr
Tavrı sâdeydi, nazresi dil-cû
Mütebessimdi, yüzünde nûr-ı bahâr
Vârid oldukça hâtıra yâdî
Sad-hezâr âha olmada bâdî

Neydi bu levha-i zemîn-pîrâ?
Sanki bir şî'r-i efsah u rengîn
Neydi o zühre-i zamân-ârâ?
Nâzenîn bir peri-i illiyîn
Şimdi bu şî'r bî-meâl oldu
O esâtire bir misâl oldu

Nazar ettiğe rûy-i âline ben
Dil olurdu ziyâ-yı aşka memer
Sözlerin istimâ' etmekten
Cân olurdu safâ-yı adene makar
Şimdi hicriyle olmadâ her dem
Gözde nem cây-gîr, dilde nedem

Saçları düşü üzre perteve-rîz
Dağınık..şâirâne..rûhânî
Nâzikâne nesîm edip tehzîz
Gark edip fikrete dil ü cânı
Kendi gaib, hayâli fikrimde
Nûru gaib, zîlâli fikrimde

Müteveccih nigâhi eflâke
Sanki hazır gibi idi pervâza
Neye inmiş bu esfel-i hâke
Bir sebeb mi zemîni i'zâzâ?
Âh nerde o âlem-i hoş-ter?
Âh nerde o hûr-i zerrîn-per?

Ey deniz, ey tilâl-i mevc-âver
Size eyler mi yâd-i hüsnü eser?
Ey semâ! Ey hadîka-i enver
Buna denmez mi zûhre-i dîger?
Dalgalar! Ey lâtif sâhiller
Gördünüz müydü böyle bir dilber?

Mirsad, Nu.15, 20 Haziran 1307. Müsveddesi epeyce farklı ve daha uzundur.

BİGÂNE DURMAYIN BU KADAR ÂŞİNÂNIZA!

Zühre hasedler etmede ulvî likaniza
Bülbül işittim âh ediyormuş sadâniza
Bilmem nedir o çehredeki rûşeni-i hüsn
Gençlik tahammûl eyleyemez incilâniza
Gönlüm harâb nazre-i cân-sûzunuzla âh!
Canlar dayanmıyor nigeh-i dil-rûbâniza!
Tezyîn-i hüsne rağbetiniz fevkâlâdedir

Billâh! Bense fazla derim i'tinânıza!
Siz bir meleksiniz ki zemin âsumânınız
Sizden gelir letâfet gelirse kabâniça
Deryâ, semâ, zemîn ü zamân, mihr ü mâh-tâb
Hayrân olur nigâh-ı sevâik-nûmânıza
Rûyâma girse saçlarınız o safâ ile
Bin can verir bu gam-zede-i can-fedânıza
Gençlik! O hande-i seher-ârâ-yı nev-bahâr
Kurbân olur sizin o semâvî safânıza
Şemsiyye tutmanız, o hîrâm, o nigâhlar
Mecnûn dedirdi âşık-ı sevdâ-fezânıza
Ben ağlarım o handeleri yâd ile gehî
Meshûrdur gönül o gül-efşân edânıza
Her dem sizi düşünmede, her yerde görmede
"Bîgâne durmayın bu kadar âşinânıza"^(*)
Mahvetmede tegafülünüz akl ü fikrimi
Şâyeste mi bu cevr ü ezâ mübtelânıza?
Lâkin hayır! Safâ bulurum, kailim hayat
Olsun fedâ cihan da ezâ vü cefânıza

(*) Bu gazel Abdülhak Hâmid'in *Hacle*'sindeki 4. bölümün ilk beytinde yer alan aynı misrâa nazîredir.
Hazine-i Fünûn, Nu.13, 25 Rebiulevvâl 1311. Mûsveddesi ile arasında epeyce farklılık vardır.

ŞARKI

Esîrindir benim gönlüm
Güzel gözlüm, güzel gözlüm
Şîrin seslim, lâtif sözlüm
Güzel gözlüm, güzel gözlüm

Ne hâr u şen bahârsın sen
Güler, söyle, şakarsın sen
Bakarken pek yakarsın sen
Güzel gözlüm, güzel gözlüm

Külliyyât-ı Mûsiki, Cüz 2, İst., 1339, Matbaa-i Âmire, s.62. Leyla (Saz) Hanım tarafından hicaz makamında bestelenmiştir.

(AACHE) DERESİ KENĀRINDA

Deli dere, azgin dere!
Atılırsın koşa koşa
İnildersin coşa coşa
Değil misin azgin dere?

Pek âvâre geziyorsun
İsmen imiş "Aache" dere
Bir dumanlı âh'e dere
Onun için benziyorsun

Karataşlar kucağında
Beyaz beyaz köpüklersin
Bu dağların durağında
Yâsemenden öpüklersin

Düzde, dere sadâsızsun
Fakat neden edâsızsun?
Şâha kalkıp saldırırken
Kayaları kaldırırken

Çığlıklarla köpürürken
Daha güzel görünürsün
Gönlümü sen götürürsün
Bulutlara bürüne尔斯ün

♦

Bu cihânın yanlığında,
Bu ölümler salgınında,
Söyle dere, söyle dere,
Murâdına kimler ere?

Ehl-i İslâm eksilmiştir
Pekçok Türkler kesilmiştir
O Türkler ki vahdetinçün
Ey Allahım izzetinçün!

Kanlarından sana la'lın
Bir arş binâ etmişlerdir
Olmaž isen şimdi muîn
Yarın onlar bitmişlerdir

Söylet dere ölenleri!
Ağlat dere gülenleri!
Yüce dağı inlet dere!
Âhı göge ilet dere!

Köpür! Dökül, çığla, doğün!
Mahvoluyor İslâm bugün!
Taşlara çarp, yerde sürün!
Bugün olsun gamlı görün!

Yere inmiş âsumansın
Yükseklerden geliyorsun
Hâilleri çeliyorsun!
Ben derim ki!...Müslümansın!

Sen hem mazlum, hem yamansın
Ömrün geçer uğraşmakla
Engellerle savaşmakla
Sanırım ki Müslümanınsın!

Bir âşık-ı pür-cihansın
Kazâ, belâ bütün senin;
Her nefesin âh ü enîn
Onun için Müslümanınsın

Ey dere dur, birden dinel
Beyaz saçlı bir baş gibi
Titreyerek şöyle yüksel
Mâvi gözde bir yaş gibi

Gir tanrınnın otağına
Düş yaşların kucağına
De ki: "Yâ Rab anaların
"Gençkızların, babaların

"Gözyaşıyım, koşup geldim
"Huzûruna koşup geldim
"Gövdesinden ayrılan baş
"Şehirlerde dökülen yaş

"Hududlarda saçılan kan
"Değil midir rahme çespân?
"Ya bu cidâl artık kalsın,
Bâkiler de nefes alsın

"Ya ki kopsun bir kiyâmet
"Kâinâta ver nihâyet"

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.36, 6 Teşrin-i evvel 1917; Yeni Mec., Nu.40, 18 Nisan 1918. Mûsveddeinde
yirmiiki dörtlüktür.

ÖYLE DE YAZILABİLİR BÖYLE DE

Bu ne hüsni-î âlî
Mâni'-i nazre-i Mevlâ mı nedir
Ya ki bir hand-i seher, neşve-i sevdâ mı nedir
Her gören olmadadır zemzeme-pîrâ-yı "fesûbhânallah!..."
Yoksa mahbûb-i ezel...Hüsni-î tabiat mi güler
Bu nasıl cehre-i hayret-âver
Var mıdır emsâli

Yeni açmış bir gül
Sana nisbetle letafetsizdir
Bir meâl-i nigehinden de sabâhatsizdir
Beslemiş mi sem' âğuş-ı safâsında aceb hâle-i mâh
Ki bütün böyle bedâyî' ile mâli hüsniün
Meh-rû mehten dahi âlî hüsniün
Seni sevmez mi gönül

Gülşen, Nu.22, 24 Temmuz 1302.

FECR

Seyret ne güzel de fecr sökmüş!
Âfaka safâ, sürür dökmüş
Maşriktaki iştâl-i tahrâ!
Mağribleri parlatır ser-â-pâ
Müstagrak-ı nûr yer ser-â-ser
Pûr matla'-ı hûr-ı feyz-perver!
Jale ile nihâller donanmış
Şebnem ile şâhlar boyanmış!
Pertevler içinde cilve eyler!
Hurşid-i safâ-fezâ-yı enver
Envâr saçar bütün metâli'
Pertev ile kâinat lâmi'
Bir matla'-ı can-fezâ güneştir

Cânân ise âh ona bir eştir!
Birden iki fecri et be-didâr
Âğuşuma atla gel a dildâr!
Matla'lara nâzır oldu gönlüm
Bin zevk u neşât buldu gönlüm
Bir neş'e vü zevk var ki cânda
Yoktur hele neşve-i cinânda
Münkad-i irâdem olsa çok mu
Âlem, o şeref gönülde yok mu
Bir fecr-i bahâr-i zî-safâda
Pûyân oluyor yine fezâda
Fecr eyle ki ey makam-ı bâlâ!
Oldun bu güher-feşâna me'vâ
Billâh ona kâinat dardır
Gönlümde bu rütbe vüs' vardır!
Pışinde cihan safâ-fezâdır
Üstünde semâ şeref-nûmâdır!
Bir başka semâdır âh o bence
Bir cennet-i kalbdır bu bence
Mahbûb-ı cihan tabiatimdir
Hâkan-ı zaman tabiatimdir

Armağan Dağarcığı, Cüz 5, 1303, s.141-143.

NAZİRE-İ ŞATHİYÂT

Böyle ekzûbe mi ey cilve-nûmâ her dediğin!
Öyle hiç saçma yazar mı hele eş'ar dediğin!
Hâcen (i'câz) ile (icâz)i değildir fârik
Böyle olmaz a beyn kâtib-i eşher dediğin!
"Kargı kirpikli, yılan saçlı, boyu serv-kad"
Şaşarım aklına âşık, bu mu dilber dediğin!
(Vakt-i mezkûre) diyor (vakt)i müennes sanıyor!
Bu mu söyle a kuzum kaide-perver dediğin!

Güldan, 1st., 1311, Âlem Matb., s.19.

SAFÂ BEY İÇİN

Kafîye hakkındaki nazm-ı Safâ
Oldu el-hak âcize hayret-fezâ
Serd olunmuş eski dâvâlarına
Kafîye hakkında hulyâlarına
Nazmen olmak istenilmiş bahs hem
Nesren olsa sanki olmazmış ehem
Söylenilmiş bir müesseses kaide
Çıkmamış ondan fakat bir fâide
Istenilmiş bir de nazmen söylemek
Nazm edermiş herkese te'sîr pek
Doğrusu baktım bu şîrin sözleré
Geldi hayret akl-ı abd-i ahkara
Biz demiştik ki esâsen şî'r içün
Kafîye kaydı esârettir bugün
Nazmî şî'r etmez mukayyed kafîye
Bir "cihân"ı "Isfahân" a takfiye(*)
Eylerim, gitmez ya mânâ beytten
Takfiye (handân) ile (giryân)ı ben
Etmeli bir doğru, muhkem re'y-i bes

(*) Degil cihan, mesela Isfahan'ı bilmiyorum.

"Boyle şeye i'tirâz etmek abes"
Kafiye teshili şân-ı şî'r için
Etmez îrâd-ı nakîse hiç bugün
Muktedâmızdır kavâid. Doğru, bir
Yanlışı, sevhi kavâid gösterir
Kaide der ki: Reviler dâimâ
Hepsi bir cins olmak eyler iktizâ
Kaide der ki: Yeter dâvâyı kes.
Kafiye olmaz "abes"le "muktebes"
Savta âlet bâsira olmaz diye
Eyleyip (şât) ü (neşât)ı takfiye
Ba'dehu (giryân) ile (handân) için
Kafiye olmaz demek bilmem niçin
—Bâzilarca— belki nâ-meczûmdur
Sehv-i mâzî bizce pek mâlûmdur
Eylemekün kayddan az çok berî
Şî'ri eslâf-ı kirâmın ekseri
Hoş görüp (handân) ile (giryân)ları
Bâ-safâ (yârân) ile (rindân)ları
Etmiş isti'mâl eş'ârında çok
İ'tirâzin şimdî artık hükmü yok
Kaide-perver görünmek isteyen
Hazret-i Mîr-i Safâ-ı hoş-sûhan
Kullanır bâzen hilâf-ı kaide
Bâzı ta'bîrât-ı gayr-ı ceyyide
Nazm-ı sâfînda bilâ-pervâ misâl
Bir sakat ta'bîr-i mahrûmû'l-meâl^(**)
Onlara vermez ehemmiyyet fakat
Der hemen (giryân) ile (handân) sakat
Kafiye meftûn Safâ görme aceb
Nazm-ı âtiyi okursa rûz u şeb:
Nerdesin âh ey mukayyed kafiye
Hüsnune olsun fedâ bin Sâfiye
Eyle kim teşrif uryân kalmasın
Nazmîma bi'l-izzete ve'l-âfiye
Kesme benden lütfunu çünki benim
Âşık-ı zâr-ı (mukayyed kafiye)^(***)

(**) *Bila-pervâ denet eylemez bir kimse vicdanın
Alışmış olmadıkça emirini icrâda ihmâl*

(***) *Bu terkîb bi'l-intizâm kullanıldı.*

Mâlûmat, Nu.155, 8 Teşrin-i evvel 1314.

BİR MANZÜME-İ RENGİN

İssiz kayalıkta bir gül açmış
Etrâfına ibtisam saçmış
Hurşîdin ufukta son şuâî
Icrâ ediyor ona vedâî.
Bir göz ona etmemiş perestîş
Bir kalbe getirmemiş o lerziş
Bîçâre gülün lisân-ı hâli
Tefhîm ediyordu şu meâli:
Beyhûde bu ibtisâm-ı dilber
Beyhûde bu bûy-i ruh-perver!

Resimli Gazete, C.5, Nu.11, 14 Kânûn-ı evvel 1311.

AVDET

Dalmış deniz altımızda hâba
Yıldızların aksi düşmüs âba
Noksânını eylemekte ikmâl,
Ufk-ı emelin hilâli ikbâl.
Bir "muş"ta perestîş ettiğim yâr,
Etmekte dili emelle serşâr
Bir yanda da dil-nüvâz bir sâz,
Rûha oluyor medâr-ı perdâz
Sermest-i sürûr cân ü cânân
Uydu bize her nasilsa devrân!
Ettik ne ferah-fezâ seyâhat,
Emvâc-ı garâmda sabâhat!
Çerhi "muş"un eylemekte ammâ,
Sâmânımı, sur'atiyle yağma
Mersâ-yı firâka girmek üzre,
Aksâ-yı merâma ermek üzre,
Tanzîr ediyor da çerh-i dûnu,
Dilden alıyor bütûn sükûnu!
Hiddetle ona dedim : "Kırıl, dur!"

Etme beni tez bu hûrdan dûr!
Her yerde odur medâr-ı şevkîm
Onsuz olamaz tamâm zevkîm
Âlemde o maksad-ı hayâtım
Toplanmada ondan kâinâtım!"
Çerh eylemedi ricâmî isga,
Etti beni bin azâba ilka
Maksûduna çerh olunca nâil,
Oldu emelin hilâli âfil!

Uyanış-Servet-i Fünûn, Nu.2095(410), 15 İlkişrin 1936.

"AJUR" ÇORAB

Sehhâr moda! Yeter, yeter dur!
Olma bu kadar fazilete dûr!
Emrin ile sîneler açıldı
Dünyâya kazâ, belâ saçıldı!
Kollar tül içinde..gökte gûyâ,
Bir ebr-i lâtfîte Süreyyâ!
Kestin dize dek etekleri sen
Hep dillere oldun âtes-efken!
En son çıkarıp "ajur" çorabı
Yıktın yeniden dil-i harâbı!
Bir manzara ki mehîc-i cân
Yağmâ-ger-i bî-amân-i sâmân!
Altüst ediyor cihâni bak bak!
Fışkırmada her delikten eşvâk!
Dur, dur!...Bu kadarla iktifâ et
Esr-i fuzalâya iktifâ et!
Bâkî kalanı çıkmâa zinhâr!
Baştan başa âlemi yakar nâr!

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.73, 22 Haziran 1334.

BOĞAZİÇİ'NDE⁽¹⁾

Ey bedîî hissi rûha bezl eden mât Boğaz!
Gizli gizli hasbihâl etmek için geldim biraz...
Bir zaman durmaz safâ serper idin sâhillere
Can-fezâ rengin ümîd-efşân olurdu dillere
Bir derin hüznün içinde nâle-zensin şimdî sen
Söyle söyle! Böyle bitmez ıztırâbatın neden?
Sîne-i sâfînda peydâ olmuş evrâm-ı siyâh⁽²⁾
Herbiri olmaktadır âteş-zen-i nûr-ı nigâh
Rûyîne birkaç leke âriz, yazk! Mânend-i şems
Kirli eller eylemiş ruhsârim bî-şübhe lems!
Anladım..sînende sînem gibi bin hâr var
Çünkü handân dalgalarda şimdî âh ü zâr var!...

(1) *Isgal sırasında* (not metne aittir).

(2) *Ecnebi sefaîn-i harbiyye* (not metne aittir).

İnci Mec., Nu.16 (Ramazan Bayramı Nûsha-i Fevkâlâdesi), 1 Mayıs 1336; Medfûn Emeller, 2.ks., 1st., 1341, Matbaa-i Âmire, s.8.

BİR NEV-BAHÂR-I HÜSNE BİR ŞÂİRİN DUÂSİ

Pür-lem'a-i tarâvet gülzâr-ı hüsn ü ânîn
Mahmûr-ı hâb-ı işve çeşmân-ı râz-dânîn
Meshûr eder kulûbu etvâr-ı dilsitânîn
Bir sen gibi mücessem-i pür-hande gûlistânîn
Olmak revâ mi hüsnü pâmâli hiç zamânîn
"Allah ey bahârim! Göstermesin hazânîn"

Ezhâr açar fûyûz-ı nûr-ı sabâhatinden
Her gonce mevcedir bir reng-i tarâvetinden
Her sû münevver ey meh! Envâr-ı tal'atinden
Varsa ibâret âlem bence letâfetinden
Dûr olma âh sen hiç devr-i şebâbetinden
"Allah ey bahârim! Göstermesin hazânîn"

Mekteb, Nu.23, s.435.

MU'CİZ BİR MÜTEŞÂIRE

Sözünde yok hatâ vezn ü kavâfîsi bütün düzgün
Fakat sözde bugün şîriyyeti te'mîn eder mi bu
Hemen maksûd neşr-i türrehât etmek midir sizce
Bakıp etrafâ bir kerre sıkılmak yok mudur yâ hû!

Mâlûmat, Nu.133, 7 Mayıs 1314.

KITA

Sıkılma söyleyiver, sanma kim eserlerimi
Beğenmiyor diye izhâr-ı iğbirâr ederim
Ne rütbe olmaz ise sence mazhar-ı takdîr
O rütbe ben de -emîn ol ki- iftihâr ederim

Mâlûmat, Nu.134, 14 Mayıs 1314.

KİTA

Dolu hün-ı felâketle uyûnum
Çiger pür-dâğ-ı nâr-ı ibtilâdîr
Bırak aksın sırışk-ı läle-gûnum
Devâsî bir yanık kalbin bükâdîr

Terâne, İst., 1311, Matbaa-i Safâ Ve Enver, s.21.

DÂSTÂN-I ZAFER'den

Etmedi gaziyân hisâra hûcûm
Gitti tâhkîk-ı hâli şehre o Rûm
Ekser sâkinân-ı belde o gün
Kıra gitmiş meğer çalışmak içün
Gördü kim şehr ser-te-ser hâli
Rûm avdette söyledi hâli
Haber alındıktâ tavr u hâletten
Müstefid olmak üzre fîrsattan
Eyledi gaziyân-ı rûşen tîr
O hisârı gidip hemen teshîr
Verdi bârû-yı hisâra ziynet ü fer
Alem-i mevcedâr-ı şân ü zafer
Nağme-i dîn olup tanîn-endâz
Oldu âfâk u âsuman dem-sâz
İltizâm-ı adâlet eylediler
Hakka, halka riâyet eylediler
Avdet etti bütün firâriyyûn
Yine sükkân-ı belde oldu fûzûn
Beldenin bilumûm sükkânı
Oldu hayrân-ı adl-i Osmânî

Dâstân-ı Zafer, İst., 1314, Mâlûmat Matb., s.13-14.

GAZEL

Zevk-ı sevdâ duymadin, âteş-perestâr olmadın.
Ol kadar sevdim de aşkımdan haberdâr olmadın.
Bahtiyâr olmaktı sevdâdan merâmı tab'ımın!
Bahtıma düşman kesildin, tab'ıma yâr olmadın!
Başucunda ben, edîbâne, kemâl-i hüzn ile
Ağladım şeb tâ-seher, tenhâda bîdâr olmadın.
I'tizârin nâ-be-hengâm oldu ey nûr-ı nazar
Nazre-i hasretle benden hiç bî-zâr olmadın

29 Mart sene 1301

Mecmûa, Millî Ktbh., Yz.A.833, v.13^a; Berk, Nu.1, 1302; Mini Mini Yâhud Yine Heves, İst., 1303, Karabet
Ve Kasbar Matb., s.30-31.

ANADOLU HİSARI'NDA MEZARLIK

Bir süküt-i belig u hüzn-i fasîh,
Hutbe-i bî-makal-i rûhânî.
San'at-i kudreti eder tavzîh
Bu ne ulvî cihân-ı nûrânî
Ne neşât ü safâ-yı vicdânî!

Bu ne vahşet içinde ünsiyyet
Bu ne zulmet içinde nûr-ı beka!
Bu fezâ-yı semâda bin hayret
Nice bin âfitâb-ı fikr-ârâ
Yağdırır nûr-ı hey'etinde safâ

Taş değil gördüğün o seng-i harâb
Şâir-i mu'ciz-i tabîattır.
Ne belîgane eylemekte hitâb
Sanki bir nûsha-i fesâhattır

Mütehaccir misâl-i ibrettir.
Her giyâh-ı zemîni başka zebân
Her avuç hâki bir diğer âlem
Her varak bin kitâb ile yeksân
Bu füyûzâti fîkr edip her dem
Mütehayyir mi kalsın âdem?

Burada münzevî sükûn u edeb
Burada câ-nişîn demek azamet.
Zâhir olmuş kemâl-i kudret-i Rab.
Sanki bir kâinât-ı pûr-hayret,
Berk urur her tarafta hürriyyet!

Uğradıkça sabâ bu firdevse
Geçemez der-akab safâsından.
Başlayıp her şükûseyi lemse
Bir tarâvet alır temâsından,
Hisse almak diler hevâsından
Feyz-i câvîdi-i bekasından!

Ne kadar nazlı nazlı gitmededir
Hele bir atf-ı dikkat et dereye!
O da i'lân-ı hayret etmededir,
Sanki meftûndur bu makbereye,
Göksu hasret çeker bu meşcereye!

Servler ihtiyâz ettikçe
Nağme-i dil-sîrîb eder peydâ,
Ebediyyet içinde gittikçe
Kaybolur mezç-zen olup o sadâ.
O ne kudsî hevâ, ne tatlı nevâ!

Muallim Nâci, Muallim, İst., 1303, Matbaa-i (A.K.Tozlıyan), s.44-47; Heves Ettim, İst., 1302, Mihran Matb., s.43-46; İsmâîl Hakkı, Muâsır Şairlerimiz, 1. defter, İst., 1311, Âlem Matb., s.28-30. "A... Nâzîm" imzâsiyledir.

YOLCU KÖYLÜ

Yüce dağlar, yüce dağlar!
Karşınızda garib ağlar
Gözüm yaşı durmaz çağlar
Gönül hâtırladı yâri

Davar sarmış şu bayıra
Kızlar da çıkışmış çayıra
Delâlet etmez hayra
Gönül hâtırladı yâri

Durma yürü güzel ırmak!
Yavaş yavaş süzülüp ak!
Suyun görünce pek berrak
Gönül hâtırladı yâri

Bacalardan duman tüter
Çoban kızı sürü güder
Garib garib kuşlar öter
Gönül hâtırladı yâri

Karayağız^(*) yolu tutar
Yoldaki izleri bozar
Her adımda benden uzar
Gönül hâtırladı yâri

(*) Altındaki *hayvan* (not metne aittir)

Ne hoş yaratmış Allahım...Bakin şu hasbanın hele
Bunun kadar güzel çiçek geçer mi bir daha ele
Ne dil-nişin durur, takılsa, sînesinde ablamın;
Çayırların içinde ser-firâz idi bu kadd ile
Daha ziyâde vasfa bir söz işte gelmiyor dile;
Ne revnakı, ne rengi, ne nezâket-i edâsı var.
Tarâvet-i cemâli var, vakarı var, safâsı var.
Çiçeklenir cemâli nes'eler içinde ablamın.
Bu bû ile, bu nâz ile, bu hande-i zarîf ile
Bebeklerim kadar hulâsa zevkî var, bahâsı var.

Servet-i Fünûn, Nu.6, 8 Nisan 1307; Hazine-i Fünûn, Nu.8, 19 Ağustos 1309.

BOĞAZÎÇI

Semâ berrak u deryâ sâf u hem-vâr öyle kim gûyâ,
Semâ deryâdan ayrılmış veyâ kim âsuman deryâ.
Safâ ender-safâ aksi semânın rûy-i deryâda
Hayât-efzâ durur aks-i zemîn mirât-i bâlâda.
Cemen pür-neş'e, murgan-ı cemen pür-neş'e, gül handân
Semâ handân, zemîn pür-hande, handân dîde-i cânân
Nesîm ol rüibe nâzan kat'-i râh eyler ki zevkinden
Sanırsın gaşı olup kalmış zemînin şevk u zevkinden
Bu dem kim ins ü cin hem-bezm-i âheng-i safâ olmuş
Zemîn ü âsumân bin cilve, bin âheng ile dolmuş.
Riyâz-ı cennete reşk-âver olmuş sahn-ı Sâdâbâd
Melâik manzarından manzar-ı firdevsi etmez yâd
Boğaziçi hele yek-pâre bir bezm-i safâ olmuş
Küçüksu âlemiyle cümlesinden bî-bahâ olmuş
Feriştehler semâdan can atar mehtâbına gûyâ
Kamer de gark-ı hayrettir bu âb ü tâbına gûyâ
Gezer erbâb-ı zevk u neş'e sandallarla deryâda
Tanîn-endâz olur hey hey sadâsı bezm-i âlâda.
Kemân, kanûn u nisfiyye, def ü ûd, mandolin yer yer
Semâ-ı cân-ı kudsiyyâni lebrîz-i tarâb eyler
Bu demlerdir ki nâz ü cilveler mestâne raks eyler
Çıkar "uşşâk" ile mehtâba nazlı sesli dilberler
Zebûn-ı neş'edir mutrib, dûcâr-ı şevk hânende
Sen ey gafil nasıl hâbidesin bilmem ki hânende!
Bebek Koyu'nda, Mîrgûn önlerinde, tâ Kalender'de

Yalılarda ve köşklerde safalar bahrde, berde!
Gönüller çırpınır sim-âb içinde cûş-ı sevdâdan
Olur âzâde sevdâlar bütün kayd-ı süveydâdan
Düßer bî-tâb-ı mestî tâb-ı nâz-ı meh-veşân yer yer
Verir bir câme-hâb-ı nâz mestîden nişân yer yer
Çıkar "mansûr" a sesler yükseler her perdede "uşşâk"
"Nevâ"-yı "evc-ârâ" dan olur efsûn-ter eşvâk
Eder "şevk-ı tarâb" âheng-i bezm-i ayşî germ-â-germ
Neşât-ı bezm-i Cemşîd'i bu şevk u neş'e eyler şerm
"Sabâ"-yı hoş-vezân tahrif eder deryâ-yi hem-vârı
Olur hâbîde-i cünbiş "sabâh"ın feyz-i bîdârı
Seher ol rütbe "şevk-efzâ" olur kim matla'i'l-envâr
Sanır diller ki Müsâ'ya bu yerlerdir tecelli-zâr
O dem kim gonce-i nevres kilar gül-bünde bin hande
Batar bî-tâb-ı mestî ay, çıkar hurşid-i şermende!
Gönül tasvîrini arzû ederdi bî-kusûr ammâ
Nasıl icmâle siğsin öyle bir zevk-ı behîstî yâ?

"Bogaziçi" adıyla edîbin ölümünden sonra Maârif Mecmûası (C.7, Nu.157, 3 Teşrin-i sâni 1310)'nda neşredilen bu şiir, aslında başlıksızdır ve Servet-i Fünûn (Nu.254, 4 Kânûn-i sâni 1311)'da tefrika edilmeye başlanan Zehrâ romanının hemen ilk sahifelerinde yer alır.

**BİRDENBİRE TECELLÎ YÂHUD
MAHZUN BİR DİLBER**

Ettin tecelli ey dilsitânim!
Bir ânda gönlüm oldu esîrin!
Bilmem güneş mi vech-i münîrin?
Pertev içinde kaldı mekânım
Gökten mi ettin sen ey ferîste!
Durma cihanda uç git behîste!

Uç git behîste lâyik mi nâsût
Hüsnü mukaddes bir dil-rübâya
Pervâz edersen semt-i semâya
Parlar seninle billâhi lâhût!
Lâkin biraz dur ey mâh-ı rânâ!
Gönlüm cemâlin etsin temâşâ!

Parlak cebîni pertev-nûmâdır!
Nûr aldı gönlüm pertevlerinden!
Pertev uça (hüsne)-i enverinden!
Dünyâya inmiş bir meh-likadır!
Ol mâh-rûya baktım da daldım!
Ammâ ne rütbe hayrette kaldım!

Seyr et şu hüsnü gördün mü? Söyle!
Dünyâ içinde bir böyle âfet!
Envâr içinde pertevli tal'at!
Hurşîdi tanzîr etmez mi böyle!
Çeşm-i kebûdu gayet semâvi!
Baygın nigâhi eşvâki hâvi!

Ey sırma saçlı! Ey mâi gözlü!
Meftûnun oldum ma'sûkum ol sen!
Vazgeç cefâdan vazgeçme benden!
Allah için ey (şîrin) sózlü!
Bilmem Celâl'i sevdin mi gerçek?
İnsân içindir sevmek sevilmek!

Bilmem nedendir? Çehren hazındır!
Âşık mı oldun ma'sûk iken sen
Gel durma mahzûn ey gül-beden! Sen!
Yok derd-i aşkıñ gönülm emîndir!
Güldür Celâl'i ol gayrı handân
Tavrı hazînin lâyık mı cânân?

Âh ağhyorsun! Âh ağhiyorsun!
Zannım sevildim şâhid de sensin!
Ben ağladıkça sen nâle-zensin!
Yok mu tebessüm ü âh ağhiyorsun!
Sen âh edince can ağlamaz mı?
Bîçâre gönülm kan ağlamaz mı?

Gülşen, Nu.7, 13 Mart 1301.

KIT'A

Eserimden dolayı ta'na sezâ olmam ben
Boyle böyle eder elbette terakkî insan!
Pertev-i gayret'e şîrim ile zulmet gelmez
Zerreden mihr-i cihan-tâba gelir mi noksan?

Gayret, Nu.13, 29 Mart 1302.

KUŞLARIM

Komşusu oldum aşiyânenizin
Âşıklı ben miyim terânenizin?
Hoşlanır dil güzel sadâınızdan
Pûr-meserret olur nevâınızdan
Ötünüz dil sürür kesb etsin
Şu elem, şu keder biraz gitsin!
O gelen kim? Beşer mi? Bir cellâd!
Sizi sayd etmek isteyen sayyâd!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Şuarâ hep sizinle kaimdir
Şevk-i şair sizinle dâimdir
Kuşların vakt-i inşirâhında
Nev-bahârin güzel sabâhında!
Yuvanızdan çıkış figan ediniz!
Ne o? Dehsetli bir sadâ! Gidiniz!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Kiyıyor câna, olmuyor lerzân
Sanki bildircin avlıyor insân!
Şu elinde duran nedir? Serçe!
Kanadı kan içinde bir serçe!
Bakmayın merhamet-nûmâ sözüne
Baktınız mı şu zâlimin yüzüne?
O ne müdhiş, ne zâlimâne nigâh
Sizi öldürmek istiyor billâh!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Parçalanmış kebûterin kanadı
Yaralanmış da kalbi pek kanadı!
Eşi nerde? Görürse sayyâdi
Çıkarır belki âh ü feryâdi!
Belki ağlar o hâle de sayyâd
Yok, güler, bî-keremdir ol cellâd!
Bırakır mı tûfengi? Heyhât!
Edecek şimdi işte kasd-i hayat!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Nişân aldı nişâna dikkat eder
Çiftesinden saçıldı âteşler!
Eşleri düştü mihnet ü kedere
Bir iki serçeyi düşürdü yere!
Ya niçin siz figana başladınız
Nevhaya âşıkane başladınız!
Hâlinizden değişti pek hâlim
Ötmeyin, gitmemiştir ol zâlim!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Gidiyor avcı bir meserret ile
Görmüyor şevkten cihâni bile!
Kapsülü bitmemiş mi cellâdin
Barutu kalmamış mı sayyâdin!

Barut almak için gider de gelir!
Bir iki murga kasd eder de gelir!
Bakınız zâlime! Nişân alıyor!
Merhametsiz değil mi? Cân alıyor!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Âheni parçalandı, kalmadı cenk
O ne? Birdenbire kirildi tüfenk!
Tek durur muydu? Şimdi tek durdu
Kendini kendi çiftesi vurdu!
Öyle her ácizi vuran vurulur
Zâlimin hâli işte böyle olur!
Yine ammâ ki başka bir insân
Size kasd etmek istiyor el-ân!
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

O da gitti, kesin figanınızı
Atmayın râh-ı merge cânınızı!
Nûr içinde güneş gurûb ediyor
Ötmüyör kuşlar, avcılar gidiyor!
Bırakın siz de öyle nâleleri
Avcının pek karîb reh-güzeri!
Âh o zâlim işitmesin feryâd
Sizi eyler cefâ ile berbâd
"Susunuz, kuşçağızlarım! Susunuz!"

Adada Söylediklerim, 1st., 1303, Şirket-i Mürettibîye Matb., s.28-32

BİR KIZA

Ey kız! Ki gözlerinde letâfet ayân olur,
Herbir nigâh-ı rûhumu eyler cerîhadâr!
Gönlüm hayâl-i çeşmine bir âşiyân olur!
Hüsnün eder hayâlimi mir'ât-i nev-bahâr

Ebvâb-ı sîrr-ı aşkı eder dâimâ kûşâd
Bir gence karşı işveli, sevdâlı gözlerin
Bir şâir-i hazîni letâfetle etti şâd
Ey mâi gözlu gül! Nigeh-i rûh-perverin

Müjgân-ı zer-nisârının oldum eşri ben
Kirpiklerinle çeşmine âlemde yoktur eş
Sırma saçınla alının olunca ziyâ-fiken
Sandım dem-i seherde ser-i pâkini

Sevb-i sefid içinde vücûdun peri misin?
En işveli perîlere lâyik mı tebessümün
Hâmûş durma! Yok mü sûrûrun peri misin?
Bilsem acabâ ne yoldadir hoş terennümün

Sevdâyı gizleyen mütebessim dudakların
Reşk-âver etse çok mu semâvî melekleri
Andırırdı eşk-i âşık ile gül yanakların
Nîsân içinde jâleyi besler çiçekleri

Maârif, C.6, Nu.132, 27 Kanûn-i sâni 1309.

DÖRT BEYİTLİ GAZEL OLMAZ MI?

Nasıl ârâm edersin âh bensiz?
Yetiş imdâda kaldım şimdî sensiz!
Hazân-ı firkatinden soldu rûyim!
Bahârı neyleyim ol gül-dehensiz!
Gidince nev-nihâl-i işvekârim,
Çemensiz kaldı gülşenler çemensiz!
Nasıl geçsin bu derd-i mihnet-efzâ?
Hayâtım geçmedi bir gün mihensiz!

Gazellerim, İst., 1312, Şirket-i Mürettibîyye Matb., s.9.

TEVERRÜM!

Iztırâbı hayât-ı pûr-kederin
Gözlerinde tecessüm etmiştir
În'ikâs-ı tehazzün-i seherin
Ruhlarında teressüm etmiştir
Der lisâni o gamlı didelerin:
Bir güzel kız teverrüm etmiştir!
Öldürürken zavalliyı bu hayat
Yine ümmîdi ölmüyor, heyhât!
Miskin etmiş sehâbe-i seheri

Gezmiyor âlem-i menâhide
Cüst ü cû eyliyor ferişteleri
Gözleri semt-i lâ-tenâhîde
Mâderiyle sefid-i ser pederi
Ağlıyor sâye-i ilâhîde
Bu verem pek büyük felâkettir
Maraz-i mühlik-i şebâbettir

Sürûd, İst., 1312, Âlem Matb., s.52-53.

SÖZLERİMƏ DÂİR BİR SÖZ

Cigara yapmadan kolay geliyor
Bana bir kıt'a, yâ gazel yapmak
Kâşki ben de güç yapaydım ya
Düşmeye yedi bu rütbe bî-revnak

-9 Haziran sene 309-

Bahar Çiçekleri, İst., 1310, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.14.

BİR SÖYLENİVERMİŞ Kİ HİÇ BEĞENMEM : ŞÂİR-AŞK

Şâir

Bilmem neden melâl-i derûnum benim bugün
Bilmem niçin bu çeşm-i hazîn-i eşk-bârdır?
Gönlüm yanıp tutuşmada çeşm-i hazîn ise
Teskîn için o âteşi giry-e-nisârdır
Bilmem ki sen misin yine kalbim yakan benim?
Bilmem seninle mi bu gönül pür-şerârdır?
Ey aşk! Ey beni bedbaht eden belâ!
Gönlüm neden sana böyle düçârdır?

Aşk

Ey şâir! Ey zavallı ki kalbin senin müdâm
Âteşler içre mahv olarak zâr zârdır
Sen çektiğin cefâya beni sâmma hep sebeb
Tab'ın senin o hâle büyük bir medârdır
Zîrâ ki aşkı dâvet eden müstedâm odur
Bâdî bu hâle cümle o tab'-i figârdır
Bir cehrede görünce sabâhat o bî-karâr
Sûr'atle incizâbda bî-ihtiyârdır

-13 Kânûn-i sâni sene 308-

A.g.e., s.27.

—Nesin? Allah için söyle bana, ey nâz-perverde!—
Yağarken subh-dem cevv-i hevâdan âb-reng envâr
Ederken mâyî sislerle tezeyyün dâmen-i kûhsâr.
Olur âheste âheste tabîat hâbdan bîdâr
Yeşil bir nûr içinde ihtizâr eyler bütün eşcâr
Hurûş-ı şevk ile başlar hurûs i'lân-ı şâdîye
Nesîm âvâzını nakl ile etrâf-ı bevâdiye

Eder bâd-ı sabâya nakl-i sevdâ nâzenin ezhâr
Saçar etrâfinâ mâyî köpükler cûy-i hoş-reftâr
Konar agsân-ı eşcâra tuyûr-ı âteşin-minkar
Çıkar tâ arş-ı âlâya hurûşân bâng-i istîgfâr
Bu âsâr-ı safâyi seyr için hurşid-i gül-ruhsâr
O dem nâzende nâzende ufuktan arz eder dîdâr

Olur pûyân ufukta gül gibi sad-ebr-i reng-ârâ
Temevvüç-yâb olur bir penbe nûr-ı âsuman-pîrâ
Bütün dağlar, bayırlar penbe, hattâ penbedir deryâ
Olur bir penbe nûr içre nûmâyân ser-te-ser eşyâ
O dem yâd eyleyip rûyûn olur dil vakf-ı istigrak
Tecellîgâh-ı dîdârin olur âyîne-i âfâk

Ne dilberdir senin, ey verd-i rânâ! Penbe dîdârin
O mevc-â-mevc-i penbe nûr serpen reng-i ruhsârin
Nesîm-i reng-i ismettir tecellîgâh-ı envârin
Hayâlâtım gibi nâzendedir ezhâra etvârin
Benim gûlzâr-ı tab'ımdan mı koptun subh-ı enverde?
Nesin? Allah için söyle bana, ey nâz-perverde!

—18 Mayıs sene 311—

Bir Demet Çiçek, İst., 1314, Âlem Matb., s.14-15.

MA'ŞÛKA -YÂHUD- MUHÂFAZA-Î AŞK'tan

Ma'şûka (*gazûbâne*)

Geldin mi yine nedir merâmin?

Ahmed (*hançerini saklayarak müstehziyâne*)

Cezb etti beni güzel hîrâmın!

Ma'şûka

Ey zulmü revâ gören cefâ-bâr

Ahmed (*mecnûnâne*)

Ey aşkımı reddeden sitemkâr

Hissim bu sefer tebeddül etti

Fikrim emelim tahavvûl etti

Olmazsın eğer bu defa mûnkad

(*hançerini göstererek*)

Encâmi düşün!

Ma'şûka

Yeter bu cellâd!

Ahmed (*yne hançerini göstererek*)

Gül, gül o kadar görünme gam-nâk

Eyler seni bir vuruşa ihlâk

Mâdemki var elimde fırsat

Artık bana hiç kalır mı tâkat?

Şu hançer ile geber de kahhâr

Öğren ne imiş inâd u ısrâr

Git aşkına

Ma'şûka

Çok oldu gaddâr

Ben de şunu eyleyim ki ihbâr

Salsan beni nâr-ı ıztırâba

Yaksan da cehennemî azâba

Soksan da bu demde zîr-i hâke

Atsan dahi varta-i helâke

Nefret ederim, muhabbet etmem

Lânet ederim, itâat etmem

Ahmed (*hücûm ederek*)

Öyleyse...

Ma'şûka

Bırak!

Ahmed

Yeter hayatın
Şimdi çabucak biter hayatın
 Ma'sûka (düşerek)
Geldim sana yâr-i cânım
 Ahmed (hançerini yere atıp mecnûnâne)
 Evvâh!
 Ma'sûka (nesîs ile)
Âğuşunu aç revânim
 Ahmed (haykırarak)
 Allah!
 (şiddetle kendini yere çarpar)

Ma'sûka -Yâhud- Muhâfaza-i Aşk, Kostantuniyye, 1303, Matbaa-i Ebuzziyâ, s.17-20.

HÎÇ-Â-HÎÇ

Nedir işi dolaşır dâimâ hayâlimde?
Beni felâket içinde sevindirir birden
Kederlenip bulurum bir safâ melâlimden
Gülüp gülüp ederim kendi kendime şüyûn
Bilir miyim neye bu inkılâb hâlimde?
Aceb değişti mi hâlim değil miyim ben ben
 Bu yolda her kime etsem suâl-i hîç-â-hîç
 Verir cevab fakat bir meâl-i hîç-â-hîç

Zalâm içinde garîbâne zâr iken tenhâ
Uçar ziyâ-yı hakikat zaman zaman görürüm
Hevâda hissederim bir gîrîv olur peydâ
Gezer meâl-i meşîyyet nihan nihan görürüm
 Nedir diye düşünürken bu hâl-i hîç-â-hîç
 Geçer önumden o dem bir hayâl-i hîç-â-hîç

Tefekkûr eylemedeyken geçen zamânımı âh
Öter tuyûr o melekten nişâne hâlinde!
Durup bakar iken ol anda rûzgâr eyvâh
Hübûb eder nagam-ı âşikane hâlinde
Geçip gider üzerinden fenâ-yı aşkim gâh!
Döner zevâl-i muhabbet terâne hâlinde!
 Nedir bu gördüğüm âyâ muhâl-i hîç-â-hîç
 Kemâl şekline girmiş zevâl-i hîç-â-hîç

Fevâid, Y.4, Nu.5, 29 Kânûn-i evvel 1312.

MEHMED CELÂL BEYEFENDÎ'YE

O şâîrler ki içâd eyledik bir tarz-ı zevk-âver
Sanırlar! Sorsamız belki bilâ-pervâ
Bunu ketm etmeyip asla
Fahûrâne!

Size hiddetle derler : "Ey muârizlar, muârizlar
Bu ta'rîzâtınız beyhûdedir. Sizden
Bugün biz alkış isterken
Vakurâne!

Nedir bu tavr-ı pür-şiddet? Nedir bu darbe-i tenkid?
Bizim eş'ârimiz nermin, nevin, rahşân
Birer gül-deste-i perrân
Gibi! Bî-şek!...

Çıkardık şî'ri şî'riyyetten işte eyledik tecđid!
Bize bahs etmeyin siz zevk-ı milliden
Frengâne gidiş varken!
Ki hoştur pek

Fakat eskâr-ı halka, ihtiyâca pek mugayirmış!
Evet mânası pekçok yâ ki pek azmiş
Da -gûyâ anlaşılmazmış!
Tuhaftı sey bu!

Ne çâre söyledik ya zevk-ı millî bizde yok. Mâfiş!
Bu taklidi bırakmak mı? Sebeb âyâ?
Bu mümkinsiz. Hayır, asla!
Pey-â-pey bu!"

Desek insâf edin yâ hû bu sökmekz böyle mestâne!
Garibâne! Hakîkat-nâ-şinâsâne!
Veyâhud çok edîbâne
Nûmâyışler!

Çıkar bir şiddet-i lerzende-perle pek gazûbâne!
Fakat iknâa kudret yok, cesâret yok!
Mahâret yok! Şemâtet çok!...
Bu nâlişler! -

Bu nâlışler evet dâim bu nâlışler- ki bizlerce
Birer feryâd-ı acz-âlûddur gûyâ! -
Kanâat vermiyor asla! -
Fakat ta'zim

Edip ben, ben derim yâ hû yazın sizler -ki sizlerce
Odur maksad- zaman elbet size handân
Birer şükrâne-i nisyân!
Eder takdim!

Mâlûmat, Nu.130, 9 Nisan 1314.

VÂLİDEMİN MEZÂRI

İşte bu hazin kabr-i sükûn-perver içinde
Hoş-râyiha güllerle yeşillikler içinde
Hâbîdesin ey âfil olan mihr-i hayatı
Artık saracak kabrini her ân zulemâtüm
Eyvah... Demiştin bana ey şu'le-i çeşmân
"-Kâmil...Uyanırsam bana kes bir iki kurbân"(*)
Bekler seni şeb tâ-be-seher dîde-i giryân
Artık uyan ey vâlidem ey mûnis-i vicdân

Yek-reng-i keder oldu bütün leyî ü nehârim
Artık ne gülüm var, ne hezârim, ne bahârim
Gûyâ bulacakmış gibi bir hissile bâzen
Derhâl odana -âh- şîtabân olurum ben
Herşey durur âmâde-i ihtâr-ı felâket
Herşeyde uyur bir heyecan-bahş-ı sükûnet
Bekler seni şeb tâ-be-seher dîde-i giryân
Artık uyan ey vâlidem ey mûnis-i vicdân

Eyyâm-ı hayatımda senin -bunca zamanlar-
Perverde-i en'âm-ı firâvânın olanlar
Hiç etmediler hûzn ü teessür bile izhâr!
Bir katre sırışk eyleyecek yok imiş îsâr!...
Ben... Ben ise bidâr-ı figankâr-ı leyâlim
Bir leyle-i muzlim gibi târîki-i hâlim
Bekler seni şeb tâ-be-seher dîde-i giryân
Artık uyan ey vâlidem ey mûnis-i vicdân

(*) Ameliyat-ı cerrâhiyyeden sonra irtihâl etmiştir.

Duymaz kulağım hâtûrimi şâd edecek ses
Yıllar geçiyor esmedi bir bâd-ı meded-res
Bîçâre, felâket-zede, pejmürde-i âmâl
Dâîm olurum hâk-i ser-i kabrine rû-mâl
Âguş-ı şefîkin iken ey nûr-ı nigâhîm
Bak hâb-gehin oldu benim şimdî penâhîm
Terk etme uyanmazsan eğer âlem-i dûna
Al yanına senle varalım hâb-ı sükûna

Sirât-ı Müstakîm, Nu.30, 5 Mart 1325.

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA'dan Hayreddin Paşa

"İşte bakın geldi yiğitler yeri
Arş...Dem-â-dem saçın âteşleri
Düşmen-i makhûra aman vermeyin
Âteşi bir sâniye dindirmeyin
Ma'rekeyi hasmımıza teng edin
Sath-ı kebûdumu gül-reng edin
Artar ise savlet-i şîrânenez
Kaynaşarak çalkanır ol dem deniz
Ka'r-ı sükûn-âveri âdâya, bir
Medfen-i âsûde olur, yer verir...
Biz ki bunu bekliyoruz hayli gün
Böyle gün olmaz mı bize bir düğün?
Kalbimize havf-ı memât uğramaz
Hep ederiz şimdî şehâdet niyaz
Mâderimizdir bize âguş açan
Hep veririz mâder için biz de can
Can verip ölmektir evet kâmîmiz
Can verip ölmekle büyür nâmîmiz
Gösteriniz şunlara ey şanlılar
Şimdî nasıl harb eder Osmanlılar"

Yemeden dâne-i âteş-bârı
Bitti kalyonların artık kârı
Koca Gazî-i Burak tedvîr
Yed-i kahrında dönerken şemşîr
-Çatışıp birbirine kalyonlar-
Gördü ki kalbura dönmüş onlar
Görmedi beklemeğe gayrı lüzum
Bir işaret vererek etti hûcum

Barbaros Hayreddin Paşa, İst., 1324, Asaduryan Matb., s.53-54.

BU DA BİR HİS

Benim gönlüm gibi her yerde var jeng

.....

.....

Sanırsın dehr şeb-reng!

Tefekkürler tecessüslerle vicdan,
Tahassüs eyliyor dünyayı nîran;
Değildir gördüğün vech üzre âlem!
"Ya birşey yok mudur görmezse insan"

Gırív ü vâlihtir re'simde dâir,
O serde fîkr-i hürriyyet de sâir.
Sanırsın tûrbe-i fikrettir o ser,

.....

Eyâ eflâk, ey kenz-i hafâyâ,
Nerende gizli necm-i bahtım âyâ?
O hîçistan içinde necm-i bahtım
Fezâ ka'rında kalmış necm gûyâ!

Fezâ-yı inkılâbât ü şuûnât,
Bu dehr ü ömrde bâzı sever; heyhat!
Hayat âşûbe-i âlâma benzer
Beşer âmâc-i sehm-i kahr ü âfât!

Nedir insan mı bu ferd-i hayâlı?
O bir hazır ki mübhemdir meâli!
Tabiatten bu rûy-i arza âkis,
Beşer mi? Yâ ki bir nekbet zîlâli!

Nihâl Mec., Nu.4, 1303, s.112-123. Eksik yerler, metnin orijinalinde sansür tarafından çıkarılan kelimeler ve misrâlardır.

SENSİN!

Hâver kızarıp şafak görünse
Ruhsârını eylerim tahattur
Leyl olsa, siyâha hep bürünse
Husrânını eylerim tefekkûr!
Bâd inlese hûzn içinde yekser
Gönlümle yüûs eder tesettür!
Vasl olsa yine bahâra her yer
Dîdârin eder o dem takarrûr!
Manzûr-ı nigâhim âh sensin!

Bir savt-ı hazır duyarsa gûşum
Derhâl oluyorsun orda zâhir
Mevvâc ise fîkr-i pûr-hurûşum
Sensin yine fikretimde sâir
Dağlar, dereeler sükûna varsa
Âlâmın olur gönülde bâhir!
Akşamlar olup sular kararsa
Sensin yine her merâmî sâtır!
Sensin bana yâr âh sensin

Bir levh-i latîf görsen ol ân
Sensin yine eyleyen teressüm
Subh olsa açılsa leyîl-i zulmân
Sensin bana eyleyen tebessüm
Tab'ım bana sûru kismet etse
Vaslındır eden yine tecessüm
Dünyâ beni kahra niyyet etse
Senden yine eylerim tazallüm!
Varlık bana sensin âh sensin

Muhit Mec., Nu.4, 1305, s.54-55.

MEMİŞ'İN NIYYETİ (*)

"Aceb yârim hangisinden gelecek:
"İki yol var şu ovanın yüzünde;
"Beni sever sağ yanımdan gelirse,
"Soldan gelse sevgi yoktur özünde!..."

Böyle dedim, niyyet tuttum, bekledim;
Sürü geldi; kuşlar geçti, gün battı;
O yolların hiçbirinden gelmedi...
Bahtüm beni sevgide de aldattı

—İzmir—

(*) Kailin menfiligi bu manzûmenin "Servet-i Fünûn"da (Ali Sezâ) nâm-ı müsteariyle intîşâr etmesini icâb etmisti (not metne aittir).

Utarid Mec., Nu.4, 27 Kanûn-i sâni 1335.

BEDRİYE'den

Münir (*ba'de't-teemmûl*)

Haydi birşey yapayım farz-ı muhâl
Maksadı kabil mi o dem istihâl?
Kendini öldürmek aczden gelir!
Lâkin ne yapmalı zayıfsa tedbir!?
(*biraz süküttan sonra*)
Yâ Rabbi nedir bu âteş ummânı
Ki yakmada milyonlar ile câmî
Pek derin, pek büyük bir belâ! Âteş
Her yerde âteşir bu yerde bir eş!
Âteş deryâsında insan yüzüyor!

.....

.....

..... (*)

İllâhî n'ola bu belâ! Cehennem!
Yâni makarr-ı tabî'i-âdem!
Hâşâ! Sümme hâşâ! Allah âdildir!
Adli ancak kendine muâdildir

(*) Gerek mukaddeme, gerek metn-i kitabda noktalar halinde geçen yerler Encümen-i Maâriften hasbe'l-icâb tayyolunmuştur.

Bir mahkeme-i âdil böyle olmaz
Akıl hiçbir vakit bu hâli bulmaz
Îrâdemizdedir bizim cehennem
Îrâdesiyle ukab bulur âdem!
Allah'a isnâd-ı mezâlim olmaz.
Dünyâyi yapan âdil zâlim olmaz.

(*Bedriye girer*)

Münir

Yakın gel sevgilim Bedriyem yakın
Beni sen ferâmûş eyleme sakın!
Hayâtım hayatıyla tev'em bugün!
Benim hayatım ancak senin içün!

Bedriye

İnsan kısmı gamla oyalanırılmış;
Dağ dayanmayan gama dayanırılmış!
Şimdi anladım!

Münir

Çok anlarsın daha!

Herşey anlamamaktadır safâ!
Bir âlemdeyiz ki zevk u şevki yok
Faziletin cehdden bir farkı yok!
Lâkin biz müstesnâ! Çünkü mesrûruz!
Sevdânın sâruyle biz pûr-sûrûruz!
Bir kavm nasilsa ittihâda muhtâc,
Nasilsa hayâta ittihâd ilâc,
Gönüllerimiz aynı öyledir.

Bedriye

Hayât-ı cihanda sevdâ söyleter.

Münir

Bu iftirâk-ı maddîye tahammûl,
Bende fevkâlâde birşey tahayyûl!
Tahammûl etmez de ne yaparsın ya?
Hebâ-yı vûcudla değil mi rehâ?
Kendini öldürmek değil mi sonu?
Lâkin aklen tasvîb edemem bunu!
Yaşamak olmekten güç gelir bana!
Her dakika ölmek çünkü evvel belâ!
Ben yine ölmüş addolurum.

Bedriye

Âh!

Münir

Yaşamakla ederim câni tebâh!

Salâh-ı intihârim ömrüm benim.
Tîr-i ômre âmâc olsun bu tenim!
(bir teemmûl-i garibden sonra)
Hikmetin maddiyâta te'sîri yok,
Fikretin bundan başka tedbîri yok!
(elindeki hançeri beynine saplayarak ölürl)
Bedriye
Vicdânımla âmildir hayatım benim
Olmasa revâdîr memâtim benim
(yne o hançeri göğsüne saplayarak ölürl)

Bedriye, Dersaadet, 1304, Mahmud Bey Matb., s.39-43.

HÜŞENK'ten

(Mîrzâ'nın ser-i maktûu alnında bir hançer saplı olduğu hâlde sokak
pencerelerinden atılır)
Münire (bağteten)

Hay!

Bir ser-i garîb ü nâgehân var
Rûyâ değil! Orda bir yılan var!
Mutlak yine başka bir desîse
Serdar bunu gözüyle görse!
Tahribe mi geldi yoksa düşman
Ma'mûre-i mülkü dânesinden
Evlerde de kalmıyor masûn yer

.....

(kelleye takarrûble cûr'et-âmîz)

Mutlak bakalım nedir bu tüde?
(birden bire geri çekilerek bağteten)
Ay! Bir kafa! Kûy-i fevk-ı âde
Çevgân-ı kader bu bâba atmış!
Hâlik onu derbeder yaratmış!

.....
Top güllesi sandım onu nâgâh
Bir kelle imiş sezâ-yı ikrâh
Bâzîce-i şâhs-ı bî-medâni
Ahkâm-ı güzin-i hükm-râni
Korkutmak ise meram, korkmam
Bin kelle atlsa böyle her dem!
Serdar kızı bu mâcerâdan
Korkar mı –ey iftihâr-ı düşman!
Meydân-ı vegaya döñse külbem
Dünyâyı fedâ eder de dönmem!

.....
(kelleye yaklaşarak yine gaiben)
Bârî bunu eyleyeyim iâde
Cebhâneden eyle istifâde
(ayağıyla iterek)
Çevgân-ı nevin sana! Yuvarlan!
Ey kevkeb-i bî-nevâ, yuvarlan!
(mütteredid)

Yok yok bu da bir hayâl-i vâhî
Elçiye zevâ olur mu gâhî?
Râmîsine olmalı mukavim
Mermîsine iftihar ne lâzım?
(*bir nazar-ı mütehayyirâneyi müteâkib*)

Heyhât! Zavallî gençmiş pek!
Çeşmânî açık! Melîl bî-şek!
Dünyâya bakar!...Sezâ-yı hayret!
(*dikkatle bakar*)

Benzer birine
(*yine bakar*)

Evet! Hakîkat!

Gönlüm tanıyor gözümde fer yok!
Fikrim görüyor gözümde yer yok!
(*bir parça daha yaklaşırlar bakar*)

Bîgâne değil bana bu sîmâ!
(*elinî kalbine götürürerek*)
Bilmiş gibi kalbim âmî gûyâ!

.....
(*şiddetle takarrüb ederek uzun bir nazar-ı mütecessisâneden sonra çılgin*)
Mîrzâ!

(*yığılır*)

İnsaf Hudâ! İlâh insaf!
(*müteneffis*)
İnsaf emîr! Şâh, insaf!
Kiydîn koca kahramâna kiydîn
Kiydîn ne de âdilâne kiydîn
(*bî-mecâl*)

Mîrzâ, Mîrzâ! Ümîd Mîrzâ!
Mazlûm çocuk! Şehîd Mîrzâ!
Zindanlar idi hitabgâhin
Meşhedlere döndü hâbgâhin
(*hiçkırarak ağladıkten sonra bülend*)
Allah!...Münîre'ye inâyet!
Sabrım bana eyliyor ihânet!
Etmekte tahammûlüm tezâuf!
Azmim bile eyliyor tehâlûf!

Hüşenk, İst., 1303, Mahmud Bey Matb., s.106-112.

HERKESİN BİR REVIŞİ, HER REVİŞİN BİR KESİ VAR!

Karagöz! Arkadaşın cumbaya çıkışmış sesi var
Yürü sor hatırlını râhatı yok, nezlesi var
Hayret! (*) Esvâbi müşemma'lı değil, atlası var
Herkesin bir revişi, her revişin bir kesi var!

Reçete yazdıracak kimse de yok mu acabâ?
N'oldu dâvet kilinan hazret-i Ibni Sînâ?
Hem "gînâ" müntekidi, hem de eder istığnâ
Herkesin bir revişi, her revişin bir kesi var!

Maske takmış yüzüne etmede ekl-i na'na'
Etmiyor bizlere heyhât ki ref'-i bürka'
İltifât eylemiyor kimseye mânen-i vecâ'
Herkesin bir revişi, her revişin bir kesi var!

Çıkarıp zîr-i lihâf-ı marazdan başını
Sallar etrâfi nisâr eyleyerek gözyaşını
Koç vurur herkese tâhrîk ederek bir kaşını
Herkesin bir revişi, her revişin bir kesi var!

A kuzum!...Körpe değilsen de yazıkta yaşına
Ben ne yaptım sana? Müdrik mi dedim yoldaşına
Acırım hâline, ma'tuh bebek!...Vah başına
Herkesin bin revişi, her revişin bir kesi var!

(*) Hoca Hayret Efendi hasdedilmektedir.
Gülşen, Nu.15, 8 Mayıs 1302.

GAZEL

Ey leyle-i belâ seherin yok mudur senin?
Ey levha-i semâ kamerin yok mudur senin?
Ey nâhudâ-yı keşti-i deryâ-yı herc ü merc
Tûfâna döndü dil haberin yok mudur senin?
Agreb nedir bu sendeki lâ-kaydi-i hayat
Dünyâ yüzünde bir kederin yok mudur senin?
Îsâ demem deyip de vebâl eylemek neden?

Ey tıflı nâzenin pederin yok mudur senin?
Âşıkların başında mı tuttun neşîmini
Ey şûh-i kûh-i Kaf yerin yok mudur senin?
Taşlattın el uşağına bâb-ı muhabbeti
Bundan şerefli bir hünerin yok mudur senin?
Ashâb-ı sebte taş çıkarır kahramanlığın
Ahz ü atâda bir zararın yok mudur senin?
Ferruh masûndur âtes-i işvenden ey fidan
Uğraş onunla derd ü serin yok mudur senin?

Umran, Nu.3, 17 Teşrin-i evvel 1305.

O KUVÂ-YI NÛR-I ÇEŞM-Î SEVDÂÎ'den^(*)

...Kalmamış yine, nedir aceb ki hikmeti?
Ne cehrenin halâveti, ne çesminin şetâreti!
Kusûrunu beyân u iddiâ-yı afv eden kula
Nedir a muhteşem güzel!...Nedir velîni'meti?
Tefekkûr eyledikçe de sadâkat ü sebâtını
Hudâ bilir ki beklerim hayatıma nihâyeti!
Ne mertebe hased-keşim çocukluğa, bilir misin?
Belâ getirdi başıma felek benim şebâbeti!
İnan..ki kader muhayyerü'l-ukuldür
Düşün bulursun ondaki şehâmeti, metâneti!
Ne işlesem, ne söylesem hakîkat addedilmıyor
Nedir zavallı Ferruh'un sorulmuyor ki töhmeti!
A rûhumun hulâsası, a ömrümün güzidesi
Ben istemez miyim sana şerefle mâlikiyeti?!

Fakat inanmıyorsun ah, isâbet eyliyorsun
Görülmemiş o ni'mete esîrinin liyâkati

(*) Bir figan-nâmenin bazı fikarâtıdır.

Şayan, Dersaadet, 1303, Mahmud Bey Matb., s.45-46.

VAHDÂNIYYET-İ RABBÂNIYYE

Yok kudretinin san'atının haddi ilâhi
Derk eyleyemez akl-ı beşer onu kemâhi
Lâyik mi değil dense eğer Hakk'a ki lâ-hi
Ol kudrete nisbetle bu âlemleri içâd
Bir levh kalır aynı evâmirle nevâhi

Her cânibe baksam görürüm san'at-i Hakk'ı
Her san'ati göstermededir kudret-i Hakk'ı
Câiz mi ki inkâr edeler hazret-i Hakk'ı
Kabil mi tesâdûf ede içâd-ı avâlim
Mümkin mi ki halk eyleye bir san'at-i Hakk'ı

Bir kerre düşün eyleyip insâf ile mîzân
Hayrette akl-ı beşer olmaz mı bu ekvân
Bir mûcize-i fikrete mâlik iken insân
Keşf eyleyebilmezse eğer kendini hâlâ
Lâyik mi tesâdûf denile Hâlik-ı ekvân

Seyr eyle şu yıldızları kim herbiri bûrhân
Her nazrede isbât-ı Hudâ'yı eder ityân
Hep şevk-ı ilâhîdir eden onları gerdân
Bir silsile-i nazma dizilmiş ki bu ecrâm
Her aklı eder san'atine vâlih ü hayrân

Dünyâ ne demek, şems nedir, mâh ne âyâ?
Ne hâl ile durmakta muallakta bu dünyâ?
Ecrâm nedir herbiri bir taş mı onun yâ!
Fîkr eyle ki kim etmededir bunları tanzîm
Âyâ ki tesâdûf mü ola nâzîm-ı eşyâ?

Çeşmim bana bir cilvegeh-i hazret-i Hallâk
Görmekteyim ol cilvegeh içre onu berrâk
Herşeyde muharrer görürüm ismini her ân
Eşyâ bile ikrâr ederken seni heyhât
Lâyik mi ki hallâkını inkâr ede insân

ŞİİR NASIL SÖYLENİR?

1

Meselâ olmadan güneş peydâ
Bir sükûta dalar bütün dünyâ
Arz-ı ulviyyet eyleyip sahrâ
Dil ki hâli aks eder gûyâ
Kaplar etrâfi bir garib sadâ
Ki onu istimâ' eden dildir
Ki o dilden cihân zâildir
Cûş edip dilde bahr-i ulviyyet
Eder insânı garka-i hayret

O zaman arşa i'tilâ edilir

O zaman şî're ibtilâ edilir

2

Yâ ki bir meclis-i muhabbetté
Sevdiğin kızla bezm-i ülfette
Dem-i cûş u hurûş-ı hayrette
Oturup âlem-i saâdette
Unutup öyle bezm-i sohbette
Kendini, kâinâtı, dildârı
Hüsnüne âşık olduğun yâri
Âlem-i aşka atf-ı çeşm ederek
O cihanlarda gezmeğe giderek
Kayd ü derd-i cihandan hâli
Neşvelerle gönül olur mâli

O zaman arşa i'tila edilir

O zaman şî're ibtidâ edilir

3

Yâ ki efkâr-ı i'tilâ-perver
Zihne bahş eyleyip fer ü ziver
Başlayıp etmeğe semâya nazar
Fikri tâ arşı eyleyip de güzer
Ma'rez-i Hakk'a eyleyince sefer
Zîr-i pâyinde terk edip dehri
Ederek atf-ı âleme nazarı
Âlem-i Hakk'a intisâb olunur
Başka bir hilkat iktisâb olunur

Tâ ki ol rütbe i'tilâ edilir

Nazm-ı eşâra ibtidâ edilir

Olmayınca gönülde ulviyyet
 Olamaz şı'r nazmina kudret
 Edemez öyle bir zaman elbet
 Şairin fikri terk-i hürriyyet
 Yazar eşârı kafiye aramaz
 Zihniyi saf u nahv ile yoramaz
 Doğru söylerse şı'rini âlâ
 Bakamaz olsa da sözünde hatâ
 Çünkü ilhâm eder onu tazyîk
 Edemez hûb u ziştini tefrik
 Olmasın da hatâ hayâlinde
 Zarar etmez olursa kalinde

Hâver, Nu.2, 1 Receb 1301; Elhan Yâhud Birinci Kitâbım, Kostanuniyye, 1303, Matbaa-i Ebuzziyâ, s.41-43.

SUÂL

Bu şeb benimle ey melek,
 Zaman-gûzâr olur musun?
 Dil-i hazan-resîdeye
 Dem-i bahâr olur musun?

Yüzünde mevc uran senin,
 O nûr-ı hüsne gâh ben
 Bakar da –ey gönül– derim
 Ümîd-vâr olur musun?

Kamerde yok senin kadar
 Hazîn hazîn o nazreler
 Zamanla sen de bir güle
 Aceb hezâr olur musun?

Suâle cûr'et eylesem
 Gelip edeble bezmine,
 Bilinmiyor tabiatın
 Ki şerm-sâr olur musun?

Cesâret alsa bu gönül
Muhabbet etse hüsnune
Aceb o dil-hazârı sen
Sever de yâr olur musun?

Berk Mec., Nu.4, 1302; Tercümân-ı Hakîkat, Nu.1958, 11 Kanûn-i evvel 1310.

KAFİYESİZ BİR ŞİİR

Hüsnuñu gördüğüm zaman güzelim
Bir güzel nev-şüküfte gül sandım.
Sinemi etmek istedim tezyîn
Sen meğer bir güzel melekmişsin
Canlı bir gonce, bir periymişsin.
Eyledim ben de gönlümü tenvîr
Pertev-i can-fezâ-yı aşkinla
Ki onu Hak gidermesin benden

Elhan, s.60.

BİR SAHNE

(*Parmak hesâbiyle*)

Gece sabâha kadar çalışmış,
Vücûdunda hiç kalmamış tüvân.
Zevk u istirâhate alışmış
Meserret-hânelerde bir zamân.

Yürümekten kaldı ayakları;
Bir adım atmağa yok ihtimâl,
Oraya düşüverdi bî-mecâl,
Gözü görmüyordu uzakları.

Seksen yaşında zavallı fakîr!
Sokak ortasında öyle hakîr,
Topraktan bir yatağı serildi.

Sabâh oldu. Gulgule-i hayat
Hep gözleri açtı. Fakat, heyhât!
Onunkiler açılmış değildi..

Mâlûmat, Nu.288, 10 Mayıs 1317.

KÖYDE FIRTINA

-Fuad Râif Bey'e-

Kara bulut gökyüzünü her taraftan alıyor
Dumanlı dağ başlarına iniyor
Bütün kuşlar yuvalara siniyor
Kırlar ıssız kaliyor
O yemyeşil ovacıklar başka bir renk bağlıyor
Tatlı sesli derecikler başka yolda çağlıyor
Bir karartı, bir mahzunluk, of ne paslı karanlık!...

Durma çoban sanırım bir bora var
Başın kaldırır, şu kararmış göge bak
Yıldırımlar, yağmurlar
Yeri göge katacak
Çabuk topla sürünen sel almasın
Bir kuzucuk, işte, işte şurada
Yalnız kalmış garib garib meliyor
Âh bırakma, onu da al, kalmasın...

Çığlıklarla bir sert, çlgın gündoğrusu çıkmıyor
Hasta, soluk çiçekleri döküyor
Zayıf, çürük ağaçları söküyor
Birçok yerler yıkıyor
Evler, köyler zangır zangır sarsılıyor duruyor
Köylülerin haykırışı dağa taşa vuruyor
Bir gürültü, bir kıyâmet, âh, yine mi vîrânlık?

Gürül gürül gök gürlüyor, birçok şimşek çakıyor
Yıldırımlar ulu ulu ormanları yakıyor
Dolu, yağmur hiç dinmeyeip yağıyor
Coşkun seller yüce dağlar başları
Üzerinde koca koca taşları
Yuvarlayıp derelere yiğiyor

Vîran köyden sessiz akan gümüş renkli bir ırmak
Ak köpüklü dalgalarla yatağından taşıyor
Köylülerin evlerini birkaç koldan basarak
Yıkılacak gibi duran bacaları aşıyor
Birçok seller her yerde bir çağrıtı!
O ses nedir, âh bir ev mi yıkıldı?

Genç çiftçinin tarlasına tepelerden, kirlardan
Coşkun seller, taşın sular doluyor
O hep sapi birçok yeşil başaklarla donanan
Ekinleri bırakmayıp yoluyor
Çahılarla kırık dallar, yapraklarla çiçekler
Su yüzünde, girdablarda dönüyor
Bir karanlık külbeye ışık veren istekler
Karararak birdenbire sönüyor

Zavallıcık, o bekleyen kol kol olmuş dağların
Eteğinden o bozulmuş bağların
Arasından geçer iken için iç in ağlıyor
Ocağımız söndü, baba, ekinleri sel aldı
Tarlamıza kum yiğildi, taş doldu
Âh, bir yıllık emeğimiz hiç oldu
Anbarımız boş kaldı

Alacaklı kapımıza yarın gelip "para!" der
Şu acıklı hâlimize göz yumup
Bizim gibi yoksullarda şey umup
Yakamızdan sürüklər

Kara kışın soğuğunu, kılığını bir düşün
Eski püskü hrıkmız yok giyecek
Arpa unu aşımız yok yiyecek
Ne yaparız biz o gün?

Çok gün gördün, n'eyleyeyim yol öğret
Artık burda ne işleyim, n'ideyim?
Âh, izin ver, gurbet ele gideyim
Ana, hakkın helâl et!

Ey fırtına, işte evim, altını üstüne kat!
Toprakların göge savur, her taşın bir yere at
Sakin şuna, şu küçük külbeye el sunma!
Yíkar isen yapanı yok, âh, oraya dokunma
O bir şehid ocağıdır, ateşini söndürme
Gece onu dağ başından bir nur gibi göstersin
Birkaç yetim yuvasıdır, vîrâneye döndürme
Seher vakti burası da koru gibi ses versin!

Resimli Gazete, Nu.1, 5 Teşrin-i evvel 1311; **Muktebes**, Nu.10, 3 Şubat 1315; **Mâlumat**, Nu.174, 25 Şubat 1314. **Mehmed Emin'in** neşredildiğini bilinen ilk şiiridir ve kitaplarına alınmamıştır.

BİZ NASIL ŞİİR İSTERİZ? (*)

Köroğlu ne? Anadolu dağlarında görünen
Hep evleri, yapıları çamurlara bürünen
Köycüklerde rencberlerin yurdlarında okunur:

Bir kitab ki ya bir yetim keçisini çaldırtır
Ya bir çiftçi çocuğunu ıssız dağa kaldırır
Öyle şeyler belletir ki akillara dokunur

Fâtih nedir? İstanbul'un surlarının altında
Karadeniz Boğazı'nda, Hisarların sırtında
Gayet güzel düşünülmüş, gayet iyi duyulmuş:

Bir şiir ki şehidlerin al kaniyle yazılmış
Bir kılıç ki bir kitâbin alt yanına asılmış
Bir altından heykeldir ki bir odaya konulmuş

Biz o şî'ri isteriz ki çifte giden babalar
Ekin biçen genç kızlarla odun kesen analar
Yanık sesin dinlerlerken gözyaşlarının silsinler

Başlarını açık beyaz sînesine koysunlar
Yüreğinin özleriçün çarpındığın duysunlar
Bu çarpıntı, bu ses nedir, neler diyor? Bilsinler

(*) *Manzûmelerim Yunan Muhârebesi esnâsında söylemeye başlanılmıştır.* (not metne aittir).
Servet-i Fünûn, Nu.380, 11 Haziran 1314; Türkçe Şiirler, 1st., 1316, Matbaa-i Ebuzziyyâ, s.35-36.

BİR HAYÂLET

Hayâta hayretle,
Bu ömre nefretle,
Gecenin sînesinde tek tenhâ
Başka bir âlem-i ferah-bahşâ
Tahayyül eylerken,
Bir hayâl-i lâtif olur peydâ
Fikrimin cevve in'ikâsından
Mâhitâbin soluk ziyâsından
Teşekkül eylerken,
Bir sehâb-ı hâfif ile bürünür
Sevdigim kız kadar güzel görünür.
Bilemem:
Belki sânihadır
Belki bir nâzenîn hâtûradır!
Beni meftûn eden o dilberden
Nazâr-ı infîâli âlidir,
Cebhesi matla-ı meâlidir.
Handesi lütf-ı nâgehânîdir
Kendi bir hüsn-i cavidânîdir:
Bir perîdir!...
Bir perîdir ki yurdu, lânesi yok!
Mâi bir kuştur âşiyânesi yok.
Tîbkî âvâre fitratim gibidir,
Hür mizâc-ı sâbâvetim gibidir:
Serserîdir!

—İstanbul, Mülkiyye Mektebi, 18 Nisan 1887—

Serab-ı Ömrüm, İst., 1949, Kenan Matb., s.146-147.

TEMÂSÎL-Î VÜCÜD

Bir şebdi harâbelerde kaldım
Birhayli tefekkûrâta daldım;
Eflakte hâlelerle zâhir
Olmuştu serâir-i tabiat,
Zulmetle şuâ-ı nûr birdi
Herşeyde o nûr müstetirdi.
Deycûra gülümşüyordu nâhîd,
Mahsûs idi bir hayat-ı câvîd
Mânâlı bir iğbirâr içinde
Bir başka cihân ederdi tevlîd
Her hufrede her mezâr içinde.

Birdenbire olduğum harâbe
Bir cilvegeh-i acâyib oldu:
Bir gölge çöküp hemen tûrâba
Mevkii nazarımda gayib oldu.
Varlıklar hep serâb gördüm.
Bir mahşer-i inkilâb gördüm,
Her zerreyi âfitâb gördüm,
Ecrâmî bütün sehâb gördüm,
Âlemleri pür-şitâb gördüm.
Bir ka'ra ki yoktu hiç hudûdu.
Hâlin ebedîyyete súcûdu
Makberleri zinde eyliyordu;
Mânâ-yı tekevvünü, hayatı
Her manzaranın tahavvûlâtı
Bir başka lisanla söylüyordu.
Bir cümcüme-i harâb gördüm.
Bir makberi târûmâr içinde.
Bildim, tanıdım ki oydu handân
Ol çehre-i inkisâr içinde.

Gûyâ o zaman nazargehimde
Pûşide kalan meâl-i mübhêm,
Olmuştu hüviyyetiyle rûşen;
Her hâdiseyi ayan görürdüm.
Sormakta idim güzergehimde
Eşyâya nice suâl-i mübhêm.
Eyler idi cilve sîrr-i tekvîn
Bin sûret-i bî-karâr içinde.
Her ân nice bin cihan görürdüm
Pâmâlim olan gubâr içinde.

Her devri tekâmül-i hayatı,
Her handesi çehre-i memâtın,
Her zerresi cism-i kâinâtın
Oldukça nazargehimde pûyân,
Birşey görünür -sanki- perrân
Ecrâm-ı ziyâ-nisâr içinde.
Fikret-zede çehre-i hüviyyet
Bir perde-i istitâr içinde.

Hayretler içinde seyrederken
Her devirde âkîbet ne derken,
Înler gibi bir sadâ işittim
Mâtem-zede bir nidâ işittim
Gönlümde büyütü ıztırâbı
Gaybin bu terânesi, hitâbı.
Eyvah, dedim bu nâle-zen kim?
Yalnız bu harâbeyi gezen kim?
Gördüm ki o nâle-zen nûhûfte
Bir kûşede seng-sâr içinde:
Bir baykuş imiş öten nûhûfte
Tenhâ o harâbe-zâr içinde.

Mekteb, Nu.28, 28 Mart 1312; a.g.e., s.218-221.

DUL KADIN

-Birâder-i âlî-kadrim Rızâ Tevfik Beyefendi'ye yâdigâr-ı nâçizânedir-
 Te'mîn eder gıdâsını hep şest-i câmeden
 Âciz fakat hayatıni artık idâmeden
 Solmuş cemâli, gözleri mağmûm, el harâb!
 Bir kız çocukla çekmede her gün cefâ, azâb!

Birgün evinde bulmadı bir lokma nân bile
 Vermiştı komşusu ona bin imtinân ile!
 Bir çare bulmak üzre koyuldu teemmüle
 Mecbûr gördü kendini artık tese' 'üle!
 El açtı bin hicâb ile erbâb-ı servete
 Birkaç kuruş alınca kiyâm etti avdete
 Hâtun yolunda hüzn ile eyler iken devâm
 Bir ses çöktü yavrusu bir ses ki pûr-garâm!
 –Bak anne bak, aman ne kadar süslü bir bebek!
 Bak bak! Ne hoş şu fistanı, göğsünde bir çiçek!
 – Lâkin kızım!

– Aceb şunu vermez mi istesek?

– Elbette!

– Sâhibi onu pekçok sever demek?

– Gelmez o süslü kız bize!

– Bir kerre sor nine!

– Gelmez dedim! Çocuk beni kızdırma sen yine!

– Ben gitmem, isterim onu!

– Gel artık elverir!

– Sor anne, sor kuzum, eğer ister isen verir!

Girmiştî kârgâha kadın hüzn-i tâm ile

Kızlar alındı tentene, mendil, çorab, file.

– Oğlum şu süslü kız kaç�?

– Son sözle seksene!

– Allah esirgesin!

– Hanım esvâbı tentene!

– Bir kerre bak cânım nine pek süslü! Pek güzel!

– Yavrum bahâli ..etme!

– Kuzum anne, gitme gel!

– Bir başka var hanım! Daha ehvence, onbeşe!

– Al anne!

– Sus kızım! Nineni yakma âteşe!

– Versem olur mu on kuruş, olmazsa hoşça kal!

– Mümkin değil hanım! O ne? Sen git de başka al!
Nâ-çâr verdi vâlide nakd-i gıdâsını
Gösterdi yâr-i cânına sıdk-ı vefâsını!

Ferdâsı gün çocuk bebeği kırdı ansızın!
Birçok zaman o onbeşe ağlardı dul kadın!

fî 14 Haziran sene 312

Maârif, Y.5, Nu.27, 27 Haziran 1312.

YAVUKLANMA

Suya gelmişti köyün kızları akşam üzeri
Öteden bir delikanlı türeyip geldi beri
Su başından ötede bir yere çöktü yattı
Başını kaldırarak kızlara bir göz attı
Orada bir de yetişmiş büyüğek kız var idi
O güzel genci görünce gülerek böyle dedi:
(Delikanlı! Niye geldin de oturdun oraya
Ne işin var, niye öyle bakıyorsun buraya)
Delikanlı dedi: (Tarlamda bitirdim işimi
Ararım böyle güzel yerde bulam bir eşimi)
Dedi kız: (N'oldu sana sen niye yattın öyle
Burada er kişi yok sen ne ararsın söyle)
Dedi oğlan: (A gözüm çokça çalıştım orada
Kati yorgunluğumu almağa yattım burada
Susamıştım dileğim bir su içip gitmek iken
Sizi gördüm de şaşırdım bakakaldım size ben
Susadım su dilerim Tanrı için koş da bana
Su yetiştir su getir yalvarırım işte sana)
Bu sözün üstüne kız koştu getirdi su ona
Delikanlı suyu içti, dedi: (Bir bak da bana
Sana gönlüm gibi birşey daha versem onu sen
Aliversen ne olur yalvarırım çok sana ben)
Yüzü kırkırmızı oldu kızın ol sözlerden
Dedi: (Bilmem delikanlı ne diyorsun bana sen)
Gülerek taktı yiğit bir bilezik kız koluna
Sopasın aldı ele döndü koyuldu yoluna
Utanıp kaldı güzel kız, dedi yoldaşları hep
(Ne güzel oldu yavuklanman a yosma Zeyneb)

Mâlûmat, Nu.84, 24 Mayıs 1313.

**SERVET-İ
FÜNÜN**

NAZİRE-İ GAZEL-İ MUALLİM

Gözlerim bir dilsitânın vâlih ü hayrânıdır
Bir melek mihmân-serây-ı sînemin mihmânıdır
Cennet-âbâd-ı meserrettir dilim ey ehl-i aşk
Çünkü dil bir cennetin Kâbe-i umrânıdır
Çeşm-i sehhâriyle aldı kabza-i teshîrine
Bir melek-sîmâ vûcûd iklîminin sultanıdır
Ehl-i temkîn tab'-ı hîffet-güsteri cennet bilir
Meşreb-i tedbîr-perver âkilin mîzânıdır
Ehl-i gayret bahs-i hikmette tereddûd eylemez
Hâce-i erbâb-ı gayret kuvve-i im'ânıdır

İmdâdü'l-midâd, Nu.1, 1 Safer 1303. Neşredildiği bilinen ilk şiiridir.

TESÂDÜF

Bir şûh-ı safâ-nisâr gördüm
Bir kûh-i behîş-nîşân içinde
Gûyâ ki azîm cinâن içinde
Hûrî-i hired-şikâr gördüm

Atfetti bana nigâh-ı sehhâr
Selbetti bütün sükûn-ı kalbi
Ârâm-ı keder-fûzûn-ı kalbi
Zabt etti bütün cihâni envâr

Gûyâ ki kamer cihâna girmiş
Dil şevk u safâ içinde kaldı
Seyrân-ı ruh-ı sürûşa daldı
Gûyâ ki gözüm cinâna ermiş

Gerdûnesine tekarrüb ettim
Bir mâh-ı melek-nîşân imiş o
Bildim ki enîs-i cân imiş o
Şaştum buna ben taaccûb ettim

Yâ Rab ne güzel garîb tesâdûf
Çeşmân u dilim sürürla doldu
Billâh fikir münevver oldu
Yâ Rab ne de dil-fîrîb tesâdûf

Sââdet Gaz., Nu.370, 15 Mart 1302; Tâmât, İst., 1303, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.64-65.

SON ARZÛ

Birlikte terk-i cism edelim mevte, bir gece
Mest-i garâm iken;
Kursun bahâr, rûhumuz üstünde gizlice
Bir türbe-i semen!
Olsun tuyûr-i rûhumuza havza-i tûrâb
Bir lâne-i şegaf;
Tâ haşre dek mesîremiz olsun pûr-âb ü tâb
Bir sahil-i sadef!
Olsun şeb-i kiyâmete dek hem-sûrûdumuz
Bir cûy-i nağme-hîz;
Kalsın sular lebinde dil-i yek-vûcûdumuz
Mes'ûd u hande-rîz!
Tev'em sürüşlar gibi ayn-i cenâh ile
Uçsun hayâlimiz!
Gezsin hadîka-i ebedîyyette el ele
Âmâl-i bâlimiz!
Âvîze olsun âlem-i şevkînde onların
Bir bedr-i mübtedî;
Bir bûse-i muzî tuta fevkînde onların
Bir mâh-i sermedi!

Servet-i Fünûn, Nu.272, 16 Mayıs 1312.

TERÂNE-İ MEHTÂB

I

Evrâk üzerinde
Pervâne-i mehtâb
Mestâne perende;
Evrâk ise şâdâb.

Artık uyan ey mâh,
Ey mâh-ı dil-ârâm,
Zîrâ geçiyor, âh!
Sâât-i semen-fâm!

❖

Her lânenerin oldu
Her bûlbûlü bîdâr;
Her kûseye doldu
Elhân ile envâr.

Artık uyan ey mâh,
Ey mâh-ı dirahşân,
Zîrâ geçiyor, âh!
Sâât-i pür-elhân!

Ezhâr-ı per-âver,
Ezhâr-ı hayâlât
Ervâh ile eyler
Mahfice mülâkat!

Artık uyan ey mâh
Ey mâh-ı tegafûl,
Zîrâ geçiyor, âh!
Sâât-i tahayyül!

Mâh eyledi rağbet
Âguş-ı zemîne;
Serpildi muhabbet
Her kalb-i gamîne.

Artık uyan ey mâh,
Ey mâh-ı sabâhat,
Zîrâ geçmiyor âh!
Sâât-i muhabbet!...

II

Ay pîr-i fezânın
Âğuşuna gitti :
Ay battı..cihânın
Rûşenliği bitti.

Artık uyu ey mâh,
Ey mâh-ı kemâlât,
Etti güzer, eyvâh!
Sâât-i mülâkat!

Mekteb Mec., Nu.41, 27 Haziran 1312.

HAYÂL-Î MÂDER

O penbe tıflı melek-çehre hâba dalmışken
Beşikte, túller içinde, kemâl-i râhatle
Onun lebindeki reng-i hayatı ru'yetle
Neler geçerdi neler mâderin hayâlinde:
"Sekiz, dokuz sene sonra hizâ-yı kalbime sen
Tekarrüb eyleyeceksin gurûr u nahvetle;
Dönüp bana, diyeceksin, sürûr u uzletle:
—Senin de ben öpeyim mi, senin de kalbini ben?"

Görürdü sonra uzaklarda bir de tâze gelin,
Onun dizinde de bir hoş-likâ çocuk...O zaman
Açardı kollarını, göz yumar da derdi:
— Gelin!...

Zavallı eyledi birgün zemîn-i ye'se hübüt:
O penbe tıflı melek-rû, o gonce-i handân
Beşikten eyyi kiyâm, etmek üzre kabre sukut!

Mekteb, Nu.60, 7 Teşrin-i sâni 1312; Fevâid, (nûsha-i fevkâlâde), 1 Teşrin-i evvel 1313; Pul, Nu.20, 17
Eylül 1314.

Şİ'RİM İÇİN

Bir çâre-i fennî ile tâhfîf edemezsem
Evvân ile tenkîs ederim bâr-i hayatı;
Gerçi bilirim leng-i hakayık-zede, ebkem,
Bî-kafiye bir sayhadır ömrün nakarâti.

Âfâk-ı hayatımda bir efgan iştirsem
Derhâl olurum revzene-i vezne şîtâbân:
Elhân arasından görünen manzara-i gam
Bir hâle-i handânda durur sâkit ü lerzân...

Mahsûs olur âsâbîma mevzûn eserimde
Elfâz-ı felâket bile mestûr-ı tebessüm;
Perverde olur şâh-nişîn-i kederimde
Ezhâr-ı fesâhatle nihâlân-ı terennüm...

Şî'rimle dem-â-dem olurum muğsel ü mes'ûd:
Tezhîb ederim nûr-ı hayâlat ile derdi;
Bir dûd-ı zer-endûd-ı teselli ile mahdûd
Bir levha olur her elemin çehre-i serdi.

Servet-i Fünûn, Nu.495, 10 Ağustos 1316; İrtika, Nu.28(76), 25 Ağustos 1316.

MÜNÂCÂT

Ariyor secdelerde dîdelerim
Her gece pûr-sitâre küngürede,
Düşüp üstünde ağlamak dilerim
Söyle ey tanrı! Dizlerin nerede?

Ta'n u tecrîm eder mi dâd-ı Hudâ
Kûrre üstünde, kirlilikle bizi?
Kûrreyi kim çamurdan etti binâ?
Kim çamurdan yarattı kalbimizi?

Uşk-ı eb'âdî geçmiyor sesimiz,
Înleriz gerçi altıbin senedir:
Gök sağır, yer sağır, hava dilsiz...
Mücrim-i âciziz biz, ey Kâdîr.

Doludur afv ile sebû-yı semâ
Cûrm ile pûr-lekeyse rûy-i zemîn;
Aç sebû-yı semâya bir mecrâ
Beşeriyyet bütün temizlensin!

Afv ile setr için günâhimizi,
Arz-ı me'yûsa Rabbim at elini,
Dinledin altıbin yıl âhimizi
Yeter ey hâlikim, uzat elini.

Ictihad, Nu.30, 1 Eylül 1327; Nu.245, 1 Şubat 1928.

SİPER TÜRKÜSÜ

Bir düğünde med'uv gibi
Yiyerekten pilâv zerde
Geçiririz rûz u şebi
Şarkılarla siperlerde.

Eğlendirir bizi hersey:
Kuşlar bizim hânendemiz,
Dalgalar org, ağaçlar ney,
Fırtınalar sâzendemiz!

Yazın güzel çiçekleri
Tâcımızdır başımızda
Dağların sâf etekleri
Aks eder gözyâsimzdâ!

Serin olur yazın siper,
Hâtırlatır yaylaları;
Her siperi yelpâzeler
Dört tarafın sert ruzgârı!

Kış gelince yavaş yavaş
Siperde hersey ısınır;
Yaslanır bir başa bir baş
Bir Türk'ü bir Türk ısıtır!

Şarapneller gürlüyorken
Neş'emizden dağlar çınlar;
Bayılırken biz gülmeden
İçimizde ölüm ağlar!...

İstanbullu beyler de var
Sipererde şıklık eden:
Biri daldan baston yapar,
Biri boyunbağı ipten!

Cenab Şahabeddin'in Bütün Şiirleri, (haz. M. Kaplan, I. Enginün, B. Emil, N. Birinci, A.Uçman), 1st., 1984, İÜ Edb.Fak.y., s.313-314. *Hece vezniyledir.*

NİNNİ

Başı küçük bir güneştir
Goncalara ağızı eştir
Bir kartopu her yumruğu
Yaraşmış haspaya uyku
Yavrum uyu! Uyu nazlı!

Gevezelik etme ruzgâr
Kesin gürültüyü kuşlar
Sustursunlar akarsuyu
Ne yaraşmış sana uyku
Nazlı nazlı yavrum uyu!

Bırakin uyun yavru
Arılar vizıldamasın
Yapraklar hisırdamasın
"Hû hû"sunu kessin kumru
Uyu nazlı yavrum uyu!
Uyanmasın cici yavru.

Cenab Şahabeddin'in Bütün Şiirleri, s.327. *Hece vezniyledir.*

BİR KALP Kİ BİR MEZAR

Ey ye's-âlûd kalpler; Ey medfen-i sürur mezarlar!...
Sizin tahayyülünüz beni giryen-nâk ediyor; sizi düşünüyorum; size ağlıyorum.
Ey muzlim dünyalar! Ben sizin hazır bir seyyârınızım; sizi temâşâ ediyorum,
hâlinizden lerze-nâk oluyorum. Manzaranız bana îrâs-ı haşyet ediyor.
Siz öyle dünyârlarınız ki mematlara cây-ı hayatsınız!
Neş'e-yâb-ı hayat olanların terd ü teb'îd ettikleri gamlar, hüzünler size ilticâ edi-
yor.
Siz, yeisler içinde galtan, hüzünler içinde giryan âfet-hânelersiniz!
Çarpın ey kalb-i ye's-büyüyd! Tasvîrinin karşısında çarpın! Çâk çâk ol! Vücûdun
bana yar geliyor. Sen bir mezarsın!...

Hizmet Gaz., Nu. 3, 20 Teşrin-i sâni 1886; Mensur Şiirler, İzmir, 1307, Hizmet Matb., s. 21-22.

FIRTINA

Mütevâlî, müvahhiş bir enin ormanın zulemât-ı amâkası içinde dehşetli akışlar
hâsil ediyor, ruzgârına haşyet-rız feryatları bârânın yapraklara şiddetle sukatundan
mûtehassil sadâlarla ictimâ ederek mehib bir âhenk teşkil ediyor.

Orman hey'et-i umûmiyyesiyle inliyor... Bu iniltiler kalbimde latif bir hiss-i
tehâşî hâsil etti.

Ağaçlar ormanı sık bir koru ile tetvîc eden azîm dallar ruzgârına hûcûm-ı
kahirânesi altında zebun bî-tab temâyül ediyor; semâda bulutları çâk çâk eden şim-
şeklerin cehennemî ziyâlarıyle hayâl-âmîz ziller teressüm ediyor.

Yânlız, bu azîm ormanın içinde, müdhiş firtınanın karşısında korktum, titredim;
lakin kalbim garip bir lezzetle mâlî idi.

Ruzgâr o derece şedid esiyor idi ki, kürre-i arzı bir fezâ-yı adem-âbâda sù-
rüklüyor kiyâs olunurdu.

Ormandan o derece muhavvet eninler zuhûr ediyor idi ki, arzin hâl-i ihtizârına
hüküm verilirdi.

Lâkin hayâlim bu manzara-i rikkat-engizde garip bir lêtâfet, bu cehennemî
ziyâlarda şâîrâne bir nûrânîyet, bu muhavvet sadâlarda rûhânî bir silsile-i nagamât
hissediyordu.

Hizmet Gaz., Nu. 24, 2 Şubat 1887; Mensur Şiirler, s. 63-64.

GAZEL

Hayâl-i zülf-i pîç-â-pîç ile hâtır perîşândır
Firâk-ı yâr ile bîçâre gönlüm zâr ü giryândır
Neden âğuşuma Belkîs-i hüsnum eylemez rağbet
Ki sînem şehriyâr-ı aşkına taht-ı Süleymân'dır.
N'ola bâğ-ı cihânda hiç gül ü reyhâna bakmazsa
Gönül kim şimdi mestûn-ı hat u ruhsâr-ı cânândır
Tenezzül eylemez mi sînemi seyrâna ol âfet
Ki kendi açtığı dağlarla zîb olmuş gülistândır
Gam u âlamdan gönlüm rehâ-yâb olmadı gitti
Sana düştüğüne ey gül o da bin kez peşimândır
Bana mümkün değil cem'iyyet-i esfâr ey Nazmî
Hayâl-i zülf-i pîç-â-pîç ile gönlüm perîşândır

Tercümân-ı Hakikat, Nu.1677, 1 Rebîulevvel 1301. Neşredildiği ve Nazmî mahlasını kullandığı bilinen ilk şiiridir.

ÂH, BİLSEN NE ÂFET OLMUŞSUN!

Yine vechinde bir sâbâhat var,
Ki mümâsil sabâh-ı ümmîde;
Yine hâlinde bir şetâret var,
Ki muâdil safâ-yrı câvîde:
 Bir mücessem letâfet olmuşsun!

Seni kim görse mest-i hayret olur,
O sabâhatle, o şetâretle;
Sana kim baksa vakf-ı haybet olur,
Sen bu âfet-nûmûd kametle
 Sevdigim! Bir kiyâmet olmuşsun!

Serpilip şu'le-i nigâh-âsâ,
Vech-i râhsâna kâkül-i zerrîn,
Eylemiş hüsni dil-keşin peydâ
Seherî bir tarâvet-i rengîn;
 Âh bilsen, ne âfet olmuşsun!

Mirsad, Nu.11, 23 Mayıs 1307; Maârif, Y.5, Nu.15, 14 Mart 1312.

BİR LEVHA

Garib bir adacık ortasında ummânın,
Ufkutta bir sıra kûhsâr-ı âhenîn manzar;
Sönük lika-yı sükûn-perverinde deryânın
Veremli bir kamerin aksi muttasıl ağlar.

Gören sanır ki bu bir medfen-i serâirdir.
Sükût o mertebe cârî denizde sahilde;
Duran bürûdet-i mâtem dil-i heyâkilde
Bu levha-i ademin her yanında sâirdir.

Sabâh olur, o bürûdet geçer.. fakat müzmin
Sükûn-ı mevkii bir nefha eylemez ihlâl;
Yegâne şâhid-i hüznü bu levha-i ademin
-Bakîyye-i medeniyet- bir âşiyâne-i lâl!

Fevâid, Y.4, Nu.4, 15 Kânûn-ı evvel 1312. Fikret tarafından ve onun için bastırılan kitapların hiçbirinde rastlanamamıştır.

SABÂH EZÂNINDA

Allahü ekber...Allahü ekber...
Bir samt-ı ulvî: Gûyâ tabiat
Hâmûş hâmûş eyler ibâdet

Allahü ekber...Allahü ekber...
Bir samt-ı nâlân: Gûyâ avâlim
Pinhân ü peydâ, nevvâr ü muzlim;
Etmekte zîkr-i Hallâk dâim.

Allahü ekber...Allahü ekber...
Bir samt-ı ulvî: Kalb-i tabiat
Bir samt-ı nâlân: Rûh-ı avâlim
Etmekte zîkr-i Hallâk dâim,
Etmekte ra'sân ra'sân ibâdet.

Servet-i Fünûn, Nu.310, 6 Şubat 1312; Rûbâb-ı Şikeste, 2.bs., Dersaadet, 1316, Âlem Matb., s.220-221.

BİR MUHÂVERE-İ EDEBİYYE

–Kolay mı? San'ati siz öyle kendi kendisine
Olur biter mi kiyâs eyliyorsunuz?...Heyhât!
Vücûda gelmek için bir sahîfe-i nagamât
Neler çeker o beyinler, neler çeker de yine
O nağmelerdeki te'sîri bulmayıp kâfi
Arar bu aczini tasvire bir lisân-ı hâfi.
Kolay bu, öyle mi?...Siz kâinât-ı san'atte
Nasıl teressüb eder katre katre şî'riyyât
Beyin dedikleri gavr-ı siyâh-ı fikrette!
Bugün şu gördüğünüz en değerlêsiz eş'ârin
Nasıl yazıldığы..bir dest-i i'tinâ-kârin
Ne ra'selerle şu nakş-ı hayâli işlediği...
Şu nağmenin ne büyük bir teheyüp-i asabî
Netîcesinde rebâb-ı hevâya rûh gibi
Nûfûz edip o kadar şî'ri, hep o tâzeligi
Nasıl sürüklediği..belki sizce –bilmem ya-
Birer düşünmeyeğe değmez suâl-i bî-mânâ...

–Hayır, hiç öyle değil; bizce pek güzel mâmûm
Ki mârifet-i feyz-i pâk-i Yezdân'dır.
O feyz'e nisbeti olmak bir âdemîn şândır.
Sezâ-yı hürmet ü takdisdir fûnûn u ulûm!

–Şu i'tirâfiniz âlâ fakat demin yine siz
Diyordunuz ki:"Bu san'at kolayca, zahmetsiz
Şeref kazandırıyor..." Nerde? Öyle olsa bugün
Beş on edibe mi?...

– Yok, yok, benim kolay dediğim
"Şehîk", "berf-i müzehheb", "terâne-i muzlim"
Filân yolundaki şeýlerle "şimdi", "başka", "bütün"
Yolunda bir iki imlâ, biraz da Avrupa'dan
Alınma turfe hayâlâtı mezc edip de yazan
Edîb olup çıkıyor..ıste bu!

– Güzel, âlâ!

Bu hûkme bir diyecek yok; fakat biraz düşünün:
O yolda yazmak eğer pek kolaysa işte bugün,
Hemân şu ânda birer defter eyleyip imlâ
Edîb olup çıkalım biz de...

– Ben hayâ ederim!

– Güzel, bakın bu da âlâ; fakat ricâ ederim,

Hayâyi boş yere etmek revâ midir israf?
Geçer mi dest-i telâfiye hiç o gevher-i sâf?
Biraz şu nükteyi lütfen görün sezâ-yı nazar:
"Edîb olur kişi sermâye-i hayâsı kadar!"

Servet-i Fünûn, Nu.366, 1 Mart 1314.

LEYL-İ VEDA

Ooh, gel...Rûh-ı tabiat gibi mahmûr u hamûş,
Bu vefâsız gecenin koynunda
Kalalım bir ebedî sâniye dalgın, bî-hûş...

Kimbilir, belki de son leyle-i sevdâmızdır;
Bunda her lâhza biraz ömr-i saâdet sayılır!

Ooh, bak dalgaların cezbe-i sâfiyyetine;
Sanki bir hamle-i sevdâya açık bir sîne.

O kadar râkid ü sâkit, o kadar müstagrak,
O kadar uykuda herşey ki hemen korkulacak.

Ooh, gel gel, bu hafâgâha berâber gidelim;
Orda, sensiz geçecek günleri tazmîn edelim.

Bir siyah kuş gibi âmâde-i pervâz ü firâr
Bu vefâsız gecenin koynunda
Edelim gel, ebedî kalmak için bir ısrâr...
Kimbilir, belki de son lâhza-i sevdâmızdır;
Hoş geçen her dem-i sevdâ ebediyet sayılır!...

Servet-i Fünûn, Nu.436, 8 Temmuz 1315; İrtika, Nu.19, 9 Temmuz 1315; Rûbâb-ı Şikeste, s.155-156.

CEZÂ-YI MENSİYET

Unutulmak... Yiğin yiğin tozlar,
Küller altında muztarib, muztar
Beklemek, beklemek; soğuk, sâmit
Bir derinlikte, aynı bir meyyit,
Aynı bir müstehâse, bir mâden,
Bir kırık taş; hayır, bu şeylerden
Daha mânâsız, âdetâ bir sis,
Bir duman, bir adem; fakat zî-his
Bir adem; bir adem, fakat yaşayan,
Çarpınan, uğraşan, koşan, arayan
Bir adem. Bir hayatı mahrum.
Unutulmak... O gavr-ı meş'ûme.
Müstemir bir sukut-ı ümmîdin
Sadme-i kahiriyle in, in, in!
Sonra hep böyle, hep sukut u ufûl;
Mütemâdî, müebbeden mechûl.
Unutulmak... O bir tehaccürdür,
Ki berâber, muhîtimizde yürü!

Halük'un Defteri, 1st., 1327, Tanın Matb. *Sahîfe* numarası yoktur.

KÖR İLE KÖTÜRÜM

— Bak arkadaş, ne ben sağlam
Bir adamım...
 — Ne ben tamam
Bir insanım
 — Ben kötürüm
— Ben de körüm;
Hem anadan doğma körüm.
— Ben de kırk yıldır kötürüm;
Değil iki adım atmak,
Ayağa kalkamam hattâ;
— Ya ben? Değil görmek, bana,
Kirpiğimi kıpırdatmak
Bile nasîb olmamıştır.
— Böyle yaşamak pek ağır

Bir yük; şundan kurtulaydım!
– Ben de günlerimi saydım,
Bitip tükenmedi gitti.
Dünyâya geldiğin gibi
Gitmek de elinde değil.
– Çekmek kolay, ölmek müşkil!
– Neyse kismet, çekeceğiz.
Ben düşündüm ki ikimiz
Tam bir insân olmak için
Herşeye mâlikiz: Senin
Kuvvetli bacakların var,
Benim gözlerim de bakar.
Ben senin gözün olurum,
Gecen, gündüzün olurum,
– Ben de sana bacak, ayak.
– Öyleyse hiç düşünme, kalk;
 Senin için
Ben bakarım ve görürüm.
– Ben de senin istediğin
Yere alır götürürüm.
Böyle işte:
İki mihnet birleşince
Bir teselli hâsil olur,
Mihnetliler de kurtulur.

Şermin, 2.bs., Ank., 1946, Koşal Bsmv., s.35-36.

SAMÎMÎ TEESSÜRLER

Beyaz geceler... Mâzînin zulmet-i hâtrâtı arasından bize râh-ı ıztirâbatımızı her dem tâze şûleleriyle eşk-i zerrine boğulmuş gösteren bu leyâl-i garâm ü bîdâri... İki gün, bir gün sonra bizi bekleyen bu pûr âteş, bu lerze-bahş, bu behîst-nûmâ saâdetlerin nâ-mütenâhilîgini zihin ihâta edemez; bunu imkânın sevkinde görür; zanneder ki böyle birşey kendisine nasîb olabilmek için nizâm-ı kâinat başka bir hâle girmeli, şu esaslar kâmilten değişimeli, bu leyîl-i muhabbet bu kadar kolay, bu kadar sâde hulûl edemez... Sonra yaklaşıır, dört saat, üç saat, nihayet, oh nihayet bu dakikalar gelir. O vakit şu kalb-i atşan bütün âteş-i hâhişîyle bî-takayyûd atılır, çırpinır, ezilir, harâb olur; fakat mes'ud?... Hayır, bir nazarda, bir der-âgusta nâmütenâhilîk bulmaktan o mahrumdur. Onun yübüset-i rûhunu aldatmak için ihtirâ ettiği sun'ı teheyyücler artık sâmit kalır, yalnız dehşetli, dikenli, korkunç bir kışkançlık, bu en sebepsiz tavırda, en hüsn-i niyyetle söylemiş sözde bûrûdetler, adem-i muhabbetler bulan hâin, mensur kışkançlık onu kendi mahkûmu etmiştir, onu kendi mevcûdiyyet-i samîmiyyesiyle beslenen dûzahî bir âteşte muhalled kilmiştir. Ne idi, ah ne idi şu gizli illet, sebep ki şimdi bu bîçâre kalbi, bütün kalple sevilen muhabbetlere böyle dâimâ arzû-keş, fakat dâimâ bî-iktidar bakmağa mahkûm etti?

20 Temmuz 313

Hayât-ı Hakîkiyye Sahneleri, 1st., 1325, Hilâl Matb., s. 52-53.

RÜH-I FEYFÂ-GÜZİN

Münferid bir nişâni umrânın
Penbe bir nahl-zâr-ı tâbende:
Mürtesem sanki usk-ı sahrânın
Mâi bir safha-i esîrinde.

Tutuşur yer, hevâ tabâhhur eder,
O cibâlin bahâri küskündür.
Orda bir rûh, bir zekâ-yı hever
Bî-karâr, âşiyân-cüdâ düşünür.

Tâ uzaklarda bir yeşil vâha
İhtifâgâh-ı tesliyet gibidir;
O gam-âlûd, o muztarib rûha

Bâd-ı sahrâ, riyâh-ı rîkistân
Peyk-i bîdârdır haber getirir,
Daha mechûl olan menâtuktan.

19 Nisan 315

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.16, 1 Temmuz 1315. Bu şiir kitaplarına alınmamıştır.

BAYRAĞIMIZA

Esselâm ey livâ-yı Osmânî,
Esselâm ey hilâl-i fecr-âlûd
Ki selâmlar tulû'-ı şevketini
Üç büyük asr-ı ihtişâm u suûd.

Esselâm ey livâ-yı Osmânî,
Ey hilâl-i mükedder ü mebhût
Ki tutar mâtem-i felâketini
Üç hazır asr-ı inhisâf ü sukut.

Esselâm ey hilâl-i hak-timsâl
Ey şuûn-dîde râyet-i İslâm,
Sana elbette gayret-i ensâl,

Sana elbet hamiyet-i İslâm
Yeni bir devr-i i'tilâ açacak..
Esselâm esselâm ey al bayrak.

Üsküdar: 12 Mart 1320

Hürriyyet-i Fikriyye, Nu.7, 20 Mart 1330; Elhân-i Vatan, 2.bs., 1st., 1333, Matbaa-i Âmire, s.85-86.

BÜLBÜL

Akşam..âvâre bir akşam...Lekesiz cevv-i kebûd...
Olacak sanki temâsil-i melâik meşhûd
Bir sögütlük..ve onun sâye-i sebzîninde
Küçük bir dere sâkin ve hemen hâbide.
Mevkiin rûhuna düşmüş gibi hulyâ-yı sükûn
Dere durgun, yuvalar sessiz, ağaçlar yorgun.
Bu menâzır bütün elhân ile cûşân olsa,
Ve bütün hâiz-i elvân-ı bahârân olsa
Yine bir maskat-ı hicran, yine hûzn-efzâdîr;
Yine kızgın, kuru bir çôl gibi müstehzâdîr
Bu hamûşî-i mücessemle bu elvân-ı serâb..
Çeşm-i mahmûr-ı tabîat, duruyor mâil-i hâb..
Yok, değil mâil-i hâb..uykudadır...Her ne kadar
Bu sükûn, muvakkiz-ı kasvet ve bu tenhâliklar
Bence bir maskat-ı hicrân-ı hayâlât ise de,
Bu umûmî ve derin hâb u huzûr-ı eşyâ
O kadar hâkim ü nâfiz ki bu sessizlikte
Bütün eşyâ-yı muhîta ile berâber gûyâ
Hiss-i hicrân ü tahassûr bile bî-tâb uyumuş,
Yalnız, elhânının âvâzesi târîh-i edeb
Belki târîh-i muhabbetle de hem-sin bir kuş
Oluyor bâzen ağaçlıkta nagam-sâz-ı ta'b.
Yok, evet yok bu terennümde de âheng-i mesâr
Bu da mahzûn, bu da yorgun, bu da gûyâ bir enîn
Penbe bir hande-i hulyâ ile doğdukça bahâr
Mest ü hassas o küçük hilkat-i pür-rikkatin

Bir ilâhî ve büyük zemzeme-i şükrânı,
Nağme-i aşk-ı pûr-eşvâkı olan feryâdîn.
Aksi tecsim ediyor velvele-i hicrânı.
Sen de bigânesisin, sen de bu hûzn-âbâdîn..
Bu söğütlükteki peygûle-i hirmân ü elem
Âşıyânın değil, ey rûh-ı gûlistân-ı harem
O senin mâbed-i aşkin, vatan-ı hissin iken
Niçin ayrıldın onun bûy-i samîmîsinden?
Hangi bir kuvve-i mücbir seni tutmuş burada?
Yok mudur sâye-i gûlşendeki hiçbir yuvada
Rûh-ı mâsûmuna me'vâ olacak bir mesken?
Böyle baştan başa gûlzâr ile doldurmuşken
Dest-i kudret bu havâlî-i bahâr-iklîmi.
Diken altında da gûlbün sana yer vermedi mi?
Ben emînim ne kadar boş yuvalar var..lâkin
Onların hepsi yapılmış yine boş kalmak için.
Kimbilir kaç yuva, kaç kaç seneler boş durmuş,
Ve bugün boş duruyorken, seni bir yer bulmak
İhtiyâciyle tabiat ne kadar koşturmuş.
Fakat onlar, yine boşluklara me'vâ olacak..
Ve sen, ey nağmeye kalb olmuş olan hüsn-i garâm,
Kâinâtın yüreginden cereyanlar geçiren
Yeni bir nağme-i sevdâ leb-i rûhunda iken
Öleceksin yine hattâ yuvasız, bî-ârâm.

Sen de rûhum gibi âfet-zede-i hicrânsın..
Bu kesik lahn-i tahassûr, bu perişan nâle
Sence bir tesliyet-i hiss ü hayâl olsa bile
İşte mâdem ki bütün hâceste-i hicrânın
Mehd-i ârâmişidir şimdî bu hulyâ-yı sükûn,
Korkarım böyle sen öttükçe perişan, müştak
Kalb-i pûr-hâb-ı tabiatte o bîdâr olacak...
Ôtme ey bûlbûl-i âvâre ki hicrân uyusun

Çocuk Bahçesi, Nu.24, 14 Temmuz 1321; Yeni Tûran, Nu.2, 18 Temmuz 1329. Bu şiir, kitaplarına alınmıştır.

NERDESİN

Ne oldu nerdesin âh ey ferişte-i enfes?
Gidince sen bu gûlsitân-ı ihtisâs u heves
Solup bıraktı hayatımda hep dikenlerini.
Ben ayrihlıkların en makderet-şenliklerini
Birer birer denemiş, gûlsen-i telâkîden
Mükerrerler bu beyâbân-ı hicre düşmûşken,
Bu ıztırâbı, bu hummâ-yı gurbet-âgîni
Hayâtımın bu kadar gamlı kimsesizliğini
Tahattur etmiyorum..iftirâk-ı cân-sûzun
Bu, hûzn ü ye'se varan bir melâl-i rûz-efzûn
Demek bu tecrûbegâh-ı kaderde eşvâkin
Evet bu maskat-ı rûh-ı beşerde ezvâkin
Hudûdu varsa da âlâm-ı ömrde pâyân yok;
Senin melâl-i firâkinla inledim birçok.
Evet senin bana öğretmiş olduğun hicrân
Bu başka tûrlü bir âfet, bu başka bir husrân.
Kadınlığındaki te'sîr-i sâhirâne bugün
Nasıl değilse bir içâbı sâde bir hûsnûn
Bu gam da bir güzelin hûzn-i iştiyâkı değil...
Bunun tahammülü pek güç, devâsi pek müşkil.
Tebessümünde, hîrâmında, hâl ü kalinde,
Bütün hüviyyet-i pûr-şî'r ü bî-misâlinde
Kalemle vasfi muhâl öyle bir sihr var ki;
O bir vahy gibi sarsar şûûr u idrâki
Ve her güzelde bulunmaz, hûsn kadar nâdir,
O hâlin en küçük, en sâde vasfi enfestir.
Tahatturuyle döner beynim, âteşim çoğahr;
Bütün havâsımı bir ra'şe, bir kiyâmet alır.
Ben i'tirâf edeyim –fazla bir cesâretle—
Ki âşikim sana pek başka bir muhabbetle.

Rûbâb Mec., Nu.14, 19 Nisan 1328. Bu şiir kitaplara alınmamıştır.

"ARÜZ"A KASİDE

Ey âlemin melike-i âhengi, ey arûz,
Hep sendedir nevâ-yı elem, nağme-i huzûz
Hep sendedir sürûd-i seher, müsikî-i şeb;
lbâd-i mûbhemiyyetin elhân-i râzi, hep
Yıldızların terâne-i envârı sendedir;
Zulmetlerin de refref-i esrârı sendedir.
Hilkatte hep sadâ-yı hâfif ü mutantanın
En dil-pezîri sende,bihâr-i muhîtanın
Lahn-i tefekküryle gîrîv-i tehevvrû,
Ormanların kışın nakarât-ı tahassûrû,
Yâhud yazın, mesîre-i aşk, âşiyânları
Lebrîz eden surûr u heves çağlayanları
Hep sendedir, cevâhir-i evzân-ı ezmine
Ancak senin hazâin-i lahnindedir yine.
Hep sendedir terennüm-i sâz ü rebâb ü úd
Teb-lerze-i kulüb ile tarrâka-i ruûd.
En dil-rübâ kadınların insânı gaşy eden,
Baş döndüren feşafeş-i dâmâni, yâhud en
Hummâ-feşân o kahkaha-i şûhu sendedir.
Nefshanla sâde bir söze bir müsikî gelir.
Hep sendedir peri-i sükütun terennümü;
Hep sendedir leb-i melekûtün tekellümü...
Fevzâ geçer..gîrîv-i dalâlet susar bütün.
Zer-târ-i erganûn-ı kemâlindedir bugün
Mâzî kadar da hâl ile müstakbelin sesi.
Sensin yegâne sâhib-i sâmân nağmesi
Kays elliye Hâfiz u Hâmid diyârinin.
Elhan-serây-ı ravza-i her-dem-bahârinin
Bir kûşesinde, en küçük, en kemîne bir
Târhında bağbân olabilsem; ne pâyedir!

Nisan 1918

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.66, 4 Mayıs 1334. Bu şiir kitaplarina alınmamıştır.

FİRKETE

Yâdigârdan bahsettiğim zaman koyu elâ gözlerini öyle serzenişli bir nazarla çevirir, "Demek aklına ayrılmak geliyor!" diye öyle şikayetlere girişirdin, o kadar muhabbetli, o kadar hâlis, o kadar samimî idin ki, sükût ederdim. Birgün, sen gittikten sonra, yatağında bir firketeni buldum ve senin olmuş, sende bulunmuş bu şeyi çalar gibi sakladım. Her zaman seni beklerken bunu alarak safâ-yı vuslatla bakar, severdim.

Sonra birgün artık gelmez oldun; "Demek aklına ayrılmak geliyor!" diyen mest dudakların hattâ verdiği hararetleri tahattur etmedi. Beni artık o kadar sevmedin ki, bir yâdigâr bile bırakmağa tenezzül etmedin ve firketen, yalnız o, yalnız o bana yâdigâr kaldı: Zavallı, çalınmış bir yâdigâr!

Fakat asıl yâdigârin, müfârekatinle bile bile bırakıldığı yâdigâr, vefasız sevdalar arasında cerîhalar toplayan kalbimde açtığı yaradır.

1313

Servet-i Fünun, Nu.330, 26 Haziran 1313; Siyah İnciler, 2. bs., 1st., 1341, Necm-i İstikbâl Matb., s. 68-69.

HAYÂLIN

Bâzen günler, birçok günler geçiyor da hayâlini görmek için zihnimi o kadar yorduğum hâlde hiçbir şey, hayır, ne gözlerin, ne dudakların, ne saçların, hiçbir şey beni taltif etmiyor; gûyâ sen yaşamamışsin, birkaç ay hayatımla berâber geçirmemişsin, nazarıma bir yâdigâr bırakmadığın gibi hiçbir şey beni taltif etmiyor.

Sonra nâgâh, bir sâniye, hiç umulmaz bir sâniye geliyor, bütün vücûdunla, hattâ bütün sihirlerin, bütün tebessümlerin, bütün gamzelerinle tebessüm ediyorsun, gözümün önünde yaşıyorsun, senin huzûr-ı harâetine eriyorum.

Bu sâniyeler acabâ ben aklına geldiğim sâniyeler midir? Eğer öyle ise, ayrılrken verdiği vaadlere rağmen beni ne kadar, ne kadar az düşünüyorsun ey güzel kadın?

1313

Servet-i Fünun, Nu.337, 14 Ağustos 1313; Siyah İnciler, s. 39-40.

BİR HÂL-Î ÂTEŞİN

Gördükçe şuâ-ı mihri fi'l-hâl
Yâdîmda gezer hayâl-i hûsnûn
Bî-işvedir âh o nûr-ı cevvâl
Asla olamaz misâl-i hûsnûn
Nokşânımı eylemekte ikmâl
Her dem görünen kemâl-i hûsnûn
Ettim dili hâk-i pâye îsâl
Tâ kim ola pâymâl-i hûsnûn
Dil hûsnûne etti rabt-ı âmâl
Göstermeye Hak zevâl-i hûsnûn
Eywâh ne anladın sözümden?
Cânâ sana âşikim bugün ben.

Cânâ sanadır temâyülâtım
Senden duyarım sadâ-yı aşkı
Aşkinla tezeyyûn etti zâtım
İncitme şu mübtelâ-yı aşkı
Hicrân ile geçmede hayatım
Kimden göreyim safâ-yı aşkı
Bir lütfuna bağlıdır necâtım
Reddeyleme âşinâ-yı aşkı
Gönlüm ki muhabbetinle meşhûn
Olmak yakışır mı böyle mahzûn

Düştüm bu tarîk-ı aşka nâgâh
Arttı yüregimdeki azâbım
Olsem de gamınlâ ey melek âh
Bâkî kalacak bu incizâbım
Lütseyle, mürûvvet eyle ey mâh
Bitmekte figan ile şebâbım
Rûyâma da gelmiyorsun eywâh
Eywâh ki bî-nasîb-i hâbım
Sevdim seni hep kabâhatim bu
Cûrmûm bu, sevâb u tâatim bu

Ey sen ki cihanda yok nazırın
Sensin bana gösteren cihâni
Oldum yine şevk ile esirin
Mahsûr sana dem-i civâni
Oldukça neşîmenim sedîrin
Muzlim görürüm bu hâkdâni
Mânâsı bu âteşin safîrin
Aşkındır o hüzn-i câvidâni
Göster bana çehre-i münîrin
Terk eylemeden cihâniyâni

Maârif Mec., Y.5, Nu.10, 1 Şubat 1311.

ŞANTÖZ

Münkesir, müştekî sadâsında
Çırpinır bin cerîhası ömrün;
Nagamât-ı tarab-fezâsında
Muhtefîdir enîn-i ye'si bütün

Ağlıyor kalbi –gülmek isterken
Sararan çehresi sefaletle!–
Sen fakat ey hatîbe-i şîven,
Bu süküt-i tahassüs dinle:

Şimdi herkes seninle müstagrak;
Bir dakika sen eyleyince süküt
Birçok alkış sadâsı çağlayarak

Dökülür sahne-i mahâretine;
Ta'ziyet say bunu felâketine,
Bu gece derdini bununla uyut!...

Servet-i Fünûn, Nu.373, 23 Nisan 1314.

DEKADAN

— *Esad Necîb'e* —

Mütereddid, melûl-i nev-zedegâ,
—Ki hûcûm-ı zalâmdan fâtir—
Bu karanhk sabâh içinde ona
Bir hazır lem'a-i teselliidir...

Boğulur bin enîn-i hasretle
Her ümîd-i zaîfi pûr-halecan,
Nagamât-ı safâ-yı aşkı bile
Giryeler, âhlarla hem-cereyan.

Varlığı mahşer-i gamm u heyecan,
Şî'ri tûfâ-nûmâ-yı hissiyât;
Dem-be-dem hâme-i beyânından
Dökülür katre katre zehr-i hayât.

Sarsar fezâ-yı ömrûnû bin fîkr-i müztarib;
Bir âhtır, hayatı teşriften sakın!
Her şevk u infîâli hayat-ı marîzinin
Bir sitmâlî belâgat ile şî're münkalib!

21 Teşrîn-i sâni 314

Servet-i Fünûn, Nu.408, 24 Kânûn-i evvel 1314.

KITÂBE

Kaldım bu kabr içinde garîbü'd-diyâr ben
Zâten garîb rûhuma gurbetti her diyâr
Olsun peyimde mersiye-hâni memâtin
Bir münkesir ümîd ile bir seyf-i jengdâr

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.2, 18 Mart 1315.

DİYÂR-I FUZÜLÎ

Kârbân-ı râh-ı tecridiz hatar-ı hayfın çekip
Gâh Mecnûn, gâh ben devr ile nevbet bekleriz
Fuzûlî-i Bağdâdi

Bugün, Fuzûlî, mesâib-penâh olan türben,
Gumûm içinde, emînim ki, ağlıyor bizsiz;
O bî-nevâ-yı firâkız ki, mesken ü medfen
Vatan da olsa garîbiz... Yetîm-i târihiz!...

Görüşmedimse de asla mezâr-ı zârinla,
Revân-ı pâkini gördüm, gezerdi her yerde;
Evet Fuzûlî, senin rûh-ı nâlekârînla
Zaman zaman dolaşirdım o öksüz ellerde!...

Seninle ben dolaşırken görür ve ağlardım
O münkesir vatanın haşî olan sefaletini;
Süküt ederdi örükten de öyle anlardım
Ki havf-ı âr ile gizlerdi her mezellemini.

Mehâsininde nûmâyân melâl-i husrâni
Gelindi sanki, o bir girye-zâr-ı hicrânda
Cihâna ömr akıtreken zavallî pistâni
Kanar dururdu mülevves dehân-ı kûfrânda!...

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.47, 22 Kânûn-ı evvel 1333; Utarid, Nu.4, 27 Kânûn-ı sâni 1335; Firâk-ı Irak,
1st., 1918, Mahmud Bey Matb., s.19-20.

TÜRK'ÜN İLÂHİSİ

Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak,
Neler yapmış bu millet, en yakın târihine bir sor, bak.
Yerim sensin, göögüm sensin, cihânım, cennetim hep sen:
Nasıl bir zinde millet çıktı gördüm hasta sînenden,
Evet mecrûh idin, mecrûh iken devardı imânın,
Ümîdin, kuvvetin, azmin, kanın, aşk-ı hurûşânın.
Eğer necm ü hilâl olsaydı âfil, muzmahil Türküz,
Kalırkı bizce yıldızlar, kamerler, kimsesiz, öksüz.
Yaşattın, çok yaşa, târihimi ikbâl ü izzetle,
Koşar âti, koşar mâzî seni tebcile minnetle.
Yerim sensin, göögüm sensin, cihânım cennetim hep sen:
Nasıl bir şanlı millet çıktı gördüm canlı sînenden.

Güneş Mec., Nu.3, 1 Şubat 1927.

Alafranga Şathiyat : MADMUAZEL

Ne bu süslenme? Nedir bu tuvalet madmuazel?
 Size derler bu kiyâfetle koket madmuazel!
 Pek yaraşmışsa da kostüm, hele tournure korse
 Kısa gelmiş size bir parça jaket madmuazel
 Aquoi pensez-vous? Pour qui vous vous rendez malheureuse?
Je vous assure que vous n'êtes pas grisette mademoiselle
 Seviyormuş sizi şantör takımından birisi
 Beni me'yûs ediyor bak bu cihet madmuazel!
 Seviyormuş diyorum (non!) demeyin doğru söze
 Buna hem (oui!) deyiniz, hem de evet madmuazel
Je vous rencontre pendant l'été dans un jardin
 Size takdim edeyim bir sigaret madmuazel
 Acabâ nerde bıraktım kutuyu ben mon amie?
Café chantment'da mı kayboldu paket madmuazel?
 Pratiksiz bana conversation güç geliyor
 Gerçi ezberliyorum hayli lûgat madmuazel

Mirsad, Nu.8, 2 Mayıs 1307.

İKİ KALBİN BİR HİSSI^(*)

Sen geçme benden, ey sebeb-i şevki cânımın
 Değmez tahassûrâta mûrûru zamânımın
 Gönlüm vuruldu gözlerine, oldu bâisi
 Şûhâne bir bakış hatar-ı nâ-gehânımın.
 Yâd ü şetâretin tarab-engîz-i subh olur
 Tenhâyi-i şebânesine âşıyânımın;
 Sen, ey hayâl-i nârima revnak veren güneş,
 Her kûşesinden eyle zuhûr âsumânının!
 Mehtâblar, seherler olurken revâ midir
 Bî-tâb kalması usk-ı bî-girânımın?
 Döktün de berg ü bârimi gördükçe sonra hayf
 Rûhun sıkıldı manzarasından hazânımın!...

(*) Tevfik Fikret Bey'le müsterektir (not metne aittir).

Bin çare-i halâs bulurdun hayatıma,
Dermâni âşikâr idi derd-i nihânımın
Artık ümid yok güzelim ağla hâlime,
Cânimda pençesi ecel-i bî-amânımın!

16 Eylül 311

Maârif Mec., Nu.201, 5 Teşrin-i evvel 1311; Mensiyât, (2.bs.), İst., 1328, Matbaa-i Ahmed İhsan, s.63-64.
Bu şire Fikret'in eserlerinde rastlanamamıştır.

GAZİLERİ İSTİKBÂL

Vagonlarda kimler şu mecrûhlar
Ki hep onlara müncezib rûhlar
Ki mecrûh iken gösterir âb û tâb
Ki hep halk tebrike eyler şitâb
Niçin yâreli bir alay kahramân
Neden böyle hem hasta hem şâdmân
Mehâbetli hep şîr-peyker bütün
Hudûda giden şânlı asker bütün
Vegadan gelirler fütûhât ile
Havâdis verirler mübâhât ile
Safâ geldiniz ey gazâ erleri
Gidip alnız en mühim yerleri
Gidip alnız kal'alar, súrlar
Haberdâr olup eyledik súrlar
Cünûd-ı adûya muzaffersiniz
Gazansersiniz hep gazansersiniz
Sizi dâgdâr etti kurşunları
Fakat siz de mahvettiniz şunları
Müeyyedsiniz avn-i Mennân ile
Nedir harb sizlerce Yunân ile
O gösterdi endâmını, kaddini
Varıp siz de bildirdiniz haddini
Ayak bastınız şânlâ toprağına
Ki baş kesti Osmanlı bayrağına
O bayrak ki hem-şekl-i necm û hilâl
Olur nûra gark ettiği yer helâl
O bayrak ki bir hüccet-i iyddir
İşî mâtem-i zulmü teb'iddir
O bayrak ki Kur'an'ı i'lâ kîlär

O bayrağa kurbândır Osmanlılar
Nasıl hisle tâbi'se âyâtına
İtâat kilar öyle râyâtına
Vücûdu boyanmışken al kanlara
Çıkıp sancak asmak o Balkanlara
Vurulmaktan asla hazer etmemek
Esir ettiği hasmı incitmemek
Olunca bilâd-ı adû rehgüzâr
Înâsa taarruzdan etmek hazer
Ekalîm-i hasmı edince makam
Ekanîmden almamak intikam
Sizin ayrı ayrı budur şânınız
Adâlet delil-i dırahşânınız
Umûmen ulû'l-azm ü yek-dilsiniz
Mürüvvetli, vicdanlı, âdilsiniz
Bu heycâda ey cünd-i âhen-beden
Yine siz bu dâvâmi isbât eden
Gönüller bütün hürmet eyler size
Vatandaşlarım âferinler size!...

19 Ağustos 1312

Servet-i Fünûn, Nu.321, 24 Nisan 1313; Hissiyât, İst., 1328, Müşterekü'l-menfaa Osmanlı Matb., s.20-23.

İLHÂMÎ'NİN Şİ'Rİ

Oğlum İlhamî üç yaşında melek
Şimdilik tül-i ömrü bence dilek
Ben büyütsem derim bu yavrucagi
Âh bilmem ki çok görür mü felek?

Odur ancak medâr-ı ümmidim
Kimbilir belki ömr-i câvidim!
Sende ümmidim olmasaydı çocuk
Bu kadar ben seni sever miydim?

Bence her hâli şî'r âlemdir
Şî'rîn ammâ rakîk u mübhemidir
Okunur cebhesinde âmâlim
Mânevîyyâtımın mücessemidir.

Her medâr-ı yegâne-i zikrim;
Feyz-i tab'im, mürebbi-i fikrim
Oğlum İlhâmi, rûhum İlhâmî...
Şâirim, işte en güzel şîrim!

Hem-nişnim o, gam-güsârim o
Tesliyet-bahş-ı kalb-i zârim o.
Gençliğimde çocukluğum, yâhud
Fasl-ı sayfimda nev-bahârim o.

Çocuğa bir çocuk gibi uyarım
Çünkü uymakta zevkler duyarım.
Bâzı kerre top oynarız atamaz
Beni aldatmak ister aldatamaz.
Hep oyunla mizâcını denerim
Yenilir, bâzı kerre de yenerim.
Anlamaz aczini bilir mi sabî?
Hiddet eyler, mizâci pek asabî.
Karşı geldikçe kaşlarım çatılır
Kızarım ben, o gülmeden katılırlar.
Sanki ciddiyeti mizâha döker
Hiddetimden zavallı pek ürker.
Gâh olur zihnini yorar bir şey
İncedeninceye sorar birşey.
O da mı bî-huzûr-ı şüphe vü zan?
Âsumâni suâl eder bâzan.
Bir mûkedder peder için bence
Çocuğu en safâlı eğlence.

"Sana oğlum lâkırdı söyleken
Deme (Hâ!...) bir daha, (Efendim!) de!
Çağırırken seni uzak yerden
O nedir öyle (Hâ!...), (Efendim) de!"
Diyerek bâzı eyleriz tekdîr.

Yavru birgün yanında, minderde
Okuyor cehr ile "Elif, be, te, se"
"Cim!" dedim, "cim" dedi, dedim ki "hâ" de!
Ben verince bu emrimi ne dese
Beğenir, hem edersiniz takdîr:
"Hâ deme beybaba, efendim de"

5 Nisan 313

DİĞER MÜDÂFAA-14

Kafiye dâvâsı nazmen olmalı,
Hem de lâyiktir sütunlar dolmalı
Pek mühimdir kafiye! Ter geçmeyin!
Hayli dikkat etmek ister, geçmeyin
Kafiye, mevzûn sözün âhengidir
San'ati, pîrâyesi, ferhengidir.
Kafiye: Raks-ı nazmin çengidir,
Lâfz ile mânanın ammâ dengidir.
Eylemezse fikri teblîg u edâ
Etmeli mânâ için ancak fedâ

.....
Anladım kâfi değilmiş sözlerim
Bir de mevzûn ü mukaffâ söyleşim:
Belki nazm iknâ eder, dil-sîr eder
Herkese manzûm söz te'sîr eder.
Olmuyor "giryân" a "handân" kafiye,
"Kâinât"ı "sânihât" a takfiye
Vâkiâ yüz beytli manzûmede
Bir edâtu öyle tekrâr etmede
Bir zarûret var, zarar yoktur fakat
Muktezâ-yı kaide bunlar sakat:
Böyle ebyât-ı mukaffâ saymayız
Haklıyız bunda, bu sözden caymayız.
Bunları eslâf yapmış, yapmamış
Doğru yoldan Zeyd sapmış, sapmamış
Muktezâ bizce kavâiddir bugün
Ziddîna sözler zevâiddir bütün!

.....
Bir terâzîdir, kulaklar keffeteyn
Savta göz âlet değil ey nûr-ı ayn
Kafiye ancak vifâk-ı savttır.
Beytler de ittifâk-ı savttır.

.....
Bizce âlâdir "abes"le "muktebes"
Böyle hükme i'tirâz etmek abes!
Şimdi bi'l-farz olsa bir misrâda "şât"
Dîgerinde kafiye olsa "neşât"
Kaide asla buna mâni' değil
Fikrimiz hâlâ niçin kani' değil?

.....
Böyle elfâzı Arab yapmaz diye

Etmemek lâyik mi şimdi takfiye?

.....

Reh-güzâr-ı şî'rde görsem Fîrat
Yapmadan asla çekinmem bir sırat:
Bilse vâdiyi bunu görmez sakîm
Der Arab: "Hâzâ sırä-t-ı müstakîm!"
Hakkımı artık ya teslîm eyleyin
Ya bana mechûlû ta'lîm eyleyin
Zâhir olsun bahs ile hakk u savâb
Hem verin isterseniz nazmen cevâb
Nazma dâir bahsimiz mevzûn gerek
Bir de mâlûmâtınız efzûn gerek
Şimdi etmek isterim sizden suâl
Anlaşılışın gaye-i fîkr ü meâl:
Sem' içindir kafiye, cerh eyleyin
Başka tûrlüyse bunu şerh eyleyin

.....

İster olsun "yâ" revî, ister "elîf"
Savt bir olsun da olsun muhtelif

.....

Sem' içindir hep kavâfi şübhesisz
Etmeyin kat'â tereddüd bunda siz

25 Eylül 314

Pul Mec., Nu.22, 1 Teşrin-i evvel 1314; Muhâkemât-ı Edebiyye, 1st., 1329, Keteon-Bedrosyan Matb., s.109-114.

MAĞDÜRE-İ SEVDÂ'dan

Odasında kendi kendine:

Tam saat yedi bak nîsfü'l-leyl!
Gözlerimde yine yok uykuya meyl.
Hergün eyvâh derim, her gece âh
Gece gündüz ederim gizlice âh
Ne için ağlıyorum ben bu kadar?
Bu ne şiddetli, ne dehşetli keder!
Ne içindir bu benim çektiğim âh?
Bunu bir ben bilirim, bir Allah!
Bilse bâri beni dil-haste eden
O da âgâh değil derdimden;

O da billâh haberdâr değil
Şimdi mutlak o da bîdâr değil.
Neme lâzım uyusun râhat ile
Beni anmaz uyanık olsa bile
O uyur, bense onu yâd ederim,
Ağlarım, her gece feryâd ederim.
Derd-i dil etmese kesb-i şiddet,
Ben de yatsam, uyusam bir müddet.
Bir dakika uyumak istiyorum,
Filhakîka uyumak istiyorum!
Zâlimi hâbda görmek garazım
Neyleyim? Uykuya mâni' marazım!
Bir zamandan beri sabr eyliyorum
Sabr için kendime cebr eyliyorum
Ömrüm etmekte felâketle mûrûr
Herkese eyliyorum arz-ı sürûr
Kimseye renk bile vermiyorum
Gizleyip derdimi sezdirmiyorum;
Bir de fâş eylemişim fâide ne?
Bulamam derdime bir çare yine!

Bir müddet sükût-ı münfailaneden sonra :

Bu gidişle yaşamam ben; ancak
Sağ kahrsam neye hâlim varacak?
Sağlığım şâyed olursa mümited
Izturâbım olacaktır müsted.
Olmalıydım bu yaşımda hurrem
Bu ne yâ Rab?..Ne belâ-yı mübrem!
Gece gündüz çekeceksem mihnet,
Lânet olsun, bu hayâta lânet!

Mağdûre-i Sevdâ, 2.bs., İst., 1328, Hilâl Matb., s.3-5.

İSTİFSÂR

Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Sahrâda, cibâlde, çemende
Bir tâze demet yapıp gezerdik,
Tenhâca seninle "Pon Taven"de
Şimdi bu dil-i enîs-i şîven
Ağlar seni yâd edip içinden
Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Kalbin beni yâd eder mi bilmem?

Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Bâkî mi o inbisât sende?
Bir hande-i nev olurdu peydâ,
Her gûh o gül gibi dehende,
Ol handeyi pûs edip gönülden
Şimdi sorarım birer birer ben:
Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Kalbin beni yâd eder mi bilmem?

Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Ey lebleri neşve-zâr-i hande,
Yazdım, sana ben bu şî'ri yazdım,
Aşkınlâ harâb olup geçende.
"Ey yâr oku, bir şî'r-i ahzen
Olsun sana bir selâm benden"
Açıkça menekşe, lâle, çiğdem,
Kalbin beni yâd eder mi bilmem?

Mekteb Mec., Nu.24, 29 Şubat 1311. Kitaplarına alınmamıştır.

SENSİZLİKLERİM

– Halid Ziya Bey'e –

Elimde igne ve iplik, önumde bir düğme
Diker diker dalarım, sizlarım...Hayât-ı hazır
Düğümlenir dil-i zârında çünkü benzettin
Bütün hayatı sensizliğinin bir düğüme

Elimde igne ve iplik görünce çırpinarak
Güler ve derdin, evet; "Bak bu pek yakıştı sana!"
O gün neşât-ı şebâba olur da müstagrak
Ederdin, öyle değil mi, benimle istihzâ.

Düğümlenir, mütemâdî düğümlenir mağmûm
Bütün o sözlerin âsâb-ı hiss-i kalbimde
Ve ben zavallı bu kalb-i alîl ile mahkûm
Sürüklenir gideriz böyle hâr ü nâlende

Elimde igne ve iplik...Bugün garibim bak
Diker diker dalarım, sizlarım, harâb olurum
Akar garîb hayatı gözümden ağlayarak
Kanar merâret-i hicrinle rûh-ı mecrûhum

Elimde igne ve iplik...Bu kördüğümlü hayatı
Çözülmenden bitecektir –ilelebed– heyhât!

10 Kânûn-i evvel 1314, Şam

Servet-i Fünûn, Nu.409, 31 Kânûn-i evvel 1314; Ümmet Mec., Nu.8, 8 Recep 1328; Lâne-i Melâl, 1st., 1326, Tanin Matb., s. 18-19.

BİRŞEY

Hergün daha bir parça sararmış, zedelenmiş,
Hergün daha nâlân ü perişân,
Hergün daha müdhîş

Gördükçe seni kalb-i nizârîmda duyardım,
Ağlar gibi, inler gibi, sizler gibi birşey
Bir şey ki bütün rûhumu eyledi benim key.

Birgün, o senin son nefesindi, ne hazındı,
Baktın da bana çeşm-i terinden
Bir katrecik indi.

Bir katre ki tahlil olunaydı görüldü,
Bir cûy-i dem-â-dem ile bir mevc-i pey-â-pey,
Ağlar gibi, inler gibi, sizler gibi birşey.

Bir şey, onu hâmem yazacak, şerh edecktir,
Zîrâ o senin rûh u dilinden
Son katre demektir!

Evvâh, fakat kudreti yoktur, kalemim bak,
Makhûr ü şikeste eleminle kuru burnu
Ağlar gibi, inler gibi, sizler gibi birşey!

Muktebes, Nu.6, 5 Şubat 1313; Mehâsin, Nu.12, Teşrin-i sâni 1325.

ARÛZA VEDÂ

Vedâ ey yâr-ı cân, senden de ayrılmak mukaddermiş,
Benim bak ser-nüviştümde bu hicranlar da beklermiş.
Hesâb ettim otuzbeş yıl "mefâilün" demiş gönlüm,
Meğer birgün bu zahmetler hebâ olmak mukarrermış.
Çekil ey zâde-i irfân-ı rûhum kabr-i nisyâna,
Nasîbin başucunda bir "hüvelbâkî"li mermermiş.
Lisan bir başka şeklär-i harf ile kesb-i kemâl etti,
Senin artık mekânın servilik altında bir yermiş.
Atîp âheng-i terkîbi terâkib-i felâh bulduk,
Düşünmez bir çocuk şimdi müennesmiş, müzekkermiş.
Tetâbuk var isâbet yok, izâfet var zarâfet yok,
O nahv-i mantık Allahım, ne bir meydân-ı mahşermiş.
Senindir şimdi evzân-ı benân, yaz durma ey Gâve,
Şiir herhangi veznde olsa âlemde muammermiş.
Akarmış kâse-i mazmûna âheng-i lâtif ile,
O menbâ cennet-i hiss-i hayâl üstünde kevsermiş.
Mefâilün mefâilün veyâhud altı beş, üç beş,
Bu dümtekler o dümtekler hulâsâ hep berâbermiş.

Eszayış Suad (YALÇIN), Hüseyin Suad Yalçın Ve Şiirleri, İst., 1943, Halk Bsmv., s.41-42. "Gâve-i Zâlim"
şairin mizâhi şiirlerindeki müsteâridir.

AYŞE'DEN VELİ'YE

Veli Veli yiğit Veli
Yanar oldum sen gidelî
Ağlatıyor deli deli
Hergün beni sabâ yeli

Ninen sorar seni hergün
Baban kızar, der ki: Gülsün
Oğlan gelir, olur düğün...
Birgün ol kuş gel Veli

Ne istersen; iplik, iğne
Haber gönder bu Ayşe'ye
Seve seve köyden yine
İletirim sana Veli

Yine bir gün kavuşursak
Saracağım seni mutlak
Bu yıl yine Kızılırmak
Deryâ gibi taşıdı Veli

Beyazlandı yeşil bağlar
Kar yiğini oldu dağlar
Düşünürken içim ağlar
Ne hâldesin orda Veli

Dondurdu her yanı soğuk
Buz içinde kaldı doruk
Verdiler mi sana gocuk
Partal misin yoksa Veli?

Gece bâzen öter bir kuş
Bakarım konmadan uçmuş
Oldun mu sen bir başçavuş
Âhin mi bu yoksa Veli?

Hergün böyle alık salık
Söylenirim yanık yanık
Son aldığım soysuz çarık
Parça parça oldu Veli

Sıkıntımız pek çoğaldı
İnekler hep kısır kaldı
Fatma'yi bir meb'us aldı
Sen ne dersin buna Veli?

Kızın pek tâlihi varmış
Uğur geldi ona bu kiş
Benden yana karış karış
Helâl olsun meb'us Veli

Herkes selâm söyle sana
İmam pekçok etti duâ
Merâk etme benden yana
Fedâ sana Ayşe Veli

Gâve Destâni, 1st., 1339, Kitab-hâne-i Sütl, s.62-64.

BİR ŞARKI

Lerzân ediyor çarhı enîn-i nevhâtüm
Hiç gelmeyecek mi acabâ ân-ı memâtim?
En sevdigime bâr-ı girân oldu hayatım
Hiç gelmeyecek mi acabâ ân-ı memâtim?

Gönlüm niye âlûde-i âlâm ü kûdûret
Her âşika takdîr-i Hudâ mı gam u mihnet?
Biktirdi cihandan beni ekdâr-ı muhabbet
Hiç gelmeyecek mi acabâ ân-ı memâtim?

19 Eylül 1313

İrtika, Nu.10, 7 Mayıs 1315. "Hikmet Celâl" imzâsiyledir.

FERYÂD-I BÎ-ESER-I : Bir Öksüz Lisânından

– Ô(mer) Nâci Bey'e –

Bigâne gözlerin bile her nazresi bugün
Öksüz diyor bana; bu benim nâm ü şöhretim
Asl ü hakîkatim, sıfat-ı âdemiyyetim
Gûyâ bu sözden gizleniyorlar gibi bütün

Ezmekte rûh-ı zârimı hasret elemleri...
Her lâhzâ pîşgâh-ı hayâlimde mürtekiz.
Efsürde-reng-i çehresi me'yûs ü müşmeiz
Bîçâre eb gaibin zill-i muğberi

Mevt! Ey muhavvet ü târ uçurumlar ile muhât
Gavr-ı adem, yegâne penâh-ı şefikimi
Çektil dikenli sînene artık müebbeden

Öksüz, melûl geçmekte mahkûm, bî-neşât
Bir ömre mâlikim ki bu ömr-i muzikimi
Etmiş ihâta derd ü elem, renciş ü mihen

Makriköyü - 27 Nisan 1315

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.13, 10 Haziran 1315. "A(hmed) Celâl" imzâsiyledir.

ŞİİRLERİMİN RÜHU

– Karielerime –

Benim şiirlerimin rûhu bir güzel kadının
Esîr-i kalbine âid garâm-ı şârktır,
Hayır, şiirlerimin rûhu bir kadınichtır
Ki dâimâ dolaşır bir semâ-yı sevdânın

Harîr-i ebr-i hayâlât içinde pûşîde
Derinliğinde; ve rûh-ı semâ ile konuşur,
Sitâreler ona bir aşinâ-yı dûr-â-dûr,
Onun nigâhına bir hande-i perişide

Atar ufuklarının âvâre kalb-i şeffâfi;
Güneş ziyâ-yı zerîniyle muhteriz; sâkin
Onun huzûruna sâcid gibi; güzel kamerin
Kebûd-ı nûru okur bir neşîde-i sâfi.

Gece temâs-ı siyâhiyle hâba dâvet eder
O hüsn-i mûbhemi, lâkin o da benim gîbidir,
Durur bütün gece gözler kûşâde vü sahir.
Zalâm-ı leyî ile lebrîz, nevm içinde yüzer.

Onun ayakları altında şehr-i âsûde,
Önünde dalgalanır hep ufuklara sâri,
Mahûf u ra'se-resân bir sükût-i esrârî,
Fakat bu samt-ı siyâhın lisân-ı hâlinde

Bütün şebike-i esrâr yırtılır, iştir
Bir in'ikâs-ı bükâ, bir şehâk-ı rûh-şiken;
Bakar ve doğru gören bir nazarla yüksekte
Sükûn-ı kâzib-i süfliye müşmeiz, hâsir.

Onun hutût-ı tecessüs-perest enzârı
Girer harîmine me'vâların ve bî-pervâ,
Okur bütün uyuyan cehrelerde hande-nûmâ
Onun hayâtına âid kitâb-ı esrârı.

Çocuk beşikleri üstünde ağlayan analar,
Mezar taşında oturmuş, hayatıtan soğumuş,
Şikeste, ser-zede üftâdeler, sefil ü hamûş,
Verir nigâhına bir irtiâş-ı mâtemdâr

Ve bâzı bir ağaç altında şöyle mahfice
Görür nezih iki rûh-ı muâşikin nermîn
Muânekatını, pür-ihtizâz ü rikkat-çin
Koşar bu aşkı mukaddes eliyle tetevice.

Gelir sabâha yakın pîş-i âşıyânında
Bana o rengi bilinmez, derin nazarlarının
Perestişîyle güler, der ki: –Rûh-ı giryânın
Neler doğurdu bu şeb, söyle, şâir-i sevdâ!

– Neler mi? İşte sakat bir çocuk ki gözlerinin
O muhteşem nazar-ı sâfi olmasaydı eğer
Onu ezer...

– Yazık, ey şâir-i fûsun-perver!
Zavallı zâde-i rûhun değil mi? Ver, nermîn

Kanatlarımıla o şîri semâya mezç edeyim.
Yarın ufukların üstünde nûr-ı fecre şebîh
Bir incilâ ile gülsün; ve en rakîk u nezih,
Güzel kadınlara olsun hayâlini mülhim!

21 Teşrîn-i evvel 1316

Servet-i Fünûn, Nu.505, 21 Teşrîn-i evvel 1316; Beyaz Gögeler, 1st., 1325, Hilâl Matb., s.99-102.

ŞÜKRAN VE ŞİKÂYET

– Kafîyesiz –

Verin o elleri takdîse ictisâr edeyim
Dudaklarımıla, madam; bir hediyye-i hûrmet
Olan bu bûse-i ma'sûmu afvedin siz de.
Fakat ricâ ederim, sâhi siz mi işlediniz.
Zavallı resmîme ziynet veren bu çerçeveyi
Ki rûh-ı şûh u kebûdunda bir nezâket var?
Siz, âh evet, güzelim, mutlaka siz işlediniz...
Güzelliğinde onun sizsiniz temessûl eden,
Sizin o rûh-ı semânınızdan onda birşey var.
Ve kimbilir, ey enîs-i tahayyûlüm, belki
Onunla uğraşıyorken muazzzez elleriniz,
Tereddûd etmedeyim, bir dakîkacık acabâ
Düşündünüz mü bu bîçâre kalb-i mecrûhu?
Düşünseniz de bu pek såde bir tefekkûrdür;
Ve yoktur onda ne bir ra'se-i teheyîyc, ne
Bir ıztırâb-ı tahassûr, ne âh, hiçbir şey...
Benim nigâhı serâb-ı ümîd ü aşka şikâr

Olan bu rûh-ı alîl ki her tahassüne
Sizin de rûh-ı semâñızda bir muâdil arar,
Bütün hayatı sizin üstünüzde titrerken
Nasıl bu sâde düşüncenyle tesliyet bulsun?
Vücûd-ı leyle nasıl in'ikâs-ı nûr-ı kamer
Bir incilâ-yı nevâzân verir herşeyde
Uyandırırsa nasıl bir hayatı rûyâvî,
Benim bu hasta, elem-dîde rûhumun da sizin
Eitti şu'le-i enzâriniz karanlığını;
Ve her tahassüsümün hâlik-ı hayatısınız...

1 Kânûn-i sâni 1318

Resimli Kitab, Nu.3, Teşrin-i sâni 1324; Beyaz Gôlgeler, s.175-176.

ÂH, İSTESEYDİNİZ...

– Serbest nazım –

Ben olmak istedim ebedî bir esîriniz,
Reddettiniz bu meylimi her hâlinizle siz.
Rûhumla rûhunuz ne kadar istedim refîk
Olsun, sizinle seyr edelim her güzelliği,
Hüsn-i tabiatın o bütün incelikleri
Versinler ibtilâmiza bir bûse-i amîk...

Rûhumda siz,

Karşında siz,

En ince, en hazîn

Hissimde siz,

Rûh olsanız hayatıma, ey hüsn-i hande-rîz!

Rûh olsanız hayatıma, ey hüsn-i hande-rîz!

Mes'ûd olurdum, âh, o zaman belki...

Şimdi ben

Sızsız geçen bu ömr-i perişân ü hâsire
Rûhumla darginim.
Rûhumla darginim size, âmâle, âleme,
Pür-hâb ufukların ebedî reng-i sâfîna,
Dalgın menekşelerdeki mahzûn tebessüme,
Hep âsumâna, kuşlara, mehtâba darginim.
Âh, isteseydiniz...

20 Kânûn-i evvel 1318

Musavver Muhit, Nu.11, 8 Kânûn-i sâni 1324; Beyaz Gôlgeler, s.177-178.

KÖYDE KALANIN TÜRKÜSÜ

– Akçoraoğlu Yusuf'a –

Dereboyundaki sırasögütler

Dalları ağlarken güneşe güler...

Beni de ayrılık ağlatır, fakat

İçim düşmanları ezmeği diler...

Git, arslan yüreklim, git, yurdu kurtar;

Gitmezsen gözyaşım eksilmez, artar!

Kurşunun Moskof'un bağırını yarsın;

Açlsın önünde yolları Kars'ın.

Seni unuturum sanıp üzülme,

Yanımda yoksan da gönlümde varsın...

Evet, orda varsın, o senin yurdun;

Hân oldun, orada tahtını kurdun!

Sabah, gözlerimi yıldızlar Doğu;

Titrer ufuklarda ince bir bugü,

Süzüle nazlana yükseler güneş,

Andırır bir altın başlı çocuğu...

Bir yandan seni de gören gözleri

İsıtır rûhumda üşüyen yeri!

Akşam saçlarında ruzgârin eli

Okşar birkaç tâne ağarmış teli;

Dudağı gizlice der ki: "Sizsiniz

Bu güzel saçların ençok güzeli!"

Ak kanatlarına saçına sarılır,

Sanır ki uçup da sana varılır!

Gece kubbesinden ay bana bakar,

Mahzûn aydınlığı gönlümde akar;

Seni ilk gördüğüm beyaz geceyi

Anarım, canımı bir ateş yakar...

Ey yeşil köyümün sarı arslanı,

Unutma yuvanda hasret kalani!

Unutma..ilk önce düşmanı öldür;

Kafkas'a hilâlin nûrunu götür;

Tanrıının ve yurdun hakkını öde,

Sonra gel, ağlayan yüzümü güldür...

Bunları yapmazsan öl, fakat dönme!

Sevgimin güneş! Bat; fakat sönme!...

31 Kânûn-i evvel 1330

KASİDE-2'den

İkinci nâmzedim bir şehâb-ı mîrânî
Ki yok miyâne-i encümde kendüye sâni
Ne râz-ı silkine vardır ne nâz-ı kilkine eş (*)
Her ikisinde de var bir edâ-yı şeytânî
(Sone) ile (madrigal)i şarka dâvet eyleyen o
O etti onlara iksâ libâs-ı Îrânî
Dolar mesire-i ebyâtına Freng ü Acem
En onde kolkola (Fernan Greg)le (Kaânî)
Lisân-ı sâde-perestânedir hakareti hep
Nasıl sever o daha lehçe-i perîşâni
Kırmız dağıtmağa mahsûs piyâle-i tengे^e
Siğar mı hiç o muazzam hayâlin ummânî
Ufukta fecr gibi dest-i nâzikinde hinâ
Garîk-ı leyl-i mükehhel kenâr-ı çeşmânî
Harîr-i zülf-i şeb-âgîni son moda frize
Belinde korse krepten plise fistânî
Bu rûte nâzik iken nâzenin ilhâmi
Nasıl kucaklaşın elfâz-ı saht-ı Tûrân'ı
Onun bu hakkını teslim için ne söylesem az
Hirâsim ancak odur ki kızar saz erkâni
Oğuz, Köroğlu bütün üstüme húcüm edicek
Kalır mı âcize tahlîs-i nefsin imkâni
Kamuya karşı dururdum elinde olsa da gürz
Olaydı bende Nazîf'in o zorlu kalkanı

(*) *Nezâket mânâsına degil, kaleminin nâzi.*

Istanbul İçin Mebus Nâmzedlerim, İst., 1335, Tanin Matb., s.9-12. "Hakkı Nâşir" müsteâriyledir.

GONCE-İ NÜHÜFTE-MEÂL

Ey gülşen-i şafaktan uçan mütebessim nigâr!
Ey handesinde muzmerrolan nükte-i bahâr,
Bir (gonce-i nühüfte-meâl) oldu dil-nişîn,
Rûhumda hâsil eyledi bir hiss-i gam-nisâr;
Envâr-ı ibtisâmin ile feyz-yâb olur,
Vermektedir tarâvet ona kalb-i girye-bâr.
Handân olur...O handede bin girye muhtefî,
Giryân olur...O giryede bin hande âşikâr!
Bâzen eder melâlini âhîmda mündemic,
Bâzen kîlar hayâlini fikrimde bî-karâr.
Bâzen soluk şükûfeler de hande-rîz olur,
Bâzen eder sitârelere arz-ı iğbirâr.
Hasret çeker doğunca güneş leyl-i muzlime,
Bekler zalâm içinde gehi fecr-i tâb-dâr!
Eyler iken sükûnet giryemle hasbihâl,
Îkaz eder hayâlini bir mevc-i târümâr.
Nûr-ı nigâhi gizlice pervâza meyl edip
Eyler habâb-ı mevce-i deryâda istitâr...
Sensin gülen o goncede ey mütebessim nigâr!
Mazmûn-ı âtesîni onun aşk-ı dil-şikâr!

Fevâid, Nu.4, 15 Kânûn-ı evvel 1312.

BİR NEŞİDE-İ HİCRÂN

İşte üç yıl bugün tamâm oldu,
Eşk-i hicrânla gözlerim doldu;
Ne gelen var, ne bir haber, ne selâm,

Ne de bir tesliyet veren mektûb.
Bense gam yüklü eski bir meczûb,
Ayrılık ellerinde bî-ârâm.

Düserim kalkarım, sefil, aç, tok,
Hep nasibim: Kucak kucak boşluk;
Gündüzüm bir kefen, gecem makber.

Ben bu tâbût-i arz içinde bugün;
Tozlu bir na's-i gurbetim ki bütün
Geçmişim bir avuç gubâr-ı heder.

İntizâr öyle bir uzun yoldur...
Ona baktıkça gözlerim yorulur;
Daimâ bir ümîde aldanarak.

Tâ uzaklarda bir bulut, yâhud
Serserî bir kuş uçsa ben mes'ûd-
Olurum bir dakika, aldanmak:

Tatlı bir meyve-i dırâht-ı elem,
Ona gafletle el süren âdem,
Ayrılır cennetinden arza düşer.

Ayrılır: Bir derin, siyâh uçurum...
Ona baktıkça, âh, korkuyorum,
Üstü nisyânla örtülür ekser.

En fenâ ayrılık gönülden uzak,
Yâni menfi-i kalb ü fîr olarak,
Yaşamaktır; felâket-i müdhîş!

Yarı ölmekmiş, anladım, gurbet,
Hele bilsen bu hâl-i mensiyyet,
Ölmeden büsbütün gömülmekmiş.

Bâzı akşam, biraz tenezzûh için,
Çıkarım evden, ortalık sâkin;
Kimsesizlik berâberimde gider...

Yüklenip hâtırât-ı hicrâni,
Severim râiyâne seyrâni,
Serserî-i melâl olup yer yer.

Görürüm yolda bir siyâhî bacı,
Eski bir çul önünde fal bakıcı.
"Bacı bir fal açar misin?
 – Açayım!"

Bakla üstünde gözlerim dalgın,
Beklerim bir süküt...Falcı kadın:
"Sana bir yol göründü, gitme beyim!"

Düşmanın çok mu çok...Denizaşırı
Bir kadın ağlıyor, yanık bağı;
Ya ninendir, ya kardeşin, ya kızın."

Gün batar, ufkı bir düşünce alır...
Ortalık bir vedâ içinde kalır.
"Çekmişin çok sıkıntı sen bu yazın,

Evde bir hasta var epeyce ağır,
Galibâ bir çocuk, beş on mangır,
Veriver bir fakire, cuma yarın."

Atarım bir kuruş, uzaklaşırım...
Hep hayatımda ayrılık taşıdım.
Buruşuk gölgesinde eşcârin

Açılır bir çukur derin ve samût...
Bir cemâatle bir küçük tabût,
Yaklaşır kabre...Ey hayâl-i elîm!

Birgün avdet nasîb olursa sakın,
Beni, pûr-iştikâ, kucaklaşmasın,
İki taş kollu bir mezâr-ı yetîm.

Selânik, 22 Eylül 1917

Edebiyyât-ı Umûmiyye Mec., Nu.81, 17 Ağustos 1334. Bağbozumu (İst., 1928, Matbaa-i Ebuzziyyâ, s.35-39)'nda "İşte Üç Yıl..." adıyla neşredilmiştir.

LEYÂL-Î GİRİZÂN

Bütün neşidelerim, kariîn-i hulyâ-çîn,
Firâk u aşk ile yorgun leyâl-i fecr-âgîn,
Tuyûr-ı hâif-i sermâ misâli uçmada hep
Leyâl-i muzlim-i hicrânım ân-be-ân pûr-teb,
Şu per-kuşâ-yı tebâud beyaz güvercinler,
Seherlerimdir ufuklardan iğtirâb eyler.

Beyaz sahifeler üzerindeki sutûr-ı siyâh,
Uçan o kuşların izlâl-i bâlidir nâ-gâh.
Bu âhlar ki bütün onların terânesidir,
Ki her neşide birer murg-ı aşk lânesidir.
Ya bir menekşeveyâ bir kamelyadır solgun,
Nûhûfte bir kösesinde kitâbımın medfûn.
O hangi sînede bilsen teverrûm etmiştir;
Kimin harâret-i rûhuyle ömrü bitmiştir...
Sakın gücenmeyiniz, kariîn-i mechûlem,
Dudaklarımdan usanmış o ismi söyleyemem.
Bu bir perî ki, hîyâbân-ı aşkıma ekser,
Gelir gezerdi benimle leyâl-i zerrîn-per.
Şu hasta rûhuma bâzen acır, yapardı bana
Nefesleriyle bir iklîm-i hâr ü müstesnâ.
Tenezzûh eyleyemem ben cihân-ı digerde:
Per-i hayâl-i şikestem sürükleñir yerde.
Benim mesîre-i fikrim şu doğduğum yerler,
Ve mehd-i aşkım olan bir cezîre-i dilber.
Gunûde çamların altında pûr-sükûn, bî-hâb
Neler tahayyül ederdik onunla mest-i şebâb:
Gelirdi bâzı derin bir dakîka kim sessiz,
O ânda varlığımızdan uzaklaşırduk biz.
Bu bir dakîka-i rûyâ, ki âh pek ürkék,
Nefes alınca uçar sanki bir beyaz kelebek,
Bu nazlı lâhza-i mestide giryeler mebhût,
Dururdu dîdemiz üstünde bî-mecâl sukut,
Garîk-ı samt idi eşyâ kemâl-i hürmetle,
Dururdu belki o dem kalb-i kâinât bile.
Yeter, yeter size ifşâ-yi râz eden kelimât,
Düğümlenir boğazımdan sıkar beni heyhât!

20 Teşrîn-i evvel 317

Mehâsin, Nu.11, Teşrîn-i evvel 1325; Leyâl-i Girizân, 1st., 1325, Matbaa-i Ahmed İhsan, s.5-7.

KÖŞKÜN BAHÇESİNDE

İssız gecenin engine mehtabı dökülmüş..
Ağlar sesinin aksi hazan bestelerinde;
Havzında hayâlin görünür boynu bükülmüş,
Saksın, kameriyyen, sedirin yerli yerinde,
Bir baykuşun ürkütüm acı bir kahkahasıyle.

Hicran elinin fecre kavuşmaz gecesinde
Hasretle öten bülbülün efganı yorulmuş;
Yok eski bahar aşkı, seher aşkı sesinde,
Bir gül alevinden tutuşan kalbi kül olmuş.

Mevsim sonu güller soluyor son nefesiyle.

Yücel, C.2, Nu.9, İlkinciteşrin 1935; Kivilcimli Kül, İst., 1937, Acun Bsmv., s.20-21.

BOĞAZIÇİ NOTLARI

Bir dağ üstünde ay o köylü kızı,
Suya sermiş hilâlî gömleğini.
Dalgalar işliyor gelinliğini;
Geçirir böyle dağda, kırda yazı.

Gönlü akmiş bakar alımlı suya...
Bir bulut geçse gizlenir, ağlar...
Gece diz çökmüş ihtiyar yalılar,
Gözyaşından yapar ışıklı oya.

3 Ağustos 1936, Bebek-Kayalar

Yedigün, C.8, Nu.186, 30 Eylül 1936; Kivilcimli Kül, s.13.

SÜLEYMAN NESİB (SÜLEYMAN PAŞA-ZÂDE SÂMÎ BEY)

Tanîne (*) : BİRİNE

Gönlüm ki hasretinle kûdûret-nûmâ olur
Yâd-ı mehâsininle meâli-serâ olur!⁽¹⁾
Sensin veren hayâlime envâr-ı mes'adet
Ey gaze-i cemâli olan levn-i sâfiyyet!...

Sen kim hitâb-ı hûsnüne nûr-âşinâ olur
Kim görse tavr-ı ismetini mübtelâ olur
Bilsem niçin hazin duruşun ey peri-sifat
Encümle bir zaman ki ederdin mülâtafet?...

Ey şânına münâsib olan ziynet-i bahâr
En neş'eli zamân-ı şebâb etti mi güzâr
Herşey senin de kalbine vermekte mi melâl?

Vech-i kamer edip de bulutlarla istitâr
Encüm olunca âleme yer yer ziyâ-nisâr
Hiç etmiyor musun o sükûnetle hasbihâl?

(*) (Sonnet)nin tercumesi (not metne äittir).

(1) Evvelce bu misâr söyle idi:

Yâdîn gelince hatırlıma pür-sâfa olur
(not metne äittir)

Süleyman Nesîb'in Fevâid'in ser-muharriri Mehmed Rîfat Bey'e yazıp şiirile berâber yolladığı 6
Kanûn-ı evvel 1312 tarihli mektûbundan:

"Sekiz sene..eve tam sekiz sene evvel bazı sunâhat-ı şâîraneyi yeni bir şeâl içinde göstermek..hiç ol-
mazsa yeniliği itibârîyle birsey demek olacagi için su tarzda bir manzûme tertîb etmiş idim. Üç sene sonra
birader-i vicdanî İsmâîl Hakkî Bey'in "Sevda-yi Hazan" yâhud "Tahassûr" nâmındaki mecmâa-i
es'ârinin mukaddemesinde bu manzûme de bil-münâsibe neşr olundu. Fakat kalbime göre ruhsuzluğu,
izzet-i nefiske nisbetle mevsimsizliği cihetîyle nazar-dikkati celb edemedi, çünkü ne kadar ruhsuz olursa
olsun şeâli herhalde matba' idi. Seneler geçti..şimdi bu şeâl en makbul bir şeâlidir. Şiir yazanlar hemen hep
bu tarzda yazıyor ve fenâ da olmuyor."

Fevâid, Y.4, Nu.4, 15 Kanûn-ı evvel 1312.

ŞÂM-I HAYÂT

– Fâik Ali Bey'e –

Kara..soğuk i'sâr u kahr-ı emvâce
Göğüs vere vere dehşetli bir kadîd olmuş
Fakat bu köhne kaya pek ayân ki evvelce
Şu gamlı sâhile bir kûrsî-i sedîd olmuş

Gelip gelip öpüyor şimdi nâz ü rikkatle
Deniz ayaklarını..sonra rîze-i elmâs
Dögüp doğüp gidiyor sanki hep bu süretle
Geçen zamâna nedâmetler eyliyor ihsâs!...

Güneş ufukları en son şuâ-i zerdiyle
Ziyâliyordu, göründü bu yerde pek bî-tâb
Sönük nazarlı biri..bir hayâl-i târ-i şebâb!

Yığıldı bir tarafa, kış hevâ-yı serdiyle
Cihânı donduruyordu..o müntafî gözler
Dikildi kaldı karanlık içinde lâl-i keder!

15 Kânûn-i sâni 1314

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.13, 10 Haziran 1315.

NINNI

Ninni ey tufl-i can-rübâ, ninni,
Ninni ey gonce-i safâ, ninni;
Ninni ey tufl-i can-rübâ ki senin
İttirâd-ı teneffüsünle emîn
Annenin rûhu pür-sürür olsun
Babanın da hayatı sûr olsun.

Ninni ey tufl-i can-rübâ sensiz
Beybaban da..ninen de, her ikimiz
Bizi mânen ve maddeten tevhîd
Edecek bir vûcûda rabt-ı ümîd
Eylemiştik de sonra solmuşuk,
Âdetâ bir yabancı olmuşuk!

Çok şükür şimdi sende birleşik
Âh sensiz garib bir eştik
Çok şükür şimdi sende..sensin biz
Sende mevcûduz işte her ikimiz.
Yaşarız beybabanla ben sende,
Üç vûcûduz ki şimdi bir tende.

Âh Rabbim! Bu üç hayat senin,
Yerle gök cümle kâinât senin.
Hoş görüp de bu ittihâdimizi,
Sen bağısla bize vedâdimizi.
Şu zayıf üç vücûda kuvvet ver,
Neş'e ver, sıhhât ü saâdet ver.

Ninni ey tıfl-i can-rübâ, ninni...
Ninni ey gonce-i safâ, ninni...
Ninni ey tıfl-i can-rübâ ki senin
İttirâd-i teneffüsünle emîn
Annenin rûhu pür-sürûr olsun
Babanın da hayatı sûr olsun.

– 13 Mayıs 320 –

Mehâsin, Nu.4, Kânûn-i evvel 1324; Süleyman Paşa-zâde Sâmi Bey, İst., 1334, Evkaf-ı İslâmiyye Matb., s.74.

EN GÜZEL FELSEFE

Şimdi bir hande-i meserretle,
Şimdi bir girye-i küdûretle,
Şimdi lâ-kayd bir hüviyyetle
Çözülür ukde-i elim-i hayatı...

En bülend, en güzide hissiyât,
Bir düğümdür ki mâhî-i lezzât;
Belki bunlar da bir zaman heyhât,
Kuvve-i galib-i tabiatle...

Âh çırkin, fakat muhakkak ki:
Beşeriyyet bugün düğümlenmek,
Ve yarın doymadan çözülmektir.

Bu tesellisi tâliin belki.
En güzel felsefe fakat bî-şek
Şu tecelliye karşı gûlmektir.

Rûbab, Nu.12-13 (nûsha-i fevkâlâde), 12 Nisan 1328.

ORDUYA

Altı asrin şeref ü şânnîna ey üç senede
O kadar, yok, daha yüksek, daha makbul-i Hudâ
Şan katan ordu, büyük ordu, mukaddes ordu,
Sana lâyıktır eğer kilsa besâlet secde!

Olmayan sizdeki kandan sizi idrâk edemez
Kahramanlar sürüsü, ey yüce insanlar siz,
Anadolu yavruları! Gittiğiniz vadide
Sizi taklid ederek kimse ve kimse gidemez...

Sizdeki cevher-i can sizlere dâd-ı Hak'tır:
Sizi bir kerre Içel'den geliyorken, bir de,
Çok değil, haftasına orduda görmek yetişir,
O cılızdan bu nefer hârika-i mutlaktır...

Çekemezken yükünü kametinin, bî-tâkat,
Sarsılırken bacağı her yere bastıkça nasıl
Anadol yavrusu bir haftada kahir ve mehîb
Şanlı bir arslan olur...Sun'una, Rabbim, hayret!

Çok düşündüm seni ben ey koca millet, Yaradan,
Şunu buldum ki senin rûhunu nev'-i besere
Hakkı tâlim ile insanlığı yükseltmek için
Büsbütün ayrı yaratmış bütün insanlardan!

Büsbütün ayrı yaratmış, buna târih gûvâh!
Olmasan, dîn-i mübin olmayacakmış mahrûs...
İktidâ etmek ile sen dahi Kur'ân'a fakat
Gögsün olmuş bütün en'âm-ı ilâhiye penâh..

Bu tefâulle bugün Hak gibi âlîsin sen:
Şu Çanakkale'deki güllelere karşı koyan
Bugün on cebhede düşmanlara meydân okuyan
O göğüs olsa revâ âleme birgün me'men!...

Anadol yavruları! Sizlere bir sorgum var:
Bana söyle misiniz ki nasıl insanlardı
İhtiyat zâbiti nâmiyle alayda bu sefer
Ufarak, ince bîyîklî dolaşan insanlar?

İçinizden biri birgün bana ikrâr etti:
"Biz ağır davranışız, onlar ateşle, kanla
Türküler söyleyerek, eğleniyorlar gibi hep,
Saldırırlardı, ilâhî, o nasıl gayretti,

O nasıl vecd ü hamiyetti ki birgün "Tepe"^(*)de
Vererek elele dördü, ve vatan şarkısını
Çağırarak, bir siper atladılar, görduk
Dördü de düştü hemen..biz de bu fevkâlâde

Hâli görduk ve köpürdüktü..bütün hatlardan
Allah Allah diyerek fırladık, artık sorma
O siper hâk ile yeksandı..o zâbitler de
İçimizdeydi..ve olduktu, hakikat, hayran!"

– Daha çok menkabler söylediler, doğru mu bu?
– Doğru, hep doğru, ve hattâ o küçük zâbitler
Olmasa gösteremezdik bu kadar hârikalar
Dedi bir haylisi, ey süt kokan İstanbullu

Ey olan nâz ü naîm içre hayatın şâdâb
Bu kadar gayreti senden kim umardı, herkes
Bu çocuk top sesi duysa yıkılır, derlerdi...
Sense mehmedciği hattâ ediyorsun i'câb!

Sen demek ordumuza ders-i şehâmet verdin
Sen ki ahlâkını bozmuş şu Bizans'ın levsi
Zannedip titreşiyor, ağlaşıyorduk –tövbe!–
Sen demek onlara gösterdin: Er oğlu erdin!

Sen demek fevkine çıktıń beşerî imkânın,
Sana bilsen ne büyük kalbimizin şûkrâni:
Harbi hiç görmediğin hâlde, o tunç efrâda
Bir çelik râhber olmak...Ne yüceymiş şânın!

Yaşa ey ordu, büyük ordu, mukaddes ordu!
Ki mekârimde müsâbık, ümerâsı, neferi,
İhtiyat zâbiti, hep var olunuz, var olunuz
Koruyup önletiniz şu mübârek yurdu...

Yükselip gayretinizle alem-i dîn-i mübîn
Zulm ü udvân yere geçsin; bütün ebnâ-yı beşer
Adl ile hikmeti vicdânına meş'al kilsin,
Bu saâdetle peyamber de sevinsin, âmîn!

27 Temmuz 333

(*) Çementepe (not metne aittir).

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.33(2), 27 Zilka'de 1335; a.g.e., s.25-27.

SÂILE

Anneciğim hangi yerde yatıyor?
Öksüz gönlüm koynuna can atıyor
Beni herkes gülerek aldatıyor
Sokaklara düştüm küçük yaşımda

Vardı bir esvâbım, bir kadın aldı.
Komşunun kızı yemenimi çaldı
Bana artık bu cihanda ne kaldı?
Kaldı bebeğim küçük kardaşımda.

Söyleyin ey güzel yüzlü çiçekler!
Beni ninem hangi toprakta bekler?
Bana bir yol gösterin ey melekler
Artık kanlar görünür gózyâsimda.

Bütün sokakbaşlarını beklerim
Gelen geçen beyleri eteklerim
Entârimi yamalarım, eklerim
Birşey kalmadı üstümde başımda

Saçlarım annemin yorganı olsun
Toprağına kanlı yaşlarım dolsun
Ômrümün çiçeği yanında solsun
Güzel öldü densin mezar taşımda

Mâarif Mec., Nu.193, 4 Ağustos 1311. Hece vezniyledir.

KÜFECİ ÇOCUK

Vücûdu ince, kemiksiz...Şikeste kametini
Tutup ezer, kavurur gird-bâd-ı ömr-i girân;
Sönük nigâhına bir ıztırâb-ı bî-pâyân
Dolar; maîşete vakf eylemiş sabâvetini!

Güneş yemiş yüzünün rengini; hevâ yutmuş
Yanık teneffüsünü...Sanki levha-i bî-rûh;
Tabiatın eli âvare cismini tutmuş,
Tûrâb-ı zillete atmış...Yatar sönükl, mecrûh.

Yatar kırık küfesiyle, çürük libâsiyle,
Yatar hazîz-i mezellete müzmahil öyle,
Koşar vücûdunu seyl-i hevâm-ı tesmîme;

Hevâma, şemse, hevâya nasîb olur hergün,
Eder Hudâ'ya teşekkür hayatı-zâri içün
Nasîb olursa eğer on parayla bir tekme!

18 Teşrîn-i sâni 311

Zîlâl-i İlham, 1st., 1327, Sabah Matb., s.160.

YENİ BEYLER - 1

Henuz onaltı yaşında, fakat frak giyerek
Çakar madamlara mecliste bin soğuk reverans;
Bilir nedir balo, konser, eder mükemmel dans;
Salonların içine imtiyâzıdır...Düşmek!

Bilir: "Gayin"lı "rı"larla boğuk Fransızca
Terâneler dökülür bûlbûl dehânından;
Garîk-ı neşve olup revnak-ı beyânından,
Güler sükût eden erbâb-ı fikre arsızca.

Musâhibâni Hugo, Dante, Kant, İspenser;
Sîmâh-ı rûhuna dolmuş Mozar, Şopen, Vagner...
Bizim şu "milyö"ye siğmaz onun bu idrâki;

Bilir fûnûnu, bütün diksonerler ezberde,
Bilir ve ilmini söyler hemîşe her yerde,
Fakat ne çâre ki "hulnâk" okur "hevl-nâki!"

16 Nisan 1316

Servet-i Fünûn, Nu.479, 4 Mayıs 1316. Kitaplarına alınmamıştır.

NASREDDİN HOCA İLE DİLENÇİ

Nasreddin Hoca birgün evinin
En üst katında oturuyorken,
Geçen bir fakîr evin önünden
Demiş ki: —Hocam aşağı inin.
— Ne istiyorsun evlâdim söyle
— Hayır ininiz,

— İneyim ammâ,

Sakın beni sen beyhûde yorma?

— Beyhûde değil, ininiz hele.

Hoca davrandı, kapıya kadar
Koşarak indi.

— Kimsin sen, ne var?

— Allah aşkına bir sadakacık

Veriniz bana...

— Yukarıya çık!

Dilenci geldi, beş tâne yüce
Merdivenden bir azgın nefesle
Çıktılar birden; o zaman hele
Döndü de dedi fakire hoca:
— İnâyet ola!

— Hoca bunu sen,

Aşağıda niçin söylemedin ya?

— Sen sadakayı niçin acabâ
İstemedin ben yukarıda iken?

Ordunun Defteri, 1st., 1336, Evkaf-ı İslamiyye Matb., s.194.

MÜNÂCÂT

Lâhûti-i Hak çehresi şehr-i ramazânın
Dolmuş yine âfâkına cihânîn;
Gülmüş yine bir cennet-i gufrân-feyezânnı
Ervâh-ı ziyyâ Bâri bürûcunda semânîn
Lâkin yine muzlim gibidir kalb-i semâvât,
Hâlâ mı, İlâhî, eremez arşa münâcât?

Hâlâ mı güneş doğmayacak mazhar-ı Hak'tan?
Hâlâ mı leyâl inleyecek sîne-i şarktan?
Bir lem'a-i rahmet dileriz Rabb-ı felâktan:
Kaldır şu cehennem gibi eşbâhi şafaktan,
İstanbul'u, yâ Rabbi, sen envârına gark et,
Zulmetleri kır, gökleri aç, şarki şark et!

Şarkında bugün dinini tahlise müheyyâ
Türk milletinin orduşu var, şarkına gûyâ
Cünd-i şühedâ, ümmet-i merhûme-i ihyâ
Dolmuş, edecek şânını târihinin ihyâ!
Kalsın mı bugün merkez-i din nâ-mütenâhî
Izlâle boğulmuş, açıl ey arş-ı ilâhî!...

2 Ramazan 339

Vicdan Alevleri, İst., 1341, Ahmed İhsan Ve Şürekâsı, s.53-54.

TÂİR-İ İLÂHÎ'den

Tasvîr-i "Şâir"

Erkeğin şu'le kalbi çeşminden
Görünür, hande ömrü şâşaa-zen
Yüksek alnında, saçlarında ayân
Mâtemî çehre bir lika-yı hazân:
Öyle kumral ki hûsn-i târ-ı seher
Ince büklümlerinde cilve eder;
Gözü bir necm-i münkesif gibidir,
Dûrr-i zulmet-penâhı şu'lelenir;
Kahraman-cilve bir tenâsüb-i tâm,
Hûsn-i mutlak misâli bir endâm.
Gerdeninden ayân olan halecân
Ebedî darbe bir harâret-i cân;
Bir harâret ki hilkat-i eşyâ
Ona vâ-bestedir, onunla Hudâ
Ediyor kâinâtı mest-i zuhûr;
Bir harâret ki imtidâd-ı dûhûr
Feyz-i kudsiyledir ebed-peymâ,
Dur dur incilâ-yı vech-i kazâ!
Dâimâ lem'a-kalb û bî-ârâm

Âteş-i aşk o bâni-i ehrâm,
O hired-mend-i âsumân-âyât,
Koca mi'mâr-ı kâinât hayatı
İşte gelmiş durur bu gencin de
Kalb-i sâfînda rûhtan zinde!
Akhnîn, en derin tefekkürünün,
Kalbinin, en hazîn teessürünün
Bütün âheng-i iztirâbıyla,
Ömrünün nevhâ-i harâbıyla
Ebeden sevmek! Âh işte bu genç
Boyle bir zî-hayât-ı renc-â-renc!
Nâmi "Mecnun" mu? Yok değil: "Şâir!"
Yirmi yıllık hayatı pençeleşir
Âlemin sâid-i garâmîyle
Ediyor burc-ı kalbine hamle
Bin perî-çehre ân-ı istiğnâ
Hepsinin gözlerindeki mânâ
Sanki bir şî'r-pâre-i ilhâm
Olarak gelmiş, eylemiş ârâm
Çeşm-i şûhunda nazlı sevdiginin:
Bu kızın gözlerinde var ne derin
Ne tükenmez meâl-i nûr-ı garâm!
O perîler nasıl güzide-hîrâm
Oluyor gözlerinde yâ Rabbi!
Şâir'in kudret-i hayâli gibi
Levha-i kâinât ile reyyân
Çeşm-i tâbân-ı yâr, o gamze-beyân
Feyz-i kudsî, o mecma'-ı hûbân,
Kalb bir şu'ledir eder darebân.
Ona "Şâir" cihan cihan meftûn
Var nigâhında bir edâ-yı cûnûn!
"Âh biz bir hayâle aldanınız,
Bize bir kâinât olur bir kız!"

Basılmamış olan bu mesnevî, şâir tarafından kaleme alınan müsveddelerinden ilk defâ neşredilmektedir (s.16-18).

NEVHA

Yetmez mi bu ıztırâb yâ Rab!
Çekmekte gönül azâb yâ Rab!
Yetmez mi bu piç ü tâb yâ Rab!
Sensin dilime meâb yâ Rab!

Düştü gönül işte ibtilâya,
Bir dilber-i hûzn ü gam-fezâya,
Dermân bul o derd-i bî-devâya
Ettim sana intisâb yâ Rab!

Eyler dilimi elemle mâli,
Gittikçe füzün edip melâli,
Etmekte beni onun bu hâli
Vâreste-i şevk u hâb yâ Rab!

Gelmez bana eylemekçün imdâd,
Gâhice gelirse de o bî-dâd,
Ettirmek içindir âh ü feryâd,
Oldum hele pek harâb yâ Rab!

Gülşen Mec., Nu.1, 31 Kânûn-i sâni 1301. *Neşredildiği bilinen ilk şiiridir.*

HER ZAMAN GÖRÜLÜR^(*)

Siyrılıp zulmet açlinca hâver
Parlak bir kahkaha uchar havada;
Denizde, kıyıda, dağda, ovada
Gezinir mâi etekli perîler

Yavaş yavaş eser de bâd-ı seher
Kuşlar sevinir, oynarlar yuvada;
Otta, ağaçta, toprakta, kayada
Mübtesim bir neşe telâtum eder

Gece bir balıkçı sabâha kadar
Denizde dolaşır, rızkını arar
Yalnız başına bir kandil ile.

(*) *Vezn-i hecâî ile* (not metne aittir).

Sabahleyin artık ümidi biter,
Eski sandalını sürükler gider,
Etrafına bir kerre bakmaz bile!

Haziran sene 302

Mekteb Mec., Nu.48, 15 Ağustos 1312; Mâlumat, Nu.285, 19 Nisan 1317.

GÜL FİDANI

İlk bûse-i sevdâsı gibi penbe ve lerzân
Bir fîkr-i afîsin,
İlk hande-i mahmûru gibi bâri' u nâzân
Bir subh-i latîfin;
Mânâ-yı ter-âvîdesi gül-nahl-i zarîfin,
Muhtezz ü girizân,
Her cünbiş-i bâlinde olur bâd-i hafîfin
Etrafına rîzân.
Evrâk-ı safâ-güsteri mîzâb-ı tarâvet
Sâkiyle hem-âheng;
Her goncesi handân idi, lebrîz-i şebâbet...
Heyhât! Çabuk soldu bu neş'e-i bârîk
Bir dâ-i fenâ-reng
Koymuştu onun cezrine bir nokta-i târik.

Servet-i Fünûn, Nu.287, 29 Ağustos 1312; Rübâb, Nu.39, 4 Teşrin-i evvel 1328.

İHTİYAR SATICI

Elinde bir ufak işporta, arkasında küfe;
Olanca serveti birkaç limon, biraz da çira.
Satar da hepsini hergün kazancı elli para
Tutarsa açılığa bir çâredir, fakat keyfe?...

— Tütün belâsı da var, ensesindeki o büyük,
Küşâde-fem lüle doymaz, çeker çeker ister—
Bütün muhâceme-i ihtiyâca karşı siper,
Yegâne mâ-hasal-i ömrü: Beş kuruşluk yük.

Yüzünde pençe-i fakr-ı muannidin eseri,
Omuzlarında sinin-i şikeste-pây-i herem,
Müdâm hâke bakan gözlerinde dûd-ı adem
Lika-yı müşmeizinde gubâr-ı derbederî.

Eliyle boynu muavvec kadid, cild-i kûhen,
Palâs-pâre, mülevves libâs-ı bî-rengi;
Bütün şedâide ma'rûz o cild-i pûr-jengi;
Başında koskocaman bir sarık: Bir eski kefen.

Yürür, yürür hatavât-ı müşevveseyle yürür;
Zebûn vücûdunu dendân-ı saht-ı bâd-ı şimâl
Ezer, kırar, kemirir; her nefeste bir pâmâl
Eder ve sonra da zerdi-i rûyne tükürür!

Yürür yine o herem-dîde bî-fûtûr-ı taab;
Olanca serveti birkaç limon, biraz da çira.
Satar da hepsini akşam elinde elli para
Kalırsa şühka-i bî-tâbî eder: Şükür yâ Rab.

19 Şubat 1315

Malumat, Nu.283, 5 Nisan 1317.

CANBAZ

Altı yâhud yedinci kiş ancak
Titriyor safha-i cebîninde
Bir tebessüm zaman zaman donarak
Sönüyor dîde-i hazîninde

Rûy-i zerdinde, cism-i nâlinde
Okunur ye's her-çi bâd-â-bâd;
Saklıdır rûh-ı pûr-melâlinde
Pek derin, pek zehirli bir feryâd.

Zill-i zülfüyle mevce mevce duran
Çehresinde ne varsa hep solmuş;
İncecik sümsekli libâsından
Za'f-ı nâlendesi ayân olmuş.

Görünür sahne-i mahârette
Size bir bûse-i selâm atarak;
Çeşm-i gam-nâki umk-ı hayrette
Bakar etrafâ bî-haber, muğlâk;

Sonra cism-i nizârını o garîb,
O muhayyer, o müşkil evzâî
Yoğurur, hîrpalar, eder tahrîb;
Kalb-i zârında semm-i evcâî.

İncitir yâl ü bâlini böyle
Adalâtı, urûku hep çekilir;
Yine bir bûse-i tebessümle
Sahneye arz-ı ihtirâma gelir.

Sen de bir yavru idin, sen de çocuk
Annenin sîne-i nermîninde
Uyuyordun iki üç yıl evvel;
O zaman yoktu bu mihnet, bu soğuk:

Sana bir hâr ü mülâyim-hande
Mehd-i ârâm idi. Lerzân-ı emel
—Rûhu pûr-şûriş-i ezzâk u mihen—
Seni eylerdi himâyet annen

Hayır, hayır, o çocuk seyl-i levs ü zillette
Tesâdüm-i mevecât-ı siyâh ile peydâ
Olan o habbeye benzer ki bir zaman görünür
Lika-yı sâf u lâtîfinde pâk, pûr-hande

Televvünât-ı ziyâiyye; sonra, mevc-i fenâ
Bir anda söndürerek seyle kalb eder...Sürünür

22 Teşrîn-ı sâni 316

Mâlûmat, Nu.266, 30 Teşrîn-ı sâni 1316; Ümmet, Nu.1, 13 Mayıs 1326.

BU DA BİR HAYÂL

Bilsem ki var bu âlem-i mahşer-nûmâda ben
Bir meşcer-i nihan,
Bî-keslerin mesâibini yüklenip geçen
Ervâha aşiyân;

Bülbüllere miâd-ı safâ sahn-ı zarîfi;
Âsâba gûdâ gûlbününün bûy-i tarîfi;
Yek-reng-i zarâfette bahâriyle harîfi:
Ferş eylerim ikdâmına bir böyle bisâti:

Olsaydı bir harîm-i garâm-ı sitâre-fâm
Endûde-i kelâl;
Bir aşk-ı dil-şikâr û semen-bûy û hoş-peyâm
Âmûde-i melâl;

Bir aşk-ı müzehher ki sünûhât-ı hayâli
Bî-perde açar hüsñü, hafâyâ-yı cemâli;
Eşkâli tırâzende, berâzende meâli:
Derdim yakışır ben sana böyle neşâti.

- 21 Kânûn-i sâni 1890 -

Kârvân-ı Ömr, İst., 1926, Yeni Matb., s. 84-85.

KIŞ GÜNEŞİ

Sehâb zerle mükeffen uzakta medfundu
Garîk-ı nevm-i sükûn, pejmûrîde mihr-i şitâ;

Olan bu mevte azzâdâr-ı leyîl-i mahzûndu:
O dalga dalga zîlâl-i ebed peyâmiyle,
Cihân-ı mûnise haşyet döken zalâmiyle.

Vedâî müş'ir olan muhtazır selâmiyle
Silenmedeydi nazardan remîde mihr-i şitâ...

Görür bükümlerinde velev dil-füsürde bir çiçeğin
Gözüm benim, beni Allah'a vasl eden remzi;
Bulur taazzum-ı âzâdesinde bir sineğin
Meâl-i muzmir ü pür-ihtişâm-ı lâhûti.

Dolaştırip mütecessis nigâh-ı mebhûtu,
Eden suâl ile bîzâr dehr-i fertûtu,
Sezer lebinde onun bir sükût-ı müstehzî...

– 25 Kânûn-i sâni 1895 –

A.g.e., s.49-50.

ÂŞİYÂN-I CÂNAN

Görünün âşiyâne-i cânâna
Sine-i râzdâr-ı meşcerede;
Sanki bir sebz ü sâde bisterde

Yatıyor bir perî bütûn uryan,
Her dakîka riyâh-ı samt-âşûb
Pür-tehevvar edince meyl-i hübûb

O güzel mevkîe tehâcûm eder;
Semt-i bâlâsı sahn-i mînâdir
Dâmen-i dil-nişîni deryâdîr.
Zîr-i pâyinde hep tesâdûm eder
Gazab-ı mevc ile sükûn-ı kenar
Hele akşam ne hoş menâzırı var!

Güneş, akşamleyin, edince ufûl
Silinir reng-i erguvân-ı ufuk,
Örter etrâfi bir siyah tütük.

Sâat-i ebkem-i zalâm hulûl
Ederek nâgehan hamûşî-i cû
Bu hazin vahşete olur peyrev.

O zaman ben garîk-ı hulyâyım:
Vâlih-i büy-i uhrevî-i tûrâb
Olarak kâinâtı isticvâb

Ederim, sîrr-ı dehri cûyâyım.

– 16 Nisan 1900 –

A.g.e., s.28-29.

BİRLİKTE

Ey yâr, ey nedîme-i mehtâb handesi
Leyl-i hayâlimin!
Artık bu ıztırâbı yeter rûh-ı vebâlimin.

Buldum bugün tabiatı hem-hâl gönlüme;
Birlikte işte gel,
Bir çam dibinde dinleyelim nağme-i emel.

Mahrem bulup tabiatı, tenhâ bulup demi
Ettikçe ihtizâz
Çamlar, gelir hazin hazin âvâze-i niyâz;

Âvâze-i niyaz ki evvelce ben sana,
Pür lerze-i hicâb,
Takdir-i kalb için onu etmiştim intihâb.

Vurdukça ebre hande fûrûzân va'd olur
Mehtâb-ı şeb-nikab,
Yâd ettirir o hâlini.. başlar bir ıztırâb.

Ey yâr, ey hulâsa-i rûh-ı âferidesi
Âmâlimin bütün!
Geçmiş hayatı aşkımıztı fikreyle bugün

Birlikte ilticâ edelim ka'r-ı samtına
Zill-i sehâibin;
Koynunda hep serâir-i sevdâ uyur şebin.

Birlikte gel uçup gidelim âsumanlara,
Giysûların yeter
Pervâz için semâ-yı muhabbetté bâl ü per.

TEELLÜM

*Durur soğuk iki naş-ı remîde hâlinde
Fezâ-yı târ-ı hayâlimde şimdi kahr ü surûr
Tevfik Fikret*

Nedir bugün yine tenhâya, zulmete meylim?
Zaman zaman beni bir müz'ic ıztırâb alıyor;
Beyin metâib-i fikretle bî-tüvân kalıyor...
Mükedderim, yine endişe-nâk ü münfailim.

Gehî derim: Açılr belki ağlasam tenhâ
Sehâblar ki tehaşşûd-nûmâ hayâlimde;
Bulunmuyor bana imdâd eden bu hâlimde,
Ne bir medâr-ı teselli, ne ihtimâl-i bükâ...

Şiir, bugün o da muğberdir iltifâtımdan;
Donar kâhir iki heykel önümde şî'r ü cemâl;
Münâferet görünürlü çehre-i hayatımdan.

Ne sûd ömre bu âciz temâyülâtımdan?
Gönül niçin bu teneffürle muttasıl meyyâl,
Ne sûd kendime hattâ şu kendi zâtımdan?

Servet-i Fünûn, Nu. 381, 18 Haziran 1314; Mehtab, Nu. 8, 29 Ağustos 1327.

MARŞ-I AHRÂR

Uyan ey millet-i mazlûme uyan!...
Hâlet-i nez'e yetiştin davranış!
Vatan ü devleti kurtarmak için,
Teşne-i hûn-ı adûdur süngün!..
Edelim biz dahi bir şanlı düğün.
Hûr-ı hürriyyeti âguşa alıp
Gülelim neşve-i vuslatla o gün...

Kiminin zevci esîr-i zindân..
Nice eytâm sefil ü uryân..
Ne kadar vâlideden evlâdi..
Oldu gerd-i nezde-i bidâdi..
Vatanın can yakıyor feryâdi..
Yâ ilâhî sana vâsil mi değil
Milletin sayha-i istimdâdi?

Devleti mahvediyor bir zâlim
Millet olmuş gibi sâkit, nâim..
Bu mu Osmanlılığı şân olsun,
Şân-ı millet neye vîrân olsun,
Kalkın ey ehl-i vatan kan dökelim..
Mütebidler bize kurbân olsun!..

Doğru Söz, Nu. 10, 26 Temmuz 1906.

MEHTÂB-I SEHÂB-ÂLÛD

Bî-tâb-ı aşk, leyle furûzende-i bedr..
Nevmîd bir emel gibi bî-per i'tilâ,
Bir penbe-zâr-ı ebr arasından bu şeb kamer
Bir hüzn-i dil-şikâr ile olmakta rû-nûmâ!

Sad-rengi sehâb ile ruhsâre-i semâ,
Bir bî-nihâye haşr-ı mehâsin ayân eder;
Ressâm-ı çîre-dest-i tabiat; nazar-rûbâ
her lâhza bin bedia ayân û nihân eder.

Bir hande hâlesinde ayın eyliyor tavaf;
Solgun bir öyle hande ki makber mesârdan!
Eyler zîläl-ı hüznüne mehtâbin in'itaf,

Uçmuş o sanki bir dil-i sevdâ-medârdan!
Etmez nehârlarla, şafaklarla i'tilâf!..
Âğuş-ı ilticâ arıyor leyîl-i târdan!..

Şebtab, Nu 16-1, 16 Şubat 1327.

BÜRHÂN-I KUDRET

Kudretin isbâta ne hâcet Hudâ,
Lem'a-nisâr olmadadır çün ziŷâ
Zerre-i nûrundan iken muktebes
Mîhr ü mehe etmek işaret abes
Şems-i ulûhiyyetini zikr eder.
Şâhid-i ulviyyetin olmuş kamer.
Bunca avâlim bu nûcûm-ı mûnîr
Nûr-i fûyûzundan olur müstenîr
Herbiri mirsâd-ı ulûhiyyetin
Herbiri mir'ât-ı rûbûbiyyetin
Herbiri bin mûcize kehvâresi
Neyyir-i ulviyyetinin zerresi
Zerre fakat cümlesi de nûr-feşân
Nokta fakat herbirisi bir cihân
Öyle avâlim ki sayılmak muhâl
Onlara varmaklığı yok ihtimâl
Ekserinin ru'yeti mümkün değil
Mesken uzak, ömr ü dirâyet kalîl
Hâsılı envârin ile müşteal
Şânına işte nice yüzbin delil

Mâlûmat, Nu.20, 26 Teşrîn-i evvel 1311.

HASBIHÂL

Yıldız saçarak güneş parıldar
Gülşendeki cûyibâr çağlar!
Sûzişlere gark olur gönül âh!
Çünkü o ferîşte peyker Allah,
Bir kûşede gizli gizli ağlar!
Bu hûzn ü bükâ derûnî ağlar!

Düştükçe gözüm o mihr-i nâza,
Estikče sabâ-yı neşve-efzâ
Gîsûlarna saçar muhabbet!
Gül-ruhlarına gelir letâfet,
Başlar o zaman dil ihtizâza
Mecbûru eder beni o hasnâ

Gördüm ki bana tebessüm eyler,
Ol hûri-i bî-hemâl yâ Rab!
Mümkin mi bu hâle hiç tahammûl!
Geçmişleri eyleyip teemmûl,
Dîvâne gönül teverrûm eyler!
Aşkım eder istiâl yâ Rab!

Rûyâma girince öyle nâzân
Bin bûse alıp yanaklarından
Bin bûse alıp dudaklarından
Âguşuna atlarım nigârin
Gâhi utanıp o mihr-i tâbân
Ikbâlini söndürür bahârin

Şehâb, 1.ks., 1st., 1306, Cemâl Efendi Matb., s.22-23.

KIT'Â (*)

Sâik olma şî'rîmi tâmât ile tâhmîrde,
Ben sükût ettimse sanma filhakîka sâkitim!
Öyle bin ta'rîz görsem vâdi-i tâhkîrde,
Sâbitim, şeh-râh-ı aşkında senin ben sâbitim!

(*) "Sebatî" imzâsiyle Mecmâa-i Muallim'in kabîna derc ettirilmiştir.
A.g.e., s.30.

AY AYDINLIĞINDA BİR HARABEZÂR

1

Ne kadar solmuşum ben zavallı,
Bahr-i hasrette kalan bîçâre;
Beni giryân eder de yârelerim
Seni bîzâr eder mi âh-ı zebûn?
Yanarak çıkar cigergâhımdan
Duyamaz uyûn-ı necm-i seher
Seyr eyle siyah firâşında

2

Enîn-i hasret eder garîb kalalı
Bülbül-i dâğdâr u bî-lâne
Sesi tesîr eder de yâvelerim
Seni söyle bana mahzun mahzun
Yârim îkaz olur mu âhimdan?
Geçerek hûzn ü sükûnetle kamer
Seni okşar o hâbgâhında.

3

Her taraf bir sükûnete dalmış,
Bülbül inler müdâm meşcerede
Dinlerim hazır nevâsimi âh!...
Hele enhâr-ı latîf pûr-nûr ağlar,
Gözlerim gökte, arzda, deryâda
Sana hayretle bakan mâh-ı şuûn
Bahr-i ummâna semâya şu'le-feşan

4

Ezvâk-ı beşer dehrde kalmış
Yârim uyuyor şu makberede
Nâle-sâz ol bülbül-i sehergâh!
Bîdâr olur belki yârim kalkar...
Benim ömrüm bu hâle âmâde
Uyan ey yâr-ı cinânim uyan

Şafak Sadâları, İst., 1311, Şirket-i Mürettibiyye Matb., s.115-116.

**TAŞRA
ŞÂİRLERİ**

SEVMEM

Yalan yere o kadar şân ü şöhreti sevmem
Ben ehli olmadığım nâiliyyeti sevmem
Meziyyet olmalıdır boş zarâfeti sevmem
Ben âdem oğluyum öyle rezâleti sevmem

Nedir bu velveleler ey gürûh-ı hîç-â-hîç
Elemli kalbimi zinhâr etmeyin tehyîc
Sizi sùyûf-ı hakaretle eylerim tetvîc
Sunûf-ı aczeye gerçi savleti sevmem

Medâr-ı nazm-ı cihandır adâleti severim
Aman ne hiss-i lâtiftir saâdeti severim
Güzelleri o nûcûm-ı letâfeti severim
Fakat mezâra da girsem hiyâneti sevmem

Vatan muhabbetidir bence en büyük haslet
Onunla hâsil olur i'tilâ-yı cemiyet
O yolda parlayacak nûcûm-ı tâli'-i millet
Buna muâriz olan bir cemiyeti sevmem

Ridâ-yı şâna girip parlamıştı bir ikbâl
Fakat cehâleti etti karîn-i izmihlâl
Görünmemiş edebiyyât içinde böyle zevâl
Bu şâni sonra da böyle hakareti sevmem

Hizmet, Nu.65, 20 Haziran 1303; İbrahim, ŞAHİN, İzmirli Bir Şair: Tevfik Nevzad, İzmir, 1993, Akademi Ktbv., s. 96.

MANZÜME

Vatan-ı pâk-i saâdet bünyâd
Darbe-i zulm ile oldu berbâd
Öyle bir hâlde ki pür-ye's ü elem
Kimseden eyleyemez istimdâd

Görme yazma okuma söyleme
Çekilir mi bu kadar istibdâd!
Hûr yaratmış iken Allah bile
Ne için olduk esîr-i bî-dâd?

Farzdır herkes için ferd-â-ferd
Hakk-ı hürriyyetini istirdâd
"Zalleme'n-nâs" yazılmış Şeddâd
"Rabbenâ erhamen el-imdâd"

Ziya SOMAR, Bir Şehrin Ve Bir Adamın Tarihi: Tevfik Nevzad, İzmir, 1948, Ahenk Matb., s.31.

İHTİLÂF-I EŞYÂ

Her ne olsa müsâdîf-i enzâr
Gösterir ihtilâfını eserin
Başka bir tarzda bütün âsâr
Galat-ı hissimi ki didelerin

Hangi bir noktaya edilse nazar
Bir tehâlûf olur hemen meşhûd
Mütehâlif ne rütbe bu sîmâlar
Hâlbuki intisâkı pek mahdûd

Vatan ve terbiye, taayyûş bir
Yine herkeste başka bir sevdâ
Buna kabilse gel de akıl erdir
Bu tehâlûf neden olur peydâ

Bir gönül var ki inbisâti sever
Bu gönül zevk alır meşakkatten
Birinin arzûsu bir duhter
Birine haclegâh olur medfen

Biri vicdanla uğraşır hergün
Birinin kalbe yok münâsebeti
Bir zekâ fakr ile olur düşkün
Birinin humku nûr-ı mes'adeti

fi 4 Teşrîn-i sâni 303

Hüseyin Avni, İzmir Şairleri Antolojisi, C.1, İzmir, 1934, Cumhuriyet Matb., s.153-154.

KASİDE'den

Feyz-i Hak'tan yağıcak sîneye emtâr-ı sûhan
Dil-i şâirde olur nâbite ezhâr-ı sûhan
İbtidâ nâzil olan tab'a meânîdir hep
Kisve-i lâfza girer sonraca ebkâr-ı sûhan
Yalınız vezn ü kavâfiden ibâret sanma
Tâze mazmûndur olan zîver-i destâr-ı sûhan
Şî'ri zemmeyeleyen var mı şuûru zîrâ
Şuarâda var iken bir nice ahbâr-ı sûhan
.....

Beyt-i mânâda olan siklet-i elfâzından
Yıklır kaldırıramaz şî'rini dîvâr-ı sûhan
Hep alıp vermece dir güfte-i nâ-puhteleri
Habbe sermâyesi yok bir sürü tüccâr-ı sûhan
Kullanır borcile dîvân-ı seleften cümle
Kimi dellâl-i meânî, kimi simsâr-ı sûhan
Hele tecvîd ile ebyâti okurken seyr et
Ne edâalar yapar ol väiz-i cerrâr-ı sûhan
Birtakım yankesici gitti yanından diyerek
Oldular sirkatile cümlesi tarrâr-ı sûhan
Eski pûskü bir alay elbise-i elfâzı
Etiler cem' ederek zîver-i bâzâr-ı sûhan
Müşterisi ise mazmûnu gibi nâ-peydâ
Etmedin gayri nedir fehm edemem kâr-ı sûhan
Bayağı şî'ri bile şimdî okur âdem yok
Nerde kaldı edeler rağbet-i murdâr-ı sûhan
.....

Sûhanın lâfzı da mânâsı gibi pâk gerek
Levs-i elfâz ü meânîdir olan âr-ı sûhan
Sanki tatbîk edecek fenn-i arûza şî'rîn
Vezn ü mevzûn ile tâ fark ola mi'yâr-ı sûhan
Lîk mefûlû mefâ'il'i bilir ebcedde
Âferin tab'ina ey hâce-i kantar-ı sûhan
Türk eşâra ne hâl ise râzî olduk
Fârisice dahi var bir nice ayyâr-ı sûhan
Gûhiyâ tarz-ı Acem üzre yazıp nazm etmiş
(Gir) ü (kon) lâfzını ezberleyip ol yâr-ı sûhan
(Dest) ü (mest)i bilip ol eski papuçlu şâir
Cezme bâis ne ola kendüyü hoşyâr-ı sûhan

GAZEL

Merdim deme zinhar seni meydâna çekerler
 Dâvâ edeni bahsile bûrhâna çekerler
 Kaldırma sakın başını kibrile semâya
 Müstekbir olan ser-keşî nîrâna çekerler
 Suçunu bilip tövbe eden buldu selâmet
 Kibr eyleyenî adlile mîzâna çekerler
 Sen nefsinî alçakta gözet etme tereffu'
 Fir'avn gibi bî-dîni ummâna çekerler
 Tûr Dağı tevâzu' edüben buldu tecellî
 Yükseklik eden dağları hîrmâna çekerler
 İlîm ü amele etme gurur misl-i Azrâîl
 Mağrûr olanı vâdi-i Hîzlân'a çekerler
 Dûr olma hemen meclis-i uşşâk-î Hudâ'dan
 Onlar nice fâcirleri Yezdân'a çekerler
 Dünâyî sevenlerden irâg ol sözümü tut
 Karûn'a karîn olanı yeksâna çekerler
 Doymaz gözü çok olsa dahi mâli harîsin
 Geldikte ecel cismîni dîdâna çekerler
 Vârisleri kalip nesi var ise kamusu
 Cem' ettiği sîm ü zeri yabana çekerler
 Müflis ona derler ki yarın rûz-î cezâda
 Ashâb-î hukuk-î Hak deyû dîvâna çekerler
 Kuddûsi'ye der hep bu nesâyiî dahi sana
 Kim tutar ise bil onu Rîdvân'a çekerler

Divân-ı Kuddûsi, 2.bs., Dersaâdet, 1326, Mahmud Bey Matb., s.35.

GAZEL

Var ise kârgeh-i dilde metâ'-ı gam sat
Alan olmazsa varıp kûşe-i meyhâneye at
Eylemekten ise sık sık farazâ ünsiyyet
Râziyim bir nigeh-i nîmine cânâ çat pat
Böyle çekmekten ise renciş-i hâr-i sitemin
Yeğdir ölmek bize ey verd-i muattar bin kat
Etmedin şâd beni ederek icrâ-yı murâd
Hicrin etti gözümün yaşını mânend-i Fırat
Kısa söz mu'teber muhzır-ı erbâb-ı hûner
Hilmiyâ bes bu temâdî-i edâ-yı kelimât

Dîvân ü Münšeât, Trabzon, 1293, Vilâyet Matb., s.117.

GAZEL

Zamâne halkı refîkin işe yararsa arar
Cerîha-i bedenin sanma ki yararsa sarar
Tesâdüm-i garaz erbâbını eder berbâd
Sefîne sâhil-i sengîne ger çatarsa batar
Nifâk olur ulüvv-engîz ihtilâl-i bilâd
Harîk hangi mahalle şerer atarsa yakar
Verir müdâvime neş'e-i hayatı-efzâ
Müdâm aşk-ı hakîkiyi kim çağırırsa yaşar
Tarîk-ı mârifet hakkındadır husûl-i felâh
Hevâ-yı nefş-i hâtâ-kâra kim taparsa sapar
Revâcî hîlenin ol rütbe cârî olmada kim
Şârâba pîr-i mugan bile su katarsa satar
Sakın mezâlik-ı ikdâm olan akaidden
Kişi uçurma elbet ayak basarsa kayar
Egerçi var ise de cûz'i medhali sa'yîn
Binâ-yı matlabı ancak kader yaparsa yapar
Hatîe-i kilk-i nedâmetle mahv olunmaktadır
Kelâmi sehv ile kâtib galat yazarsa kazar
Verir humâr tama'-ı âdeme fûtûr ancak
Mey-i kanâati Hilmi o kim tadarsa kanar

A.g.e., s.126-127.

GAZEL

Şâirim şâirânı pek severim
Sohbet-i irfâni pek severim
Bezm-i zühhâda hiç ayak basmam
Halka-i mey-keşâni pek severim
Muhlis-i mukbilân olup gezemem
Meclis-i aşikanı pek severim
Dehre meyl eylemez keder bilmez
Rind-i âzâdegânı pek severim
Ben kocalsam kocalmıyor gönlüm
Ülfet-i nev-civâni pek severim
Nev-resâna hûner de pek yaraşır
Dilber-i nüktedânı pek severim
Mest olurlarsa âh neler görülür
İşret-i mihişâni pek severim
Nağme-i mutribâna mecbûrum
Nâle-i bülbûlânı pek severim
Mevsim-i nev-baharda Hayrî
Hizmet-i bâgbâni pek severim

Şafak Mec., Nu.5, 15 Haziran 1301.

GAZEL

Gönlüm ne hâli var ise cânâna gösterir
Bilmez tabibi hastası hâlâ ne gösterir
Âyînedir tabâyi'-i insâna câm-ı mey
Çok vâkiâtı âlem-i meyhâne gösterir
Mecnûn-ı hired-nûmâ olarak celb-i nef' eder
Âkıl de var ki kendini dîvâne gösterir
Görme hakîr kimseyi kôhne libâs ile
Gencînenin de zâhiri vîrâne gösterir
Mir'attir bedâyi'-i nazma tabiatim
Hep sânihâti böyle beligane gösterir

Berk Mec., Nu.3, 1302.

GAZEL

Ne derdimden soran var âh ne yâ hâlimden anlar var
Ne nâz ü niyâzımdan ne ikbâlimden anlar var
Aman ettim fîğan ettim kulağın girmmedi ferdin
Ne ta'cîz eyledin derler ne yâ kalimden anlar var
Usandım çille çekmekten yaka çektim sefâletten
Ne eksiklik ne yoksuzluk ne ikmâlimden anlar var
Üşüttü gönlümü nâmerd elinden buz gibi minnet
Rezâletler çekip düştüm ne eşkâlimden anlar var
Dolaştı dâmen-i tazyîk ayağım çekti sarsıldım
Düşürdü handek-i ye'se ne icmâlimden anlar var
Derûnumda iniltim sanki bir tanbûra benzerdi
Ne sâzımdan ne sözümden ne kavvâlimden anlar var
Nihâyet gönlümü çektim tevekkûl bâbına soktum
Nedir fikrimde devr eden ne efâlimden anlar var
Hakikat veznesinde sıkletim sencidesin bildim
Terâzû-yı mecâzide ne miskalimden anlar var
Hamiyyet mesleğin bozmuş dağıtmış muhtekirler hep
Uyan Fethî gözün aç eski emsâlimden anlar var

Asaf GÖKBEL, Bozdoğanlı Fethi- Hayati, Eserleri, Divanı, Aydın, 1940, CHP Bsmv., s.43-44.

MÜSTEZAD

Gönül yine bu cezbeli hulyâlara düşmûş
Sevdâlara düşmûş
Mecnûn gibi bir saçları Leylâ'ya vurulmuş
Sahrâlara düşmûş
Bülbül gibi gülşende fîğan etmeye her bâr
Eyler idi efkâr
Bak şimdi onun başı ne belâlara düşmûş
Hârâlara düşmûş
Aşk ile iki gözleri hiç durmayıp ağlar
Ceyhun gibi çağlar

Âsûde iken gulgul kavgalara düşmüş
Dâvâlara düşmüş
Uşşâka meded yok mudur Allah için olsun
Lillâh için olsun
Hiç sormadılar hâlini hayfâlara düşmüş
Tenhâlara düşmüş
Fikr-i visâl endûh-ı keder hüznile feryâd
Hiç olmadı âzâd
Fethî ne aceb dalgâlı rûyâlara düşmüş
Deryâlara düşmüş

A.g.e., s.53-54.

GAZEL

Hayret-efzâ-yı ukul olsa da mînâ-yı vatan
Pek de mest eyleyemez âkili sahbâ-yı vatan
Dehr-i süflide garîb olduğuma pek acırım
Hâtıra düştüğü dem âlem-i bâlâ-yı vatan
Âdem İskender-i vakt olsa dahi gurbette
Cilve eyler yine gönlünde merâyâ-yı vatan
Bir hevâ ile atar sâhil-i gurbet-gedeye
Keşti-i cismimizi cûşış-i deryâ-yı vatan
Kays-i dil silsile-i gurbete pâ-bend olmaz
Eline girse eğer dâmen-i sahrâ-yı vatan
Hasret-i Râşid-i (*) fâzıl ile Hâfız şimdi
Aynı gurbet görünür dideme me'vâ-yı vatan
Derd-i hicrânı beni şöyle ki bîmâr etti
Bana tîmâr edemez cümle etîbbâ-yı vatan
İştiyâkım nice ta'bîr edeyim ru'yetine
San garîbim görürüm aşk ile rûyâ-yı vatan
Bâd-ı evsâfini neşr etmede ahbâbları
Onu mümkün mi ferâmûş ede âdâ-yı vatan

(*) Ayıntıaklı şair Ali Râşid

Ömer Asım AKSOY, Hasircioğlu Hâfız Mehmet Ağa, Gaziantep, 1941, CHP Bsmv., s.112.

GAZEL

Dehrin bilen hudüs ile tâ ibtidâsını
Âhir fenâ demez de ne der intihâsını
Isbât eden kıdem bu cihâna hakîm değil
Âkıl odur ki bile sivânin fenâsını
Esse nesîm-i feyz-i Hudâ nâhudâlarını
Keştileri bulurdu muvâfik hevâsını
Rüşdü olan bu bağda bakmaz gûle mûle
Almaz kulağa bülbül-i şeydâ sadâsını
Mahfûz ede hemîşe gazabdan seni Hudâ
Hâfız gözet cenâb-ı Rîzâ'nın rizâsını

A.g.e., s.115.

MÜSTEZAD

Bî-ilm-i hakîkat cü kemâliyle bilinmez
Akvâl-i şeriat
Râh-ı Hak'a azm eylemeyen cânda bulunmaz
Esrâr-ı hakîkat
Ahkâm-ı şeriatle o kim başına takvâ
Tâcîn giyebilmez
Ol bî-edebin nâmına beyhûde denilmez
Erbâb-ı tarikat
Bir kâmile tefvîz-i umûr eylemeyince
Sîdk ile be-her-hâl
Ey âkîl olan kesret-i kal ile kılınmaz
Ol râha azîmet
Dîn uğruna can başı fedâ eylemeyenler
Gazî okunur mu
Râhatle firâş içre yatan câna sunulmaz
Evmâl-i ganîmet
Dûrrile cevâhirle de versen sôze ziynet
Kâr eylemez asla
Sa'y eyleme nâ-kabil olan gûşa çalınmaz
Mengûş-ı nasîhat
İnsan ona derler ki niçin geldi vûcûda
Fark eyleye bunda
Tevrâtı götürmek ile hayvâna verilmez
İnsâni tabiat
Ş'ol müşteri kim tab'-ı bûrûdetle mülevven
Bî-zevk u safâdır
Bâzâr-ı muhabbetté o nâdâna açılmaz
Kâlâ-yı fazîlet
Her tâc ile her hîrka giyen sabr edebilmez
Envâ'-ı belâya
Aşmazsa başından onun aşk ehli sayılmaz
Ummân-ı musîbet
Aydî yürü her derde devâ bulmağa sa'y et
Hâzikça tabîb ol
Yoksa kuru lâf ile gûzâf ile olunmaz
Dâvâ-yı meşîhat .

GAZEL

Zâhid yine tesbih ile zünnâra mı düştün
Hasretle dem-â-dem soğuk âh zâra mı düştün
Dellâl gibi bey' etmeğe dünyâ ile ilmin
Taklide bûrûndün de bu bâzâra mı düştün
Bülbül güle tûfî şekeristâna yetişti
Sen karga gibi cîfe-i murdâra mı düştün
Memlû iken emrâz-ı muhâlifle vûcûdun
Halkın elem-i cûz'üne timâra mı düştün
Ârifler okur "men aref" in sırrını her bâr
Sen aşıkın etvârını inkâra mı düştün
Ey bahr-i muhit sende iken dürr-i meânî
Ahcâr-ı beyâz almağa enhâra mı düştün
Aydî gibi Lokmân-ı zamân elde dururken
Ey ehl-i vecâ' sen yine bîçâre mi düştün

A.g.e., s.83.

ÂTEŞ-İ SÜZÂN'dan

Medh-i hübânda abes çekme emek
Şi'rin etvârı hakîmâne gerek
Şi'r o sözdür ki komaz dilde melâl
Câna te'sîri olur sihr-i helâl
Anlamaz nûkte-i şî'ri cühelâ
Fıstıkî rengi ne bilsin âmâ
Değme kâkûl teline şâne gibi
Hezeyan söyleme divâne gibi
Şî'r ile şöhretimiz var ammâ
Görmem onunla mübâhâti revâ
Sîne eş'âr ile memlû olmak
Oldu mânâda irinle dolmak
Bakma ıtlâkına bu mânânin
Başkadır mevridi istisnânın
Etmedim şimdiye dek hicve heves
Batmadım her kaba mânend-i meges
Dahi târih ü muammâ yazamam
El bıçağı ile sarnıç kazamam
Eyledim tecrübe ile tâhkîk
Artırır illetimi fîkr-i amîk
Bunları kim ki hüner addeyler
Kalbinin penceresin seddeyler
Edemem bahşî için medh ü senâ
Tâ ki incinmeye benden ümerâ
Almağa ülfet eden bey pâşâ
Vermeğe râzî olur mu hâşâ
Bilirim Hâlik'ı rezzâk-ı emîn
Nefsi bu vechile ettim te'mîn
Yazarım akla gelince kaç beyit
Çünkü mihmâna denilmez geri git
.....
Hoş gelir tab'a belâgatlı sühân
Bâ-husûs ola hemen kendi gelen
Tâlib-i tarz-ı cedid-i üdebâ
Etmeli râh-ı tekellüften ibâ
Üdebâ meslegi teshil etti
Gitti iħâm ü tasannu' gitti

Iltizâm ile cinâs ü îhâm
Fikri beyhûde eder istihdâm
Mutasannı'lar olur gamla helâk
Ukde-i fîkrini hallet bibâk
Arabî tercümesi etme sözü
Acem'e okşamasın kaşı gözü
Kisvet-i fâhiresin giy Türk'ün
Olsun endâmına câmen kürkün
Şîve-i Türk'ü yitirme her dem
Koy desinler sana bîçâre Kerem
Olmasın silk-i edâda ta'kid
Okuyan vermeye mânâ-yı baîd

Hasip Dürri, Gaziantep, 1933, Halk Fırkası Matb., s.1-4.

KASİDE'den

Hüküm edip "nahnu kasemnâ"da kazâ mahkemesi
Etti tasdîk onu teslîm ü rizâ mahkemesi
Şâhidi zor ile isbât-ı hukuk eyleyenin
Hasmı Hak'tır kurulunca zuafâ mahkemesi
Hüküm rüşvetle satan hâin-i dîn ü devlet
Acabâ yok mu sanır rûz-ı cezâ mahkemesi
Mahkeme kadiya mülk olmadığı sâbit iken
Kâtibe bâkî kâhr sanma senâ mahkemesi
Mülkü vakf etmeye birhayli mesârif lâzım
Vakfı mülk etmede yormaz ümenâ mahkemesi
Rüşvetin nâmını anma o büyük töhmettir
Varsa ikrâmin alır onu ricâ mahkemesi
Hâkimin başını ağrıtma uzun kışsa ile
Derd ü gam dinleyemez zevk u safâ mahkemesi
Resm-i kismet kadar olsa kalemiyye bârî
Ona da râzı olurdu fukarâ mahkemesi
Ücret-i fâhişedir aldığınız ücretler
Fîkr edin hâlinizi ey ukalâ mahkemesi
Dürriyâ beyyine-i nazmın olurdu makbûl
Olsa âlemde eger bir şuarâ mahkemesi

A.g.e., s.39-41.

KIT'A

Şâirin şî'rîne eyler küberâ istihzâ
Lu'b-i sibyan mı sanırlar acabâ bu fenni
Mâderi sütsüz olan tıflı avutmak müşkil
Sesi kesmez ne kadar dense de nenni nenni

A.g.e., s.76.

GAZEL

Haber aldım bugün cânan beni sormuş yalandır bu
Yapılmış dest-i ağyârle düzülmüş bir plândır bu
Zamânın dil-rübâsında vefâ yok söylerim her ân
Ne derlerse inanma her söze âhir zamandır bu
Vefâ olsa safâsından ganî olmaz hele âşik
Bulunmaz yok misâli ol perînin nev-civândır bu
Takınsın gelsin âlemde vakarın kadrını bilsin
Onu hifz etmeğe gönlüm müheyŷâ âşiyandır bu
Güzel sevmek o eski bir usûl olmuş onu bilmek
Muhabbet Emri âlemde gönülde bil nihandır bu

Divân-ı Murad Emri, Bursa, 1329 (dış kapakta 1330), Matbaa-i Emri, s.10.

GAZEL

Geldik seni görmeklige cânan hele çıkış
Sor hâtür-i nâ-şâdimizi sen dahi sık sık
Sâkî kerem et bâdeyi ver kendi elinle
Câm-ı meyi gel ver içelim hâsılı lk lk
Birhayli zamân oldu seni görmeyeli ben
Sâat gibi kalbim o sebeb etmede tık tık
Görsün de beğenisi bizi dost, kahr ola düşman
Tâ subha kadar kaynatalım sohbeti fik fik
Gel Emri'nin âlemde gönlünü şâd et
Düşman kim ise hâtırını kahr ile yık yık

A.g.e., s.74.

GAZEL

Rütbe-i âliyye-i hikmeti ihrâza çalış
Olma kütâh hem kadrini i'zâzâ çalış
Kalma hem-menzelet-i cins-i behâyim, sa'y et!
Âdem ol! Cevher-i irfânını ibrâza çalış
I'tilâ-yâb-ı saâdet olayım dersen eğer
Durma Anka gibi bâlâlara pervâza çalış
Zinde-nâm eyleyecek âdemi ancak sözüdür
Sîhr-i güftâra sûhan-sâzi-i i'câza çalış
Düşme fîkr-i heves-i câha Kemâl endîş ol!
Rütbe-i âliyye-i hikmeti ihrâza çalış

Âsârum-2: Nevâ-yi Şebâb, Bursa, 1304, Hudâvendigâr Vilâyeti Math., s.14-15.

KIT'A

Ne olurdu beni dünyâya gelirken yâ Rab
Âlim ü kâmil ü fâzıl olarak halk etsen
Kimseden etmez idim şimdi temennâ-yı edeb
Beni meşmûl-i fezâil olarak halk etsen

A.g.e., s.29.

GAZEL

Bu zamâne âhir oldu hürmeti kaldırdılar
Hubb-ı fillâh birbiriyle sohbeti kaldırdılar
Mâline mağrûr olanlar bize etmezler nigâh
Ağniyâlар fukarâdan ülfeti kaldırdılar
Bu şerîat bâki ammâ sûreti kaldı hemen
Tâat-i Hak'ta sebât ü himmeti kaldırdılar
Kani' bir Hak söyleyici söyleye Allah için
Bir kavî âlim mi kaldı, heybeti kaldırdılar
Ey Hayâtı Vehbi senin himmetin pek âlidir
Bu hafî zikri çekenler şirketi kaldırdılar
Ey Hayâlı Şemsi bunda dûrr-i yekât söylesen
Dinlemez kimse seni çûn rağbeti kaldırdılar

Vehbi Cem AŞKUN, Terzbaba ve Erzincan'ın Mutasavvif Şairleri, Balıkesir, 1956, Türk Dili Matb., s.31-32.

MURABBA'

Ey gönül bir cân için her câna minnet eylemem
Sohbet-i dûnyâ için lisâna minnet eylemem
Akl-ı kül kendi mükemmel olanın tut dâmenin
Dünyelikte zer için sultana minnet eylemem

Hak teâlâ kelâmından eyledi rızkı kısmen
Mü'min-i kâmil olanın olmah hulku hasen
Her ne mesnedde olursan adlile hükmeyle sen
Ahz-i rûşvet eyleyen insâna minnet eylemem

A.g.e., s.35-36.

GAZEL

İnsâna bu dünyâda yeter olmalı nâmus
Tahsil-i kemâlât ü hüner olmalı nâmus
Ma'sûkada kıymet mi olur gelse ayâra
Hep sakladığın külçe-i zer olmalı nâmus
Rüşvet oluyor şôhret için sa'y ü amelde
Hem sa'y ü amel hem de hazer olmalı nâmus
Nâmûsu olan kız gibi mestûr gerektir
Mestûr olanın olduğu yer olmalı nâmus
Pür bâr-i kemâl eylediler püşt-i riyâyi
Bilmem ki bugün bahs-i dîger olmalı nâmus
İkmâle çalış sıdk ile noksânını Tevfik
Ehl-i kaleme çünki eser olmalı nâmus

fî 18 Şubat sene 313

Hulviyyât, Kastamonu, 1328 (dış kapakta 1329), Vilâyet Matb., s.136.

GAZEL

Olup derbân-ı dil vuslat sarâyın eyle că hâfız
Başret perdesin aç virdin olsun dilde yâ Hâfız
Gelir tevhîd-i aksâ-yı kulûb ehl-i îmâna
Olur hükm-i kitâb ü sünneti etmek edâ hâfız
Sakîmin, müstakîmin şâhid-i efâli mevcûdât
Bize kâfi delil olmak işte (*sadâ hâfız*) (*)
Tevekkül bir muhit-i bî-girandır onda keşti-bân
Hudâ'dır çünki olmaz fûlk-i kâri nâhudâ hâfız
Taallüm evvelâ lazîm gelir ta'lim için Tevfik
Kîrâat mümkün olmaz olmadıkça ibtidâ hâfız

(*) *Hâfız-ı sadâ* demektir. Yeni icâd edilmiş bir âlet.

A.g.e., s.142-143.

GAZEL

Ta'n eylese câhil ne gam erbâb-ı kemâle
Bed-çehre hased etmededir ehl-i cemâle
Kör doğmasını istemez ol dîde-i huffâş
Zulmette bulur râzı bak sen de bu nâle
Hâinlerin eskârı bütün halka ezâdir
Birgün düşer onlar dahi girdâb-ı zevâle
Söndü ocağı merd-i hasûdun işi bitti
Giybetle yanar gönlü kendi girer vebâle
Meylâ nazar eyle kulunun gönlüne Hilmî
Her kim ne ekerse biçer ol yolda nevâle

Vehbi Cem (AŞKUN), Merzifon Şairleri, Merzifon, 1937, Utku Bsmv., s.63.

GAZEL

Hırs-ı dünyâ ile me'lûfa kanâat mi olur
Mâl-i Karun ile me'lûfa kanâat mi olur
Göz dikip mâline halkın gözetirken rûşvet
Boyle câh ehline dâvâ-yı adâlet mi olur
Kizb ü giybet ile telvis-i dehân eyleyerek
Hazret-i Hakk'a o ağız ile ibâdet mi olur
Kişinin mâye-i zâtında yoğise irfan
Bozma düzme söz ile ehl-i kerâmet mi olur
Âmil olmazsa eğer ilmi ile bir âlim
Bundan ednâ dahi dünyâda dalâlet mi olur
Hak bilirken kişinin zâhirini, bâtinini
Halka kendisini öğmekle şerâfet mi olur
Mescid ü zâviyede cümle riyâkârânın
Mezheb ü dîn-i mübîninde metânet mi olur
Ser-fürû halka eder Hâlik'a etmez secde
Bundan ednâ dahi İslâm'a habâset mi olur
Uzlet et halk ile beyhûde savaşma Hilmî
Kendi hâlinde bulunmak gibi râhat mi olur

A.g.e., s.72-73.

GAZEL

Sana dil verdim ise yık da harâb et mi dedim
Nâr-ı hicre yüregim yak da kebâb et mi dedim
Gez de zevk eyle afîfâne demişsem sana ben
Rukabâ bezmine git nûş-ı şarâb et mi dedim
Mihnet-i aşka olan sabrımı bildirdim ise
Duzah-ı firkate yak böyle azâb et mi dedim
Dil-i bî-cürmümü kıldımsa muti-i hükmün
Rûz u şeb durma bana cevr û itâb et mi dedim
Bende-i aşk-ı sitem-perverin oldumsa beni
Ayak altında bırak ez de türâb et mi dedim
Sana Rüşdi elem-i firkate sabr eyle dedim
Yâri şekvâ yoluna gir de şitâb et mi dedim

Memduh Yavuz SÜSLÜ, Ermenecli Hasan Rüştü - Hayat ve Eserleri, Konya, 1937, Yeni Kitap Ve Bsmv., s.46.

DİKKAT ET PENDİME EY ÂŞIK-İ İKBÂL-İ ZAMAN

Ifftetî mahv ediniz mel'anet ihzâr ediniz
Sû-ı ahvalınızı katil-i ahyâr ediniz
Kesb için rütbeyi ihsâni nişâni şerefi
Evvelâ kendinizi hem-dem-i esrâr ediniz
Tâlib-i zevk iseniz zevk-ı cihâni bozunuz
Âlem-i râhatı halkın başına dar ediniz
Edebi doğru yolu doğru sözü terk ederek
Cebrike kendinizi müfsid-i bî-âr ediniz
Cinnet isnâd edip ashâb-ı vukuf-ı Türk'e
Zulmet-i zulmünüzü perde-i ebsâr ediniz
Şâhs-ı nemmâma hafiyye diyor ahlâk-ı zamân
Şu yeni căhi alıp mefharet izhâr ediniz
Havf-ı hakkı bırakıp levs-i nifâkı saçarak
Hâk-i pâk-i vatanı fisk ile murdâr ediniz
Yok yere arz-ı mehâlikle kibâr-ı asrı
Havf-ı bî-hûda verip vehmile bîmâr ediniz
Biline böylece şerrolduğunuz dünyâda

Nef-i şahsınız için herkesi izrâr ediniz
Cehd edip kavm-i Hülâgû gibi bir şân alınız
Âlemi darbe-i ta'zîb ile bîzâr ediniz
Lânet-i Hâlik u peygambere şâyân olunuz
Dâimâ fitne uyandırmada isrâr ediniz
Kalmasın hâme kütüb âlet-i tahsîl-i kemâl
Yakınız cümlesini vakf-ı yed-i nâr ediniz
Nasfeti mâdeleti meşvereti emrediyor
Gidiniz hazret-i Kur'ân'ı da ihbâr ediniz
Hâhiş-i asra göre yazdı şu pendi Rûşdî
Cismini hedm ediniz ismini imâr ediniz

A.g.e., s.52-53.

**HAS BAHÇENİN
JAPON GÜLLERİ**

GAZEL

Aceb meyhânedir dünyâ içen bir katre âbindan
Hemen serimest olup fark eylemez âbi serâbindan
Nedir manzûr olan mestâne hâlet halk-ı âlemde
Safâ-yı sermedî bekler nehârin âfitâbindan
Lisânı kâinâtın "بِرْ لَجْ الْلَّبِلْ" i eder tertîl
Ne şâd ol âfitâbindan ne mağmûm ol sehâbindan
Ne mûciz bir tecelli-zâr-ı hikmettir cihan yâ Rab
Ki sîrr-ı "بَعْثَ بَعْدَ الْمُرْتَ" olur zâhir türâbindan
Avâlim bir kitâbullahtır âyâti hep zerrât
Ayandır "كَنْتَ كَنْزًا" sırrı âyât-ı kitâbindan
Cihânın âfitâbindan sehâbindan serâbindan
Eder kat'-ı taalluk mest olan aşkın şarâbindan

Ibnülemin M.Kemal İNAL, Son Asır Türk Şairleri, C.2, 3.bş., İsl., 1988, Dergâh y., s.656.

KITA

Şikâyet etme dehrin hây û hûyundan sükûnundan
Hemen sen kâinâtın ders-i ibret al şuûnundan
"عَسَى أَنْ تَكْرُهَا شَيْئًا" sana vird-i zebân olsun
Bu sîrrin vurma dem asla çîrâsından çûnundan

A.g.e., s.657.

Yenişehir Zaferi Sebebiyle

Düşmenlerini kahr eden ol seyf-i mücellâ
Osmanlı'ya âid
Berk urmadadır hîn-i vegada ona i'lâ
Ulviyyeti zâid
Meydân-ı vega şan bulur Osmanlı ile hep
Zîrâ ona tâbi'
Ol ma'rekenin şânını bir katta muallâ
Etmekte o kaid
Allah! diyerek sünğüsünü vurmada dağa
Dağı yıkar ol ân
Kurşunlarına medfen olur sîne-i a'dâ
Bak böyle o sâid
Ulviyyete gark olmuş o bayrak ki hilâldir
Mûcide adâlet
Bir sancak-ı âli ki onun girdiği heyçâ
Nusretlere şâhid

Mâlûmat, Nu.84, 24 Mayıs 1313.

GİRYÂNÎ-İ HAYÂL

– Hüseyin Câhid Bey'e –

Garîk-ı lücce-i hûzn ü melâl idim bir şeb..
O hûzn içinde şebâbin tahatturuyle nizâr!..
Önümde nâ-mütenâhî bir âsumân-ı kebtûd
Saçardı safha-i deryâya deste-i envâr..

Sükût..yerde semâda hayatı titrerdi..
O yerde tıfl-ı tabiat uyurdu rikkatle
O zevk-ı vahdet içinde memât titrerdi..
Ederdi rûhumu te'sîr..sanki şiddetle

O şeb kamer yine pür-girye..zâr ü pejmürde..
Dil-i harâba neşâid okurdu hasretle.
Nûcûmdan dökülen nûrlar da efsürde!..

O şeb ki sath-ı yem üstünde mevceler zâhir..
O mevceler ki birer hande-i meserretle
Terâne-zen olur ezbâk-ı vahdete dâir...

Tahattur ettirir âzürde kalbime meş'ûm
Garîb..neş'e cüdâ bir şeb-i melâl-âsâr
O şeb gibi yine bir leyl-i makmer-i mağmûm..
O leyle sevk-ı hayatı ilebed ağlar!...

Pul Mec., Nu.25, 22 Teşrin-i evvel 1314; Kalb-i Şikeste, İst., 1317, Asır Matb., s.9-10.

SÂDE BİR GAZEL

Hande-i ezhâra reşk-endâz ruhsârin senin
Nûrlar eyler nisâr etrâfa restârin senin
Ey meh-i âlem-fürûzum, sâgar-ı sabhâ-yı nâb
Dâimâ ihtâr eder gül-fâm-ı dîdârin senin
Âsumân-ı fikretimde parlayan ahter gibi
Pûr-hayâl eyler dil-i nâ-kâmî envârin senin
Kûlbe-i ahzânımı yâdîn ferâmûş ettirir
Ben esîrim, lik mes'ûd eyler enzârin senin
Iştikâ etmem fakat cevrinden ey dilber-nigâh
Kesb-i şiddet etse bin kat renc ü zârin senin
Eyleyen cevr ü cefâdan iştikâ âşık değil
Belki dârûdur nizâr-ı aşka efkârin senin

Mâlûmat, Nu.162, 26 Teşrin-i sâni 1314.

MEVLÂNÂ'NIN HUZÛRUNDA

Geldim sana kan ağlayarak sizlayarak bak
Aşkınlı yanın bennigime durma hemen ak
Ak..söñmesin ateş, alevim dinmesin ancak
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak

Artır ne olur âtesini, bağrimi dağla
Yansın bu vüçûdum, fakat eksilmesin asla
Hicrân ile yak, vasl ile yak, aşkına bağla
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak

Bir katreyim ammâ yine ummanlara doymam
Topraklara, yapraklara, insanlara doymam
Hem âteşe, hem nûra ve zindanlara doymam
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak

Ben sende bitirdim tenimi, cânımı ey şâh
Buldum yine her derdim içinde seni billâh
Şellâle-i esrârını dök rûhuma her gâh
Ağlat beni, inlet beni, tâ haşre kadar yak

NEY'den

İçi boş, benzi soluk aşk ona olmuş mâye
Derd-i hicrân ile feryâd ediyor Leylâ'ya
Yükselir hîçkırarak aşkı onun Mevlâ'ya
Bak neler söyletiyor Hazret-i Mevlâ nâya

Bu cihânın ötesinden geliyor nağmeleri
Kanatır, dem çekerek sîneyi hattâ ciğeri
Erişir mi buna kudret, buna insan hüneri
Bak neler söyletiyor Hazret-i Mevlâ nâya

Bu ne aşkın, bu ne derdin, bu ne mestin sesidir
Bu ne tîzin, bu ne evcin, bu ne pestin sesidir
Bu ezelden geliyor bezm-i elestin sesidir
Bak neler söyletiyor Hazret-i Mevlâ nâya

Ibnülemenin M.Kemal İNAL, Son Asır Türk Şairleri, C.4, 1st., 1988, Dergâh y., s.1996-1997.

GAZEL

Bu koca şeyh ol civan dilber midir ben bilmezem
Hattı feth-i din için leşker midir ben bilmezem
Görmüşüm ben bir hilâlî yârin ebrû sîmlerin
Yoksa keşti-i dile lenger midir ben bilmezem
Râz-ı müstakbel değildir la'l-i dost etsin hûbân
Kendisi lü'lü' müdür ahter midir ben bilmezem
Şâhidâ bu dehrde hersey geçer dînim durur
Fevt olanı eder ihyâ er midir ben bilmezem
Verne erbâb-ı hased nâmîn zîlâlinden kaçar
Seyr-i şöhrette sana rehber midir ben bilmezem

Divân-ı Verne, Paris, 1858, s.90.

GAZEL

Duhân-ı âh-ı cânim zülfüne yârin dokunmaz mı
Ruh-ı cânâna ey dil âteş-i zârin dokunmaz mı
Dehân-ı dehr-i dûna döne döne dün ü gün düştü
O sultan tahtına ey bende güftârin dokunmaz mı
Sadeftir nâvek-i müjgânına bu sîne-i pûr-hûn
O meh-rû kalbine hâl-i dil-âzârin dokunmaz mı
Bu aşık bile çekmesin onu pejmürde etti mevt
Yüzüne bir dem aks-i la'l-i şehvârin dokunmaz mı
Sana ey Verne çün gösterdi rikkat ol hilâl-ebrû
Semâ-yi hüsnüne âvâz-ı eşârn dokunmaz mı

Eşâr-ı Fârisiyye vü Türkiyye-i Şarl Verne, Paris, 1860, Imprimerie Firmin Didot, s.18.

ŞARKI

Bir zaman gönlüm iken sermest-i şehd-âb-ı visâl
Şimdi rûhu eyliyor tesmîm-i zehr-âb-ı melâl
Kûşe-i hicranda kaldım böyle bî-tâb ü cemâl
Merhamet kıl sevdiğim sîrâb-ı vaslin et beni

Pek münevverken uful etti yazık mihr-i şebâb
Rûz u şeb ârâmımı selb eyliyor bir ıztırâb
Olmuyor rûhum bir ân âzâde-i derd ü azâb
Merhamet kıl sevdiğim sîrâb-ı vaslin et beni

Eyledi âhir beni baht-ı siyâhım nâ-tüvân
Firkatinle dide-i giryânım oldu hun-fesân
Ey melek! Olmaz misin bir dem nikabından ayân
Merhamet kıl sevdiğim sîrâb-ı vaslin et beni

Mâlûmat, Nu.162, 26 Teşrin-i sanct 1314.

KALB-İ ŞAIR

Bana derler ki şair olsaydın
 Daimâ muhtelic ü cûş-â-cûş
 Bir tahassüsle derbeder bî-hûş...
 Aşk u sevdâ içinde hulyâ-çin;
 Çırpinirdi bu kalb-i hassâsin...

Bunu kalbimle i'tirâf ederim
 Ki hayâtimda şâiriyyetten
 Hiç nasîbedâr olmadım lâkin
 O huzûzât-ı sermediyyetten
 Hissedâr olmadım desem bu yalan...
 Kalbime karşı en büyük bühtân...
 Aşkı tasvîr mümkün olsayı
 Size birçok neşâid-i giryân
 Rûhumun sânihât-ı feryâdı
 Ederek iştâyâkımı i'lân
 Gösterirdi yetîm ü bî-dermân
 Bir garâmi ki muztarib nâlân
 Aşkı tasvîr mümkün olsayı
 Gösterirdim bu kalb-i mültehibi
 Gösterirdim harâbe-i dilimi

Ebr-i Bahar, 1st., 1320, Asır Matb., s.31-32.

SENİN SESİN...

– Ahmed İrfan Bey'e –

Severim ihtizâz-ı savtını ben
 Bana ilhâm-ı şî'r eder bu sesin
 Sanki şelâlelerle şî'riyyet
 Akıyor in'ikâs-ı savtından
 Ka'r-ı kalbimde titreyen nagamât
 Mevecât-ı hazîn-i savtundur
 Sanırım her sadâ-yı hoş-âheng
 Aks-i vecd-âferîn-i savtundır

Sanki bir Selsebil-i elhandır
Yükselir nağme-i makalinden
Mübtesim leblerinde cûşândır

Her nigâhında gerçi pür-hayret
Okunur dil-sîrîb mânâlar...
Bu güzel dil-nişin sesinle fakat

Senin ey şî'r-i nâzenîn-güzîn
Beni ihyâya kudretin vardır
Başkadir feyz ü tâbi sözlerinin

– 16 Haziran sene 1315 –

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.15, 24 Haziran 1315; a.g.e., s.38-39.

*Gümüşhacı Köyü Kasabası'nda Gümüşhane Dağı'nın
zirvesinde "Hazret-i Meryem"in nâm-ı şeriflerine inşâ
edilmiş atık bir Rum manastırına söylenmiştir*

Arz-ı ta'zîm ediniz mâbed-i âlâdir bu
Cilvegâh-ı kerem ü lütf-ı Mesîha'dır bu
Rûh-ı pâk-i Zekerîyyâ dolaşır şafakta
Mazhar-ı himmet-i meşkûre-i Yahyâ'dır bu
Sîdk-ı niyyetle giren kesb-i mesûbât eyler
Sâni-i mescid-i feyz-âver-i Aksâ'dır bu
Cennet ashâbına me'vâ-yı şifâ-bahşâdir
Dense şâyeste eğer cennet-i me'vâdır bu
Bang-ı nâkusu eder şôhret-i dehri i'lâ
Hased-endâz-ı dil-i çarh-ı muallâdir bu

Mâlûmat, Nu.200, 26 Ağustos 1315.

**KADIN
ŞÂİRLER**

GAZEL

Dil âteş-i aşkın ile yanıkta efendim
Çeşmim yine al kana bulanıkta efendim
Bülbül gibi şeb-tâ-be-seher âh ederim âh
Can gözlerim aşkınla uyanıkta efendim
Elbette bu aşık sana cânın verecektir
Vallahi inan kavline sâdiktir efendim
Irfânına düşmez hele yüz verme rakîbe
Aldanma o gaddâra münâfiktir efendim
Etmem dil-i divânened ölseم de şikâyet
Cevrin bana her vechile läyktür efendim
Tâ rûz-i elestten beridir bilme misin âh
Leylâ sana pek cânla aşiktır efendim

Divân-ı Leylâ Hanım, Kahire, 1260, Bulak Matb., s.20.

GAZEL

Felek derd ü mihenle dâne-i ömrüm çürüttürdü
Tenim mecrûh edip gam âsiyâbında ögüttürdü
Bu meydân-ı muhabbet içre bak ey saçları leyli
Seninle mâcerâmız Kays ü Ferhâd'ı unutturdu
Leyâl-i gammında kayd-ı kâkülünle tâ-seher ey mâh
Nice demdir fesâinem rûh-ı Mecnûn'u uyutturdu
Nic'oldu ey perî evvel yanıp yakıldığım demler
Hevâ-yı aşkın ammâ tatlı cânımdan soğutturdu
Bu dem mâü'l-hayât olsa dahi nûş eylemem sâkî
Bana hecr ü firâkin acı acı zehr yutturdu
İşittim hem-dem-i hâr olduğun ol gonce-i rânâ
Sabâ geldi bu sözle tende hep kanım kurutturdu
Dem-â-dem rûhu şâd olsun bize üstâdımız Leylâ
Elisbâdan çok evvel nûsha-i aşkı okutturdu

A.g.e., s. 28.

GAZEL

Atâ-yı vasl ile uşşâka icrâ-yı sehâlik yap
N'olur bir kerre de ağıyâre cânâ bî-vefâlik yap
Gerektir âdemе nîk ü bedi fark eylemek yoksa
Denî-tab' anlamaz iyilik yap istersen fenâlik yap
Tevâzu' ehlının kadri olur bâlâ-ter elbette
Olursun pâdişeh zâhirde mânide gedâlik yap
Benimle tâ-be-key bigânelik ey baht-ı kec-reftâr
Arada gâh bârî hâh ü nâ-hâh aşinâlik yap
Hayâl-i yâr eder dil hânesine her gece teşrif
Yetiş ey şu'le-i âh-ı derûnum reh-nûmâlik yap
Şeref geh şarkı söyle geh gazel vasf-ı dehânında
Sûhan-sencâna gel bu vechile müşkil-küşâlik yap

Divân-ı Şeref Hanım, 1st., 1284, Matbaa-i Âmire, s.7.

KITALAR

Şerefâ sencileyin bî-mâye
Ne cesâretle alır şîri dile
Senin eş'âr-ı perîşânından
Yegdir Âşık Ömer'in nazmı bile

Zahm-ı müjenle sorma dil-i dağdârdan
Hiç farkı kalmadı a beyim lâle-zârdan
Bir kimse var midir acabâ ehl-i dil olup
Rencîde-hâtır olmaya bu rûzgârdan

A.g.e., s.94.

GAZEL

Ey can seni ben kendime cânan sanırdım
Zahm-ı dili bîmârima derman sanırdım
Aşkınla senin sînesini eyleyen ihrak
Sûz-ı diline zâtını Lokman sanırdım
Âyîne-i sînem pür imîş jeng-i sitemle
Hurşid gibi sâf u diraḥsan sanırdım
Şevkinle sığınmazdı vücûdum bu cihâna
Bulmuş dile hicrin gamı pâyan sanırdım
Sahrâları seyran-gehim oldukta cefânın
Âdilsin edersin bana ihsan sanırdım
Esrâr-ı hakîkatte dedim ikilik olmaz
Sîrrî kuluna dönmeye devran sanırdım

Murat URAZ, Kadın Şair Ve Muharrirlerimiz, C.1, İst., 1957, Nümûne Matb., s.59.

GAZEL

Tîr-i nigehin eyledi öz cânima te'sîr
Cânâ bu kemân-keşlik ile pîr olasın pîr
Şol hançer-i gamzen idi dilden geçen ammâ
Çekti yine ebrû-yı siyeh sîneme şemşîr
Sevdâ ile dîvânelîğim gördü benim yâr
Kıldı o siyeh kâkülünü boynuma zincîr
Ben Yûsuf-ı sâñî desem olmaz mı sana kim
Çün eylediler dilberi bu hüsnilâ ta'bîr
Lütfundan eğer olsa Nesîbâ'ya da ruhsat
Binden birisin eyleye ahvâlini takrîr

Mehmed Zihni, *Meşâhîrû'n-nisâ*, C.2, 1st., 1294, Matbaa-i Âmire, s.261.

GAZEL

Düşme derdim dahi bi derde gönül âh sana
Yine düştün yeni bir derde kim eyvâh sana
Bağlayıp zülfü ile bu gece muhkem tuttum
Eski dîvâne dedi ey gönül ol mâh sana
Nice bir râh-ı mecâza gideceksin yâ hû
Bildire doğru yolu hazret-i Allah sana
Dün görüp hâl-i dîger-gûnumu ettin insâf
Galibâ etmiş eser âh-ı sehergâh sana
Safvetâ râz-ı dilin kimseye izhâr etme
Gün olur yardım eder bir dil-âgâh sana

Dâvud Fatin, *Tezkire-i Hâtimetü'l-es'âr*, (1st.), 1271, İstihkâm Alayları Litografya Tezgâhi, s.240.

GAZEL

Her yerde senin sâye-sifat hem-demin olsam
Kalb eyleseler sana beni müdgamin olsam
Bilsem kimedir meyl-i nihâni-i derûnun
Girsem yüreğin içine hep mahremin olsam
Gâhî ruhunu gâh binâ-gûşunu ôpsem
Âvihte-i zülf-i ham ender-hamîn olsam
Gark eyler idim katre-i nâçîze vûcûdum
Gül-berg-i cemâlinde senin şebnemin olsam

Hazine-i Evrak, Nu.35, 1297, s.550.

GAZEL

Nûh felek hiç yârden gayrisi gelmez yâdına
Çâk çâk olsa gönül vermez halel mu'tâdına
Mâlikî i'mârını der-hâtır etmez ba'd-ez-în
Kim yetişsin bu dil-i vîrânenin imdâdına
Şem'i sônmüs şevki bitmiş öyle bir gam-hânedir
Başlasam derd-i dilim bitmez eğer ta'dâdına
Bilmedi kadrini yâr üftâdesin kahr eyledi
Pek dokundu merhametsiz hâtür-ı nâ-şâdına
Kâinâtın varlığın hiçe sayarken bir zaman
Fitnat'in bâis olan kimdir aceb berbâdına

Hakkı Tanık US, Ahmed Midhat Efendi ile Şair Fitnat Hanım, İst., 1948, Vakit Matb., s.176.

GAZEL

Sanma kim bir lâhza dilden aks-i cânânim çıkar
Aşkı kalbimde kalır tenden ne dem cânânim çıkar
Zülf-i yâri dest-i hasretle arayıp türresin
Şâne-i endişede akl-i perişânim çıkar
Ârzû-yı meyve-i vashîyle pür-dâg oldu dil
Çeşm-i ümmîdde yine serv-i hirâmânim çıkar
Câna şehbâz-ı nigâhi bâl û per açsa eğer
Pençe-i gayretten ol dem sabr u sâmânim çıkar
Aks-i dîdârm fotografi-i dîdem cezb edip
Levh-i câm-ı sîneye tasvîr-i sultanım çıkar
Sûz-ı hicrinle yanıp kül olduğum ketm eylesem
Dâg-ı dilden âh-ı pür-dûd-ı firâvânım çıkar
Bahr-i aşk içre sadef-veş kalb-i Leylâ-yı nihân
Dürr-i bî-hemtâ gibi nâm-ı sühendânum çıkar
Şîrimi tanzire rağbet etse cânânim eğer
Arşa fahrâniyyet-i bî-hadd û pâyânum çıkar

Solmuş Çiçekler, (İst.), 1928, s.23-24. Daha önce Hazine-i Evrak (Nu.36, 1298, s.562-563)'ta "L..Hanım" imzasıyla neşrolunmuştur.

BİR LATİFE

Gögsüne vurmuş tabîb asla metânet bulmamış
Dinlemiş kalbinde bir haddi muhabbet bulmamış
Nabzını tutmuş alıp destin yed-i tahkikine
Kal û kavlinde hakîkat istikamet bulmamış
İllerin teşhîs için dikkatle baktıkça sana
Gözlerinde zerrece safvet hakîkat bulmamış
Hurde-bîn-ı vakt ile bakmış dem-â-dem kanına
Hiç nezâhet görmemiş asla harâret bulmamış
İşte tahlîl eylemiş esfâr-ı gün-â-gûnu
Sözlerinde mâye-i sihhat selâmet bulmamış
Hep dilinden anlamış perhîzi tertîb eylemiş
Boyle derde başka tertib-i ifâkat bulmamış
Bir devâ-yı pend ile tathîr için vicdânını
Çok taharrî eylemiş, zannım nihâyet bulmamış

Solmuş Çiçekler, s.107.

GAZEL

Âşika bir nesne yoktur la'l-i dilberden leziz
Zikr-i yâr oldu ona çün şîr ü şekkerden leziz
Âşık-ı dîdâr olanlar mest olur mecnûn olur
Bu kafesten murg-ı câna var mı şekkerden leziz
Âşktir sermâye-i meyl-i metâ-i vasl-ı yâr
Kim gelir erbâbına ol tâc ü efserden leziz
Ol şarâb-ı lâ-yezâlîden içen câna safâ
Kim dimâğında olur bin havz-ı kevserden leziz
Kalbe mânend-i sefîne inkılâbı celb eder
Bahr-i aşkin rûzgârı râhat-i berden leziz
Cümle âlemden olup hâli dolar aşk ile dil
Ruhunu pür-şûr eder leb şîr ü şekkerden leziz
Akl ü cân ü dil gider müşuk hayâli gelse ger
Kâkül-i müşkîn zikri bûy-i anberden leziz
Ol şarâb-ı rûh-bâhsî nûş edenler Âdile
Dokuyup feyz olur bi'l-cümle şeylerden leziz

Divân-ı Âdile Sultan, İÜ Ktbh., TY.4858, v.35a-b.

DER-HAKK-I DERVİŞAN

Hak yoluna can verdiler
İncitme hiç dervişleri
Cânan yolunu buldular
İncitme hiç dervişleri

Dervişlerin haktır yolu
Olmaz dahi sağı solu
Hak erenler kılımiş velî
İncitme hiç dervişleri

Dervişlerin vasfi muhâl
Dosta bunlar buldu visâl
Boyle demiş ehl-i kemâl
İncitme hiç dervişleri

Onlar cihandan geçtiler
Akla karayı seçtüler
Vahdet şarâbin içtüler
İncitme hic dervişleri

Âdile uzatma sözün
Dervîş edegör sen özün
Tâ göresin Hakk'ın yüzün
İncitme hic dervişleri

Dîvân-ı Âdile Sultan, Topkapı Sarayı Müzesi Ktbh. Hazîne Böl.. Nu. 997, v. 111^a. Hece vezniyledir.

ŞARKI

Gün-be-gün hâlim benim olmaktadır dâim beter
Çâk çâk oldu girîbân eyledi gayrı yeter
Sînemi aç kalbimi gör neylemiş dâğ-ı keder
Çâk çâk oldu girîbân eyledi gayrı yeter

Înleyen ud mudur yoksa sînem mi yebâb
Fark olunmaz âh ü zârim sanki feryâd-ı rebâb
Hep enîn ü nâlelerden pek harâb oldum harâb
Çâk çâk oldu girîbân eyledi gayrı yeter

Fatma Aliye Hanım Evrâkı, Atatürk Kitaplığı, 12/64.

TÂRİH

Asrımızın İbni Kemâl'i idi
Hayfâ ki terk-i hayatı eyledi
Edîb idi hayli eser bıraktı
Tezyîn-i zât ü sıfât eyledi
Takrîre edip rizâsin izhâr
Âh diye azm-i cennât eyledi
Târihi yazan kalem kirilsin
Ahmed Cevdet Paşa vefât eyledi

1312

Fatma Aliye Hanım Evrâkı, 12/79.

GAZEL

Niçin günden gûne feryâdîn efzûn ettin ey bûlbûl
Gûlü güldürmedin bir lâhza mahzûn ettin ey bûlbûl
Rakîbin hâr hârindan o gonce ile muhâl ülfet
Girîban çâk olup hâlin dîger-gûn ettin ey bûlbûl
Ruh-ı âl-i gûlü gördün dilini tutmadın öttûn
Fîgan u nâleyi usşâka kanûn ettin ey bûlbûl
Visâl-i yâre şermende zafer-yâb olmadın sen de
Benimle eşk-i gûlşende cu Ceyhûn ettin ey bûlbûl

Aşk-ı Vatan, İst., 1294(R.), Kavafyan Matb., s.10-11.

VATAN ŞARKISI

Âh vatan aşkına yandım hayf âh
Âkîbet gurbete attın beni vâh
Senden ayırdı beni baht-ı siyâh
Vatanımsın vatanımsın vatan âh

Sana şîrin vatanım Ferhâdîm
Çıktı yerden göge dek feryâdîm
Kanlı yaşlar dökerim nâ-şâdîm
Vatanımsın vatanımsın vatan âh

Beni ellerde bıraktın tenhâ
Sana bin cânim olursa da fedâ
Yüzümü hâkine sürsem cânâ
Vatanımsın vatanımsın vatan âh

Cânımı yaktı diyâr-ı gurbet
Dağıldı sîneme nâr-ı gurbet
Hâksâr etti gubâr-ı gurbet
Vatanımsın vatanımsın vatan âh

A.g.e., s.55-56.

NA'T

Senin şevkinle sûret buldu hilkat yâ Resûlallah
Semâya tal'atinden geldi safvet yâ Resûlallah
Şeref-yâb-i kudümün olduğundandır yine mahzâ
Felekte hâke nisbet varsa rif'at yâ Resûlallah
Hayâl etmek ulûvv-i kadrini beyhûdedir zîrâ
Büyüsün rütbe-i tahmînden elbet yâ Resûlallah
Senin şer'-i mübîninle kıvâmin buldu âlemde
Diyânet nehc-i hikmet resm ü âdet yâ Resûlallah
Sana ma'tûf olur hep kalb-i sâdik dâimâ çünki
Gelir zîkrinle eskâra selâmet yâ Resûlallah
Hulûs-i kalbime bahş et kusûrum fart-ı aczimle
Edâ-yı na'tine ettimse cûr'et yâ Resûlallah
Füzündür cûrm ü isyânı Nigâr'ın rûz-ı mahşerde
Yamandır hâli etmezsen şefâat yâ Resûlallah

Efsus, İst., 1304, Karabet Ve Kasbar Matb., s.11.

SONBAHAR

Nedir semâda bu reng-i hazır ü gam-perver?
Neden bu katre-i bârân kalbime verdi keder?
Mûrûr-i mevsim-i sayf eyliyor beni ta'zîb
Hulûl-i devre-i eylûl kalbimi muğber
Derûnumun dahi köhne bahâridir bu zaman
Değil isem dahi ben kalbim oldu pîr-i keder
Nasîbe benzetirim ben bugünkü hâletimi
Onun gibi bu dahi muzlim ü sükûn-âver
Cihanda matlabım ancak memât idi evvel
Bugünkü hâl ise reddetmede onu muztar
Hayâti kendi rizâm ile şimdî terk etmek
Görünmüyor bana pek hoş ne bu tagayyûrler
Gönülde, hâlde, kalb-i beşerde, âlemde
Tagayyür eylemeyen var ise demek ki kader
Hulûs olur arza, aşk olur husûmete kalb

Vefâ yeminleri nisyân olur, sôner enver
Mûrûr-ı vakt ile hersey olur karîn-i hitâm
Zevâle ermeyen ancak muhabbet-i mâder!

Nîrân, 1st., 1312, Âlem Matb., s.24-25.

EYLÜL SABÂHI

Her şeb bu sevâhil, bu yerlerde bütün gün
Dildârı tefekkürle geçer vakt-i hazînim;
Kalb-i gamînim
Pek ona düşkün
Ettikçe şu eylül sabâhındaki rikkat
Hem kendimi, hem fikrimi, hem rûhumu tehyîc
Hep bu tarâvet
Aşkımı tervîc
Eyler gibi, ondan bana her lâhzada bir bû,
Bir büy-i muhabbet getirir mühtez û perrân
Gönlüme dârû
Nefha-i cânân..
Vaktâ ki dalar rûhunu tedkike hayâlim
Bir neş'e-i pür-hûzn ile sermest olurum ben;
Ol dem ki melâlim
Kalbi eder şen
Dil umk-ı nigâhında arar şiddet-i sevdâ
Düşkün, müterediddid, müteellim, mütehassir;
Hâtır-ı şeydâ
Pek müteessir..
Ver kalbime sükûnet..yetiş ey yâr-ı dil-ârâ,
Ey sâlib-i ârâm-ı dil, ey neşve-i hâtır,
Et beni ihyâ
Kalbimi şâtur!

– Büyükkada, 7 Eylül 314 –

Aks-i Sadâ, 1st., 1316, Şirket-i Mürettibîyye Matb., s.56-57.

BENİMLE İSHAK'tan

.....
Birden bire zulmet oldu târî
Süslerle büründü cümle eşyâ
Hulyâ-yı sevâd-perverimden
Mehtab firâr ederdi gûyâ!
Bir ben kaldım o yerde, bir de
Ishak denilen bu murg-ı şeydâ
Rûhum ona söylüyordu bir şey,
Ben duymağrı istemezdim ammâ
Dinlerdi o tâir-i sükûnet
Anlardı bunu o rûh gûyâ
Ey Ishak... Ey yetîme-i şeb!
Sevdâ ile hûzn sendedir hep
Vahdetler içinde zâkir-i Hak
Lâyik sana dense tâir-i Hak
Esrar gibi zalâma meylin
Mihrâbindir sükûnu leylin
Bir nefha-i zîl-misâlsin sen
Kuş şeklinde hayâlsin sen
Sen mahrem-i râzı kâinâtın
Bir nağme-i rûhtur hayâtin
Savtın dereden olunca zâhir
Dinler görünür seni meşâcir
Kartal dinler sehâbelerden
Baykuş dinler harâbelerden
Ervâh ale'l-umûm dinler
Emvâc durup nûcûm dinler
Bir meşcerenin içinde tenhâ
Senden nice sırlar olur hüveydâ
Bîdâr değil egerçi bî-hâb
Gâhî tâbende, gâh bî-tâb
Şeb-tâba nazîrdir sürüdün
Tasvîr-i adem kilar vûcûdun
Gûyâ ki seninle aşk-ı sûzân
Bir âhin içinde buldu pûyân!
Benzetmiş iken hayâle hilkat
Senden nebeân eder hakîkat

Bülbül gibi yoktur iştihârin
Mestûr-i hazândır bahârin
Rûzu sana kîsmet etmemiş Hak
Muzlîm nâm û nişân-ı İshak
Ferdâ-yı mezar subh-gâhın
Vâsildir o semte âh û vâhîn
Bir âlem-i bî-karârdır bu
Bir âlem-i pâyidârdır o...
Gel, eyleyelim seninle hicret
Dursun ebedî bu hâk-i hasret!...

Hanımlara Mahsus Gazete, Nu.136, 30 Teşrin-i evvel 1313; Mâlumat, Nu.109, 13 Teşrin-i sâmt 1313; Servet-i Fünûn (nûsha-i mümtâze), 1st., 1313, s.1-3; Utarid, Nu.3, 20 Kânûn-i sâmt 1335.

Duyup bir nağme-i mâtem müessir rûzgârından
Olur müstagrak-ı fikret geçen âdem civârından
Tek ü tenhâ hazin bir kûlbe-i hûcrâ-yı şî'r-engîz
Nûmâyân bir dağın vahî kenâr-ı seng-zârından
Görünmez revzen û bâbında hiç pîr û civan bir ferd
Gehî feryâd eder bir kuş yıkılmış bir cidârinden
Mükedder sarüşâklarla dikenlikler meyânında
Nişan vermekte birkaç gül güzâr etmiş bahârından
Yemîninden akar bir cûybâr-ı kehkeşan-reftâr
Bûrûc-ı eşkâl olan dağlarsa zill-efşân yesârından
Kiyâmet-hîz olur pîşinde bir deryâ-yı cûş-â-cûş
Girîzan murg u mähîler meyânından kenârından
Muallâ dalgalar hiddetle sengistâna çarparken
Cibâl inlerdi hep aks-i girîv eşk-bârından
Ziyâ-yı şems-i garib mi nedir bir âteş-i pûr-hûzn
Şehîdânın denir bir nûr-ı âkistir mezârından
Bakarken havf u hayretle gelirdi kalbime rikkat
O tenhâ mevkîiin ulviyyet-i dehşet-medârından
Olurdu zâhir û gaib nice elvâh-ı hüzn-efzâ
Sehâb-ı tîz-reftârin zîlât-ı bî-karârından
Durup bâzen tazarru'lar ederdim ben garîbâne
Zemîn û âsumânın Hâlik-ı perverdigârından
Bu mahzûn kûlbeyi dârû's-sürûr et derdim ey Rabbim
Çocuklar vâlideyniyle görünsün reh-güzârından

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.11, 31 Kânûn-i evvel 1332.

FAZİLET-İ MÂDERÂNE

Mâder nedir? Hazînesi şefkatle rikkatin
Mâder nedir? Defînesi ismetle iffetin
Gayret, kemâl, sabr ü sükûnet refikidir.
Mâder o yârdır, ancak o tıflın şefikidir.
Bir kerrecik düşünmeli! Ibretle hâlini
Derk etmeli meziyyet-i ulvî-meâlini
Hürmet! Hemîse mâder-i âlı-müessire
Hürmet! Hemîse vâlid-i vâlâ-muzâhire

Resimli Gazete, (kadınlar için kîsm-î mahsus), C.5, Nu.5, 2 Teşrîn-i sâni 1311.

AH.. SIHHAT

Bir neş'esi kalb-i nâlekârin
Bir kahkahaya ederse icbâr
Ey derd...Belâsı cism-i zârin
Bir çehre-i şûmu gammâdârin
Eyler de beni zebûn u nâçâr
Karşımda sen iftihâr edersin

Sîhhat, a güzel enîs-i cânîn
Makbûle'ye hasr eden firâkı
Zî-ruh değil mi âşiyânın
Göstermeyerek dile nişânın
Hiç olmayarak ona mülâkı
Nâlende-i intizâr edersin

Feyzin dil-i zâra karşı mefkud
Mihnet ile buldu ömrüm encâm
Dünyâda sen ey meâlı maksûd
Bir eylemedin garibi hoşnûd
Teşrifine eyledikçe ibrâm
Hicrin ile dâğdâr edersin
Çeşmânımı giryebâr edersin

Hanımlara Mahsus Gazete, Nu.58, 4 Nisan 1312; Nu.180, 17 Eylül 1314; Kadın Mec., Nu.14, 7 Kânûn-i sâni 1327; Ma'kes-i Hayâl, İst., 1314, Y.Panayotidis Matb., s.13-14.

**Küçük Bir Marîzanın Hasbihâli:
SOLGUN ŞÜKÛFEM**

Nevbahârin kerîmesi çiçeğim,
Sana hâl-i hazîni bildireyim:
Seni berbâd eden o bâd-i hazân
Beni bî-tâb eden bu derd-i nihân
Bende tîbkî senin gibi heyhât
Var idi sihhatime tezyînât
Levniniz cezb ederdi gönlümü pek
Kelebek cezb eder gibi kelebek
Veriyordun şebâba hüsn-i meâl

Süsümü eyliyordun istikmâl
Sana ben de nihâl-i sâniydim
Mazhar-ı feyz-i nev-civânîydim
Şimdi bitti o eski ziynetimiz
Kalmadı ibtisâma kudretimiz
Mûtesellî olur muyuz acaba?
Ağlasak karşı karşıya farazâ
Rûzgâr o tüvâni da aldı,
Ne sırışkim, ne şebnemim kaldı.
Kim teessûf eder bu hâle fakat?
Sana solgun denir bana da sakat!

Ma'kes-i Hayâl, s.18.

Bulunmaz derdin çâresi
Bîçâre gönlüm neylesin
Kâr etti aşkin cânîma
Âvâre gönlüm neylesin

Cânımda tâkat kalmadı
Cânâna vâsil olmadı
Etti teselli bulmadı
Dîvâne gönlüm neylesin

Encüm gibi dâim döner
Gâhi çıkar gâhi iner
Durmaz gece gündüz yanar
Pervâne gönlüm neylesin

Terk eyledi cümle şeyin
Arttırdı gam endişesin
Kirdi Hürmüz dil şîsesin
Sad-pâre gönlüm neylesin

Varlık, Nu.189, 15 Mayıs 1941.

**BAĞLAMA
TAKSİMLERİ**

GAZEL-İ Bİ-NUKAT

Ol sevâd-ı kâkülün kim her sere sevdâ olur
Her sevâda dehrde ol hükmile Dârâ olur
Her seher dildâra dil âhîmla rû-mâl olmada
Olmasa mâlüm ahvâlim ulu dâvâ olur
Dökseler derd-i dilim sahrâlar olur kûhsâr
Sarsar-ı âhîmda değse kûhlar sahrâ olur
Gülse olur verd-i hamrâlarla mâl-â-mâl dehr
Derlese âlem ser-â-ser lü'lü-i lâlâ olur
Sâha-i sevdâda kimdir sorsalar mûhmel-sûvâr
Ol kemâle kilk-i Zihni'dir meğer ahrâ olur

Divân-ı Zihni, 1st., 1293, Matbaa-i Süleyman Efendi, s.31.

SERGÜZEŞT-NÂME'den Der-Hakk-ı Fâtîn Efendi İzz-ı Şuarâ-yı İslâmbol

Ey benim tâlib-i feyz-i hünerim
Gali sencîdeli âli-güherim
Sana bir vâdî-i âhir gideyim
Bir Fâtîn nâm şî'r bahs edeyim
Şehrinin hoppası hod-bîn-i kemâl
Kendini Nâbî'ye etmez emsâl
Şehrinin şî'ri velî nâzik olur
Şîve-i şî'ri nezâketle bulur
O sebebedir ki hep alâdirlar
Dâvi-i fazl ile bâlâdirlar
Şâîr-i taşraya dahl eylerler
Taşra kârı bu gazel söyleller
Ne hakîkî bilirler ne mecâz
Rast bilir cümlesi Irâk (u) Hicâz
Eylemiş tezkere tertibi Fâtîn
Şuarâ-yı hasr u hâliye çîn
Hezeyanlar edip a'mâlinde
Herkesin tercüme-i hâlinde

Kimini esfele dek indirmiş
Kimini arşa kadar bindirmiş
Şehri şairlerini kaldırılmış
Taşra şairlerini daldırmış
Hüner İslâmbol'a mı mahsûstur
Yoksa zi-ilmle mi mensûstur
Bizi de sanki paşam kayd etmiş
Şîri bir la'ba sayd etmiş
O beni ben onu bilmem ebedî
Neden îcâb ede bilmem hasedi
Eylemiş tercüme-i hâlime şek
Voyvoda kâtibi yazmış eşek
Hem bir âlâ gazelim kayd ederek
Bâzı eş'ârı da vardır diyerek
Tez geçip fazlımı inkâr etmiş
Mazhar-ı hicvîm olup kâr etmiş
Hâlbuki her hünerin kâniyim
Vüzerâ kâtib-i dîvânyim
Hem dahi sâhib-i dîvân-ı şuarâ
Nazmla Fazli-i İrân-ı şuarâ
Hele geç karşıma sohbetleşelim
Kâle-i şî'rle ülfetleşelim
Bizde yok gerçi kim ülfet öyle
Ne doğurmüş analar seyr eyle
Hüner ü fazl ile mâder-zâdîm
Dopdolu cevher-i istî'dâdîm
Hünerim şôhretime galibdir
Şî'rime Rûm (u) Acem tâlibdir
İşte ben işte sen işte meydân
İşte levh işte kalem işte cihân
Beni taglibe çok iz'ân ister
Çok mezâyâ vü çok ezhân ister
Vermez her âb-ı revân âdemе yol
Geçidi yoklamadıkça sağ sol
Hele sor Zihnî dediğin kimdir
Hakkına helva yediğin kimdir

GAZEL

Dostlarım, düşman ise yâr ü musâhibler bana
Rağbetimden her ne kim zulm etse rakibler bana
Her ne denlû gözde kim hâr u hakîr olsam yine
Minnet eyler vasf u evsâfında tâlibler bana
Pâk edip cârûb-ı ihlâs ile dil âyînesin
Zâhir oldu nice irşâd ü acâybiler bana
Galibâ zülfün serim salmış garâib günlere
Günde yüzbin açılır seyr-i garâibler bana
Nûri'nin ikrârı yok şeyhim tarikatten diye
Iftirâlar eylemiş hakkîmda kâzibler bana

Ahmet Talat (ONAY), Âşık Tokatlı Nûri, Çankırı, 1933, Çankırı Matb., s.102.

GAZEL

Dilâ bu asırda sâhib-dilarân binde bir çıkmaz
Şu rahş-ı sultanatla merd-i meydân binde bir çıkmaz
Cihâni vahdet aldı şimdicik sâlih mesâlihle
Zehî pâkîze-meşreb pâk-dâmân binde bir çıkmaz
Demişler onu yeğdir gerçi ahabab akrabâsından
Murâd üzre velâkin doğru yârân binde bir çıkmaz
Tecâhül etmesin bilmez misin ey dil bu âlemde
Sadâkat gösterir çok câhil insân binde bir çıkmaz
Zamân-ı i'tidâle sa'y eder Abdülmecîd-âsâ
Adalet üzre taht-ı hükme sultan binde bir çıkmaz
Elinde varı insan ziynetî dünyâya tapşırdı
Bakılsa Hânedân-ı Âl-i Osman binde bir çıkmaz
Sûhan iklîmi olsa şehr-i Tokad Nûri fahretme
Senin tek şair-i merd-i sühendân binde bir çıkmaz

A.g.e., s.169.

GAZEL

Âşik olagör ki sana merdâne desinler
Zâkir olagör güftüne mercâne desinler
Mi'yâr-ı zarâfette bulun kem-ayâr olma
Cevften sadef-i hâlis-i dürdâne desinler
Gel gaflet ile alma sere nefş-i hevâya
Etvâr-ı melek-süreti insâne desinler
Bî-âr olanın görme yüzün isrine uyma
Hiç olma celis tek sana bîgâne desinler
Ol ehl-i kemâl ilm ile âmâl ile yektâ
Izâh edemez mislini bir tâne desinler
Hasret çekeriz birdir onun aşkına Tâhir
Mutlak yürüdü aşküle meydâne desinler

M.Zeki ORAL, Ortaköylü Âşik Tahirî, Ank., 1955, Yeni Matb., s.91.

GAZEL

Tab'-ı dilden istikamet kenz-i irsfandan gelir
Kendini hâkide bilmek şöhret ü şandan gelir
Halk edip Hallâk-ı âlem onsekiz bin âlemi
Her taraftan verdi rizkin sanma insandan gelir
Nefs-i âdâdan ferâmûş eyleyip dil kasrina
Çâlis-i taht olmak onda hüsn-i imandan gelir
Âsitânın beklerim arz u niyazla sad-hezar
Mâhzâ şâhîn iltifâtı lütf u ihsandan gelir
Bir nazar kıl cism-i pâkin hey'et-i ibret sana
Şûkrûnù kılmak kesel igvâ-yı Şeytan'dan gelir
Ekrem Hakk'ın emrine kıl imtisâl leyî ü nehar
Çün sehâvet ehlinin ahbâbı her yandan gelir
Cismini kıldı remad sevdâ-yı aşkına Tâhirâ
Çün serine yanmağa pervâne meydandan gelir

A.g.e., s.95.

GAZEL

Haber ver sâki bismillâh bugün dem-hâbemiz vardır
Gelen üftâdeye her dem dolu peymâinemiz vardır
Çıkıp kürsîde ol väiz bizi zemmetmesin hergün
Onun mescidi var ise bizim meyhânemiz vardır
Anâsır görmeden evvel hem Âdem nutka gelmezden
Şarâb-ı âb-ı engûru içen mestânemiz vardır
Gönülden cûşa gelip Allah Allah dese dergâhta
Zemin ü âsumânı titretir dîvânemiz vardır
Mûrûvvet ehlimiz çoktur gelen mihman geri dönmez
Bizim de aşk ocağında döşenmiş hânemiz vardır
Tarîk-ı Vehbi'de irşâd olanlar kırka yaklaştı
İçinde nazm ü eş'âr okuyan úç tânemiz vardır
Celâlı bir nazarda arş u kûrsû arz u eflâki
Hemîşe dem çekip yer yer gezen irfânemiz vardır

Salim HAŞLAK, Halk Ozanı Bayburtlu Celâlit, Ank., 1963, Dernek y., s.80-81.

GAZEL

Iftihâr-ı pâdişâhî âkıl-i dânâya fes
Tâc-ı rif'attir giyin âlâya fes ednâya fes
Bâ-husus re's-i hûmâyûnunda hunkârin budur
İki âlemde azîz olmakliga sermâye fes
Kabza-i şâhâneye aldı cihâni top gibi
Bir vûcûd olsun deyû emr eyledi ummâna fes
An-karîb alsâ gerek a'dâdan efendim intikam
Îzn-i Hak'la giydirir kavm-i Kızîlelma'ya fes
Asker-i mansûreyi Mevlâ muzaffer eylesin
Gösterir mânend-i ejder her birin a'dâya fes
Düzülür tabur tûfenkler parlayıp od yanmadan
Eyler izhâr-ı şecâat ibtidâ gavgaya fes
Lâle reng-âmîz olup şermine buldu i'tibâr
Verdi gûl-bûy-i letâfet âlem-i dûnyâya fes
Bâ-husus ikbâl-i şâhâne ile buldu i'tibâr
Giydirirlerdi mukaddem dilber-i rânâya fes
Şem'i Sultan Mahmûd'un ömrûn Hudâ etsin mezîd
Mûjde fermâniyle geldi Konya'ya ihyâya fes

Divân-ı Şem'i, İst., 1303, Şirket-i Sâhhâfiyye-i Osmâniyye Matb., s.23-24.

GAZEL

Yürü ey dil keder etme bu fenâ dem de geçer
Geçmedik var mı aceb dildeki âlâm da geçer
Girmesin encümen-i gülşene ağıyâr diyerek
Bûlbûl-i bahtımın ömrü tutulur vâm da geçer
Dûda bastırsam aceb mi feleğin kevkebini
Ne revâ kim hased erbâbı olam gam da geçer
Bu bir âlem yıkılır dil dayanıp durma sakın
Çünkü bir rûz erişir mahv olur akşam da geçer
Nâzi mihnet-zedeyiz firkat-i dildârla ama
Nice kim geçti belâlar bu serencâm da geçer

Mecmûa-i Eş'âr, Çorum İl Halk Ktbh., Yz.25231, v.26^b.

GAZEL

Ey bâd-i samum esme gûlistâna dokunma
Soldurma sakın nergis-i mestâna dokunma
Gözden su verip beslediğim tâze fidanım
Nev-reste aman gonce-i handâna dokunma
Söndürme felek istemezim katre suyundan
Yansın ko hemen bu dil-i sûzâna dokunma
Olmakta harâb sadme-i cevirinle dem-â-dem
Ey çarh kerem et sîne-i vîrâna dokunma
Devran hünerin câna eger kıymaksa
Nâzi benim al cânımı cânâna dokunma

A.g.mec., v.61^b.

GAZEL

Hamdüllâh kamet-i fettâni gördüm göz-be-göz
Dişleri dür lebleri mercâni gördüm göz-be-göz
Gönlümün pek mübtelâsı şol kamer yüzlü melek
Kaşların kurmuş bugün mîzânı gördüm göz-be-göz
Haşr u neşr olmuş bu âlem Hakk'ın dîvânındadır
Çin Maçın'den harc alan sultânı gördüm göz-be-göz
Hasret-i hicrinde hayrân olmuş iken subh u şâm
Cân elinden nur koparan tâbâni gördüm göz-be-göz
Âfitâbin şu'lesinde hiç murâdım kalmadı
Şems-i rûyinden bakıp her yanı gördüm göz-be-göz
Hiç behîstîn zevkîne aldanmasan zâhid ne gam
Şol cinânın ravza-i ridvânı gördüm göz-be-göz
Mûlkü mâlı hânûmânı teslim şimdiden gerû
Hûsn içinde tâze gûlsitânı gördüm göz-be-göz
Anladım şimdengerû ta'n etmeyim âşiklan
Mecruhî'yim ben de ol hicrânı gördüm göz-be-göz

Şükrû Erdoğan ULU, Darende Şairleri Antolojisi, Ank., 1950, Güney Matb., s.61.

GAZEL

Güzel bir kalb ile vicdan, harniyyet lâzım insâna
Sadâkat, istikamet, hüsni niyyet lâzım insâna
Süleyman'la karinca nezd-i Hâlik'ta müsâvidir
Müsâvâtâ bununçün pek riâyet lâzım insâna
O kisbî iktidârlar bence hiçtir etmez on pâre
Ezelden bahş olunmuş bir fazilet lâzım insâna
Çalışma yalnız sen kendini is'âda ey kari'
Bütün hem-cinsini is'âda gayret lâzım insâna
Perestiğkâr-ı câhin yoktur insanlıkta bir hakkı
Vatanla fîkr-i istikbâl-i millet lâzım insâna
Şecâat arzına her yerde düşme, etme zâlimlik
Fakat meydân-ı harbde bir celâdet lâzım insâna
Nişanlar, rütbeler insâna asla bir şeref vermez
Başında gizli bir tâc-ı velâyet lâzım insâna
Eğer sen doğru sözlü şairim dersen gel ey Rahmî
Muannid olma teslim-i hakîkat lâzım insâna

Vehbi Cem AŞKUN, Sivas Şairleri, Sivas, 1948, Kâmil Matb., s.296.

HİCVİYYE (*)

Gelmeden mayıs otuzbir gidiyormuş bu ne hâl
Vermeden mi gidecek yoksa hesab Türkçümüz
Kendini bûlbûl-ı gülzâr-ı hakîkat sanarak
Gübrelikte ötüyor misl-i gurab Türkçümüz
Şuarânın da büyük nâmını berbâd etti
Bu hususta hele şâyân-ı itab Türkçümüz
Millete hizmet ise kasdu umûr-ı mülkü
Terk edip örmeli evvelce çorab Türkçümüz
Lâubâliydi ahâliyle gelince, lâkin
Çeker oldu yüzüne şimdî nikab Türkçümüz
Yıkılıp gitmelidir çünkü yeter çektiirdi
Sekiz aydır bu ahâliye azab Türkçümüz
Kilisâlarda gidip câm ediyor inleyerek

(*) Sivas'a vâlit olarak tâyin edilen şair Mehmed Emin (Yurdakul) hakkındadır.

Müslümânım diye eyler mi hicab Türkçümüz
İngiliz'den nesi eksik, yalnız şapkası yok
İçiyor hükm-i helâliyle şarab Türkçümüz
Bir namaz kıldıgını var mı gören mescidde
Feylesoftur tanımaz dîn ü kitab Türkçümüz
Maksadı yapma iken, tecrübe sine başlayarak
Kıldı bir kat daha Sivas'ı harab Türkçümüz

– 12 Kânûn-i evvel 326 –

A.g.e., s.296-297.

GAZEL

Saklamış ehl-i maârif her dili iskâna kân
Kân-ı âdemdir bu ilmin okuyup furkana kan
Kanmadı atşan dil çekmede çok ârzû
Ârzû ile hemîşe lebleri mercâna cân
Cân fedâ kıldım ise şâh-ı şehîdin aşkına
Aşkına sen de dokundur seyf ile kalkana kan
Kan döker bu iki gözlerim yâr elinden her zaman
Her zaman doğrar benim kanıma ol cânân nân
Nân ü nimettir bana cevr ü cefâsi dostumun
Dostun zehri geliptir âşık-ı atşâna şân
Şân alır zü'l-kafiyeteynin zinciri şîr-i âşıkın
Âşık isen ey Kemâlı ettiğin isyâna yan

Talât Mümâz YAMAN, Kastamonulu Âşık Kemâlı - Hayatı Ve Eserleri, Kastamonu, 1935, Vilâyet Matb., s.25.

GAZEL

Bunca canlar oldu dûr onda zâyi' ey kahbe çarh
Zerre bir hubbuñ yok unvânında hay ey kahbe çarh
Bin metânet verse yay-i dehr-i dûna kilk-i aşk
Bir sıkılmış yay olur yanında yay ey kahbe çarh
Çok şereflü zâtlara kasd eyleyip kıldın tebâh
Kimseye yok dûn-i irfânında pây ey kahbe çarh
Nâlelerle cismini sûrâh sûrâh eyleyip
Kend'özün yaktı gûlistânında nây ey kahbe çarh
Nice âşık nice şâh nice gedâ vû mîr-i livâ
Nice canlar geçti dîvânında say ey kahbe çarh
Başa çıkmaz derdin izhâr etse ehl-i derdliler
Derd olmaz hâk-i yeksânında zâyi' ey kahbe çarh
Geldi Emrah geçti devrânında bir gün görmedi
Bükülür yüz nûru seyrânında vay ey kahbe çarh

Dîvân-ı Emrah, Dersâdet, 1332, Matbaa-i Şems, s.9.

GAZEL

Sırra çekmiş kendini ehl-i basîret kalmamış
Anladım ki dehrde sahib-i mûrüvvet kalmamış
Kaplamış gerd-i mezellet gönlünü âlemlerin
Ol sebeb âyne-i âlemden safvet kalmamış
Mey dökülmüş hum şikest olmuş kadeh kalmış tehî
Meclis-i devranda evvelki sohbet kalmamış
Kalmamışsa sevdigim ger sende ammâ ki hüsn
Filhakîka bende de eski muhabbet kalmamış
Rezm ederdim dâimâ dildâr için a'dâ ile
Neyleyim ki belde tâb bâzûda kuvvet kalmamış
Câhil ü nâdâna eylerler şükûh-i i'tibâr
Bu zamân içre kemâl ehline rağbet kalmamış
Hangi şeyhin destini pûs eyleyim Emrâhi ben
Ben kerâmet umduğum yererde himmet kalmamış

A.g.e., s.25.

DÎVAN

Yâri bil ağıyâri bil aklın başında yâr iken
 Fevt-i fırsat eyleme fırsat yedinde var iken
 Evvelâ Hak, ba'dehû devlet rızâsin hoş gözet
 İltifât-i hazret-i Sultan Mecid der-kâr iken
 Âleme cûd u sehâni kimdir inkâr eyleyen
 Gün gibi pertev salan hüsнünde şems izhâr iken
 Gayre göstermek ne hâcet defter-i âmâlimi
 Sen mürûvvet mâdeni sancakta defterdâr(*) iken
 Böyle dermân etmemek lâiyik degildir şânnîna
 Dergehinde Derdli-i bîçâreniz bîmâr iken

(*) *Bolu Sancağı Defterdarı Hüsnü Efendi*

(Ahmed) Tal'at (ONAY)-Reşad (AKER), *Âşık Derdli-Hayatu, Divâni*, Bolu, 1928, Vilayet Matb., s.125.

DÎVAN

Çekme tesbîh-i riyâ, meyhânedede peymâne çek
 Dâmen-i pîr-i muganı koyma elden câna çek
 Meclis-i väizde ey dil câna sikletler gelir
 Âlem-i kesrette durma al basın bir yana çek
 Çille-i zûhd ü riyâyi çekmeden olsun halâs
 Âli rifâtlerde dursun zâhidi urgana çek
 Çekme târ-ı zülfünü her kadri nâ-bûd boncuğa
 Rişte-i ümmîd-i vaslin lû'lû-i mercâna çek
 Gayre çekme ey gözüm nûru cefâ şemşirini
 Etme ihmâl kaydını gel Derdli'yi dermâna çek

A.g.e., s.103-104.

GAZEL

Seni ey kahbe gönül âleme bed-nâm edeyim
Öyle rüsvâ-yı rezâlet ile nâ-kâm edeyim
Varayım mahkemeye onda müreffâ olayım
Hacr-i hâkimle mean katline i'lâm edeyim
Vurayım rûyini yerden yere hasretle gönül
Kûşe-i meygedede kahr ile akşâm edeyim
Bana derler ki gelip iyd-i saâdet edesin
Ne ferâhiyyet ile ben nice bayrâm edeyim
Ele bayrâm-ı saâdet bana mâtem gündür
Çekeyim çillesini leyl ü nehâr nâm edeyim
Şeyh ü mûrşîdim olan Hazret-i Niyâzi Baba
Bana Hengâmî demiş lâyık-ı hengâm edeyim

Sadeddin Nûzhet (ERGUN), Hengâmî, İst., 1933, Sühûlet Ktbh., s.53.

SEMÂİ

Bu mürde cismime can vermesin cânandan istersem
Benim derdime dermân etmesin Lokman'dan istersem
İçip ben bâde-i aşkin şarâbin mest ü medhûşum
Bana mey sunmasın ol sâki-i devrandan istersem
Ko etsin sâkin-i künc-i ferâgat âşik-i bîmâr
Beni idhâl-i cennet etmesin Rîdvan'dan istersem
Umûrum Hâlik'a tefvîz eyledim buldum belâ kaydın
Bana şâdlik yüzün göstermesin sultandan istersem
Gedâyî ne ise takdir gelir nahnu kasemnâ'dan
Döküle kismetim kat' eylesin insandan istersem

Sadeddin Nûzhet (ERGUN), *Beşiktaşlı Gedâi*, İst., 1933, Sûhûlet Ktbh., s.71.

DİVAN

Ey birâder pek fenâ oldu zamâne gözün aç
Gafil olma cümle fâkı kurmuş kande kaç
Sîdk ile bel bağlayıp yârânına sîr verme sen
Tâ ki kardeş kardeş ile etmez oldu imtizâc

El çekip dûnyâdan eyle emr-i Hakk'a inkıyâd
Her ne der bir kul sana sen kılma ona i'timâd
Pür muhabbettir yalana meyl edip cümle ibâd
Sanki bâzârı kurulmuş âlemin buldu revâc

Sûretâ baksan hakîkat kavl-i sadık şîr-i ner
Va'd edip ikrâr verip ikrârına durmaz döner
Derdine kendin devâ bul var ise sende hûner
Kes ümîdi kimseden bir kimseye yoktur ilâc

Bâ-husus rakkas u mutrib buldu onlar şöhreti
Âlimin yanında câhillen berâber kıymeti
Onun için kat' edip nastan Sûrûrî ülfeti
Mâhûvel bâki sözüm bu târifे yok ihtiyâc

Sadeddin Nûzhet (ERGUN), Silleli Sürûrî, İst., 1933, Suhûlet Kitbh., s.42-43.

DİVAN

Dilber âhû gözlerin benden yana bakmaz mı hiç?
Tığ-ı müjgânın delip sînemde kan akmaz mı hiç?
Böyle zâr etmekten ölmek yeğ bana cânân için
Öldüğüm gün kabrime gelip gubâr katmaz mı hiç?

Âteş-i sûzânına yandı vûcûdum oldu nâr
Kimseye hâlim demem erbâb-ı aşka âşikâr
Ben kulun yandıkça nâra sen edersin iftihâr
Böyle bî-insâf olan uşşâkını yakmaz mı hiç?

Ehl-i aşkın derdine olmaz tabîbin merhemi
Çünkü ol meydân içinde oldu yârin sersemi
Hüzn ile geçti Âlim'in dehr içinde her demi
Atsa yâr zülfü kemendin boynuma takmaz mı hiç?

M.Emin ARISOY, **Şiirde Bor Ve Bor Şairleri Antolojisi**, Niğde, 1961, Tuğrul Matb., s.75-76.

**DIŞARIDAN
GELEN SESLER**

TERÂNE-İ AHRÂR

– Osmanlı İttihad Ve Terakkî Cemiyeti'nin marşıdır –

Her tarafta âh ü zâr rahm ü şefkat nâ-bedid

Her cihetle âşikâr encâm-i kâr dehyâ mezid

Sû-be-sû peydâ hirâsân rûz-i mahşerdir bedid

Bir belâdan bin belâ icâd eder hâin yezid

Âdemiyyet mülk ü millet düşmanı Abdülhamid

Merhamet evvâbı mesdûd teng-destân hor hakîr

Hâinân eltâfa mazhar hak-şinâsân hor hakîr

Ni'met-i yek-rûz için nâmûs u îmân hor hakîr

Bir belâdan bin belâ icâd eder hâin yezid

Âdemiyyet mülk ü millet düşmanı Abdülhamid

Bende-i hassân-ı devlet bir alay aç eşkiyâ

Durmayıp hiç gasb u garet işleri subh u mesâ

Hem döğerler hem söğerler hem de isterler duâ

Bir belâdan bin belâ icâd eder hâin yezid

Âdemiyyet mülk ü millet düşmanı Abdülhamid

Nâle-i dil-sûz-ı ümmet nefha-i seng ü senâ

Hûn-i mazlûmîn-ı millet kevsîr her dûserâ

Bir şerîrîn keyfi için dünyâ vü mâfihâ fedâ

Bir belâdan bin belâ icâd eder hâin yezid

Âdemiyyet mülk ü millet düşmanı Abdülhamid

İttifak yok ittihad yok bir felâkettir gider

Âşinâ yok asdika yok bir cehâlettir gider

Hayır! Öyle bir gidiş ki cenneti vîrân eder

Bir belâdan bin belâ icâd eder hâin yezid

Âdemiyyet mülk ü millet düşmanı Abdülhamid

Nâzımı : Mehter-hâne'de müebbed cezâlı

Hüsnü

DÂMAD MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA (ÂSÂF)

KASİDE

Kim demiş kim nâ-revâdîr intihâr
Hasteye en son devâdîr intihâr
Intihâr etmez de neyler ehl-i derd
Mâhi-i derd û belâdîr intihâr
Böyle bir eyyâm çıkmazsa maâş
Her fakîre iktizâdîr intihâr
Çâre-i bîçâregândîr doğrusu
Dense lâyik kîmyâdîr intihâr
Kalb-i mahzûna teselli-bahş olur
Feylesof-ı bî-riyâdîr intihâr
Istikamettir esas cûrmümûz
Böyle zî-cürme cezâdîr intihâr
Biz esâret aleminde mihveriz
Devrimizde muktezâdîr intihâr
Hastedir, zîrâ vücûd-i sultanat
Hasteye mutlak şifâdîr intihâr
Nâ-ümîdîz hâl û istikbâlden
Fikrimizde dâimâdîr intihâr
Son nefeste görmedikse devleti
Râcîh û ûlâ belâdîr intihâr
Şehriyârâ maksadım feryâddîr
Yoksa bence nâ-revâdîr intihâr
Sen dururken ben kime arz eyleyim
Güft û gûy-i nâ-sezâdîr intihâr
Cehl-i fâhiş şîmdi hükm etmektedir
Adl edersen nâ-resâdîr intihâr
Biz ki İslâmîz, sabûruz kim umar
Bizden olmak hiç sâdir intihâr
Hak vücûd-ı milleti hifz eylesin
Olmasın sâyende bâdir intihâr

Istanbul - 5 Teşrin-i sâni 313

Dâmad Halil Paşa-zâde Dâmad Mahmud Paşa'nın Eş'ârı, Kahire, 1316, Matbaa-i Osmâniyye, s.76-81.

GAZEL

Ne istid'â, ne müsted'â, ne adl ü dâd kalmıştır
Dehân-ı hâme-i hak-gûya bir feryâd kalmıştır
Ne hak vardır ne de tahkîk hep efsâne-i eslâf
Bugün dillerde Mansûr ondan istitrâd kalmıştır
Bütün lâ-yûs'el olmuştur ricâl-i devlet-i İslâm
Bakın Fir'avn ü Nemrûd'a nice ahfâd kalmıştır
Ulûhiyyet, ubûdiyyet denir yek-digere melzûm
Güzel bir dil-sitân-ı fikr-i istibdâd kalmıştır
Bakıp gördükçe Âsaf mâcerâ-yı sâha-i kevni
Bana bir mânevî mümsik gibi ilhâd kalmıştır

A.g.e., s.237.

GAZEL

Mahkeme hazret-i bî-çûn ü çerâ mahkemesi
Gayriler, zulm ü sitem, cevr ü cefâ mahkemesi
İrtişâ etmek imiş asrıda kanûn u nizâm
Sözde var hey'et-i temyîz ü cezâ mahkemesi
Pâredir iş bitiren adl ü şeriat arama
Bunu yazmış kapısında vûkelâ mahkemesi
Susalım, sabr edelim birgün olur elbet
Hakk-ı mazlûmu çıkarmaz mı Hudâ mahkemesi
Vakfur, mûlk olamaz arsa-i pehnâ-yı cihân
Boyle hükm etmiş onu arz u semâ mahkemesi
Mürtekibler ne kadar cem'-i nukud eyleseler
Reddeder ehlîne kassâm-ı kazâ mahkemesi
Kime feryâd edeyim Âsafa yâr olmadı yâr
Nerededir âlem-i fânîde vefâ mahkemesi

A.g.e., s.382.

GAZEL

Zulm etme halka Âsaf-ı zî-şân isen de
İncitme kalb-ı mûru Süleymân isen de
Bin mûr u mâra birgün olur cism ü cân nasîb
Bin nâz ü sâz içinde hirâmân isen de

Bir şâm olur neş'eni tekdir eder ufûl
Tâk-ı felekte mihr-i dirahşân isen de
Bir vakt olur ki tal'atîn âfet-pezîr olur
Bir meh-cemâl-i dilber-i devrân isen de
Cesbân olan kemâl-i metânet, sebâttîr
Fakr ü fenâda hâk ile yeksân isen de
Bir bâba gitme kim kapı Hakk'ın kapısıdır
Haksız isen ne fâide sultan isen de
İkbâl-i devlet-i feleğe olmaz i'timâd
Âsaf vezîr-i şâh-ı cihân-bân isen de

A.g.e., s.388.

RUBÂİLER

Âlemde müsâvât olamaz pâ-ber-câ
Bir hikmet-i Hak kim mütehayyir ukalâ
Dünyâ-yı denîde râyegân kaidedir
Güldürmek için zengini ağlar fukarâ

A.g.e., s.406.

Devlet vûkelâsı eşkiyâdan da belâ
Bunlarda ne âr var, ne de havf-i Hudâ
Bir defa soyar şakî bir insâni fakat
Hergün soyuyor milleti hırsız vûkelâ

A.g.e., s.406.

İslâm degildir ümerâ-yı devlet
Küffâra da uymaz kurenâ-yı devlet
Yetmişiki milletin de hâricleridir
Bilmem ki ne millet vûkelâ-yı millet

A.g.e., s.409.

Devlet denilen bir kuru ârâyıstır
Bir tantana, bir debdebe-i fâhiştır
Ol mesned-i saltanat denir mânâsı
Bir kavmi soyup sonra da fermâyiştir

A.g.e., s.420.

At meşrebine göre eşer râkibinin
Kem söz ile kalb akça imiş sahibinin
Zannetme ricâl-i asrı devletüdür
Asla biri âdemi değil kalibinin

A.g.e., s.428.

Şehler duramaz zulm ü kitâl eylemeden
Me'mûr olamaz sirkat-i mâl eylemeden
Câhil sarılır cehline dört eller ile
Âlim kanamaz kesb-i kemâl eylemeden

A.g.e., s.441.

Bir kaht-ı ricâle bir de bak şu satışa
Yok habbe-i akl, aklım ermez bu işe
Bu hâkte mümkün değil âdem yetişsin
Bir başka zemîn gerek ki âdem yetiş!

A.g.e., s.449.

Söz erleri bî-savt u sadâdir şimdi
Meydandaki firka jâj-hâdir şimdi
Ol tâife kim rûşveti farz etti helâl
Onlar kurenâdir, vûkelâdir şimdi

A.g.e., s.453.

MENFİ

Hürriyyeti hudûd-ı vatandan çıkardılar
Hürriyet isteyenleri zincire sardılar
Şübbân, ki nefy edildi, nedir onların sonu?
Heyhatlar! Mezâr ile nisyân bilir onu
Menfi kimdir, muhakkak u fikret-zede garîb
Hem-derdi yok, havâici, yok, ferd-i bî-nasîb
Jandarmalar, polisler eder gayzlar nisâr
Bilmezler –âh- onlar içindir bu gîrûdâr.
Menfi, o pîşdâr-ı kiyâm-ı Hudâ-pesend
Târih-i âlemi alarak yâda bend bend
Millet için vapurda da fîkr-i necât eder
Kendi ateşli Afrika'da ölmeye gider!
Yağmur, soğuk, güvertede tûfân-ı bî-amân
Azm ü sebâtına veremezler yine ziyân
Menfîleri o posta ki mensâya nakl eder
Gûyâ denizde bir kara tâbût-ı adem-sefer
Düştû uzak bir âilenin hâne-perveri
Sultan düşünmez aç kalacakmış sabîleri
Ahbâbda iâne için yoktur ictinâs
Bâzı eyler öyle rahme o şefkatlı şehriyâr
Pâ-mâl-ı zulm ü zulmet âyâ millet hamûş!
Hûn-ı cerihan etmededir dem-be-dem hurûş!
Evlâdının gezenleri çöllerde aç susuz
Endişe-i girâni-i hâbinla uykusuz
Töhmetleri: Ulûvv-i cenâb u zekâları
Mazlûm u bî-nevâlara meyl ü bükâları
Millet! Yeter bu sabr, bu kanlı taarruzât!
Hiç olmasın esârete bağlı olan hayat
Zincîr-i zulmü kırmaya artık kiyâm edin,
Zâlimlerin mezâlimini iktihâm edin.
Vardır henuz bir nice ahrâr-ı ser-bûlend,
Durma bu yolda, ey koca millet, pranga-bend!

3 Kânûn-i sâñî 97

Menfiadaki mahbesimde yazdım. (not metne aittir).
Kahriyyât, 2. bs., Kahire, 1906, Matbaa-i İctihad, s.40-42.

BAK BE HEY CABBAR BAK, BİR KERRE BAK

Bak sultanın millet-i İslâm'a ne kıldı,
Yirmiiki yılda koca bir mülk yıkıldı.
Sen milketinin firka-i şübbânını ezdin,
İrfânını, ımâmını, vicdânını ezdin;
Asr âfeti oldu sana unvân-ı sezâ-vâr,
Hiç etmedin endişe ki bir rûz-ı cezâ var.
Sâfiyyeti boğdun, harem-i ismeti yaktın,
Ey âteş-i seyyâl irem-i ismeti yaktın
Saplandı vatan sînesine hançer-i kasdin,
Hâli vurarak çarmîha müstakbeli astın.
Hayır! Yed-i cellâd ile müstakbel asılmaz:
Arşa basılır, mushaf-ı idrâke basılmaz!

A.g.e., s.79.

İSTİ'TÂF-I AHÎR

Et mülkünü hürriyyete mazhar
Kıl rehberini şer'-i mutahhar
Âdil-i hükm ol kendine kendin
Tâ muhkem ola taht-ı bülendin
Unvânın iken hâris-i furkan
Uryan kılıcından akıyor kan
Bin gadr u tecâvüzle dem-â-dem
Ma'sumlarındır dökülen dem
Zulmetlerini gayete vardır
Zirâ bu şebin gündüzü vardır
Bikturma hazer sizleri candan
Adl ehlini kurtar halecandan
Dolmakta civârin zafer ü şân
Sen kışverini tutma perîşân
Olma mey-i nahvet ile mahmûr
Sermiştî Süleymân'ı yere mürr
Halkın gözüne pâyini basma
Bir milletin ümidiñi asma

"Bu manzûme, tasvirini hâvi bir kartpostal üzerine yazılıp Sultan Abdülhamid-i Sant'ye gönderilmiş ve yedine vâsil olup okuduğu gün o sırada İstanbul'da bulunan (Brüksel) Seftî Karateodori Efendi beni hemen Almanya'dan çıkartarak peşimi tâktîb ve her väsita-i mümkkine ile kahr etmek vazifesiyle tavzîf ü sevk olunmuştu."

A.g.e., s.102-104.

EY ZILLULLAH SANA :

Ettim müebbeden seni şîrimde kal'a-bend
Oldukça ömrün ol yine hasm-ı ma'delet
Pür kahr-ı intikam edecektir ale'd-devâm
Vicdânını muhâsara beşyüz bin iskelet

Nisan 1908 - Mısır

A.g.e., s.127.

MÜCÂDELE-İ FÎKRÎYYE

Dr. İshak Sükûti'ye

Ziyâya, şefkate usk açtı kahramanlarının
Kılıçları kana batmak için bilenmediler;
Kalanların yaşadı bî-gurûr u bî-dâvâ,
Ölenlerin de devâdan şifa dilenmediler

21 Eylül 1931

Düşünen Musiki, İst., 1932, Millî Mecmuâ Matb., s.77.

GAZEL

Ben isterim ki olmaya ten câna âşinâ
Yezdan kula ve kul dahi Yezdân'a âşinâ
Ol şehriyâr-ı makderetim hasm-ı ittihâd
Devrimde etmedim gözü müjgâna âşinâ
Aldı zekâ vü hûşumu dûn söyledi Zeki (*)
Varmış daha bu mûlkte Kur'ân'a âşinâ
Her cûz-i ferd-i âlemi tefrik için yazık
Câsûs yoktur evleri tâlâna âşinâ
Îmâna dîne tövbeler ettirdim ey Hamîd
Gördükte halkı dîn ile îmâna âşinâ

(*) Mûslîr-ı rikkat-perver Zeki Paşa.

Divân-ı Abdülhamîd-i Sânî, Paris, 21 Şubat 1901, (litografya), s.9.

GAZEL

Ma'delet ü rahm ü mürûvvet hayâl
Sîdk u vefâ mantık u hikmet hayâl
Vâhime-perver o alîlim ki ben
Mezheb-i şekkimde hakîkat hayâl
Nazre-i aklîmda benim dâîmâ
Halk u vatan devlet ü millet hayâl
Başkasının varlığına hâsidim
Ben deliyim hükm-i tabiat hayâl
Ben deliyim ben deliyim ey Hamîd
Akl hevâdîr bana cinnet hayâl

A.g.e., s.27.

RUBÂİ

Yâ Rab şu vatan cem'ini ihlâl eyle
Söz söyleyen âdemleri hep lâl eyle
Ettirmedim ömrümde Yezîd'e lânet
Sen bâri beni onunla hem-hâl eyle

A.g.e., s.8.

KIT'A

Mîsr'ı gördüm yere bir seng-i mezâr oldu hîdîv
Sîdkî da olsa bana rûhuma bâr oldu hîdîv
Bî-vatan sâde aceb ben miyim âlemde Hamîd
Ettiğim âl ile bîdâr û diyâr oldu hîdîv

A.g.e., s.32.

NÂMUSLU VE HAMİYYETLİ BİR MÜŞİR

Oğullarım! Vatan evlâdları! Yiğid erler!
Vatan direkleri! Ey en şerefli askerler!
Vatan bugün ne bir alçak elinde kalmıştır
Vatan hukukunu hemşehrilerden almıştır
Zulmle inledi yer, gök...Kan aktı, kan..ırmak
Fakat ki doymadı insan kanına pis alçak
Onun elinde boguldı zavallı hürriyet!
Onun elinde esir kaldı şanlı bir millet
O tuttu devlete vurdı zehirli bir hançer
Zavallı can veriyor! Kurtarın ey askerler!

.....
.....
.....
.....

Yigidlerim! Benim evlâdlarım! Açıñ bayrak!
Zulüm geberdi! Bugün doğdu burda bir yeni (hak)
Bu hak, bu hak, bu Hudâ'nın aziz yaratığı nûr
Eder -bilir misiniz?- kalb-i halkı pek meshûr
Değer! Onunla, evet iftihâr ederse değer!
Onunla hissediyor (varlığı) zeminde beşer!
Birer şuâî onun dilde adl ü hürriyet
Oğul! Onunla yaşar bir yüzünde her millet
Ne müstebidleri öldürdü bilseniz (Hak) âh!
O (hissi) kalblere ilka eden büyük Allah
Onun önünde durulmaz oğul! Biziz örnek
"Kiyam! Kiyam!" diyerek parlatırsa bir şimşek
Vücuda ruh bayılır...Pek sihirli saçtığı renk
Vurur beşer..yıklır tâc ü müstebid, o renk
Vatanın halkı toplanır, bir "esas"
Kurar...Teessüs eder: "Hakk-i hâkimiyet-i nâs"

❖

Emir verin de atılsın kila'da topla tüfek!
Bu "gün" bu millete bir iyâd-i ekber olsa gerek
Nis- 25 Şubat sene 1902

SEVDÂ-YI VATAN

— Edhem Râhi Bey'e —

Gönüllerde vatan aşkı, latîf histen mükevvendir!
Gönül meftûn eden ancak o gülşendir, o gülşendir!
Görür görmez uzaklardan daha, meshûr olur insan,
Bizim dağlar, bizim bağlar letâfetten müzeyyendir.
Bizim enhârimız tersîm eder en tatlı bin elvâh
Onun pek neş'e-rîz elhânını dinleyen şendir.
Bizim ormanların en saf hevâsı, en güzel âbı
Bizim halkın yüzünde allı bir renkten muayyendir
Bizim vâdî, bizim kırlar, bizim güller, bizim ezhâr
Dehânin en güzel eş'ârina menşe' ü me'mendir
Bedâyî' keşf eden her gördüğü eşyâda bir şâir
Bizim arzı görür görmez ne pür-hayret nigeh-zendir
Bahar gelsin, çiçek açsın; hazan gelsin, çiçek solsun
Vatandaşlar! Vatan en elvanla mülevvendir
Vatan bağlar derin bir aşk ile sana beni bir bir
Onun rabt ettiği efrâd, (vatandaşlar) muanvendir
Bu hiss-i müşterek dillerde, bilmem ben ne kuvvet-rîz
Onun şiddetleri dehşetli kavgadan müberhendir

.....

Fakat birgün vatan hürriyyete me'vâ vü meskendir
Bedensiz ruh uchar, ebdâni hifz etmek gerek dâim
Vatandaşlarsa bir ruhtur, vatan nisbetle bir tendir
Vatandaşlar! Çalışmaklık gerektir hifz için cismi
Muvaffak olmamız Hak'tan, sa'y gayret de bizzendir
Vatan kavgasını terk eyleyip her kim firâr etse
Vatandaşlar! Vatandaşlar! O bir erkek değil, zendir!
Vatan! Ey en mukaddes hisleri tevlid eden mâder
Seninçün çektiğim derdler bana en tatlı şivendir
Vatan! Ey doğduğum yer, taptığım yer, öptüğüm yer! Ey
Sana her göz diken alçak bana dehşetli düşmendir
Vatan, akdes mahal, bir mescid-i ulvi-i ruh, cennet
Benim gönülmde en âteşli bir aşka neşîmendir!

Cenevre- 21 Eylül sene 1904

Hâle, İst., 1339, Tanin Matb., s.22-24.

MEMDUH'TAN HAMİD'E'den

Hamid'den sonra alçak varsa ger Memdûh Paşa'dır
Rezîl ü mürteşî vü hâin ü mezmûm-ı dünyâdir
Bütün efâl ü etvâri denâettir habâsettir
Denî hunkârı yüzebin kat daha idlâl ü ıgvâdir
Ne canlar yaktı, evler yıktı ol câsûs-ı bî-nâmûs
Hayâ, nâmûs onun indinde ism-i bî-müsemmâdir
Yed-i tûlâsı rüşvetle kazanmış öyle istiklâl
Ki râşîlerce hattâ mim'i bir tuğrâ-yı garrâdir
Nevâhî vü kazâlarda, vilâyât ü livâlarda
Bütün memûr ona râîş veyâ râşî-i rûsvâdir
Kesilmişstir fiâti her husûsun, her yerin, sorma
Der-i devlet-penâhî; bârgâh-ı ahz ü i'tâdir
Nasıl iffetle hizmet etsin artık devlete makdûh
Ki devlet sâye-i şâhânedede bir hân-ı yağmadır
Nişân ü rûtbe yağırdı, yetişirdi has ü hâşâk
Vatan, devlet bugün alçaklara mevkuf tarladır
Bu devlette bugün câsusluğun resmen mûkâfati
Müşirlik yâ vezârettir, ferîlik yâhud ûlâdir
Ecâniib aldı nisfindan ziyâde mûlk-i İslâm'ı
Bu zîndîkin yüzünden şimdî câmi'ler kilisâdir
Vatan bundan mukaddem emn ü âsâyîş behîstyiken
Bugün ser-tâ-be-pâ zindan kesilmiş dûzah-âsâdir
Vatan etmekte cellâdin elinden dâd ü istimdâd
Nihâyet melcei bîçârenin âguş-ı a'dâdir
Vatançün sa'y edenler söyle dursun lâfzını hattâ
Telâffuz eyleyenin gittiği yer ka'r-ı deryâdir
Vatan İslâhîna sa'y eyleyen ahrâra gaddârin
Mûkâfati hemen i'dâm ü habs ü nefy ü iclâdir
Her ağızdan çikan savt ü nidâ vü sayha vü âvâz
Elinden zâlimin feryâd ü dâd ü âh ü şekvâdir
Giderse böyle bir müddet daha bu hâl-i bed-encâm
Zevâl-i mûlk ü millet emr-i zâhîrdir, hûveydâdir
Kalırsa hâsire nâm ü nişan kalmaz bu devletten
Bekamîzdan ümid ancak yegâne sün-ı Mevlâ'dır
Nasıl bilmem tahammûl eyliyor bu zillete millet?
O millet kim şecâatle cihanda ferd ü yektâdir
Ne yapsın bir avuç ahrar, bu hunhâra bunlarsa

Kimi zindân û menfâda, kimi bî-kuvvet û me'vâdîr
Bütûn millet vatançûn sa'yden mes'ûl, ona medyûn
Bu mes'ûliyyeti ref' etmek ancak dîni ifâdîr
Nasıl hicv etmesin hâmem lefm-i mel'anekânı
Onu hicv etmeyen şâir faziletten muarrâdîr

Paris - 27 Kânûn-i sâñî sene 1903 Salı

Rûyâ Veyâ Hudâ-negerde Hakîkat-i Müstakbele, Cenevre, 1322 (H.), Impr. Internationale, s.41-47.

ŞÂH Ü PÂDİŞAH'tan

Beyoğlu'nda çıkış da bir şakı katl-i nüfûs etse
 Tutulmazsa nihâyet hiç utanmaz affeder ânı
 Olur bir zâbita me'mûru sonra, baksan ol cânî
 Bu sûretle bizimki gózetur zu'munca ihvâni
 Bu böyle olduğu hâlde dönüp de sonra mektebde
 Baruttan bahs ederlerse sürer Beyrût'a sibyâni
 Yarış etmek için tersânede bir tek kayık yoktur
 Yetişmişken alaylı birtakım bahriyye erkâni
 Boy ölçüşmek diler bâzen olur ki Ingilizlerle
 Degil insanları, bu güldürür ormanda tavşâni
 Sebebsiz bâzı asker sevk eder serhadd-i Îrân'a
 Ahâlide karıştırmak için (Cizvitçe) ezhâni
 (Mikado) Müslümân olsayıdı caydırmaç husûsunda
 O saat gönderirdi (Tokyo)ya Midhat'le Turhân'ı
 Zamân-ı pâdişâhî sanki bir asr-ı garâibdir
 Şaşırır yaptığı işler yazı yazmaktan insâni
 Yazıp jurnalciler üç zâta bir cûrm etseler isnâd
 (Halîl)i afvedip, sürgün eder (Ahmed)le (Osmân)i
 Cemâatsiz cevâmi' aşiyân-ı ankebûd oldu
 Namazdan kaldırıp nefy eyledi birçok müselmâni
 İçinde säye-i lütf-i hümâyûnunda bir kahve
 Cemâlullâhi seyr etti Cemâleddin-i Efganî
 Mezâlimle ahâlî zîr ü bâlâdan soyulmakta
 Silen bir kimse yoktur dîdeden eşk-i yetîmâni
 Kırıldıkça kırıldı, kaldı ancak altı milyon Türk
 Acırdı görse (Çiplak Mustafa) bu kavm-i uryâni
 Ne gömlek var, ne don, soydu, ahâlî kaldı çırçıplak
 Şehîd olmak için biçâreler bekler zemistâni
 Taaddîyyâta karşı böyle sûtsûz zannolunmazken
 Niçin bilmem otuz yıldır kabarmaz Türk'ün ayranı
 Tiyatro perdesi-vârî hemen açtı kapattırdı
 Gece sağдан geri arsch etti mebûsâni, âyâni
 Değersiz bir hediyeye olsa da evvel verip sonra
 Dönüp almak elinden bî-huzûr etmez mi insâni
 Husûsûyle Ali'nin verdiği şeyi Veli kapsa
 Sıkılmaz mı külâhi kaptıran bir kimsenin cânı
 Bizimki biz uyurken çaldı Kanûn-ı Esâsi'yi

Sabâha karşı rûyâmîzda gördük sanki cânâni
Çikanlar gölgesinden korkusundan şimdî mehtâba
Umûmun andırır vaz'iyeti şâm-i garîbâni
Haberleşmek yasak dâhildeki ehl ü ayâlinle
Basılmışsa dışarda yaktırır vallâhi Kur'an'ı
Ahâlinin içerden çıkışması şiddetle memnûdur
Bırakmaz Mîsr'a gitmek üzre âdî bir bezîrgâni
Görenler hasta-hâne zannedeler Bâb-ı Âlî'yi
Dalıp bir hâba, çekmiş başlarına hepsi yorganı
Koyulmuş cem'-i emvâle müşîrâni, vezîrâni
Görünce nefret eyler milletin hâl-âşiyâni
Merâtib ehlini Abdülhamîd'in etseler tasnîf
Öküz (bâlâ), katır (ülâ), eşektit (mîr-i mîrânı)
Bulunsa içlerinde çok mu sehven bir iki insan
Demiştir "hüküm-i kül ekser içindir" (Molla Gûrânı)
Otuz yıldır ilerler Avrupa sür'at katâriyle
Mezâlimden yazık Türkîyye'nin hâl-i perişâni
Sürülüdü oldu İstanbullular Kastamonu halkı
Bugün Izmidililerce oldu Bitlis belde-i sâni
Trabzon zanneder Şâm'ı görünce şimdî bir insan
Çırılıplak sürülmüş birtakım fındıkçı külhânî
Ya alsın da elinden mûlkü versin ehl-i insâfa
Ya islâh eylesin Hak ba'demâ Abdülhamîd Hân'ı
Gören bir kanlı pençe zanneder tuğrâ-yı garrâyı
O pençe çıktı pekçok hânümân-ı derd-mendânı
Benim ol dârib-i bâb-ı azâb-ı sicn-i istibdâd
Sağ olsan hâk ile yeksân ederdim cümle zindânı

Şâh ü Pâdişah, Kahire, 1906, Matbaa-i İctihad, s.3-15.

İSTİMDÂD'dan

Açıkken ehl-i İslâm'a sebîlin yâ Resûlallah
Ne hakkı var kapatsın bir dalîlin yâ Resûlallah
Adâlette senin yokken adîlin yâ Resûlallah
Edip mahkûmu bir hîzb-i kalîlin yâ Resûlallah
Bizi ezdikçe ezmekte vekîlin yâ Resûlallah

O varken milletin böyle gider bu baht-ı menhûsu
Arattırdı bize icrâ-yı ahkâm etmede Rus'u
Ne hikmettir bunun birçok ahâli oldu câsûsu
Birer suretle mahvetti yazık erbâb-ı nâmûsu
Odur hâmisi şimdî her rezilin yâ Resûlallah

Usandık biktik artık biz bunun hükmünden illâallah
Denilmez doğrusu milletçe bundan sonra eyvallah
Zamânında bunun Osmanlılık'tan eyledik ikrâh
Görürken hûn-ı ma'sûmîni yerde hazret-i Allah
Nedir mânâsı bilmem Selsebil'in yâ Resûlallah

Ne senden şerm edip zâlim ne Mevlâ'dan hazer etti
Otuz yıldır ahâliyi soyup tîg u teber etti
Utanmaz birtakım bîcâregânı derbeder etti
Bizi ezdikçe ezdi ahtapottan beş beter etti
Vücûdu kalmasın mı ol sakîlin yâ Resûlallah

Bizi duydukça tir tir titretir ol zâlimin marşı
Niçin bilmem ki hâlâ yıkmamakta âhimiz arşı
Sokaklar kan dolar mesdûd olur üç günde bir çarşı
Hilâfet iddiâsında olan bir zâlime karşı
Muaccizlikse de oldum dahîlin yâ Resûlallah

Istimdad, Mısır, 1323, s.1-8.

TASVİR-İ AHVÂL'den

Ağarmış saçlarım bir dağbaşında kara dönmüştür
O dağın dâmeninde gözlerim enhâra dönmüştür
Bütün mûy-i siyâhim bembezâz ezhâra dönmüştür
Tenimde cevher-i can bir çekilmez bâra dönmüştür

Büyüklerce cihanda âciz aldatmak dirâyettir
Yalan söz söylemek onlarca gûyâ bir zarâfettir
Küçüklerden sudûr etse fakat bunlar cinâyettir
Büyüklük seyyiâti setr için astara dönmüştür

Kuşatmış mülk-i İslâm'ı ser-â-pâ düşmen-i devlet
Küsûfa uğramış hurşide dönmüş âdetâ millet
Mezâlim kaplamış etrâfını fânûs-ı hürriyyet
Zalâm-ı leyî içinde parlayan envâra dönmüştür

Olur mu câzibe seyr eyle her mahbûb-ı gül-femde
Kemâl olmaz mekâtibden yetişmiş herbir âdemde
Şehâdet-nâmeli câhil mi istersin bu âlemde
Maârif şîmdi bizde meyvesiz eşcâra dönmüştür

Cehâlet âdemi mahrûm eder herbir saâdetten
Cehâlettir cihanda var ise eşna' esâretten
Uzağa gitme Eşref bu yakınlarda cehâletten
Koca bir milletin ikbâli bak idbâra dönmüştür

Deccâl, 2.kt., Mısır, 1907, s.8-12.

ABDÜLHAMİD'İN AĞZINDAN BİR NUTK-I HÜMÂYUN

Kal'a-i âsâr-ı zulme verdim istihkâm-ı tâm
Ettim istibdâd ile târîhe ibka-yi nâm
Öyle tarsın eyledim olsa cihan zîr ü zeber
Attığım üss-i mezâlim haşre dek eyler devâm
Ben o cellâdîm vatanda açtığım her yârenin
İltihâbı bir zaman etmez kabûl-i iltiyâm
Nerde Cengiz, engizisyon, nerde Haccâc u Yezîd
Nerde Timur u Hülâgû, nerdeecdâd-ı izâm
Nerededir Şeddâd u Nemrûd, nerdedir Âd u Semûd
Her cihetçe zâlimân-ı dehre ben oldum imâm
Ben ölürem mûlk ü millet bitmeden volkan gibi
Ka'r-ı lâhdimden tüter eflâke dûd-ı intikâm!
Ol kadar ezdim şu miskin milleti ki etmesin
Fasl-ı dâvâ eylemekçün rûz-ı mahşerde kiyâm!

Hilmi YÜCEBAŞ, Neyzen Tevfik, Hayatı-Hatıraları-Şiirleri, 8.bs., İst., 1981, Memleket y., s.366; Mehmet ERGÜN, Neyzen Tevfik Ve "Azab-ı Mukaddes'i, İst., 1983, Tunca y., s.243-244. Kahire'de neşredilen *Deccal Gazetesi*(1906)'nden alınmıştır.

GAZEL

Sümüm-i mihneti içtim leben leben diyerek
 Vatan türâbını öptüm semen semen diyerek
 Vatan harâbesi bence behişt-i âlâdîr
 Harâbeler gezerim çemen çemen diyerek
 Mezâr u mahbesi arz eylemekte istibdâd
 Hamiyyet ehline şimdi beğen beğen diyerek
 Akıtti seyf-i mezâlim dimâ-i mazlûmu
 Aransın ehl-i hamiyyet kefen kefen diyerek
 Olurdu belki benim nasîbim tesellîden
 Mezâra ye's ile girsem vatan vatan diyerek
 Dedim nedir bu cihanda nasîb-i Osmânî
 Dehân-i zâlim açıldı mihen mihen diyerek

Jönler (diş kapakta Jönler Mısır'da), Ist., 1326 (diş kapakta 1327), Matbaa Ve Kütükhane-i Cihan, s.155.
Bu ve sonraki şiirlerin yazara mı yoksa romandaki adı Rahmi olan gerçek bir şaire mi örttiği anlaşılamamıştır.

Şuûrumda halel var mübtelâyım
 Ahâlinin başında bir belâyım
 Eâliyi bitirdim, eздim ammâ
 Ahâlinin başında bir belâyım

Cihâna yirmi yıldır pâdişâhim
 Muhib düşmanım, hasm ilâhim
 Coğaldıkça benim cûrmüm, gûnâhim
 Ahâlinin başında bir belâyım

Benimdir halk u mahlük u arâzî
 Ne varsa hepsi bâ-i'lâm-ı kadî
 Değillerse bu hükm-i adle râzî
 Ahâlinin başında bir belâyım

Alınsın istemem târih yâda
 Azîz'in intihârı bînâda
 Hele nakl et sözü Sultan Murâd'a
 Ahâlinin başında bir belâyım

Ferîh ü şâd ü şendir gayr-i me'yûs
 Rezîl ü mürtekib gammâz u câsûs
 Afîf ü müstakîm ü ehl-i nâmûs
 Ahâlinin başında bir belâyım

Değil mahbûba yâ sâz ü câma
Alâkam var gönülden katliâma
Gebermem ben alâ-yevmû'l-kîyâme
Ahâlinin başında bir belâyim

Benim devrimde yok ârâm u âheng
Gehî isyan gehî i'dâm yâ ceng
Kızıl Sultan adım lâkin siyah-reng
Ahâlinin başında bir belâyim

Zamânımda mezâra döndü her yer
Bu beyti tifl-i târih etsin ezber
Mehâbetle misâl-i seng-i makber
Ahâlinin başında bir belâyim

A.g.e., s.156-158.

Müellefât-ı Ebu'l-fidâ'dan edip de istîshâd
Bütün memâlikî zulmle eyledim âbâd
Duyulmaz oldu bu mülkte sadâ-yı istimdâd
Benim mezâlim-i aczimle edilmez yâd
Sütûde menkabe-i Cengiz, Hazret-i Şeddâd

Timur zâlim idi lik hayli ekmel idi
Deminde ehl-i hûner ser-te-ser mübecel idi
Sütûn-ı şâni dahi muhteşem müheykel idi
Neron hakîm idi bir şâir-i mükemmeli idi
Bu şâh-ı kasır ise bir acîb sifile-nihâd
Mülük-ı sâfile yine hakka taparlar imiş
Uyûn-ı halkı bu yolda güzel kaparlar imiş
Tarîk-ı Hakk'a dahi ekserî saparlar imiş
Mülük mürtecilen beyitler yaparlar imiş
Bana bütün büyütü yıkmak oldu ber-mu'tâd
Süyûl-ı hûnu bugün Mekke'ye dek ulaştırdım
Hamiyyet ehlini yer yer sürüp dolaştırdım
Ben yüzümü zulme de bulaştırdım
Cehâlet etti beni maskara berbâd

A.g.e., s.159-160.

NÂMİK KEMÂL'İN RÜHU İLE

Derd ortağımla oturduk, bakiştık;
"Âh!" dedim, ben ağladım, o ağladı...
"Sen bana, ben de sana ne yakışık.." "Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."

"Gurbetimde sâde sensin bana yâr;
Hayâlin gelir, yasa ümid katar.
Şiirlerin bana demir bir hisar"
Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."

"Vatanın göbeğne dikildi bir put.
Çalıştığın hürriyyet nerde? Unut!
Artık gözümde cihan bir tek tabut"
Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."

"Ne kıymetliyim yurd, o kutlu emel!..."
Cennetten gelirmiş orda esen yel...
Ne, ne bahtiyardır onu seven el!..."
Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."

"Al yanağın al gülden yaratmış Hak
Elleri manolyadan nâzik ve ak.
Elinde kaldı; işi bitti bak!"
Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."
"Vefâlı yârim Nâmik Kemâl rûhu!
Ateşten sözlerin nerde be..noldu?
Sevdiğin yurd nolmuş?...Söyle be yâhû!..."
Dedim, âh ben ağladım, o ağladı..."

Türkbilik Revûsü, Nu.8, 1 Février 1938, s.1728(28).

TÜRK MARŞI

İner erkek bozkurd ulu Altay'dan;
Atlar Oğuz biner yağız aygırı,
Renk alır bayrak al tandan, ak aydan;
Yürür batırlar haykıra haykıra.

Ülkelere dalarız
Biz Türküz andalarız
Acuna ün salarız

Kalkın! Azdı zulüm, yurdu bürüdü
Kanlı zâlim kudurdu, it ürüdü
Başlar uçurdu, yerlerde sürüdü
Hürriyet bağın dağlar
Millet karalar bağlar
Evde analar ağlar

Türk'ün gidiyor nâmûsu, töresi
Yurdun kan doldu ovası, deresi
Zillet göresi, mezâra giresi
Alçak, elde hançer
Kan içer
Bıkmış millet candan geçer

A.g.mec., s.1732(32).

KITA

Vaz' u i'lâdan binâ-yı devleti
Gaye: Efrâdin refâh ü izzeti
Ferde kıymet vermeyen cemiyetin
Ferd için elbette olmaz kıymeti!

Şîrlerim, Kahire, 1950, Dârû'n-Nil et-tubaat, s.39.

ANLASAM BÂRÎ!...

Suçlusun dediler, lâtîfe sandım
Meğer ciddî imiş, sonra inandım
Nâmerdin ta'nından biktüm, usandım
Kime ne yapmışım, anlasam bâri...

Vicdânım, irfânım, hamîyyetim var,
Hakka, hakikate muhabbetim var,
Gayrın hukukuna riâyetim var,
Kimden ne kapmışım, anlasam bâri!

Kanûnu minnetsiz bir sâye bildim.
Sa'y ile irfâni sermâye bildim
Doğruluğu şanlı bir gaye bildim
Yoldan mı sapmışım, anlasam bâri!

Zindâna atıldım, ziyk, zulmet gördüm
Vatandan sürüldüm, mevt, mihnet gördüm
Kimden ve ne zaman ben şefkat gördüm?
Taşa mı tapmışım, anlasan bâri...

– Kandilli 10 Mayıs sene 337 –

A.g.e., s.46.

İTTİHADCILAR VE BAKIYYETÜ'S-SÜYÜFU

Beni öz vatanıma düşman tanıtmışlardı
Bunlar dost kisvesine bürünmüştür hainlerdi.
İçlerinde katiller, müdhiş hayduqlar vardı!
Zaman bu mel'unların çogunu hake serdi!

Bunlardan arda kalmış bir alay şerir var ki
Ne de olsa maziyi unutmak istemezler!
Hepsi o kadar nâmerd, o derece kindar ki
İntikam hislerini uyutmak istemezler

Her nereye gittimse beni tâkîb ettiler
Şerlerinden kurtulmak imkânını bulmadım!
Aleyhime her yerde fesad tertîb ettiler
Arzin bunlardan hâli mekânını bulmadım!

Sizinle uğraşacak bende kuvvet mi kaldı?
Hayâsız zebânilер! Daha ne istersiniz?
Âlemde görmediğim ezâ, mihnet mi kaldı?
Ben bedbahtüm, mazlûmum, sizler zâlimlersiniz!

Mâsum aylamak için her sözünüz bir tuzak
Terakkiden bahsiniz ezeli efsânedir
Medeniyyet, hürriyyet sizden ne kadar uzak!
Cinâyete ismetin münâsebeti nedir?!

— Kahire —

A.g.e., s.93-94.

ADÂLET

Her yerde cări olan istibdad, mutlakiyet!
Tabiatte olmayan birşey varsa, adâlet!
Âdil sandığın muhit hakîkatte zâlimdir.
Dünyâda bol bol icrâ edilen mezâlimdir!
Yüreklerden sizsa da adâlet temennisi
Kulakları çinlatan sâdece tegannisi!
Biktüm bu vâhî sözden, bu sürünen dâvâdan
Ne çıkar bilmiyorum, insanları ıgvâdan
Yaygaraya kapılıp sanma adâlet vardır
Hak nâmına mevcuddan ne koparırsan kârdır!

— Kahire sene 1931 —

A.g.e., s.127.

YENİ HARFLERE VE LİSÂNIMIZA DÂİR

Eş'ârimî neşr etmek için müşkile çattım:
Endişe-i tâhkîk ile dün uykuya yattım!
Rûyâma Arab harfleri dâvâ-yı kıdemle
Girmiş ve -tuhab şey- beni boğmuştu sitemle!
- Haksız, dedi, haksız bu tahakküm bana sizden
Bir iş gelecek zannediyordum elinizden!
Ben mu'terifim aczîmi, noksânımı lâkin
İkmâlimi te'min o cehâletle ne mümkün?
Takmiş gibi âvâre senin boynuna bir ip
Yapmakta ne mânâ ver idi "kâtib" (قَاتِبٌ) "i "katip" (قا تِبْ)?
Eczâne ve hastâne ve kestâne..ne sözler?
Hiç bilmese, hiç görmese evvelâ bunu gözler!
Irfâna nedir anlamadım ben bu taarruz
Tahrîr ile tesbit edilir tarz-ı telâffuz!
Tercihe sebeb var mı bu imlâ-yı habîsi
Lâzım mı değil Türk'e lisân-ı edebîsi!
Allâme çıkar sanmayın ümmîyi bir ayda
Mektebleriniz, dersleriniz etse de fâyda!
Vermekte la'l neydi Lâtin aslına pâye?
Mâdemki İslâh idi, teshîl idi gaye
Tatbîki bu taglîta sebeb olmamalıydı!
Asvât-ı acîbeyle kulak dolmamalıydı!
Bir şîve ki tiksindiriyor ehl-i lisânı
Hazmetmesi müşkil bu soğuk tarz-ı beyâni!
"Tâkib" (تَكِبْ) "i "takip" (تَكِيْبٌ)" etmede var mıydı isâbet?
"îlân" (اعلان) "i "ilân" (اَلَانْ)" olmaz, bu ne gaflet, ne sakamet?
Birdir bilirim bizde, evet ayn ile hemze!
Lâkin bunu hazf etmeye kalkışması herze!
Derler ki karîneyle okurlar onu Türkler!
Gelmez bu çeşit herzelerin hiç sonu; Türkler!
Geçsin hele dur on sene, onbeş sene müddet
Tahrîf-i lisân cûrmüne bakmazsa hûkûmet
Gelmezse bunun çâre-i islâhı vûcûda
Meydân okuruz şîvede evlâd-ı Yehûd'a!

A.g.e., s.138-139.

**FECR-İ
ÂTİ**

HAYÂL-Î AŞKIM

Münsail bir semâ-yı giryânın,
Zerdi-i iğbirârı altında
Münkesif bir hazân-ı nâlânın,
Gird-bâdî-i gam-nisârında

Soluvermiş, peride-reng-i bahâr,
Mesti-i inkisâr içinde nihân;
Bir çiçek, gördüğüm zaman güzelim,
Ufk-ı uryân-ı ömr-i târimda,

Bir sehâb-ı siyâh içinde ayân,
Sarı bir çehre...Âh, o dem görürüm,
Sarı bir çehre, bir hayâl-i besîm,

Dest-i bî-tâb ü ra'sedâriyle,
Rûh-ı gam-bârima eder takdîm:
Sarı, pejmürde bir soluk zühre!..

Oh, ey yâr-i bî-vefâ, bilmem,
Bu soluk renkli, münkesir, ebkem,
Bu hayâli tanır misin, acabâ?..

Dest-i bî-rahm-ı lehv ü lu'bunla
Kırdıgın, sonra attığın, ey mâh!
O, benim aşkımın hayâlidir, âh!..

Mecmâa-i Edebiyye, Nu.19, 22 Şubat 1316. Neşredildiği bilinen ilk şiiridir.

TERÂNE

– Nizâmi Bey'e –

Güzeliniz;

Emelsiniz,

Hayât-ı inkisârına ekille-i ebedsiniz!

Semâların güzelliği, leâli-i ziyâsı var;

Şafakların, denizlerin mezâhir-i hayâli var;

Fakat bu rûh-ı zârimin,

Bu aşk-ı gam-medârimin,

Emîn olun ki sevgilim, ne nûru var, ne aksi var!

Onun ümidi sizsiniz;

Hayâliniz, meâliniz bu rûha irtibâtu var...

Güzel melek, çiçeksiniz,

Evet çiçek meleksiniz!

O yâl ü bâlinizdeki nezâket ü zarâfetin,

O şî'r-i hande-perveri rübâb-ı şî'r ü aşkin,

Samîm-i rûh ü kalbime

Nezîh bir terânedir.

Musavver Terakkî, Nu.41, 6 Kânûn-i evvel 1317.

PERÎ-I HÜRRİYYET

Edip serâir-i eb'âdî câ-be-câ târâc,
Göründü dest-i ümidiimde bir mükevkeb tâc.
Zalâm-ı leylede mer'iydi râh-ı zer-kârı
Ve oldu herşeye bir ra'se-i ziyâ sârı.
Kızıl ve gölgeli kıvrıntınlarda gizlenmiş
O hüsн-i müşkiri sarmıştı lerze-i hâhiş.
Gözünde katre-i zerrîn-i ihtisâs ü heves,
O gizli sîneyi sarardı bir menekşe nefes.
Zer-i hayâl ile perverde nâ-şenîde, târî
Şükûfelerle örülülmüşü zülf-i leyî-eseri.
Gülen dudakları zulmette kanlı bir guldû
Ve gözlerim onu görmekle aşinâ buldu.
Bilîrsin, ey gülen âsûde-rûh ü çehre kadın,
Leyâl-i vahdet ü gurbette beklenen sendin!

Aşıyân, Nu.1, 28 Ağustos 1324.

SES

Titreyen ellerimle penceremi
Açtım âfâk-ı leyle karşı...Yine
Gecenin gölgeden menâzırına
İmtizâc eylemiş nûcûm u bahâr...

Sîhr-i eb'âd içinde şimdi gümüş
Bir sehâb andiran miyâh uyumuş...
Kalb-i şeydâ-yı leyî olan rûzgâr
Esiyor gölgelerde velvele-kâr...

Âh o bir aşk-ı bî-tenâhî mi
Geceden, tûde-i menâzırдан
Yükselen ra'se-i humâr u buhâr?

Sanki hulyâ-yı vasla müstagrak
Şebi bir ıtr-ı hisle doldurarak
Dolaşan, titreşen kadınlardı...

Sanki bir savt-ı gaib û mühitez
"Kalbe bir aşk-ı bî-vefâ yetmez
"Seviniz, muttasıl sevin!" derdi.

Jâle, Nu.1, 12 Teşrîn-i sânt 1325; Rûbab, Nu.15, 26 Nisan 1328. Piyâle (Ist., 1926, İlhâmi-Fevzi Matb., s.50-51)ye "Gece" adıyla alınmıştır.

MEHTABDA LEYLEKLER

Kenâr-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler
Fûsûn-ı mâha dalan pûr-hayâl leylekler...

Hevâda bir gölü tanzîr eder semâ bu gece
Onun böcekleri gûyâ nûcûmdur yekser...

Neden bu âb-ı semâvîde avlananlar yok?
Bu haşr-ı nûr-ı huveynâti hangi kuşlar yer?

Eder bu hikmete gûyâ ki vakf-ı rûh u nazar
Fûsûn-ı mâha dalan pûr-hayâl leylekler...

Servet-i Fünûn, Nu.1059, 18 Eylül 1327; Göl Saatleri, Ist., 1337, Evkaf Matb., s.13.

ZULMET

Ey sen

Ki şimdi şübheli bir şekl-i pür-hayâl oldun
Bu semâ-yı mesânın altında!
Gecenin mevti ufku bağlamadan
Susmadan her teneffüs-i zinde,
Ey sen,
Ki sönmemiş zer-i zülfünde son ziyâ-yı nehâr,
Bu genç elinle bu yorgun, cebîn-i lâlimi sar,
Ve sonra git. Bana bî-va'd olan bu yollar hep
Adımların'çün açılmış pür-incipâ vü zeheb...

Bırak leyâle bu cism-i garîb ü merdûdu,
Dizim eğildi; soğuk bir deniz gibi zulmet
Ağır ağır boğuyor bende ömr-i bî-sûdu.

Diken ve taşları üstünde bir uzun râhin
Dağıldı nesc-i harîr-i ümmîd-i mahrûmum
Ve mutlaka gelecek gölgelerle şimdi ölüm...

Lâkin sen

Ki gözlerinde güler nûru bir sadeş mâhîn
Egilme, git
Ve eyle gölgede pây-i şebâbını tesbît...

Beni bir tûde eyleyen zulmet
Sana hûsn-i hayâli nakş edecek:
Oldu çesmin nûcûm ile mâlî,
Onların nûr-i lâl ü seyyâli
Seni gûyâ karanlık üstünde
Etti bir heykel-i ziyâ gibi hâk.
Sen git
Ve eyle dâvet-i iklîm-i rûhuna rağbet.
Bu yol, bu yol, bu derin yol ki dâimâ mümted
Bu yol uzun ve benim dizlerim eğildi; gözüm
Kapandı. Avdet-i yeldâyla titriyor rûhum;
Bırak ve git, beni mevt-i leyâle tevdî' et.

Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi zulmet
Etti eşkâl-i arzı bî-hareket,
Ve döktü rûhuma rûyâya benzer bir mevt
Büyük, derin ve soğuk bir deniz gibi zulmet.

Lâkin sen

Dudakların yine pür-hande, gözlerin pür-zer,
Saçın nûcûm ile meşbû ve müşteil yine ter,
Bırakma rûhunu düşsün bu öldüren hisse,
Ve git
Ve eyle gölgdede pây-i ümidi tesbît...

O belde-i zer ü hulyâda bekleyen gözler
"Nerde?" derlerse
"Ne oldu, nerde o?" derlerse, âh o gözler eğer,
Miyâh-ı sâyede mevt-i fecîimi anlat.

Musavver Muhit, Nu.18, 26 Şubat 1324; Göl Saatleri(s.26-28)'nde birkaç mîsrâî farklıdır.

ŞİİR

Şî'r mi istediniz? Dinleyin bu giryeleri:

Şî'r..şî'r denilen bir zavallı hulyâdır,

Âdetâ bir sevimli rûyâdır...

Asabî

Bir kadın hisseder derinliğini!...

Bâzı eş'âr öyle mübkî ki

Büsbütün bir veremli sevdâdır

Hayır, hayır güzelim şî'rimiz kadındır hep

Menekşe gözleri uskun derinliğinde güler,

Karanfil ağzında bir şî'r-i nermîn söyler;

Ve kalbimiz dinler

Kalem de nakl eyler

Bütün o gözlerin umkunda titreyen râzı!...

1323

Rûh-ı Bî-kayd, İst., 1326, Tanin Matb., s.124-125.

BULGARIstan MÜSLÜMANLARINA

Ey müebbed fecîa-i hûnîn;

Kerbelâ, Kerbelâ-yı vahşet ü kîn..

Ey vatansız sefil olan zuafâ,

Ey mezardan cûdâ kalan şûhedâ..

Köyü âdâ-yı dîn elinde harâb,

Ey öten lânesinde bûm u gurâb..

Irzi düşmanla pâymâl ü tebâh,

Ey eden her dakika yüzbin âh:

Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler

Emîn olun sizi bîrgün halâs eylerler.

Nedir görür o sefiller hilâl-i Osmânî

- Ki altyüz senedir hiç azalmıyor şâni-

O şanlı bayrağı düşman kaniyle biz boyadık,

Hilâl ü necmi de taktik, şerefle hep yaşadık.

Sorun ki düşmana hiç var mı böyle târîhi?
Yüz atlidan koca bir devlet-i ebed-bâki!
Bizim uşaklarımızken o üçbuçuk hezele,
Bizimle çıkmadalar bak utanmadan cedele!
Güneşte parlasa hep kanlı süngüler, palalar;
Nasıl kaçar göreceksin önünde maskaralar.
Cebel-misâl dururken dilâverân-ı vatan,
Domuz çobanları galib olur mu?...Olmaz, inan.
Biraz yavaş kızarız -bir kusûrumuz vardır-
Kızınca dağ, dere düşman kamıyla hep kızanır.
Emîn olun sizi artık halâs eylerler,
Bu şanlı bayrağın altında toplanan erler.

Büyükada, 1328

Rûbab, Nu.41 (nûsha-i mümtâze), 25 Teşrin-i evvel 1328.

ALTIN MARŞI

Ey kazanç ehli hemen fırlayınız,
Koşunuz bankaya kâğıd sayınız!
Senevî yüzde beş altın payınız!
Eski altınları hâtırlayınız!

Gökten inmiş sarışın kızlardı;
Bir zaman cebleri yıldızlardı,
Harc edildikçe yürek çizlardi
Eski altınları hâtırlayınız!

Ne mûrûvvet, ne hamîyyettir bu,
Sözün en doğrusu fırsattır bu,
Altını görmeğe ruhsattır bu
Eski altınları hâtırlayınız!

Edebiyyât-ı Umûmiyye, Nu.67, 11 Mayıs 1334.

KOŞMA

*Bir saçı leylâya mecnundur deyü
Yazmışlar deftere dîvâne beni
Derdli*

Ey gözümün nûru var midir eşin
Görür de kim etmez sana ibtilâ
Peridir mutlaka anan kardeşin
Belâsin sevdigim belâsin belâ

Meclise mestâne mestâne gelir
Aşkımı söylerim efsâne gelir
Dinleyen derdimi dermâna gelir
Sen gibi insafsız görmedim asla

Gözleri süzgündür kaşları ince
Yüz vermez önüne çikan her gence
Bana bir kerrecik gülümseyince
Unuttum derdimi buldum tesellâ

Yâsemen gerdanlı gül yanaklıdır
Boynumu vurdursa şimdi haklıdır
Koynunda bir demet gül mü saklıdır
Dedim de kokladım oldum mübtelâ

Mecnûn'un alnına kara yazdırın
Vecd ile Ferhâd'a dağlar kazdırın
Nâhid'i kaç yıldır böyle azdırın
O gözler şübhesisiz senindir Leylâ

Şâir, Nu.12, 1334, s.180.

EY İLÂHEM

Bir beyaz fecr idi gül rengi tenin
Aşkin akşamlı siyah bir tüldü
Gözlerim doldu o fecrinle senin
O siyah tülle başım örtüldü

Seni gördüm ve dedim tâ kendi
"Yine bir kalb arıyor pençesine!"
Aşk uzaktan görünüp seslendi,
Koştum imân ile aşkin sesine.

Arkasından mütehâlik yürüdüm:
Sana birgün varırm belki, diye
Beni terk etti hevâsında ölüm
Kokan endişeli bir zâviyeye

Tâ o günden beridir, hicrânın
Gamı kalbimde birikmiş, yaşadım.
Şimdi hücremde senin kurbânın
Olacak çağ'a eriştim, şâdım

Dağlar aşmiş deli bir sevdâlı
Gibi mihrâbına dek yükseldim.
Gözlerim bağlı, başım hummâlı,
Ey ilâhem sana kurban geldim

Yarın, Nu.30, 11 Mayıs 1338.

PAŞA'NIN ATLARI

-Ömer ve Tayfur'a-

Melül, kirli bir kuş gecesi. İnce ve muazzeb bir yağmur, kesif ve müzik bir iş gibi, Beyoğlu'nun kargaşalığı üzerine dökülüyor; soğuk nefesiyle tâ iliklerinize nûfûz ederek sinirlerinizi gevşeterek muttasıl dökülüyor. Refikim Abdülhak Nazmi'yi Taksim'e kadar götürdüktен sonra, evime avdet edecektim. Nâ-hoş meşgûlîyetlerle dolu bir günün mezâhimî altında sanki ağırlaşan adımlarla caddenin dar yaya kaldırımda yavaş yavaş ilerliyor, etrafımızdaki muhtelif halka lâ-kayd nazarlarla bakarak, neticesiz olduğu derecede meraklı ve căzip olan ictimâî bahislerden bîrini tâzelemiş konuşuyorduk. Nâgehan arkadaşım, "Zavalh Nâzîm Paşa'nın atlara bak!" diyerek Şark Kulübü'nün önünden bekleyen bir kira arabasının beygirlerini gösterdi. Hemen durdum. Eskiden beri aşinâsi olduğum güzel atlara baktım ve bir sur'at-i berkiyye ile, Otuzbir Mart'ta öldürülen Adliye Nâzîrî'nin sahne-i katli, tek mil fecâat ve vahşetiyle gözümün önüne geldi:

O gün, köprü başında âsiler tarafından çevrilerek tâ Ayasofya'ya, gûyâ bir mahkeme-i kübrânîn huzûr-ı hunhârına doğru götürülen paşanın arabasını işte bu beyaz atlar çekmiş; müdhîs bir irticâîn mâsum ve meş'um âletleri olduklarından bî-haber yüzlerce askerin parlak sângûleri, hadîd ve çîlgîn feryatları arasında, işte bu güzel beyaz atlar, başlarına asılarak koşan adamların emirlerine tâbi', o pâk ve muhterem sahiplerini ölüme sürüklemişlerdi... Orada, o isyan ve kitâl meydanında, kanlı ve korkunç nazarlarıyla, "gebertilecek herifler" arayan, ölüm kokusuyle sermest, öldürmek arzusuyle, ihtiyaciyle sabırsız binlerce kimseñin ortasında arabadan indirilen paşanın bir ateş yağmuru altında kurbân-ı mübeccel olarak düştüğünü görmüşlerdi... Ve şimdi bu mukavemet-sûz ve acı hâtırâtın zî-hayat birer timsâli oldukları için, senelerce bir muhît-i debdebe vü dârâtta sevile sevile yaşadıktan sonra, âdi bir kirâ arabasına düşmüşlerdi!

Tam o sırada arabacı dizginleri toplayarak biraz zayıflamış görünen güzel beyaz atları kamçıladı ve onlar ince ve pis yağmurun altında boyunlarını eğerek serî fakat hevessiz ve gayr-ı muntazam adımlarla hareket ettiler. Refah ve saâdet, servet ve mehâsin içinde hayat geçirdikten sonra fakr ü sefâlete düşerek âdi bir hizmeti yapmağa mecbûr olan bir asil-zâdenin hâlini hiç tedkik ettiniz mi? Onun dudaklarında dâimâ zehirli bir takallus-ı istihfaf, onun gözlerinde dâimâ bir sâye-i hûzn vardır. İşini büyük bir arzû ile yaptığı zâhiren göstermek isteyen müheyyâ harekâtında dâimâ bir kırınlık, hafî bir maraz hissedersiniz. İşte o güzel beyatların sur'atlı yürüyüşünde bütün bu mânâlar, bütün bu zehr ü istihfaf, bu tevekkül ve elem mevcuttu. Nerede sevgili paşanızın zaman-ı satveti? Nerede o eski yürüyüş, o ağır, pûr vakar ve kibar adımlar? Cinayetin dehşet ve vahşetini düşünürken kalbimi dolduran ye's ü keder o kadar çok ki hayatın bitmez tükenmez haksızlıklarına karşı isyan etmeye kuvvetim kalmıyor. Zâten isyân etmek neye yarar?

-Nişantaşı, 1909-

BİR KADINA

İpekli bir kelebek bî-karâr u sevdâkâr
Gunûde güllerin üstünde nazlı nazlı uçar..
Bahâr vâsi' u nermân o tül kanadlarda
Gıcıklanır gibi âvâre çırpinır...Sevdâ

O penbe tozlu kanadlarda kıvrılır, bayılır..
Açan çiçeklerin üstünde bir dakika kahr!...
Güzel kadın! Kelebekler kadar zarif ve beyaz
Emellerinle sakın sevme..Kalbinin mümtaz

Tahassüsâtını bir vüs'at-i inâyetle
Dağıtma...Bil ki bugün bir derin saâdetle
Uçan güzel kelebek her çiçekte, her gülde
Bir ince toz bırakır...Bî-misâl ve nâdide

Kanadlarındaki elvân-ı hande rengi solar!
Güzel kadın..bana sen gelme sâf u sevdâkâr...
Benim de kalbim o âvâre penbe güllerine
Kadınlığın, o ipektен kanad solar belki!...

Çamlıca - 19 Mayıs 325

Resimli Kitab, C.2, Nu.9, 15 Haziran 1325.

KİN

- Girid Müslümanlarına -

Göster semâ-yı mağribe yükselsel de alnımı,
Dök kalb-i sâf-ı millete feyz-i beyânını...
Al bayrağıyla çıkış, yürü, sağken zafer-nümâ,
Birgün şehîd olunca da olsun kefen sana...

Ey makber-i muazzam-ıecdâdi titreten,
Düşman sadâsı sus! Yine yükselme gölgeden!
Düşman! Hilâl-i râyet-i İslâm'a hürmet et!
Toplar, boğar hitâbını dağlarda âkîbet..

Dağlar lisâna gelse de anlatsa hepsini,
Binlerce can dirilse de nakl etse geçmiş;
Garbin cebin-i zâlimi afvetmedim seni,
Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi!

Ben şüre-zâr-ı kalbimi kînimle süslerim,
Kalbimde bir silâh ile ferdâyı beklerim
Kabrinde müsterih uyu ey nâmâdâr atam,
Evlâdının bugünkü adı, sâde intikam!

15 Temmuz 1326

Rûbab, Nu.41, 49; 25 Teşrin-i evvel, 28 Şubat 1328.

ŞİİRLERİMİ YAKARKEN

Hind ü Seylân'daki sâhilleri yıllarca gezen
Ka'r-ı deryâya inip inci ümîd eyler iken
Bir avuç toprak alan bir yeni dalgaç gibiyim..

Çok zaman ben de hayâlâtâ kapıldım, kalemin
Penbe yapraklara sevdâlı şiirler yazdı.
O zaman ben de ümîd-perver idim, hem yazdı.

Âh, fakat şimdi buruşturduğum, usandım, attım,
Şimdi muzlîm görünün bir koca defteri yaktım.
Onları iklîlime bir inci sanırdım... Nerde!
Bir avuç kûlmûş o kiskandığım ölmüş deste!

Rifat Necdet EVRİMER, Emin Bülend, İst., 1958, İnkılâp Ktbv., s.60.

DEV ŞARKISI

Türküm ben, Oğuz nesli benim nesl-i vakurum,
"Altay"lara bağlar beni alnímdaki nûrüm.
Parlak güneşin doğduğu yerlerde doğan ben
İlk âteşi içtimdi bir arslan memesinden.
Şâhin gibi cenc atları kışnerken, uyandım
Ejder gibi kaplanları boğdum, oyalandım.
Yalçın döşeğimvardı kühelyân yelesinden,
Aldımdı bu sert ismimi gök gürlemesinden.
Türküm ben, Oğuz nesli benim nesl-i vakurum,
"Altay"lara bağlar beni alnímdaki nûrüm.

Çınaraltı, Nu.71, İkincikanun 1943.

Zendavesta-6: UÇURTMLAR

Dar, kirli dere kenarlarında ufacık, daha henuz siyah, böcek kadar küçük kurbağa yavruları vardır; burunlarını bir yere uzatmış, vücutlarını mütemâdiyen salılarlar, kuyruklarını mütemâdiyen hareket ettirirler. Uçurtmalar da bunlar gibidir; gökte, sabit bir yerde mütemâdiyen sallanırlar, mütemâdiyen kuyruklarını oynatırlar.

Uçurtmalar öyle sefil serserilerdir ki elbiseleri bir renk olamaz; her renk kumastan bir parçayı eklerler ve her zaman öyle mütelevvin gezerler.

Kuyrukları ise birer parça pembe Sabah'tan, Tanin'den, Levant Herald'dan örülür; bu hiç imtizac edemeyen kâğıtlar orada dâimâ titrek seslerle birbirlerinden şikayet ederler.

Tâli' bu mahlûkları herbir zî-hayâtın teneffüs edemeyeceği kadar saf havalarda, gezemeyeceği kadar uzak göklerde, dâimâ yağmursuz ve açık semâlarda yaşatır; sudan kaçırır, zîrâ İslânırsa ölürl. Fakat baht bu büyük lütfuna müellim bir netice hazırlar: Her uçurtma muhakkak paralanarak, lime lime olarak ölürl; ekseriyâ da Neron'un çarmıhları gibi dallarda, telgraf direklerinde, tellerde ince sesler çıkararak asılı kalır; sahibinin gözleri önünde hergün bir parçası koparak, renginden hergün bir parçasını kaybederek İslâna İslâna mahvolur, gider.

Uçurtmalar biraz da şâirdir: Fezâ-yı tahayyûlde mes'ud yaşarlar; fakat hâkikatte her sukutlarında birer cerîha alırlar. Onları hayâlden hâkikate sürükleyen uzun bir râbita çocukların elinde durur; zavallilar câhillere bâzîcedirler.

Uçurtmaların feci sergüzeşleri de vardır: Bâzen iki komşu birbirlerini severler ve havada imtizac ederler; lâkin bu tatlı müvâneset, bu dolaşma der-akab ikisinin de ölümüyle neticelenen birer sukat hâlini ahr... Zemîne öyle hîrpalanmış, birbirlerine sarılmış ve dolaşmış düşerler ki, ne o çocuk elleri, ne de büyükler artık idâme-i hayatlarına imkân bulamazlar.

O zaman, birçok insan elleri üşüşerek bu zavallı raksan ve mütelevvin vücuqların iskeletlerini ayırmaga koşarlar; balıkçılar, avcılar, açıcılar gibi uğraşırlar, tırماşırlar, sicimleri bir yana, tahtaları öbür tarafa ayıırlar; sonra etrafından toplanan komşu çocukların mütecessis nazarları altında bu harap çerçeveyi sallayarak evlerine dönerler. Ve eşiklerde dinlenen, kapıların karanlıklarına kaçan, duvarlara sürünen miskin gölgeler sokak ortasında biriken bu kâğıtların üzerine kıvrılır yatarlar...

Erenköy-5 Mayıs 1325

HALECAN

Âheng-i rübâbımda ne bir şî'r-i emel var;
Sîmâ-yı hayâlimde ne bir hande-i nevvâr..
Tüllerde, elemlerde uyur zûhre-i şî'rim,
Rûhumda kamer, gizli dumanlarda müellim
Bir hâle-i nisyân ile örtüldü, bu akşam;
Ooh..öylece bî-hiss ü emel..böylece kalsam

Kalbimde erir: Handelerin beste-i şûhu,
Eb'âd-ı leyâlin nagamât-ı leb-i rûhu..
Bir sâye-i râkid gibi, bir iz gibi birden,
Ben sanki silinmiş gibiyim cebhe-i şebden
Rûyâ-yı hafâyâ ile –nisyân ile– her dem
Mes'ûd u muazzez kalabilsem...Ölebilsem

Lâkin bu şeb oldün yine hemşîre-i rûhum
Ey mülhime-i rûh-ı sükûn, sine-i ma'sûm..
Doğdun güzelim rûhuma pür-vecd-i teselli,
Sînem, olarak şî'r ile âmâl ile mâlî
Artık ölebilsem diyemem..öylece dil-teng
Yok..yok ölemem ben..ölemem..istemem ölmek..

– Kadıköyü 25 Mayıs 325 –

Resimli Kitab, Nu.11, 15 Ağustos 1325.

ÖĞLE

– Serbest nazım –

Nârin
Gümüş kanadları gizlendi hep esâtırın;
Pamuk bulutları massetti bir dumanlı sükûn;
Asabî bir ziyâ-yı hande-nûmûn
Sardı sîmâ-yı rûh-ı eb'âdî;
Eridi,
Nâgehân kuşların semâ-perrân

Zerr-i aşiyânından,
Damlayan lahn-i saf u billûrî;
Şimdi artık ne bir kanad, ne perî,
Ne de bir ses var usk-ı mînâda;
Yalnız âsûde semt-i ulyâda,
Muhîte hâkim olan bir melîke-i ebedî
Vardı..
Şimdi artık pîrîl pîrîldî semâ;
Uçtu, sallandı mûrûhât-ı ziyâ,
Doldu şeb-tâbelerle pûr-hulyâ;
Deniz işlendi süslü pullarla;
Dalgın,
Büküldü boynu gûrîzende, nazlı kumruların,
Kısıldı sesleri hep;
Bir ibtisâm-ı zehêb
Turunç fidanları üstünde mûrtesim..bî-tâb
Gölgeler oldu nâ-bedîd û müzâb
İhtizâr etti zulmet-i mahrûr
Uyuttu rûh-ı müsâfâti bir serâb-ı fûtûr...

– Kadıköyü 18 Ağustos 1326 –

Erganun, İst., 1327, Tanin Matb., s.97-98.

GÖNÜL

– Yeni aruz –

Yıkık bir evim var..ey yabancı, sakın gelme,
Bu tozlu ve örümcekli, penceresiz evime...
Bu kapkara ev, bu sönüük bucakta için kapanır,
Senin gibi bir sevdâli kumru nasıl dayanır?
Yanan ve yakan bir rûzgâr esiyor..sen uzak
Bulun..bu donuk zindanda gûl bedenin solacak.
Dudak kuru, saç dağınik ve göz sönüük ey bezgin
Yabancı! Gelirsen eğer uchar o güzel rengin;
Senin de gözün yaşarır, bu evde derinden esen
O sert ve o azgın sam yakar, kûl eder. Ey sen
Ki bir saray istersen, harâbelere gitme;
Sûlûn gibisin sen, baykuş olmaya meyl etme;
Ve şimdi yanıp da kûl olmadan çekil artık sen
Bu tozlu ve örümcekli, penceresiz evden...

Şâir Nedîm, Nu.12, 3 Nisan 1335.

DÖNÜŞ

Bir zamanlar neredeydin ey kuş
Nerelerden geliyorsun? Bu uçuş,
Bu uçuş hangi uzak illerden
Düşünülmez ve bilinmez yerden
Söyle ey ayrı uçan sevgili kuş
Ne kadar çok seni yormuş bu uçuş
Bak, yeşil gözlerinin rengi donuk,
Sarışın tüylerinin rengi soluk,
Kanadın tozlu, sesin pek kurumuş
Nice yıl söyle ne oldun ey kuş!...

Bir zaman biz sevişen kuşlardık;
Ne güzel bir yuvamız vardı..yazık
Ayrılıp uçtun, o günden beri biz
Dağınık bir yuvanın kuşlarıyız.
Ayrılış demleri âteş gibidir
Sevginin tellerini hep eritir
Diyerek doldu içim bir korku.
Değdi tâ gönülüme sevdânın oku...
En nihâyet, dediler: Döndü o kuş,
Pek sevindim buna..lâkin bu uçuş
Ne kadar çok seni yormuş; artık
Uçma ey sevgili kuş, uçma, yazık
Sinen âteşli dikenler dolmuş,
Kalbinin goncesi birden solmuş,
Kanadın tozlu, gönlün kurumuş
Uçma, ayrılma, yeter sevgili kuş...

– Kadıköyü 30 Kânûn-i sâni 335 –

Şâir Mec., Nu.9, 6 Şubat 1335.

APOTEOZ

Doldu bûyinle, esîrinle hevâ;
Gözlerindir bu derin gök, bu deniz;
Tılsımındır duyulan gizli nevâ;
Sezilen căzibenindir her iz.

Saçının telleridir nûr u ziyâ;
Yüzünün, yeryüzünün her çiçeği;
Yâdının şimşegidir her rûyâ
Yaradan rûhta sensin meleği.

Nâtikan oldu senin inledi ney;
Gözyaşından yaratıp suydun mey;
Yandı sevgin-le senin gözbebeği.

Görünensin, bilinensin, sezilen,
Sevilen, sevgi, seven yalnız sen
Varlığın-sın biricik sevdiceği..

– Moda 10 Birinciteşrin 1937 –

Yumak, İst., 1938, Kanaat Ktbv., s.21-22.

BÂDBÂNIM BİR MENDİL OLDU

Bâdbânım bir mendil oldu. Aşkımın bâdbâni küçük, muattar bir mendil oldu. Teknesi harap, metruk bir sefîneye benzeyen aşkıma nûşîn, şuh bir kadın mendili çılgin bir bâdbân oldu ve aşkımdı çılgin bir seyr ile göl gibi sâkin duran rûhumda dalgalar yaptı ve aşkımdı çılgin bir seyr ile göl gibi sâkin duran rûhumda dalgalar yaparak benliğimin mechûl ufuklarına koştu.

Benliğimin mechûl ufuklarında mechûl sâhiller var. Biliyorum, yelkeni çılgin, teknesi harap sefîne bu sahillerden birine çarpar, sâhil münhedim, tekne târûmar olur ve yelken, ve yelken... O mecrûh bir kanat gibi çırpinır, çırpinır; sonra kopar, yırtılır ve parçaları, onlar, herbiri ayrı bir melâl hâlinde göl gibi sâkin duran rûhuma düşer.

Münhedim bir sâhil, harap bir tekne ve yelken parçaları altında hummâlı bir alın gibi buruşan, pür-mesâ, sincâbî bir göl... İşte her aşktan sonra rûhumda hâsil olan manzara! Çok hazır değil mi sevgilim?...

Hem de bu sefer bâdbânım bir mendil oldu. Aşkımın bâdbâni küçük, muattar bir mendil oldu. Ve teknesi harap, yelkeni çılgin sefîneye bütün ümitlerimi, emellerimi; bütün iştihâ-yı hayatımı yükledim.

Servet-i Fünun, Nu. 1007, 9 Eylül 1326.

EYLÜL

Eylül hulûl etti. Melûl krizantemler mevsimi hulûl etti. Rûhuma eylül hulûl etti. Ağırbaşlı, melûl krizantemler râyihalarıyle rûhumu melûl etti.

Orada, ufukta tepelerin menekşe eşkâli ve deniz sincâbî sisler içinde müzâb oldu. Sermest-i sayf u ziyâ koruya bir “âh” gibi bâd-ı hazan doldu. Ağaçların arasında korkak, titrek, nâle-gîr, girizan yapraklar koşuştı. Kuru yapraklar koşuştı. Tabiatın hasret-i neşat ile memlû göğsünde eşkâl ü elvâni silen nâ-mer'i, mâtemî bir el dolaştı ve kuşlar uzaklaştı. Ve mîkman-ı mevsim-i bahar olan kuşlar uzaklaştı.

Sen de gittin, sen de gittin. Bahçede yağmurlar, ruzgârlar kuru yapraklarla ayak izlerinin ziyâını gördüm; bahçede manolyaların ihmâzını gördüm.

Sehâb olan neşidesiz tabiatê artık penceremi kapıyorum.

Gözlerimde şeklinin ziyâını duydum. Gözlerimde şeklinin ziyâını, kalbimde se-
sinin inkisârını duydum. Odam tehî, kollarım tehî kaldı. Râyihanı, herseyi bâd-ı
hazân aldı. Akşamüstü yeşil tepelerden pembe gurublar seyrini, çamların serin göl-
gelerini, bu gölgeler altında yanyana uzanmaları, koşuşmaları, müzehher çitler ūs-
tünden atlamaları, bûseleri, der-âguşları, yeminleri, hepsini aldı, hepsini aldı. Başım
boşluğa daldı. Ser-gerdânım, harâbım. Kışın karlı günlerde, yalnız odalarda vahim
hastalıklar düşündüm. Hırıltılar, iniltiler, bârid, mezar renkli mesâlarda bî-vâye ölmeler
düşündüm. Camdan odama mürde, solgun bir huzme-i ziyâ döküldü, camdan
mevtin rengi döküldü ve gözlerim kapandı.

Gözlerimde şeklinin ziyâunu duydum. Gözlerimde şeklinin ziyâunu, kalbimde se-
sinin inkisârunu duydum. Eylûl hulûl etti...

Servet-i Fünun, Nu. 1009, 22 Eylül 1326.

GAZEL

Hey'et-i nuzzâr sarhoş, cümle mebûsân mest
Olsa lâyiktür bugün bir kat daha âyân mest
Yok imiş nuzzâr için endîşe-i buhrân deyû
Raks edip keyfinden olmuş mîr-i Hallacyan mest
Gûş edince veçd ü istigrâkını bir nâzırın
Hep maârif tekyesinde oldu ser-mestân mest
Ey refîk-i muhterem kurdun yine bezm-i (Cem)i
Eyledin def'e de ihvânını hayrân, mest
Ba'demâ gûş eyliyorken nağme-i kilkin senin
Sâgar-ı nazmîm çekip olsun bütün rîndân mest
Bir harâbât-hânedir bu memleket kim onda hep
Âmir ü me'mûr sarhoş, âlim ü nâdân mest

Divânçe-i Fâzil der-Vasf-i Efâzil, 1st., 1329, Tanin Matb., s.103.

OLSA

Bugün kabil değil susmaz (Adam) hattâ ruhâm olsa
Neler söyler düşün artık eğer mîr-i kelâm olsa!
Eâzîm ol kadar me'lûf-ı hab u istirâhat kim
Kiyâmet koptu zanneyler ufaktan bir kiyâm olsa!
Kurulsa arsa-i hicvîmde birgün bir büyük eyvân
O gün dâvetiler hem sâde nuzzâr-ı kirâm olsa!
Nasıl yâ Rab yaşar birçok cerâid sahn-ı âlemde
Yalan yanlış havâdis yazmamak şâyed nizâm olsa!
Bozarlar derbederlikten şikâyet eyleyenler hep
Eğer herseyde cidden bir hakîkî intizâm olsa!
Teşâürden, tefelsüften filân biktik n'olur âyâ
Rîzâ Tevfikimiz câmi'de artık ders-i âm olsa!
Denir kim câ-be-câ mümkün değildir şimdî iş görmek
Neler yapmaz fakat insân eğer ciddî merâm olsa!
Olurdu pek güzel bir kafiyem cânâ şu misrâ'da
Tesâdûf lûtâf edip (Ifhâm)ın ismi Înfihâm olsa!
Bugün yazdıklarım pek derbeder Fâzil benim ammâ
Yazar mıydım gazel fikrimde zâten insicâm olsa!

Harman Sonu, 1st., 1330, Evkaf Matb., s.8.

KİŞ GELMEDEN

Daha orta yaşında
Bu senenin yağdı kar;
Maltepe'nin başında
Onun için ağrı var.

Arkasında bir abâ
Uyukluyor tepeler
Yakacık'ı zanneder
Gören şimdi âbaba!

Günâhını bu işin
Dün akşamki fırtına
Yine mutlak Keşîş'in
Yüklemiştir sırtına

Ada filân kâmilen
İşte artık neş'esiz
Demek kişi düşünen
Değilmişiz sâde biz!

Soğuk karın yanında
Inadçı bir komiser
İhtimâl ki yarın da
Ayaz Paşa kol gezer

Görür görmez Kalamış
Bu vakitsiz soğuğu
Sandığından çıkarmış
Eski kahin kocuğu!

Saçaklıarda kumrular
Gûyâ birer mülteci
Neden oldu sonbahar
Bu yıl böyle mûrteci'?

Tevekkelli değilmiş
Înliyordu ovalar:
Kîserdârı kesilmiş
Her tarafta boralar.

Uzun boylu bir kavak
- Ağaçların çobanı! -
Diyor bu yıl ne yaksak
Doğru çıkmaz dumani!

Saksağanlar ruzgâra
Etsin diye ilticâ
Yasak oldu kuşlara
Ağaçlarda ictimâ'

Fakat yine yağıp kar
Kapanırsa her bucak
Emînim ki kargalar
Bir ihtilâl yapacak

sene 328

Yeni Mecmûa, Nu.7, 23 Ağustos 1917.

DEHÂLET

Senin dergâhına kıldım dehâlet yâ Habîbullah
Benim zîrâ yolum râh-ı dalâlet yâ Habîbullah
Kusûrum hadden efzûndur fakat şimdien gerû asla
Emîn ol hayra ben etmem delalet yâ Habîbullah
Eğer hakkın dahi varsa inâyet eyleyip lütfen
Helâl et yâ Habîbullah, helâl et yâ Habîbullah

.....

Benim hâmemde ger olsa kiyâset yâ Resûlullah
Eder mi meclis-i hicve riyâset yâ Resûlullah
Muvâfîkhîk muhâliflik emîn ol yüzde doksanbeş
Siyâset yâ Resûlullah! Siyâset yâ Resûlullah
Bütün dünyayı medh etsem dahi yüzbin ezâ vardır
Eğer zemmeyelesem artık kiyâs et yâ Resûlullah

Kınalı, Nisan 338

Akbaba, Nu.267, 20 Haziran 1341.

SAN'AT BANA ŞUNU DER :

Bilmeli ki o ne gülen, ne ağlayan demektir
Hakikaten büyük şair bir çağlayan demektir.
Doğuları batılardan onun dili seçtirir
Nehirlerin en coşkunu yine onun vecdidir.
Bilmeli ki o ne şarap, ne de lâle demektir
Gerçekten bir büyük san'at, bir şelâle demektir.
Sakat gönül ona varmaz, hattâ yanıp kudursa,
Onun için at sen yere mermerini, alçını
Çıkamazsun tepesine rûhun eger bodursa
Çünkü yoktur kayaların ondan daha yalçını!
O yaylaya dökülemez hiçbir bulut gölgesi
Sonsuzluğun üst tarafı, işte şî'rîn ülkesi!

Fâzıl Ahmet, (haz.Kâzım Şinası), İst., 1934, Akşam Kitbh., s.17. İlk nesri epeyce farklıdır. Adı "San'at Bana Der Ki" olan bu şiirin üstünde Ali Cânib'e ithâfi, altında 15 Kânûn-i sâñ 1927 târihi vardır. Beş misrâ daha uzundur ve epeyce kelimesi değişiktir.
Hayat Mec., Nu.9, 27 Kânûn-i sâñ 1927.

HULYA GÖLÜ

Şî'r olmada, his olmada, rûh olmada her yer...
Efsunlara benzetti güneş mermeri, tuncu
Sâhillere yağmakta olan gölge ve renkler
Hep morla yeşil, sonra bütün mâvi, turuncu.

Durgun gecenin açtığı ihrâma sarındı
Dağlar, tepeler, kuşlar, ağaçlar Yakacık'ta.
Sevdâlarımız sonra bizim gitti barındı
Hulyâ gölü üstünde küçük bir adacıkta.

Gördük deli aşkin deli volkanlarını
Hicran dolu yangınları eflâke saçarken
Aştık da hayâlin yeşil ormanlarını
Girdik yine bir bahçeye salkımlar açarken.

Güller gibi solduk, yine güller gibi açtık
Şî'rîn uzanıp yattığı kumsallara kaçtık

Her Ay, Nu.4, 20 Haziran - 20 Temmuz 1937.

NÂLE-İ İSTİRDAD

– Muhterem ameletelere –

Yüklenip yılların zehirlerini
Düş-i ikdâm-ı pür-faziletine,
Koşuyorsun, hâkserini
Kavrayan bir siyâh elin izine..

Koşuyorsun; o geçtiğin yollar
Izbe hâlinde bir çamurluktur.
Lâkin, ah, ey sefil ü müstahkar!
Gözlerin hisse olmuyor kadir..

Katarât-ı tevân ü gayretinin
Çalışıyorlar fer-i saâdetini;
Ben de hattâ şerîkiyim; nefrin!

Dur ve haykır biraz merâretini,
Sarsarak çatlak ellerinle bizi!
– Yeter artık, de, ver nasîbimizi...

Bahçe, Nu.31, 17 Şubat 1324.

BAYRAM GECESİ

Niçin, sen ey kocamış genç, sevinmiyorsun? Kalk
Bütün muhîtine bak, sen de gül: Yarın bayram..
Önünde bir sürü nes'e, peşinde bir sürü halk
Solunda aşk u telâkî, sağında zevk u meram...

Yarın evet..bunu gördüm ben, onsekiz sene var,
Bugün fakat bu sakat gözlerimle görülmüyorum:
Önümde bir kara baykuş, peyimde bir uçurum,
Sağında hiç, acı bir hiç, solumda bir de mezar...

Nedir hakîkat ü esbâbı ye's ü mâtemimin?
Niçin bu boynu büük çehre-i teessür-çin?...
Bulutlu göklere baktım ve ağladım, eridim,

Dumanlı dağlara sordum, cevab vermediler..
Derinde aks eden âvâre bir enîm-i keder
Sabâhi bekledi hep: Anne! Anne! Anneciğim?!...

12 Teşrin-i evvel 324

Kadın, Nu.2, 20 Teşrin-i evvel 1324.

MÜSLÜMANIN TÜRKÜSÜ

Hey serseri müslüman! Hey gafil insan!
Elindeki Kur'an; diyor ki "Uyan!"
Sende yok mudur kan? Bir damla al kan!
Uyan ey müslüman! Geçiyor zaman..

Esneme dâimâ! Kalk ey budala!
Geçmedi mi hâlâ o kara sevdâ?...
Gökten yağmaz asla şekerli helva
Hey! Uyan, kımilda! Geçiyor zaman..

Haydi berâber gel; hey koca tenbel!
Doğsun büyük emel, işlesin bu el!
Çalışmağı Ezel, yaratmış güzel
Haydi durma gel! Geçiyor zaman..

Düşman kurmuş pusu, yok mudur korku?
Kalmadı mı duygù? Çalış, yaz, oku!
Müslümanlık mı bu? Muttasıl uyku!
Âhirette uyu! Geçiyor zaman..

İslâm Mec., Nu.11, 1330, s.342-343.

ÇÖL VE RUZGÂRLAR

Kimbilir hangi bir muhitin uzak
Müterennim şevâhikında doğar;
Bâzı pür-hande, bâzı hulyâdâr
Bâzı lâkin pür-ibtikâ olarak

Lems eder hep derin ufuklarını
Mâbed-i şî'r olan feyâfinin;
Ve o kızgın muhit-i sâfînin
Fevk-ı re'sinde öyle zulmâni

İncilârla –pûr-fûtür u ta'b-
Titreyen mât bir küçük kevkeb
Ona bir tuhfe-i bükâ yollar...

Sonra lerzân û müzmahil, ma'lûl
Titrer umkunda hep karîn-i ufûl
O müzehheb şehîk-ı pûr-esrâr...

Ve sen ey bâd-ı serserî-i leyâl
Ufkun âguş-ı nil-gûnunda,
Gecenin mahşer-i sükûnunda,
Yükselirken selâsil-i izlâl.

Ufk-ı zulmette ra'şe-nâk-ı fûtür
Uyanırsın..bu mât gölgeliğin
Ka'r-ı hüsnünde bir sûrûd-ı enîn,
Bir derin şehka-i bükâ duyulur..

Onda bir ihtiyâr-ı hâkînin,
Belki bir makber-i semâînin
Reng-i hûnîn-i pûr-fecâati var.

Ki seyâfi-i hilkatin sehhâr,
Müterennim semâlarındaki bir
Kevkebin tuhfe-i fecâyîidir...

18 Teşrin-i evvel 323

Mehâsin, Nu.3, Teşrin-i sâni 1324.

TAKAZÂ-YI HAYÂL

Nermin ü müsemminim, acı bir zehre-i pâkin
Üstünden uçan nağme-i lerzende-i müskir
Vechinde parıldar..bütün evcâni lâkin
Bir nazre-i şî'rînle sararsın..ne güzeldir:

Bir hande-i zehrin beni bî-tâb, uyuturken
Aşkın fakat eyler ebediyetle tesellî..
Ezhâr-ı hayâlât ile leb-ber-leb olurken
Bir şübhe-i nefrin eder uskumda tevâlî..

Kıskanç, acı, muhrik bütün ânât-ı hayatı
Ezvâk-ı hacimîyye-i pâkiyle seviştik;
Mesmûm u perişan yaşadık..bâzı memâtin
Hiç titremeyen sîne-i pâkinde –ne mühlik!–

Lerzân ü sadâsız uyanırdık..yine rûhum
Ölsek ve yaştasak o geçen demleri, mahmûm...

1 Haziran 323

Musavver Muhit, Nu.22, 26 Mart 1325.

MENBA'LAR

Açı mübhêm hadikalarda mesâ
Penbe, nârin elem çiçeklerini;
Döktü zulmet safîr-i muğberini
Eski menba'ların dudaklarına...

Şimdi, billür çeşmelerden akan
Sular üstünde zümrûdîn sesler
Ka'r-ı zulmette –lâl ü pûr-heyecan–
Mâtemî yâsemenleriyle gezer

Kuğular ıtr-ı hâb içinde; semâ
Döker eb'âda bir hevâ-yı fûsûn,
Sazlar üstünde leyle-i hulyâ
Okur ulvî neşîdeler, yorgun.

Leylin âvâre samt ü zulmetini
Masseder mûsikî-i hüzn-i miyâh;
Verir asvâta şeb-i rehâvetini,
Karışır ye's-i âba ye's-i riyâh.

Sonra, billür çeşmelerde ölür
Sular üstünde titreyen sesler;
Cevf-i eb'âda raşeler dökülür,
Rûh-ı zulmet miyâh içinde gezer,

Ooh, ey menba-ı füsûn u keder...

– Mart 1327 –

Şerbet-i Fünun, Nu.1036, 31 Mart 1327.

GAZEL

Âlemde fikret-i beşerin reh-nümâsı yok
Efsûs ki bu illetinin bir devâsı yok
Dolmuş müdâm kan ile târih-i kâinât
Hangi sahîfesinde aceb Kerbelâsı yok
Yâ Rab yetişmiyor mu ezâ-yı cihân bize
Bence cehennemin beşere iktizâsı yok
Nâbî gibi dalıp da derim bahr-i hayretin
Keştisi yok kenâresi yok nâhudâsı yok
Aldanma ey gönül feleğin ibtisâmına
Bir dem gelir kıyar sana zîrâ hayâsı yok
Teslim eder bu sözlerini Cânib ehl-i dil
Zanneylerim ki hikmetinin bir hatâsı yok

1319

Geçtiğim Yol, 1st., 1334, Halk Kitbh., s.38-39.

MÂNÂ-YI ŞİİR

"Cihân-ı san'ate pîrâye-bahş-ı nûzhet olan
Şiir, o lahn-i bedâyi' nedir?..." yolunda uzun
Suâl-i şâşaa-efzûdunuuzla pûr-halecân
Kalem elimde düşündüm, ve bir bedîa-nûmân
Cevâb yazmağı kurdum; fakat ne çâre, benim
Şu dâimâ kanayan, dâimâ şifâ-nâ-sâz
Cerîhalar arayan hilkat-i bed-endîşim
Bu yolda telli duvaklı hayâle aldanmaz
Ki işte ben de sizi handelerle aldatayım,
Ve eski kîssa-i hulyâ-nüvâzı anlatayım...
"Şiir! Şiir!..." diye hergün terennüm ettiğimiz
O nağmeler mi nedir?. Ben bu nükteyi tavzîh
İçin cenîn-i hayatı biraz haşın, hissiz
Didiklemek, iki neşterle şöyle bir teşrif
Kılıkli hîrpalamak isterim, bakın: Gam-gîn,
Bâid sislerin altında bir harâbe gibi

Görünmeyen dem-i hilkatten âh hep asabî
Bir ihtilâc-ı dimâgîyle muztarib beşerin
Bu teng-nây-i fecâatte, öyle dûr-â-dûr
Bin ihtiyâc-ı hayatı var ki, hep hâsir
Onun peyinde koşar, çırpinır, bu bir mestûr,

Açıklı rûyâdir.

"Şiir! Şiir!..." diye hergün terennüm ettiğimiz
O nağmeler, bu ateşlerle, sîtmalarla yanan,
Sayıklayan beşerin, pür-zalâm u ye's-engîz
Serâb-ı hîce düşen bâzı hande, bâzı figan
Kılıkli -âh, fakat her zaman sefil ü hakîr-
Nidâ-yı zilletidir.

Kadın Mec., Nu.25, 30 Mart 1325.

KIŞ MEHTÂBI

– Fecr-i Âtî müessislerine –

Gece. Hâif ü pür-sükûn her yer;
Uzakta işte kamer
Kesîf sislerin altında kimsesiz. Câmid
Bakıyor.
Nûcûm,
O münkesir, o yetîmâne gamzeler, mahmûm
Titreşiyor...
Semâ, deniz âfâk,
Bütün bu leyle-i mersâda sanki hep, donmuş,
Hep bî-rûh;
Uzakta gölgelerin zîr-i câmidinde hamûş
Beş on dirahî-ı kadîd
Mecrûh,
Giryân
Bir tufl-ı yetîm
Gibi ağlar, ağlar.

Uzakta vaz'-ı mehâbetle ser-te-ser dağlar,
—beyaz Olimposlar—
Okur bu leyîl-i siyâh-fâma bir kitâb-ı esâtîr...

Gece, hâif ü pür-sükûn her yer
Uzakta işte kamer
Bu leyl-i bî-kesin âguş-ı bî-mecâlinden
Âfîl ü bî-vâye
Semâya, âfâka
Ağlar, ağlar!...

Katrin - 1325

Servet-i Fünûn, Nu.978, 18 Şubat 1325.

CENK TÜRKÜSÜ

- Türk oğullarına -

Düşman yine öz yurduna el attı,
Mezârından atan kılıç uzattı,
Yürü, diyor, hakkı zulüm kanattı
Atillâ'nın oğlusun sen, unutma!

"Medeniyyet!" deme duymaz o sağır;
Taş üzerinde taş kalmasın; durma, kır;
Kafalarla düz yol olsun her bayır,
Atillâ'nın oğlusun sen, unutma!

Koş! "Plevne" yine al bayrak taksın,
Gece gündüz Tuna suyu kan aksın,
Yaksın, kahrin bütün Balkan'ı yaksın
Atillâ'nın oğlusun sen, unutma!

Genç Kalemler, C.4, Nu.27, Eylül 1328. "Gökalp" müsteâriyledir.

ASKERLERİN ŞARKISI

Duydum büyük harâbelerin, dul kadınların
İssiz, geniş ufukları üstünde her yarın
Bir ukde-i siyâh ile mâziye bağlayan,
Her asr-i i'tilâ ile ma'kûsen alçalan,
Hergün bir inhitât ile hep sarsılan düşen,
Her uzv-ı inkisârına bir aç ağız üşen
Bir kît'a-i sefilenin evlâd-ı mâtemi,
Herbir adım mukabili birçok adım geri
Bir ric'at-i fecî' ile bî-kayd ü bî-nışan
Bir usk-ı bî-ziyâret ü hûcrâda haşr olan
Birçok zavallî köylünün asker çocukları
Bir türkü söylüyor gülüyordu, ben yarı
Bir kayd-ı ihtirâm ile durdum ve dinledim
Bilmem bu seste hangi zamanlarda mün'adim
Ecdâdımın hitâbını duydum bu seste ben
Birçok büyük mezarların üstünde inleyen
Haysiyyet-i vatan gibi bir yâd-ı zâilin
Bir aks-i ihtişâmini gördüm, devâm edin
Siz söyleyin bu seste dönen, kıvranan, giden
Bir bayrağın temevvûc-i rengini var ki ben
Mâziye gölgесinde gider beklerim bugün
Ey yâd-ı ihtişâm-ı vatan dur, biraz görün

– Teşrîn-i evvel 1318 –

Musavver Muhit, Nu.1, 23 Teşrîn-i evvel 1324.

BİR ÜMİD

Bilemem hangi bir ümid iledir
İlkbahâr inkişâf edince gelir
Bana bir hiss-i intizâr ü rehâ
Belki hersey'e reng ü nağme, ziyâ
Getiren dest-i nâz ü pûr-sevdâ
Zahm-ı hulyâma bir netice verir

Leyl-i rûhumda hangi eski ümidi
Ediyor böyle ömrünü tecdit?
Bellisiz, gizli inkişâf eyler
Kalbin üstünde bir çiçek gibidir,
Bellisiz birgün inhisâf eyler.
Şimdi hicrân içinde, âzürde
Kimbilir kaç mezârin üstünde
Boyle gam-dîde bir çiçek vardır?
Aci bir yâdi nakl eder, uzatır
Mevt-i sevdâma diktigim bu çiçek
Her bahar böyle inkişâf ederek
Bir garâm-ı fenâyi tâzeletir.

Resimli Roman, Nu.2, 1 Nisan 1325.

VATAN^(*)

Ey mâder-i elem-zede ey yâr-i aşinâ
Pâyâna erdi artık o hicran zamanları
Aç sîne-i visâlini evlâd-ı zârina
Sık kalb-i aşkin üstüne mehcûr olanları

Bitsin o eski yaşları seyl böyle kalmasın
Mâzîye bakma gözlerin âlâma dalmasın
Biz rûhumuzda yâdını bir ân uyutmadık
Bed-bahâ idik esîr idik ammâ unutmadık
Tâk-ı leyîl-i zülfün üstüne necm ü hilâlini
Göster cihâna haşmet-i hüsn-i celâlini
Bak nağmelerle yükseliyor tatlı bir sadâ
Bak zemzemât-ı nûr ediyor şimdi ibtidâ

Ey mâder-i elem-zede ey kalb-i mihr ü mâh
Kaldır ser-i melâlini bak başlıyor sabâh

(*) Maestro Môsyö Forlayn'ın millî marş olmak üzere tertib ettiği marş için Hamdullah Subhi Bey tarafından bu güfte tanzman olunmuştur (not metne aittir).
Resimli Kitab, C.2, Nu.11, 15 Agustos 1325.

ÂH MESÂ

Şehrin üstünde bir büyük yâkut
Bir uzak kubbe-i ziyâ bırakın
Güneş, artık kenâr-ı mînâdan
Etti âheste iğtirâb u sukut.

O söner...Samt-ı intihâisi
Gün karardıkça sıklaşır, koyulur,
Akşamin gizli bir vedâ olur
Doldurur rûhu ayrılık hissi.

Arz-ı hulyâya ince ince yağan
Bir semâvî kederle dil uyuşur
Güneşin karşısında ayrı duran
Gölgeler nâgehan uzar, kavuşur

Bir güher-pâre-i ziyâ, bir taş
Garbin üstünde titriyor yalnız,
O semâlarda parlayan yıldız
Akşamin gözlerinde bir iri yaş.

Gecelerden çıkan tuyûf-ı keder
Son ziyâlar da eylemekte şitâb:
Bir uzun kârbân-ı dûd u sehâb
Yine uskun yolunda hicret eder

Göklerin ince mâyî perdeleri
Bellisiz inkişâf eder, çekilir;
Ebediyet zemîne gösterilir,
Rûhun artar, uzar mesâfeleri

Her taraftan sükût olur mahsûs...
Gün ufuklarda oldu zâr u tebâh.
Leyle yollar zaman zaman bir âh
Bahçelerden kederli bir tâvûs.

Servet-i Fünûn, Nu.1056, 18 Ağustos 1327.

Neler İstiyoruz : MECLİS-İ MEBÜSÂN'IN AÇILIŞI MÜNÂSEBETİYLE DAVUL'UN CEMİYETE TEŞEKKÜRÜ

Dağdan taşlardan dolaştım

Yanına doğru savaştım

Pencerenden bak aşağı

İşte ben geldim ulaştım

Eski Türkiye kötek ister

Yeni Türkiye direk ister

Nerden çıktı ey "Of Baba"

Yaptığın iş yürek ister

Pekçok azdilar..olmadı

Çukur kazdilar olmadı

Bunca emek boşça çıktı

Nüsha yazdilar olmadı

Hainleri uyuşturduń

Hırsızları savuşturduń

Yerden göge hak kazandıń

Hasretleri kavuşturduń

Dam dam da dam dam

Hastamızvardı ölecek

Târihlere gömülecek

İlâc verdin sen kurtardıń

Millet sevinip gûlecek

Dam dam

İsmîn büyktür cihandan

Medhin duyulur her yandan

Son nefesi veriyorduk

Çıkıyorduk tatlı candan

Dam dam da dam dam

Allah murâdını verdi

Düşmanları yere serdi

Eşeklere ters bindiler

Büyüktür onların derdi

Millet Meclisi açıldı

Kalblere nurlar saçıldı

Hak zamâni geldi artık

Haksızlık devri kaçındı

Hak yolundan şaşıp çıkma
İyilikten sakın bırakma
İşin sonu unutulmaz
Yaptığın Kâbe'yi yıkma

Davulcu şükreder sana
Eder safâna bin duâ
Fakat o bahşîş istemez
Büyüklüğün yeter ona

Davul, Nu.9, 10 Kanûn-i evvel 1324. "Hasad" müsteâriyle neşredilmiştir

KARANLIKLarda!

*Rûhumun me'yus yaşlarını, kalbimin derin
düşüklüğünü tozlara yazdım.
Müdhiş Kime şehrinden*

James Thomson

Yaşayışı ilk hissededen, benliğimi ilk tefehhüm eden varlığımın kâinâta ilk nazarı zulmetlere battı. Çocukluğumun varlığımın kâinâta ilk nazarı zulmetlere battı. Çocukluğumun mâi semâları, coşkun denizleri, belîg yıldızları müebbed karanlıklarda gurûb etti. İnandıklarım, düşündüklerim, sevdiklerim, istediklerim, hepsi hayatın ezeli, muhavvef çukuru olan siyahlıklarda nâim!

Kalbim vîran, kesik, işiksiz âmâl makberi: Mahrum-ı tâbutlar, kirli kefenler, kadid sevdâlarla mâli!

Rûhum nihâyetsiz, kesif, kara bulutlu boşlukların ka'rında dâimî bir körlüğe mahkûm!

Dimâğım, zavalî alîl, eksik dimağım ye's ü acz-i beserîn medîd iniltileri, mâzînin korkunç uğultularıyla dövülen, yenmiş, zedelenmiş karanlık bir kaya!

Kâinâtımdan güzellik, sadâ, şiir, ziyâ çekilmiş! Çirkin, sâkit, muzlim boşluklarda rûhum kör, sağır ebediyyen yüzüyor!

Nûriosmâniye- 26 Teşrîn-i evvel 1324

Demet, Nu. 7, 29 Teşrîn-i evvel 1324. "Hâlide Salih" imzasıyla.

ESKİ ACILARDAN

Soğuk; o hâlde ki tebrîd-i kalb eden bir gün
Sehâblar bile donmuş; ufukta bir ölümün
Melâl-i telhini ihtâr eden karanlıklar;
Semâda buzlu sehmeler gibi uçan ruzgâr...
Cebîn-i zulm ü hiyânet kadar gurûr-âlûd
Olan binâ-yı müşekkel önünde ye's-nûmûd
Beş on kadın duruyor, ellerinde cûzdanlar
Maaş kuponları ki bin ümîd-i acze medâr.
– Zavallî hasta kızım al demişti anne cici
Sular karardı fakat gelmiyor muhâsebeci
Kömür de yok para vermezse aç, susuz kahırız
– Ne çâre var a hanım, bey gelirse yalvarırız.
Zavallî vâlide kaç gündür işte erkenden
Gelip de titreyerek bekliyor da hiç...Derken
Simâh-ı kalbine bîçârenin yetişti bir ok:
– Beyin düğünleri varmış, bugün gidin para yok!
Beyin kerîmesi efser-be-zülf-i nâz olacak
Fakat bunun kızı ölse kefen bulunmayacak
Hevâ-yı hâile-efzâ içinde şimdî bakın
Boğuldu şehka-i bî-tâbi ağlayan kadının.

Sîrât-ı Müstakîm, Nu.29, 26 Şubat 1324.

RUMELİ'YE'den

Ey Oğuz Han neslinin evlâdi Türk!
Târihin kan, şan dolu bûnyâdi Türk,
Dinlesen ruzgârların feryâdi Türk,
Dağların, sahrâların da yâdi Türk,
En temiz insanlarınecdâdi Türk

Sen bu neslin bir asıl evlâdisin
Osman'ın, Orhanların ahfâdisin,
Yıldırımla Yavuz'un bir yâdisin!
Bir alev yanmazsa kalbinde bugün

Piç demeksin ya geber, yâhud sürün!
Rumeli, ey küt'a-i şûriş-penâh,
Ey hilâl ile salîbe rezmgâh,
Ey eden milyonlaecdâdi tebâh!
Dağlıyi, Bulgar, Yunan, Sîrb'i değil
Kâinâtı dinlemez Osmanlı bil!

Kosova sahrâsında Türkecdâdi var,
Belgrad'da, Sofya'da evlâdi var
Balkan'ın her bir taşında yâdi var
Şânını hattâ fisildar ruzgâr
Nâmını belki hâtırlar cûybâr

– 1 Teşrîn-i evvel 328 –

Rumeli'ye, Trabzon, 1328, İkbâl Matb., s.8-10; Güft ü Gû, Trabzon, 1329, İkbâl Matb., s.18-19.

SENİN SESİN

Semâ, deniz, gece her yer süküt eder, düşünür
Bir erganun gibi âhengin eyledikçe sudûr;
Cevâbidir melekûtun –ki çırpinır, dökülür–
Akûs-i dûr-â-dûr

Eder civârına şellâle-i nagam isâr
Döker muhîtine bin güft ü gûy-i aşk u firâk;
Senin sesin, o mezâmîr-i vecd ü istigrak,
O savt-i sevdâkâr.

Uzakta bir yere inmiş de dinliyorsa eğer
Rübâb elinde donar mûsiki âlihesinin
Senin sesinden utanmış bütün o bûlbüller
Sumut u vakfe-güzîn

Uyandırır gecenin sînesinde her âvâz
Ufuk-gûrûz ü müselsel, medîd gulguleler;
O hançerendeki bûlbûl olunca zemzeme-sâz
Bütün cihan dinler

O leb ki güfste-i buhrân-ı kalbi besteliyor;
Melek kanadları şeklinde eyledikçe sürüd
Medîd bir darebân, bir teheyyûc-i mes'ûd
İçimde çırpınıyor.

İçimde çırpınıyor pek muhâl olan hevesât!
Sürûd-ı bûseye artık fedâ olup nagamât
Bu şeb teellüm-i hicrân-ı aşka mahsûben
O zemzemâtını emsem leb-i latifinden

– Mayıs 326 –

Güft ü Gû, s.131-133.

SULH VE HARB'den

Sulh

Bir sözüm var Merih; geçme, dur biraz!

Merih

Çabuk söyle; zîrâ ordular durmaz!

Sulh

İnsâf et elverir dursun bu akın!

Merih

Dursun mu? Bu sözü tekrardan sakın!

Geçtikçe her ordu muhteşem, vakur

Altında haşyetle titrer topraklar

Üstünde hevâ bir girdbâd olur

Birer alev gibi parlar bayraklar..

Sulh

Yetmez mi bu kadar kazandığın şan?

Dünyâda kavgadan artık bıkıldı

Bir mezâristâna benzetti cihan

Yıllarca yapılan bugün yıkıldı.

.....

Merih

Gerilen sinirler doymaz vurmakla

Süngüyle, baltayla, dişle, tırnakla,

Toplar bombalarla haşr ü neşr olur,

Celikler ezilip etle yoğunlur,

Kayışlar koparak atlar şahlanır...

Gönlüm bu levhadan pek ferahlanır!...

Sulh

Bürünür köyler bir derin mâteme,
Ocaklar müebbed sessiz, dumansız
Şehirler inleyen bir siyah kümé
Cemiyet kötürum, kalır civansız..

Merih

İnsanlar tehlike içinde büyür;
Kimildanmayan bir cemiyet çürür.
Kavgadır kinleri, küfrâni boğan,
Dünyâdan en alçak hisleri koğan..

Sulh Ve Harb, İst., 1338, Orhâniyye Matb., s.17-20.

LİBİDO^(*)

Sen sekizi daha dün bitirmiştin, afacan.
O güzel kız tam yirmi bahar görmüş bir fidan.
Uzun uzun bakarak süküt ettin bir zaman,
Karşısında değiştin, düğümlendi kahkahan.
O, goncesi açılmış bir demet çiçek gibi,
Sen, uçmayı bilmeyen yavru kelebek gibi.
Şakasıyle incinip okşuyorken ağladın.
Acısını hissettin bilmediğin bir tadın.
Bu lezzet işte odur, bu acı işte o. Ey
Bir sıcak dalga gibi içinde yükselen şey!
Sen onu erken duydun, adı sonra bilinen
Bu mukaddes ateşin ashını sorma benden
Güzelliğe, gençliğe pek güvenen o kızı,
Bir de seni gördükçe kalbimde duydum siz.
"Neden çocuğu?" diye belli ki yandi için,
Dünyâları verirdin on senelik fark için.
Dünyâyı verme oğlum, esirgemem ben senden
Benim otuzsekizi paylaşalım isterSEN

– Şubat 1927 –

(*) Cinsî meyli rahi hayatın esası addeden ve "panseksüalism"in vâzu olan Viyanalı doktor Freud, çocuklarda duyulan mübhêm aşka libido ismini veriyor (not metne aittir).

Söz Oyunları, İst., 1942, Yedigün Neşr., s.33.

GÜZELLİK KARŞISINDA

– Şehâbeddin Süleyman'a –

Bütün mehâsine rûhumda gayz u nefret var:
Leyâl-i muzlimenin samt-i cavidânîsi,
Denizlerin uyuyan reng-i âsumânîsi,
Kadınların leb-i nâzında titreyen esrar

Hayâl ü hissimi teshîr eder. Benim –Roma'nın
Bütün aivalime isyân eden esîri gibi–
Müfekkiremde kopar ra'şelerle en asabî
– Bütün mehâsini kirletmek isteyen – çılgin

Bir ihtilâl-i tahassüs ve bir tehevvür-i kîn...
Bu kopmayan, bana her lâhza hükm eden, nermîn,
Hâfi revâbiti vahşetle kırmak istiyorum;

Fakat bu hissime rağmen esîr ü meshûrum.
Bu hiss-i kîn ü adâvet, bu lerze-i kahir
Benim garâmımın en son, zehirli gayesidir.

– Çamlıca, 24 Nisan 1326 –

Servet-i Fünun, Nu.990, 13 Mayıs 1326.

ŞEMS-İ HÜRRİYYETE

— Paris Luxembourg Bahçesi, 321 —

Dök hande-i zer-rengini ey çehre-i ezher
Artık, vatan-ı nâle olan hâk-i sefile;
Yalnız senin ümmid-i zuhûrunda gülümser
Korkunç bulanık firtınalar, arbedelerle
Âfâkî bütün kan gören ebnâ-yı sefâlet.
Göster o sıcak hüsнnү ey nûr-ı semâ-zîb
Hep yerlere merkûz olan enzâr-ı hacâlet
Göklerde eder belki biraz hüsнnү tâkîb,
Gel, büse-i hârinla sevip okşa bu baygın,
Bîcâre yatan milleti ey neyyir-i hilkat,
Gel ver ona bir rûh-ı münevver de uyansın.
Lâkin bu civârında uçan tûde-i menhûs
Rûzgârlara bâziçe olan dûd-ı hiyânet
Kâfi o büyük kudretini setr için efsûs.

Edebiyyât-ı Cedide, (haz.A.K.-G.F.), İst., 1328, Sancakçıyan Matb., s.109.

PÂRÎS'TE

— Gece —

Şimdi bî-ruh şehr-i fuhs u zeheb;
Şimdi muğlâk, samût-ı pûr-zulmet
Bu çamurlarda çırپinan halkın
Örtüyor ihtilâc-ı nez'ini hep

Sanki hûn-ı ketîbe-i merrîh,
Sanki edvâr-ı mâtem ü vahşet,
Sanki enkaz-ı leyle-i târih,
Şimdi bir lânet-i siyâh olarak
Bütün a'mâk-ı ismet ü hakkın
İhtizâriyle kirlenen şehri
Kapıyor...Artık işte hiçbir ses...
Haydi git...Durma bir dakika, çekil;

Niçin âğuş-ı şî'r û şefkatinde
Büyüyen ismetin bugün solsun?
Git, ve hep ma'kes-i sümûvvolacak
Hâhirandan bu kirli yerleri sil

.....

Yook, dur; her taraf karanlık bak;
Dolmuş âlem gubâr-ı zulmetle;
Yok ufuklarda bir şerâre bile;
Nerde olsan, zalâma müstagrak
Donacak rûh-ı rikkat-âlûdun...
Gitme, gel, koş ki burda dûr-â-dûr
Bir seher, bir sabâh-ı sa'y û huzûr
Oluyor ka'r-ı şebde hande-nûmûn

Musavver Muhit, Nu.11, 8 Kânûn-i sâni 1324.

EY ŞİİR

San'at denilen tıflı ezákârin elinde
Hergün kırılan bir iki bâzîçe-i dilber
Engüşt-i anîsiyle tûrâşide, derîde
Köyler, o güzel meşcereler süslü çemenler

Terk eyleyerek safvet-i didârını fettân
Âlüstelerin hâlini almakta serâser
Varsın berelensin bu yed-i cevr ile vîrân
Olsun o güzel meşcereler süslü çemenler

Lâkin şî'r! Ey çehresi pejmürde verem kız
Endişelerim hep sana âid, sana yalnız
Mâzîni alıp dem-be-dem etsem de telezzüz.

Ey enfes-i ibdâî dimâg-ı beşeriyyetim
Ey nûr-ı tesellisi şebistân-ı zemînin
Âtîni görüp inlerim inler gece gündüz!

Resimli Kitab, Nu.12, 15 Eylül 1325.

AY BATARKEN..

Omuzlarında müzehher, bakırlı bir tabut,
Ve ellerinde gümüşten kırık buhurdanlar;
Sularda mâhi gömerken melâikât-i sükût,
Ateş dudakları mestîde bir duâ saklar.

Der-i meâbidi örter sarıklı kafileler
Suçûd-ı hâcete düşmuş ipekli başlarını
Açar denizlere uryan, elemlî bâkireler;
Kemerli belleri okşar sükûn-ı eb'âdi

Dumanlı gözleri yorgun...Ufukta bir yol arar
Akûş-ı mâtemi kalbimde sindirir çanlar.
Gubâr-ı zulmet ü hicranla tozlanan kubbem,

Ölüm duâsını dinler garîk-ı vecd ü elem,
Kuûr-ı âba inerken hayâl-i şekl-i kamer,
Baîd ufkulara rezk oldu tunçtan heykeller...

– Kadıköyü –

Rûbab, Nu.31, 9 Ağustos 1328.

BİR SONNE

– Ali Cânib'e –

Tam bir saat oldu

Destimde kalem bir mütefekkir gibi dalgın,

Dalgın ve sükünetli vakarıyla dimağın

Bir sonnecik ilhâmına âmâde yoruldu.

Bir sonne. Peki! İşte nihâyet bu da oldu.

Bir sonne evet. Doldu; fakat sor şu dimağın

Bir sonne için çektiğini...Bundan o azgın

Arzû-yı tefavvuk acabâ şimdî ne buldu?...

Arzû-yı tefavvuk. Şu küçük sonneciğin de

Mânâ-yı hudûnunda demek saklı olan bu?

Herşey gibi ilhâm ü tahassüs de çamurlu..

Benlik yine benlik demek eyvah her işte,

Herşeyde o hırçın kedi sîmâ-yı gurûru:

Hep tırmalamak. Tırmalamak cehd ü sürûru!

– Resne, 27 Nisan 326 –

Edebiyyât-ı Cedîde, (haz. A.K.-G.F.) İst., 1328, Sancakçıyan Matb., s.240-241.

AKŞAM

Bahçeler soldu hüzni üzlette,
Çeşmeler pür-şehîk-i ye's oldu;
Leb-i lâlin bu şâm-ı gurbette
Nazlı bir yâsemen kadar soldu.

Dağıtır şâma itr-i ezhâri
Şimdi sessiz esen nesîm-i niyâz;
Dağıtır kalbe ye's-i esrâri;
Eğilir bahçelerde sünbul-i nâz.

Zülf-i nâzin cebîn-i lâlimde,
Ellerin cebhe-i melâlimde
Yâsemenler kadar muattardır.

Ovalar şimdi, bî-hudud, uzanır,
Bahçeler pür-sükût u istigrak
Sararır her şükûfe, her yaprak.

Servet-i Fünun, Nu.1040, 28 Nisan 1327.

İNHİZAM

Teheyyücât-ı şebâbet rübâb-ı kalbimde
Henuz neşide-i sevdâyı bestelerken, ben
Bu ilk tahassüs-i muğsel içinde pûr-hande,
Bir irtiâş-ı meserretle titriyor..fikren:

– Bütün hayatı sarsın bir aşk-ı dûr-â-dûr,
Diyordum; işte bu miskin, sefil ü nâ-ümîd
Hayâta aşk ile bir ibtisâm-ı nev geliyor..
Ve rûh u hisse behiştî saâdet-i câvid...

Fakat efsûs!
Kırıldı telleri bîçâre kalbimin, menhûs
Eliyle aşk u firâkin...O eski hulyâlar
Kalan enkaz içinde hep ağlar.

Servet-i Fünun, Nu.1000, 22 Temmuz 1326.

TEMÂSÎL-Î EBEDİYYE

Ey sen, ki karanlıkların ifrit-i neşâti!
Ey kahkaha-i ye's-i mekabir!
Dâmân-ı serâir!
Âheng-i temâsiyla hisıldar gibi âtî!...
Ey ka'kaa-i azm-i kûhen-sâ!
Ey mutrib-i mevtâ!
Senden duyarım lahn-i fûsunkâr-ı hayatı!

Ey sen, ki mekabirdeki velvâl-i sükûnet!
Ey zübde-i mektûbe-i a'sâr!
Ey sahre-i tezkâr!
Ey nazlı, selâket-zede mâşûka-i hilkat!
Ey şeb-pere, ey kupkuru baykuş!
Ey kanlı der-âguş!
Sensin bana bir melce-i me'mûn-ı hakîkat!

Ey sen, ki denizlerdeki zulmât-ı kef-âlûd!
Ey umk-ı bûlendim zehhâr!
Ey mevce-i bîmâr!
Ey sahil-i rûhumda ölen necme-i fersûd!
Sensin bana bir meşher-i kudret,
Teşrih-i pûr-ibret!
Ey felsefe-i rûh-ı tekevvün, şeb-i mahdûd!

Ey sen, ki riyâhin uluyan cûu, melâli!
Ey menkabe-i şûm-ı esâtîr!
Ey bûm-ı esâtîr!
Sensin bana takrîr eden âheng-i leyâli!...
Ey vâlide-i nâdim ü katil!
Ey tıfl-ı hevâil!
Ey nesl-i âhirin kara timsâl-i zevâli!

Ey sen, ki yanık çölleri tesrif eden envâr!
Ey vâha-i medhûse vü bî-tâb!
Ey hutbe-i mehtâb!
Ey mâteme şâhid olan encüm-i bîdâr!
Ey fitratimin gaye-i sâfi!
Âmâci, mutâfi!
Sensin bu temâsile hulûl eyleyen esrâr!

**YENİNİN
ESKİLERİ**

GAZEL

Âşikanı bulunmayan dilber
Ümmeti yok peyembere benzer
Dil-i pür-gam nasıl figan etsin
Câm-ı lebrîzde sadâ neyler
Reh-i tecrîdi gözle sâlik isen
Rehzeni eyle kendine rehber
Serdi-i mihr-i dehrden yandım
Berdden yandığı gibi gül-i ter
Tûtiyâ-yı tecerrûd açtı gözüm
Eyledim yârden de kat'-ı nazar
Hastesin nûş eyle keyfine bak
İşte Tal'at şarâb-ı can-perver

Müntehabât-ı Tercüman-ı Hakikat, C.3, Cüz 73, s.708.

GAZEL

Gerdiş-i tâkim muhabbet çerhinin derkâr idi
Mû-be-mû her müy-i jûlidem ona bir nâr idi
Çıkmadan seyre sipîhrin sû-be-sû seyyâresi
Dide-i giryânımın yıldızları seyyâr idi
Birbirinden kûfr ü îman hak budur ayrılmadan
Dil giriftâr-ı belâ-yı perçem ü ruhsâr idi
Kaşların fikriyle şimdi kûşe-i gamdır yerim
Gözlerin derdiyle ol hâne-i hammâr idi
Âh Tal'at neyledin şimdi neden kaldım tehî
Size ol feyz-i aşk-ı cavidâne var idi

Mir'ât-ı Âlem, Nu.20, s.321.

GAZEL

Bozuldu raht-i emel kârvânı kaldırınız
Göründü reng-i fiten kârdanı kaldırınız
Metâ-i sük-i mekâsib verildi yağmâya
Ne bitmez uykudadır pâsbâni kaldırınız
Nûmâyış-i azamet sıklet-âver oldu dile
Taazzum ehli şu bâr-i girâni kaldırınız
Biraz da dinleyin ahvâli cüst ü cûda midir
Rüsüm-i hâzîra-i der-miyâni kaldırınız
Size abid oluruz gâh çâker-i ahkar
Cihâna mûris-i hande beyâni kaldırınız
Nedir tekellûf-i beyhûde setr-i menvide
Bilindi mel'abe-i in ü âni kaldırımız
Size bu debdebe nerden bilirsiniz siz de
Şu halka bâri abes imtinâni kaldırımız
Söz olmasın bize denirse zîr ü bâlâdan
Zemîni kaldırınız âsumâni kaldırınız
Ben öyle minnete gelmem Ziyâ bu sâye nedir
Biraz da gün göreyim sâyebâni kaldırınız

27 Haziran 325

Eşref, Nu.18, 2 Temmuz 1325.

GAZEL

Hem yanar hem hâli söylemez nigâr cânîma
Allah Allah ben de hayrânım dil-i sûzânîma
Fart-ı súzişle bakın ser-â-ser âteşim
Gelmeyin ey restekârân-ı muhabbet yanına
Meşreb-i rindâneme sûfi nedir dahlin çekil
Ben taarruz istemem serbesti-i vicdânîma
Hande-nâk-i şevk olurken ağlarım birden bire
Benzemez bir ânim el-hâsil benim bir ânimâ
Gâh olur envâr-ı feyyâzâne-i hurşid-i aşk
Bir cihân-ı mes'adettir külbe-i ahzânîma
Yekke-tâz-ı arsa-i pehnâ-yı mânâyîm Ziyâ
Bir muhâcîm varsa çıksın sâha-i cevlânîma

Osmâni Târih ve Edebiyyat, Nu.15, 31 Mayıs 1335.

TAYYÂRE HAKKINDA

Kasdın ey tayyâre sırrullahı söyletmek midir
Remz ile her ârif-i âgâhi söyletmek midir
Âlemin fevkinde âlemler seyâhat eyleyip
Nev-zuhûr ihbâr ile evvâhi söyletmek midir
Böyle taklîd-i burak u refref etmekten garaz
Aşk ile hurşîd-i gerdûn mâhi söyletmek midir
Râz-ı eflâki Mesîhâ-yı muallâ-menzile
Yûsuf-ı Ken'ân'a sırr-ı çâhî söyletmek midir
Böyle ey tayyâre bâlâya suûdündan murad
Halka mi'râc-ı Resûlullah'ı söyletmek midir
Her ümîd-i feyz-i istikbâl olan nevresleri
Hem şûyûh-ı muhterem dergâhi söyletmek midir
Hâsilî na't-i peyemberde lisân-ı hâl ile
Hâs ile âmmî fakîr ü şâhn söyletmek midir
Sâha-i Sînâ'da ey tayyâre gezmekten murad
Müjde-i Tûr-ı tecelligâhi söyletmek midir
Böyle teklîf-i gazelden kurretü'l-ayni Celâl
Mâksadın abd-i teveccûh-hâhi söyletmek midir

Divân-ı Emîri, Millet Ktbh., A.Emîri, Mn.39, v.143^b.

GAZEL

Âyet oldu kudret-i Yezdân'a telsiz telgîraf
Saldı bir şeklär-i garîb ekvâna telsiz telgîraf
Oldu bir berk-i celî mânenâd-i nûr-ı âfitab
Kâinât üzre gelir cevlâna telsiz telgîraf
Mâsivâda nerde ol kudret ki olsun sedd-i râh
Neşr eder âsârını her yana telsiz telgîraf
Sûretâ pinhân iken bâd-i cihan-pîrâ gibi
Nâş olur âyîne-i devrâna telsiz telgîraf
Mu'cîzât-ı san'at eyler bak ne kudretler ayan
Bâis-i fahr oldu her vicdâna telsiz telgîraf
Akhmız ermezdi telli telgîrafın sırrına

Çıktı şimdi saha-i imkâna telsiz telgîraf
Gülşen-i kudrette var binlerle san'at goncesi
Öyle âli gonceden bir dâne telsiz telgîraf
Seyr edin seyyâle-i berkîyyenin âsârını
Oldu bûrhân-ı mübîn insâna telsiz telgîraf
Bu ne sırdir sûret-i âsân zâhirken yine
Suğmîyor âyîne-i iz'âna telsiz telgîraf
Oldu cism-i kâinâtâ sanki bir rûh-ı lâtif
Hüküm eder peydâ ile pinhâna telsiz telgîraf
Nâmına şâyeste sultan-ı sanâyi' söylesem
Bak ne âli san'at-i şâhâne telsiz telgîraf
Aldı gam bahrinde emvâc-ı belâ etrâfımı
Hâlimi arz eylesin yârâna telsiz telgîraf
Ey Emîrî hem ayan hem sırrına ermez ukul
Verdi hayret âlem-i irfâna telsiz telgîraf

Osmânlî Târih Ve Edebiyat Mec., Nu.29, 31 Temmuz 1336.

DER-VASF-I CÂHİL-İ MÜREKKEB

Cehl-i mahzin sereli postunu eyvânımıza
"Kâfir ağlar bizim ahvâl-i perişânımıza"
Seni görmek müteazzir görünür çünkü çapak
Sana baktıkça dolar kûşe-i ecfânımıza
O kadar eyledi âsâyişi ta'mîm-i bilâd
Vatanın her tarafı benzedi havrânımıza
Bârekallah bu âsâyişe kim vakt-i nehâr
Hırsız artık yapışır köprüde dâmânımıza
Kalmadı kimseden ümmîdimiz artık heyhat
El-meded ey Çakıcı sen acı efganımıza
Kasa hırsızları peynir gibi âhen kesiyor
Şaştı âlem de bizim san'at ü irfânımıza
Böyle fırsat ele geçmez Çakıcı aç gözünü
In o dağdan da yetiş garet-i sâmânımıza
Ne zarar fâizi çok olsa da istikrâzin
İnci işletmedeyiz biz dahi yorganımıza
Sosyalistlikle demokrat bize âdâ gibidir
Sorunuz doğru değil mi bunu âyânımıza
Fazl ü dânişle adam nâzır olur sanmayınız
Asr-ı cehl ü humaka denmeli devrânımıza
Kalmadı Avrupa'ya karşı bizim hiç yüzümüz
"Küfr-i zülfün salâlı rahneler îmânımıza"

Dîvançe-i Dehrî, 2.bs., 1st., 1330, Matbaa-i Âmidî, s.36-38.

NESL-İ ÂTİYE

- *Dede'ye* -

Nesl-i âtî durmayıp tahsîl-i irfân etmeli
Cehle karşı kanlı şanlı harb i'lân etmeli
Böyle kalsın mı vatan hâlâ terakkiden baîd
Kupkuru hubb-ı vatandan fekk-i îmân etmeli
Cehl ile âsâyişin lânet hayâl-i hamîna
Ilm ile millet ser-â-ser hergün isyân etmeli

Devlete hasr-ı nazarla cāiz olmaz intizâr
Belki millet kendisi sa'yi firâvân etmeli
Böyle fakru'd-demli hürriyyet yok olsun istemez
Mülk-i cehli mutlaka baştan başa kan etmeli
Herşeyi takdîre hâşâ atfeden câhilleri
Tutmalı zencir-bend-i ka'r-ı zindân etmeli
Sözle ahrâr olmaz insan fikren ahrâr olmalı
Yoksa hâkan-ı kadîme bûs-ı dâmân etmeli
Nesl-i âtîyi diriltmek istiyorsak tutmalı
An'anât-ı köhneyi ihrâk-ı nîrân etmeli
Bil ki hürriyyet şerefle pâyidâr olmaktadır
Bî-şeref hürriyyeti âteşte sûzân etmeli
Nev-nihâl ister dikilsin ravza-i hürriyyete
Köhne sâk eşcâri topraklarla yeksân etmeli
Ehl isek hürriyyete isbât-ı ehliyyet gerek
Yoksa artık ölmeli yâ terk-i evtân etmeli
İstiyorsak eylesin cidden anâsır ittihad
Söz değil fi'len de neşr-i adl ü ihsân etmeli
Aynı mekteblerle asla mümkün olmaz ittihad
Ta küçük yaştan berâber halkı ihvân etmeli

A.g.e., s.114-116.

KIT'A

Bir güzel çehreyi gulgün-i hayâ gördükçe
Tâb alır pîş-i nigâhimda şafaktan mehtâb
Penbe bir nûr sevilmez mi güzel bir yüzde
En büyük ziynetidir bir kadının reng-i hicâb

Reşehât, (y.y.y.), (y.t.y.), s.24.

GÖNLÜM

Mukaddestir temâsîl-i sivâdan dûr olan gönlüm
Tecelli-zâr-ı Mevlâ'dır fezâ-yı nûr olan gönlüm
Semâvî bir cihânın Kâbe-i vîrâmdir el-hak
Cenâb-ı Hakk'a her dem nâzır u manzûr olan gönlüm
Onun ezvâkı sığmaz akla, bir mest-i ilâhîdir
Benim nâlân-ı derd-i aşk iken mesrûr olan gönlüm
Tecelli-sâz eder her pâresinden vech-i bâkiye
Yed-i kudrette bir âyîne-i meksûr olan gönlüm
Olur her âh-ı pûr-sûzuyle ehl-i hâle vecd-âver
Harîm-i aşkta hem nâle-i mansûr olan gönlüm
Değildir âşinâ remz-i celîl-i "len terânî"ye
Kelîm-i aşk için vuslat-nûmâ bir Tûr olan gönlüm
Ne âlî-câhtır şâhâna arz-ı iftihâr etmez
Benim dergâh-ı Mevlânâ'da kemter mûr olan gönlüm

Dervîş Sözleri, İst., (y.t.y.), Şems Matb., s.46.

HUZÜR-I HİLKATTE'den

Bitsin bu belâlı râh Rabbim,
Artık yeter âh ü vâh Rabbim!
Pek güç bu dikenli yolda gezmek
Yokmuş yaşamakta neşve gerçek...

Senden ararız penâh Rabbim,
Ettin bizi pek tebâh Rabbim,
Yokluk bize en büyük saâdet
Varlık senin olsun âh Rabbim!

Dünyâda nedir zavallı insan?
Bir hiç ki bî-huzûr u nâlân
Bir hiç ki muztarib, meded-hâh,
Ümmid ile dâimâ der: Allah...

Hayfâ ki bulur hayatı pâyân
Bin derd ile âşikâr ü pinhân;
İnsanları sensin, eyleyen sen
Akhiyle pür-ıztırâr-ı tuğyân.

Biktüm yaşamaktan âh, sad âh,
Yâ Rab ne uzun şu ömr-i kûtâh.
Müncî bize bir odur, bu ma'lûm,
Olsun diyemem adem de ma'dûm.

Varlık nedir anladım ben eyvâh
Bak her nefesim bir âh-ı cangâh,
Verseydin eğer beka hayâta
Bilmem ne olurdu hâlim Allah!

Huzûr-ı Hilkatte, İst., 1341, Mârifet Matb., s.34-35.

İBLİS'E NASİHATİM

Seni de atlatır şimdi insanlar,
Kendine güvenme ey koca lâîn!
Gafil olma; geçti eski zamanlar,
Aldanırsın bizden olursan emîn.

Şeytanetle geldi halka intibâh,
Doğruluk sayılır büyük bir günâh,
Giydireyim derken giyersin kûlâh,
Gözlerini dört aç, işler pek çetin.

Çocuklar da bilir: Kalmıştır ehven,
Şeytan şerri bugün insan şerrinden,
İstiâze artık senin vazifen;
Şaşkın sandıkların hep hin oğlu hin.

Zamânın müstekreh mûrâîleri
Mel'anette senden kalmazlar geri,
Meserretle dersen onlara yeri
Arkadaşlar! Size yüzbin âferin.

İstemezsen eğer belâni bulmak
Hâle bak da bizden uzak dur, uzak,
Her adımbâsında vardır bir tuzak,
Düşmezsen onların birine sevin.

Dikkat et de verme yakanı ele,
Beyhûde koparma sonra velvele,
Bir insan görünce çekip besmele
Gizlenmek olmalı en mühim işin.

Müsâvî addetme bugünle dünü.
Dinleyen kaldı mı bak öğündünü,
Durma, icrâ ettir tekaüdünü,
Âdemoglu şimdi hem seytân, hem cin.

Ictihad, Nu.291, 15 Şubat 1930.

MANZÜME'den

Nezîh olsun denâetten yeter ki ırz u nâmûsun
Temizdir giydiğin şeyler velev köhne, palâs olsun
Beşerdir mazhar-ı tekîm olan âfâk u enfeste
Murassa' tâc olan bir aklı var ki dürr-i nâdide!
Çoğaldıkça ucuzlar her metâin kadr ü mikdâri
Fakat ilm ü edeb arttıkça artar kıymet ü kadri
Ne mümkün câme-i zer-dûz ile mecd ü şeref almak,
Zerr ü zîver gibi a'râz ile ırzı satan alçak
Tefâvût sûret-i hilkatte yoktur madde, cevher bir,
Ne kibr ü baht ü ikbâlin, ne ceddin nefî vardır
Vazî olmaz tevâzu'la refîu'l-kadr olan insân
Değil pes-pâyeler hem de tevâzu'la refîu's-şân
Ölür de minnet etmez nâ-kese erbâb-ı istiğnâ
Usûl etmekle kevkeb arş u ferşî sâkit olmaz ya
Belâ ender-belâ perverde-i ihsânına minnet
Hudâ göstermesin merd-i necîbe böyle bir hâlet
Mümâsil medd ü cezre âlemin ikbâl ü idbâri
Müselsel mâcerâdir hep hayatı tarz-ı reftâri!
Kolaydır kahr ü mahv etmek, hûner îcâd ile isbât
Muhalled bir eserdir ömrü mâmûr eyleyen âlât

Aşkın Sesi, İst., 1341, Sühûlet Matb., s.40-41.

HAZAN

Yaprakların hazanda sukutu hazır olur
Berg-i hazan-zede o zaman nev-zemîn olur.
Bir nevhadır sadâ-yı sukutu varakların,
Üftâdegâna böyle mi devrân-ı mehîn olur.
Uryân ü lerzedâr olan eşcâr-ı bâğ u râğ
Kalb-i rakîka bâis-i âh ü enîn olur.
Bilmem nedir bu câzibe-i arz kuvveti
Hep sînesinde rûh-ı anâsır mekîn olur!
Bir nâle-i tahassûre her nâle bir makam

Mâtem kaniyle reng-i şafak hem-cebin olur!
Hey hey sadâsı münkalib-i âh ü vâhtır
Semt-i çemen menâzır-ı firkat-güzîn olur.
Çağlar güzeşte ömrüne halkın o cûybâr
Devr-i revân usûlleri pek dil-nişin olur.
Bir hâl-i ihtiyârı alır nefş-i kâinat
Gûyâ teneffüsü vâpesin olur
Dehrin bu germ ü serdini isbât eder fusûl
Sayf ü şitâ hazân ü bahâra karîb olur.

4 Eylül 324

A.g.e., s.68-69.

POETİK(!) BİR SEMÂHAT

Prezente eyleyeyim de bizim redaktöre git;
Sanır Lamartine(?)'i şarkın, görürse sonra sizi
Sakın sıkılma, değildir onun kadar pesimist;
Koyar risâleye yaz..sen güzelce bir poezi...

– 22 Mart 326 –

Divanç-e-i Şinâver, 1st., 1330, Nefâset Matb., s.63-64. Hayâl-i Cedid (Nu.19, 21 Mayıs 1326)'de "Şinâver" müsteâriyle neşredilmiştir.

TAKRÎZ

– Fecr-i Âtî'ye –

Fecr-i Âtî'nin tulûuyle karardı büsbütün
Şarkın o parlak, münevver gazze-i ulviyyeti
Çıktı birkaç sık poet "servetli bir mecmâada"
Üğradı kahta yeni şâirlerin hepraigbeti!

– İstanbul 12 Mart 326 –

Divanç-e-i Şinâver, s.70.

FECR-I ÂTÎ MUVAFFAKIYYETLERİNDEN

– Bir intihâb-i musîb- Tanın –

Fecr-i Âtî mahrec olmuş ba'd-ez-în muhtarlığa
Rüsdünü isbât eden âzâları serdâr olur
Ummasın beyhûde pîrân-ı muhallat irtika
Fecr-i Âtî'den yetişmişler bugün muhtâr olur!

– İstanbul 22 Teşrin-i evvel 326 –

Hayâl-i Cedid, Nu.57, 3 Teşrin-i sanî 1326; Divanç-e-i Şinâver, s.71.

BLÖF SİMÂLARDAN...

İstiyordum bir blöf sımâya olmak âşinâ
Dün gece vapurda gördüm ey muhibbân-ı hayal!
Bir alay monşerleri, pardon'la, sık sık "mersi"si
Dinlenilmmezdi fakat yanındavardı metresi..
Kendisi "Âtı"ye mensubmuş, değil hâl-âşinâ
Tarz-ı tâhrîri soğuk, hem hiç düşünmez, çok yazar:
Nazma bir parça yakın, şî're fakat pekçok uzak
Vezni yok, mevzûnu yok, mevzû ruhsuz, bî-meâl
Sâniha ma'lül..bütün eş'ârı aşk u iştîyâk!...
İşte bir şâir ki(?) âsârında neseviyyet kokar!...

– 7 Mayıs 326 –

Hayâl-i Cedid, Nu.55, 28 Temmuz 1326; Dîvanç-e-i Şinâver, s.71.

TUHAF ŞEY

Uzunca saçlarından, az buçuk çapkınca tavrimden
Geçen gün verdiğim bir konferansımdan usanmışlar!
Katıldım gülmeden..akşam biri anlattı lâ-teşbih:
Beni de Fecr-i Âti'nin meğer âzâsı sanmışlar!

– İstanbul 19 Nisan 326

Hayâl-i Cedid, Nu.16, 11 Mayıs 1326; Dîvanç-e-i Şinâver, s.73.

TELEHHUFÂT-İ ŞÂİRÂNEDEN!

– Hazret-i Hâmid'e –

Bilmem ne zamandan beri bedbaht edebiyyat:
Mesmum..gibi mahkûm-ı sukut-ı adem oldu!
Lâkin dekadanlar denilen ol cühelânın
Âyâdi-i cehlinde kalınca verem oldu!

Dîvanç-e-i Şinâver, s.83.

GAZEL

Gönlüm o yâre meftûn, cânâñ da çevre mâyî
Cevri bu derde bâis, nâzî visâle hâil
Kim görse éylemekte arz-ı muhabbet her dem
Nakd-i hayâti bezle âşik visâle kail
Her zevkin ibtidâsi ye's ü gumûmla başlar
Mümkin degildir asla bî-gam o yâre vâsil
Çekmekle derd-i hasret, görmekle cevr, âzâr
Gitmez bu ye's-i hâtit, olmaz bu aşk zâil
Her işte lazîm elbet bir ciddî sa'y ü ikdâm
Olmañ emeksiz öyle tahsîl-i ârzû kabil
Izâhâr-ı hüzn eder mi âlemde böyle gönlüm
Olsa o şûhun âyâ lutfu Nihâd'a şâmil

3 Nisan 315

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.10, 20 Mayıs 1315.

HABERDÂR OLAN VAR MI?

Hâdisât-ı dehrden dâñâ vü nâdâñ bî-hâber
İngiliz endişesinden çünki şeytan bî-haber
Dört açılmış şarka garbin hiç kapanmaz gözleri
Fırsat eyler cüst ü cü zannetme Balkan bî-haber
Ben kimim haddim mi bahs etmek siyâsiyyâttan?
Bu değil hattâ siyâsiyyûn-ı devran bî-haber
İntihâbat işlerinden dem vurur Yahyâ Kemâl
Câhid olsun vâdi-i gaflette pûyan bî-haber
Şehremîninden de kurtulsak der İstanbulullular
Etmeden mâmûre-i dünyâyi viran bî-haber
Ben de meb'üs olmadım ammâ sevindim bir zaman
Oldular tebrîke yârânım şitâban bî-haber
Fâlik ü Yakub u Rûşen'den de ibret almayıp
Kalmışım Divanyolu'nda elde divan bî-haber
Taşa çalsın sâgar-ı ikbâli sâkî-i zaman
Dem-güzârim başka bir âlemde hayran bî-haber

Rüstem-i meydân-ı idbâr olmuşum çoktan beri
Bir yaman idmanciyım erbâb-ı idman bî-haber
Sîne-i vîrâna hem tevcîh eder müjgânnı
Hem bakar dildâde-i mecrûha yan yan bî-haber
Dâhil-i halvet olup dilberle âlem zevk eder
Mâcerâlardan Hamâmî-zâde İhsan bî-haber
Sâhib-i Tevhîd'i gör gitmiş diyâr-ı kûfre dek
Bin günâh etmiş de hâlâ ehl-i îman bî-haber
Mîr-i Ekrem şî'r ü mazmûndan Demet tanzîm eder
Kendi tâbîrince şâb ü merd edîbân bî-haber
Bahş eder tab'ım sadâ-yı nazma dâvûdî-edâ
Mûsîkar-ı fîratimden Dârûlehan bî-haber

15 Kânûn-i evvel 340

Mâhitab, 1st., 1341, Yeni Matb., s.36-39.

KÎL Ü KAL VE SÖZ Ü SÂZ

Gerçi üslûbum bayat ammâ hayâlim tâzedir
Sevmedim itnâbı meylim dâimâ îcâzadır
Ben niyâz etmem sebebsiz nâz eden dilberlere
Her zaman nâz ü niyâzım dilber-i bî-nâzadır
Aklı onbeş metrodur Ahmed Emîn'in lâ-cerem
Kadd ü kamet gerçi ancak birbuçuk endâzedir
Dâimâ insan esen ruzgâra tâbi' olmalı
Bende lâkin istikamet dâimâ poyrazadır
Fârisî eyler tekellüm hâme-i Mîr-i Nazif
Her hitâb-ı nükte yâ Tahrân'a yâ Şîrâz'adır
Ta'n ü düşnâm eylemekten korkuyor düşmanlarım
Korkutan şey an-be-an ref' ettiğim âvâzedir
Zümre-i ehl-i zaman meşgul-i fi'liyyât ile
Bir Nihâd'ın meyli kîl ü kale söz ü sâzadır

3 Mart 1339

Âyîne-i Devran, 1st., 1342, Orhâniyye Matb., s.102.

AĞAÇ KASİDESİ'nden

Yazar muharrir'e denir, okur da kari'dir.
Okur yazarlarımız böyle istemiş, ne denir?
Bugün ne istese onlar kabûle âmâde
Değil miyiz topumuz sanki? Onlar istedi de
Gelip oturdu hemen şâir'in yerinde ozan!
Üvey lisanla yazan gitti, geldi özle yazan!
Koşuk, yakım ve tuyuk, düzgû öz lisanda şiir!
Diyor da bâzılar aydık, diyen de varmış cir!
Kaç oldu? Zannederim altı. Sen de say iyice
Senin düşünceni bilmem ya, kendi fikrimce
Şu cir en uygunudur, çünkü cırlamak'tandır!
Şîir yazan da nedir? Cırlayan bir insandır!
Diyen de kim edebiyyât'a karşılık yok? Var:
Yazın denildi, kabûl ettiler, verildi karar.
Yazın, evet, yazı'dandır. Neden o dik bakışın?
Yabancı söz mü, niçin denmesin yazın..ya kışın?
Yazay edib'e denilsin, kabûl ederse Kurum.
Edeb ne? Çok aradım, belki var ya, bilmiyorum!
Çevirme tercüme olmuş, olur desen çeviririm!
Evirme olmalı te'lif, olur desen evirim!

Ağaç Kasidesi, 2.bs., Ank., 1947, Arbas Matb., s.30-31.

MEHTÂBIN İLHÂMI (*)

Gecenin karanlık, derin semâsında
Peri alayları eb'âdi kucaklar!...
Ay çıkışına hepsi bulut gibi kaçar,
Gizlenir kamerin altın ziyâsında!

Hüsn-i âlihesinin gölgesi midir?
Gümüş bir tül gibi yayılan mehtâb!
Yıldızlar rûhuma ederken hitâb,
Nur dalgalarıyla zulmetler erir!...

Saf köpükler gibi envâri akar
Cihânı kaplayan (mâvi deniz)in(**)
O parlak âleme yükselmek için
Rûhum şevk içinde göklere bakar!...

– 3 Mayıs 329 –

(*) Bu şiirin kut'aları muhtelif taktilâta tabî'dir.

(**) Gökleri murâd ediyorum.

Terennümler-Teellümler, 1st., 1340, Şirket-i Mürettibîyye Matb., s.158.

MUAZZEZ FÂRUK NÂFİZ'E

Ben (Şâir-i Âzam) değilim gerçi "Kalender"(*)
(Hayrû'l-halef-i Şâir-i Âzam) bana derler!
Bir siska, sönükk nazm ile bir kupkuru tehzîl;
(Fâruk) edemez kadr-i semâ-tâbımı tenzîl!
Takdis için ihsân-ı ilâhiyi tabîî,
Yazsam yaraşır fahr ile bin "şî'r-i bedîî"!
Dâhiler enîsim, bana meh-rûlalar olur yâr..
Takdir edemez kıymet-i ulviyyemi ağıyâr!
Dâhiler olur şâşaa-i tab'îma hayrân,
Şî'rim ne semâvî ki olur göklere perrân!

(*) "Kalender" Fâruk Nâfiz'in mîzâhi şiirlerindeki mahâsîdîr.

Bu şâir-i sehhâr-ı tabiat yaratıldım,
Günden güne aktâb-ı meâlîye atıldım!
Âyînede görmüş gibisin kendini gûyâ^(**)
Dîvâne diyorken bana ey nâkul-i hulyâ!
Tâltîfîne aldanma sakın Mîr-i "Nazîf"în^(***),
Izlâline benzer dağılan ebr-i latîfin!
Benzer o nevâziş: Sen emîn ol ki serâba,
Tasvîr-i hakikat mi denir nakş-ı ber-âba
Tevcîh-i Nazîfâneye bel bağlama (Nâfiz)
Şâîrlîgi Hak vergisi addetmeliyiz biz!
(Vâdî-i kadîm)in ne sönük nâzımı çıktıñ^(****)
Şâhsîyyet-i şî'riyyeni birden bire yıktun!
Şeh-râh-ı teceddûdde yürürken ne bu ric'at?
Göz aç ki devâm eyleyecektir bu fecâat!
Göz aç ki yazıkır bu temâşâ-yı sukutun!
Bir dağ oluyor kalbime ifşâ-yı sukutun!...

- 16 Kânûn-ı sâni 341 -

(**) Bi'l-ıztîrâr ve maatteessûf yazılmış bir beyittir.

(***) Kasdedilen Süleyman Nazîf'tir (MKÖ).

(****) Aziz Farûk'a tesadûfumde söz edebiyata taalluk ettikçe, nazar-ı dikkatlerini celb için hakîkaten ihlâskârâne ve hayr-hâhâne tekrar eyledigim bazı eşkâr-ı samîmânemin hisve-i nazma intibâ etmiş sûreti, su son üç beyitte tecelli eylemektedir.

Hâurât-ı Meşâhîr, C.1, 1st., 1341, Matbaa-i Âmire, s.49-50.

GAZEL

Çıksa o şûh etse bir sahnede mestâne dans
Mest ü perişân eder şevk ile peymâne dans
Pîr-i bahâr-ı aşkı gör oldu hem-âguş-ı yâr
Reşk-i kiyâmü's-şebâb eyledi merdâne dans
Mecma'-ı hûbândayız etse revâdir yine
Kâkûl-i cânânede mest-i hûşâne dans
Lûtîf eyle dildâda sen raksa çağırılmış o meh
Etti bu şeb sîne-i şu'lede pervâne dans
Pîr ü şübbân olur mihver-i rakkas-ı dil
Durmayıp İhsan döner dans eder ammâ ne dans

Divân-ı İhsan, İst., 1347, Ahmed İhsan Matb., s.45.

GAZEL

Reng-i mâtemdir münâsib ser-nigûn bayraklara
Şanlı bir mâzîyi defn ettik bugün topraklara
Bir felâket-dîde halkın eşk-i hûn-efşânıdır
Bir perişân yurda bak bir ağlayan ırmaklara
Yükselir dest-i duâ şeklinde gûyâ her minâr
Lânet eyler mülkü tahrîb eyleyen alçaklara
Kalmamış ârâma yer uçmuş hûmâ-yı mes'adet
Kismet olmuş hân-ı yağmâ-yı vatan çaylaklara
Bûmu gör tutmuş mekân fevk-ı ser-i millete âh
Bak benim İhsan tâli'siz başımda aklara

A.g.e., s.59.

DER-VASF-I MEŞ'ALEDÂRÂN

Nağme-senc olduğu dem bülbül-i handân-ı sūhan
Açılır türlü letâfetle gulistân-ı sūhan
Sadef-i dildeki şeh-dâne-i lü'lü' saçılır
Yağdırır cevher-i bârânını nîsân-ı sūhan
Kalib-ı şî're gelir vecde düşen rûh-ı revan
Cism-i mânâda bu kudretle yaşar cân-ı sūhan
İnce hislerle nûmâyende samîmî-i beyan
Nüktedan, sâde-lisan meş'aledârân-ı sūhan
Râm eder herbiri tab'inca arûs-ı şî'ri
Hacle-i vasla yakar herbiri şamdân-ı sūhan
Gizli bir firtinadan taşıtı şu ummân-ı edeb
Gizli bir firtinadan doldu şu fîncân-ı sūhan
Bir çekirdek iki dirhem heceden sözleri var
Neydi evzân-ı arûz üzre o batmân-ı sūhan
Hatt-ı butlân çekerek eski hurûf-ı Arab'a
Tâze harf ile dizerler yeni destân-ı sūhan
Âriz-ı şâhid-i mânâya letâfet getirir
Hatt-ı nev-hîz ile yazdıkça bu şubbân-ı sūhan
"İşte meydân-ı sūhan gitmeyelim Şîrâz'a!"
Bize Tûrân-ı súhandır yine meydân-ı sūhan
Yediden yetmişé tekmil hurûf etti cihan
Olayım ben dahi kırkımda sebak-hân-ı sūhan
Çalışıp harfini ezberledi tullâb-ı zaman
Bir benim şimdî kalan alfabe-pûyân-ı sūhan
Dil-i âvârede cem'iyyet-i hâtır koymaz
Dağıtır aklımı hep zûlf-i perîşân-ı sūhan
Yandı germ-âbe-i hicrânda Hammâmi-zâde
İçer elbette bu nazm üstüne ayrân-ı sūhan

A.g.e., s.95.

ETMEM

Kalsam uryân heves-i câme-i zîbâ etmem
Aç yatar hamd eder endîse-i ferdâ etmem
İki el bir baş içindir çalışır uğraşırım
Ölürüm de yine bir ferde müdârâ etmem
Kadere mu'tekidim tâli'-i gam-perverdir
Ye's ü hîrmân ile bir kimseye şekvâ etmem
Tâlib-i câh değilim rûtbeye yoktur hevesim
Hele ikbâlim için ahkarı âlâ etmem
Olsa da bâis-i rif'at bana dâmen-bûs
Böyle bir zilleti ben nefsi me aslâ etmem
Akrabâm olsa değil belki babam da olsa
Âtifet-i matlabı billâh yine kat'â etmem
Yaşarım hür ve ferah her kuru lâfa bâkmam
Câhil-i har-menişe çatmada perva etmem
Hod-perestân ile kurbiyyet ü mensûbiyyet
Tal'atâ kaht-ı ricâl olsa da peydâ etmem

14 Teşrîn-i sâni 1324

Sarı Çigdemler, (haz.C.Kurnaz), İst., 1993, ME. Bsmv., s.118-119.

HÜMÂ-YI HEVES

İstemem yâdını duymak hele görmek aslâ
İstemem nâmını feryâd ile tekrâr, ancak
İsterim makdemini bekleyerek subh u mesâ
Ona müştâk yaşamak...

İstemem ellerimi boşluğa bî-tâb uzatıp
Hüzn ü hîrmanla hayâlâtı der-âguş etmek
Yine hîçîye kol açmak yine me'yûs u gazûb
İstemek sevmeyerek

İsterim âh o hayâle yed-i ümmîdim açık
Döktüğüm dem-i teessûrle perişân olayım
Yine muğber, yine nâlân, yine âlâma garîk
Seviyorken solayım.

2 Temmuz 1332

A.g.e., s.138.

**EHL-İ
İŞTİRAKİYYÜN**

SOSYALİZM ARKASINDA

– Saint Simon'a –

"Mâdenin ortasında bin beş yüz
Yâhud üçbin kişi vefât etmiş!
Ne olur? Sen ve ben veyâ âlem
Ölüberdik mi hep, nedir müdhîş?"
Şezlonga yayılmış ve müdebdebe salonunda
Zengin; bunu vicdân ü lisânıyla diyorken,
Bir yanda düşen fakrile hep zevk ediyorken,
Bîçâre beser! Ağlaşıyor, ağlaşıyordun;
"Kanûn-ı müsâvât"ı mûkedder ariyordun!...

Memnûn u musahhar, mütehakkim, mütefahhir,
Yalnız büyüyen bûdcesinin hükmüne tâbi'...
Zengin! O servetle, saâdetle mübâhî;
Pür-zevk u şetâret
Hep eğleniyor, hep yaşıyor, hep gülüyorken,
Mes'ûd oluyorken
Bir savt-ı semâvî-i beser, savt-ı fazilet:
—Lâkin bu hazâinde onun elem-i fakrin
Destinde— diyor kudretinin hikmet ü rûhu
Bir hiç, o kadar bendeki kıymet ü asâlet!

Binlerce asır aynı mezâlimle yaşarken,
Her şâhika-i zahmî bu kollarla açarken,
Her serveti bunlar sana takdim ediyorken
Hâlâ ne diyorsun! "Ölüyormuş, ne olurmuş!"
Gaddâra ne kadar nefsine hattâ kurulurmuş!
Lâkin senin ismin, o büyük şôhret ü mîras
Zâlim babanın gadr ü tahakküm eseriyle,
Sen râhat ü şevkinle saraylarda gezerken;
Gülşenlere, ezhâra temellükle gülerken,
Hânında, mağazanda küçük yavrularıyla
Yüzlerce fakîr âh ediyor, kız, ana, hâsîr
Hep ağlaşıyor, inleşiyor, hasta ve fâtit.

Bîçâre beser! İşte terakkî ve hukukun!
Sa'yîn sana bir parça medâr olmasa heyhât
Fevkînde uçan kartala mahkûm, müteessir

Elbette perişân olacaksın ve olurken
Sen külbende kalmış müteverrim oluyorken
Zengin, balolar seyredecek sarfile altın.
Altın ki senin nimet-i aslî-i hayatın
Altın ki bu zucretine mat'ûn-ı maîset
Girdâb-ı mesâide gülen vech-i teselli!

Nefret! Ebedî âlem-i pür-gayz u kibâra
Nefret!
Geliniz yâreye, mecrûha bakanlar!
Himmet, geliniz hep ezilenlerle koşanlar!
Nefret! Şu büyük gûle, şu ahrâsa, şu hükme,
Zenginlere, zenginlige...
Yok sen bana gûlme!
Kardeşliği, insanlığı duymuşsan eğer sen
Bir lâhza düşün, ekseri servetleri nerden,
Nerden çıkarırlar?
Kanûnu rivâyâti yalan hep, karışiktır
Her millet ü kavmin; buna şâhidse, açıktır:
Çektiklerimiz hep...

Nefret, yine nefret, yine nefret-i beşeriyyet!
Kanûnuna, ahkâmina, ashâb-ı yesârin!
Mahvolmalı, kahrolmalı, zehrolmalı elbet
Agrâzı, deniyâyâti şu esnâf-ı kibârin!
Her fîkr-i müzehheb
Her nâle-i mazlûma terâfuk eden alçak
Alçak ve sefil sayha-i servet yetişir, bak.
Günden güne insan daha mazlûm, daha âciz,
Günden güne evlât-ı beser giryeye bî-his,
Günden güne zulmet ve sefâlet... Yetişir! Âh
Doğ, gel bize artık ebedî nûr-ı musâffâ!...

Bahçe, C.3, Nu.10, 12 Kânûn-i evvel 1325.

HÜKM-İ NÂ-HAK

Aç şu şeb evlâdlarım hayfâ ki pârem kalmadı
Kulların âhen midir yâ Rab bu hâle ağlamaz?
Hüküm eder hâkim efendi haklı haksız anlamaz
Yâ llâhi! İntihardan başka çârem kalmadı

Bir Deste Menekşe, Dersaadet, 1331, Ci-han Matb., s.80.

RÂH-İ MAÎŞET'ten

Hayat değil bu hayatım, azâb-ı nâr-ı cahîm
Düşündürür beni me'yûs eder bu hâl-i elîm
Bir âciz iğne elimde, önumde bir gergef
Belâya, mihnete, âlâma gönlüm oldu hedef
Kuru bir ekmek için muttasıl sa'y ederim
Belâ-yı kahr-ı maîşetle kahr olur giderim
İter durur beni bir dest-i âhenîn-i siyâh
Dikenli, taşlı, inişli, yokuşlu bir yola âh!
Bir âciz iğne silâhim bu râh-ı vahşette
İllerlerim düşे kalka bu râh-ı zulmette
Ne bir sitâre semâda, ne bir sehâb-ı müfid
Ne de zeminlere görünmekte bir ziyâ-yı ümîd
Bu yolda girye, keder, gam, elemdir hem-râhîm
Ne hâlime acıyan var, ne dinleyen âhîm
Bu yolda karşıma çıkmaz vefâlı bir insan
İllerlerim gece gündüz garîk-ı âh ü figân
Niçin bu dağları ben böyle tırmanır aşarım?
Niçin bu tehlikeli yolda muttasıl koşarım?
Niçin?...Neden olacak, hep kuru bir ekmek için
İllerlerim yine bin müşkilât ile hergün

Feryadlarım, 1st., 1340, Vatan Matb., s. 110-113.

KIZIL GÜLLER

Bu bahârin da gülleri ne kadar
-Lekelenmiş şehid kaniyle gibi-
Âteşindi, kızıldı yâ Rabbi!
Güller oldu bu yıl da çeşmîme hâr.

Sevmedim gülleri bu yıl da yine
Öyle gül isterim ki gülmelidir..
Bana "kardeşlik" hissi vermelidir..
Koklamak güçtür hâri gül yerine..

Ruzgârlarla savrulup gâh gâh;
O kızıl güller hâke kalb oluyor...
Bir emel ki açılmadan soluyor...
Olmuyor koklamak nasib eyvâh!...

Kırk bahar geçti de hayatımdan
Bir kızıl gül koparmadım hâlâ...
Bir bahar gülleriyle gülse bana
Beklerim hep bunu sebâtimdan..

Böyle âlûde-i meşâkk u mihen
Gelecek nev-bahâra muntazîrim;
Beklerim; beklemekle müftehirim:
"Beşerin kurtuluş" bahârını ben..

Aydînlîk, Nu.16, Hazîran 1339.

1 MAYIS

— *Türk işçisine* —

Ey işçiler! Bir Mayıs : Sizin serbest gününüz;
Yürüyünüz ileri, "aydînlîk"tir önünüz.
Atelyeler kapandı, dûnyâ sanki uykuda,
Şimdi istirmacılar hep telâşta, korkuda.
Bugün kızıl bayrağın kızıl nurlar saçarken,
Yarın için kurtuluş yollarını açarken
Meşrû olan hakkını istemekten usanma.

"Sabr et biraz.." derlerse bu sözlere inanma
Burjuvazı yalanla dolabını döndürür,
Kalbindeki emelin nurlarını söndürür.

Sen bir mağdûr işçisin, senelerce ezildin.
"Bir Mayıs"ta hürroldün, bunu bir bayram bildin.
Evet hürsün, yarın da hürrolmaksa emelin,
Esâret bağlarını kırınsın kuvvetli elin.
Bir günlük hürriyetin sana bayram oluyor,
Dudakların gülüyör; kalbin sevinç doluyor.
Fakat...İdrâk etmediğin sen hakîkî bayramı,
Yine yarın hırpalar maîşetin âlâmi.
En büyük bayram sana hakkını aldığı gün,
İstismardan kurtuluş ne tatlıdır bir düşün.
Böyle dâim birleşip kuvvetini göster sen!
İttihaddan ayrılma, galib olmak istersen.

Patronların elinde sen oyuncak değilsin
Biraz kaldır başını, sana başlar eğilsin.

Aydînlîk, Nu.21, Mayıs 1340.

İSTİKBÂLDE SABÂH-I İŞTİRÂK

Fikrim görüyor azîm bir nûr
Yok kimsede ihtirâs-ı menfûr
Fikrim görüyor cihân-ı dîger
Her dilde uhuvvet ü muhabbet
Her ferd o cihân içinde mesrûr
İhvân-ı safâ sıfâle mesrûr
Her ferd o cihanda neşve-perver
Yok kimsede çehre-i adâvet
Herşey oluyor sıfâle manzûr
Yok ortada iştikâ-yı mağdûr

Bir başka cihan sabâh-ı meşhûd
Bir devr-i mürûvvet ü saâdet
Bir başka mekân o cây-i ezher
Bir devre-i ihtifâl-i âlî
Yoktur orada cidâl-i merdûd
Bir devr-i celîl-i âdemîyyet
Her sînede var safâ-yı enver
Bir devre-i ihtişâm-ı mâlî
Her kûşede bir makam-ı mes'ûd
Bir devr-i tekemmûl-i uhuvvet

Her kalbe akan ferahlı enhâr
Artıkça ziyâ-yı fîkr ü irfân
Seyyâle-i iştirâk-ı rahşân
Artar beşerin terakkîyatî
Gûyâ bu cihan, cihân-ı ezhâr
Zulmette kalır mı fîkr-i insân
Envâr-ı vedâd içinde tâbân
Birgün bulacak teâliyâtî
Âguş-ı vefâ içinde efkâr
Ol gün doğacak sabâh-ı rahşân

Istanbul - Âşıkpaşa fî 30 Haziran sene 328

ACI NASİHATLER

— Zenginlere —

Bugün: Açılıkla, kahr u mihnetle
Fakr u zilletle, bin sefaletle-
Uğraşan, çırınan, koşan, didinen
Zulemât-i hayatı içinde ölen-
Bir büyük firka-i harab var ki:
Onların akh, fikri, idräki
Bir çürük evle bir dilim ekmek-
Kazanıp ancak, ancak ölmeyecek-
Kadar âzürde bir maşetle,
Muhteris bir hayatı vahsetle
Pençeleşmek, bu işte ömr-i şehîl!
Hepsi böyle ve hepsi böyle sefîl...
Ey bugün muhteşem, safâ-âlûd,
Zevk u neş'yle dâimâ mahsûd
Evlerin zîr-i neş'e-bârında-
Yaşayan zümre! Zümre-i mes'ûd!...
Adl ü nasfetle şöyle bir düşünün!
Bu muhakkâr, bu bî-nevâ, düskün-
Fırkanın ser-nüvişt-i zilletini..
Siz bugün herkesin saâdetini-
Gasb edip öldüren ve mahzûzan
Kendi nâm u hesâbına yaşayan
Sanki bir şirket-i cismiyeyesiniz...
Onlar ağlar, sôner..fakat...Âh siz!

Nâkus-ı Adem, Kostantiniyye, 1329, Manzûme-i Efkâr Matb., s.23-24.

NA'RA-İ İKAZ

- Jean Jures'e -

Tahakkümün, paranın gadr-i bî-sükunuyle,
Kavilerin kavuran darbe-i cünunuyle-
Hukuk-ı asliyesinden cüdâ düşen beşerin-
Bugünkü nağme-i kalbiyesi: Bükâ vû enîn..
Bugün o eski devirler, serâba kalb olmuş;
Birer hadika-i rûyâ ki; mahv olup solmuş...
Bugün beşer, o karanlık zamanların mel'ün-
Rezâilinde değil; kendi sa'yinin yorgun-
Netâyicinde arar lokma-i maîsetini...
Yarın, bu parlatıyor cebhe-i faziletini...

Kaviler! Âh..o mezâlimle, kanla, vahşetle,
Refâhi kendine tahsis eden redâetle-
Tahalluk eyleyen âsûde-tebessüm kütle
Biraz, biraz daha yüksel..semâ-yı pür-emele!...
Fakirler istiyor artık sabâh-ı nûr u huzûr;
Fakat bu sizlere bir leyle-i cinâyet olur...
Esâfil...İşte sizin en muhakkâr, en alçak-
Nazarla baktığınız zûmre...Doğru mu? Ancak-
Sizin kusurlarınız, tantanât u ziynetiniz,
Refâh u sa'de bürünmüş arûs-ı haşmetiniz
Fakirlerin parasıyla vûcûda gelmekte;
Fakat, o zûmre-i makhûre hep sürünmekte...

Siz ey sefil beşerin ağıniyâ-yı zâlimesi!
Fakirlerin kesilir mi gürültülerle sesi?
Emîn olun ki, yarın zulmû, kahri, bî-dâdi-
Devirmek isteyen efkârin ictihâdâti:
Bu köhne sîne-i arza cerihalar açacak,
Ölüm ve kan edecek hakkı dâimâ ihmak...
Yarın koparsa bu hırçın sadâlı zelzeleler,
Bugün esârete, zincîre katlanan eller-
Yíkar, yakar, dağıtir zulm ü i'tisâfâti,
Fenâya münkalib eyler refâh u dârâti..

Sen ey alâmet-i tahlîs!...Ey kızıl sancak!
Görün de kahr u taaddîyi mahv edip yık, yak...
Lika-yı surhunu zulm ü cefâya karşı çevir,
Ridâ-yı vahşeti yırt, bârgâh-ı zulmû devir...

SULARIN MATEMİ

Sularda;
Mor renkli halkalar;
Binbir yıl kaynaşmış.
Köpüklü dalgalar,
Cesedlerden aşmiş.

Mor renkli sularda,
Dalgalanan halkalar;
Binbir şey görmüşler.
Bir defasında yine,
Onbeş kişi gömmüşler...

Kapkara denizlerde,
Boğulan yoldaşlar,
Son demlerinde bile
Merd gibi boğuşmuşlar.
Kurbanlık koyunlar gibi;
Sulara adanmışlar..

Mor renkli,
Sularda halkalar,
Bin defa çalkansalar
Şarkı, garbi yakacak,
Yine kızıl "bora"lar!...

Aydınlık, Nu.20, Şubat 1340.

**ÜÇ CÜMLEDE
BİR ÖMÜR**

ABDULLAH CEVDET - (1869-1932) Tıbbiyye-i Askeriyye mezünudur. İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin kurucularındandır. Avrupa'ya kaçarak Osmanlı Gazetesi'ne yazar. Cenevre'de İttihad Mecmûası'ni kurar ve İstanbul'a döndükten sonra da senelerce neşreder. Hiç (1889), Tuluat (1890), Türbe-i Mâsûmiyyet (1890), Mâsûmiyyet (1893), Kahriyat (1897, 1908), Fièvre d'âme (1901), La Lyre Turque (1902), Les Quatrians Maudits et les rêves orphelins (1903), Rafale de Parfums (1905), Viola Semper Florens: Sonnets (1908), Karlı Dağdan Ses (1931), Düşünen Müzikî (1932) şiir kitaplarıdır.

ABDURRAHMAN SÂMI PAŞA - (1795-1878) Morali'dir. Mısır'da Kavalalı M.Ali Paşa'nın himâyesinde iken önemli vazîfelere getirilmiştir. İstanbul'a geldiğinde vâliliklerde ve kuruluþu yıllarında Maârif Nezâreti'nde bulunur. Nesir ve şiirleri Rumûzü'l-hikem (1870) ve İnşâ-yı Sâmî (1873)'dedir.

ABDÜLHAK MÎHRÜNNISÂ - (1864-1943) Abdülhak Hâmid'in kız kardeþidir. Az sayıda olan şiirleri kitaplaşmamıştır.

ABDÜLHALIM GALİB PAŞA (TÜRK) - (ö. 1876) Kalem kâtipliği, kaymakamlık, defterdarlık ve mutasarrıflık gibi vazîfelerde bulunur. Bir ara Bursa'ya sürülfürse de sebebi mechûldür. Mutayyebât-ı Türkîye (y.t.y.) adlı dîvânı Kastamonu ağzıyla yazılmıştır.

ABDÜLHALIM MEMDUH - (1866-1905) Düzenli bir eğitim görmemiştir. Mîzan Gazetesi'nde muharrir iken Konya'ya sürgün edilir. Daha sonra İzmir'den Avrupa'ya kaçar ve orada ölü. Tasvîr-i Vicdan (1883), Tasvîr-i Hissiyyât (1885), Bûrhan (1885) adlı şiir kitapları; Bedriye (1886) adlı manzum oyunu vardır.

ABDÜLHAMİD ZİYÂ - (1825-1880) Zabıtiye Müsteşarlığı, Kıbrıs Mutasarrıflığı, Meclis-i Vâlâ Âzâlığı yapar. Siyâsi sebeplerle yurtdışına kaçarak Muhibir ve Hürriyet Gazetelerinin neşrine katılır. Dönüşünde Şûrâ-yı Devlet Âzâlığı, Maârif Müsteşarlığı yapmıştır. Sûriye ve Konya'dan sonra Adana'da vâli iken ölmüştür. Şiirleri (1881, 1924), Zafer-nâme (y.t.y.)'si, Molière'den Riyânın Encâmi (1881, 1887) tercümesi manzum eserleridir.

ADIVAR, HALIDE EDİB - (1882-1964) Amerikan Kız Koleji mezunudur. Millî Mücadele'ye katılmış; İngiltere, Fransa, Amerika ve Hindistan'da yaşamıştır. İstanbul Üniversitesi'nden İngiliz Edebiyatı profesörlüğü yapmış ve İzmir mebusu olarak meclise girmiştir. Mensur şiirlerinden bir kısmı Harab Mâbedler (1911)'dedir.

ÂDILE SULTAN - (1825-1898) Sultan II. Mahmûd'un kızı ve önce Sadînâzam Mehmed Ali Paşa'nın, sonra da Mustafa Şerîfi Paşa'nın karısıdır. Dîvânı basılmıştır (1996).

AHMED HÂŞİM - (1885-1933) Galatasaray Sultanisi mezunudur. Reji İdâresi'nde, Mâliye Nezâreti'nde ve Duyûn-ı Umûmiyye'de çalışır. Osmanlı Bankası'na memur olur. Güzel Sanatlar ve Harp Akademilerinde, Mülkiye Mektebi'nde müallimlikler yapar. Şiirlerini Göl Saatleri (1921) ve Piyâle (1926) adı altında toplamıştır.

AHMED KUDDÜSİ (ŞEHİ) – (1769-1849) Borlu'dur. İlim tahsili için İstanbul'dan Şam'a kadar dolaşmış, sonunda memleketine yerleşmiştir. Dîvâni dört kere basılmıştır (1872, 1888, 1910, 1973).

AHMED RÂSIM – (1867-1932) Telgraf Nezâreti Fen Kalemi'nde memûriyete ancak bir sene tahammül edebilir. Hayatını gazetecilikle kazanmıştır. 1927'de İstanbul Mebûsu olur. Şiirleri müstakil kitap hâlinde neşredilmemiştir.

AHMED SÂDIK ZÎVER PAŞA – (1793-1862) Evkaf, Darbhâne, Hazîne-i Hâssa Nezâretlerinde bulunur. Şeyhülharem iken ölürlük. Mektup ve şiirleri *Âsâr-ı Zîver Paşa* (1895) adı altında toplanmıştır.

AHMED TAL'AT (ÜSKÜDARLI) – (1858-1926) Medreseden icâzet alıp Adliye Muhâsebe Kalemi'ne girer; kâtîp ve başkâtîp olur. Muhâsebe Müdürlüğü yapar. Bahriye Müsteşârlığı'ndan tekaüd olur. Şiirleri perâkendedir.

AKOZAN, MEHMED SIDKİ – (1890-1948) Kesriyeli'dir. Dârûlsûnun mezûnudur. Çeşitli okullarda öğretmenlikler yaptıktan sonra Edebiyat Fakültesi Başkâtibeti'ne getirilir. Beyoğlu Rum Lisesi'nde öğretmenlik yapar. Dîvançesi-i Şinâver (1913), Salâ-yı Cihad (1918), Oğlumun Defteri (1923), Kervan (1927) ve Külliükname (1936)'si manzumdur.

AKÜNAL, AHMED KEMÂL – (1873-1942) Dârüşşâfaka'dan birincilikle mezun olunca, aynı okula öğretmen olarak atanır. Galata İttihad Postahânesi'nde kâtiplik yapar. Siyâsi sebeplere Avrupa'ya kaçar. Kafkasya'da Mekâtib-i İslâmiyye Müdürlüğü ve Ankara'da Mekteb-i Sultanî Müdürlüğü yapar. Şiirleri perâkendedir.

ÂLİ (DIREKTÖR) – (1844-1899) Bâbiâlı Tercüme Odası Kâtibi, Karantina Başkâtibi olur. Duyûn-ı Umûmiyye Mûfettişi olarak gittiği Bağdad'ın şehremini olur. Mâmuretülaziz ve Trabzon Vâliliklerinde bulunur. Duyûn-ı Umûmiyye Direktörlüğü son vazifesidir.

ALI EMİRİ – (1857-1924) Âşar Başkâtılığı yapar. Muhâsebecilik ve defterdarlıkla Anadolu'yu, Rumeli'ni dolaşır. Yanya, İşkodra ve Yemen Mâliye Mûfettişliklerinde bulunur. Meşrûtiyetten sonra emekli olur. Üç ciltlik dîvâni basılmamıştır.

ALI FERRUH (IBNÜRREŞAD) – (1865-1904) Mekteb-i Mülkiyye'de ve Paris Siyâsi İlimler Mektebi'nde okur. Hâriciyeci olarak Paris, Londra, Petersburg, Washington ve Sofya Sefâretlerinde çalışmıştır. *Lâklâkiyât-ı Edebiyye* (1883), *Devlet* (1884), *Hûşenk* (1885), *Şayan* (1886), *Üssü'l-esas* (1887), *Kerbelâ* (1888) manzum eserleridir.

ALI HAYDAR – (1836-1914) Paris Sefâret Kâtibi olur ve dönüste mütercimliklerde bulunur. Birinci Mahkeme-i Ticâret Riyâseti, Meclis-i Rüsûmat Azâlılığı ve Dâhiliye Nezâreti Evrak Müdürlüğü yapar. *Sergüzeş-ı Perviz* (1865), *Ikinci Ersas* (1865) ve *Rûyâ Oyunu* (1875) ilk manzum tiyatrolarımızdır.

ALİ KEMÂL – (1868-1922) Kaçırdığı Paris'ten İkdâm'a yazdığı makaleleriyle tanınmıştır. Dönüşünde İttihad Ve Terakkî aleyhinde yazılar neşreder. Maârif ve Dâhiliye Nâzırlıklarını yapar. Peyâm-ı Sabah Gazetesi'nde Millî Mücadele aleyhinde yazdıkları yüzünden linç edilir. Şiirleri dağınık hâldedir.

ÂLİM GALİBİ (HACI) – (1847-?) Bor'ludur. Bir müddet Bursa'da yaşadıktan sonra 1875'te Bor'a dönmüş; ölene kadar kaşık ve mürekkep imâl etmiştir. Şiirleri perakendedir.

ALİ NUSRET – (1872-1913) Mühendishâne-i Berri-i Hümâyûn'dan mezûn olduktan sonra aynı okulda öğretmenliklerde bulunmuştur. Şehab (1888) tek şiir kitabıdır.

ALİ RÜHÎ (VEYS PAŞA-ZÂDE) – (1854-1890) Birinci Dâire-i Belediye Başkâtipliği yapar. Japonya'ya gönderilen Ertuğrul firkateyninde seyr ü sefer defterini tutmakla görevliyken geri dönmemiştir. Lemeât (1884) dışındaki şiirleri dağınık hâldedir.

ARIF HİKMET (ŞEHÜLİSLÂM) – (1786-1859) Anadolu ve Rumeli Kadıaskerliği, şeyhülislâmlik gibi vazifelerde bulunmuştur. Basılmamış ve eksik bir şuarâ tezkiresi vardır. Dîvânı matbûdûr (1866).

ÂRİF HİKMET (HERSEKLI) – (1839-1903) Dersaâdet İstînâf Mahkemesi Âzâlılığı ve reisliği, Mahkeme-i Temyîz Âzâlılığı gibi vazifelerde bulunur. Dîvânı matbûdûr (1918).

AYDÎ – (1810-1865) Antepli'dir. Debbâğ iken imam olmuş, Kayseri'de mûderrislik yapmıştır. Kuşadalı Şeyh İbrâhim'e intisap ettikten sonra herşeyi bırakarak dervîş olmuştur. Dîvânı matbûdûr (1937, 1954).

AYKAÇ, FÂZIL AHMED – (1884-1967) Fransız Lisesi ve mektupla Paris Siyâsi İlimler Mektebi'ni bitirir. İstanbul'un değişik liselerinde yirmi yıla yakın müallimlik eder. Elâzığ Mebûsu olur. Dîvançe-i Fâzîl der-Vâsf-ı Efâzîl (1913), Harman Sonu (1914) ve Fazıl Ahmet (1934)'te şiirleri toplanmıştır.

AYNÎ – (1766?-1838) Anteplidir. İstanbul'da medrese tahsilinden sonra Bâbiâlî'de hocalık ve kitapçılık yapmıştır. Dîvânı basılmıştır (1842).

BOLAYIR, ALİ EKREM – (1867-1937) Mâbeyn Kâtibi, Kudüs Mutasarrîfi, Cezâir-i Bahr-i Sefid Vâlisi olur. Dârülfünun ve Maltepe Askerî Lisesi'nde öğretmenlik yapar. Kaside-i Askeriyye (1908), Kırmızı Fesler (1908), Zîlâl-i İlham (1911), Ordunun Defteri (1920), Anavatan (1921), Şiir Demeti (1924), Vicdan Alevleri (1925) şiir kitaplarıdır.

CELÂLİ – (1850-1915) Bayburt'un Tahsinî Köyü'ndendir. Asıl adı Ahmed'dir. Medrese eğitimini Sünür'de tamamlamış ve çevresinde âlim olarak tanınmıştır.

CENAB ŞEHÂBEDDİN – (1870-1934) Tibbiyye-i Askeriyye mezûnudur. İzmir, Konya ve Ankara Sîhhiye Mûfettişlikleri, Karantina Hekimliği, Sîhhiye Meclisi İkinci Reisliği ve Umûmî Mûfettişliği yapar. 1914'te emekliye ayrılınca Dârülfünun'da dersler verir. Tâmat (1888) ve sonraki şiirleri 1984'te toplu hâlde neşredilmiştir.

DÂVUD FATİN – (1814-1866) Drama'lıdır. İstanbul'da kalem efendisi ve muhâsebeci olarak çalışır. Tezkire-i Hâtîmetü'l-Eş'âr'ı hazırlar (1854). Dîvânı matbûdudur (1871).

DERDLÎ – (1772-1848) Bolulu'dur. Gerçek adı İbrahim'dir. Şöhretini İstanbul'da edinmiştir. Beşçam Derbendi'ne muhâfiz, Ankara eşrâfından Alişan Bey'e dâîmî misâfir olur. Dîvânı defâlarca basılmıştır.

DEVRİM, İZZET MELİH – (1887-1966) Kudüs'te doğar. Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'ni bitirir. Tütün Rejisi Müdür-i Umûmîliği yapar. Tramvay Şirketi'nde, Kömür İşletmeleri'nde yöneticikler yapar. Hüzn ü Tebessüm(1921) ve Her Güzelliğe Âşık (1938)'ta mensur şiirleri de yer alır.

EMRAH – (1780?-1854?) Erzurum'ludur. Tahsîlini orada tamamlar ve Nakş-bend olur. Gezgin bir âşık olarak Sivas, Kastamonu, Konya, Niğde, İstanbul gibi pekçok yeri dolaşır. Niksar'da ölmüştür. Dîvânı matbûdudur (1913).

ENİS AVNÎ (AKA GÜNDÜZ) – (1885-1958) Harbiye'nin ikinci sınıfından ayrılarak Paris'e gider. Dönüşünde Selânik'e sürüldür. Hareket Ordusu'yle İstanbul'a dönerse de bu sefer Malta'ya yollanır. Kurtuluğunda Ankara Mebusu olur. Bozgun (1918) ve Çocuk Kitabı (1928) şiirleridir.

EROZAN, CELÂL SÂHIR – (1883-1935) Hâriçîye Nezâreti ve Dâyînler Vekâleti'nde kâtip olur. Îdâdilerde öğretmenlik, Mütârekede komisyonaluk, Zonguldak Mebusluğu, TDK Üyeliği yapar. Kardeş Sesi (1908), Beyaz Gôlgeler (1909), Buhran (1909), Siyah Kitab (1912), İstanbul İçin Mebus Namzedlerim (1919) şiir kitaplarıdır.

ESAD MUHLİS PAŞA – (1780-1851) Karaman, Erzurum, Sivas, Haleb, Sayda gibi yerlerde vâlilikler yapmış ve Diyarbekir'de vâli iken ölmüştür. Dîvânı basılmıştır (1852).

FÂIK ESAD (ANDELİB) – (1873-1902) Özel hocalar elinde yetişim. Memûriyete heves etmezse de Tahrîrat Müdürlüğü ile sürüldüğü Malatya'da ölü. Güldemetleri (1890), Bahar Çiçekleri (1892) ve Bir Demet Çiçek (1896) şiir kitaplarıdır.

FATMA ALİYE – (1864-1924) Ahmed Cevdet Paşa'nın kızıdır. Asıl şöhretini romanları ile kazanmış olmasına rağmen, perâkende şiirleri de vardır.

FETHİ – (1793-1922) Bozdoğan'lıdır. Nakşbendî şeyhidir. Kula'da ve Bozdoğan'da müftülük etmiştir. Şiirleri basılmamıştır.

FEYZÎ (MUALLÎM) – (1842-1910) Câmi-i Ezher'de okurken A.Sâmi Paşa'nın dikkatini çekip İstanbul'a getirilmiştir. Osmanlı tâbiyetine geçtikten sonra kâtip ve muallim olarak uzun seneler çalışır. Kerbelâ mersiyeleri Vâveylâ (1897), güfteleri Sûz u Gûdâz (1882) adıyla neşredilmiştir.

FITNAT – (1842-1909) Trabzonlu'dur. Vâli Hazinedar-zâde Abdullah Paşa'nın kızıdır. Basılmamış dîvâni vardır.

GORDIKYAN, İSTEPAN – (1865-1944) Bursa Ermeni Mektebi'nde okuduktan sonra Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Aynı mektepte muallimlik yapar; İstanbul'da da Mercan İdâdîsi ve Ermeni liselerinde kitâbet, edebiyat okutur. Mir'âtü'l-nikât (1888) ve Hâtıra (1929)'da şiirleri vardır.

GÖVSA, İBRÂHÎM ALÂEDDÎN – (1889-1949) Mekteb-i Hukuk mezûnudur. İsviçre'de pedagoji ve psikoloji okur. Dârûlmuallimîn-i Âliye'de muallimlik ve müdürük yapar. Sivas, Sinop ve İstanbul mebûsu olur. Çocuk Şiirleri (1910, 6 bs.), Rumeli'ye (1912), Güft ü Gû (1913), Sulh ve Harb (1922), Çanakkale İzleri (1926), Acilar (1941, 1966), Söz Oyunları (1942) manzum eserleridir.

GÜLOĞLU, ABRAHAM – Mekteb-i Hukuk talebesi olduğu yıllarda Türkçe mecmûalarda şiirleri neşredilmiştir.

HASAN HİLMÎ – (1782-1848) Medrese eğitimini tamamladıktan sonra Kıbrıs Müftülüğü'ne tâyin olunur ve ölümüne kadar bu vazifesi sürdürür. Sultan II. Mahmud kendisine "Melikü's-şuârâ" unvanını vermiştir.

HASAN RÜŞDÜ – (1868-1936) Ermenekli'dir. Mekteb-i Mülkiyye'nin son sınıfından uzaklaştırılmıştır. Meşrûtiyetin ilânına kadar İzmir'de sürgün kalmıştır. Sonraki yıllarda öğretmenlik yapmıştır. Şiirlerini kitaplaştırmaz.

HAYREDDİN İRFAN PAŞA – (1815-1888) Mâliye Müsteşarlığı'ndan Şûrâ-yı Devlet Riyâseti'ne kadar pek çok devlet vazifesinde çalışmıştır. Şiirleri Mecmûa-i İrfan Paşa'da toplanmıştır.

HAYRÎ – (1855-1910) Harputlu'dur. Dersim, Musul ve Diyarbekir Mektubculuğu, Ergani ve Dersim Mutasarrıflığı yapmıştır. Gençlik devri şiirleri matbûdur: Hâtıra-i Ahd-i Şebab (1884).

HİKMET (DELİ) – (?-1889?) Niğdeli'dir. 93 Harbi'nde Orhaniyye Fırkası Kâtibi'dir. Sonraları Ahmed Mazhar Paşa'nın kâtibi olarak Haleb'e gider. Trablusigarb Fırka-i Askeriyesi Başkâtibi iken ölü. Şiirleri az ve dağıntıktır.

HRİSTAKÎ – Hakkındaki yegâne mâlûmat 1899'da Merzifon Kaymakam Muâvini olduğudur. Türkçe neşredilen mecmûalarda hayli şiiri vardır.

HÜRMÜZ – (1844-1930?) Beştaşî çevresinde Servet Beybaba diye anılan Ahmed Tevfik Bey'le evlenir ve hayatı tekkelerde geçer. Şiirleri dağınık haldedir.

HÜSEYİN AVNÎ (YENİŞEHİRLİ) – (1826-1884) Bağdad'da dîvan kâtipliği, İstanbul Bidâyet Mahkemesi Âzâlılığı yapmıştır. Dîvânının eksik ve hatâlı bir neşri vardır (1889).

HÜSEYİN KÂMÎ – (1878?-1912?) Dağıstanlı'dır. Karaçi Şehbenderliği yapar. İstanbul'a dönüşünde Mîsr'a kaçar. Meşrûtiyetten sonra geldiğinde Eşek, Yûha, Kibar, Mâlûm gibi mizah mecmüalarında Dehrî, Donkişot, Baba, Tırnağı Karıncalı, Sudan Geçmez gibi müstearlarla İttihadçıları hicveder. Sürülüdüğü Karaman'da olur. Dîvançesi Dehrî iki kere basılmıştır (1911, 1914).

HÜSEYİN KÂMIL (TEPEDELENLİ-ZÂDE) – (1865-1921) Birkaç kalem kâtipligidenden sonra çalışmaz, ailesinden kalan gelirle geçinir. Ma'sûka Yahud Muhâfaza-i Aşk (1885), Bir Müteverrimenin Hissiyâtı (1886), Nümûne-i Şecâat (1887) ve Barbaros Hayreddin Paşa (1908) manzum eserleridir.

IBRÂHÎM EDHEM PERTEV PAŞA – (1824-1872) Mektebculuklarda bulunmuş, Berlin Sefâreti'nde başkâtiplik etmiştir. Dönüşünde kaymakamlık, mutasarrıflık ve mektubculuk gibi vazifelerde bulunur. Kastamonu Vâlisi iken ölürl. Çok az sayıda olan şiirleri dağınıktır.

IBRÂHÎM HAKKI (ISMÂİL PAŞA-ZÂDE) – (1823-1895) Bir müddet kâtiplik yaparsa da aklı dengesi bozulduğundan sonra tekaud edilir. Dîvânı matbûdur (1875).

IBRÂHÎM HÂLET – (1837-1878) Kâtip iken Haleb Vilâyeti Mektubcusu olur. Son işi Maârif Mektubculuğu'dur. Dîvânı basılmamıştır.

IBRÂHÎM ISMET (MÜSTECÂBÎ-ZÂDE) – (1868-1917) Mekteb-i Hukuk mezûnudur. Şübhe üzerine Konya'ya sürürlür; Midilli'de kal'a-bendlige mahkûm edilir. Cezâsını tamamlayınca İzmir'de Reji İdâresi Umûr-ı Hukukîye Müdürü ve İstînâf Hukuk Mahkemesi Âzâsı olur. Son vazifesi Isparta İstînâf Hukuk Riyâseti'dir. Terâne (1893) ve Dâstân-ı Zafer (1896)'i manzumdur.

IBRÂHÎM ŞINÂSÎ – (1824-1871) Tophâne Mektubcu Kalemi'nde kâtip iken Paris'e mâliye tâhsili için gönderilmiştir. Dönüşünde Meclis-i Maârif Âzâlılığı yapar; Tasvîr-i Efkâr Gazetesi'nî çıkarır. Şiirleri Müntehabât-ı Eş'ârim (1862, 1870, 1872, 1885, 1894) ve Tercüme-i Manzûme (1859, 1870, 1885, 1894)'de toplanmıştır.

IHSAN (HAMMÂMÎ-ZÂDE) – (1884-1948) Trabzon İdâdîsi'nden mezundur. Trabzon mekteplerinde mualimlikler eder. İstanbul'a geldiğinde Yüksek Ticâret Mektebi'nde hoca ve müdür olarak çalışmıştır. Dîvân-ı İhsan (1989) ve Hamsi-nâme (1928, 1972) basılabilen manzum eserleridir.

ISMÂİL SAFÂ – (1867-1901) Evkaf Nezâreti Mesârifât Kalemi'nde kâtiplik ve Telgrafhâne Muhâbere Memurluğu yapar. Mirsad'ın başmuharrirliğini yürütür. Sür-

gün edildiği Sivas'ta ölür. *Sünâhat* (1889), *Huzmâ Safâ* (1891), *Mağdûre-i Sevdâ* (1891, 1912), *Mevlid-i Pederi Ziyâret* (1894), *Mensiyât* (1896, 1912), *Hissiyât* (1912) ve *İntâk-i Hakk'ın Tahmisi* (1912) manzum eserleridir.

KARAOSMANOĞLU, YAKUP KADRI – (1889-1974) Kahire'de doğar. Düzenli bir eğitim almaz. Mardin ve Manisa mebusluğu yapar. Prag, La Haye, Bern, Tahran elçiliklerinde bulunur. *Erenlerin Bağından* (1922) ve *Okun Ucundan* (1940)'da mensur şiirleri vardır.

KARAY, REFİK HÂLİD – (1888-1965) Mekteb-i Hukuk'a devam ederken meşrûtiyet ilân olununca gazeteciliğe başlar. İttihadcılara muhâlefeti yüzünden sürürlür. Mütareke'den sonra Posta-Telgraf Müdir-i Umûmî olur. Cumhuriyetten sonra "yüzellilikler" arasında yeniden sürürlür. Affedildikten sonra gazeteci ve romançı kimliğini öne çıkarır. Fecr-i Âtî'ye dâhil olduğu yıllarda yazdığı mensur şiirlerini toparlamamıştır.

KEÇEOĞLU, DİYAMANDÎ – (1888-?) Kayseri'nin Talas nâhiyesinde doğar. Kastamonu'da ortodoks mektebinde idâdiyi tamamlamıştır. Mevlânâ'ya hayran olduğu için medreseye ve Galata Mevlevîhânesi'ne devam eder. Kâtiplik ve avukathık yapar. Şiirleri perâkendedir.

KEMÂLİ – (1821-1892) Kastamonulu'dur. Asıl adı Mustafa'dır. Gençliğinde baba mesleği bakırçılığı yapar. Sonraları İstanbul da dâhil pekçok yeri dolaşır. Yaşlılığında iki gözü kör olmuştur.

KOLAYLI, TEVFİK (NEYZEN) – (1879-1953) Bodrumlu'dur. Sar'ası sebebiyle düzenli bir eğitim almamıştır. Mıs'r'a kaçar ve Meşrûtiyetten sonra döner. Sürekli bir işte çalışmaz. *Hiç* (1919) ve *Azâb-ı Mukaddes* (1923)'te bazı şiirlerini toplamıştır.

KÖPRÜLÜ, MEHMED FUAD – (1890-1966) Dârûlfünun Türk Edebiyatı Târihi Müderrisi, Edebiyat Fakültesi Dekanı olur. İlâhiyat, Mülkiye, Güzel Sanatlar, DTCF gibi farklı birimlerde dersler verir. Kars Milletvekili olur. DP iktidârında Hârıcıye ve Devlet Bakanlığı yapar. Yeni Demokrat Parti'yi kurar. Şiirleri dağınık hâldedir.

LEYLÂ – (ö. 1848) Kadiasker Moralî-zâde Hâmid Efendi'nin kızı ve Keçeci-zâde İzzet Molla'nın yeğenidir. Dîvâni iki kere basılmıştır.

MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA (DÂMAD) – (1853-1903) Sultan Mecîd'in kızı Senîha Sultan'la evlenir. Adliye Nâzırı olur. Oğullarıyle Avrupa'ya kaçar ve Jön Türk'lere katılır. Şiirleri basılmıştır (1898).

MAHMUD EKREM (RECÂÎ-ZÂDE) – (1846-1914) Hârıcıye Mektûbî Kalemi'nde kâtip olur. Şûrâ-yı Devlet Âzâ Muâvinliği ve âzâlılığı; Meşrûtiyetten sonra Evkaf ve Maârif Nâzırlığı, Âyan Âzâlılığı yapmıştır. Galatasaray Sultânî ile Mekteb-i Mülkiye'de edebiyat okutmuştur. *Nağme-i Seher* (1871), *Yâdigâr-ı Şebab* (1873),

Zemzeme-İ (1883, 1890), II (1884), III (1885), Tefekkür (1886), Pejmürde (1893), Nijad Ekrem (1911) ve Nefrin (1916) şiir kitaplarıdır.

MAHMUD KEMÂLEDDİN – (1863-1888) Goloslu'dur. Bursa Yeşilcâmi Medresesi'nde okur. Hudâvendigâr Gazetesi'ne başmuharrir olur. İcâzetini alamadan ölü. Şiirleri, üç ciltlik Âsârim (1887)'in ilk iki cildindedir (*Terâne-i Tîflâne*, *Nevâ-yı Şebab*).

MAKBÜLE LEMAN – (1865-1898) Hacı İbrâhim Efendi'nin kızı ve Dâhiliye Müsteşârı Mehmed Fuat Bey'in karısıdır. Hanımlara Mahsus Gazete'deki ahlâkî yazıları sebebiyle şefakat nişâni almıştır. Yazı ve şiirleri Ma'kes-i Hayâl (1898, 1915)'de toplanmıştır.

MEHMED (HASIRCI-ZÂDE) – (1803-1886) Antepli'dir. Hâfız olmuş ve Haleb'de, Şam'da dört sene ilim tahsil etmiştir. Şiirleri perâkendedir.

MEHMED ÂKIF PAŞA – (1787-1845) Divân-ı Hümâyûn Kalemi'nde kâtip iken hızla yükselmiş; âmedci, beylikçi ve reisü'l-küttâb olmuştur. Pertev Paşa ile aralarındaki husûmetin bir neticesi olarak azledilip İstanbul'dan uzaklaştırılır; Edirne'ye sürülmür. Şiirleri Eş'âr-ı El-hac Âkif Efendi (1843) adı altında neşredilmiştir.

MEHMED BEHCET – (1828-1878) Trabzonlu'dur. Rüsûmat memûriyetlerinde bulunduktan sonra, Hicaz Vilâyeti Mektubcusu olur ve ölene kadar bu vazifede kalır. Perâkende şiirleri, oğlu İsmâîl Safâ'nın bir kısım şiirleriyle berâber *Huzmâ Safâ* (1890)'dadır.

MEHMED CELÂL (REÇÂÎ-ZÂDE) – (1838-1882) Kâtiplik ve mektubculuk vazifelerinde bulunmuştur. Son vazifesi Aydîn Vilâyeti Mektubuluğu'dur. Dağınık şiirleri kardeşi M.Ekrem Bey'de kalmıştır.

MEHMED CELÂL – (1867-1912) Muntazam bir tahsil görmemiştir. Küçük memûriyetlerde bulunursa da sürdürmez. Îcki ibtilâsi sebebiyle ölü. Şiirleri Adada Söylediklerim (1885), İstigrak (1886), Elvâh-ı Mâsûmâne (1893), Zâde-i Şâir (1893), Âsâr-ı Celâl (1894), Elvâh-ı Şâirâne (1894), Sûrud (1894) ve *Gazellerim* (1894)'dir.

MEHMED EMİN HİLMİ – (1831-1884) Trabzonlu'dur. İlk Meclis-i Mebûsân'a katılmıştır. İdâre-i Mahsûsa Vapurları muhâsebeciliği, Bahriye Nezâreti Mektûbî Kalemi Müdürlüğü, Matbaa-i Bahriyye Nâzırlığı yapar. Dîvâni basılmıştır (1876).

MEHMED EŞREF – (1847-1912) Gelenbeli'dir. Manisa'daki Hâtuniye Medresesi'nde okur. Malmüdürlüğü ve kaymakamlıklarda bulunur. Fesat komitâsi tertip etmek suçundan sürgün edildiği İzmir'den Mîsr'a kaçar. Fransa ve İsviçre'de kalır; Kıbrîs'ta yaşar. Meşrûtiyetten sonra döner. Şiirleri Deccâl (1902, 1907), İstîmidâd (1905), Şâh ve Pâdişâh (1906, 1908), Hasbihâl Yâhud Eşref ve Kemâl (1908), İran'da Yangın Var (1908), Şâir Eşref'in Külliyyâti (1928)'ndadır.

MEHMED HASİB DÜRRİ – (1844-1915) Antepli'dir ve hac hâriç başka yere gitmemiştir. Teklif edilen vazifeleri kabûl etmemiştir ve sadece imamlık yapmıştır. Ölümü kemik veremindendir. Zübdetü'l-ferâiz (1899) hâricindeki şiirleri dağındır.

MEHMED İZZET (KEÇECİ-ZÂDE) – (1785-1829) Galata Mollası'dır. İsyân ve ihtilâllerin devleti dara soktuğu yıllarda Keşan'a sürülmüş ve Mihnet-i Keşan'ını oradaki intibâları ile yazmıştır (neşri 1852). Dönüşte Haremeyn Müfettişi iken yeniden sürülerek yollandığı Sivas'ta olur. Bahâr-ı Efkâr (1839) ve Hazân-ı Âsâr (1841) adlı iki dîvâni ile Gûlşen-i Aşk (1848) adlı bir mesnevîsi vardır.

MEHMED LEBİB (RUZNÂMÇECİ-ZÂDE) – (1785-1867) Meclis-i Vâlâ Azâlılığı ve Matbaa-i Âmire Nezâreti'nde bulunmuştur. Şiirleri oniki yazma mecmâada toplanmıştır. Matbû Kerbelâ mersiyeleri ve Tuhfe Şerhi (1846) vardır.

MEHMED PERTEV PAŞA – (1785-1837) Reisülküttâblık ve Mülkiye Nâzırıkhâları yapmış, vezir olduğu sene idâm edilmişdir. Dîvâni matbûdур (1840).

MEHMED RAUF – (1875-1931) Mekteb-i Bahriyye mezunudur. Meşrûtiyet'ten sonra bir hikâyesi yüzünden meslekten ihraç edilmiş; hayatını yazdıklarıyle kazanmıştır. Bir kısım mensur şiirlerini Siyah İnciler (1901, 1925)'de toplamış; Sonbahar adı altında bastırmayı düşündüklerini ise, neşretme imkânı bulamamıştır.

MEHMED RIF'AT (MANASTIRLI) – (1851-1907) Binbaşı olarak Rus Harbi'nde bulunup esir düşer. Kaymakam olarak Şam ve Haleb firkalarında bulunur. Dîvançesi basılmamıştır.

MEHMED SAÏD (KEMÂL PAŞA-ZÂDE) – (1848-1921) Muhâkemât Dâiresi Başkitâbeti, Hârıcıyye Matbûat Kalemi Müdürlüğü, Muhâkemât Dâiresi Azâlığı ve Bidâyet Mahkemesi Riyâseti'nde bulunur. Yemen'e sürgün edilir. Meşrûtiyetten sonra Tanzimat Dâiresi Reisliği yapar. Şiirleri dağınık hâldedir.

MEHMED TÂHIR (MENEMENLİ-ZÂDE) – (1863-1903) Mekteb-i Mülkiye'den mezundur. Kalem kâtiplikleri ve maârif müdürüklерinde bulunur. Mekteb-i Mülkiye ve Dârâlfünun'da muallimlik, Maârif Nezâreti Mektûbî ve Mühimme Kalemleri Müdürlüğü yapar. Elhan (1886), Yâd-ı Mâzî (1887), Âsâr-ı Perîşan (1895), Terâne-i Zafer (1897) şiir kitaplarıdır.

MEHMED ŞÂKIR (ÇUKADAR-ZÂDE) – (? -1836) İstanbul'da doğar. 1774'te saraya çerağ edilir. Livâ-yı şerif şeyhligine getirilir. Mesnevî'nin bir kısmını manzum tercüme etmiştir. Bahâristan Şerhi ve mürettebat dîvâni vardır.

MEHMED TÂHIR MÜNÎF PAŞA – (1830-1910) Mısır'da ve Şam'da yetişmiştir. Maârif ve Ticâret Nâzırlığı, Tahran Sefirlikleri yapar. İlk mecmâamız sayılan Mecmâa-i Fünûn'u neşreder. Destân-ı Âl-i Osman (1882)'ı ise bir "sîhris-i şâhân"dır.

MEHMED TEVFİK (SÜFLİ-ZÂDE) – (1873-1960) Kastamonulu'dur. Onaltı sene tefsîr okur. Sonraki yıllarda dînî ilimler okutur. Devlet memurluklarına fazla rağbet etmeyerek ticâreti yeğler. Hulviyyât (1910)'ta gençlik şiirleri vardır.

MEMDUH FÂIK PAŞA (MAZLÜM PAŞA-ZÂDE) – (1839-1925) Sultan Abdülhamîd'in son Dâhiliye Nâziri'dir. Meşrûtiyetin ilânından sonra Sakız'a sürürlür ve umûmî astan sonra İstanbul'a döner. Şiirleri Eser-i Memduh, Berg-i Sebz (1872) ve Dîvân-ı Eşâr (1914)'ındadır.

MURAD EMRÎ – (1852-1916) Tîrnovalî'dir. Bursa'da matbaa kurarak Fevâid ve Sanâyi mecmûalarını neşreder. Dîvânı 1913'te basılmıştır.

MUSÂ KÂZIM PAŞA (KONİÇELİ) – (1822-1890) 93 Harbi'nin kaymakamlarındanandır. Bâb-ı Seraskerî Muhâsebât ve Tedkikat-ı Muhâsebât Dairesi Reisliği, Mesârif Nâzırlığı, Bingazî Vâliliği yapar. Son vazîfesi Dîvân-ı Harb-i Dâimî Azâlığ'dır. Dîvânı (1872, 1910), Mekâlid-i Aşk(1884, 1889, 1907)'ı ve Kerbelâ mersiyeleri basılmıştır.

MUSTAFA EŞREF PAŞA – (1819-1894) Askerî paşalardandır. Tahran Elçiliği, Selânik Vâliliği yapar. 93 Harbi'nde mağlûbiyetten sorumlu görülüp Limni'ye sürülmüş; ama, sonra affedilerek Sultan Hamîd'in selâmlık resmine memûr edilmiştir. Dîvânı matbûdudur (1861).

MUSTAFA GALIB (LESKOFÇALI) – (1829-1867) Dersâdet Emtia Gümrügü Tahrîrat Başkitâbeti, Tuna Meclis-i İdâre-i Vilâyet Başkitâbeti ve Tuna Gazetesi yazarlığı yapmıştır. Haleb Vilâyeti Mektubculuğu son resmî vazîfesi olur. Dîvânı matbûdudur(1919).

MUSTAFA İZZET (KADIASKER) – (1801-1876) Tosyalı'dır. Enderun'da eğitilmiştir. Anadolu ve Rumeli Kadiaskerliği, Nakîbûleşrafîk gibi önemli vazîfeler alır. Hattat ve bestekâr olarak da meşhurdur. Şiirleri perâkendedir.

MUSTAFA NÂZÎ – (1869-1902) Yozgadlı'dır. Düzenli bir eğitim görür. Yozgad Muhâsebe Kâtibliği, orman ve âşâr memurlukları yapar. Şiirleri sonradan toparlanmıştır (1992).

MUSTAFA REFIK – (1842-1865) Mülkiye mezûnudur. Mezâhib Odası'nda kâtip iken Mir'ât'i neşreder. Kolera salgınında ölmüştür. Bugüne pekaz şiiri kalmıştır.

MUSTAFA REŞİD – (1861-1936) Kalem kâtiplikleri ve son olarak Maârif Nezâreti Mektûbî Muâvinliği yapmıştır. Şiirlerinin bir kısmı Medfûn Emeller adıyla ve iki kısım hâlinde neşredilmiştir(1919, 1923).

MÜNIF (TARSÜSÎ-ZÂDE) – (1873-1930) Mekteb-i Mülkiyye'yi bitirmeden Avrupa'ya kaçarak gazete çıkarır. Meşrûtiyetten sonra Tarsus'a döner. Zafer (1903, 1914), Hürriyyet (1903) ve Hale (1923) şiir kitaplarıdır.

NÂCI (MUALLİM) – (1850-1893) Varna Rûşdi Mektebi'nde ikinci muallim iken Kurd Said Paşa'nın husûsî kâtibi olur ve onunla pekçok yeri dolaşır. Paşa Hârıcıye Nâziri olduğunda İstanbul'a gelir ve gazetelerde sürekli yazmağa başlar.

Târih-nüvîs-i Âl-i Osmân olur. Âteş-pâre (1883), Şerâre (1884), Fûrûzan (1885), Sünbüle (1889), Yâdigâr-ı Nâci (1896) şiir kitapları; Mûsâ bin Ebi'l-gazan Yâhud Hamiyyet (1882) ile Ertuğrul Bey Gazi (1891) ise manzum destanlardır.

NÂMIK KEMÂL – (1840-1888) Tercüme Odası'na kâtip olur. Avrupa'ya kaçar. Dönüşünde Gelibolu Mutasarrıflığı yapar. Magosa'ya sürülür. Affedildiğinde Midilli Mutasarrıfı olur. Şiirleri birkaç kere basılmışsa da henuz eksiksiz olarak toplanmamıştır.

NAON, AVRAM – (1878-?) Mekteb-i Hukuk mezûnudur. Meşrûtiyetten sonra Mir'at ve Cerîde-i Lisan gazetelerini çıkarmıştır. Kalb-i Şikeste (1901) tek şiir kitabıdır.

NÂZIM (NÂBÎ-ZÂDE) – (1864-1893) Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'dan mezûn olduktan sonra Mekteb-i Harbiyye-i Şâhâne'nin fen bölümünü bitirip erkân-ı harbiyye yüzbaşı rütbesini alır. Mezûn olduğu mektepte hocalıklar yapar. Dâire-i Erkân-ı Harbiyye'de iken ölürlü. Hâtûra-i Şebab (1882), Heves Ettim (1885) ve Mini Mini Yâhud Yine Heves Ettim (1886)'de şiirleri bulunur.

NESÎBE SAFVET – (ö. 1837) Beylikçi Seyyid Abdurrahim Muhib Efendi'nin kızı ve Mîrialem-zâde Rîfat Bey'in karısıdır. Dîvânı olduğu söylenir.

NİGÂR – (1856-1918) Macar Osman Paşa'nın kızıdır. Birkaç dil bilir, müsikîden anlar. Efsus-I (1886), II (1890), Nîran (1896), Aks-i Sadâ (1900) ve Elhân-ı Vatan (1916) şiir kitaplarıdır.

NÜRI – (1820?-1882) Tokadlıdır. Erzurumlu Emrah ile Anadolu'yu dolaşmış; Ceyhûni, Gayretî gibi çıraklar yetiştirmiştir.

ONAY, AHMED TALÂT – (1885-1956) Çankırılıdır. Dârûlfünun mezûnudur. Ankara, İzmir ve Kastamonu'da edebiyat muallimlikleri yapar. Zonguldak, Bolu ve Ankara Maârif Müdürü olur; Çankırı ve Giresun Mebusluğu yapar. Sarı Çigdemler adlı şiir kitabı neşredilmiştir (1993).

OSMAN NEVRES – (1820-1876) Ordu Muhâsebeciliği, Zabıtiye Nezâreti Mektubculuğu yapmıştır. Bir müddet aklına hiffet gelerek Haydarpaşa Hastahânesi'nde tedâvi edilmiştir. Dîvânı (1873) ve Destâr-ı Hayâl (1872) adlı mesnevîsi matbûdур.

OSMAN ŞEMS – (1813-1893) Kadirîliğin Enverî kolunu kurmuştur. Kâtiplik ve tütüncülük yapmış; fakat, kısa zamanda evine çekilmiştir. Dîvânından seçmeler basılmıştır.

OZANSOY, FÂIK ÂLİ – (1876-1950) Mekteb-i Mülkiyye mezûnudur. Diyarbekir Vâliliği, Dâhiliye Nezâreti Müsteşarlığı, Fransızca muallimliği yapmıştır. Fânî Tesellîler (1908), Temâsil (1915), Elhân-ı Vatan (1915, 1917), Pâiyâtahtın Kapısında (1918), Şâir-i Azam'a Mektub (1923) ve Nedim Ve Lâle Devri (1950) manzum eserleridir.

ÖZGÜNAY, NÂZIM (FLORINALI) – (1883-1939) Mekteb-i Hukuk mezünudur. Emniyyet-i Umumiyye'nin 4. Şube Müdürlüğü ve Neşriyat Şubesi Müdürlüğü yapar. Bir müddet avukat olarak çalışır. Sünbülistân-ı Mûsiki (1889), Zafer Terâneleri (1918), Nefî Ve Fikret'in Büyük Ruhlarına (1922), Hâtirât-ı Meşâhîr (1923), Terennümler-Teellümler (1924), Ziyâ Gökalp'in Tabutu Huzûrunda (1924), Cumhûriyet Marşları (1924), Türk'ün Büyük Zaferi (1928) ve Ebediyyet Yolunda Bir Hitâbe (1927) şîrlerinden bir kısmını içerir.

ÖZSEVER, HÜSEYİN SIYRET – (1872-1959) Kâtip ve mektubcu olmuştur. Dâhiliye Matbuat Müdürlüğü, Hâriciye Mektubculuğu, Hâriciye Matbuat Müdürlüğü yapar. Dârüssefâfa Lisesi'nde edebiyat okutur. Leyâl-i Girîzan (1909), Bağbozumu (1928), Kîvîlcîmî Kûl (1930), Kargalar (1939), İki Kaside (1942) manzum eserleridir.

PEDRAM, HÜSEYİN DÂNIŞ – (1870-1942) Düzenli bir eğitim görmez. Duyûn-ı Umumiyye'de mütercimlik, kalem müdürüluğu yapar. Galatasaray'da Farsça, Dârûlsünûn'da İran Edebiyatı okutur. İran Meclis-i Millî'sine Azerbaycan Mebûsu seçilir. Şiîrlerini Kârvân-ı Ömr (1926)'de toplamıştır.

RÂHİLE SIRRI – (1815-1877) Diyarbekirli Ahmed Bey'in kızı ve Tâhir Ağazâde Bekir Ağa'nın karısıdır. Bir dîvan oluşturacak kadar şîri vardır. Kardeşi İffet Hanım da şâîirdir.

RAHMÎ (KÜLHAŞ-ZÂDE) – (1870-1910) Sivaslı'dır. Mektep görmemiş olmasına rağmen kalem şuarâsı ayârında aruz kullanır. Sivas Gazetesi muharrirliği yapmıştır.

RÂSİM HAŞMET – (1887?-1918) Selânik'lidir. Mekteb-i Hukuk'tan mezün oluctan sonra bir müddet İzmir'de muallimlik yapmıştır. Sosyalist Amele Hey'et-i Müttehidesi'ne katılır ve Amele Gazetesi'ni yönetir. Konya ve İstanbul'da muallim olarak çalışır.

REFî'-î KÂLÂYÎ – (ö. 1821) İstanbul'ludur. Onceleri baba mesleği kumâşçılıkla uğraşırken sonradan kadılıklarda bulunmuştur. Dîvânı matbûdур (1868).

REY, AHMED REŞİD – (1870-1955) Mâbeyn Kâtibi, Kudüs Mutasarrîfi; Manastır, Ankara, Haleb, İzmir Vâlisi olur. İki kere Dâhiliye Nâzırlığı yapar. Şiîrleri bir araya getirilmemiştir.

RIZÂ NUR (DR.) – (1879-1943) Tıbbiyye-i Askeriyye mezünudur. Meşrûtiyetten sonra mebûs olur. Anadolu Hükümeti'nin Sîhiye Vekilliği'ni yapar. Lozan Muâhedesî'ne katılır. 1924'ten sonra siyâsetten uzak bir hayat yaşar. Şiîrleri dağınık hâldedir.

SÂDULLAH RÂMÎ PAŞA – (1838-1890) Bâbîâlı Tercüme Odası'nda yetişmiştir. Dîvân-ı Hümâyûn Tercümâni, Maârif Müsteşârı ve Mâbeyn Başkâtibi olur.

Berlin Sefirliği yapar. Viyana Sefiri iken intihar etmiştir. Çok az sayıda olan şiirleri dağınıktır.

SAİD (HİZİR AĞA-ZÂDE) – (ö. 1836) Enderun'da yetiştirlir. Küçük memûriyetlerden sonra hâcegân sınıfına dâhil olunur. Dîvâni iki kere basılmıştır (1841, 1864).

SAİD HÂLET – (1761-1822) Mühürdarlık ve kedhudâhkârlardan sonra orta elçi olarak Paris'e gitmiştir. Nişancı olduğu yillardaki faâliyetleri sebebiyle Konya'ya sürürlür ve orada idâm edilir. Dîvâni matbûdûr (1842).

SÂLİH FÂIK (MANASTIRLI) – (1825-1899) Kaymakam ve mutasarrîf olarak senelerce hizmet verdikten sonra tekaud edilir. Ölene kadar Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşı olarak kahr. Dîvâni basılmamıştır.

SÂLİH NÂİLÎ (MANASTIRLI) – (1823-1876) Hâfız ve hattattır. Misırlı bir zenginin oğluna ders vermek için gittiği Kahire'de ölürlü. Dîvâni basılmamıştır. Pend-i Attar Şerhi-Kenz-i Nesâiyâ (1877)'i matbûdûr.

SÂMÎ (SÜLEYMAN PAŞA-ZÂDE) – (1866-1917) Mekteb-i Mülkiyye mezûnudur. Bursa, Rodos ve İstanbul Maârif Müdürlükleri, Mekâtib-i Âliyye Müdürlüğü, Dârülfünun Müdür-i Umûmîliği, Telif ve Tercüme Hey'eti Âzâlılığı yapmıştır. Şiirlerinin bir kısmı ölümünden sonra toparlanmıştır. Süleyman Paşa-zâde Sâmi Bey (1918).

SAZ, LEYLÂ – (1850-1936) Hekim İsmâîl Paşa'nın kızı ve Giridli Sırri Paşa'nın karısıdır. Rumca ve Fransızca bilir. Eski ve yeni tarzda şiirleri, besteleri vardır. Solmuş Çiçekler (1928) adlı şiir kitabı basılmıştır.

SERDAROĞLU, EMİN BÜLEND – (1886-1942) Galatasaray Sultanisi mezûnudur. Sâhil Sîhhiye, Reji İdâresi, Elektrik ve Tramvay Şirketi gibi müesseselerde çalışır. Liman İdâresi'nde genel sekreterlik yapar. Şiirleri ölümünden sonra toparlanmıştır (1943, 1958).

SÜLEYMAN FEHİM – (1788-1845) Kâtiplikler ve kaymakamlık ettikten sonra devlet kapısından ayrılarak evinde Farsça dersleri vermiştir. Matbû dîvâni vardır (1846).

SÜLEYMAN MECRÛHÎ – (1782-1867) Dârendeli'dir. Dizdarogulları ailesindendir. Yedi defa hacca gitmiştir. Şiirleri dağınık hâldedir.

SÜLEYMAN NAZÎF – (1869-1927) Küçük memûriyetlerden sonra Avrupa'ya kaçar. Dönüşünde Bursa'ya mektubcu olur. Meşrûtiyetten sonra Basra, Kastamonu, Trabzon, Musul ve Bağdad Vâlilikleri yapar. İstanbul'un işgalinde Malta'ya sürürlür. Millî Mücadele bittiğinde geri döner. Şiir kitapları *Gizli Figanlar* (1906), *Firâk-ı Irak* (1918) ve *Malta Geceleri* (1924)'dir.

SÜLEYMAN SENİH – (1822-1900) Çeşitli kalemlerde kâtip, müdür ve mektubcu gibi memûriyetlerden sonra, Askerî Tekâud Sandığı Nezâreti'ne getirilir. Dîvânı 1859'da basılmıştır.

SÜLEYMAN ŞÂDÎ – (1830-1900) Karslıdır. Küçük memûriyet ve öğretmenliklerden sonra, Erzurum Rüsûmat İdâresi'nde başkitâbete getirilmiştir. Aynı yerde Tahrîrat Kalemi Birinci Refikliği son vazifesidir. Dîvânı matbûdур (1907).

ŞEKİB (TOKADÎ-ZÂDE) – (1871-1932) Rüşdiye tahsilinden sonra özel dersler alır. Siyâsî sebeplerle Bitlis'e sürülmür. İzmir'e dönüste İttihadçı olmuştur. Manisa Mebûsu seçilir. *Neşide-i Vicdan* (y.t.y.), *Dervîş Sözleri* (y.t.y.), *Reşehat* (y.t.y.) ve *Huzûr-ı Hilkatte* (1923) şiir kitaplarıdır.

ŞEM'Î – (1771?-1841?) Konyalı'dır. İstanbul'da Sultan III. Selîm'in saz meclisinde bulunmuş, çarşı ağalığı tevcih edilmiştir. Dîvânı beş kere basılmıştır (1870, 1873, 1874, 1880, 1886).

ŞEMSÎ HAYÂL – (1806-1874) Erzincanlı'dır. "Leblebici Baba" nâmîyle de tanınır. Büyük kısmı tasavvufî mâhiyyetteki şiirleri toparlanmamıştır.

ŞEREF – (1809-1860) Müderris Nebil Bey'in kızıdır. Mevlevîdir. Dîvânı matbûdур (1867).

TÂHIRÎ (ORTAKÖYLÜ) – (1812-1880) Asıl adı Mehmed'dir. İmamlık, vâizlik, aşar kâtipliği gibi geçici işlerde çalışmıştır. Dîvânı varsa da kayıptır.

TAHSİN (HOCA) – (1812-1880) Medreseden icâzetini aldıktan sonra Paris Sefâreti İmamlığı'na tâyîn olunur. Orada Mekteb-i Osmâni talebesine dersler de verir. Dönüşte Dârûlfünun Müdürü olur ve oranın kapanışından sonra hocalık yapar. Şiirleri dağınıktır.

TAHSİN NÂHİD – (1887-1919) Galatasaray Sultânisi ve Mekteb-i Hukuk'ta okur ise de bitiremez. *Hicranlar* (1908) adlı manzum oyunu ve *Rûh-ı Bî-kayd* (1910) adlı bir şiir kitabı vardır.

TANRIOVER, HAMDULLAH SUBHÎ – (1885-1966) Galatasaray Sultânisi mezûnudur. Dârûlmuallimîn ve Dârûlfünun'da muallim ve müderrislik yapar. Saruhan ve Antalya Mebûsu, iki kere Maârif Vekili, Bükreş Sefiri olur. Şiirleri toplanmamıştır.

TARHAN, ABDÜLHAK HÂMÎD – (1852-1937) Hayâtının büyük kısmı Hâriciye'de geçmiştir. Paris, Londra, Poti, Golos, Bombay, Brüksel gibi yerlerde hâriciyeci olarak çeşitli vazifelerde bulunmuştur. Cumhûriyetten sonra İstanbul Mebûsu olur. *Sahrâ* (1879), *Târik Yâhud Endülüs Fethi* (1880, 1917), *Tezer Yâhud Melik Abdurrahmanu's-Sâlis* (1880), *Eşber* (1880), *Dîvâneliklerim Yâhud Belde* (1885), *Makber* (1885), *Ölü* (1885), *Bunlar Odur* (1885), *Hâle* (1886), *Bir Sefilenin Hasbihâli* (1887), *Finten* (1916), *İlhâm-ı Vatan* (1916), *İbni Mûsâ Yâhud*

Zâtü'l-Cemâl (1917), **Sardanapal** (1917), **Tayflar Geçidi** (1917), **Nazife-Abdullahü's-Sagîr** (1917), **Yâdigâr-ı Harb** (1917) manzum eserleridir.

TEVFİKA NESİBA – (ö. 1844) Şerif Paşa-zâde Said Siyret Bey'in kızıdır. Dîvançesi olduğu söylenir.

TEVFİK FİKRET – (1870-1915) Hâriçîye İstişâre Odası ve Sadâret Mektûbî Kalemi'nde çalışır. Gedikpaşa Ticâret Mektebi'nde, Galatasaray ve Robert College'de hocalıklar yapar. Galatasaray'ın müdürlüğünü üstlenir. **Rübâb-ı Şikeste** (1898, 1899), **Rübâb'ın Cevâbı** (1911), **Halûk'un Defteri** (1911) ve **Şermin** (1914) şiir kitaplarıdır.

TEVFİK NEVZAD – (1865-1905) Rüşdiyeden sonra Bıçakçı-zâde Hakkı'dan dersler alır. Rûsumat Kalemi'ne kâtip olur. Nevruz ve Hizmet'i neşreder. Maârif Âzâlılığı, dâvâ vekilliği yapar. Avrupa'ya kaçar. Dönüşünde Âhenk Gazetesi'ni çıkarır. Bitlis'e ve Adana'ya sürülür. **Âheng-i Şebab** (1890) tek şiir kitabıdır.

TOLUN, ABDÜLAZİZ MECDÎ – (1865-1942) Balıkesirli'dir. Balıkesir ve Girid'de muallimlik eder. Meşrûtiyetten sonra iki kere Karesi Mebûsu olur. **Şûrâ-yı Evkaf** Âzâlılığı ve Şer'iyye Vekâleti Müsteşarlığı yapar. Dîvânî matbûdudur (1945).

VASFÎ (ŞEHİH) – (1851-1910) Kefevî Tekkesi post-nişnidir. Mekteb-i Kuzat ile Fâtih Merkez Rüşdiyesi'nde muallimlik etmiştir. Meclis-i Meşâiyih Âzâlılığı yapar. **Cezebât** ve **Feyz-âbâd** (1890)'da şiirleri toplanmıştır.

VÂSIF OSMAN (ENDERÛNÎ) – (ö. 1824) Küçük yaşta Enderûn'a alınır. Anahâtar Ağâlığı, Kiler Kedhudâlılığı gibi saray hizmetlerinde bulunur. Bilhassa şarkılarıyla şöhret kazanmıştır. Dîvânî 1841'de iki kere basılmıştır.

VERNAY, CHARLES – (1842-?) Parisli'dir. Çok küçük yaşılda ve kimseden ders almadan Türkçe, Farsça ve İtalyanca öğrenmiştir. Lâtince, Yunanca, İbrânicê, Arapça, İngilizce, Almanca ve İspanyolca da bilir. Onbir yaşına kadar yazdığı şiirleri **Dîvân-ı Verne** (1858), onaltı yaşına kadar söylemeklerini ise **Es'âr-ı Fârisiyye vü Türkîyye-i Şârl Verne** (1860)'de toplamıştır.

YALÇIN, HÜSEYİN SUAD – (1867-1942) Mekteb-i Tibbiyye mezûnudur. Midilli ve İstanbul'da belediye doktorluğu yapar. Sûriye Vilâyeti Sîhhiye Mûfettişliği ve Meclis-i Kebîr-i Sîhî Âzâlığı'ndan sonra, Cumhûriyet devrinin Deniz Yolları'nda doktorluk yapar. **Lâne-i Melâl** (1910) ve **Gâve Destâni** (1923) şiir kitaplarıdır.

YAZAR, MEHMED BEHCET – (1890-1980) Mekteb-i Hukuk mezûnudur. Edebiyat muallimlikleri, Kastamonu Maârif Müdürlüğü ve Maârif Umûmî Mûfettişliği yapar. **Erganun** (1911) ve **Yumak** (1938) şiir kitaplarıdır.

YIĞİDOĞLU, ALİ SALÂHADDİN – (1877-1939) Teftîş Ve Muâyene Encümeni Kalemi'nde kâtiplik eder. Kütüphaneler Mûfettişliği'nde, Tedrisât-ı Tâliyye ve Âliyye Mümeyyizliklerinde bulunur. Pekçok rüşdiye ve idâdide edebiyat okutur. **Aşkın Sesi** (1923) şiir kitabıdır.

YÖNTEM, ALİ CĀNIB – (1887-1967) Mekteb-i Hukuk'tan ayrılmıştır. Muallimlik, müderrislik, Maârif Umûmî Müfettişliği yapar. Ordu ve Çanakkale Mebûsu olur. Edebiyat Fakültesi'nde hocahk yapar. *Geçtiğim Yol* (1918) dışında kalan şiirleri dağındır.

YUSUF HÂLİS (TÂHIR ÖMER-ZÂDE) – (1805-1882) Bâbiâlî'de yetişmiş, Londra Sefâreti'nde başkâtip olarak çalışmış, Tercüme Odası İlkinci Mütercimi iken ölmüştür. *Miftâh-ı Lisan* (1850)'ı manzum Fransızca-Türkçe lûgattır. *Şeh-nâme-i Osmânî* (1856) ise bir kısım şiirlerini içerir.

ZİHNÎ (BAYBURDLU) – (1795?-1859) Erzurum ve Trabzon'da medrese eğitimi görmüştür. On yıl İstanbul'da kalır. Akdağ, Erzurum, Hopa, Karaağaç, Of gibi yerlerde devlet hizmetinde bulunur. *Matbû dîvâni* vardır (1876).

ZİYÂ (ADANALI) – (1859-1932) Ziyâ Paşa Adana Vâlisi iken İstanbul'a tahsil için gönderilmiş; fakat orada seraskere hakaret suçundan Fizan'a sürülmüştür. Afedildiğinde Afyonkarahisar'a Evkaf Müdürü olur ve tekaudünden sonra da orada kahr. Şiirleri dağındır.

ARAYIŞLAR DEVİRİ

TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

M. Kayahan Özgül

Elinizdeki kitap, başlığıyle bir antoloji olduğunu haber vermekte ise de, aslında bir “*ihtisas seçkisi*”dir ve her seçki gibi, güzel olanı göstermek dışında bir maksat taşımaktadır.

1801’de berhayat olan şairlerden 1908’de ilân edilen II. Meşrûtiyet’i idrâk etmiş nesle kadar geçen buhranlı bir asrin şiirdeki arayışlarını göstermek; kimi şahsi değişimler peşinde, kimi Avrupâî bir kimlik peşinde, kimi şarkılı kalmakta musır, kimi sentezci olduğunda iddiâlı koca bir şair ordusunun ilginç tecrübelerini toparlamak bu seçkininaslî maksadıdır.

Kendini arama, kendine yeni bir medeniyet dairesi bulma, o daire içinde kendine yeni bir edebiyat kültürü oluşturma gayretlerinin şiirdeki karşılığına “*arayışlar devri şiiiri*” dendi ve o serencâmı kolayca tâkip edebilesiniz diye bu seçki hazırlandı.

ISBN 975-389-364-7

9 789753 893640